

7860

శ్రీరస్తు
మార్కండేయపురాణము

మారనకవిప్రణీతము

కల్యాణానులు శ్రీ శేషాద్రిరమణాక్షరణే బలిష్ఠుతము.

చెప్పఁబడి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

రివే బ్రహ్మణీతము

1935

All Rights Reserved.

Printed by
V. Venkateswara Sastrulu
of V. Ramaswamy Sastrulu & Sons
at the 'Vavilla' Press
Madras.
3rd Edition.—1955

ప్రస్తావన

ఈమార్కుండేయపురాణము వ్రాసినకవి మారన. ఇతడు నియోగిబ్రాహ్మణుడు. లిక్కునామాత్యునికుమారుడు. ఉభయకవిమిత్రుడు, కవిమాడామణి యగులిక్కున సోమయాజిశిష్యుడు. తనమార్కుండేయపురాణము నీకవితవ్యుడు కాకతీయవంశ భూషణుఁ డగుప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి యొద్ద సేనాని యగుగన్నయ్యకుఁ గృతి యొసంగెను. ఈగన్నయ నియోగి యనియు, రామాయణము మఱికి సింగనవలనఁ గృతి నొందిన కందనమంత్రికిఁ దాత యనియు, శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు కవులచరిత్రమున వ్రాసియున్నారు. శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు రాంధ్రులచరిత్రము రెండవభాగములో గన్నమంత్రి కమ్మసేనాని యని వ్రాసి యున్నారు. మార్కుండేయపురాణములోని కృత్యాది యీయుభయుల నిర్ధారణ మునకు వ్యతిరేకముగ నున్నది.

మ. ఆమలంబు ద్విజరాజవర్ధనము మర్యాదాద్విజంబు గుణో

త్తమరత్నంబు ననంతభోగమహి మోదంబు గాంధీర్యధు

ర్యము శ్రీజన్మగృహంబు నై శుభంబు లై యాచతుర్థాన్వయం

బన్యతాంభోనిధిమాడ్కి మర్రికి నమిఁ బొల్పారుజ్ జన్మకృ మై.

(పీఠిక. ప. 29.)

ఆ. ఆచతుర్థకులసుధాంబుధి సుదయించె, నమితకాంతిచంద్రుఁ డవనిధరణ

దిగజేంద్రమును వితీర్ణమందారంబు, ఉల్లసైన్యవిభుఁడు మహితకీర్తి.

(పీఠిక. ప. 30.)

పైపద్యములవలనఁ గృతిపతి యగుగన్నయసేనాని సూక్ష్మఁ డని మాత్రము తెలుచున్నది. కమ్మసేనాని యనియు, నియోగియనియు వాకొనుట కాధారము లున్నటులఁ దోఁడు.

మఱియు నీగన్నయసేనానిని, వీరేశలింగము పంతులుగారు, వీరభద్రరావు పంతులుగారు సమముగ గన్నమంత్రి యని వ్యవహరించిరి. ఇతనికి మంత్రి యను విశేషణ మున్నటుల గ్రంథాధారములు లేవు. చూడుడు.

శ్రీగన్ననైన్యాధిపుఁ (పీఠిక. ప. 2.)

గన్ననైన్యవిభుఁడు (పీఠిక. ప. 39.)

గన్నరథనీపాలుఁ (పీఠిక. ప. 3.)

గన్నరథనీపతిఁ (పీఠిక. ప. 40.)

కమ్మదొర యనియు నియోగి యనియుఁ గృతికర్తను వ్యవహరించుట రొట్లు భ్రాంతియో మంత్రి యని పేర్కొనుటయు నటులే భ్రాంతి.

గన్నయసేనానికాసనములు నిజాముమండలమున మేము శోధించినంతలో నెచ్చటను లభింపలేదు కావున ప్రకృతకథకుఁ జరిత్రాంశములు మార్కుండేయ

పురాణమునుండి యార్జునేతము. గన్నవిభుడు సేనానాయకత్వమును రాజచిహ్నములను ప్రతాపరుద్రుని బరాక్రమముచే మెప్పించి యార్జుంచినటుల నీపద్యము వలన దెల్ల మగుచున్నది.

చ. ఎలమి ప్రతాపరుద్రమహాదేంద్రునిచే బడసెన్ బ్రహ్మ డై

కొలిచియు కార్యల రిపుకాటి రణావని గీటించియు

నృసింహపురుషునిక్రముడు నాగయగన్నవిభుడు లేజమున్

నిలకరాచిహ్నములు విక్రమలక్ష్మీయు నాయకత్వమున్.

(పీఠిక. ప. 40.)

దీనింబట్టి ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి రాజ్యపాలనమునకు వచ్చిన పిమ్మట (అనగా: మధ్యవయస్సున) గన్నయ సేనానాయకపదవి నొందియుండును. కృతి నటుపిమ్మట స్వీకరించియుండును. ప్రతాపరుద్రుడు 1295 (క్రీ. శ.) మొదలు 1321 వఱకుఁ బాలించుటచే గన్నయ కృతి నందినకాలము సమాప్తి 1310 ప్రాంతములలో నని యూహింపవచ్చును.

గన్నయవంశము పరాక్రమభూషిత మైనది. ఇతనితాత మల్లవిభుడు సేనానాయకుడు. తండ్రి కాకతీయగణపతి యనుగుతలవరి యగుమేచయకు నల్లుడు. తాను ప్రతాపరుద్రునిసేనాని. తమ్ముడు ఎల్లయ్య రాజనీతిజ్ఞుడు. కడసారితమ్ముడు మేచయ ప్రతాపరుద్రునిసేనాని మహాధికారి అవుడు. ఇట్టి పవిత్రవంశసంజాతుఁ డగుగన్నయ కృతి స్వీకరింప వాంఛించుటయు మారనయంతకవి కృతి యొసంగుటయు ద్రిలింగభాషాసుకృతము.

కృత్యాదియందలి “ప్రతాపరుద్రదేవ సామ్రాజ్యవర్ధన స్థిరవిసీతకరణ కుశలుఁడు” అనువాక్యముచే గన్న సేనాని ప్రతాపరుద్రునిచెంత రాజకీయకార్యధురంధరుఁడనియు, “కాకతీయైతలాధీశకటకపాలుఁడు” అనువాక్యముచే గన్న సేనాపతి ఏకశిలానగరపాలకుఁ డనియుఁ దెలియును. గన్నయ్య సేనాని జీవితమును బరాక్రమాధికమును దెలుపుశాసనములు లేవనజాలము. నిజముగా మునునందలి యాంధ్రభాగమునఁ గాకతీయుల సేనానాయకులు నెలకొల్పినశాసనములు వేలకొలది గలవు. వాఙ్మయసేవాధురంధరుఁ డగుగన్న సేనాని శాసనము లింతవఱకు లభింపకుంట సంతాపకరము.

మార్కండేయపురాణము కృత్యాది, ఆశ్వాసాంతపద్యములు చూడ గన్నయ సేనాని రూపవంతుఁ డనియుఁ బరాక్రమశాలి యనియుఁ బ్రభుభక్తిపరాయణుఁ డనియుఁ దేలుచున్నది. అంతయు కాక—

ఉ. వారలసానీపదనవారిజమిత్ర ! పదుగ్రవిద్విష

దూర్భుహనీలిహాత్ర ! గుణభూషణభూషితగాత్ర ! నిర్మలా

చారమిత్ర ! సూరివనశైత్ర ! వివర్ధితగోత్ర ! భూమికం

శేరుహశిలాలసికీర్తిరమేశ్వర ! పూజితేశ్వరా !

(ప. 7. 285.)

వైషద్యమువలన గన్నయసేనాని వారవధూలంఘ్నుడని తెలియుచున్నది. ఇందు లకు లక్ష్యము మఱికొన్ని విశేషణములు మారన వాకొనియున్నాడు. చూడుడు.

భామినీచిత్రభామ; భామినీపంచబాగా; మరాష్ట్రదళితతో, నారీజనుప్రసన్న; ప్రాథస్త్రీ
మకరాంకా; కామినీభద్ర; బాలారతికేళీహుచాలా;

గన్న సేనానియందు వారస్త్రీలోలత్వ మున్నటుల వైవిశేషణములతో బల పఱుపవచ్చును. మనసేనానికీ బాలకు డగుప్రతాపరుద్రచక్రవర్తియు వారకాంతా లోలు డని వల్ల భామాత్యునిక్రీడాభిరామము వాకొనుచున్నది.

కా. ద్వీపాంతమున నుండి వచ్చితివె భూదేవా! 'ప్రకాంతం మహా

పాపం' సర్వజగత్ప్రసిద్ధమనోబాణాసనామ్నయిది

ద్యోపాధ్యాయుఁ బ్రకాపరుద్రధరణీపాత్రగోష్ఠీప్రతి

ష్ఠాపారీణ నెఱుంగ వయ్యెదవు మాచంద్రేవివారాంగనన్.

(క్రీడాభిరామము.)

కాకతీయుల రాజ్యవిజృంభణకాలమందు బలువురు సేనానాయకులు తలవరులు దేవళములు కట్టించి కృతులు స్వీకరించి దానము లొనర్చి స్థిరకాయులైరి. వారివారి పవిత్రజీవితాదర్శములు నేటికీ గనుమాయకున్నవి.

మారనకవి

ఇతఁడు తిక్కనసోమయాజిపుత్రు డని కొందఱు అనుచున్నారు. ఇది సమంజ సము కాదు. గురునామము పితృనామము నొకటిగ నుంటుండే గలిగినభ్రాంతియే యిది. గద్యం. "శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర."

ఇట్లు గద్యలో మాఁనకవి జనకు డగుతిక్కనామాత్యుని వేటుగను, గురు డగుతిక్కనసోమయాజిని వేటుగను వాకొని యున్నాడు. ఇతఁ డింక నేమేనిగ్రంథము లొనరించినటులు చెలియరాదు. కవియొక్క పవిత్ర మగుజన్మస్థానమునేని తెలిసికొన నాధారములు లేవు. కవిస్తుతిలో నీతఁడు నన్నయ్యను తిక్కనసోమయాజిని మాత్రమే స్తుతి యుటచే నెఱ్ఱాప్రగడభారతభాగము వ్యాప్తికి రానిభాగమున నీకవి యున్నటు లూహించవచ్చును. మారన గొప్పలాక్షణికకవి. కవిత్వముసరళముగ శ్రావ్యముగ దేశీయములతో నిండియుండును. రసపోషణసంవిధానము నీకవి తన లేఖనిని మనోభావప్రకటనమునకే నియోగించుచుండును. మొత్తముమీఁద నీకవి కథాంశముల గ్గఱము సన్ని సముచితము లగువర్ణనలకు దా వొసంగి కావ్యనిర్మాణ మొనరించుటలో మిగుల నేరుపు గలవాఁడు. వర్ణనాంశములకంటె కథాంశములకే యీకవి విలువ గలతనకావ్యమున దా వొసంగును. ఈయంశమునను నీతఁడు తిక్కనసోమయాజిశిష్యు డని చెప్పదగినవాఁడే.

వివిధన్యాయాధ్యాత్మికకథాబంధుర మగునీపురాణమున నెటులో వీలు గలి గించికొని తనసహజకవితాధారతో నాయితల దివ్యస్వరూపములు సాత్వికశృంగార

రసముతో నీకవి మనోహరముగఁ జిత్రించెయున్నాఁడు. ప్రతిబింబము లిటు లుండ మాతృక లేడు లుండునో యనుభ్రాంతి యాయనకవిత్వ మెల్లరకుఁ గలి గించుచుండును. చూడుడు.

శృంగారము—

ఉ. అనగ మోముచెప్పు శళియందును బాకరుహాబునందు లే
దానయనప్రభాతి మదనాస్త్రములందు మెఱుంగులందు లే
దానును మేనికాంతి లలికావలియందుఁ బసిండియందు లే
దాననీనాయకాక్షిలలితాకృతి నామదిఁ బాయ నేర్చునే?

(అ. 2. 161.)

సీ. మెఱుంగు మ్రొవ్వు మెఱుంగులమించును మెలఁతగా మీనకేతనుడు నిర్మించినట్లు
చారుశృంగారరసములేట నితిగా నించువిల్తుడు చిత్రించినట్లు
నవకల్పలలికల నవకంబు నాతిగా శ్రీనందనుడు సంతరించినట్లు
నిండాటచందురునిపూరునుఁగాంతిఁ జెలపుగా మరుడు సృజించినట్లు

తే. విస్తయం బైనహావద్యులినవమునఁ, బోలుచునత్తుదాలను జూచి భూపరుతుడు
వికల్పజ్ఞుఁడై నను బాసి వెలచి యెందుఁ, బోయి శకుచు నావటుఁ జేరఁబోవుటయును.

(అ. 3. 93.)

ఇట్లే శృంగారరసము నీకవి సర్వాంగవర్ణనము లొనరింపక భారతకవులు మాన్దము ననుసరించెను. ధారాళముగ నీకవికవితాధార తిక్కనసోమయాజి భారత కవితృమునకుఁ బోలిక కలదిగఁ గన్పట్టును. వర్ణనాంశములయందు ముఖ్యముగ సోమ యాజిభారతకవుల మనసున నుంచికొని వ్రాసినటుల సుభయగ్రంథములు సమగ్ర ముగ శోధించిన దోషక పోదు. నిదర్శనము చూడుడు.

సీ. చంచలుఁ గిగురాకుఁ జించి యాడుచు నలి నెలుగిచ్చు గండుకోయిలసొంపు
నలరుఁజేసియఁ గ్రోలి యెలమిసొలఁబున మురియఁ లేటులను మ్రోతయింపుఁ
దమి ప ద్మరస మాని తమలొనఁ జెలఁగుచుఁ బల్కురాచిల్లలవదువురంగు
కొలఁకలఁ గెలఁకులఁ గూడి క్రీడించుచుండెడునంచకందంబునడబెడంగు

తే. చిరగఁ జేలుచుఁ బూదీగఁ దగులువడుచు, వచ్చుచిటుగాలిసోకున కిచ్చ మెచ్చి
తగిలి కొనియాడుచుచు వినకయ్యెను గద్రువయ్యెను మున్నీటిచేరువవనమునందు.

(తిక్కనసోమయాజి. భారతము.)

సీ. విరుగుతులమీద గురువులు వాఱుచు ముద్దిచ్చు లేటుల మొరవములకుఁ
జిగురుజొంపములలోఁ జిట్టుమట్టాడుచుఁ గెరలుకోయిలనుస్థరములకును
నెలమాదిలకలపైఁ గలఁ గొనఁ దారుచుఁ జెలఁగుచిల్కలకల్కిలకులకును
నలరులనెత్తాది నెలమిగాఁ జేలుకుచు నుడియఁచుందానిలసొంపునకును

తే. గళవళించుచు గెందమ్మికోలుకులందుఁ, గేలి యెనరించు జక్కవమేలిలిఁ

గోర్కు లంజఁతకును నెడఁ గొనలు నిగుడ, మదనమార్గణిదలితశృంగరయ యగుచు (అ. 5. 7.)

ఇట్లే పరిశోధించిన దిక్కునసోమయాజి పద్యములపోలిక గలపద్యములు మార్కండేయపురాణమున గలవు. దీనిచే గురునికవిత్వముపై శిష్యున కెంత యాదర మున్నది గ్రహింపవచ్చును. నన్నయభట్టారకుడు మొదలు శ్రీనాథకవి వఱకు గలమహాకవులగ్రంథములలో సామాన్యముగ గురుస్తుతి కానరాదు. ఇది యాకాలమున ననుచారముగ లే దని తోచుచున్నది. గురుస్తుతి యల్లసానివెద్దన నాటనుండి యథేచ్ఛగ గ్రంథములలో జరిపి రని యూహింపవచ్చును. ఈమార్గ మున కల్లసానివెద్దనకు ద్రోవ జూపినవాడు మనమారగకవియే. ఒకగురుస్తుతికే కాదు. స్వారోచిషమరుసంభవకథాదాతయు నూతనభావప్రదాతయు నీతడే. అల్ల సానికవి మార్కండేయపురాణమునందుఁ బ్రమాణభావము గలవాఁ డని యాతని పద్యరచనవలన స్పష్టపడుచున్నది.

ఉ. శశుకుమారుఁ డెవ్వఁడొకొ యిందుల కెంతలనుండి వచ్చెనో
భాసురకూటకాంతికిభావజయంద్రుఁ డీకందు రాగలి
లాసరసకృ ముప్పు గడు లాలసుఁ డై నను జూచె నేని నే
జేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు కానునిఁ దక్క నేలుదున్. (మార్కండేయ.)

ఉ. ఎక్కడివాడొ యక్షకనయెందువనంతజయంతకంఠులకొ
జక్కదనంబునకొ గెలువఁజాలెడువాడు మహీసురాన్వయం
దెక్కిడ యీకనూవిధవ మెక్కడ యేలనిబంటుగా మరుకొ
దక్కఁగొనంగ రావె యకటా నను మీడు పరిగ్రహించినన్. (మనుచరిత్రము.)

గీ. ఆనకు ! మందారవిద్యాధరాక్ష జన్మ, నే విభావసి యనుదాన నెలమి నీమ
నెల్లభూతభావలు మది నెఱుగునట్టి. విద్యయును నన్ను నిచ్చెద వేగఁ గొనుము.
(మార్కండేయపురాణము.)

గీ. ఆనకు ! మందారవిద్యాధరాక్ష భవజ, నను విభావసి యంద్రు గంధర్వవరులు
తెలిసియిందుడు నివృత్తికలమునందుఁ, బరగు మృగపక్షిజాతుల భావ రెల్ల. (మనుచరిత్రము.)

పైనుదాహరించినపోలికలచేఁ బెద్దనకవియు మారనయందుఁబ్రమాణభావము కలవాఁ డని యూహింపవచ్చును. ప్రాథకవిమల్లన తనరుక్మాంగదచరిత్రమున వర్ణిం చిన యమలోకవర్ణనముగూడ మార్కండేయపురాణములోని ద్వితీయాశ్వాసము నుండి సంగ్రహింపబడిన దని విశిష్టాధారములచే స్థాపింపవచ్చును. వ్యాసము విస్తర మగు నని సూచించితిమి. శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, మల్ల అనంతభూపా లుని బహులాశ్వచరిత్రము, పెద్దన మనుచరిత్రము, నీమార్కండేయపురాణమునుండి గ్రహింపబడినకథాభాగములు గల వని తెలియుచున్నది. శంకరకవి హరిశ్చంద్ర కథకు నీపురాణమందలికథకు వ్యత్యాస మెక్కుడు కలదు. మార్కండేయపురాణము లోని హరిశ్చంద్రకథ ననుసరించి సంస్కృతమున జండకౌశిక మనునాటకము వ్రాయఁ బడినది. సమష్టిమీఁద నీనాటకము మార్కండేయపురాణకథ కెక్కుడుమార్పు గల

దన వీలుండదు. శంకరకథకంటె నీపూర్వకథయే సందర్భశుద్ధిగ నున్నది. శంకరకవి హరిశ్చంద్రచరిత్రములోని విశ్వామిత్రపాత్రముకంటె మార్కండేయపురాణ హరిశ్చంద్రకథలోని విశ్వామిత్రపాత్రము చక్కగఁ బోషింపబడి యున్నది. ఇది రసీకులెఱుంగనిది కాదు.

మార్కండేయపురాణము

బ్రాహ్మ, పాద్మ, వైష్ణవ, శైవ, భాగవత, నారదీయ, మార్కండేయ, ఆగ్నేయ, భవిష్య, బ్రహ్మకైవర్త, లైంగ, వాకాహ, స్కాంద, వామన, కార్త్య, మాత్యే, గారుడ, బ్రహ్మాండము లనుపయనెనిమిదిపురాణములలో మార్కండేయపురాణ మేదవది. నిరుపమ మగునిష్ఠతో మార్కండేయుఁడు తప మాచరించుతఱి వ్యాస మహర్షిశిష్యుఁడును విద్యానిపుణుఁడు నగుజైమిని యాతని దర్శించి “సర్వలోక రక్షాధురంధరుఁడు శ్రీవిష్ణువు మనుష్యత్వ మేల నొందె? పాండవపంచకమునకు ద్రాపది యొక్కతె యెట్లు కుటుంబిగ యయ్యె? బల రామునకుఁ దీర్థయాత్రల కరుగు తఱి బ్రహ్మహత్య యెట్లు ప్రాప్తించె? పాండవేయు లగుద్రాపదితనయులు గృహస్థాశ్రమ మవలంబించకమున్న యేల గతించిరి? ఈసందియములు భారతము పఠించుటచే నాకుఁ గలిగినవి. వీనిం దీర్పు” మన మార్కండేయుఁడు “మా కిది యనుష్ఠానకాలము గాన వింధ్యపర్వతమున ధర్మపక్షులు గలరు. వారివలన నీసందియము లీటు” నన జైమిని యట్లే వింధ్యానగరవాసు లగు పక్షులు బ్రశ్నింప నాల్గవ ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరముగ హరిశ్చంద్రచరిత్రము వాక్రుచ్చిరి. జైమిని మఱి ధర్మపక్షులను డాసి జీవులగర్భజన్మకర్తానుభవాదులగుటించి ప్రక్షింప బితాపుత్ర సంవాద మనునుపాఖ్యాన మారంభించి క్రమముగఁ బిండోత్పత్తి జననమరణములు, నరకాదిగతులు, కీటపక్షిగర్భజన్మంబులు, మదాలసాపుత్రుం డైనయలర్కునకు దత్తాత్రేయుఁడు బ్రహ్మవిద్య నుపదేశించుట లోనగుపక్షేపములు వాఱిన జైమిని యాశ్చర్య మంది క్రవ్వుట సృష్ట్యాదులఁగూర్చి ప్రశ్నింప మార్కండేయుఁడుక్రోష్టికి నుపదేశించినతెఱుంగున సృష్టిప్రళయములను స్వాయంభువ, సావరోచివ, ఉత్తమ, తామస, రైవత, చాక్షుష, వైవస్వతు లనుభూతవర్తమానమనువుల యంతరమును జెప్పిరి. సురభుఁ డనురాజు రాజ్యభ్రష్టుఁడై మృగయామిషంబున మేఘో మహాముని యాశ్రమసమీపముఁ జేరి సమానచిత్తుఁ డగుసమాధి యను వైశ్యుని గలసికొని పరస్పరసుఖప్రశ్నల ముగించికొని తమ యవస్థల దన్తునికి విన్నవించి దేవునిపాసముచే నుత్తమగతఁ బడసి రనుకథయు, దక్షసావర్ణి, బ్రహ్మసావర్ణి, రుద్ర సావర్ణి, రౌచ్య, భౌత్యు లను కారణమనువుల జన్మాదివృత్తాంతము, సూర్యప్రభావ మున కుదాహరణముగ రాజ్యవర్ధనచరిత్రము, వైవస్వతమనుసంతతిజాతు లగువృషధ్ర, నాభాగ, వత్సంధ్ర, ఖనిత్ర, ఊప, కరంధ, మావేక్షిత మరుత్తచరిత్రములను ధర్మ పక్షులు జైమినికిఁ దెలిపిరి. మారన మూలమునుండి యింతవఱకె యాంధ్రీకరణ

మొనరించెను. మరుత్తునిపుత్రుఁ డగునరిష్ట్యంతునియొక్కయుఁ బౌత్రుఁ డగుదముని యొక్కయుఁ గథల మారనకవి తెలిగింపలేదు.

మొత్తమున మారనకవి యాంధ్రీకరణము భారతాంధ్రీకరణముకంటె మూలమునకుఁ జేరువగ నుండును. ఆవిషయ ముభయగ్రంథములఁ బఠించిన ద్యోతకము కాఁగలదు. మారనకవి భావోద్దేకము గలచోటుల నతివ్యాప్తిగఁ గథల కందని వల్లన వ్రాయువాఁడు కాఁడు. కాన నీతనికిఁ భాషాప్రణాళిక శ్లాఘనీయముగ నున్నది. ప్రాధికవిమల్లన రుక్మాంగదచరిత్రములో మారనకవి నరకవర్ణనమునే యచుసరించుటయు, నల్లసానివెద్దనాట్యుండు మచుచరిత్రమున మార్కండేయపురాణము ననుసరించుటయు నీకవివ్యుండు కవిజనసంభావ్యకవితావిభాసురుఁ డని తెలుపును. మారన కవికాచాకచక్రము, కథాకల్పనము, భావనాప్రదీపముఁ గాంచఁ దలంచిన, ద్వితీయాశ్వాసమునందలి కౌశికునిభార్యపాతివ్రత్యమహిమముఁ బఠించినఁ జాలును. నల్లనానందకృష్ణమునఁ బాత్రపోషణమున మారన యసాధారణుఁడు. మారన కథాభాగములోని దుఃఖరసపద్యములు భారతస్త్రీప్రవృత్తిలోని తిక్కనసోమయాజి పద్యములకు గురుశిష్యన్యాయముఁ జూపును. పరిశీలింపుడు.

చ. ఉరగముచేతఁ జచ్చినతమాదృశ్యనిం గొని శోకవేదనా
పరవశయ్యున్ ఓర్గెత్తకచభారయు సుదృఢబాష్పపూరయ్యున్
గరతలకాడితాన్మయును గద్గదికావికలాత్తనాదయ్యున్
జరణఁజరయ్యూహకపత్వరయానయు నై పొరింటొరిన్.

లోహితాస్యుని గాంచినప్పటి హరిశ్చంద్రగేహినీస్థితి మారనకవి యెంత శ్రావ్యముగ నెంత నైజముగ నెంత ప్రత్యక్షముగ నెంత తాద్రూప్యముగ వాఱొనెనో పరిశీలించిన రసజ్ఞులకు మారనకవి కవితావీర్యమున నెట్టియుత్తమస్థాన మలంకరింపఁ దగువాఁడో తెలుపఁ బని యుండదు.

ఉ. బోరకఁ బొంగి శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరము
ల్యారక కన్దవం దొరుగ వాతెల లాలలు గ్రమ్మదేల హః
హఃపముల్ నెలంగ విరియం బడి వేనలి ఘోరి బ్రుంగ న
క్కురివిపట్టిఁ జేర్కొనుచుఁ గోడులి మేదినిఁ జేతు లూడుచున్.

ఈపద్యపటమునఁ జిత్రిత యైన హరిశ్చంద్రగేహిని సంతరంగదృష్టితోఁ బరిశీలించినఁ దత్కాలోచితసహజస్థితులు కనులముందు నటించినటు లుండును. “కంత స్తంభితబాష్పవృష్టికలుషః చింతాజడం దర్శనం” అను నభిజ్ఞానశాకుంతలములోని కణ్వవచనమునకు “శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరముల్ వారక కన్దవం దొరుగ” ననుమారనకవివచనము మెలుంగుఁ బెట్టుచున్నది. కావ్యోచితము లగుసుగుణము లీమారనకవిగ్రంథమున నెన్నియో కలవు. కవిజనసమాదరణీయము లగునీసుగుణముల వాఱొనుటకంటె బాతకలోకమునకే యాభారము వదలుట యుక్తము.

సరస్వతిపత్రికలో నీగ్రంథము తొలుత ముద్రింపబడినది. దాని నాధారము చేసికొని ముద్రించుటచే బూర్వముద్రితప్రతియందు గొన్నిదోషములు పడినవి. తాళపత్రగ్రంథసహాయమునను బహువశతాబ్దము నాటి యాంధ్రభాషానియము ముల ననుసరించియు, గవ్యభిప్రాయానుసారము లగుపాఠములను గ్రహించి, ముద్రణస్థానిత్యములు, నితరదోషములు సవరించి ప్రతిని ద్వితీయముద్రణమునకు శ్రమమీద సిద్ధపఱచు గలిగితిమి. పరగ యనుపదము సాధబిందుక మని శబ్దరత్నాకరకారు లొక యుదాహరణము మార్కండేయపురాణమునుండి యొసంగి యున్నారు. ఆ యుదాహరణము పద్యభాగ మిగ్రంథమునఁ గానరాదు. శాసనము లందును నితరకవుల ప్రయోగమునందును పరగపదము బిందుఃపితముగాఁ గనుకట్లు చుంటుచే నిం దారూపమునే తీసికొంటిమి. ఎఱ్ఱాప్రగడ హరివంశములో బ్రదుకు అనుపదము రెండుతావులఁ బ్రాసలోఁ బ్రయోగించెను. మూస యొకచోటఁ బ్రయోగించెను. పూర్వకవులలోఁ బలువురు బ్రదుకు అనురూపమును దీసికొని యున్నారు. బ్రతుకు ఆధునికరూపము. కాన సర్వత్ర బ్రదుకు అనియే యుంచితిమి. ఇటులే యాధునికపరిశోధకుల వ్రతము ననుసరించి కొన్ని చోట్ల స్వల్పసంస్కరణ ములఁ గావించితిమి. గుణదోషములు పాఠకులు గ్రహింపగలరు.

నందిగారు }
1-7-1927. }

ఇట్లు, భాషాసేవకులు
శేషాద్రిరమణకవులు, శతావధానులు.

వీ ష య సూ చీ క

***

విషయము.	పుటసంఖ్య.
పీఠిక	1
కథాప్రారంభము	7
భారత ప్రశంస	7
తైమిని మార్కండేయమునిని గొన్ని ప్రశ్నముల నడుగుట	8
మార్కండేయుఁడు తైమినికి ద్రోణచరిత్రము చెప్పుట	8
తపముఁ జెఱుపవచ్చిన వపు వసునచ్చరము దుర్వాసుఁడు పక్షి వగు మని శపించుట	9
వపు వసునచ్చరచరిత్రము	9
గరుడివంశ్యుఁ డగుశంకుఁడు విద్యుద్ద్రాపుఁ డనురాక్షసునిచే జచ్చుట	10
కందరవిద్యుద్ద్రాపులయొద్దము	10
కందరుఁడు విద్యుద్ద్రాపుని జూపి తత్పత్నిం బడయుట	10
కందరునివలన విద్యుద్ద్రాఁపగ్ని యగుమదనికయందు వపువు జనించుట	11
భారతయొద్దమునఁ దాగ్ని కడుపు దెగి గ్రుడ్లు పడుట	11
ధర్మ పక్షులయొద్దకు శమీకముని వచ్చి వానిం బెంపఁ గొనిపోవుట	11
ధర్మ పక్షులు శమీకమునఁ దమవృత్తాంత మెఱిగించుట	13
తైమిని ధర్మ పక్షులయొద్ద కే గుట	16
తైమిని ధర్మ పక్షుల భారతార్థములఁ బ్రశ్నించుట	16
ధర్మ పక్షులు భారతార్థసంశయములఁ జెప్పుదొడఁగుట	17
శ్రీనారాయణవ్రాహ్మచతుష్టయవివరణము	17
సాంచాలీధర్మపంచకవివరణము	17
ఇంద్రుఁడే పాండవరూపమున నైదువిధము లగుట	18
బలరామ బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారము	18
రైవతోద్ధానవర్ణనము	19
బలరాముఁడు ప్రత్యుత్థానము చేయమి ననిగి నూతుం జంపుట	19
బలరామునితీర్థయాత్ర	20
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	20
జేట కేగిఁజూచుకొన్నందుఁడు విశ్వామిత్రుడరి కరుగుట	20
హరిశ్చంద్రుఁడు విశ్వామిత్రునకు నకలరాజ్యము నొసంగుట	22
నక్షత్రము విడిచి వెడలఁజూచుకొన్నందునిం గని పురజనులు దుఃఖించుట	23

విషయము.

పుటసంఖ్య.

విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని ధర్మించుట	...	24
విశ్వామిత్రునికావమున విశ్వదేవతలు ద్రావదేయులై జనించుట	...	24
హరిశ్చంద్రుఁడు కాశీ కేఁగుట	...	25
రాజు కాశీయందుఁ గౌశికనిర్భాధమునం జేతావలఁ దగుట	...	25
హరిశ్చంద్రుఁడు దంకడిపిథిని భార్యపుత్రుల నమ్ముట	...	27
హరిశ్చంద్రుఁడు ద న్ముకొనుట	...	28
కొనవచ్చినచండాలుఁకును హరిశ్చంద్రునకు నైనసంవాదము	...	28
చండాలుదాస్యమునకై కౌశికహరిశ్చంద్రులసంవాదము	...	23
హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానవాసము చేయుట	...	29
హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానమునఁ గల గాంచుట	...	30
మృకపుత్రులైనచంద్రమరీహరిశ్చంద్రులు శ్మశానమున దుఃఖించుట	...	31
హరిశ్చంద్రునొద్దకు నకలదేవతలు వచ్చి కర్మము ల్బ్రతికెంచుట	...	33
స్వర్గప్రయాణవిషయ మై ధర్మేంద్రహరిశ్చంద్రులసంవాదము	...	34
ఆయోధ్యాపురజనులతో హరిశ్చంద్రుఁడు స్వర్గమున కరుగుట	...	34
అడిలకయుద్ధవృత్తాంతము	..	36
మేఘవిశ్వామిత్రులనోన్మన్యకావముల వాడేలంను గొంగయు నై పోరుట	...	36
బ్రహ్మదేవుఁ డాడిలకయుద్ధము మాన్పుట	...	37
ఫలక్రుతి	...	37
జడోపాఖ్యానము	...	38
జడుఁడు తనకండ్రి కుత్కాగ్రివిధము నెఱిగించుట	...	39
మనుజులుభాక్తుభక్త భోగవివరణము	...	39
కారవనరకవర్ణనము	...	40
జంతూశ్చత్రిప్రకారము	...	41
నరకవిధములు	...	42
మహాకారవనరకము	...	42
తమోనరకము	...	42
నిశ్చలనరకము	...	42
అప్రతిష్ఠనరకము	...	42
అసిక్తమనరకము	...	43
తప్తకుంభనరకము	...	43
అమితకర్షమనరకము	...	43
జ్వాలయమంకింకరలసంవాదము	...	43
విదేశారాజుడిని ప్రశ్నము	...	44
నైదేశావకు యమకింకరుఁడు పెద్దయగ నారకులం గాపుట	...	44

విషయము.

పుటసంఖ్య.

జంతువులకు జన్మాంతరపాపములకుఁ దగుజన్మముల వివరము	...	47
నారకులు రాజును బ్రార్థించుట	...	49
యమభటధర్మేంద్రుల జేసినవాదము	...	50
జనకుడు తండ్రికిఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పట	...	51
కాశికుంఠనువిప్రుని భార్యయొక్క పాలివ్రత్యమహిమము	...	52
పరివ్రతాకాపమువలన సూర్యోదయము లేక లోకములు కల్గిడియుట	...	53
అనసూయకును గౌళిపత్నికిని జరిగినపంపాదము	...	55
బ్రహ్మవిష్ణుదుష్టాశముల సోమదత్తాశ్రేయదుర్వాసు లవతరించుట	...	56
దత్తాశ్రేయని కపశ్చర్యాదిమహిమ	...	57
కార్తవీర్యార్జునవృత్తాంతము	...	57
గర్గకార్తవీర్యసంవాదము	...	58
దేవతలకు దత్తాశ్రేయనకు నైనసంవాదము	...	58
దైత్యులు దత్తాశ్రేయదారాచవారణంబున నశించుట	...	59
లక్ష్మీనివాసస్థానఫలవివరణము	...	59
కార్తవీర్యుడు దత్తాశ్రేయ సేవించి యిష్టార్థములం బడయుట	...	60
అలర్కచరిత్రము, ఋతధ్వజాఁ దనునామాంతరము గలకువలయాశ్వనివృత్తాంత మారంభించుట	...	62
శత్రుజిత్తుడో గాలవుఁడు శ్వాశ్రమపీడఁ జెప్పట	...	63
వరాహముం దాసులును గువలయాశ్వనిమ చిలముఁ జొచ్చుట	...	64
చిలమున నొక బాలికయొక గువలయాశ్వనిమ నొందొరు మోహించుట	...	65
కుండల యనునఖి కువలయాశ్వనితో మదాలసావృత్తాంతము చెప్పట	...	66
కుండలతోఁ గువలయాశ్వని తనవృత్తాంతముఁ జెప్పట	...	67
మదాలసావివాహము	...	67
కుండల తప మొనర్చి దివ్యగతి కేగుట	...	67
మదాలసం దెచ్చునపుడు మార్గమునఁ గువలయాశ్వనికు రాక్షసులతోడి యుద్ధము	...	68
మదాలసాయుతుఁ డగుకువలయాశ్వనిఁ దండ్రి గని యానందించుట	...	70
తాళకేతునిమాయచే మదాలస మృతి నొందుట	...	72
శత్రుజిత్తుఁడుఁ దత్పత్నియు వైరాగ్యము నొందుట	...	73
కువలయాశ్వని మదాలసమరణము విని దుఃఖించుట	...	74
కువలయాశ్వని దన్యభార్యప్రగ్రహణము సేయ నని ప్రతిపద్యుట	...	74
అశ్వతరుఁడు సరస్వతినిగుఱించి తపము చేయుట	...	74
అశ్వతరునకు సరస్వతి గానప్రాసాద మొనఁగుట	...	75
శైలానమున శివుఁ డశ్వతరునిపాటకు మెచ్చి వర మొనఁగుట	...	76
నాగకుమారులతోఁ గువలయాశ్వని నాగలోకమున కరుగుట	...	76

విషయము.

పుటసంఖ్య.

నాగేంద్రుడు కువలయాశ్వని గౌరవించుట	...	77
అశ్వతరకువలయాశ్వలసజ్జాపము	...	77
నాగేంద్రుడు కువలయాశ్వనకు మదాలస నొసంగుట	...	78
మదాలస పుత్రులఁ గఱుట	...	79
మదాలస తనపుత్రులకుఁ దత్త్వోపదేశము చేయుట	...	80
మదాలస యలర్కుఁ డశుపుత్రునకు గర్తమార్గము నుపదేశించుట	...	81
వర్ణాశ్రమధర్మనిరూపణము	...	83
గృహస్థధర్మనిరూపణము	...	84
త్రయ్యధిపతివర్ణనము, ఆయాదేవతలకు బలిహరణవిధియు	...	84
అతిథిభూతావిధానము	...	85
నిత్యనైమిత్తికాదికశ్రాద్ధనిరూపణము	...	86
ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధనిరూపణము	...	86
సత్పురుషలేపభాగాదినిర్ణయము	...	86
శ్రాద్ధకాలము	...	87
శ్రాద్ధమున నిమం త్రణీయులు	...	87
శ్రాద్ధమున ననిమం త్రణీయులు	...	87
శ్రాద్ధాచరణవిధానము	...	88
శ్రాద్ధమునందు వర్ణాశ్రమస్థిర వ్యములు	...	89
పితృగీతలు	...	90
కామ్యశ్రాద్ధములు	...	90
సదాచారప్రకారము	...	91
పాత్రాదిశుద్ధి	...	94
బ్రహ్మణాదుల యాశాచప్రకారము	...	95
అలర్కుఁడు రాజ్యభోగము లనుభవించుట	...	96
మదాలస యలర్కుని కొక యుంగరం దిచ్చి హితోపదేశము చేయుట	...	96
అలర్కుఁడు రాజ్యము చేయుట	...	96
అలర్కుడత్రాత్రేయసంవాదము	...	98
అలర్కుని యాత్మ వివేకము	...	98
అలర్కునికి దత్తాత్రేయం డుపదేశించినయోగమార్గము	...	99
ప్రాణాయామాదిలక్షణము	...	100
యోగవిఘ్న కార్యములు	...	102
యోగిధర్మములు	...	102
కురణసూచకము లగుస్వాస్తికాద్యరిష్టములు	...	108
బ్రహ్మప్రస్థిపాయము	...	108

విషయము.

పుటసంఖ్య.

అలర్కనుబాహుకాశిరాజసంవాదము	...	...	105
కాశిరాజానకు నుబాహుఁడు చెప్పినస్వాగమకారణములు	...	...	106
అడవి నలర్కనకు యోగాతిశయమున వైరాగ్యము	...	...	107
శ్రోష్టుః మార్కండేయఁడనువాదము	...	...	110
శ్రోష్టుః మార్కండేయఁడు చెప్పినమహాదిభూతసర్గము	...	...	111
లహరి	...	...	112
చతుర్ముఖమన్వంతరకాలసంఖ్యలు	...	...	112
మరకరతిర్యగాదిపవనసర్గములు	...	...	114
లహరివయవములనుండి ప్రజలయుత్పత్తిప్రకారము	...	...	114
మనుష్యదంపతివర్ణగుణక్రియాదులు	...	...	115
పట్టణగ్రామభూహరిమాణము	...	...	116
గ్రామ్యరహిత్యధులు	...	...	116
బ్రహ్మకాదులస్థానములు	...	...	117
వికాదశరుద్రసర్గము	...	...	118
స్వాయంభువమనుసంభవము	...	...	118
దక్షసర్గము	...	...	118
దుస్సహోత్పత్తి	...	...	119
బ్రహ్మ దుస్సహున కాహరాదుల నేర్పులుచుట	...	...	119
దుస్సహసంతానదురాచారప్రకారము	...	...	120
రుద్రసర్గము	...	...	123
భృగ్వాదిసంకతి	...	...	123
మనుద్వీపవర్షాధిపతులవివరణము	...	...	124
జంబూద్వీపవర్ణనము	...	...	126
మేరుశ్రుచతుర్దిశల నుండుపర్వతాదులు	...	...	127
గంగావతరణము	...	...	128
భారతవర్ష విషయము	...	...	129
శ్రీహర్ష సంస్థానవర్ణనము	...	...	131
భద్రాశ్వవర్ణనము	...	...	132
శేతుమాలవర్ణనము	...	...	132
కురువర్ణనము	...	...	132
కింపురువర్ణనము	...	...	133
హరివర్ణనము	...	...	133
ఇలావృతవర్ణనము	...	...	133
రమ్యకవర్ణనము	...	...	133

నిశ్చయము.			
హిరణ్మయవర్ణ వర్ణనము	...	...	133
స్వారోచిషమహాచరిత్రము	...	...	134
సిద్ధప్రసాదమునఁ బ్రవరుఁ డనుచిత్తుఁడు హిమవంతమున శీఁగుట	...	...	134
ప్రతరహూధిని సంచాదము	...	...	135
ప్రవరుఁ డొప్పు ప్రసాదమున నిజకృహంబున శీఁగుట	...	...	137
ప్రతరదిరహము నహింకుఁడాలక వహూధిని నిలపించుట	..	...	139
కలి యనుగంధర్వుఁడు ప్రవరవేషుఁ డై వహూధినిని మోసించుట	...	...	140
స్వరోచిర్జననము	...	...	140
ఇందీవరాక్షసునోరమా కావని మోచనము	...	...	141
ఇందీవరాక్షుఁడు కావనిముక్తుఁ డై స్వరోచితో నిజకావకారణము నెవ్వట	...	...	142
స్వరోచి యిందీవరాక్షుని కూతు రగుమనోగమసు బెండ్లియాడుట	...	...	143
మనోరమసఖులకు కావనిముక్తి	...	...	144
విభావరీ కళావతులు స్వరోచికిఁ దమవృత్తాంతము చెప్పట	...	...	144
స్వరోచి కళావరీ విభావసులఁ బెండ్లియాడుట	...	...	144
స్వరోచింగుఱించి కలహంఘోషవక్రవాహినివాదము	...	...	145
స్వరోచింగుఱించి మృగదంపతులసంవాదము	...	...	146
స్వరోచికి మువ్వరుపుత్రులు పుట్టుట	...	...	146
స్వారోచిషమనుజననము	...	...	146
స్వరోచి పరలోకగతుం డగుట	..	...	148
స్వారోచిష మన్వంతరంబున దేవేంద్రాద్యధికారిపురుషుల వివరణము	...	...	148
పద్మాదినీధిమహిమానువర్ణనము	...	...	148
ఉత్తమమన్వంతరమహిమాభివర్ణనము	...	...	150
ఉత్తముఁడు ప్రతికూల యగుతనభార్య నడచి కంపుట	...	...	151
ఉత్తముఁడు రాక్షసాపహృత యగు బ్రహ్మజునిభార్యను దెచ్చి యిచ్చుట	...	...	151
ఉత్తముఁడు త్రికాలజ్ఞమునివలన బహులాప్యతాంతము నెఱుంగుట	...	...	155
మూర్త్యు చేసినసారస్వతేష్ఠిచే నంద యనునాగకన్య మూర్గతనము మానుట	...	...	157
ఉత్తమమనుజుననము	...	...	158
తామసమన్వంతరమహిమానువర్ణనము	...	...	159
సురాష్ట్రునికి మృగి చెప్పినతనపూర్వజన్మ పృతాంతము	...	...	160
తామసమనుమహిమాభివర్ణనము	...	...	161
రై వతమన్వంతరమహిమాభివర్ణనము	...	...	162
ఋతుపద్మర్గులసంవాదము	...	...	163
ప్రముచదుర్దమసంవాదము	...	...	163
ప్రముచునకు శేషలినిని సంవాదము	...	...	164

విషయము.	పుటలు.
లేవలీదుర్దమనివాహము	165
రై వరమనుజునము	166
రై వరమన్వంతరమున నింద్రాదులవివరణము	166
చాక్షుషమనుజున వృత్తాంతము	166
చాక్షుషమన్వంతరమహిమానువర్ణనము	166
గురువును నానందుననుకు సంవాదము	166
చాక్షుషుండు మను పగుటయొ; ఆమన్వంతరమున దేవేంద్రాదులవివరణము	167
రై వరవరమనుమహిమానువర్ణనము	168
యమునిః ఛాయాసంజ్ఞ కాప మిచ్చుట	169
సాపర్ణి మన్వంతరమహిమాభివర్ణనము	172
నర్తక తీప్తారంభము	175
సురభునకు సమాధి యనునై కృత్తిః సంవాదము	176
సురభసమాధులకు మేధ స్సమహాముని చెప్పినమహామాయాప్రభావము	177
మధుకైటభులవలన వెలిచి బ్రహ్మ యొనర్చినయోగనిద్రాస్తుతి	178
విష్ణునకు మధుకైటభులకు యుద్ధము	179
తపము చేయఁదిలిః సుపార్శ్వమహర్షి కాప మిచ్చుట	180
బ్రహ్మయశుగ్రహమున దిలిః మహిమసురజననము	181
దేవతలచే మహిమసురుని దౌర్జన్యము విని శివకేశవులు కోపించుట	181
హరిహరాదుల లేజగ్రంథములవలన నావిర్భవించినదేవిః దేవతలు యుద్ధోప	
కరణము లిచ్చుట	182
మహిమసురసేనాపతు లగుచక్షురాదులకు దేవిని యుద్ధము	183
చక్షురుండు మొదలగుమహిమసురసేనాపతుల సంహారము	185
దేవి మహిమసురుని వధించుట	186
సుర లొనర్చినమహిమసురమర్దనీస్తుతి	187
కుంభనికుంభులు పుట్టి విజృంభించుట	189
దేవతలు చేసినదేవీస్తుతి	189
కాళి కౌరీకాయతొళమునుండి యావిర్భవించి గౌర్యాంజ్ఞ చే హిమవంశంబున శేఁగుట	190
హిమవత్సర్వకంబునఁ జండముండులు దేవి గాంచుట	190
కుంభునియొద్దఁ జండముండుల దుర్మంత్రము	190
దేవియొడుట సుగ్రీవుఁ డనుకుంభదూత చెప్పినరాయతారము	190
దేవి ధూమ్రలోచనుని వానినై న్యముకు సంహరించుట	192
కాళి చండముండుల ఖండించుట	193
కుంభునికుంభులు యుద్ధనన్నద్దు లగుట	194
నర్తకాశ్వుక లావిర్భవించుట	194

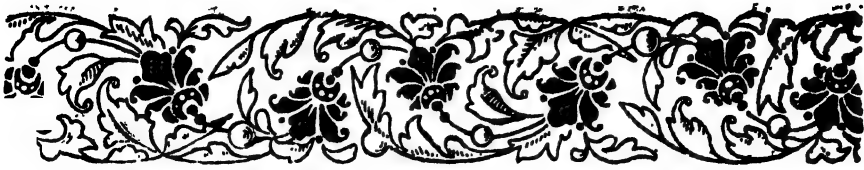
విషయము			
చండికాదేవి నమరన్నుద్ధయై రాక్షసనైన్యమును జేడాడుట	...	...	195
కాంధేని నికుంఠుని వధించుట	...	...	197
కాంధేని కుంఠుం. జంపుట	...	...	199
జేవకలు నారాయణిని స్తుతించుట	...	...	200
జేవకలకు జేవి తనభవిష్యదవతారములఁ జెప్పుట	...	...	202
నవ్వుతీవతన ఫలశ్రుతి	...	...	203
దక్షసాష్ఠి మన్వాదివర్ణనము	...	...	207
కాచ్యమనుజన్మకాలము	...	...	208
విశ్వరుచిసంవాదము	...	...	208
తజుప్రసన్నుఁడైన బ్రహ్మపలన దుచి యిహార్థములఁ బడయుట	...	...	210
దుచి జేవకల స్తుతించుట	...	..	210
విశ్వజేవకలు దుచికి వర మిచ్చుట	...	...	211
దుచి మాలిని యతుకన్యకం బెండ్లాడుట	...	...	211
దుచికి మాలినియండు కాచ్యమనుజు పుట్టుట	...	...	212
భౌత్యమను జన్మకాలము	...	...	212
గురువునన్ని నశించుటచే కాంతి యనునకుండు చింతాకులుం దగుట	...	...	212
కాంతి యన్ని జేవుని స్తుతించుట	...	...	213
అన్ని జేవుండు సుకుప్తుఁడై కాంతికి వర మిచ్చుట	...	...	214
భూతి కాంతికృత్యమునకు సంతోషించుట	...	...	214
భౌత్యమనుజునము	...	...	215
భౌత్యమన్వంతరమునందలి యింద్రాదులవివరణము	...	...	215
మహారాజపాశపర్ణనము	...	...	215
సూర్యునిజన్మకాలము	...	...	215
బ్రహ్మ సూర్యుని లైర్థించుట	...	...	217
బ్రహ్మకృతసురాసురవరతిర్యగాదిసృష్టికాలము	...	...	217
అదితి సూర్యుని స్తుతించుట	...	...	218
సూర్యుఁ డదితికిఁ బ్రసన్నుఁడై వర మిచ్చుట	...	...	219
మూర్తాండుని యాచిర్భావము, తద్దర్శనమున దైత్యదానవులు భిష్ట కగుటయు	...	...	219
కురుజేతమునకు దళవతాపిత యై సుజ్ఞ బరబాహుపమునకు దళముఁ జేయుట	...	...	220
విశ్వకర్మ సూర్యు లేజము నల్పము చేయుట	...	...	220
బ్రహ్మాదులు సూర్యుని స్తుతించుట	...	...	221
తక్కినసూర్యుని లేజముచే కూలాదులు నిర్మించుటయు, నానత్యలేవకుల పుట్టుటయు	...	...	222
రాజ్యవర్ధనరాజదర్శితము	...	...	222
మానసిరాజ్యవర్ధకసంవాదము	...	...	223

విషయము.

పుటసంఖ్య.

రాజ్యవర్ధనభూమిః బాదులపతు సంవాదము	...	224
రాజ్యవర్ధనుని యాయుర్వృద్ధికి పాదలు సూర్యు నారాధించుట	...	224
బ్రాహ్మణబృందము సూర్యుని స్తుతించుట	...	225
ఆదిత్యునిపలనః భారజను లిష్టార్థములః బడయుట	...	226
రాజ్యవర్ధనునిః మాసినిః నాయుర్వృద్ధినిమిత్ర మగుసంవాదము	...	226
భాస్కరు నారాధించి రాజ్యవర్ధనుడు తనజనులను దీర్ఘాయుష్షుంకులః జేయుట	...	227
వైవస్వతమనుసంతతికథన ప్రారంభము	...	228
వృషభుని కావున జంపుటచే కావము కలుగుట	...	229
కన్యకై నాభాగునకను వైశ్యునకును సంవాదము	...	230
తండ్రియానతి నిరాకరించి నాభాగుడు శోమటిక న్నిం బెండ్లాడుట	...	230
పరివ్రాజుః డనుముని దృష్టనాభాగులయుద్ధ ముడిపించుట	...	231
వైశ్యకన్యం బెండ్లాడుటచే నాభాగుడు వైశ్యు డగుట	...	231
నీపుః డనురాజుని పలన భనందుః డస్త్రము లెల్ల నాస్థించి చేసినశత్రువధాదికము	...	232
నాభాగునితో సుప్రభ చెప్పిన కనకజలని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము	...	233
నలని కాపాగ్నిదగ్గః గావించి యాదించునుజేవుని బ్రతుని రక్షించుట	...	233
నాభాగునిః సుప్రభ చెప్పినతనపూర్వజన్మ వృత్తాంతము	...	234
విదూరభూమిలో సుప్రతుః డనుమని చెప్పినకథమునలవృత్తాంతము	...	235
కుజంభుని పథిప నేగినవిదూరభూమి లుచట నిద్రి లగుట	...	236
పత్సంధుడు కుజంభుని పథించుట	...	236
పత్సంధుడు విదూరభూమికి యగుముదావనిని బెండ్లాడుట	...	237
పత్సంధిసంతతి	...	239
ఖనితచరిత్రము	...	240
విశ్వవేది దుర్జయత్రమునలన కారి మొదలగువారు నశించుట	...	240
తమ్ములు మొదలగువారు నశించుటచే దుఃఖితుః డై ఖనితుడు దివి కేగుట	...	242
కుంభచరితము	...	243
నిమిశపుత్రు డగుఖనితు నిచరిత్రము	...	243
ఖనితమృగసంవాదము	...	244
కరంధముః డనునామాంకరము గలబాలాశ్వనివృత్తాంతము	...	246
బాలాశ్వనకు వీర యనుదానియందు అవేక్షితుడు పుట్టుట	...	247
అవేక్షితుని బెక్కురాజకన్యలు పరించుట	...	247
అవేక్షితుడు వికాలాస్వయంవరమున నెదిర్చి రాజుల నోడించుట	...	248
పరాజితు లగురాజు అవేక్షితునితో యుద్ధమున్నద్ధు లగుట	...	248
శత్రురాజులు నవేక్షితుడును స్వయంవరనిమిత్రము ద్వంద్వయుద్ధము చేయుట	...	248
అధర్మ యుద్ధమునః బరరాజు అవేక్షితునకు బంధాదు లొనరించుట	...	249

విజయము.	పుటసంఖ్య
కరంధముండు భాగ్యప్రేరితుఁడై యవేక్షితు విడిపించుట ...	251
నివాహనిమిత్రము నైకాలినివికాలకరంధమావేక్షితుల నువాదము ...	251
నైకాలిని యరణ్యమునఁ దటము సేయుట ...	251
దేవదూత నైకాలిని మరఃశోద్యమమున నివారించుట ...	251
మిద్యకప్రతమిదమున నవేక్షితునకుఁ బెండ్లిపూనిక పుట్టించుట ...	251
దృఢకేకుం జుంపి యడవియం దవేక్షితుండు నైకాలిని లోచుట ...	251
దేవక లవేక్షితునకు వర మొసంగుట ...	251
నైకాలిని యవేక్షితునకు నిజవృత్తాంతముఁ జెప్పుట ...	251
లవేక్షితునితో నైకాలిని నాగలోకవృత్తాంతము చెప్పుట ...	251
గంధర్వఁ దవేక్షితునకు నైకాలినీజన్మరహస్యము చెలుపుట ...	257
నైకాలిన్యవేక్షితుల వివాహము ...	257
నైకాలినియు నవేక్షితుండును గంధర్వలోకమున కేగి విహరించుట ...	257
మరుత్తుజనము ...	258
పుత్రాదులతో నవేక్షితుండు విజయగరమున కేగి తండ్రిం దడుపుట ..	259
కరంధముండు మరుత్తునకుఁ బట్టాభిషేక మొనర్పి యడప కేగుట ..	259
మరుత్తచక్రవర్తి చరిత్ర ...	260
మరుత్తునితో ముని చెప్పిననాయనప్రసంగేశము ...	261
మరుత్తుండు సంవత్సరాస్త్రముచే నాగలోకము దపింపఁ జేయుట ...	262
భామినివాక్యమున నవేక్షితుండు పాముల రక్షింపఁ బ్రతిజ్ఞ చేయుట ...	263
పాములకై మరుత్తావేక్షితులనువాదము ...	264
ఫలశ్రుతి ...	267

శ్రీ రస్తు

మార్కండేయపురాణము

పీఠిక

స్తుతుతి

తరుణముఖోజ్వలశబ్ద్యతయు నృపుభుక్తాస్తుభాగ్భా
లాతవదీప్తియు న్నిజభుజాంతరమ్యనభస్థలి నృరి
స్థితవిచిత్రశాంతి విలసిల్లగ నొప్పుమావరుండు సం
ప్రీతిఁ గృతార్థుఁ జేయుతను శ్రీనిధి నాగయగన్నధీనిధిన్.

1

శివస్తుతి

మ. కరుణాసాంప్రదయఃప్రపూర్ణమును రంగద్ధోస్తరంగంబు బ్ర
స్ఫురదాకల్పభుజంగమాంబుచరమున్ శుంభజ్జటావిద్రుమో
త్కరము స్థాంతసుధోదయంబు నగునుద్యచ్ఛంకరాకారవా
ర్ధిరమావరనుఁ జేయుఁ గాత సుగుణున్ శ్రీగన్నపైన్యాధిపున్.

2

బ్రహ్మస్తుతి

మ. హరినాభీకమలంబు జన్మసదనం బై వేదము ల్పల్కు లై
తరుశీరత్నము వాణి పత్ని యయి విద్య ల్బాషణశ్రేణి యె
చరభూతాచరభూతజాలము లొగి న్సంతాన మై యెంతయు
స్మరగ నొప్పిల్పువరించి గన్నరథినీపాలు న్సుఖి న్నేయుతన్.

3

విష్ణుశ్లోకస్తుతి

శా. రంగద్గండతటీసమగ్రమదధారాగంధలోభభ్రమ
ద్భృంగీమంజులగీతి వీనుల కతిప్రీతిం గడల్కొల్పు స
ర్వాంగంబు ల్బులకాంతంబుగఁ గడు న్నర్హత్తుఁ దై యొప్పును
త్తుంగాంగు న్లజవక్త్రు మాకు నభివక్త్రుం గాఁ బ్రశంసించెదన్.

4

స ర స్వ తీ స్తు తి

ఉ. ఆరయ నొక్కభంగిగ రహస్యపుఁజోటను రాజసన్నిధిఁ
సూరిసభాంతరంబులను జొప్పడి తప్పక గద్యపద్యముల్
దోరలు పేర్చినట్లు మడి దోఁడగఁ జేయుట సంతతంబు నా
భారమ కాదె వీని కనుభారతి మాకుఁ బ్రసన్న యయ్యెడున్.

5

వ. అని సకలభువన ప్రధానదేవతా ప్రావనంబుఁ జేసి.

6

న్యా స స్తు తి

మ. వివిధామ్నా యలతాలవాలధిషణావిఖ్యాతవిజ్ఞానదీ
పవిభాలోకితలోకవర్తనుఁ గృపాపారంగతు న్సంఖ్యయో
గవిదు న్భారతసంహితావిరచనాకల్పు స్థపానిత్యు సా
త్యవతేయుం గృతకృత్యుఁ గొల్పెద మునీంద్రస్తుత్యు సత్కుత్తమున్.

7

వాల్మీకి స్తు తి

మ. కవిలోకాఘ్నని హృద్యపద్యకవితాకల్పుం ద్రిలోకీజన
శ్రవణానందనరామకీర్తనకథాసందర్భదత్తు స్తుని
ప్రవరు న్భవ్యతఃప్రభావవిభవప్రఖ్యాతు వాల్మీకిఁ ద
త్త్వవిదు నిర్వలసత్త్వ సంతతము సద్భక్తిం బ్రశంసించెదన్.

8

స స్తు య తీ స్తు తి

ఉ. సారకథాసుధారస మజస్రము నాగళపూరితంబుగా
నారఁగఁ గ్రోలుచు స్వనులు హర్షరసాంబుధిఁ దేలునట్లుగా
భారతసంహిత స్తును ద్రిపద్యము లెవ్వఁ డొనర్చు నట్టివి
ద్యారమణీయు నాంధ్రకవితాగురు నన్నయభట్టుఁ గొల్పెదన్.

9

తిక్కన క వి స్తు తి

చ. ఉభయకవితత్వ తత్త్వవిభవోజ్జ్వలు సంవిహితాధ్వరక్రియా
ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణబంధురు భారతసంహితాకథా
విభుఁ బరతత్త్వబోధను నవీనపరాశరసూను సంతత
త్రిభువనకీర్తనీయయశుఁ దిక్కకవీంద్రునిఁ గొల్తు నర్థితోన్.

10

వ. అని సకలభువన ప్రసిద్ధు లైనపురాతనాద్యతనకవిగరులం బ్రశంసించి తత్ప్రసాద
ప్రవర్ధమానసరససాహిత్యసౌరభసంవాసితం బగుమదీయహృదయ పయోరుహఁ
బునం దపూర్వకావ్యరచనాకుతూహలమధులిహంబు విహరించు చున్న సవ
యంబున.

11

కావ్యకరణదీపము

సీ. తనసముజ్జ్వలమూర్తి జనలోచనాంభోజములకు మార్తాండునిమూర్తి గాఁగఁ
దననమోపార్జితభవమున కర్థిహస్తములు నిక్షేపణస్థులు గాఁగఁ

దనభూరితర తేజ మనుపమనిజవంశభవనంబునకు బ్రదీపంబు గాగఁ
దనవినిర్మలయశంబునకు దిశాతటంబులు దృఢశాసనశిలలు గాగఁ

తే. బ్రకటగుణగణసంపద బరగుచున్న, ధన్యుఁ డధికపుణ్యుండు ప్రతాపగుర్త
దేవసామ్రాజ్యవర్ధనస్థిరవిసీత, కరణకుశలుండు నాగయగన్న విభుండు. 12

వ. ఒక్కనాఁడు వేదవేదాంగపారగు లైన ధారుణీసురులును సమస్తశాస్త్రవిదు లైన
విద్వాంసులును వివిధపురాణ ప్రవీణు లైన పౌరాణికులును సరససాహిత్యవిద్యావిశా
రదు లైన కవివరులును బరివేష్టింప రమ్యహార్ష్యతలంబున సుఖోపవిష్టుం డై యాప్త
కథావినోదంబుల నుండి నన్ను రావించి యుచితప్రియసత్కారంబు లొనర్చి
సంభావించి యి ట్లనియె. 13

శా. పాండిత్యం బమరం బురాణముల ము నెప్పరాణికు లైప్పుఁగా
విండు స్వీంతలు గావు నూతనకథావిస్తారు మై యోగ్య మై
చండాఘోర్కరహరి మై పరమవిజ్ఞానాశ్రయం బైనమా
ర్కండేయాఖ్యమహాపురాణము వినం గొతూపాలం బయ్యెడిన్. 14

వ. అని మఱియును. 15

శా. తర్కింపంగ నశక్య మైనవితతోద్యద్ధి ప్రిజాలంబుచే
నర్కుం డెట్లు వెలుంగు నట్ల బహుపుణ్య శ్రేణికావ్యాప్తిసం
పక్రస్ఫూర్తి నఘాంధకారము లడంపం జాలి లోకంబున
న్తార్కుండేయపురాణరత్న మమరు న్తాంగళ్యసంపాది యై. 16

ఉ. కావున దత్పురాణము ప్రకాశితసారకథామృతం బొగిం
ద్రావి జగజ్జనంబు లలర స్వచియింపు తెనుంగున స్వచః
శ్రీవిభవంబు పెంపు విలసిల్లఁగఁ గోవిదు లిచ్చ మెచ్చి సం
భావన నేయఁ జారుగుణభాస్వర ! మారయసత్కవీశ్వరా ! 17

మ. ఇతఁ డిష్టేషిని నింత ధన్యుఁ డగునే ! యి ట్లొప్పునే ! యీతలం
పతిసూక్ష్మం బతినిర్మలం బతేహితం బత్యంతధర్మార్థసం
గత మీదివ్యపురాణగత్నమును మార్కండేయ మే జెప్పఁ గాం
చితఁ బుణ్యాత్మఁడ నైతి జన్మము ఫలించె న్లోకసంభావ్య మై. 18

వ. అని యత్యంతప్రమోదంబునం గొనియాడి. 19

క. నానాగమార్గజలముల, నానాఖ్యానకతరంగనాదంబుల నా
నానయధర్మోక్తిమణుల, దా నొప్పి సుధాభిమాడ్కి దనరెడుదానిన్. 20

తే. సర్గమన్వంతర ప్రతిసర్గములును, సకలనృపవంశవంశానుచరితములును
ననగ నెంతయు నొప్పునీయెదుఁజేయుములఁ బాలుపొంది సభలయం దమరుదాని.

సీ. నిఖలకల్పమహాకనిర్మితనస్ఫూర్తి నమరసరిద్యారి ననుకరించి
బహుళతరాజ్ఞానతూహినిర్వాహణప్రాధి నర్కుప్రభాభాతిఁ దాల్చి

- వితతచతుర్వర్ణవిపులఫలాలంకృతస్థితి మందారతరువుఁ బోలి
సారకథాసాంద్రచంద్రికాసంపదఁ బూర్ణేందుమండలస్ఫురణ నొంది
తే. యఖిలవిబుధసభాపర్వ మై జగజ్జనావళికే గర్జపర్వ మై యధికపుణ్య
యోగిహృచ్చాంతపర్వ మై యొప్పుదాని, హాఁగుణోజ్జ్వలమణినిధి యైనదాని. 22
- క. ఇహ్మార్కండేయపురాణ మ్మఖిలహితము గాగ నానేర్పుగత్త
నెన్ని విరచించెదం బద్యమ్ముల గద్యముల భవదుదాత్తానుమతిన్. 23
- వ. అని విద్యజ్ఞనానుగ్రహంబు వడసి సుగుణసుందరుండును ధృమూదరుండును సిత
యశోవిలసితసురగిరికందరుండును బలకార్యధురాధరుండును నీతియుగంధరుం
డును నిర్వికారుండును బ్రతాపరుద్రకటాక్షవీక్షాపేక్షపరాక్రమప్రకారుండును
నిరహంకారుండును నైనయాగన్నరథినీశ్వరుం గృతీశ్వరుం గావించి తదీయ
వంశావళి వర్ణనం బొనరించెద నది యె ట్లనిన. 24

—● కృతిపతంకావళి ●—

- క. శ్రీమంగళమందిరవక్షోమణికిరణచ్చటాభిశోభితుండు ఘన
శ్యామలకోమలవపురభి, రాముండు నగువిష్ణునాభిరాడవమునన్. 25
- తే. ఆగమంబులు నాలుగు నాననములఁ, బ్రణవ మాత్మసనాతనబ్రహ్మతేజ
మున మొదలుగ విరించి సముద్భవించి, భుగననిర్మాణకర్తనైపుణి వహించె. 26
- క. ఆ రాజీవజముఖిబాహూరుపదంబుల జనించి రొగి బ్రాహ్మణధా
త్రీరమణవైశ్యశూద్రులు, భూరిగుణోన్నతు లగణ్యపుణ్యచరిత్రుల్. 27
- వ. ఇ ట్లావిర్భవించినచతుర్వర్ణంబులయందు. 28
- మ. అమలంబు న్ద్విజరాజవర్ణనము మర్యాదాన్వితంబు గుణో
త్తమరత్నంబు ననంతభోగమహిమోదారంబు గాంభీర్యగు
ర్యము శ్రీజన్మగృహంబు నై శుభయుతం బై యాచతుర్థాన్వయం
బమృతాంభోనిధిమాడ్కి నుర్వి గడుఁ బొల్పారు న్జనస్తుత్య మై. 29
- ఆ. ఆచతుర్థకులసుధాంబుధి సుదయించె, నమితకాంతచంద్రుఁ డవనిభరణ
దిగ్గజేంద్రమును వితీర్ణిమందారంబు, మల్లసైన్యవిభుండు మహితకీర్తి. 30
- క. ఆమల్లచమావల్లభు, భామకు సౌభాగ్యనీతిభాసురకాంతి
శ్రీమహితకుఁ బోలాంబకు, నేమనుజాంగనలు సాటియే గుణమహిమన్? 31
- ఉ. ఆరమణీయదంపతుల కన్వయరత్నము బంధులోకమం
దారము ధైర్యమందర ముదాత్తదయానిధి దానధర్మవి
ద్యారసికుండు నాగవిభుఁ డంచితభాగ్యపరుండు పుట్టె బెం
పార శచీపురందరుల కర్థి జయంతుండు పుష్టినట్టుగన్. 32

తే. అట్లు జన్మించి లావణ్య మగ్గలించి, యంగములు తొంగలిన బాల్యమున మెఱసి
నాగరధిసీశ్వరుడు మదనాభిరేఖ, నొప్పె ససమానవయావనోదయమున. 33

క. కులరత్నాకరచంద్రుం, డలఘుఁడు నాగాంకుఁ డన్వయస్థితకొఱకుం
గులశీలరూపగుణములు, గలకన్నియఁ బరిణయంబు గాఁ దలఁచి మదిన్. 34

సీ. ఏరాజు రాజుల నెల్ల జయించి మాన్వెట్టికే బట్టె దోర్నిక మముల
నేరాజు నేతునీహారాద్రిమధోర్నిక నేకపట్టణాల నేలి వ్రాలె
నేరాజు నిజకీర్తి నెనిమిదిశల సుల్లాసంబు నొంద నలంకరించె
నేరాజు తనతెజ మీజగంబునకు నఖండైకవిభవంబుగా నొనర్చె

తే. నట్టికాకతీగణపత్యధినాథు, ననుఁగుడలవరి ధర్మాత్ము డధికపుణ్యుఁ
డయిన మేదయ నాయకు ప్రియతమాజ, నతులశుభలక్షణస్ఫురితామలాంగి. 35

చ. శివ్రు డగజాత రాఘవుడు సీతఁ గిరీతి సుభద్రఁ బెంపు సొం
పు వెలయుఁ ద్రీతిఁ బెండ్లి యగుపోల్కని నాగచమూవిభుండు భూ
రివిభవ ముల్లసీల్లగ వరించె సమంచితరూపకాంతిభా
గ్యవిభవగౌరవాదిసుగుణాసుకృతాంబిక ముల్లమాంబికన్. 36

కా. ఆమల్లాంబకు నాగశౌరికి విశిష్టాచారు లుద్యుధుణ
స్తోమాకల్పు లనల్పకీర్తిమరు లస్తోకస్థిత్రీయుతుల్
ధీమంతు లున్లు లుద్యువించి రొగి గొంతేయప్రభావోన్నతుల్
రామప్రఖ్యలు వహి తేజులు జగత్ప్రఖ్యాతశౌర్యోదయుల్. 37

వ. అం దగ్రజుండు. 38

సీ. తనసుందరాకృతి గని వెఱు గందినవనిత లంగజనొప్పుఁ మనువుఁ జేయు
దనకళాచతురత్వమున కచ్చతం బందుబుధులు భోజునినేర్పు పాల్లు నేయు
దననయాభిజ్ఞత వినినప్రాజ్ఞులు దివిజేతునితద్జ్ఞతయేపు వింపఁ
దనయాశ్రయంబున మనుబంధుమిత్రవర్గము కల్పతరువునాశ్రయముఁ దెగడ

తే. నెగడి జగమున నెంతయుఁ బొగడు వడనె, గాకతిత్త్వతలాధీశకటకపాలుఁ
డమలసితకీర్తి ధనలోలుఁ డన్వయాబ్జ, పండవినవల్లభుడు గన్న నై న్యవిభుడు. 39

చ. ఎలమి బ్రతాపగుర్రమనుజేంద్రునిచే బడనెం బ్రవీణు డై
కొలిచియు శౌర్యలీల రిపుతోటి రణావని గీటడంచయు
న్బలరిపుతుల్యవిక్రముడు నాగయగన్నవిభుండు తేజముఁ
విలసితరాజ్యచిహ్నములు విశ్రుతలక్ష్మీయు నాయకత్వమున్. 40

చ. తదనుజుఁ డన్వయాంబుధిసుధాకరు డెల్లయనై న్యనాథుడు
మదపరిపంధిసింధురసమాజవిదారణింహ మంగనా

హృదయసరోజపట్నద మహీనగుణోజ్జ్వలరత్న భూషణా
స్పదశుభమూర్తి సద్వినయసంపదసాంపున నొప్పు నెంతయున్.

14

చ. నయవినయాభిరాము డగునాగయగన్న నిహర్షితన్ముఁ డ
న్వయనవరత్న దీపముఁ దివాకర తేజుఁడు రాజనీతిని
శ్చయనిపుణుండు నిర్మలవిచారవివేకపరాయణుండు మే
చయరథినీశుఁ డుజ్జ్వలయశస్సుస్థరాణం బొగడొందె నిధరన్.

42

సీ. ఆశాగజేంద్రకర్ణానిలంబున దనప్రకటప్రతాపాగ్ని ప్రజ్వల్లి
దిగ్విధూదరహాసదీప్తులతో దనసితకీర్తిచంద్రిక లైల్లిమి నేయ
సకలమహీపాలసరసిజాకరములఁ దనజయశ్రీవినోదంబు సలువఁ
దతరిపుమకుటరత్న ప్రభాబాలాతపంబునఁ దనపదాబ్జంబు లలరఁ

తే. దనరు జలమర్తిగండ ప్రతాపరుద్ర, మనుజవిభునకు నేనానియును మహాధి
కారియును నాపుడును నై పొగడ్త కెక్కి, మేరుధీరుండు నాగయమేచశౌరి. 43

ప య్యం త ము లు

క. అనుపమవిజయశ్రీ గడుఁ, దనరారెడునట్టియనుఁగుండమ్ము లింపురున్
దనయుభయభుజంబులు గా, ఘనవిభవసూర్తి నొప్పుగన్న విభునకున్.

44

క. ధన్యునకు ధనదసదృశవదాన్యున కతిమాన్యునకు బుధవ్రజనుతసా
జన్యునకు ఘనవిభవపర్జన్యునకు న్నకలజగదసామాన్యునకున్.

45

క. పతిహితనీతివివేకాంబితమతికి ననేకకార్యశిల్పనవబృహ
స్పతికి నిజభుజకృపాణ, ప్రతిహతరిపుతతికి గన్నరథినీపతికిన్.

46

మార్కండేయపురాణము

ప్రథమాశ్వాసము

—ॐ కథా ప్రారంభము ॐ—

వ. పరమకర్తాణ్మహిమంపరాభివృద్ధిగా నాచియుండు బూనినయుష్మహాపురాణంబునకుఁ గథాక్రమంబెట్టిరనిన బల్లఁగి తకుసుమితఫలితవివిధన్ల వేల్లితమాకందచందనమందా రాదినానామహీజరాజవిరాజితంబును, నరులతాళిఖరవిహారత్మలకంతశుకకులకల కలస్వనమనోహరంబును, ననవంతహోమధూమశ్యామలితవ్యోమమండలంబును, ననవచ్చిన్నాభ్యయనరవబధిరితఁగింతరాళంబును, ననుదినప్రవర్తమానమహాధ్వరో త్సవసమాగతశతమఖప్రముఖనిఖిలనిలంపనినహాలంకృతంబును, సమిత్కుసుమ కందమూలఫలాహారణాగమనార్థపరస్పరాహ్వనమునికుమార కోలాహలవిలసితం బును, శాస్త్రపురాణేతిహాసకథాకథనచతురతాపసోత్తమపరిషదభిరామంబును, బరమ పావనంబును నైనతపోవనంబునందు. 1

క. నిరుపమనిస్థాపరుఁడై, పరమతప మొనర్చుచున్న భార్గవవంశోత్తరు నిర్మలచారిత్రు న, మరపూజ్యుఁ గృపావిధేయు మార్కండేయున్. 2

క. కానఁ జనుదెంచి సత్యవ, తీనందనశిష్యుఁ డధికతేజోనిధి విద్యానిపుణుఁడు నైమిని విన, యానతుఁడై యట్టు లనియె నధికప్రీతిన్. 3

—ॐ భారతప్రశంస ॐ—

చ. వినఁము మునీంద్ర ! వేదనిధి విష్ణునిభుండు పరాశరాత్మజుం డనఘయశుండు సర్వనిగమార్థయుతంబును సర్వధర్మసాధనమును సర్వశాస్త్రకలితంబును సర్వకథాభిశోభితంబును నగుభారతంబు కృతపుణ్యుఁడొనర్చె సవిస్తరంబుగన్. 4

తే. మానుగా నింద్రియంబులలోన మనసు, సురలలోన ముకుందుండు నరులలోన బ్రహ్మారుఁడు బోలె నెక్కు డై భారతంబు, వెలయు సకలదివ్యపురాణవితతిలోన.

క. జలపూరము పాండవకథ, జలరుహనివహములు విదితసరసాఖ్యానంబులు మృదవదములు హంసంబులు మేదిని భారతాఖ్యుఁ బోలుచుకొలనికిన్. 6

తే. వ్యాసవాగ్జలపూర్ణయు నాగమస్థ, వావతీర్ణయు బహుకుతర్కావసీజ హరిణియు నైనభారతోదారతటిని, యడరి దురితరజోరాశి నడఁచుచుండు. 7

తే. ఒనర బహువిశేషంబుల నుల్లసిల్లు, నట్టిభారతాఖ్యానంబునందు గూఢ
తరుము లైనసమంచితార్థంబు లెఱుంగ, వలచి వచ్చిత నీకడ కలఁసుచరిత! 8

— శైమిని మ మార్కండేయమనిని గొప్పిరత్నముల నడుగట —

వ. సిఖలభువనోత్పత్తిస్థిలయకారణండును స్రుగుణవహితండును సర్వవ్యాపకుం
డును నైనపురుషోత్తముం దేమి నిమిత్తంబున ముఁష్యత్వంబు నొందె? బహు
పుణ్యులైనపాండవు లేవురకు ద్రాపది యొక్కతే యెట్లగ్రమహిషియయ్యె? మహా
బలుం దైనబలభద్రునకుఁ దీర్థంబున కగుగునవసరంబున బ్రహ్మహత్య యెట్లు వాటిల్లె?
దానికతండు ప్రాయశ్చిత్తం బెత్తెఱుంగునఁ జేసె? బాండవేయనందను లైనద్రావ
దేయులు కృతదారపరిగ్రహాలు గాక యనాథులుం బోలె నేల మృతఁ బొంజి?
రింతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిగింప నీవ య్స్పృండు వనిన నమృహాముని శైమిని
కి ట్లనియె. 9

క. అమరగ నీయడిగినయస్థములను జెప్పంగఁ బెద్దతడ వయ్యెను ను
యమివర్య! నియమవిధులకు, సమయం బరుదెంచె మాకుఁ జనఁగా వలయున్. 10

వ. నీకు నీయర్థంబు లవశ్యంబు నెఱుంగవలయు నేని. 11

క. అండజపతులు దృఢాగమ, పాండిత్యులు ద్రోణసుతులు భవ్యులు పింగా
తుండును విరాటుడును వృత్తుండును సుముఖుండు ననఁ జత్తుర్ముఖసదృశుల్. 12

తే. ప్రవిమలజ్ఞానవంతులు పరమశాంతు, లఖిలభాషావిశారదు లధికమతులు
సకలశాస్త్రపురాణనిశ్చయసమర్థు, లమితతేజులు సతతసమాధితులు. 13

క. ఉన్నారు వింధ్యనగమున, నన్నలువురు నడిగినట్టియర్థంబును వి
ద్యన్నుతగుణ! యెఱిగింతురు, కన్నన చను మన్న సతఁడు గడు విస్మితుఁ దై. 14

తే. ఇట్టినిర్మలవాక్సిద్ధి యిట్టియెఱుక, యిట్టిమహిమ యాపులుంగుల కెట్టు గలిగె?
ద్రోణుఁ డన నెవ్వ? డట్టిపుత్రుల మహాత్ముఁడెట్టు వడసెనతఁడు? చెప్ప మేర్పడంగ.

— మార్కండేయుడు శైమికి ద్రోణచరిత్రము చెప్పుట —

నీ. అనిన మార్కండేయుఁ డను విను చెప్పెద ననిమిషవల్లభుఁ డప్పరోంగ
నలు గీతనృత్యము ల్నులువంగ నిజనందనంబున నున్నెడ నారదుండు
వచ్చిన నతనికిఁ జెచ్చె నాసనాద్యుపచారములు ప్రియం బొనరఁ జేసి
యిదె రంభ మేనక యిదె యూర్వశి ఘృతాచి యిదె కిలోత్తమ నీకు నీలతాంగు

తే. లందు మె చొరరించు నేనుతివనృత్త? మనిన నీయచ్చలలోన హావభావ
విలసనోత్కృష్ట నని మది పిఱివీగు, నేవెలది దానినృత్యంబ యింపు మాకు. 16

క. అని ముని చొక్కిన నయ్యంగనలకు నిజరూపవిభవకాంతివతురతా
ద్యనుపమగుణములఁ దమలో, నగభూ! యే నేన యొక్క డనువా దయ్యెన్. 17

తే. వాసవుం డంత వారలవాడు మాన్చి, యిమ్మునీంద్రుండు మీలోన నేలతాంగి
నధికగుణవతిగాఁ జెప్పు నదియె యెక్కు, డనిన నారదముని యిట్లు లనియె నపుడు.

తే. మంచుమలమీఁదఁ దపము గావించు చున్న, యనఁసు దుర్వాసుముసిపుంగవుని గలంకఁ
జాలు నేయింతి దనవిలాసప్రశస్తి, నదియె పో యెక్కు డనిన భయంబు గదిరి. 19

క. ఆనతములు లై యొకపలు, కైనను బలుకంగ నోడి యందలు నున్నం
దా నిట్లను వపు వను నొక, మానిని మునివంకఁ గాంచి మదవతి యగుటన్. 20

చ. పలుకులు వేయు నేల మునిపాలక ! నా దగురూపమంజువా
గ్వీలసనలీల నమ్మునివివేక మడంచెదఁ దార్చిఁ జించెదఁ
గలఁచెద డెందముం దపము గర్వము నూన్పెద నే మనంబునం
దలఁచిన రుద్రు నైన ఘటదాసుని జేయుదుఁ గామునింటికిన్. 21

— తపముఁ జేయుప వచ్చినవపు వసుచర్మకు దుర్వాసుఁడు పక్షి వగు మని శపించుట —

మ. అని గర్వోత్పలు వేడ్కఁ బల్కి వెన నయ్యబ్రాహ్మీ దృగ్ధితుల్
దనుకంఁగాఁ జని కాంచె నంత హిమవంతంబున్ లసన్నుత్పర
త్సనితాంతమృతిపుంజరంజితవిగంతంబున్ లతాంతోల్లస
ద్భునరేఖాంచితసానుమంతము మరుద్దంతిస్ఫురత్ప్రాంతమున్. 22

వ. కని తదీయసుందరకందరంబునందు. 23

క. మలయానిలమృదులీలా, చలితతరులతాప్రసూనసౌరభమాలా
కలితమధుమత్తమధుకర, విలసనమున నొప్పువనము వెలుదుక సొచ్చెన్. 24

క. చొచ్చి మునీశ్వరుఁ డున్నెడ, యచ్చోటికిఁ గ్రోశమాత్ర మగుట యెఱిగి చం
చచ్చూతలతాంతరమున, విచ్చలవిడిఁ జంద్రకాంతవేదికమీఁదన్. 25

తే. ఎలమిఁ గూర్చుండి యెలుఁగెత్తి యింపు మిగుల, వట్టిమ్రాఁకులు చివుభులు వెట్ట నతివ
పాడె బాసిన విని యాతపసి కలంగి, వెఱుగుపడి యంతయును మది నెఱిగి కనలి.

వ. రయంబున వచ్చి రూపగుణగర్వోన్మత్తచిత్త యైనయ త్తలోదరిం జూచి. 27

శా. దుర్వాసుం డతికోపవిస్ఫురితవక్త్రం దై యనున్ దానితో
గర్వాంధ్యంబున మత్తపంబునకు విఘ్నం బాచరింపంగ నా
గీర్వాణాధిపుతోడఁ బూనితి కడుం గీ డేల లేకుండు ? నీ
గర్వం బంతయు నుజ్జగించి విహగాకారంబునం బుంశ్చలీ ! 28

తే. విహగరాడ్వంశమందు నావిర్భవించి, ధరణితలమున పోడశాబ్దములు నిలిచి
సుతుల నలువురఁ గని తుది సునిశితాస్త్రహతి శరీరము విడిచి పొవ్వుమరపురికి. 29

క. నావచన మమోఘం బని, దేవతరంగిణికి నతఁడు దిగ్గనఁ జనియె
న్నావుడు జైమిని యిట్లను, నావనితజనిప్రకార మానతి యీవే. 30

— తపు వసుచర్మచరిత్రము —

వ. అనిన మార్కండేయుం డంతయుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మరిష్టనేమిపుతుం డెన

గరుడునికి †సాంపాలి వ్రట్టై నతనికి శూరుం డతనికి సుసార్వ్యం డతనికిఁ గుంభి
యతనికిఁ బ్రలోలుపుడును బ్రభవించి రాప్రలోలుపుడు కంకుడు కందరుండు
నని నిరువురుకొడుకులం బడసి నాకంకుం డొకనాడు విహారార్థంబు కైలాసం
బున కరిగి యం దొక్కరమణీయశిలాతలంబున మధుసానమత్తుం డై భార్యయుం
దాను నేకతం బై యున్న వాని విద్యుద్రూపుం డనుదానవుండు గని డాయం
బోయినం గరం బలిగి వా డి ట్లనియె. 31

—● గరుడపంక్తుఁ డనుకంకుడు విద్యుద్రూపుఁ డనురాక్షసునిచే జచ్చుట —●

క. స్త్రీయును బురుషుండు నేకత, మై యున్నెడ జూచి యెఱ్ఱియధముం డైనన్
డాయంగ వచ్చునె యి ట్లి, స్త్రీ యటు పొ వ్వునినఁ గోపజ్వంభితుఁ డగుచున్. 32

క. అడవులు గొండలు నీతని, పడసినవే యేల యిట్లు వదలెన్ ? వసుచుం
గడు నలిగి కంకుమెడఁ దెగ, నడిచెను రక్కసుండు భీకరానికరుం డై. 33

క. అంత నటఁ గందరుండు దా, నింతయు విని యడలు గనలు నెరఁ గూరంగా
నెంతయు రయమున నరిగి యనంతరవిధు లగ్రజునకు నచ్చటఁ జేసెన్. 34

ఉ. చేసి మహాగ్రకోపశిఖ చి త్తమున న్నెగయంగ నుత్పత
ద్భాసురపక్షమాచుతము పర్వతకోటిఁ జలింపఁజేయ ని
శ్వాసమహానిలక్షుభితసాగరుం డై వెసఁ గందరుండు కై
లాసనగేంద్రకందరములన్ దనుజాధము రోసి యొక్కెడన్. 35

కందరవిద్యుద్రూపులయధము —●

కవిరాజవిరాజితము.—

కనుగొని యోరి దురాత్మ ! మహాత్ముని గంకు మదగ్రజు నుగ్రుండ వై
చనునె వధింపగ ? వచ్చితి నే నిదె శౌర్య మెలర్పగ మార్కొన ర
మ్మనిచెడఁ గాలుని ప్రాళికి నిన్ను రయమ్మన నంచు నదల్పుచు డా
సిసఁ గని రక్కసుం డాజ్యము వోసినచిచ్చుకియం గడు మండె వెసన్. 36

మానిని. కన్నుల నిప్పులు రాలగ నిట్లను గర్వమున నివహగాధమ ! నీ
యన్నకు మృత్యువు నన్ను నెలుంగవె ప్రాణము లిప్పుడు వ్రాలెద నం
చున్నతశాతకృపాణము ద్రిప్పుచు నుగ్రతఁ దాకిన నిర్దోషకున్
గన్నన శక్రసుపర్ణులకయ్యముకై వడి ఘోరరణం బొదవెన్. 37

తే. పక్షిపక్షంబు వీక్షించి రాక్షసుండు, గిట్టి ఖడ్గంబు వైచిన బిట్టు నెగసి
యొడిసి ఖగపతి దానిఁ జంచూగ్రశక్తి, గరుడు డురగంబుఁ బట్టినకరణిఁ బట్టి. 38

కందరుండు విద్యుద్రూపుని జంపి కట్టెత్తించు బడయుట —●

క. కడువడిఁ గాళ్లం జేతులఁ బొడిపొడిగాఁ బ్రామి చెలఁగి భూరిబలం బే
ర్పడ నక్కు ద్రొక్కి రక్కసు, బెడిదంబుగ నవయవములు వెటికి వధించెన్. 39

తే. అంత నాదైత్యపతిప్రియకాంత యయిన, మేనకాత్మజ మదనిక మిక్కుటంపు
భీతి నీభార్య నయ్యెడఁ బ్రీతి నాకు, శరణ మగు మన్ననగుచుఁ గందరుఁడు వొంగి.
వ. ఆసుందరిం దోడ్కొని చని నిజమందిరంబున కరిగె నంత నిజేచ్ఛాచురూపరూప
ధారిణియగుటంజేసి. 41

— కందరునివలన విష్యద్రూపపత్ని యగుమదనికయందు పపుపు జనించుట —

క. ఆధవళిలోచన పులు, గై ధవుని బ్రీతుఁ జేసె నాదుర్వాసగ
క్రోధానలమున నెరిసిన, యాధవళాబ్జాక్షి పుత్రి యై జనియించెన్. 42

వ. దానికిఁ గందరుఁడు తార్కి యుచునామం బొనరించె నంత. 43

క. పరమముని మందపాలుఁడు, జరితారిప్రముఖు లైనశార్ఙ్గేయుల న
ల్వూరఁ బడసె సుతుల నం దు, స్థురగుణుఁ డగుపిన్న కొడుకు ద్రోణుఁడు దార్కిన్.
వ. ధర్మపత్నిగ నంగీకరించె నవ్విహంగంగనయుఁ గతిపయకాలంబునకు గర్భిణి యై
మూఁడునెలలపదియేచుదివసంబులు చన్నసమయంబునం బాండవశౌరవులు
భండనం బొనరించుచున్న నొక్కనాఁడు విధివశంబునం గురుక్షేత్రంబున కరిగి
నిరంతరనిశితవిధివిధివిధిపరిచ్ఛన్నాంబరం బైనయమృతాయుధమధ్యంబునం బరిశ్ర
మించుచున్నంత. 45

— భారతయుద్ధమునఁ దార్కి కడుపు దిగి గ్రుడ్డు పడుట —

సీ. భగదత్తుగజముపై ఫల్గునుం దేసినటుభల్లమునఁజేసి పక్షిచనిత
కడుపుతో ద్రైవిన్ గర్భచ్యుతంబు లై కమనీయశశిబింబకాంతి నొప్పు
నండము ల్నాలు గొయ్యిన సాంద్రతద్ర కపంకముపై దూది పడువడువున
బడినతోడనె తెగిపడి సుప్రతీకంబు పార్శ్వమహాఘంట పటరయమున
తే. భవన మయ్యెను వానికి భాగ్యమహిమ, బలగియును నంత దివ్యరూపమునఁ జనియె
భారతాజి చెల్లినఁ గురుప్రభుఁడు భీష్మ, పాల సకలధర్మములు తత్పరత వినగ. 46

— ధర్మపక్షులయొద్దకు శమికముని వచ్చి వాని బెంకు గొనిపోవుట —

వ. అయ్యెడకు శమికకుం డనుముని శిష్యసమేతుం డై వచ్చి. 47

క. జిలీబిలియెలుగులు ఘంటా, నిలయములోఁ జెలగుటయు మునిప్రభుఁ డచోష్ఠ
నిలిచి చెవి యొడ్డి విని శిష్యులు దానుం బట్టి గంట యొయ్యన నెత్తెన్. 48

వ. అల్లెత్తి. 49

తే. ఆమరురేయెండపిండుల కవయవములు, మొలచినట్లు లేజస్సూన్పర్తి వెలుగుచున్న
విహగశిశువుల విజ్ఞానవిమలమతులఁ, గని మునీంద్రుఁడు విస్తయమున మునింగి.

క. అక్కట ! యీసమరతలం, లెక్కడ ? నీయండజంబు లెక్కడ ? నీపా
లెక్కడ ? నీఘంటాశ్రయ, మెక్కడ ? దైవంబుఘటన యే వన వచ్చున్ ? 51

వ. అని శిష్యులం జూచి తొల్లి యాదిత్యులకు నోడి దైత్యులు మరణభయంబున
బాటిన భార్గవుండు వారల నుద్దేశించి చెప్పినవాక్యంబులు వినుండు. 52

- చ. సురలకు నోడి పాటకుడు సొంపటి రాక్షసులార ! పాటిన
 స్వరణము దప్పునే యచట ? మానుగ ధాత యొనర్చినట్టివెం
 దెరువు మొఱంగ నెవ్వరికిఁ దీటునె ? యాటఁగి యేల ! శౌర్యము
 నిరతరక్తియు న్జడఁగఁ జేయక కయ్యము నేయుఁ డుక్కునన్. 53
- తే. సమర మొనరించినంతనే చావు రాదు, పాటిపోయినయంతనే బ్రతుకు రాదు
 జీవితంబును మరణంబు దైవకల్పితములు వానికి మున మందఁ డలఁక వలదు. 54
- ఉ. కొందఱు తీవ్రశస్త్రహతః గొందఱు దుష్టరంగబాధలఁ
 గొందఱు నీరు ద్రావునెడఁ గొందఱు భోజనకార్యవేళలఁ
 గొందఱు యోగముక్తులయి కొందఱు నిష్ఠఁ దపం బొనర్చుచు
 గొందఱు కాంతల స్థవయుఁగోర్కులఁ జత్తు రనేకభంగులన్. 55
- వ. మరణభయంబున కిది నిమిత్తం బని నిరూపింప రాదు. 56
- క. దైవంబు చక్కఁ జూచిన, నేవిధమునఁ గీడు వొంద దెయ్యెడ నున్నన్
 దైవంబు తప్పుఁ జూచిన, నే విధమున మేలు వొంద దెయ్యెడ నున్నన్. 57
- స. అని భార్గవుండు దెలిపిన దెలిసి యారాక్షసులు మరణభయంబు విడిచి రణపరా
 యణు లై రమ్యహాత్తుండు చెప్పినవాక్యంబులయఘం బిట్టివిషమసమరస్థలంబునం
 బడి బ్రతికినయివ్విహంగంబులచేత నిట్లు సత్యప్రదర్శితం బగునె ? యివి సామాన్య
 పక్షులు గావు విప్రజాతు లగుట సందేహంబు లేదు. సరగున నకులశ్యేనమాఞ్జాల
 మూషకాదులవలనిభయంబు చేకుండ నతిప్రయత్నంబున వీని రక్షింపవలయు
 నొయ్యన నెత్తిగొని రం డని యమ్మునీండుండు క్షయ్యలం బనిచి నిజాశ్రమంబున
 కరిగి వానికి సముచితస్థానంబున సంవిధానం బొనరించి యరుచినంబును బయః
 ఫలాదివివిధాహారంబులం బోషణం బొనరించు చుండ మాసమాత్రంబునం
 బ్రవర్ధిల్లి యొక్కనాడు. 58
- మహాసగ్ధర.—
 జవసత్వస్ఫూర్తు లొప్ప న్నకలమునిజనాశ్చర్యసంపాదలీలా
 ప్రవణం బై పక్షిజాలప్రవరము లెగసెం బర్వతంబు ల్పులింపన్
 రవిలోకాద్యార్ధ్యలోకప్రతీతి గడవ సంరంభ మేపారఁగా ని
 య్యవనీచక్రంబు సూక్ష్మం బయి తమకు రథాంగాకృతిం దోచుచుండన్. 59
- ఆ. అట్లు లెగసి మగుడ నరుదెంచి యమ్ముని, నాథునకు బ్రదక్షిణంబు చేసి
 భక్తి బాదములకు బ్రణమిల్లి విహగకు,మారు లిట్లు లనిరి మనము లలర. 60
- క. మరణము దప్పించి మముం, గరుణమెయిం బెంచి తిట్లు గారామున నీ
 వరయగఁ ద్రాతవు తండ్రివి, గురుండవు మా కేడుగడయు గుణరత్ననిధి ! 61
- ఉ. తల్లిమొగంబు గాన కటు తండ్రికి ద వ్వయి గంటలోఁ గడుం
 దల్లడ మంది పురువులవిధంబున వండురుచున్నమమ్ము ను

తృల్లదయామతి నిగతదుఃఖులఁ జేసితి గానఁ బెంపు సు

ధిల్లగ మాకుఁ బ్రాణములు దేహములం గలిగె న్మనీశ్వరా !

62

ఉ. ఎన్నడు వృద్ధిఁ బొందు నివి యెన్నడు రూపు వహించుఁ బొల్పు ని

కెన్నడు నల్లడం జెలగి యేడ్డఱు బాటుచు నుండు నామెయు

జెన్నుగ నెన్నఁ డాటమెయిఁ జెందినతెక్కల ధూళి నించు నే

నెన్నడు చూడఁ గాంతు నొకొ యీతరుశాఖలఁ గేలి సల్పఁగాన్.

63

తే. అనుచు నర్చిలియును గరుణాతిశయము, నగ్గలింపగ నీవు మ మ్మరసి పెనిచి

తనఘ యేము ప్రబుద్ధులమైతిమింక, నేమి పనులు చేయుదుము మునీంద్ర! చెప్పు.

క. అని ప్రస్ఫుటవాక్యము లి, ట్లానరంగఁ బలుకుటయు వెఱుగు నొంది పులకముల్

తనువున నెఱుగఁ గుతూహలమునఁ బతుల కిట్లు లనియె మునివరుఁ డెలమిన్.

65

క. ఎవ్వనిశాపంబున మీ, రివ్వకృతిం బొందినార లేది కతము మీ

కివ్వార్హిభవము కలుగుట, కివ్వధ మంతయునుఁ జెప్పుఁ డేర్పడ మాకున్.

66

ధర్మపక్షులు శమీశునకుఁ దమవృత్తాంక మెఱిగించుట

చ. అనవుడుఁ బతు లిట్లు లను నమ్మునివల్లభుతో నతిప్రియం

బున విపులుండు నాఁ గలఁడు పుణ్యుడు సుయమిస త్తముండు ద

త్తనయులు సత్తపోధను లుదాత్తగుణు ల్పుష్కండుఁ దుంబురుం

డును సుకృశుండు మాహిత గడు నివసయంబున నేము దండ్రీకిన్.

67

వ. శుశ్రూషణం బొనరించు చుండ నొక్కనాఁడు వృద్ధశ్రవుండు మాతంద్రీసత్యవ్రత

నిష్ఠ యరయం దలంచి వృద్ధవిహంగం వై చనుడెంచి యి ట్లనియె.

68

సీ. విను మునివల్లభ! వింధ్యశృంగమున నే నుండంగ నడరెనచండపవన

హతి భగ్నుపడుండ నై పడి మూర్ఖిల్లి యెనిమిదిదినముల కిపుడు దెలిసి

యుదరాగ్ని కొని కాల నోర్వంగఁ జాల కతిథి నైతి నాహారతృప్తిఁ జేసి

ప్రాణము ల్లావవే యనవుడు నీ కిష్ట మెయ్యది పెట్టెన నెఱుగఁ జెప్పు

ఆ. మనినఁ బక్షి యడిగె మచుజమాంసము దాని, కాత్మ నతఁడు రోసి యకట క్రూర

హృదయుఁడవు గదయ్య! హింసార్జితాహార, మడుగఁ దగునె నను విహంగనాథ!

క. ఇది రూపం బిది ప్రాయం, బిది నీపడియెడునవస్థ యిం కైన శమం

బొదవఁగ వలదే మనమున, నది దుష్టాత్ములకు నేరయస్సునఁ గలుగున్.

70

వ. నీ వెట్టివాడ వై తేమి? నీకుం బ్రతిశ్రుతంబు చేసినయశనం బవశ్యంబును

బెట్టెద నని నిశ్చయించి.

71

మత్తకోకిల. —

ఏమి చెప్పుదు మేము నీకు? మునీంద్ర! యప్పుడు తంద్రీ మ

మ్మామిషంబుగ నాఖగంబున కామతింప దలంచి తా

జేమవంతుడఁవోలె తుద్రతఁ బిల్చి యెంతయు మాగుణ

స్తోమముం గొనియాడి యి ట్లను దుష్టనిష్ఠురభాషలన్.

72

హర్మ్యం—3

- తే. పరమపూజ్యోఽదండంధ్రియు గురుఁడుఁగాని, యొరుఁడుఁగాఁడని తలఁపుమీకొడవెనేని
బొంకు గాకుండ నాపల్కు పూని సేయుఁ, డనిన మే మట్ల చేసెద మంటి మనుడు.
- కి. ఇండు భవ త్తనువులఁ గల, కండలు నెత్తురును వేగ కమియంగా నీ
యండఱవతి కానంద మ, ఖండముగా డు త్తమావికారము లడఁగన్. 74
- వ. అనిన మరణభయంబున వడవడ వడంకుచుఁ గల్గడిల్లి యే మి ట్లంటిమి. 75
- క. ఎ ట్టిట్లు పలికి తీ విడి!, యె ట్టొనరింపంగ వచ్చు నీపని! దేహం
బె ట్టొకనిదేహమునకై, నెట్టన యీవచ్చు? చంద్రి! నిక్కము చెపుమా. 77
- తే. దేవపితృబుష్పిబుణములు తీర్చి యధిక, భక్తి బరిచర్య సేయుచుఁ బరఁగి తండ్రి
కరుణ బ్రతికి యుండెడువాఁడుగాని యనఘ, విను శరీరప్రదుండును దనయుఁడగునె!
- తే. ప్రాణములు గల్గ శుభములు పడయవచ్చు, ధర్మములు సేయ నగుఁ గానఁ దన్నుఁ గీడు
చెంద కుండంగ నరుఁడు రక్షించుకొనుట, ధర్మ మని చెప్పుదురు ధర్మ తత్త్వవిదులు.
- వ. అది కారణంబుగా మేము నీచెప్పినయప్పుని సేయ మనినం గోపించి తామ్రనయనుం
డై మాతండ్రి మమ్ము దిర్యగోభినిజాతుల రగుఁ డని శపించి తనసత్యవ్రతంబు
పరిపాలింపం దలంచి యప్పులుఁగుతేనియాననం బాలోకించి మదీయదేహంబు
నీ కాహారంబుగా సమర్పించితి శుచి వై సేవింపు మనుటయు విస్మితుం డగుచు
నవ్విహంగపురుషులూతుం డి ట్లనియె. 79
- తే. యోగబల మూడి దేహంబు నుజ్జగింపు, జీవుఁ డొడలిలో నున్న భక్షింప ననిన
నక్షణమ యోగసంయుక్తు డయ్యె ముని త, వీయనిశ్చయ మెఱిఁగి యద్దేవవిభుఁడు.
- మ. తనరూపంబు ధరించి యి ట్లరు మునీంద్రా! బుద్ధి సమ్మోద మం
దను బహ్యైకృతఁ బొంది నీహృదయతాత్పర్యం బెఱుంగంగ వ
చ్చిననాతప్ప సహింపు చేసెద భవచ్చిత్తేప్సితం బెద్ది చె
ప్పు నిను స్సంతతసత్యపాలనమునం బుణ్యండు గాఁ గాంచితిన్. 81
- ఆ. నేఁడు మొదలు గాఁగ నీకు నైంద్రజ్ఞాన, మావహిల్లు విఘ్న మడఁగి పోవుఁ
దపమునందు విమలధర్మమునందును, నని సురేంద్రుఁ డరిగె సంత నేము. 82
- వ. మాతండ్రియెదిరికిం జని. 83
- మ. శిరము లాస్వీలఁగ మ్రొక్కి నెన్నుదురులఁ జేతు ల్పొగిం జేర్చి దై
న్యరసం బాస్యములందు వెల్లిగొన సర్వాంగంబులుం గంపమున్
బొరయం గుత్తుక లెండ సీరెలుఁగులం బుణ్యాత్మ! మ వ్హియొడ
న్వరణాపాయభయంబు మన్నిగొనియె మాతఃపు సై రింపవే. 84
- వ. అని మఱియు ని ట్లంటిమి. 85
- ఆ. చర్మమాంశల్యసంఘాత మైరక్త, పూరపూర్ణ మైనపాల్లయొడలి
యందుఁ జేయువేడ్క యనఘ! యక ర్తవ్య, పట్టివేడ్క యప్పు డయ్యె మాకు. 86
- వ. ఏ మన నెంతవార మవధరింపుము. 87

౪. కడిదిశత్రులైనకామాదులలజడి, పాలు పలుప నవశభావ మొంది
మోహసాగరమున మునుగుచున్నది లోక, మత్తైతిగు విను మహానుభావ ! 88
౫. ప్రవిమలజ్ఞానప్రాకారంబును శల్యకీలకంబును జర్తకుడ్యంబును రక్తమాంసాను
లేపనంబును నానాస్నాయువేష్టనంబును మహామాయాముఖంబును నైనయట్టి
పురంబునకు బురుషుండు రాజు ఆరాజునకు మనోబుద్ధులు పరస్పరవిరోధులైన
మంత్రులు కామక్రోధలోభమోహంబు లత్యంతబలవంతులైనశత్రువులు
ఈనలుపురు శత్రులు చొరకుండ నన్నరపతి దనవీటివాకిట్లు పజిలంబుగా సంవృ
తంబు చేసికొనియె నేని దాను నిరాతంకుండును సమాధిస్వాస్థ్యబలసంపన్నుండును
బరమానురాగుండు నగు నవ్వాకిట్లు గట్ట నసమర్థుం డయ్యె నేనిం గామమహా
శత్రుడు నేత్రాదిపంచద్వారప్రవిష్టుం డై సర్వంబును వ్యాపించు నతనివెనుకన
యమ్మువ్వురుపగతురుం బ్రవేశింతు రన్నలుపురుం గూడి యింద్రియంబులతోడను
మనంబుతోడను గాఢాస్థేషం బొనరించి వాని నన్నింటి నవ్వాకిశ్యమం దమవశంబు
కా నొనర్చికొని దురాసదులై యక్కట యురలం ద్రోచి యయ్యమాత్యులం
గీటడఁగించి యంతయుం చార మై పర్తింతు రంత నవ్వుహీకాంతుండు మంత్రరహి
తుండు విగతపరివారుండు నై నశించు నివ్వధంబునం గామాదిశత్రులు మనుష్య
స్మృతినాశకు లగుటంజేసి యేము మోహాఃపృతచిత్తుల మై ప్రాణలోభంబున
నెలుక చెడి బుద్ధి వో విడిచి యపరాధంబు జేసితిమి మాకు బ్రసన్నుండ నై
నీయిచ్చిన శాపంబు గ్రమ్మఁగించి తామసి మైచకప్రగతిం బొందకుండ మమ్ము రక్షిం
పవే యనిన నవ్వుహాత్తుం డిట్లనియె. 89
౬. నావచనం బమోఘ మెడ నవ్వచుం బల్కినఁ దప్ప దెన్నఁడున్
దైవకృతంబు మానుషహతం బగు నెట్లు ? తనూజులార ! దుః
ఖావహ మైపఱిగిన మైసను నిర్మలబోధ మెప్పుడున్
మీవిమలాంతరంగముల నిత్యము గాగ ననుగ్రహించితిన్. 90
౭. దురితక్షేత్రభయమ్ముల, బొరయక విజ్ఞానవిదితపుణ్యపథములం
బరగుడు సమస్తవిద్యాపరు లగుడు మనుష్యవాక్పృథావము మెఱయన్. 91
౮. అని యిట్లు జవకుండు ప్రసాదించిన నేము పెద్దకాలంబునకు నివ్వధంబున. 92
౯. పక్షుల మై పుట్టి భవ, ద్రక్షణమునఁ జేసి యిట్లు బ్రదికితి మని యా
పక్షులు తమవృత్తాంతం, బక్షిణప్రీతి జెప్పె నమ్మునిపతికిన్. 93
౧౦. చెప్పి సంప్రీతచేతస్కుం డై నశమీకునిచేత మధురవాక్కువృంబులం బూజితులై
యాద్విజ్ఞోత్తము లతని వీడ్కొని చని. 94
- తే. పద్మరాగనభోమణిప్రభలు మెఱయ, జంద్ర కాంతచంద్రద్యుతిజాల మెనుగ
బహులతరవజ్రనక్షత్రపంక్తి వెలుగ, నంబరస్పర్థి యైనవింధ్యంబు గనిరి. 95
౧౧. కని తదీయరామణీయకంబున కచ్చెరు వంది. 96

సీ. సురకరి యీ యద్రిఁ జరియించునేనుంగుఁగొదమలఁ గ్రీబడ్డకొదమ యొక్కొ!
 నవకల్పలతిక లీనగముశృంగంబులయం దొత్తి పాతినయంబు లొక్కొ!
 హరశిరోరత్న మీయచలంబుమణులపెం బ్రోవులకడపటిపాల్ల యొక్కొ!
 పరమేష్ఠీయంచ యీగిరికొలంకులయంచపిండులోఁ దప్పినపిల్ల యొక్కొ!

తే. యని నుతింపుచుఁ జేరి సంయమికుమార, పత్యమానచానాగమాభ్యసనచతుర
 కీరనికరోల్ల సత్సహకారవనవి, రాజితం బై నతత్కందరంబునందు. 97

వ. పరమజ్ఞాను లైనద్రోణనందనులు తపస్సాస్విధ్యాయసంపన్ను లై సుఖం బున్న
 వారు వారల నడుగఁ జొ వ్వునన మార్కండేయు వీడ్కొని జైమిని వింధ్యగిరి
 కరిగి యవ్విహంగకుమారు లున్న శిఖర ప్రదేశంబు దాయం బోయి తదీయమధు
 రాధ్యయనధ్వని విని విస్తితుం డగుచు నంతర్గతంబున. 98

— 99 జైమిని ధర్మ పక్షులయొద్ద కేఁగుట 99 —

క. జితనిశ్వాస మవిస్వర, మతివిస్పష్టంబు సౌమ్యవాన్వితము వివ
 ర్జితదోషం దీభవ్యుల, శ్రుతివతనం చింత కర్ణసుభగం బగునే? 99

క. ఈరూపంబున నిమ్మని, దారకు లుండంగ వీరిఁ దగిలి ప్రియం బే
 పారఁగఁ బాయక యున్నది, భారతి యిది చోద్య మెన్నిభంగులఁ దలఁపన్. 100

వ. అనుచుఁ దత్ప్రదేశంబు ప్రవేశించి విశాలశిలాతలవిష్టరోపవిష్టు లైనయాస్విజో
 త్తములం గాంచి హర్షించి స్వస్తిపచనపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 101

— 102 జైమిని ధర్మ పక్షుల భారతాఢ్యములఁ బ్రార్థించుట —

తే. వ్యాసశిష్యుండ జైమిని యనఁగఁ బరఁగు, వాఁడ భవదీయవర్చసవాంఛజేసి
 యరుగుదెంచితి ననిన హర్షాత్తు లగుచు, నాతనికి మ్రొక్కి యాతీభ్య మాచరించి.

తే. నేమ మడిగి తెక్కలగాలి నేవ దీర్చి, యనిరి మునికేఁ దాత్రేయు లత్యాదరమునఁ
 బుట్టు బ్రహ్మకుచు సఫలతఁ బొందె మాకు, నిపుడు భవంఘ్రుపద్మాభివీక్షణమున.

క. మాయొడభలలో నుండెడు, నాయతపితృకోపవహ్ని యంతయు నడఁగెన్
 శ్రీయుత! భవహ్నిలోకన, తోయంబులఁజేసి సకలదుఃఖచ్యుతిగాన్. 102

వ. అని పలికి ద్రోణనందనులు మునీంద్రా! భవదాగమనకారణం జేసి యెఱింగింపు
 మనిన జైమిని యి ట్లనియె. 103

సీ. అనుపమం బగుభారతాఢ్యానమున సంయమము లైనయర్థంబు లర్థి మిమ్ము
 నడుగ నేతెంచితి ననిన నాప్యజనరు లపి మాకు నీపయంబు లై మదీయ
 మగుబుద్ధిఁ దోఁచినయ క్లెల్లఁ జెప్పెద నుడుగుము నీ వన్న నతిముసమున
 నతఁడు మార్కండేయు నడిగినయట్టుల నన్నియర్థంబులు నడుగుటయును

ఆ. నమ్మహాసుభావు లలరి నారాయణు, నాదిపురుషు నిత్యు నప్రమేయు
 నఖలవేదమయుఁ జరాచరగురుఁ బర, మాత్తు హుషదేవు నజ్ఞ ననంతు. 104

తే. విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణునచ్యుతువిగుణుసగుణు, హరిఁజతుర్వ్యాహఃనవ్యయునభవుఁబరము

- నెలమి దమచిత్తముల నావహించి హస్త, మగ్ను లగుచు నందంద నమస్కరించి.
5. ద్రోణనందను లాజైమినిం జూచి మహాత్మా! నీయడిగినయథ్థంబులు మాయెఱిగిన
తెఱంగున నెఱింగించెద మాకర్ణింపుము. 108

— ధర్మపక్షులు భారతార్థసంశయములఁ జెప్పఁ దొడఁగుట —

3. ఎవ్వఁ డభిప్రయోగిశాయిత్వలోలుఁ, డెవ్వఁ డఖిలప్రజాసర్గహేతుభూతుఁ
డెవ్వఁ డాచిమసంయమిధ్యేయమూర్తి, యట్టిదేవుండు సకలలోకార్చితుండు. 109
4. ఆరయ నిర్గుణసగుణో, దారతల న్నిరవయవుండు సావయవుండు నై
సారవిభూతి వెలుంగుచు, నారాయణుఁ డతని కమరు నాలుగుమూర్తుల్. 110
5. వాసుదేవసంకర్షణ ప్రద్యుమ్న నారాయణాభిధానంబులు గలిగి విలసిల్లునామూర్తుల
విధంబు వివరించెద వినుము. 111

— శ్రీనారాయణవ్యాస చతుష్టయవివరణము —

5. ఆరయ స్వస్థము పేరు రూపమును లే కత్యంతతేజోమయ
స్ఫురణానందఁ జెంది స్వగతి సంపూర్ణత్వముం బొంది వీ
తరజస్వత్త్వతమోవికారవిమలత్వం బొంది యోగీంద్రభా
సురనిష్ఠాత్మిక యాచిమూర్తి గడు బొల్చు న్వాసుదేవాఖ్య యై. 112
3. శేషరూపంబు నొంది యశేషభూభవంబు సుదృఢానామప్రముఖ దాల్చి
సర్వసమితి గొలువఁ దమశ్శక్తి బొలుచు, దివ్యసంకర్షణాఖ్యద్వితీయమూర్తి. 113
4. ధర్మప్రజానుపాలన, పరిణతి సరవననిరూఢి బహువిధధర్మో
ద్ధరణరతిక సత్వోన్నతి, బరంగుఁ దృతీయ యగుమూర్తి ప్రద్యుమ్నాఖ్య. 114
5. బహుళజలమధ్యమునఁ బెనుబాహుపాస్పు. పై రజశ్శక్తి గైకొని పవ్వళించి
లీల నఖిలలోకములు గల్పించు వినయ, ధుర్య నారాయణాఖ్యచతుర్థమూర్తి. 115
6. ఈనాలుగుమూర్తులందుఁ బ్రద్యుమ్నమూర్తి యైనదేవుండు మమసాత్త్వికుండు
సకలధర్మకుశలుండు భక్తజనలోలుండు జగదవనశిలుండు నపారకృపావిశాలుండు
నగుటంజేసి సురగణరంజనంబు నసురగణభంజనంబు నిగమనికరరక్షాభేదంబు
ధర్మపరిపాలనంబు నొనరించుచు నొక్కమాటు వరాహనరసింహవామనాచారూపం
బులు గైకొని ధర్మ ధరియించి హిరణ్యాక్షు సంహరించి హిరణ్యకశిపు హరించి
బలి నణచి జగంబులయలజడి యడంచు మఱియు దేవమనుష్యతిర్యగ్గోత్రులం
దుపేంద్ర రామలింగమతరూపంబుల నావిర్భవించి లోకరక్షణోపాయపరాయణుం
డై వర్తించుట కారణంబుగా భూభారసంహారార్థంబు మనుష్యత్వంబు నొందె
నని చెప్పి యప్పక్షివరులు పాంచాలీభర్తలప్రకారంబు విను వని యిట్లనిరి. 116

— పాంచాలీభర్తృపంచకవివరణము —

7. శతమఖుచే దనసుతుండు మృతుం డైన విని విశ్వకర్తయు విపులకోప
వేగుఁ డై లోకము ల్వినుగ మద్ధోహిని దునుమగ నోషితనయు నిపుడు

పడనెద నాతపోబలమున నని పల్కి భీమరయంబున బెరసి యొక్క
జడ వహ్నిలోపల జయ్యన వ్రేల్చిన వికృతహూనానవిస్ఫురదృ
తే. యంకరోజ్జ్వలమూర్తి వృత్రాసురుండు, పుట్టె నతనికిఁ దైజసస్ఫూర్తి గలుగ
సప్తమునులను బంపి తత్సంధిఁ జేసి, వేల్పుతేఁ డొక్కవెంట నవ్విపుఁ జంపె.
వ. అంత.

118

క. ఆహత్యఁజేసి యింద్రుని, దేహబలము వోయి వాయుదేవునిఁ గూడఁ
మాహాత్మ్య మడఁగె విప్ర, ద్రోహంబున నెట్టిఁ దైన దురితముఁ బొందున్. 119

క. ఆనమయంబునను నహి, ల్యాసక్తు డగుట నింద్రుఁ డగ్గతముచే
గాసిపడి నైజతేజముఁ, బాసి వికృతి నొంది నష్టబలుఁ డై యుండెన్. 120

చ. తదవసరంబున స్వకలదైత్యులు దానవులు వృథంబునం
ద్రిదశవిభు స్వయంఘగ మదిం దలపోసి మఘావిధస్తనం
పద లణగింఘ బూని బహుపార్థివపంశములందుఁ బుట్టె రు
ర్వి దలరి భూరిభారవహవిహ్వల యై చనియె స్ఫురద్రీక్. 121

మ. చని యింద్రాదిసుపర్వులం గని మనస్తాపంబు దీక్షింప ని
ట్లనె నద్దేవి మనుష్యలోకమున నత్యంతోగ్ర తేజోఘనుల్
దనుజు ల్పుట్టినవా రనేకృతృ లై తత్సేన లక్షోహిణుల్
విను డే నోర్వగఁ జాల మీక తగు నావ్రేఁ గంతయు న్బాపగన్. 122

— ఇంద్రుఁడే పాండవరూపంబున నైడువిధము లగుట —

క. అని చెప్పిన నయ్యమరులు, విని యందఱు నపుడు ధరణివ్రేఁ గుడుమగ న
త్యనుపమనిజతేజోంశము, లొనరం బుట్టించి రుర్వి సర్వినాథా! 123

తే. అమరపతి నిజతేజ మేనంశములుగఁ, జేసి తా భూమరుజ్జలశిఖరభముల
శక్తు లూచి ధర్మజ భీమ సవ్యసాచి, నకుల సహదేవు లనియెడినామములను. 124

మాలిని. అసురదమనలీలాయ త్రకౌతూహలం డై
మనలక భువఁ గుంతీమాద్రులం దుద్భవించె
వసుధభరము మాన్ప న్వాసపుం డిట్లు తేజో
విసరపిహితమూర్తు ల్విస్ఫురింప స్తునీంద్రా! 125

క. పెక్కొడఘలు పేరులు ని, ట్లక్కజముగఁ దాల్చి పుట్టిరట్టిమహేంద్రం
డొక్కండ కాక ద్రాపది, కెక్కడివా రరయ భర్త లేవురు చెపుమా. 126

వ. అని విహంగవల్లభులు ద్రాపది యేవురకు నేకవల్లభ యైనతెఱం గెఱింగించి
బలదేవునికిఁ బాటిల్లిన బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారంబులు చెప్పెదము విను
మని యి ట్లనిరి. 127

బలరాదుబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారము

క. శారవపాండవసమర, ప్రారంభం బెఱిగి రాముఁ డచ్చోటికిఁ దా

ద్వారవతినుండి వచ్చె వి, చారదశాసమ్మిలితనిజన్మాంతం దై.

128

ఉత్సాహ. హరికిఁ బ్రియుడు నరుడు గాన హరి దొఱంగఁ డన్నరుఁ

హరిఁ దొఱంగి యేను గౌరవాధినాథుఁ గూడ నె

ట్లగుగ నేర్తుఁ బాండుతనయులందు నిల్చి కౌరవే

శ్వరుని శిష్యు నెట్లు వాసు చంపఁ జాతు నక్కటా !

129

ఉత్సాహ. వారు వీరు నాకు బాంధవమున నొక్కరూప యె

వ్వారిఁ గూడ నొల్ల బంధువృత్తుల చలంబున

నోబ్బఁ జూడఁ జాలఁ దీర్థములకుఁ బోయెద న్వగం

గూరుచుండ నేల యని ముకుందునకుఁ బ్రియంబునన్.

130

వ. అంతయు నెఱింగించి హలధరుండు వీడ్కొని నిజపురంబునకుం జని మఱునాడు

తీర్థసేవ సేయువాఁ డై నిశ్చయించి.

131

క. వివిధము లగుమధుఁసములు, చవి గొనుచుం దనియఁ ద్రావి సంఘూర్ణితచి

త్తవికారజనితమదర, క్షవిలోచనభయదవక్త్రములుం డగుచున్.

132

ఉ. ఆవిభుఁ డొక్కకేల ముసలాయుధముం బెఱకేల రోహిణీ

దేవికరంబు పట్టికొని దేహరుచు ల్వెలుంగుగ నంగన

ల్వేవురు గొల్చి రా సమదలీల మదాంధగజంబుచాడ్పునన్

రైవలెనై లసానువనమృతలంబునఁ గ్రీడ సల్పుచున్.

133

— రైవతోద్వానవర్ణనము —

సీ. ఎనసి యొండొంటితో ననగి వెనంగెడు నవలతాతరుమిథునములసోబగు

సహకారపల్లవాస్వాదనక్రీడలు సలుపుకోకిలదంపతులబెడంగు

పాలయలుకలను దెల్పుచు నటించుచుఁ గ్రాలువిటకులటాళులవిలసనంబు

సరసదాడిమఫలాస్వాదనలీలల గర మొప్పుశుకవధూవరులచెన్ను

తే. హంసవరటామనోజ్ఞవిహారవిభ్రమములఁ గొమరారుకమలపండములభాతి

నర్థిఁ జూచుచు హలధరుం డల్ల నల్ల, నేగి యొక్కెడ నొకపాదరింటిలోన్. 134

బలరాముండు ప్రత్యుత్థానము చేయమి ననిగి నూతుం జంపుట

సీ. ఉన్నతాసనమున నుండి సూతుం డనుపౌరాణికుండు సెప్ప బహుపురాణ

కథ లర్థి వినుచున్న కణ్వభరద్వాజకుశికా త్రికుత్సాదిగోత్రజాతు

లగుభూసురుల డాయ నరిగిన గనుగొని యమృతామతు లీతఁ డధికశీఘ్ర

పానమదోన్మత్తు డైనవాఁ డని భీతి దిగ్గన లేచి యాతిభ్యవూజ

తే. లోనరఁ జేసిరి సూతుఁ డయున్మత్తు తాసనమ్ము దిగకున్నఁ జూచి మనమ్ము గ్రోధ

రంజితమ్ముగ నతనిశిరమ్ము జేలి, గుదియఁ బగులంగ నొకవేటు గొనియె సీరి. 135

వ. ఇట్లు సంకరణగదాఘాతంబునం గతప్రాణం దై పౌరాణికుండు బ్రహ్మచరప్రాప్తం

డయ్యె నంత.

136

- ఉ. చచ్చినసూతుఁ జూచి యతిసంభ్రమకంపితచిత్తు లై మును
ల్వీచ్చి జటాజిహ్వాలులు వీడఁగ నల్లడఁ బాటి రంతఁ దాఁ
జెచ్చెర బుద్ధికిం దెలివిఁ జెందిన రాముఁడు వెచ్చ నూర్పుచు
న్వచ్చునె బ్రహ్మహత్య బలవంతపుఁగర్తము ద్రిప్పి తెచ్చెనే? 137
- చ. కరుణ యొకింత లేక యవుఁ గా వనునట్టితలంపు లేక భూ
సురుఁ డనుశంక లేక యిటు సూతుని నేఁ దెగఁ జూతునే సురా
పరిణతదుర్తదాంధ్యమునఁ బాపముఁ జేసితి దేహ మెల్ల నె
త్తురుఁబోల వల్పుచున్నయెది దుస్తరపాతకసంక్రమమ్మునన్. 138
- వ. అనుచు బలభద్రుండు పశ్చాత్తాపంబునం జిత్తం బుత్తలం బొంద నప్పుడు. 139

—ॐ బలరామనితీర్థయాత్ర ॐ—

- క. ఈదుష్కర్తం బంతయు, నేదఁగ నెల్లెడల దీని నెఱిగించుచు నే
వేదవిహితవిధినియతి, న్ద్వాదశసంవత్సరతముఁ జరియింతున్. 140
- వ. అని నిశ్చయించి రేవతీ ప్రభృతయువతీజనంబుల వీడ్కొల్పి విధ్యుక్తప్రకారంబునం
బ్రలంబమ్ముండు ప్రతీలోమంబుగా సరస్వతీప్రణ్యతీర్థంబు లాడం జనియె నని
చెప్పి యప్పటివరులు ద్రావదేయకథాప్రకారంబు చెప్పం దలంచి యిట్లనిరి
తోల్లి త్రేతాయుగంబునందు. 141

—ॐ హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము

- సీ. ఎవ్వనిమాహాత్ర్య మెప్పుడు వేదము ల్చెలఁగి సుస్తోత్రము లేయుచుండు
నెవ్వనిశాసనం జేడుదీవులరాజులకు శిరోభూషణలక్ష్మీ నొందు
నెవ్వనిక్షు మహేంద్రాదిసురలకుఁ బెట్టనికోట యై పెంపు దాల్చు
నెవ్వనిసత్కీర్తి యియజాండం బెంత యంతయుఁ దాన యై యతిశయిల్లు
తే. నట్టిమహితగుణాభరణాభిరామ, మూర్తి ప్రత్యర్థినృపసమవర్తి పరమ
పూజ్యసామ్రాజ్యవైభవస్ఫూర్తి నిత్య, సత్యవర్తి హరిశ్చంద్రచక్రవర్తి. 142
- మ. ధరణీచక్ర మవక్రవిక్రమకళాదర్పం బెల్వంగ నే
ర్పరి యై నిర్మలసత్యధర్మనియతిం బాలించె దుర్భిక్ష డం
బరదుఃఖంబులు జూచోరభయ మున్నాదజ్వరవ్యాధిదు
ర్మరణాదు ల్పృథవింప కుండఁ బ్రజ ధర్మప్రీతి వర్తింపఁగన్. 143
- క. ధనరూపబలంబుల నత్యనఁపమవిద్యాతపోమహాత్మ్యంబుల భూ
జనులకు నొదవదు మద మజ్జననాయకుసత్యధర్మశాసనమహిమన్. 144

—ॐ వేట శేరివహిశ్చంద్రుడు విశ్వామిత్రుడరి కరుగుట ॐ—

- వ. ఇట్లు సత్యవ్రతగరిష్ఠుండును ధర్మకర్తవరిష్ఠుండును నైనయా రాజుర్ని ప్రజాపాల
నంబు సేయుచు నొక్కనాఁ డరణ్యంబున కరిగి మృగయావినోదంబులం దగిలి చని
చని ముందట నొక్కయెడ. 145

- తే. మమ్ము రక్షింపు మని పలుమాటలు గూయు, నాడుకూయి వీతెంచిన నానరవరుఁ
డోడ కోడకు డేనుండ నొకఁడు మిమ్మునకట! యన్యాయవృత్తిమై నలఁపఁ గలఁడె?
- క. ఇదె వచ్చెన వెలువకుడీ, మది నంచును వేట యుడిగి మనుజేంద్రుఁడు శి
ష్టదయాభుత్వంబును దుష్టదమనకుతుకంబు నడరఁ జరుసమయమునన్. 147
- క. ప్రారంభంబుల కెల్లను, నారయ విఘ్నము లొనర్చునావిఘ్నేశుం
డారోదనము తెఱఁగు మున్నారసి తా నచట సునికి నప్పుడు మదిలోన్. 148
- మ. జతనం బారఁ దపోమహాత్మ్యమున విశ్వామిత్రుఁ డిట్లయ్యెడఁ
సతతాభ్యాసకుతూహలాగ్ర్యనియతఁ సాధింపఁగా విద్య లా
తతతీ వ్రాత్రిభయంబున న్దలఁకీ యత్యంతంబు వాపోయెడఁ
ధృతి నీరాజును నోడకుం డనుచు నేతెంచెం గతం జేమియో? 149
- వ. అని యూహించి. 150
- తరువోజ. ఈరాజుఁ బ్రేరించి యీమునిరాజు, నెద నొవ్వఁ బలికించి యీతనిక్రోధ
మారంగఁ జేసెన నంత నీవిద్య, లలజడిఁ బడ కేఁగు నని నిశ్చయించి
యా రాజుమనఁ సొచ్చె నావిఘ్న రాజు, హా యని మఱియును నాయేడ్పుటెలుగు
లారాజు నైచక యతీత్రకోపహాసభీషణవక్త్రు డై యిట్లు లనియె. 151
- చ. వెలుగునహాప్రతాపఃఖవేడిమి దిక్కుల నించుచున్న నా
కొలది యెటుంగ కెవ్వఁ డొకొ ఘోరపుణి చ్చిటు చీరఁ గట్టెడి
నల్లరక యిట్టిమర్తదా నధర్త పరు స్థురితాత్మఁ జండదోః
కలితధనుర్విముక్తపటుకాండవిఖండితగాత్రుఁ జేసెదన్. 152
- క. అని బెట్టవల్పుచును డాసినరాజుకఠోరవాక్యశిలు చెవులఁ దా
కిన నమ్ముని వెచుగోపమ్మున నుండెను విద్య లడఁగి పోయెం గినుకన్. 153
- వ. అట్లు డాసి యా రాజు క్రందించునంగనలం గానక. 154
- క. విశ్వామిత్రుని నుద్య, ద్వైశ్వానరసమృశమూర్తివైభవు నాథా
త్రీశ్వరుఁడు బిట్టు గని చల, దశ్వేతదళంబుభంగి నంగము వణకన్. 155
- క. మ్రొక్కిన నోరి! దురాత్మక!, యెక్కడ వచ్చె? దటు నిలువు మీ వనుడు గడుఁ
కిడ్క విసయమున మఱియును, మ్రొక్కుచు నిట్లనియె రాజముఖ్యుఁడు భీతన్.
- చ. అలుగకు మయ్య! యోమునిజనాగ్రణి! త ప్పొకయింత లేదు నా
వలన నరేంద్రధర్త మగువాక్యమ ప్పిఱి జిత్తగింపు మ
స్థలితము గాఁగ నిచ్చుటయుఁ గాచుటయు న్విలు చేతఁ బట్టి ని
శ్చలతరణంబు సేయుటయు శాస్త్రమతస్థితి రాజధర్తముల్. 157
- వ. అనినం గుశికకులసంభవుం డిట్లనియె. 158
- తే. ఎవ్వరికి నిత్తు గాతు వీ వెట్టివారి, రాజ యెవ్వరితో బవరంబు సేయు
దనిన విప్రుల కిత్తు భయార్తజనులఁ, గాతు శత్రులతోడ సంగర మొనర్తు. 159

మ. అనినం గాధితనూజాఁ డీవిహితధర్తాచారము ల్పల్పు చే
ని నరేంద్రోత్తమ ! యేను బ్రాహ్మణుడఁ గానే రాజసూయాధ్వరం
బునకుం జాలినయంతసో మ్రొసంగుమా భూదేవతాశోభిణీ
స్థనియ స్థతీణ లిచ్చి యజ్ఞ మమరేంద్రప్రతిగాఁ జేసెనన్. 160

క. అని మునిపతి వేడిన న, మృదుజపతి భయంబు దక్కి మగుడను జన్మిం
చినవానిగా ముదంబునఁ, దనుఁ దలఁచుచు హ్వామయసుధామగ్నుం డై. 161

చ. వినుము మునీంద్ర ! దక్షిణకు విత్తము చాలినయంత మున్న యి
చ్చినయదిగా నెటుంగు మెద శ్రీయును రాజ్యము ధాత్రియుం బురం
బును ధనరాసులు స్సతియుఁ బుత్రుడు ధర్మచయంబు నేను నీ
ధనములే యిందు నీయభిమతం బగు నెయ్యది వేడు నాపుడున్. 162

శా. నీ వే మిచ్చినఁ గా చన న్గొనియెద స్వీకాగ్రణీ ! ధర్మము
న్నీవు స్ఫూర్తయుఁ బుత్రకుండు వెలిగా నీసర్వసామ్రాజ్యల
క్ష్మీవాల్లభ్యము మాకు ని వ్వునిన నిచ్చె న్నిర్వికారానన
శ్రీవిభ్రాజితమూర్తి యై సమధికప్రీతి వ్హ రిశ్చంద్రుడవన్. 163

— హరిశ్చంద్రుడు విశ్వామిత్రునకు నలరాజ్యము నొసంగుట —

వ. ఇ ట్టిచ్చి యమ్మునిశాద్దాలుం దోడ్కొని పురంబున కరిగి యపరిమితకరితురగరథ
పదాతిబహుళంబును మంత్రిపురోహితదండనాథవారసీమంతసీవివిధవిభూతివిలస
నంబును నగణితమణికనకకల ధౌతాదీసమస్తవస్తుపరపూర్ణభాండాగారసముదయా
భిరామంబును నై ననకలవహీరాజ్యలక్ష్మీవిభవం బంతయు సమర్పించినం బరిగ్ర
హించి యయుగ్రతేజం దారాజుఁ జూచి. 164

క. పుడమియు నొడమియు రాజ్యముఁ, గడువేడుక నిచ్చితేనిఁ గైకొంటిమి పెం
పడరంగను స్వామ్యం బలనడునే నీ వున్న మాకుఁ బార్థివముఖ్యా ! 165

తే. వెడలి పొ వ్వుల మాటలు వేయ? రాజ్య, మేకముఖము గాకున్న మాకెట్లు చెల్లు?
వినుము రాజ ! సూదికి రెండు మొనలు గలవె, యింకఁ దడసిన నిన్ను సహింప నవని.

తే. పిడుగుకంటెను దద్దయు బెడిద మైన, యప్పులుకు కర్ణరంధ్రము లవియ నాత్మ
పటియలుగఁ దాఁకుటయు వెఱచటిచి విభుడు, చిత్రరూపమ్మవిధమునఁ జేప్వ దక్కి.

వ. ఒక్కముహూర్తంబునకుం దెలివొంది మునిశాశభయంబునం గళవళించి యిండు
కయుఁ దడయ శంకించి జలనివాసంబునం దపోనిష్ఠ నున్న వసిష్ఠుం దలంచి తనదిక్కు
లేమికిం బొక్కుచు సత్తోక్తినిశ్చయంబున సమస్తంబును బరిత్యజించి యప్పడు.

సీ. సురుచిరకీరణవిస్ఫురణంబు డింది యెంతయు మోగువడినమార్తాండుపగిది
భాసురరత్నసత్ప్రభలు వాసన విన్న నౌరోహణశిలోచ్చయంబుమాడ్కి
విలసితతారకవిభవంబు చెడి కడుఁ బాడటి యున్ననభంబుకరణిఁ
బ్రవిమలకుసుమసంపద యెల్ల నుడివోయి రూపు దక్కినమహీరుహముభంగి

తే. నొండఁ గోటిరహళకేయూరకంక, తాదిమణిభూషణోత్కర మవసయించి
యొప్పు పొలివోయి దీనత నుండె బంధు, జనులనూడ్కులు కమర నజ్జనవిభుండు.

వ. ఇట్లు వర్జితోశేషవిభూషణుండై తరువల్కలంబులు ధరించి యన్న రేంద్రుండు
చైత్రబృహస్పతిసంధ్యపత్నియుం దనముండుచుం దాను నిలు వెడలుసమయంబున
నమ్మనికుంజరుం డతని కడ్డంబు వచ్చి. 170

సీ. క్రతువక్షిగాకుఁ బ్రతిశ్రుతము చేసినయ్యగ మింక సీ వెక్కడి కేగె దనుడు
నిఖిలరాజ్యంబును నీక యిచ్చినవాడ దేహత్రయము నాకుఁ ద్రిక్కి యున్న
పింతియ నొప్పు దేమియుఁ బెద్ద లే దనుటయు నలిగి సంయమి ధనమున
కెన్నినా ల్లేడ గొనియెడు చెప్పు మంతలో సవరింప కుండిన శాప మిత్తు

తే. ననిన వడవడ వడఁకుచు నతఁడు మ్రొక్కి, యొక్క నెల నైఁచవే కృప యుల్లసిల్ల
నంత నీయప్పు దీర్చెన కాంతఁ బొందు, మనిన ముని ప్రీతి దీవించి యరుగు మనియె.

శా. ఆ - జేంద్రుడు గాల్చుడ న్వెడలె దో నాలుం దనూజండు నే
తేరక శోకము మూర్త మెరయలు లార్తి బొంచె మో మెత్త కె
వ్వారిం జూడఁ తల్లడంబున సుహృద్వర్గంబు లుల్లంబులం
దారం గూరినతీంద్రదగ్గముల హాహావము లేయగన్. 172

ఆ. ఇట్లు వెడలి యష్టహీనాథుఁ డరుగంగ, నపుడు పౌరజనము లంతఁజెఱుగు
నెఱిగి మీఁద మిన్ను విఱిగి కూలినయట్టి, కరణి గుండె లవిసి కళవలించి. 173

వ. ఆరాజు నాలోకించి. 174

సమస్తము విడిచి వెడలుచున్నందుని గని పురజనులు దుఃఖించుట

సీ. కాంచనాలంకృతఁ గర మొప్పి నీమ్రాల నేతెంచుగజఘట లెందుఁ బోయె ?
గనకకింకిణులచెల్వనఁ గ్రాలుతురంగంబు లేల నీకలఁకుల నేగుదేవు ?
రత్నోజ్జ్వలము లై సరథములు నీజజ్జ వడిఁ జరుదేర కెక్కడ నడంగె ?
వివిధాయుధస్ఫూర్తి వెలుగుకొల్పవలె మొత్త మేల నీతో రాక యేమి యయ్యె ?

తే. రమ్యభూషణదివ్యాంబరములు దొఱిగి, నారచీరలు గట్టి యనాథవృత్తి
నాలుఁ గొడుకును వెంట రా నరుగునట్టి, యెడరు వాటిల్లెనే మేదినిశ ! నీకు. 175

క. అని పురపురం బొక్కుచుఁ బురజనములు పురి వెడలి రాజసత్తమువెనుకం
జని యంతంతకునుం బై, కొనుశో కానలమునందుఁ గుందుచు మఱియున్. 176

సీ. పాలుచునీరాజ్యవిభూతి వ్రేఁ గయ్యెనే దైవంబుకంటికి ధరణినాథ !
చక్రంబు పని సేయ సడిసన్న నీపెంపు బూడ్డబొట్టయ్యెనే భూరిక్తి !
యాదిగర్భేశ్వరి యగునీమహాదేవి యింతకు నోచెనే యిద్ధచరిత !
గోమునఁ బెరిగినయీముద్దుపట్టిభాగ్యం బిట్టి దయ్యెనే యధికపూజ !

తే. హా ! షహరాజ ! రాజసూయాధ్వరేశ !, హా ! హరిశ్చంద్ర ! నిత్యసత్యాభిరామ !
హా ! దృఢైశ్వర్య ! శౌర్యజితారీలోక !, హా ! సమస్తలోకేశ ! దయారమేశ ! 177

వ. అనుచు నంతకంతకు నతిశయిల్లునెవ్వగలవెల్లున నుల్లంబులు పల్లటిల్ల నందంద క్రమ్మనశ్రు జలంబులవెల్లి మునింగి మొగంబులు దీపంబు లగుచుండ నొండొండ యడరుగద్దదికంజేసి వికలంబులై యాక్రందనాకావంబులు సెలంగ నంగంబు లవశ త్వంబు నొంచి యొరగ నప్పురజనంబు లెల్ల నమృతహానిభు డాయం బోయి. 178

క. ధరణీశ్వరులకు ధర్మం, బరయంగా బ్రజలయ్యి యణచుటయే కదా ధరణీశ్వర! యే మార్తిం, బరితాపము బొంద జనుట పాడియే నీకున్. 179

ఉ. ఊరక యేల పోయెదు? నృపాత్తమ! దీచుల మమ్ము జూడవే కారుణికాగ్రగణ్యుడవు గావే! ముహూర్తము నిల్చి నీముఖాం భోరుహవిభ్రమంబు పసివోవగఁ గ్రోలి మదీయలోచనో దారమధువ్రతాళి మువ మందెడునట్టులుగా నొనర్పవే. 180

ఆ. మార్గజనితరేణుమలిన మై నీముఖాంభోజ మింకఁ జాల బొలుపు దటిగి వాడి తొంటియంత చూడఁగా నొప్పుక, యుండు నేగ నలవ దుజ్జ్వలాంగ! 181

చ. అని కరుణంబుగాఁ బురజనావలి పల్కుచు రా దవీయనఁ కన్యనిచయశృంఖలం దవిలి యమైయి బోవగఁ గాళు లాడమి న్ననుజవిభుండు శోకరసమగ్నత మార్గముక్తేవ నిల్చిన న్ననుగొని తొళికుం డలిగి కన్నుల సిప్పులు కాల నిష్ఠుచున్. 182

విశ్వామిత్రుడు హాశ్వంధ్రుని ధర్మించట

తే. ఇస్మిరో! దురాచారుని హీనసత్య, వచు ని న్నేమి చెప్ప? నా కుచితవృత్తి నిచ్చి రాజ్యము క్రమ్మఁ బుచ్చుకొనగఁ, దలచి నీ వండ గొనియెదు నిలిచి యిచట.

చ. అనిన జలించుచు న్నృపతి యంగనకే లొకచే దెమ్మి వే చన జన నేమి చెప్ప మునిచందము? చేతప్రచండవండ మె త్తి నయ మొకింత లేక సుదతీతలకంబుకృశంగవల్లి నే సె నిభము దొండ మెత్తి మదజృంభిత మై లత వ్రేయుచాప్పునన్. 184

తే. దాని కత్యంతశోకాగ్నితప్తఁ డగుచు, సరిగఁ గాని యించుకయు నొండాడఁడయ్యె నధిపుఁ డప్పుడు విశ్వాఖ్యులై నవేల్పు, లేవు రమ్మనిసంరంభ మెల్లఁ జూచి. 185

ఉ. అక్కటికంబు దెందములయందు జనింపగ వచ్చి యక్కటా! యిక్కమలాక్షి సాధ్వీ నిటు లేటికి మోదెడు జేతికోల? నిం తెక్కడిప్రణాలోకముల కేగెడు నిమ్మని సత్యనిష్ఠఁ బెం పెక్కినయన్న రేశ్వరుని నేమిటి కిమ్మెయి గాసి పెట్టెడిన్. 186

— విశ్వామిత్రునిరావమవ విశ్వజేవకలు ద్రావదేయు లై జుండుట —

వ. అనిన నప్పులుకులు విని విశ్వామిత్రుండు రోషారుణితలోచనం దై యవ్వీశ్వనామ దేవతలఁ జూచి మనుష్యపక్షిసాతంబున నన్ను ధిక్కరించితిరి మనుష్యులు గం దని శపియించి తోన ప్రసన్నత్వంబు గైకొని మీకు సంతానంబు నుర్వి నుండకుండ

వలయుం గావున మీరు బ్రహ్మచారులై కామక్రోధలోభమోహమదమత్సరంబులం
బొరయక యల్పకాలంబున శరీరంబులు విడిచి చేనభావంబులు గైకొం డని
యనుగ్రహించె నది కారణంబుగ విశ్వ లేవురు ద్రాపదిగర్భంబునఁ బొందునందను
లేవురకు సుస్థనించి వివాహంబులు లేక దీర్ఘాయుష్యులు గాక చచ్చి రని చెప్పి
యప్పక్షివరులు భవత్ప్రశ్నంబు లన్నింటికి సుత్తరంబులు చెప్పితి మింక నేమి
విన వలతు చెప్పు మనిన జైమిని యి ట్లనియె. 18/

తే. అమృహారాజు దుస్సహ మైన మట్టి, దుఃఖములఁ బొంది యక్కటా! తుది సుఖంబు
లనుభవించెనె యెప్పుటియట్ల! వినఁగ, వేడ్క యయ్యెడుఁ దత్కథవిధముఁ జెప్పుడ.

చ. అనవుడుఁ బతు లిట్లు లని రమ్మనివల్ల భుతోడ గాధినం
దనుపటురౌద్రవృత్తి గని తల్లడ మంది పురీజనంబు లె
ల్లను దరియింప రానివగల స్థురపిల్లుచు నపు క్రమ్మఱం
జని రటు లాత్తుఁ దై నృపతీసత్తముఁ డాలు సుతుండుఁ దోడ రాన్. 189

—౧౦ హరిశ్చంద్రుడు కాశీ కేఁగుట ౧౦—

చ. తొలఁగనిసత్యధర్మములు తోడుగఁ దాలిమి యూఁచి దుఃఖము
స్థలనిధిఁ గూలుచు నివివిధిఁజైలములు న్నదాలు న్నహావనం
బులును నతిక్రమించి యట భూవరుఁ డీశనివాసము న్నహీ
తిలకము సర్వమంగళము నివ్యము ముక్తివంబు నై భువిన్. 190

క. కర మొప్పెడుకాశీపుర, చరముఁ బ్రవేశించునెడ నవారితేజ
స్సుభాగోగ్రుఁ గౌశికుం గని, భుజీశుండు మ్రొక్కుటయు నతం డి ట్లనియెన్.

—౧౧ రాజు కాశీయందుఁ గౌశికనిర్బంధమునం జింతాకలం దగుట ౧౧—

తే. నీవు నుడివిననెల నిండె నేటితోడ, నేది మాసామ్ము తెమ్ము మహీతలేశ!
యనిన నింకను దినమునం దర్థ మున్నయది సహింపు మునీంద్ర! నీ వంతదాక.

క. అనవుడు నౌఁ గా కని యమ్మునిఁగి వోవుటయు రాజముఖ్యుండు చేతో
వననిధి పిండలిపిండుగ, ఘనచింతామంథరంబు గలఃపఁగ మదిలోన్. 191

సీ. ఈమునీంద్రున కర్థ మీరెండుజాముల కెక్కడ సవరింతు? నెందుఁ జొత్తు?
నెడరు దీర్ఘగ బంధు లెచ్చట గల రిప్పు? డెవ్వరి నడుగుదు హీనవృత్తి?
నెట్లు దట్టుడుఁ బ్రాణ? మేదెస పోదు? నే నెయ్యెడ నడఁగుదు నింక? నకట!
నెలమితో విభ్రాన కిచ్చెన నని పల్కి యీ కున్న గ్రిమిజన్మ మిపుడ వచ్చు

తే. నేమి నేయుదు? ననుచు నరేంద్రుఁ డలఁత, నెరియుచును మోమువ్రాల్చి నెంతియేడ్పు
తెలుగుతోఁ గన్నుఁగవ నశ్రు లాలుక జీవి, తేకుఁగనుఁగొని సుదతి తా నిట్లు లనియె.

తే. ధీరమతి వీవు నిట్లు చింతింప దగునె? సత్యపాలన మొనరింపు సత్యహీనుఁ
డైనపురుషుడేహము దా శ్చశానతుల్య, మధిప! మేటిధర్మంబు సత్యంబ యందు.

క. ఓనరఁగ హయమేధకు లే, డొనరించితి రాజసూయ ముజ్జ్వలవిభవ

మృనః కేసితి సంతానమ్మను బడసితి సుకృతి వీవు పుణ్యదరిత్రా! 196

వ. అనుచు నిట్టూర్పు లందంద సందడింపఁ గన్నీరు గడలుకొన న్నదదికానిరుద్ధకంఠి
యగుచు డెందంబున సుడివడుతలం పెట్టకేలకు వెలువరించుకొని యమ్మహాదేవి
యిట్లనియె. 197

తే. పుత్రలభిఁ గృతాథులు పాలుతు దుర్విఁ, గాన న న్నిప్పు డమ్మి యక్కొశికుచకు
ధనము వెట్టి సత్యమ్మును మనిసికొనుము, బొంకుకంటెను జావైనఁ బొంక మనఘ!

క. అని చుఱచుఱఁ గొఱవిం జూఁచినక్రియ సతి పలుకుటయును డెంద మవిసి య
జ్జ్వలతి పిడు గడచినవిధమున మేరిని ముడిఁగి పడియె మూర్ఛగతుఁ డై. 199

చ. పడి తెలివొంది లేచి పారి బాష్పజలంబులు మేచు కప్పఁగాఁ
బడఁతుకఁ జూచి నీవు మృదుభాషిణి వక్కట! యింత కోర్చి న
న్నడజడి పెట్టుమాట యిటు లాడఁగఁ గూడునె? హా! యవాఞ్శము
ల్విడుపు లతొంగి! యంచుఁ బటువేదనఁ గ్రవ్వుట వ్రాలె మేదినిన్. 200

మ. పతి మూర్ఛగతుఁ డైనఁ జూచి సతి బాష్పచ్ఛన్నవక్త్రాబ్జ యై
ధృతి యొక్కింతయు లేక వా విడిచి యార్తి న్నా! మహారాజ! హా
చతురంభోధిపతిభూభవనభాస్వద్భావలఖద్దాగ్రచూ
ర్ణితపీఠాశిరీరభూషితధరిత్రీభాగ! హా! వల్లభా! 201

తే. హా! హరిశ్చంద్ర! కనకపర్యంకతలమునందుఁ బొందునీయంగమే యకట! చెనఱి
నేలఁ గూలినయది నేడు నీచదైవ, మిట్టిదశ దెచ్చెనే దివిజేంద్రభోగ! 202

వ. అని విలపించుచు నమ్మహాదేవి భగ్నదుఃఖభారపీడిత యై సొలసి నేల వ్రాలె నట్లు
తల్లియుఁ దండ్రియు నెవ్వరు దిక్కు లేక నిశ్చేష్టితులై పడి యున్నం గనుం
గొని తదీయనందనుం డగుబాలుండు. 2 3

క. కన్నుల బాష్పము లురలుగ, నన్నరవరుఁ జేర నరిగి యతిదైన్యముతో
నన్నన్న! యాఁక లయ్యెడి, నన్నము నా కిప్పుడు పెట్టు మని యడుగుటయున్. 204

అ. కాలకల్పం డైనకొశికుఁ డేతెంచి, శిశిరవారి వారి సేదదేర్చి
యేల నేలఁ బడఁగ లే లేమ్మ నృప! యీగ, రానియప్పు వగల నీన కున్నె! 205

క. అని యూఱడించి యేదీ, ధనము? ధరణినాథ! ధర్మతాత్పర్యము నీ
మనమునఁ గలదేని రయంబునఁ బెట్టుము సత్యనిష్ఠఁ బొందుము నెవ్విన్. 206

క. సత్యమున నున్న దీధర, సత్యమున వెలుంగుఁ దరణి సత్యముననె తా
నిత్య మయి స్వర్గ వ.మరును, సత్యము ధర్మములలోఁ బ్రశస్తం బనఘా! 207

తే. వినుముతులనిడి యెత్తుచో వేయితురగ, మేధములకంటె సత్యంబు మిగులదూఁగఁ
గాన సత్యయుక్తుండపు గమ్ము సొమ్ము, దెమ్ము మమ్ము రమ్మనకు నీదేసకు నింక. 208

ఉ. క్రూరుడ వీ వనార్కుండపు కొంకపు బొంకఁగ నిట్టిసీయెడం
గారణ మేమి మాకు నధికప్రియవాక్యము లాడు చుండ నం

భోరుహమిత్రుఁ డస్తగిరిఁ బొందెడుఁ బైకము చక్కఁబెట్టి కి
ట్లూరక యున్న నిత్తు గడునుగ్రపుశాపము నీకు భూవరా !

209

చ. అని ముని యేగినం గడుభయమ్మునఁ దల్లడ మందునాథుఁ జూ
చి నరవరేణ్య ! నన్ను నెడ సేయక యవ్వి ఋణమ్ము దీర్పు క్రో
ధనుఁ డగుచున్నకొశికునిదారుణశాపముపాలు గాకుమీ
యని పలుమాలు వేడుకొనునంగనమాటకు రాజు పొక్కుచున్.

210

క. మనమున కోతయు నొడఁబాటుచు బెనఁగొని మిక్కుటంపుడోలాయనముం
బెనువఁగ ననృతభయంబును, మునిశాపభయంబు వనట ముంప వికలుఁ డై.

811

ఆ. ఎట్టకేల కమ్మహివిభుండు మనమునఁ, దెగువఁ జేసి మగువమొగముఁ జూచి
యకట ! నిగ్ధయాత్తు లైననృశంసులఁ, బోల కేల నాకు బోవ వచ్చు?

212

క. నిను నమ్ముకొనియెదం బద, వనరుహదళనేత్ర ! యచుచు వారాణసి చో
చ్చి నరేంద్రుఁడు బాష్పంబులు, గనుగవ వెల్లిగొన నెలుగు గడలుకొనంగన్.

— హరిశ్చంద్రుఁ డొగడిపీఠిని భార్యాపుత్రుల నమ్ముట —

సీ. ఓపురజనులార ! నాపత్ని నమ్మెద నే దాసిఁగా వెల యెఱిగి పెట్టి
కొనుడు న న్నెవ్వఁ డవని యడిగెదరేని నే నృశంసుండను దానవుండ
నతిపాపకర్తుండ నాలి నమ్ముకొనంగ నరుగు దెంచినకఠినాత్మకుండ
ననుచుండ నొక్కబ్రాహ్మణవృద్ధు చనుదెంచి మత్స్రీయాంగన సుకుమారి పనికి

ఆ. జాల దిచ్చె దేని చయ్యన వెలఁ జెప్పు, వరపు డెట్లు మాకు వలయు ననిన
విభుండు విపులదుఃఖవేదన బలుక నో, రాడ కున్న సంత నాద్విజుండు.

214

ఆ. తగినయంతభనము దాన యన్నరనాథు, వల్కలముల ముడిచివైచి యొడిసి
పెలుచ నాలతొంగి పెడఁబాయఁ దలవట్టి, యాడై నీడ్వ నేడ్పుటలుగుతోడ.

ఆ. విడువవయ్య తండ్రీ ! తడయక వచ్చెద, వీడె నన్నుఁ జూచి వెగచి వెగచి
కొడుకు దద్ద వెగడు పడి యేడ్చుచున్నాడు, బుజ్జగింతు ననుచుఁ బుత్రుఁ గాంచి.

క. అన్నన్న ! కన్న ముట్టకు, మన్న ! నృపతనూజ ! దాసి నశుచి ననుచుఁ బైఁ
గన్నీరు వెల్లిగొనఁగా, నున్న జనకొంగు బాలు డుడుగక పట్టెన్.

217

తే. పట్టి విడువక యేడ్చినఁ బట్టి తల్లి, పెట్టి పోఁ జాల కర్తిలి పెద్ద యడలి
విప్రుఁ గనుగొని వీనిని విలువవయ్య !, గోవుతోడన వత్సముఁ గొనువిధమున.

ప. అని యద్దేవి యత్యంతవీనానన మై ప్రార్థించిన సతండు శాస్త్రవిదులు పురుషునకుఁ
బెక్కువేలుమాడలు నంగనకు నగ్ధంబునుం జెప్పుమరు గావున నిక్కుమారునకు
వేనవేలుమాడలు గొను మని యన్నరపతి కిచ్చి యయ్యిరువుర నీడ్చుకొని పోవం
గనుంగొని నిట్టూర్పు లందంద సందడింప విపులవేదనాదూయమానమానసుం
డగుచు నమ్మానవేంద్రుండు.

219

చ. అనిలుడు నర్మడు నృశియు నైనను గానరు మున్ను దన్ను న
త్యనుమరాజ్యభోగమహిమాతీశయంబున నట్టికాంత నే
డినకులరత్న మై వెలుగునిట్టిసుతుండును దాను నాకతం
బున వరవుందనంబునకుఁ బోయెనె యేగతిఁ బోదు వైవమా ! 220

మ. అని దుశ్శింషుగఁ గౌశికం డచటి కువ్యద్యేగుఁ డై వచ్చినఁ
జననాథుం డిదె సొమ్ము కొమ్మునిన నాస్వల్పార్థముం జూచి కో
పము డై యంతట దక్షిణాధనము సంపన్నంబుగాఁ జేసితే
నను గారించెద వేల ! యింకఁ దడ వైనఁ శాస మిత్తుం జుమి ! 221

ఆ. ప్రార్థు జాము తక్కు పోయి నే వచ్చెద, వేయుఁ జెప్ప నేల ! వేగ కొఱత
ధనము పెట్టవలయు నని యప్పు డిచ్చిన, ధనము గొని యతండు సనియెఁ జనిన.

— హరిశ్చంద్రుడు ద న్నమ్మకొనుట —

ఉ. “నరనాథుఁ డప్పుడు భయమ్మున శోకము నగ్గలింపఁగాఁ
దా నెద నాత్మ విక్రయము దక్క ధనంబున కేయుపాయముం
గానక నిశ్చయించి యధికధన్విని నిట్లచు నన్ను నమ్మెన
న్మానుగ నెవ్వ రైనను ధనం బిటు దెండు గొనుండు నావుడున్. 223

వ. అయ్యవసరంబున ధర్మండు రయంబున. 224

మ. నిడుమోముం గులుగేలు గుండకడుపు న్నీలత్వము న్నిట్టలు
న్మదీర్ఘంబులు నైనవంతములు పింగశ్శత్రుకేశంబులు
జ్జేడుగుంగంపుచు గల్గి హేయ మగునీచీభావముం దాల్చి తా
జడక ల్గట్టి నిశ్చప్తయస్థికరుఁ డై చండాలువేషంబుతోన్. 225

— కొనవచ్చినచండాలుడనుట హరిశ్చంద్రునకు నైనసంవాదము —

క. ఇల గోలఁ దట్టుచు న్నంబలి సంబలి యచుచుఁ గ్రందుపడుజనములకు
న్దొలఁగుచు నొడుగుచు నాభూతలపతికడ కరుగుదెంచి తా నిట్లనియెన్. 226

సీ. నేను జండాలుడ నృపవర ! పురమున వీరవిఖ్యాతుడ ధీర ! వినుము
చంపగఁ దగువారిఁ జంపెడివాడఁ జచ్చినవారిమొగములచీర లెపుడు
గొనియెడివాడ నెక్కుడుసొమ్ము గలవాడ నెంతయర్థం దైన నిచ్చి నిన్ను
విలిచెడఁ జెప్పుమా వెల యన్న నారాజు మాలను నేవించి మనుటకంటె

తే. గౌశికోగ్ర శాపాగ్నిచే గ్రాగి పోవు, పైన మే లని తలఁప నవ్వూని యరుగు
దెంచి నృపుఁ జూచి నాయప్పుదీర్పరాదె, యధికధనము నీకీచ్చు వీడనిన విభుడు.

— చండాలుదాన్యమనకై కొకహరిశ్చంద్రునందము —

క. ఇనవంశంబున బుట్టిన, మనుజేంద్రుడ నఖిలలోకమాన్యుడఁ గొఱమా.
లిసమాలసి నకట ! తపోధనస త్తమ ! యేను గొలువఁ దగునే ? చెప్పుమా. 228

మ. కరుణం జూడుము కాపు మిప్పుడు త్రిలోకస్తుత్య ! చండాలసం
కరదోషంబును బొంద కుండంగ ననుం గైకొమ్ము నీబంటుగాఁ
బరిశిష్టం బగుసొమ్ము నాకు వెలగా భావింపు మంచు స్తునీ
శ్వరుపాదంబులు వట్టె జేతుల హరిశ్చంద్రుండు దైన్యంబునన్. 229

ఉ. అక్కట ! యేమి నెప్పుఁ గఠినాత్మకుఁ డమ్ముని యిట్లు లార్తుఁ డై
మ్రొక్కినరాజుఁ గన్గొని యమోఘముగా ననుఁ గొల్చి బంట వై
దక్కితి గాన మాలనికి దక్కంగ నవ్వితి నేను నిన్ను వీఁ
డక్కఱ దీతి నిచ్చు నొక యర్బుదవిత్తము నాకు నావుడున్. 230

ఉ. మాలాడు వొంగి యమ్మునికి మానుగ నదన మిచ్చి పట్టి భూ
పాలుని నంటఁ గట్టి యకృపామతిఁ గొంకక చేతికోలఁ బై
తో లెగయంగ వ్రేసి వెను దోడ్కొని పల్లెకుఁ బోయె నేరికిం
గాలవశంబునం గలుగుకర్తృఫలంబులు దప్ప నేర్చునే? 231

వ. ఇట్లమ్మహారాజు కాలవశంబునం జండాలపక్కణగతుం డై దురంతదుఃఖార్ణవంబునం
దేలుచుం దనమనంబున నిజజీవితేశ్వరిం దలంచి. 232

క. బాలునిదీనం బగుమో, మాలోకించుచును శైబ్య యత్యంతార్థి
దూలి తనదాస్య ముడుపం, బాలుదు నని నన్నుఁ దలఁచు సతతము నకటా! 233

క. నాపా లెటుంగ దింతయు, నాపుత్తుడు ననుచు బొక్కు నత్యంతపరి
తాపంబు నొందు మాలని, చేపడుటకుఁ బేరుఁ బెంపుఁ జెడిపోవుటకున్. 234

వ. ఇవిధంబున హరిశ్చంద్రుండు నిరంతరవేదనానలదండహ్యమానమానసుం డగు
చుండ నొక్కనాఁ డతనితో నాచండాలుండు నీకుఁ గాటికాపరితనం బిచ్చితి నందుఁ
బుట్టినధనంబునందు రాజునకు నాటవభాగంబును నాకు మూడుపాళ్లునుం బెట్టి
నీవు రెండంశంబులు గొని బ్రతుకు మని నియమించి పంచిన మహాప్రసాదం బని
వారణసీపురంబుదక్షిణంబునకుం జని. 235

— హరిశ్చంద్రుడు శక్తానవాసము చేయుట —

సీ. శవదహనోద్భూతసంతతధూమంబు బహువిధదుర్గంధబంధురంబు
కేశచితాభస్తకీకసకీర్ణంబు బేతాశడాకినీభూతచితము
వాయుసగ్మధ్రగోమాయుకలకలంబు మేదోవసామాంసమేదురంబు
మృతబంధుశోకార్తసతతహాహారవ మమితకపాలపిండాన్నసాంద్ర
తే. ముజ్జ్వలాగ్ని శిఖావృతవోయమభాగ, మగుచు సత్యంతవిస్తార మైవభీక
రశ్చ శానమ్ము గని యధరావిభుండు, దాని దఱియంగఁ జని యందుఁ దా వసించి.

ఉ. కాలియ పట్టినట్లు గడఁ గంది కృశం డయి వీడి వెండుక
ల్దూలంగ లాంఛనధ్వజముతో లగుడంబు తగ న్ధరించి వ్రే
హర్మం—4

తాలయ మెల్లఁ ద్రివృరుచు నాయతు లన్నియుఁ గొంచు రాజు పె
న్ద్రాలతనంబు నొందెఁ గొఱిమాలినదైనముచ్చెఱ్ఱు నక్కటా!

237

సీ. ప్రాణంబుతోడ జన్మాంతరంబును బొందె నిట్లు హరిశ్చంద్రుఁ డేమి చెప్పఁ?
బీనుంగులకుఁ బెట్టుపిండము ల్లుడుచుచు మేదోవసామాంసమిళితపంక
ముల నెప్పుడును బ్రుంగు చొలికి బూడిదలలోఁ బొరలుచు గట్టిబొంతగప్పు
చాడలిదుర్గంధంబు సుషియంగ వడిని జుగుప్ప రూపంబు గైకొన్నమాడ్కి

ఆ. నతినికృష్టవృత్తి నార్తుఁ డై సుతసతీ, సుహృదమాతృబంధుసుఖవియోగ
వేదనానలమున వేగుచు నమైయు, నుండ నెలలు పనియు రెండు నిండె. 238

— హరిశ్చంద్రుడు శ్మశానమునఁ గల గాంచుట —

వ. అంత నొక్కనాఁ డష్టహింసతి పరతనికేతనంబున నిద్రించి యత్యద్భుతం బైనకలఁ
గాంచె నెట్లనినఁ దాను జండాలికాగర్భంబున నుద్భవించి సప్తవర్షవయస్కుం డై
యొక్క శ్మశానంబునమృతసంస్కారమాల్యాహరణాధికారంబున నుండంగొందలు
విప్రు లొక్కశవంబు గొనివచ్చి దహనవేతనంబునకై తనచేతం బరాభూతి నొంది
కోపించి ఘోరనరకంబునం బడు మని శపించిన నప్పుడు కాలకింకరులు దన్నుం
బట్టుకొని పోయి తప్తసికతానలప్రదేశంబుల నడిచియుఁ బడిచియుఁ గాల్చియుఁ
జ్రేల్చియుఁ గండలు గోసియు నూనియు నుడికించియుఁ బురీషకూపంబుల ముంచియు
ననేక క్రూరదండంబులు దండింపం బూయశోణితంబులు న్రాపుచు నొక్కొక్క
దినంబు శతవత్సరంబులుగా వత్సరవ్యయం బధికదూషింబు లనుభవించి నారకభవో
త్సాహ్యమాణుం డై క్రవ్యఱుమహీతలంబునం బడి ఖర శానక హస్తీ వానర చార్ఘగ
బిడాల కంక గృధ్ర మత్స్య కూర్మాపినానాకుయోచులం బుట్టి సార్థహాయనంబు
తీవ్రవేదనలపా లై యెప్పుటిరాజస్థితి నడసి జూదంబున నాలిని గొడుకును
రాజ్యంబును గోలుపడి యేకాకి ఘౌ యడవుల కరిగి సింహంబుబారిం బాణి శర
భంబుచేత రక్షితుఁ డై దానిచేత నతిపీడితుం డగుచు భార్యానందచులం దలంచి
వందురితిరుగుచు నొక్కయెడ నయ్యిరువురు దమ్ము రక్షింపుమని తన్నుం బేర్కొని
పిలుచు నెలుంగులు విని డాయం బోయి వారలం గానక పరిభ్రమించు చుండం బది
యేనుదివసంబులు గొఱంతగాఁ బండ్రెండేడులు నిండినతటి విశ్వామిత్రుచే నంత
వృత్తాంతంబు నెఱింగి జముండు తనకడకు రప్పించి యిది యెల్లఁ గౌశికిరోషంబున
నయ్యె దానంజేసి భవన్నందనుండు మృత్యుగతుం డగుం బదంపడి పరమశుభంబు
గలుగు దుగ్ధిశేషంబు గుడువ మనుష్యలోకంబునకుఁ బొమ్మని త్రోపించిన నంత
రిక్షంబుననుండి నేలం గూలినవాఁ డై బిట్లు మేల్కొంచి. 239

క. కడు భీతియు బెగ్గలమును, నడరంగ నిది యొక్కకల మహాద్భుత మేని
య్యిడుమలు పండ్రెండేడులు, పడితిన్! కలయో! నిజంబో! భ్రమయో! యకటా!

క. ఈదుగ్ధము సుఖ మయ్యెడు, నాదుగ్ధములకును నగ్గ మైతిమి విధిచే

- నీదుస్వప్నమునెవమున, నీదుర్దశకంటె నిక నేదెస యగునో? 241
- శే. అనుచు నెంతయుఁ దలరి యమ్మనుజవిభుఁడు, మోడ్పుఁగేలు శిరంబున మోపి వేల్పు
లార! యెప్పుడు నేకీడు చేరకుండఁ, గరుణ నను బుత్తు నింతిని గావరయ్య! 242
- క. అని పలికి నృపతి శవవేతనకారణమునను నంత దలపుచు జేడి భా
ర్యను బుత్తు మఱచి ప్రేతసదనసంచరణంబునందుఁ దత్పరుఁ డయ్యెన్. 243
- వ. అంత నమ్మహివల్లభువల్లభ యొక్కనాఁడు. 244
- చ. ఉరగముచేతఁ జచ్చినతనూద్యవునిం గొని శోకవేదనా
మవశయు నివ్వీర్ణకచభారయు నుగ్ధతబాష్పపూరయు
స్తరతలతాడితాస్యయును గద్గదికావికలాత్తనాదయు
స్తరణవిపర్యయాపగతనత్వరయానయు నై పారిం బొరిన్. 245
- వ. ఏడ్చుచుం బరేతనికేతనంబున కేతెంచి యక్కుమారు నొక్కయెడ నిడి కూర్చుండి.

—ॐ మృతపుత్రు లైనచంద్రసుతీహరిశ్చంద్రులు శ్మశానమున దుఃఖించుట ॐ—

- ఉ. బోరనఁ బొంగి శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరము
ల్వారక కన్గవం దొరుగ వాతెఱ లాలలు గ్రమ్ముదేర హా
హారవము లైలంగ విరియంబడి వేనలి ధూళి బ్రుంగ న
కూర్చిమిప్పట్టి బేర్కొనుచుఁ గోమలి మేదిని జేతు లూఁడుచున్. 247
- సీ. బహువిధంబులఁ బ్రలాపం బొనర్చుచు నేడ్చునతియేడ్చు విని డాయఁ జని విభుండు
కార్పిచ్చు సోఁకిన గండి స్థానత్వంబుఁ బ్రాపించుతీవియదాపు నొంది
యున్నట్టివనితఁ దడిత్సంగమున నున్నయహివిషవ్యపగతప్రాణుఁ డైన
సూనుని జూచి యించుకయు నెఱుంగక యబ్బలుశుభలక్షణావలులకుఁ
- తే. జోద్యపడి యేనరేంద్రునిసుతుఁడొ వీఁడు ?
కాలుఁ డెటు మ్రింగెనో వీని గరుణ మాలి?
యనుచు మదిలోనఁ దలచి యాఘనుఁడు లోహి
తాస్యఁ డింతకు నింత ప్రాయంపువాఁడు. 248
- తే. వాఁడు గాఁడు గదా బలవంతుఁ డైన, యంతకునిదారిఁ బడి యిటు లైనవాఁడు
నాఁగ నద్దేవి మఱియునానావిధములఁ, గొడుకుఁబనవుచునాఘుఁ బేర్కొనుచునడలి.
- క. అక్కట! దైవము రాజ్యము, ద్రెక్కొని యాలిం దనూజుఁ దెగ నమ్మంగా
నెక్కొలిపి హరిశ్చంద్రుని, నిక్కడఁ గాడ్పటిచె నిక నేగతిఁ బోదున్. 250
- చ. అని పలుక నిర్విభుండు విని యప్పుడు దా మది వారల న్నిజాం
గనయు సుతుండు గా నెఱిగి గ్రక్కునఁ జేప్త యడంగి కూలె నే
ల నతని నాఘుగా నెఱిగి లాలలు వాదొరంగంగఁ దీవ్రరో
దన మొనరించుచుం బడియెఁ దామరసానన మూర్ఛ గప్పినన్. 251
- వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి యిరువురుఁ గొంతవడికి నొక్కటఁ దెలిపొంది రంత నన్నరేం
డుఁడు నందనుం గనుంగొని. 252

- చ. అలరు మొగంబుతోడఁ గడు సర్తిలి నా కెడు రేల రావు చే
తులు పచరించుచుం దనువుధూలీ మెయిం దొరయంగ నేల న
న్నెలమిని గొఱిలించుకొన వెంతయుఁ దీ పెసలార మంజులో
క్తులచవి యేల నాచెవులకుం జవిఁ జూపవు నీవు పుత్ర కా ! 253
- చ. అనుచు దనూజు నెత్తికొని యక్కునఁ జక్కఁగఁ జేర్చి మోము మో
మునఁ గపియించి బాష్పజలము లొప్పరి చెల్లుగ నించి యేడ్పు హా!
యని యకటా! కుమార! తెగ నవ్వితిఁ బాపము చేసి చీర య
వ్విసయటు లిట్టు ని న్వెదకి మ్రింగునె దైవము క్రూరస్వ మై. 254
- క. నీ విటుగాఁ జూచియు నాజీవ మెడల దున్నయపుడ చి త్తమ్మున మో
హవేశము తండులకు స్వభావము ను విట్లు సుతులపై సుగుణనిధీ! 255
- తే. నెఱియ సర్తిలి నెరయునీ నెవ్వెగంబు, ఘనభుజంగవిషవ్యాప్తి గాజువాటి
రాహుకబలితహింసీరమణుమాడ్కి, నుండఁ గనుగొని యే నెట్లు నుండుఁ గుఱ్ఱ! 256
- వ. అనుచు నత్యంతశోకాగ్నిసంతప్తుం దై మహీతలంబునం బడిన నద్దేవి కొడుకువలని
శోకంబు విడిచి జీవితేశ్వరుజగుత్సితం బైనచండాలభావంబుఁ జూచి విస్మయంబు
ననుతాపంబును దైన్యంబును గా ని ట్లనియె. 257
- తే. పొడువు నిడుదయు నై కడుఁ బొలుచునితని
ముక్కుతుద యంతయును గడు నొక్కు వడియెఁ
గుసుమముకుశసన్నిభరదాంకురము లింత
కంది యొవ్వెడునె దైవఘటన యకట! 258
- క. దేవసమానుం డగునీ, భూవిభునకు సకలరాజపుంగవునకు ని
ట్లేవపుఁజండాలత్వము, గావించినదైవమునకుఁ గరుణయుఁ గలదే? 259
- క. కరితురగరభవదాతులు, గర మమర సితాతపత్రకాంచనమయచా
మరములు పొడగాన మహీశ్వర! యెక్కడ నడఁగె నీదువై భవ మెల్లన్ ? 260
- సీ. రవి దాచి చూడంగ నవునట్టి నీమేన నొడుగుమాలిన్యంబు గదిరి యుండ
శత్రుభీకర మైనశాతాసి నమరునీకేల నీచపుబరిగోల యుండ
లలితమకుటదీప్తి బొలుచునీశిరమున శవసమర్పితమాల్యసమితి యుండ
విమలదివ్యాంబరావృతి నొప్పునీకటిఁ గుత్సితం బగుబొంతకోక యుండఁ 261
- తే. జేసెనె దైవ మానతక్షితిపశేఖరప్రభాజాలసతతవిరాజమాన
చరణకమలసుందర హరిశ్చంద్ర ! సకల, బుధమహాకైరవాకరపూర్ణచంద్ర ! 261
- క. విలసితమణిహర్షస్థలములఁ దగ విహరించునీకు భూతపితాచా
కులశవధూపవృతాంబరతల మగుప్రేతాలయంబు థామ బయ్యెన్ 262
- తే. అనుచు నత్యంతమోహశోకార్తి నొంది, నాథు మెడ వట్టికొని యేడ్చె నలినవదన
యకట! కలయిట్లు నిక్కల యగునె ! యనుచు, బనవె విభుఁ డెట్టికలగంటిపార్థివేంద్ర!

వ. అక్కలఫలం బిట్టిద యయ్యెనేని ధర్మసహాయత్వంబు లేదు గాక సిక్కుంబును మనకు దేవబ్రాహ్మణప్రసాదంబును సత్యధర్మజ్ఞానాన్యశంస్యంబులును గలిగినయట్టైన నీయట్టి పుమధార్మికుండు రాజ్యపరిభ్రంశంబు నొంది యీదురవస్థం బడునే! యని దుఃఖిత యగునద్దేవికి నన్నరపతి దనకన్నకలతెఱిం గంతయు నెఱింగించి యయ్యింతివలనం బుత్రమరణప్రకారం బెల్ల నేర్పడ విని నిట్టూర్పులు నిగుడ నత్యంతసంతాపాంత రంగుండై శైబ్య నాలోకించి వంశకరుండైన యీయొక్కశిశువును దైవగతిం బోవ వగలకుం గొలు వగుచుఁ గుండం బాల వీనియొడలితోడన యనలంబునం బడియెద న న్నే లినచండాలునియనుజ్ఞ లే కున్న నింకొక్కపుట్టువున నైన వానికి బంట నయ్యెద నీదుర్మరణంబునంజేసి యనేకఘోరనరకంబు లైనను ననుభవించెద దాన యజనయాజనగురువూజనంబు లొనరించినవాడ నైతి నేని పులోకంబున నైన మన మెప్పుటియట్లు కూడి యుండెదము వినుము నగియును నే నెన్నండును బొంకు పలుక నా కిదియ నిశ్చయంబు నీకు ననుజ్ఞ యిచ్చితి నీ వరిగి యమ్మహిదేవు దేవునిం బోలే నా ధంపు మని వలికిన నపు డయ్యింతి గరం బలిగి యిట్లనియె. 264

తే. కొడుకు నీవును జిచ్చునఁ బడఁగఁ జూచి, యేను జీవంబుతో నుండునే నరేంద్ర ? నాకలోకసుఖం బైన నరక మైన, సనుభవించును నీతోడ నరుగుదెంతు. 265

క. ఆనవుడు నొడఁబడి విభిఁ డింధనములు సొదగా నొనర్చి దానివయ్యి దనూ జని నిడి భార్యయుఁ దన పిలువఁ దన నిలువం గేలు మొగిచి తత్పరమతి యై. 266

— హరిశ్చంద్రనొడ్డకు సకలదేవతలు వచ్చి తత్పుత్రు బ్రతికిండు —

సీ. స్తితమధురాననశ్రీరమ్మ ధవళవిశాలాత్ము రుచిరకపోలఫలకు రమణీయనాసాభిరాముని శ్రీవర్ణకర్ణుఁ దామ్రాధరకాంతిసుభగు నాజానులంబమహాబాహుపరిఘు విస్తీర్ణదృఢోరస్కు సింహమధ్య ఘనతరకటచక్రం గమనీయజంఘుని శోభనాంభోరుహస్ఫురితచరణు
తే. హరీయూరమణిమకుటాదివివిధ, దివ్యభూషణాదీ ప్రిదేదీవ్యమాను శంఖచక్రగదాపద్మ శార్ఙ్గముసల, ఖడ్గవనమాలికాచిహ్ను ఘనసవర్ణ. 267

క. నారాయణుఁ వీతంబరు, శ్రీరమణీరమణు భక్తచింతామణి దు ర్వారవిపద్ధివృక్షకుంభవి,దారణిపుణాభిధానదైవతసింహున్. 268

సీ. తలఁచుచు నున్న యాధరణీశునొడ్డకు ధర్మండు మొదలుగాఁ దత్తణుం బాసవప్రభృతీగిర్వాణు లంభోరుహభవుఁడును సకలదిక్పతులు నాగ గరుడగంధర్వకిన్నరసేద్యసాధ్యులు విశ్వలు రుద్రులు నశ్వబుధులు మఱియును గలయట్టిమానసీయామరు లాకాశికుండు వచ్చి రపుడు ధర్మ
తే. డోహరిశ్చంద్ర ! సాహస ముడుగు మయ్య, నీతితత్తవస్సత్యనిష్ఠ కేను మెచ్చి వచ్చితి సుర లెల్ల వచ్చినారు, వీరె యని చూపె నప్పుడు వేల్పుతేడు.

ఆ. కుసుమదృష్టితోన కురియించె నవమృత్యు, హరణనిపుణ యైనయమృతవృష్టిఁ బుడమి తేనిముడ్డఁగొడుకుపై నభిమున, దివ్యతూర్ధ్వరవము దివురుచుండ. 270

- క. అమృతము సోకిన నారా, కొమరుడు దొల్లింటికంటె గొమరై తనుకాం
తి మెఱయ నిద్ర దెలిసి వేగను మేల్కొనునట్లు లేచి కడు నొప్పారెన్. 271
- చ. జనవిభుఁ డంత విన్నయరసంబునఁ దేలుచుఁ దాను సంతియుం
దనయుని గొఱిలించుకొని తద్దయు నొప్పిరి సమ్మదంబు పెం
పొనరగ దేవతామహిమ నుజ్జ్వలకాంతియు దివ్యమాల్యలే
షవధవళాంబరాభరణభాతియు మేనుల నగ్గలింపఁగాన్. 272

—● స్వర్గప్రయాణము మై భరేంద్రహరిశ్చంద్రుల సందేశము

- వ. అప్పు డమరేంద్రుడు హరిశ్చంద్రున కి ట్లనియె. 273
- చ. నరుల కగమ్య మై వెలుగునాకము నీ కభిగమ్య మయ్యె నీ
నిరుపమసత్యధర్మమహనీయత శాశ్వతదివ్యభోగముల్
దొరకొనియె న్నరేశ్వర! సుతుండును భార్యయు సీవు నూత్న
త్న రుచిరసద్విమానము ముదమ్మున నెక్కుడు రండు నావుడున్. 274
- తే. అమరనాథ! చండాలదాస్యంబు గలుగు, నాకు నాకంబునకు నెట్లు రాక గలుగు?
ననిన ని ట్లను భర్తుండు విను నరేంద్ర!, యేను జూచె చండాలతఁ బూని నీకు. 275
- వ. అవశ్యభావి యైనదుఃఖంబు భోక్తవ్యం బగుట నిట్లు చేసితి భవత్సుకృతలబ్ధంబు
లైనదివ్యభోగంబు లనుభవింపు మనిన హరిశ్చంద్రుం డింద్రున కి ట్లనియె. 276
- క. అనిమిషవల్లభ! విను నీ, కొనరించెద భక్తి మ్రొక్కి యొకవిన్నప మే
ననిశము శోకాతురు లై, ననుఁ బాయఁగఁ జాల కున్న నాపురజనులన్. 277
- క. హితుల ననన్యశరణ్యుల, నతిభక్తుల విడిచి వచ్చునమరావతి నా
మతి రుచియింపదు గావున, శతమఘ! యే రాను సీవు సరుము మహాత్మా! 278
- క. అరయంగ బ్రహ్మహత్యయు, గురుహతి వనితావధమును గోవధమును నాఁ
బరగుదురితములు నాశ్రితుఁ, బరిత్యజించుటయు నొక్కభంగియ యెందున్. 279
- క. నాతోడఁ గూడ సురపురి, కేతెంతురు పౌరు లొండె నేఁగుదుఁ జొర
వ్రాతమతో నే నొండె ను, భేతర మగునరకమున కహీనచరిత్రా! 280
- వ. అనిన నింద్రుండు హరిశ్చంద్రున కి ట్లనియె. 281
- తే. వినుము పుణ్యాపాపంబులు వేటువేటి, నుండు భిన్నంబు లై మానవోత్కరముల
కెట్లు సఁఘాతభోగ్యత్వ మీవు గోరె, దమరపురమున కనిన ని ట్లనియె నృపతి.
- ఆ. ఘనకుటుంబు లైన జనులపెంపున రాజ్య, మనుభవించి నృపతి యధ్వరంబు
లొగి నొనర్చు గాన యుపకారు లైనట్టి, జనుల నెట్టియెడలఁ జనదు విడువ. 283

—● అయోధ్యాపురజనులతో హరిశ్చంద్రుడు స్వర్గమున కరుగుట —

- వ. కావున సజ్జనంబులకు సామాన్యదానజపతపఃఫలంబులను బహుకాలోపభోగ్యంబు
లైనమదీయపుణ్యాకర్షణంబులను వారు నేనుం గూడి భవత్ప్రసాదంబునం
ద్రిదివంబున నొక్కదివసం లైన ననుభవించెద మనిన ననిమిషవల్లభుం డతనితో
నీయభిమతం బెట్లు చేసెద నని పలికె భర్తుండును విశ్వామిత్రుండును బ్రసన్న

చిత్తులై దాని కొడంబడి రంతం జాతుర్వర్ణజనసమృద్ధం బైనయయోధ్యానగ
రంబున కరిగి పురుహూతుం డప్పురజనంబుల నెల్లం బిలిచి యత్యంతదుర్లభం బైన
దివిజభవనంబు ధర్మదేవతాప్రసాదంబున మీకు సులభం బయ్యె నాకలోకంబున
నుండి మహితలంబుదాక ననేకకోటివిమానంబులు సోపానంబు లై యున్నవి.
మీ రిష్టార్థంబునం జనుదెం డనినం బ్రహ్మప్రహ్మయు లై యప్పుణ్యులు పుత్ర
కళత్రభృత్యసమేతం బుపగడుగునకు విమానంబు లెక్కికొనుచుం ద్రివిప్తపంబు
నకుం బోవం దొడంగిరి. హరిశ్చంద్రుడును సురమునిగణంబులతోడ లోహి
తాస్యకుమారున కభిషేకపట్టబంధంబు లొనరించి యాత్మీయాఖిలరాజ్యపదస్థుం
గావించి ప్రమోదంబున సమస్తజనంబులం దోడ్కొని దివంబున కరిగె నని చెప్పి.

మ. సమహూర్పు నివిధార్థసంపదలు భాస్వద్రాజ్యము స్థవ్యభో
గము భార్యాసుతలాభము స్వకలమాంగల్యంబుల నొప్పున
స్యము దీర్ఘాయువు చీలి చిత్తముల సొంపాచి వ్హరిశ్చంద్రును
త్తమచారిత్రము విన్న మానవులకు దైవప్రసాదంబునన్.

285

ఆశ్వాసాంతము

చ. నిరుపమనీతిసార ! మహనీయగుణోజ్జ్వలరత్నహార ! మం
దరగిరిధీర ! రూపజితవర్షకవీర ! విలాసినీమనో
హర ! మహనీయః సంతతివిహార ! వినిర్మలసద్వీచార ! వి
స్ఫురితయశోలసత్కనకభూషణకందర ! శౌర్యమందిరా !.

286

క. బాలారతికేళీపాం,చాలా ! మృదుమధురహితవచనవాచాలా
భూలోకభరితసుగుణవి,శాలా ! సూరిజననికరసఫలరసాలా !

287

మాలిని. ఆహితనగబిహజా ! యన్వయాంభోధిరాజా !
సహజసుకృతవీజా ! చాతురీనవ్యభోజా !
మహిరసదృశతేజా ! మేదిసీకల్పధూజా !
మహితగుణసమాజా ! మల్లమాంబాతనూజా !

288

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలభ్యసరస్వతీపాత్ర
తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయపురా
ణంబునందు జైమిని మార్కండేయునికడ కరుగుదెంచుటయు నతనికి నమ్రహా
మునీంద్రుడు పరమజ్ఞానచక్షు లైనపటులజన్మప్రకారం బెఱింగించుటయు
నాపటులు జైమినికి భారతకథాశ్రయంబు లగునాలుగు ప్రశ్నంబులకు నుత్త
రంబులు చెప్పటయు హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానంబును నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు
మార్కండేయపురాణము

ద్వితీయాశ్వాసము

మత్స్యతాపరుద్రమ

హామండలనాథమండలావనదత్తా !

శ్రీమందిరఘనవత్తా !

రామారతినాథ ! గన్నరధినీనాథా !

1

— ఆదిబకయుద్ధవృత్తాంతము. —

వ. పరమజ్ఞానచతురైశుతు లాజైమిని కిట్లనియె హరిశ్చంద్రుం డొనరించినరాజ
సూయంబునిమిత్తంబునం బ్రజానాశనకారణం బై ప్రవర్తిల్లినయాడిబకయుద్ధంబు
తెఱింగిం చెద వినుము గంగాప్రవాహమధ్యంబునం దపోనిష్ఠం బండ్రెండు
వత్సరంబు లుండి వెడలి వచ్చి.

2

క. ఘనుడు వసిష్ఠమునీంద్రుడు, వినియె హరిశ్చంద్రవిభుడు విశ్వామిత్రో
గ్రనికారంబున నివ్వీధమున నెంతయు ఘోరదుఃఖములఁ బడు టెల్లన్.

3

ఆ. విని నితాంతదుఃఖవేదనానలశిఖా, వలియుఁ దీప్రకోపవహ్నిశిఖలు
నొక్కమాట యెగసి యుల్లంబులో నగ్గలింప మోము జేవురింప నపుడు.

4

వ. అష్టునీంద్రుండు విశ్వామిత్రు నుద్దేశించి యిట్లనియె

5

ఆ. అతడు మత్తనూజశతముఁ జంపిననాడు, పుట్ట దన్న రేంద్రుఁ డెట్టివట్టి
వివిధబాధ లెల్ల విన్న నామనమున, నేడు పుట్టిసట్టివాడియట.

6

వ. అని పలికి యక్షణంబ.

7

— వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులనోన్మత్యకావముల నాడేలును గొంగయు నై పోరుట —

క. బక మై యుండెద వని కౌశికు నతడు శపించె విని వసిష్ఠునకుం గౌ
శికుండును నాడే లగు మని, ప్రకటక్రోధమున నిచ్చెఁ బ్రతిశాపంబున్.

8

వ. ఆ ట్లనోన్మత్యకావంబుల నయ్యిరువురును మూడువేలుందొంబదియాలు యోజనం
బులపాడ వైనబకంబును ద్విసహస్రయోజనోత్సేధం బైనయాడేలును నై
యంతంత రోపంబునంజేసి.

9

సగ్ధః పత్రప్రథ్ధాతవాతప్రబలరయమున స్వప్రవృత్తశ్రేణి దూలక
గాత్రోన్మత్సత్సంద్రదీప్తుల్లగనము దిశలు స్తప్సుచుండంగఁ జంచ
న్నేత్రప్రాంతంబులం దగ్నికణము లురల స్వీక నొంజొంటిఁ దాకె
స్వతీద్వంద్వంబు లోక ప్రకరము దలర వైభవవాటోపలీలన్. 10

వ. ఇట్లు తాకి. 11

సీ. తామ్రలోచనసమున్ధతవిస్ఫులింగపాతములును దమముఖాగ్రములు గమర
సునిశితచండచంచు ప్రహారములఁ బరస్పరవృథులసార్వత్రిములు వ్రయ్య
నతిదీప్తుదృశచరణాహసముల సన్వోన్మత్సత్సంస్థలు లగలి పగుల
ఘనతరపక్షతాడనముల నితరేతస్థిరాంగములు జ్వరితములుగ

తే. ధరణిధరములు గూలఁగ ధరణి పణఁక, జలధు లుప్పొంగి కడవ గర్జులను సకల
భువనసంక్షోభముగఁ జలంబును బలంబు, శిగక నలువృమ్మె బోరె నాడియు బకంబు.

న. ఇవిధంబున నవ్విహంగంబులు పోరుచుండ. 13

తే. మర్వతంబులు విజిగి పైఁబడిన గొన్ని, వనధి వెల్లువ గట్టిక మునిగి కొన్ని
యవనితలచలనోగ్రరయమునఁ గొన్ని, గాఁగఁ బ్రాణులెల్లను బరిక్షయము నొందె.

వ. అంత. 15

—॥ బ్రహ్మదేవఁ డాదిభకయధము మాన్వట ॥—

చ. అతులితపక్షిపక్షపవనాహతస్వతపాతభీతికం
పితజనహాకృతిభ్యనులవెల్లున నెంతయు లోక మాకులీ
కృత మగుచుండఁ దర్విషమకిల్బిషశాంతివిధాయి యై ప్రజా
పతి చనుదెంచి నస్తుపితపక్షులయొద్దకు వేల్పుమూఁకతోన్. 16

వ. చనుదెంచి. 17

క. మునులార! మీకుఁ దగునే, యని నేయఁగ! నలన దుడుగుఁ డఖిలహితముగా
ననినను మానక యవి పణ, మొనరింప దదీయవికృతు లూహించి వెనన్. 18

వ. పరమేష్ఠి వారల తిర్యక్త్వం బవనయించె నంతం బూర్వప్రకారాకారులై నిలిచిన
కౌశికవసిష్ఠులం జూచి యద్దేవుండు మీఁకిరిోధంబు హరిశ్చంద్రునిరాజసూయవిపా
కంబునఁ బ్రజాక్షయం బగుటకుం గారణంబై పుట్టె విశ్వామిత్రుండును నమృతాత్మనకు
నెద్దు నేసినవాడుఁకాడు నాకలోకప్రాప్తికై యుపకారం బొనరించె గావున మీరు
తపోవిఘ్నములం బై నరోపంబు విడువుం డనిన నమృతాత్మమును లట్ల కా నెఱిగి
యక్షిణక్షమావంతులై యొండురులం గొంగిలించుకొనిరి విరించియు సజ
నివాసంబున కరిగె వారునుం దమతమతపోవనంబున కరిగి రని చెప్పి. 19

—॥ ఫలశ్రుతి ॥—

క. ఆదిభకసాంపరాయము, వేడుకఁ జెప్పినను వినిన విఘ్నము లడఁగుక
దూడిగఁ బాయుం బాపము, లీడితజయసిద్ధి గలుగు నెపుడు నరులకున్. 20

క. అని చెప్పిన విని జైమిని, మనము ప్ర మోచముగఁ దేల మఱియును దా ని
ట్లనియె న్నతూహలంబును, వినయంబును బెనఁగొనంగ విహంగంబులకున్. 21

—ॐ జడోపాఖ్యానము ॥—

సీ. భూతవర్గంబునంభూతిస్థితి ప్రళయంబు లెట్టివి? జంతు పంగ బాధ
నొందుచు నె ట్లుండు సుదరంబులో? పల్లి ఘజియించుగురులై భోజ్యనిచయ
మెల్ల జీర్ణంబుగా నెట్లు గ్రాగఁడు? ప్రాశి ప్పుట్టి యెట్లులు వృద్ధి బొందు? జచ్చు
నెడ నిజజ్ఞానంబు నెట్లు దొలుగు? జచ్చి యెచ్చట నుండి యహీనపుణ్య

తే. పాపఫలములుగుడుచు? నేర్పడఁగఁ జెప్పఁ, డీహస్య మంతయు నాకు మీఁ అనినఁ
బడు లి ట్లను విను మొక బ్రాహ్మణుండు, గర్హవాఖ్యుండు నిజపుత్రుఁ బరమశాంతు.

సీ. అతివిమలాకారు సుతు నువనీతునిఁ గావించి యి ట్లను గాఁవమునఁ
గోరి భిక్షాశి వై గురుప్రీతి బ్రహ్మచర్యముఁ దాల్చి పేదలంబు లభ్యసించు
మఱి గృహస్థుండ నై మఖచయం బొనరించి బహుళసంతానంబుఁ బడయు మనఁడు!
యటమీఁద వనవాసీ వై ఫలమూలశాకాహారిధిఁ పవ మాచరించు

తే. తుది సమ స్తంబు విడిచి విదూరమోహ, మతినినిర్బి తేంద్రియముఁడ నై యతివి గమ్ము
గడఁక నని యెంత చెప్పిన జమఁడువోలె, నొక్కపలుకు పలుక కతఁ డూర కుండె.

క. జనకుండు దన్నుఁ బ్రేమంబునఁ బెక్కువిధముల మఱియు బోధించిన నా
జనకుని గనుఁగొని నవ్వుచు, చనయుం డి ట్లనియె విషము తండ్రి! తెలియన్.

సీ. ఏను నీయుపదేశ మింతయుఁ జేసితి మును పెక్కుమాటలు విచిత్రశాస్త్ర
బహువిధాఖ్యానశిల్పము లభ్యసించితఁ బంచదశసహస్రభాగము లెలుంగ
నయ్యెడు నిపుడు నా కందు నానాక్లేశసుఖములఁ బొందియు సుతకళ శ్ర
శత్రుమిత్రవియోగసంప్రయోగంబు లంగీకరించిత ని స్సనేకమాతృ

ఆ. తతులచన్నుఁబాలు ద్రావిత బాలయా, వనజరావికాజనితబాధ
లతనికృష్టవృత్తి ననుభవించిత గర్భ, జన్మదుఃఖమరణసమితఁ బడితి. 25

మ. సకలక్లేశసుఖానుభూతి నిటు లీసంసారచక్రంబున
న్వికలస్వాంతుడ నై భ్రమించుచుఁ దుది న్ని కిప్పు జన్మించిత
స్థృగటజ్ఞానసమన్వితుండ నయి కర్తభాగంత నే బొంద వే
దకళాభ్యాసము లింక నేమిటికి? విద్యస్తుఖ్య! యూహింపుమా. 26

తే. వినుముతండ్రి! యేర్పడఁ ద్రయీవిహితధర్మమరయఁగింపాకఫలమునట్లఘటభరితము
పమపదము మోక్షమ్ము తత్ప్రాప్తి గోరు, నాకు నేటికిఁ గర్మ కాననము జొరంగ.

వ. అనిన విని వెలుగుపడి తండ్రి యి ట్లనియె. 28

తే. ఏటిమాట లాడెడు కుఱ్ఱ! యెలుక నీకు, నెక్కడిది? మున్ను జడభావ మేమికతన
నొదవె? నీప్రబుద్ధతయున్న యునికి నెచట, గంటి? యిదిశాపవికృతియో కాకనిజ మొ?

తరల. అనినఁ దండ్రీకి బుత్తు డిట్లును నర్థితోఁ దోలుబామునం
దనఘ! విప్రుడ బ్రహ్మవిగ్యం బరాయణత్వముఁ బొంది పెం
పొన నేను గురుండ నై కర మొప్పుశిష్యులు తత్త్వవి
గ్గునులు గా నొనరించి యొక్కయుదాత్తపుణ్యవశంబునన్.

30

వ. ఏకాంతశీలుండ నై యజ్ఞాన్యాస్త్రభావుండ నగుటంజేసి ప్రమాదంబునం గాలంబు
ప్రాప్తం బైనం ద్రయ్యాధర్మంబులకుం బడయరానిజాతిస్త్రణజ్ఞానంబు శిష్యు
లకుం బరమజ్ఞానదానంబుఁ జేసినశలంబున నా కీభవంబున సంభవించె నిప్పుడు
పూర్వయోగాభ్యాసంబునఁ జిత్తంబు నిర్మలత్వంబు నొంది యున్నయది యింక
విని క్షప్రదేశంబున నిలిచి నైష్ఠికుండ నై మోక్షార్థము యత్నించెద నీకు
సంశయం బెయ్యది దాని నడుగుము చెప్పి ఋణమెముక్తుండ నయ్యెద ననిన భార్గ
వుండు.

31

ఆ. అనఘ! నీవు నుమ్ము నడిగి నుట్టుల, యిగ్గె నడుగుటయును నతఁడు వేడ్క
యెసఁగ నీయనుజ్ఞ నెఱిగింతు నుత్కాంతి, విధము మున్నుగాఁగ వినుముతంద్రీ!

— జనుడు దనశంద్రి కత్కాంతివిధము నెఱిగించుట —

క. మానవులకుం జనుకాలం, బైనం బెనువెచ్చ మేన ననిలక్షుభితం
బై నెగయు నపియు మర్త, స్థాము లూర్ధ్వగతి సయ్యదానుడు నడచున్. 33

తే. కట్టువిడ్డా త్రములుపొంగుంగడుపు వెనపు, లేంసగుత్తుకతడియాలు నెలుగుడిందు
నూర్పు లేడతెగుంగన్నుల నొందు వికృతి, వెక్కుపుట్టును నాలుక వెగడు గదురు.

వ. అట్టియవస్థయందు.

35

మనుజుశుభాశుభార్థ భోగవివరణము

సీ. తోయాన్న దానకరాయణుం డగువాడు వేదనారహితుఁడై విడుచు నొడలు
శ్రద్ధధానుడు నిత్యసత్యరతుండను భూసురగురుపూజ్యపూజకుండు
విను కామసంకంభవిద్వేషములఁజేసి ధర్మంబు నిపునిర్మలండు
ననసూయుడును ప్రీతిమన్వితుడును సుఖమృతి బొందుదురు శీతవితతమోహ

తే. తామసంబుల బొరయక ద్రవిణదాన, పరుడం జ్ఞానప్రదాయి దీపప్రదాత
యును శరీరము దొరఁగుదు రొగిన పలికి, నట్ల చేయువాఁ డొందు మే లైనచావు.

ఆ. అన్నదాత గానియతఁడు డుద్బాధ న, గారదాహకారి యారటమున
నన్యత మాడుసాక్షియును వేదదూషక, జనుడు మోహపతఁ జత్తు రపుడు. 37

ఉ. దారుణనేత్రులు నిగ్గుటదంష్ట్రులు ముగ్ధరపాశహస్తులు
నోరతరానసుస్ఫురితకోపులు నై యమదూత లానరు
నీరిన గాంచి మై వడఁక జెప్తులు వైకృత మందఁ బల్కులు
న్నీరును గన్నులుం దెఱచు నుక్కట యై వెగ డగ్గలింపగన్.

38

ఆ. తల్లిఁ దండ్రీ నాఁడీ దనయులఁ దోఁబుట్టు, వులను దలచి పిలువ నెలుగు రాక

తల్లడమునఁ గేలఁ దడవుఁ బ్రాణంబులు, వెడలుటయును నొడలు విడుచు ననుడు.

వ. విడిచి మాతాపితృసంభవంబు గాక నిజకర్తవ్యుల నావిర్భవించినవయోరూపప్రమాణంబులం బూర్వశరీరంబునట్టిద మైనయాతనాదేహంబున దేహి ప్రవేశించుటయుం గాలకింకరు లతీతయంబున.

40

సీ. ఘనదీర్ఘ దారుణకాలపాశంబులఁ గినుకతో వడిఁ బెడకేలు గట్టి
యత్యంతభయదంబు లగునిస్సగుచియల నతివంగ నొడ లెల్ల ములుగ మోచి
యెండఁ గాలిన నేల నెనుగుపెన్నంటలఁ గాళులు వొక్కంగఁ గండ్లు ముండ్లు
క్రొవ్వాడి కొయ్యలు గుట్టలు వుట్టలు నైనదస్పృశమున నఘమయాత్మ
ఆ. నీడ్చికొనుచు యామయ్య లేగుదు ర్నక్కలు, గలసి యతనిఁ దినఁగఁ గడురయమునఁ
గూడు నీరు లిల్లు గొడుగు చెప్పలు దాన, మిచ్చినతడు వోవఁ డట్టిత్రోవ. 41

క. విను దేహి బంధు లిక్కడఁ, దనదేహముఁ గాల్చు దాఠతప్తం డగుచు
నైనఁ బండ్రెండుదినంబుల, ననేకదుఃఖాయనముల యవఘ్న మునకున్.

42

వ. అట్లగుచు.

43

ఆ. బంధుజనులు నేయుబహుతలోచకపిండ, విహితవివిధదానాధుల భూమి
శయనముఖ్యమహితసద్వృత్తంబుల మృష్ట, భోజనములఁ దృప్తి బొందుచుండు.

క. విను పండ్రెండవదినమున, దనబాంధవు లాచరించుతైలాభ్యంగం
బున నంగసౌఖ్యసంవాహనమున నద్దేహి యలరు నాప్యాయితఁ డై.

45

— ౧౦ రారవరకపర్ణనమ ౧ —

వ. అంతం బదుమూడవుదినంబున నద్దేహి కింకరాకృత్యమాణుం డై తల్లడిల్లుచు. 46

శా. నీలా భ్రాంజనపుంజవర్ణు నరుణోన్నిద్రాంబకోదగ్ర నా
భీలస్థితనిశాతదంష్ట్ర భ్రుకుటీభీమాస్య నానారుజా
కాలోగ్రాంతకమృత్యునందితు యముం గాంచు న్నదాదండపా
కాలోకస్ఫురణాభయంకరమహాహస్తు గరాళాంగునిన్.

47

వ. అయ్యముండును నద్దురాత్ముల సుపలక్షించి గతి నిర్దేశించిన నతండు. 48

సీ. ద్విసహస్ర యోజనవిస్తారమును జానుదఘ్నంబు నైనగ ర్తముననుండి
యనలకణంబులు గనగనఁ గనలంగ దారుణం బైనయారౌరవంబు
నడుమఁ గింకరలచే విడువఁగఁబడి వడి నొజలుచు నలుగడఁ బఱవఁ జరణ
యుగము నీ అగుచును మగుడంగ మొలచుచు నుండ హాహాకృతు లుడుగ కడర

ఆ. ఘోరదుఃఖ మొకయహోరాత్ర మమ్మెయి, ననుభవించి యంత నడటు వాయ
వేయియోజనములవెడలుపు గలవహ్ని, యందు బిట్టు వైతు రతని నెత్తి. 49

క. బహునరకంబుల మఱియును, ఒహుదుఃఖము లొంది యతడు ఒహుకాలమున
స్తహికిఁ జనుదెంచి క్రిమిముఖ, ఒహుయోనుల బుట్టి తీణపాపుం డగుచున్.

వ. మనుష్యత్వంబు నొంది సకలహీనజాతులకును జనించి శూద్రవైశ్యక్షత్రియబ్రాహ్మణత్వంబులం బొంది సుకృతఫలంబున నారోహిణి యైనదేవగతిం బడయు మతీయుఁ బుణ్యాపరుం డైననరుండు యమశాసనంబున దివ్యాంబరాభరణమాల్యానులేపనాభిరాముండును దివ్యవిమానానూఢుండును నై నాకంబున కరిగి కిన్నరగంధర్వగీతాకర్ణనాపురోన్మత్తాలోకనప్రముదితహృదయుం డగుచు దివ్యసుఖంబు లనుభవించి పుణ్యావసానంబున నవరోహిణి యైనమనుష్యగతిం బ్రాపించు నని యిట్లు మర్త్యుల మరణప్రకారంబును శుభాశుభకర్తృభోగంబులుం జెప్పి జంతూత్పత్తిప్రకారంబు విను మని కొడుకు తండ్రి కి ట్లనియె.

51

జంతూత్పత్తిప్రకారము

- క. సతియుతుపుష్పసంబును, బతరేతోబీజ మందఁ బరలోకసమా
గతుఁ డయినయట్టిజీవుం, డతిరయమున వాయుభూతుఁ డై యం దొలయున్. 52
- వ. ఇట్లు శుక్ల శోణితద్వయంబున జీవసంక్రమణంబు సుస్థితత్వంబు నొందిన. 53
- క. కలలము బుద్బువమును నై, బలసి కరుడు గట్టు దానఁ బంచాంగములున్
మొలచును దాన సుపాంగం,బులు నన్ని క్రమక్రమమునఁ బుట్టు మహాత్మా! 54
- ఆ. సహజతినకోశసంవృద్ధితోడన, చాల వృద్ధి నొందు నాళికేర
ఫలముమాఝ్మి గోశపంజరంబున జంతు, వుండి దానితోన యొలయు వృద్ధి. 55
- వ. అట్లు సకలావయవసంపూర్ణుం డై. 56
- సీ. ఒకయంగుటంబువై నొకయంగుటము మోపి జానుపార్శ్వముల హస్తములు నేర్పి
యంగుళు జ్ఞానులయగ్రంబులం దిశి కనుగవ జానులవెనుక నూడి
నాసిక జానులనడుము బొందించి పిక్కలు రెండురెట్టలు గదియ హత్తి
చాల నొడిగి యిట్లు జానునుధ్యంబునఁ గడునిరోధంబునఁ గడుపులోన
- తే. నుండుననలంబు గాతిన్య మొందఁ జేయుఁదల్లి గొనునన్న పానముల్తనువుఁ బెనుప
నతులవిజ్ఞానసంపద నతిశయిల్లుఁ, బుణ్యాపాపాశ్రయశ్వంబుఁ బొందు శిశువు. 57
- వ. అంతం దొవ్విదవనెల నైనను బదియవమాసంబున నైనను బ్రాజాపత్యమారుత
ప్రేరితుం డై యథోముఖత్వంబు నొంది. 58
- చ. భ్రమఁ గడు దల్లడిల్లుచును బైకొనువాయువుతాతున న్మరీ
రము నలియంగ వేదనభంబు గరం బలయింక బుట్టి మూ
ర్ఖమునిగి బాహ్యమారుతము చల్లదనంబునఁ దేలుఁ జాలఁ బూ
ర్వమహితబోధ మెల్లఁ జెడ వైష్ణవమాయ భజించి క్రక్కునన్. 59
- శా. మయావేశమున న్విమోహసనిర్మగ్నత్తుఁ డై బాల్యదుః
ఖాయత్తుండును యావనోద్ధతవికారావిష్టుండు న్వృద్ధతా
హేయప్రాప్తుండు నై పునర్మృతిభవానేకత్వదుఃఖాకులుం
డై యుండున్ నరుఁ డిట్లు సంసరణచక్రాంతివిభ్రాంతుఁ డై. 60

వ. అని వెండియు.

61

సీ. జననిగర్భంబు జొచ్చినయది యాచిగా నీమరుష్యత సుఖ మింత లేదు
స్వర్గంబు పుణ్యసంక్షయపాతనభయాన్వితము గాన దుఃఖప్రచంబ యదియు
నరకంబు ఘోరదు స్తరతీవ్రయాతనాశీలం బగుట వేతె చెప్ప నేల ?

పశుపక్షిమృగ క్రిమి ప్రముఖతిర్భగ్దంతవయత వాటిల్లి దు స్తరము మనకు

తే. నిట్లు గావున బరికించి యెందు సౌఖ్యమించు కంతయు లేకున్న నెఱిగి కాదె
యిపుడు నైష్కర్మన్యనిష్ఠ వహించి బుద్ధి, బరిహరించితి నే న్రయీసరణి తండ్రి !

క. అనినను దండ్రి తనూజున, కను రౌరవనరకభంగి యంతయు వింటి

న్వినవలయు నరకవిధములు, వినిపింపుము మొదలుకొని వివేకనిరూఢా ! 63

—●● నరకవిధములు ●●—

వ. అని యడిగిన బుత్త్రుండు దండ్రి ! నరకమ్ముల కెల్లను రౌరవంబు మొదలినరకంబు
దానివిధంబు జెప్పితి దక్కిననరకంబుల తెఱింగులు నెఱింగించెద.

64

—●● మహారౌరవనరకము ●●—

సీ. విను చతుఃపంచయోజనవిస్తృతమ్ముచు దాన్రుమయము నైనదారుణాగ్ని
తప్త మై విద్యుదవద్దామప్రభాజాలదేవీవ్యహా మై తేఱి చూడ
రాక యత్యంతభైరవ మగుచుండు మహారౌరవం బందు యమునిభటులు
కాళ్లునేతులు పట్టి కట్టి వైచిన బడి వృకములు బకములు వృశ్చికమళ

తే. కములు గాకు లులూకము ల్గ్రద్దలు విష, నటచుచును దహ్మహూతులై యతులదుఃఖ
మనుభవించి వెడలుదురు హాసనాయు, శార్జితం బైననరకంబు లడచి నరులు. 65

—●● తమోనరకము ●●—

మ. అతిఘోరంబు తమోభిధాననరకం బందుండి దుష్కర్మ లు
గ్రతమశ్శీతనిరుద్ధు లై యొటలుచు స్తంపించుచుకా ను తృప్తపా
హతి వాపోవుచు శైశిరానిలవిభన్నాన్యోన్య దేహోత్థశో
ణితమద్యంబులు ద్రావుచు న్నిరయవహ్నిం గాంతు రేణసితిన్.

66

—●● నికృంతనరకము ●●—

చ. అరుదు నికృంతనాఖ్యానరకం బది యందుఁ గులాలచక్రము
ల్దిరుగుచు నుండు వానిపయిఁ దెచ్చి యఘాత్తులఁ బెట్టి కాలకిం
కరు లొగిఁ గాలపాశములఁ గాళ్లనుండి శిరంబుదాఁక భీ
కరముగఁ ద్రొంచుచుండుదురు ఖండము లెప్పటిరూపు దాల్పంగన్.

67

—●● అప్రతిష్ఠనరకము ●●—

తే. అప్రతిష్ఠాఖ్యానరకంబునందు దుష్టనరుని ద్రిప్పుడు రొగి రాటనములఁ గట్టి
పెక్కువేలేండ్లు నెత్తురు ల్లక్ష్మిలోచనములఁ జేవులు నురలి వక్త్రముల వ్రేల. 68

— ౧౦ అసిపత్త వనరకము —

సీ. అసిపత్త వననిరయంబు సహస్ర యోజనవిస్తరము పటుజ్వలనమయము
దానిమధ్యమున శీతలమును నసిరూపదలఫలకలితంబు బలవదుగ్గ
సారమేయాయుతస్లనసంకులమును నై వెనుపొంది యొకమహావనము వొలుచు
బాపు లాబహిరగ్నిఁ బడి తనువులు గ్రాగి వనము డాయఁగఁ జని యునిలహతిని
తే. రాలునాకులతాఁకున ప్రస్ని యొడఁభులవని గూలంగఁ గుక్కలు కవిసి కఱవ
బహువిధంబుల నలుగులపడుదు రింకఁద ప్తకుంభంబుదారుణత్వంబు వినుము. 69

— ౧౧ భకుంభవరకము —

క. ఉడుగక యనలము మండఁగ, నుడుగుచు నూనియలు నిండి యాన్నకడవల
న్వడి దుష్కర్తులఁ గింకరు, లిడుదురు దలక్రిందు గాఁగ నెత్తి యఱవఁగన్. 70
చ. తలలును నెమ్ములు న్బగుల రంపడి శోణితమజ్జతోయము
ల్లలయఁగఁ జర్తమాంసములు గ్రక్కున ముద్దలు గట్ట జేరి గ్ర
ద్దలు వడిఁ పీఠక గింకరులు వర్షులఁ ద్రిప్పఁగఁ బ్రాణవాయువు
ల్వెలువడకుండఁ బాపులను వేఱుచు దారుణతైలవహ్నులన్. 71
వ. తండ్రి! యవధరింపు మతీతసక్తమజ్జంబున వైశ్యుండ నై పుట్టి యొక్కనాఁడు.

— ౧౨ అమితకర్త వనరకము —

తే. అర్థి నీళులు ద్రావఁగ నుగుగోగ,ణంబు నాఁగినయ్యైయఘంబుపేర్చి
నమితకర్తమ మనునిరయమున బ్రుంగి, యిరుపముక్కులపులుగు లనేకభంగి. 73
తే. ఏడ నాకలి నీరుచ ట్టెనుగ నోర, నుగుగ కెప్పుడు నెత్తురు వడియ నార్చి
యొరవ నూలు నేఁబరియేఁవలుండ నొక్కనాఁడు దనుగాలి వీచె నానంద మడర.
వ. వీచినం గంభవాలుకానకంబునం దున్న యందలు నేనుచుం బరమప్రమోదంబు
నొంది యస్తుందానిలంబు రాకకు వెఱుగువడి యద్దిక్కు గనుంగొనునప్పుడు
ప్రచండవండహస్తుం డైనదండధనుకింకరుండు ప్రవర్ణితమాన్యుం డగుచు నిందు
నిందు రస్తుని తోడ్చే నొకపురుషరత్నం బరుగుదెంచి లీవ్రయాతనాపీడితు లగు
చున్నయన్నారకుల నాలోకించి కరుణాభరితాంతరంగుం డై యేము వినుచుండఁ
గింకరున కి ట్లనియె. 75

— ౧౩ జనకయమకింకరులసంవాదము —

మ. వినుతక్షత్రచరిత్రుఁ డైనజనకోర్వినాథవంశంబునం
దొనరం బుట్టి విపశ్చదాహ్వానుండ నై యుద్ధంబులకా శత్రుభం
జనము న్నిర్జరంజనంబు బహుయజ్ఞకీడలకా బర్హపూ
జనల న్భక్తి బిత్తుప్రమోదమును రక్షి న్భూప్రజాహ్వామున్. 76
శా. పీఠిం బాయక నేయుచు న్భరధనస్త్రీరాగదూరుండ నై
యాతిభ్యక్రియ నప్రమత్తమతి నై యత్యంతధర్మస్పృహ

స్వీతస్వాంతుడ నైననాకు నకటా ! పెం వేది యిచ్చోటి కి
 క్షేత్రేం గత మేమి యెట్టిదురితం తే జేసితిం జెప్పవే.

77

వ. అనినం గింకరుండు నీచేసినపాపంబు గొంత గలదు చెప్పెద వినుము.

78

తే. నీమహాదేవి నైదర్శి నెవ్వి బుష్పవతియు శుచియునై యుండ నవ్వనిత మొరంగి
 భావజాన్త రెండవభామ యైన, కైకకడ నుండి తిప్పభోగములఁ దగిలి.

79

క. ఋతుకాలంబున విను కులసతికిం బతివలన శుక్లసంప్రాప్తి ప్రజా
 పతి గోరు హోమకాలా, హూతి యతిసంప్రీతి గోరు హూతవహమాడ్కిన్.

80

క. ఋతువు విఫలంబు నేయుటఁ, విత్తఋణాదోషంబుఁ బొంది పృథ్వీశ జుగు
 ప్సిత మగు నిచ్చోటికి వచ్చితి వీ వొండాకయఘంబు సెందదు నిన్నున్.

81

తే. ఇంకఁ బుణ్యంబు భోగింప నేగుదెచ్చు, పార్థి వేశ్య ! యనిన నబ్బటునితోడ
 నీవు గొనిపోవ వచ్చెద నెచటి కైన, నంత కొకటి ని న్నడిగెన సర్గి జెప్పును.

82

— విదేహరా జడిగినప్రశ్నము —

తే. ఎట్టికర్తంబు లొనరించి యిట్టి ఘోరనరకదుఃఖానుభవముల నెరియుచున్న
 వారు వీ రెల్ల నెఱిగింప వలయు ననిన, ననపితతోడఁ గింకరుఁ డనియెఁ దండ్రి!

క. విను తలెయ నిడినయన్నంబునుబోలెం జేసినట్టిపుణ్యము పాపం
 బును మానవులకు నేవిధమునఁ గుడువక పోవుఁ గర్తములు ప్రబలంబుల్.

84

తే. ఉత్సవంబులమీదనె యుత్సవములు, పొందుచుండుదు రెప్పుడు బుణ్యనరులు
 పాపవరులకుఁ బైఁము నాపదలు మహాభయంబులు చావులు నడరు చుండు.

85

క. తెరువున నూరక యరుగఁగ, నురగకరివ్యాఘ్రతస్కరోద్భటభయము
 ల్దారకొనుఁ బాపులకడ నివి, దొరకొనుఁ గుడువంగఁ గట్ట దొడఁ బుణ్యులకున్.

తే. అఘ మొకింత యొనర్చిన నది యొకపుడు, గాలములు గొట్టునాటిదుఃఖములు దెచ్చు
 నొడుగఁ జేసినఁ దలయేరు మొవలు గాఁగఁ, గలుగుతెవులవేదనఁడలుకొలుపు.

క. ఎంతెంత నేనె బుణ్యం, బంతంతయె సుఖము నిచ్చు నది నరునకుఁ దా
 నెంతెంత నేనె బాపం, బంతంతయ దుఃఖ మిచ్చు నది తఱితోడన్.

88

వ. కావునం బుణ్యపాపోద్భవంబు లైనసుఖదుఃఖంబు లవశ్యభోక్తవ్యంబు లగుటం
 జేసి యీనారకు లిందలు నరకదుఃఖానుభవంబులం దమచేసినపాపంబులు వొలి
 యించి స్వర్గంబునం బుణ్యఫలంబులు భోగింతు రని చెప్పి యమానుషదమం డారా
 జాతో నీ వడిగిన యజ్ఞనంబుల పాపంబులతెఱం గెఱింగించెద.

89

— వైదేహనకు యడుకింకరుండు వేశ్యకుగ నారకులం బాపుట —

చ. ఖరతరవజ్రతుండములు కన్నుల నొల్వంగ నాత్తి నొందుచు
 స్మరవనితాధనావళులనై గమకంబునఁ జూడ్కు లిడ్డదు
 ఘృకుఘ లఖర్వదుఃఖములఁ బొందుదు రెన్నినిమేషము ల్పొరిం
 బొరి మును సూచి రబ్ధములు భూవర ! యన్నియు నీక్షణవ్యధన్.

90

వ. తోడ్తోన మొలచునాలుకలు నెఱకత్తులం దటుగ నొటలుచున్నవీరలు గదా శిష్యులకు నసచ్చాస్త్రోపదేశములు చేసినవారు శాస్త్రంబులయం దర్థంబు లొందులెఱుంగునం జెప్పినవారు నసద్వాదంబు లాడినవారు దేవగురుద్విజామ్నాయదూషణంబు లొనరించువారును. 91

క. అలుకం బితృమాతృతనూజుల భార్యాపతుల సఖులఁ జుట్టల గురుశిష్యుల భ్రాతల భేదించిన, ఖలులను గోసెదరు వ్రయ్యఁ గరపత్రములన్. 92

తే. వ్యజనచందనోశీరాపహారకులను, సాధుహృదయ ప్రమోదనిషేధకులను బరుల కుపతాప మొనరించు ప్రల్లదులను, నిదె కరంభవాలుకను వ్రేల్చెదరు చూడు.

మానిని. ఒక్కనిచేత నిమంత్రితుఁడై మఱియొక్కని శ్రాద్ధమునందు మదిక స్తుక్కక పోయి భుజించినవిపులైన జూడు ఖగంబులు చీరెడుఁ బెంపెక్కినసాధుజనంబులమర్తము లెప్పుడుఁ దూఱుగ నాడుఖలుక ద్రొక్కి ఖగంబులు ముక్కున నంగము దూఱులు పుచ్చుచు నున్న వొగిన్. 94

సీ. కొండీనినాలుక రెండుగాఁ జీతెను నలఖగంబులఁ జూడు మవనినాథ ! పూయమూత్ర పుష్పపూర్ణగర్జనంబున ముసుగుచున్నాఁడధోముఖత నొంది జననీజనకగురుజనుల కనజ్జఁ జేసినమర్తదాంధుండు వినుము దేవతాతిథిపితృవహ్ని భూతకక్షప్రజాభ్యాగతభృత్యజనావళుకు

తే. నిడక యన్నంబు మునుపార కుడిచిర్రై, పాపకర్తుండు పర్వత ప్రతిమతనుఁడు సూచిసూక్ష్మములును నై తుప్పోషిడ, నొంది చీము బంకయు నానుచున్నవాఁడు.

తే. ఒక్కబంటిన విపుల కోరుక కైన, విషమగతిఁ గూడిడునతండు విష్ణు గుడుచు యాత్ర తనతోన వచ్చినయతనికన్న, మిడక భుజియించి క్లేష్టంబు గుడుచు నితఁడు.

ఉ. ఎంగిలితోడ గోవును మహీసురవహ్నుల నంటినట్టియా వెంగలికేలు కుండశిఖ వేమఱుఁ గాల్చెద రట్ల కైరవా పుం గమలాస్త్రఁ జుక్కలను బోలఁగఁ జూచినవారికన్నులం దింగిల మిడ్డవారచె నరేశ్వర ! కర్త ఫలంబు దప్పనే!

మ. జననిం దండ్రి సహోదరుం జెలియలికొ జ్ఞాతి స్థురు స్వృద్ధు విప్రుని గోవు నిఖి నల్కఁ దన్నినయతిక్రూరాత్మ పాదంబుల న్ననీప్రానలత ప్తశృంఖల నొగి న్నాథంబుగాఁ గట్టి పట్టిన వాఁడుం దొడబంటినిప్పకలలో డిందు న్నహీవల్లభా!. 98

సీ. ఛాగమాంసము పాయసము పులగంబును వాదిగా దేవయోగ్యాన్నచయముఁ దగినసంస్కృతి సేయ కొగి భుజించినవాని నవనివైఁ బడవైచి యంగకంబు నదె మునిపండ్లఁ జీకెద రంతకునిభటు లేవతాగమగురుద్విజుల నింద సేయ విననవారిచెవుల సూదులు గాల్చి యెండొండ కూర్చొనుచున్నవారు

తే. క్రోధలోభాత్మై రచ్చకొట్టమును సు, రాలయంబును బ్రపయును గూలఁ ద్రోచి హార్షం—

- నతనితి త్రొల్పెనరు లోభి యైననకల, సుకృతవిక్రము నుటిచెన ర్హాదు మధిప !
 క. ము న్నొకని కిచ్చి యొరునకు, గన్నియ మఱి యిచ్చినట్టికష్టాడు శస్త్ర
 చ్చిన్నాంగుం డై తేలుచు, నున్నాఁ డదె యెవని ననూనార్తిమెయిన్. 100
- సీ. తెగి మాత్ర మర్కగోద్విజులకు నెమరుగా నాచరించినతుచ్చు నల్లు కాక
 ములు నోట బొడుచు రాముక్కుల జేవులు గఱవున నాలిని గన్నప్రజల
 విడిచి తా నొక్కఁడు కడుపుఁ బ్రోచికొనినఖలునిపం ధ్లన్నియు దులిచి యొడలు
 దఱిగి కండలు నోరఁ దుఱిగెన రదె భీతి శరణాబుఁ జొచ్చిననరుని లంచ
 తే. మర్థితోఁ గొని యొప్పించినట్టియధము, నధికదారుణతరఘటియంత్రపీడ
 నలఁచు చున్న వా రెంతయు యమునిభటులు, చూచితే పాపఫలములసొంపు లధిప.
 క. ఇల్లడ గొని యాఁచికొనిన, బల్లిదు లదె యిఱియఁ గట్టఁబడి కీటకము
 ల్పెల్లుగఁ దేల్లం గాకులు, తల్లడ పెట్టుగ నొఱలెనరు నో రెండన్. 102
- తరల. తరువు లెంతయు వ్రస్సి నెత్తురు ధార లై తోరఁగంగ ని
 య్యినుమముండులబూరువు లెవ్వ నెక్కఁ ద్రోవఁగఁ జీలువా
 ర్తనుజనాథ ! పరాంగనాకుచమండలీపరిరంభణ
 బురు దివాసురతంబు చేసికఘారిపాపపరాయణుల్. 103
- క. మనుజేశ్వర ! విను శ్రాన్ధంబునఁ దమలోఁ దారు గలసి భోజన మొరెం
 చినభూసురు లొండొరులవననలాలలు రక్తములును వ్రావుట కంటే ? 104
- క. చెలులును నతిథియు నిజభృత్యులు చూడఁగ సురుచిరాన్న మొక్కఁడు నడి ని
 మ్ములఁ గుడిచిననరుఁ డిదె నిప్పులు మ్రింగెడు వృకనికాయములు వీఁపు దివన్.
- చ. ఆనఘ ! కృతఘ్నుఁ డైనమహాభాగముఁ డోలిన తక్తకుంభవే
 దనలఁ గరంభవాలుకలతాపముల నృహయంత్రపీడనం
 బున నసిపత్రఖండనముద్ధరయాతనఁ గాలసూత్రకృం
 తనకృతతీ వ్రదుఁఖమునఁ దక్కెడు నిష్కృతి వీని కెన్నఁడో ? 106
- చ. వినుము పసిండి మ్రొచ్చిలుట విపుని జంపుట గల్లు ద్రావు లే
 వున గురుపత్నిఁ జెందుట ప్రభూతతరాఘము లెందు వీని జే
 సిననరుఁ డుండు జాట్టుఁ బెనుచి చ్చిడి వెక్కునహస్తవర్తము
 ల్లునముగఁ గాల్పఁ బుట్టు భువి గ్రన్తఁగఁ గుప్తమహాక్షయాంగుం డై. 107
- తే. చచ్చు మఱియును నరకాగ్ని వెచ్చు మగఁడఁ
 బుట్టు శ్చయకుష్టబాధలఁ బొందు మాఁ
 వేంద్ర ! కల్పంబుతుదిదాక నిట్లె తొలగు
 చుండు బాతకి యైవయాతండు వినుమా. 108
- వ. ఇచ్చుహాపాతకంబులకంటె హుహాతకంబులు కొంత దక్కువ కాన వాని నొనరించిన
 వారు మహాపాతకు లనుభవించుదుఃఖంబులకంటె గొంత తక్కువ లైనదుఃఖంబు
 లనుభవించురు. 109

క. అని చెప్పి కింకరుం డి, ట్లను సంక్షేపమున నిజ్జనావళు లొనరిం
చినపాపములవిధమును ద,వనుగుణబహువరకతీవ్రయాతనలు నొగిన్. 110

—● బురుగులకు జన్మాంతర పాపములకుఁ దగుజన్మములనివరము —●

క. నరవర ! చెప్పితిఁ జెప్పెద, నరకంబులు వదలి పోయి నరులు ధరిత్రిం
దురితానురూపయోనులఁ, బరువడిఁ బుట్టెడివిధంబు ప్రవృత్తముగాన్. 111

క. పతితునిచే భూదేవుడు, ప్రతిగ్రహము గొనిన గర్దభం బగుఁ గ్రిమి యై
క్షీతిఁ బుట్టు యాజకత్వం, బతినికి నొనరించినవృత్తియధముం డధిపా ! 112

సీ. ఒజ్జకుఁ గై తవ మొనరించినతడు తదంగనాజనముల నఱిమినతడు
శునకంబును గర్దభంబు నగుదురు తల్లిదండ్రులకు నవజ్జ దనరఁ జేసి
శారక యై పుట్టువారికి హృత్పీడ యడరించి కచ్చప మై జనించు
జనుడు త న్నేలినాతనియింటఁ గుడుచుచు నతనిశత్రులఁ గొల్పునతడు గ్రోతి
తే. యగు నరేంద్ర ! యిల్లడధన మడచికొన్న, వాడు గార్దభత్వమును విశ్వాసహస్త
మీనతయు నసూయాగ్రస్తమానసుండు, కంకభావము దాల్చుచు గ్రమముతోడ.

క. కొలుచుయవలు సెనగలు మిచుములు తిల లావలుఁ గుళుత్థములు మ్రుచ్చిలినక
లలి భ్రాతృసతిని బఱిపినఁ, గలుగుచు బకజన్మ మట్టి కష్టనరునకున్. 114

వ. మిత్రక్షేత్రయాచార్యభార్యాభిగామి సూకరత్వంబునొందు యజ్ఞదానవివాహ
విఘ్నకర్తయుఁ గన్యాపుష్కరికారియుఁ గ్రిమిత్వంబు నొందుదురు దేవతాపిత్ర
తిథిబ్రాహ్మణులకు నన్నంబు మున్నీడక కుషించినపురుషుండు కాకం బగు వృషలీపతి
యైనవిప్రుండును బరగృహంబున నుండుగృహపతియు కట్టియలోఁ బూరువు లై
పుట్టుదురు పితృసమానుం డైనయగ్రజు నవమానించినవాడు క్రౌంచయోని
జాతుం డగు మృగంబుల నడిచి వీపునంజుడు నమలినయతం డంధుండును బంగుం
డును నై యావిర్భవించు ద్విజాంగనాసంగమంబున శూద్రుండు క్రిమి యై
జన్మించు నం దపత్యంబు నడసెనేని గాఢగతకీటంబును సూకరంబును క్రిమియు
నుం జండాలుండు నై యావిర్భవించు. 115

తే. క్రిమియుఁ గీటకమున బతంగమును వృశ్చికమ్ము మత్స్యంబు నొగిన కూర్మమ్ము పుల్క
సుండు నై పుట్టు భువిఁ గృతఃస్ముండు నరు నశస్త్రవహుఁ జంపి గర్దభజాతుం డగును.

క. స్త్రీనృద్ధబాలహంతలు, భూనర ! క్రిమియోనియందుఁ బుట్టుదు రశనా
శావిత్ర నరుండు మ్రుచ్చిలి, కావించినకుడుపు మక్షికాత్వముఁ దెచ్చున్. ! 117

వ. మఱియు భోజనవిషయవిశేషచౌర్యదోషంబులు వినుము చెప్పెద నన్నచోరుండు
మార్జాలం బగుఁ దిలపిణ్యాకమిశ్రాన్నతస్కరుండు మూషకం బగు ఘృతాపహారి
నకులం బగు మత్స్యమాంసహస్త కాకం బగు మేషమాంసమలిన్లుచుండు డేగ
యగుశ్శలవణంబు మ్రుచ్చిలి కొన్న వాడు చివ్వుట యగు మధుస్తేనుండు తూనీగ
యగునూనియ మ్రుచ్చిలి గబ్బిల మగు హవిష్యంబులు దొంగిలినవాడు బల్లి

యగు దుగ్ధంబు లపహరించినవాడు కొక్కెర యగుఁ బెరుగు మ్రుచ్చిలినవాడు క్రిమి యగుఁ గాంస్థ్యరజతహేమమయంబు లగుభాండంబు లపహరించినవారు వరుసన హారితంబును గహితంబును గ్రిమియును నగుదురు మఱియు మను ష్యండు ధూపద్రవ్యంబులు గొని చీమ యగుఁ గూర్చుండ నర్హంబు లగువానిం గొని తిత్తిరిపక్షి యగుఁ బొత్తిచీర గొని పసిడిపురు వగు వెలిపట్టు గొనిన శార్ఙ్గం బగుఁ గార్పాసంబుఁ గొనిన బకం బగు రక్తగిరిధావంబుఁ గొని జీవంజీవకం బగుఁ బలువన్నెలచీరలు గొని మయూరం బగుఁ జంకనాదిసుగంధద్రవ్యంబు గొని చుంచెలుక యగు మాంసంబు గొని కుందేలగు ఫలంబులు గొని నపుంసకుం డగుఁ గాష్ఠంబులు గొని ఘూకీటకం బగుఁ బుష్పంబులు గొని దరిద్రుం డగు నెక్కి పోవం దగిన్లుగిని గొని పంగుం డగు శాకంబులు గొని పచ్చపులుఁ గగు జలంబులు గొనినఁ జాతకం బగు భూమిని గోవును రత్నసువర్ణాది పదార్థములను గొని రౌరవాదినరకంబులం బడి వెడలి తృణాలతాగుల్మభూయహత్వంబులం బొంది క్రిమియుఁ గీటంబును బతంగంబును జలదరణంబును మృగంబును గోవునుం జండాలుండును బధిరాంధపంగుత్వ వికలుండును గుష్ఠక్షయముఖాక్షిగుదరోగ పీడితుండును నవస్థారియు నై తుని శూద్రత్వంబు నొందు నని చెప్పి కింకరుండు.

క. వెలుగుచు నుండ సమిధ, జ్వలనంబున హోమ మొనఁ జలుపనివాఁ డా కలి చెడి నిరంతరము నత్యలఘుతరాజీష్ఠ బాధ నలఁచుచు చుండున్. 119

చ. పరుసనిపల్కులం బరులఁ బల్కుట మర్షము నాట నాడిట
ల్నరులకు నెగ్గు సేత కృపణత్వ మశౌచము దేవదూషణం
బొగులధనంబు గొంట కృప నొందమి యల్ల కృతఘ్నుభావ మీ
నిరయముఁ బాసి పోయి ధరణిం బ్రభవించినవారిచిహ్నముల్. 120

మ. గురుదేవరిపితృప్రపూజనము సద్దోష్ఠీప్రియత్వంబు సు
స్థిరసత్యోక్తిసమ స్తభూతదయ మైత్రీ సాధుసాంగత్యముల్
పఠలోకాభ్యుదయక్రియారతి శ్రుతిప్రామాణ్యసందర్శనం
బరయ స్వర్గముఁ బాసి పుట్టివమచుష్కశ్రేణిసంజ్ఞల్ నృపా! 121

చ. తమతమచేతల న్నరకతాపముఁ బొందుచు నున్నవీరిపా
పము లొగిఁ దోచినట్లు జనపాలక! చెప్పతి వింటి వీవు ను
గ్రమయినకుత్సితంపునరకంబును జూచితి చాలు నింకఁ బో
దము చనుదెమ్ము నావుడు నతం డరుగంగ చుపక్రమించివన్. 122

—ॐ నారకులు రాజులు బ్రాహ్మిండుట ॐ—

చ. కనుఁగొని యాతనోగ్రనరకస్థజనంబు లెలుంగు లెత్తి యో
మనుజవరేణ్య! పుణ్యగుణమండన! తావక దేహాదివ్యగం

- ధనిబిడమారుతంబు పరితాపభరం బడగించి మాకు నిం
పానరగఁ జేయుచున్నయది యొక్కముహూర్తము నిల్వవే దయన్. 123
- మ. అని ప్రార్థించిన నవ్విభుండు విని యత్యంతానుకంపాత్ముఁ డై
యనియెం గింకరుతోడ నిజ్జుల కి ట్లాహ్లాదముం జేయ నో
పినపుణ్యం బది యెద్ది చేసితి నొకో ప్రీతిం బురాజన్తమం
దనఘా ! దాని నెటుంగ నాకుఁ జెపుమా యన్న స్థటుం డి స్టసున్. 124
- మ. పితృదేవాతిథిపోష్యవగ్గ మొగి ము స్మృతి స్ఫుజింపం దదం
చితశిష్టాన్నమున న్ని రంతరముఁ దప్తిం బొందుచు న్విశ్రుత
క్రతువు లేపినపుణ్యమూర్తి వగుటఁ రాజేంద్ర ! యుష్మత్తనూ
ద్గతగంధానిల మిప్పు నారకులకు గ్లావించె నాహ్లాదమున్. 125
- వ. అనిన నన్న రేంద్రుండు. 126
- ఉ. ఇట్టిద యయ్యెనేని విసు మే నొకచోటికి రాసు నిశ్చయం
బిట్టిద నిల్చు నెక్కడఁ దయంబు నాకతన యుఖంబు ని
ప్పట్టన నున్ని నాకమున బ్రహ్మహంబున నున్ని నాకు న
న్నిట్టల మైవయక్కటిక నీనరకార్తుల కిచ్చి తక్కితిన్. 127
- వ. అని పెండియు. 128
- క. ఆతభీతి శరణుఁ జొచ్చిన, ప్రతిపక్షుని నైనఁ గరుణ రక్షింపనిదు
ర్నతిబ్రదుకు గాల్చినే తత్కృతుదానఫలంబు లిహపరములకుఁ గొఱయే. 129
- ఉ. ఆతురబాలవృద్ధవనితాదలయాత్తులు సూచి యేరికిఁ
గారిక్రియ స్తనంబు కఠినం బగు వారు మనుష్యులే దయా
ఘాతకు లైనరాక్షసులు గాక తలంపఁగ నట్లు గాన దీ
వ్రాతతయాతనావిధులు లై వెగ డొందెనువీరిసన్నిధిన్. 130
- వ. ఏతదీయహితంబుగా నిచ్చిత. 131
- తే. అనలతాపదుర్గంధితుదాది లందఁగలుగునీతీ వ్రనరకదుఃఖములఁ బడుట
నాకసౌఖ్యంబుకంటెను నాకు మేలు, గాఁ దలంచెనఁ బరహితఃపరాబుద్ధి. 132
- క. వెక్కండ్రకు సుఖ మగు నే, నొక్కడ నే నరకదుఃఖ మొందుచు నిచ్చో
జిక్కుదు నే నిష్టియొఱపు, నిక్కుదు నే యరుగు మీపు తడయక యింకన్. 133
- యమధిపత్యేంద్రవై జేహనువాదము —
- క. అనుటయుఁ గింకిరుం డి ట్లను, జననాయక ! వీరు ధర్మశక్రులు నినుఁ దో
డ్కొనిపో వచ్చి రవశ్యముఁ, జనుదేరఁగ వలయు రమ్మ సయ్యన ననినన్. 134
- వ. డొరక యున్నయన్న రేంద్రునకు ధర్మం డి ట్లనియె. 135
- క. జనవర ! నీసమ్యగుపా, సనకుం ప్రీతుండ నైతి స్వర్గమృతకుం
గొనిపోయెద ర మైక్కుము, గనకవిమానంబుఁ దడయఁగా నేమిటికిన్. 136

ఉత్సాహ. అనుచు నతడు ధర్మతో మహాత్మ మమ్ము గావవే
యనుచు శరణు వేడుయాతనా ర్తజనుల వీడి రా
ననిన వజ్రి వీ రఘాత్తు లగుట నరకవాసు లై
రనఘ ! నీవు పుణ్యపరుడ వమరపురికి దగుదు రాన్.

137

వ. అనిన న న్నరేంద్రుం డింద్ర ధర్మలతో నాచేసినపుణ్యంబులకొలంది మీ రానతీయ
వలయు ననిన ధర్మం డిట్లనియె.

138

ఉ. తారలలెక్క గాగ నికతాతలెక్క పయోధిశీకరా
సారములెక్క భూరిబహుజంతచయంబులలెక్క వారిము
గ్ధారలెక్కయ ట్టగణితం బగునీసుకృతంబు భూప ! యి
న్నారకులందఁ బుట్టినఘృణామతి లక్షగుణంబు లయ్యెడిన్.

139

వ. అని చెప్పిన నపుణ్యపరుం డింద్రునిం జూచి మహాత్మా ! యజ్ఞైవ మనీయసుకృత
ప్రాప్తి నిన్నారకజనంబులకు నరకమోక్షంబు గావింపవే యని ప్రార్థించుటయును.

140

చ. అనిమిషవల్లభుం డిటుల నయ్యెడు నీసుకృతంబు పెంపుసొం
పున నిటు సూచితే నరకిము ల్వెస వ్యెడి పోవుచున్న వా
రనఘ ! యఘాత్తు లెల్ల నని యందఱఁ జూపి లతాంతవృష్టి య
జ్ఞవతిపైఁ దగం గురిసె సాధ్యులు సిద్ధులు చోద్య మందఁగాన్.

141

ఆ. అట్లు సూపి యింద్రుఁ డన్నరేంద్రుని విమానాధిరూఢుఁ జేసి యమరసద్ద
మునకుఁ బ్రీతి దోడుకొని పోయె ధర్మంజు, దాను సురగణములు దన్నుఁ గొలువ.

వ. అట్లు విహస్వహీవల్ల భుకారుణ్యంబున నరకంబులవలనం బరిచ్యుతు లై యన్నారక
జనంబు లందఱుం దమతమకర్తవ్యంబులకు ననురూపంబు లైనజన్మంబులం బొంది
రేనును నరకవిమక్తుండ నై జన్మాంతంబు నొందితి నాయెఱంగినతెఱంగున నర
కంబులవిధంబు లిట్లు నీకు నేర్పడం జెప్పితి నింక నేమి చెప్పవలయు నడగు మనిన
భార్గవుండు కొడుకున కిట్లనియె.

143

క. కర మేవం బగుసంస్మృతి, పరివర్తన మెల్ల నెఱుకపడఁ జెప్పితి నా
కరయఁగఁ గర్తవ్యము చెచ్చెన నెయ్యది దాని నీవ చెప్పు కుమారా !

144

జమడు తండ్రిఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పుట

వ. అనిన నతడు దండ్రి కిట్లనియె.

145

సీ. నామాట మనమున నమ్మి చేసెద వేని జెప్పెద నేర్పడ శీలధుర్య !

విను గృహస్థత్వంబు విడిచి వానస్థస్థధర్మంబు విధివిహితంబు గాఁగఁ

జలిపి తపస్విధి సంపత్తి నొంది యగ్నిపరిగ్రహం బంత నవనయించి

యేకాంతమున నుండి యేసంగమున బడ కాత్మని దనయాత్మ యంద యునిచి

తే. ద్వంద్వముల నోర్చి నిర్జితత్వమున నింద్రియాధ్యసంగతి యుడిపి భిక్షాశి వగుచు
నక్షరైకహేతువును దుఃఖాపహమును, నధికసుఖదంబు నగుయోగ మభ్యసంపు.

వ. అనినః గోడుకునకుఁ దండ్రీ యి ట్లనియె. 147

స. భవభానుతీవ్రతాపంబున నెరియున స్వప్నబోధాంబుపూరమునఁ దేల్పు
దారుణావిద్యాహింసప్టు న స్వప్రకింపు మధ్యాత్మతత్త్వవాక్యామృతమున
సంసారమమతారుజాగ్నిప్టు నను సుఖాయత్తుఁ గావింపు విద్యాషధమున
మాయాంధకారనిర్మగ్నున నిర్మలజ్ఞానదీపస్ఫురచ్ఛకుఁ జేయు

తే. మిట్టికర్త బంధముల నెల్లఁ బాసి, యఖిలదఃఖములను ద్రోచి యాత్మ మగుడఁ
బుట్టకుండెను తెరువునఁ బెట్టునట్టి, యోగ మీవు నా కెఱింగింపు యోగివర్య! 148

వ. అనినం బుత్తుం డి ట్లనియె. 149

క. దత్తాత్రేయుఁ డలర్కున, కుత్తమ మగునట్టియాత్మ యోగముఁ జెప్పెం
జిత్తం బలరంగ దాని ను, దాన్తగుణా! నీకుఁ జెప్పెన న్విను తెలియన్. 150

— కాళికుం డనువిప్రునిభార్యయొక్క పాతివ్రత్యమహిమము

ఆ. అనిన భార్యపుండు తనయ! దత్తాత్రేయుఁ, దేనుహాత్తువుత్తు? డెద్ది యోగ
మయ్యలర్కుఁ డతని నడిగె! నాభవుని, కెట్లు నెప్పె నాతఁ డెఱుంగఁ జెప్పు.

వ. అని యడిగిన నక్కుమాచుం డి ట్లనియె. 152

ఉ. దానగజేంద్రభూధరకదంబతులగతరంగసంఘకాం
తానికురుంబరత్నమహితం బయి లక్ష్మీకేఁ బుట్టిని ల్లనం
గా నభిరామ మై భువనగౌరవవైభవయుక్త మై ప్రతి
ష్ఠానపురంబు వొల్పు విలసత్తహిమ స్థలరాశిచామృతన్. 153

వ. అప్పురంబునఁ గౌళికుం డనువిప్రుండు పూర్వజన్మపాపఫలంబునం జేసి. 154

చ. కరచరణాంగుళు ల్లుటిగి గాత్రము తద్దయు ప్రసన్నచీము నె
త్తురు దొరంగంగఁ బెన్నటికి దస్సహ మై సుషియంగ ఘోర
స్వర మెసంగంగ నీగ లనిశంబును జుమ్మని మూఁగుచుండ హే
యరసము మూర్ఖ మెనయటె లాతతకుష్మరుజాభిభూతుఁ డె. 155

చ. అలదురు చుండఁగా సతనియంగన పూర్వచరిత్ర సాధ్వీ స
త్కులజ పతివ్రతాచరణకోవిద రూపగుణాభిరామ ని
ర్మలనలతాంగి యాత్మవిభు మానుగ దైవముగా మనంబునన్
దలఁచుచు నిత్యభక్తిమత స్థుల లెల్లను బ్రీతి నేయగన్. 156

చ. ఉడుగక నాథుమై దొంగుచుండెనునెత్తురుఁ జీమఁ బల్కలుం
గడుగుచు నూనియం దలయుఁ గాళ్లును జేతులుఁ దోమి తోమి యిం
పడరంగ నీళు లార్చుచుఁ బ్రియంబునఁ జీరలు దాన కట్టుచుం
గుడుపుచుఁ గామభోగములఁ గోనులి యాతనిఁ బ్రీతుఁ జేయుచున్. 157

క. అతఁ డెంత యలిగి తిట్టిన, మతిఁ గింకిరి పడక యెప్పుడు మాతాడక యా
నత యగుచు నప్పతివ్రత, యతని నలక్రేష్టుఁ గాఁగ నాత్మఁ దలఁచుచున్. 158

- వ. ఆరాధించుచుండ నొక్కనా డమ్మహీదేవుడు నిజాంగన కి ట్లనియె. 159
- క. ఏ నొకగణికారత్నము, మానుగఁ గనుగొంటి రాజమార్గంబున సా
ధ్వీ నేడు వేడ్క యడరెడు, దానిగృహంబునకు నన్నుఁ దగఁ గొని పొమ్మా. 160
- ఉ. అనగుమోముచెన్ను శంయందును బంకరుహంబునందు లే
దానయనప్రభాతి మదనాస్త్రములందు మెటుంగులందు లే
దానునుమేనికాంతి లలికావలియందుఁ బసింజియందు లే
దానినాయతాక్షిలలితాకృతి నామది బాయ నేప్పునే? 161
- సీ. మెటుఁగారులేదీగ మెచ్చనియత్తన్వి తనులతచెల్వంబు గనుగొనంగఁ
గలకంతములయెటుంగులయేపు దీపించు నలపాల్తిముద్దుబల్కులు వినంగఁ
గనకకుంభంబులకాంతి గైకొననియాకాంతచన్దన బిగ్గఁ గొగిలింపఁ
జిగురుటాకులనునుజిగిసొంపు దెగడునచ్చపలాక్షికమ్మావి చవి గొనంగఁ
- ఆ. జిత్త మొదవులిపుటఁ జిహ్ముపి పడియెడు, నీవు ధర్మతత్త్వనిపుఁహృదయ
వాలతొంగి నన్ను ననురక్తిమైఁ గూర్పు, మన్మథాగ్ని నేను మ్రంఛ కుండ. 162
- క. ఇనుఁ డస్తమించె జీకటియును మొగులును నడ్డగించె నుగ్ధలి నాకుం
జన శక్తి లేదు దర్పకు, ననగ్ధాస్త్రములు నెఱుకు లాడెడుఁ దోడ్తోన్. 163
- చ. అని మదనాతురం డగునిజాధిపుచెప్పినమాట యేర్పడక
విని వినయమ్ము భక్తియు వివేకముఁ బ్రితియు సగ్గలింప న
వ్వనిత కడు స్మయత్నమున వల్వ దృఢంబుగఁ గట్టి లంజెకున్
ధన మొదవంగఁ బుచ్చికొని నాథుని మూఁపురఁ దాల్చి చెచ్చెరన్. 164
- చ. తఱి చయి నీలసీరదవితానముపైఁ బయిఁ గప్పి యెంతయు
నైఱవఁగ నేలయు న్దిశలు నింగియు నిండఁగఁ బర్వి చాలఁ గ్రి
క్కిఱిసినచివ్వుచీకటి నిజేశ్వరకొర్కి యొనర్చువేడ్క న
తైఱవ గృహంబు వెల్వడి యతిత్వరితంబుగ నేగుచుండఁగన్. 165
- వ. మార్గంబుక్రేవ నొక్కయెడ. 166
- ఆ. మ్రుచ్చుగాఁ దలంచి చెచ్చెర నారెకు, ల్పట్టి తెచ్చి కొలుతఁ బెట్టిపట్టి
మహితపుష్కం దైనమాండవుఁ డనుద్విజో, త్రమునియెడమమూఁపు దాఁకె బెట్టు.
- తే. తాఁకుటయు మేను గదలి వేదనభరంబు
క్రాంత యగుటయు నమ్మునీంద్రుండు గనలి
నన్ను నిట్లు నొప్పించిననరుండు సూర్యుఁ
డుదయ మగుటయు మరణంబు నొందుఁ గాత. 168

పతివ్రతాకావమువలన సూర్యోదయము లేక లోకములు కల్లడిల్లుట

- చ. అని ముని శాప మిచ్చుటయు నావసితానుజి శోకతప్తయై
యినుఁ డుదయింప మత్పతికి నెగ్గు ఘటిల్లెడు నట్ల యేని న

య్యిను డుదియింప కుండు నిత నేను బతివ్రత నైన నన్న న
యిన్ముఁ డుదయింప నోడె విను మిట్టిన సుమ్మ సతీప్రభావముల్. 169

వ. అంతం ద్రియామ బహుయామ యై వ త్తంపం చొడంగిన జగంబులు సంక్షుభితంబు
లయ్యె నప్పుడు సుర లేల్లు భయంబున సురజ్యేష్ఠుం గానం జని యప్పతీవ్రతమహాను
భావంబు లెఱింగించి యిట్లనిరి. 170

సీ. ఆదిత్యునుదయాస్తమయములు లేకున్కిజేసి కాలంబులు సిక్కునడియె
ననుదినస్నానసంధ్యాజుఁ హోమాదివిధి కర్తవ్యంబులు పితరే బొంచె
వేదాధ్యయనములు విధివిహితస్వధాస్వాహాదు లొగి నిలువంగఁబడియె
నిత్యనైమిత్తికకృత్యము ల్క్రతుసురాలిభిషాజు లడఁగె ధాత్రీతలమున

తే. నెలమి నేము హవిర్భాగములు కరిగ
హించి యాప్యాయనముఁ బొంది యాస్మితాశ
ములును సస్యసమృద్ధియు వలయు నగుల
కొనఁగుటలు దప్పె జగముల కందవె బెగఁడు. 171

వ. లోకకృత్యవహంబులు విచ్చిన్నంబు లయ్యె నింక వివసోత్పత్తి యేవిధంబున నగు నని
విన్నవించిన విరించి కరణించి యిట్లనియె పిండ డావతివ్రతమాహాత్మ్యంబు పతి
వ్రతచేతనే కాని చక్కంబడదు గావున బహువ్రతయైన దవస్వినియు నైన
యత్రిభార్య ననసూయ నిక్కార్యంబు సక్కంబెట్లు మని ప్రాథంభుడనిన నమరు
లప్పుణ్యవతిఁడ కరిగి బహువిధంబులఁ బ్రార్థించి. 172

చ. ఆతులితనిత్యసత్యవల యైవవ్రతయజ్ఞ సయ్యహా
ర్పతి యుదయింపమిం గను విచిత్రం జెడ్వడి నిన్నుఁ గాన ప
చ్చితిమి దినంబు మాకు నియనేయము తొల్లిటియట్లు కాఁగ వి
శ్రుతసుచరిత్ర యన్న ననసూయ సురావలిఁ జూచి యిట్లనున్. 173

చ. అనుజమ మావలవ్రతమహాత్మ్యము దాని నధఃకరింప రా
దనిమిషులార! నెప్పెవ సుపాయముచేతఁ దదీయుఁ డైనభ
ర్తను దెగకుండఁ జేయఁడు యథాస్థితి నుండఁగ నే నొనర్చెనన్
దిన మనినం గరం బలరి చేవత లట్టుల నేయఁ బూనినన్. 174

—ॐ అనసూయకును గౌళికపత్నికిని జూగినసంవాదము ॐ—

వ. అనసూయాదేవియు దేవగణసహిత యై యావతివ్రతారత్నంబునదనంబున కరిగి
ధానిసేమం బడిగి యిట్లనియె. 175

క. దేవతలకంటె నధికుం, గా వల్లభు మది దలంచి కళ్యాణీ! సం
భావితె యతనివదన, శ్రీవిభవము సూచి సంతసిల్లుదె యెపుడున్. 176

క. పతిశుశ్రూషణమున నే, నతులఫలప్రాప్త నైతి నభిమతఫలముల్
పతిశుశ్రూషానియతిని, సతతముఁ బడయంగ వచ్చు సతులకు సాధ్యీ! 177

- మ. వ్రతము ల్పంత్ర జపోపవాసములు తీర్పినను ల్యజ్ఞదా
నతపఃకర్తము లాచరించుచును నానాభంగుల న్నిత్యము
స్మరి యాయాససహిష్ణుఁడై కడఁగి సంపాదించుపుణ్యంబులో
సతి శుశ్రూషలఁడైకొను న్నటియుఁదా సాబాలు ధర్మస్థితిన్. 178
- తే. స్త్రీజనంబుల కుపవాసతీర్థదాన, దేవపూజాన్రతాదుల తేరువు వలదు
పతిసమారాధనవ్రతవరతజేసి, సుగతి వారికే దంకేటిజున్ను సుమ్ము. 179
- శ్లో. నీ వతిధన్యురాలవు వినీతవు పుణ్యచరిత్ర వెంతయు
నైవముకంటె నెక్కుడుగఁ దత్పరతం బతి గారవెంటు పూ
జావినయోపచారముల సంతతముం బరితుష్టుఁ జేయు దీ
భూవలయంబున స్సతులు పోలరు నిన్నుఁ బతివ్రతాక్షణీ! 180
- చ. అని యిటు లత్రిపత్ని త్రియ మార్గఁ బల్కినఁజుక్కొకాం
గన విని ప్రీతి జిత్తము వికాసము నొందఁగ నీయనుగ్రహం
బును గృతకృత్య నై యమరపుంగవదర్శనయోగ్య నైత న
న్ననిశము భర్తృభక్తినియతాత్మిక గా కొనరింపు భామినీ! 181
- క. అని పలికి యాసతి మదీయనిలయమున కేగుదెంచి యత్యాదరణం
బున నీవు నీకు నే నే, పని సేయుదు నర్థి జెప్పు భవ్యచరిత్రా! 182
- వ. అని యడిగిన నప్పతివ్రతకు ననసూయ యిట్లనియె. 183
- తే. ఇనుఁడు నీయాజ్ఞ నుదయింప కునికి నెపుడు, పృష్టి జీకటి గవియుటజేసి తలఁకి
నిన్నుఁ బ్రార్థింపు మని సుర ల్నన్ను వేడికొనిన వచ్చితి నీకడ కనఁకుచరిత! 184
- వ. వినుము దివాభావంబున నిఖిలకర్తనాశనంబును గర్తనాశనంబునం ద్రివిష్టపవాసు
లకుం బుష్టిహీనతయు దాన ననావృష్టియు నగు ననావృష్టిదోషంబున జగంబు
నశియించుం గావున నీవు దేవహితార్థంబు గాఁ బూర్వప్రకారంబునం బ్రభాకర
వర్తనంబు చెల్ల ననుగ్రహించి లోకంబు లుద్ధరింపు మనిన నప్పతివ్రత యిట్లనియె.
- క. మాండవ్యుఁడు మద్వల్లభుఁ, జండాంశుఁడు వాడుచుటయును జాఁగలఁడని తాఁ
జండతరళాప మిచ్చుటఁ, జండాంశునిపొడుపు నా కసమ్మత మతివా! 186
- తే. అనిన ననసూయ యిట్లను విను పతివ్రతాంగనలపంపు నాచేత నతిశయిల్లు
వగువ! సీపతి మృతుఁడైన మగుడ నతనిఁ, జితరాయుస్సమేతునిఁ జేయుదాన.
- తే. అనినఁ బ్రియమంది యాతఃస్వీనికరాంబు,జములు మొగిడించి భక్తి చిత్తమునఁ దన
నోదివాకరి! సత్యసతోష్విజ్వలాత్మ!, దినమణి! వేగ!నుదయింపు మనియె ననిన. 188
- సీ. చుక్కలదీప్తివిస్ఫురణంబు చవి గొని మిన్ను లేఁగెంపున మెఱుంగు వెట్టి
ఘనతపఃపుంజంబు గనుకని బో దోలి దిక్కులఁ దేజంబు దీటు కొల్చి
కైరవాకరములగర్వంబు కబళించి కమలపండములకుఁ గాంతి యొసఁగి
తలకొన్నతుహింసబుదర్ప మడంగించి చక్రవాకముల కుత్సవ మొనర్చి

- తే. తనసముజ్జ్వలదీప్తివితాన మడరి, యఖిలజనులకు ననురాగ మావహింప
నెలమిచనసూయ మహితాస్య మెత్తిమ్రొక్క, సుదయగిరి శిఖరంబున నొప్పె నినుడు.
- వ. పవిత్రాత్మల కిట్లు ప్రభాకరుం డుదయించుటయు. 190
- క. మునివసునితీవ్రశాసంబున బ్రాణవిముక్తుడై విభుడు వ్రాలిన మే
దిని బడకుండ నతని న, వన్వనితామణి పొదివి పట్టె వగ మడి గదురన్. 191
- వ. అట్లు మృత్యుడైన నయ్యత్రికళత్రం బప్పురమపతివ్రతం గనుంగొని. 192
- క. మతి నొక్కింతయు వగ నకు, నతగు ప్రామాతపంబుబలమున నే నీ
పతి నిదె మగుడం బడనెద, నతరయ మునఁ జూడు శుభగుణాన్వితమూర్తిన్. 193
- వ. అని పలికి. 194
- చ. అనుపమరూపశీలవిజయాగుణంబుల నాచార్యులతో
నెన యొరు నేను గాన నునీర్వహసత్యముపేర్చి నీర్వజం
డనయము ల్గజిప్తుఁడు నిరామయుఁడు స్వస్థయావనంబు నై
వనితయుఁ దారు గూడి శతనత్సంఘ ల్పుఖియించుచుండెడున్. 195
- తే. మనముఁ బలుకును జెనున్వ సమత్వ మొందఁబలికి శుశ్రూష సతతంబు భక్తి జేయు
దాన నే నైతి నేని నీధాతీసుతుడు, ప్రాణులుతుడు గావుత మని పలుకుటయును.
- ఉ. ఆవసుధామయంబు విగణామయుడు న్నవయావసుండు తే
జోవిభవాధికుండు నతసుండుండు స్సరసన్నిభుండు నై
తా వెన నుత్థితుం డగుట దైవతసంఘము మెచ్చి సన్నద
శ్రీవిధి బుష్పవృష్టి గురినె స్తోనె స్తోవి దేవదండధర్మ. 197
- వ. అప్పుడు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వర ప్రభృతదేవత లనసూయతో నిక్కార్థంబు చక్కం
బెట్టుటంజేసి నీవలనేము సంకుప్తిహంసమున నం బిచ్చెన మడుగు మనవుడునాకుం
బ్రజాపతిశ్రీపతిపరమేశులు పరమయోగ్యు లైనపుట్టులై పుట్టవలయు ననిన నత్తప
స్వినికి నద్దేవత లావరం బొసంగి నిజస్థానంబుల కరిగి రనసూయయు నిజనివాసంబు
నకుం జనె నంతఁ గొంతకాలంబునకు ఋతుమతియు శుచిస్నాతయు మనోహరా
కృతియు నైయున్న నిజాంగనం గనుంగొని యత్రి యంగజాయత్తుం డై దానిం గల
సిన నతనిశుక్లం బప్పడఁటిగన్బంబునం బడునెడం బవనుండు పార్శ్వంబులకు
సూర్యంబునకుం గా నారేతంబు మూడుపాళ్లు గావించుటయు రెండంశంబు
లప్పుణ్యవతియుదరంబునం బ్రవేశించె నయ్యాధ్యర్థ్యగతం బైనభాగంబునం జేసి
యమ్మునిండునేత్రంబునందు. 198

— అక్షవిష్ణుపద్రాంశముల సోమదత్తాశ్రేయదుర్వాసు లవకరించుట —

- క. అతులరజస్సురితుం డై, శతధృతిసదృశుఁ డయి పుట్టెఁ జంద్రుడు తనుదీ
ధితులు వెలుంగంగ లలిత, స్థితి నోషధు లెలమి బొంద ఊతిజను లలరన్. 199
- వ. అప్పుడు దిశలు పదియు నయ్యమృతకరుని జేకొని వెనిచె నంత. 200

క. దత్తాత్రేయుం డనఁ బురుషోత్తముఁ డనసూయ కర్ణి నుదయం బయ్యెన్
జిత్రం బలరంగ సత్తా,యత్తుఁడు యోగియును దైత్యహం తేజుఁడు నై. 201

వ. తపఃసంతరంబ హైహయముం డనురా జనసూయాగర్భవిరోధంబు గావించిన నెఱింగి
వాని నిర్దగ్ధుం జేయం దలంచి దుఃఖామృత సమన్వితుం డగుచు గర్భావాసంబున నేడు
దిశంబులుండి దుర్వాసుం డచనామంబున రుద్రుండు తమోగుణోద్భిక్తుం డై యవ
తరించి తల్లిదండ్రులం బరిత్యజించి యుత్తాఖ్యం బగుచు త్రమస్త్రతంబు ధరియించి
ధరిత్రం బరిభ్రమించు చుండె నివ్వధంబున సత్రకళత్రంబు పురుషత్రయాంశంబు
లైనపుత్రులం బడసి కృతార్థత్వంబు నొందె నంతం బరమయోగి ఘౌనదత్తా
త్రేయుండు. 202

—● దత్తాత్రేయనికవశ్యర్యాదిమహిమ —●

క. అనిశంబు మునికుమారులు,వసుఁ బరివేష్టించి తిరుగఁ దా నిస్సంగ
త్వనిరూఢిఁ గోరి చని యొక,వనజాకరమున మునింగె వా రుగుటకై. 203

తే. అట్లు మునిఁగిన గనుఁగొని యక్కుమారు,లతని విడిచి పోఁ జాలక యర్థితోడ
దివ్యశతహాయనములు దత్తీరభూమి,నుండి నుండిన నెఱిఁగి యయ్యోగివరుఁడు. 204

కా. ఏజీలోచనఁ బూర్ణచంద్రవదన స్తేమప్రభాంగిఁ ఘన
శ్రోణిమండలఁ చీనబంధురకుచ స్త్రోలంబపుంబోల్లస
ద్వేణిం బల్లవకోమలాంఘ్రియగళ నివ్యాంగన స్తోకక
శ్యాణిం పైకొని యప్పయోరుహవనం బయ్యోగి లీలాగతిన్. 205

క. వెలువడిరౌఁ గామినీజనకలితుం డగుతన్నుఁ జూచి కడు రోసి కుమా
రులు విడిచి పోదు రనియెఱుఁగుతలఁపున నత్తైన వారు దను విడువమిక్కిన్. 206

వ. మఱియు నయ్యోగీశ్వరుండు. 207

ఉ. ఆలితాంగి సర్గిఁ దనయంకతలంబున నుంచి కామలీ
లాలసభావుఁ డై తగిలి యాసవ మాదటఁ దాను నింతియు
న్ద్రోలుచు నట్టె పాడుచును గూరినభూరిమదంబుసొంపునం
దేలుచు నున్నఁ జూచి మునిదేవకుమారులు రోసి క్రక్కునన్. 208

క. ఆయోగీశ్వరుని విడిచి, పోయిరి మూఢు లయి విసుము పుణ్యులు యోగ
శ్రీయుతులు వారలకు సరి, మై యుండును హవ్య సేవనాసవసేవల్. 209

క. అడుట పాడుట పడఁతులఁ, గూడుట యాసవరసంబు గ్రోలుట యోగ
క్రీడలు గావున యోగుల, నేడిరవుల జేర వఘము లేక్రియ నున్నన్. 210

క. అనిలుఁడు చండాలస్పర్శనమున విను మశుచి గానిచందంబున యో
గనిపుణుఁ డస్పృశ్యస్పర్శనమునఁ దా నశుచి గాఁ డసంగుం డగుటన్. 211

వ. కావున నమృహయోగి యయ్యంగనయుం దానును మదిరారసం బాసుచు మోక్ష
కాంక్షు లగుయోగిజనులచేత విచింత్యమానుం డగుచు నాంతరం బగుతపం బాచ

రించుచుండె నంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ గృతవీర్యుం డనుమహీపతి పులోకగతుం
డైన నతనితనయుం డగుసుండు నిజాభిషేకార్థం బగుగుదెంచిన మంత్రిపురోహిత
పౌరజనంబులం జూచి నరకోత్తరం బైనయీరాజ్యంబు నే జేయ నొల్ల వినుండు.

— ౧౦ గార్తవీర్యాద్భుతవృత్తాంతము ౧౦ —

సీ. పునృపతస్కరబాధలు లే కుండఁ దమ్ముఁ గాచుటకునై ధరణిపతికి
ద్వాదశాంశధనంబు వాణిజ్యవరులు గోపాలకర్షకులు షడ్భాగగవ్య
థాన్యంబు లిత్తురు తప్పక యజ్ఞనావలుల రక్షింపఁగ వలను లేక
యవనితలేశ్వరుం డప్పాళు లూరక హరియించి దస్యనియట్లు ఘోర
లే. నరకమునఁ బడు భూవహానమున కిప్పు, డే నశక్తుండఁ గావున నే వనమున
కరిగి తప మాచరించి యథ్యాత్మ యోగ, సిద్ధి బొందెనని యర్థి జెప్పటయును.

— ౧౧ గర్తవీర్యాద్భుతవృత్తాంతము ౧౧ —

తే. అతనిమనమునందలినిశ్చయం బెఱింగి, గర్గుఁ డనుమంత్రి యిట్లఁ గరము నెవ్విఁ
దపము సేయంగ నీ విట్లు విసిరమునకుఁ, జనియె దేనియుఁ జెప్పెద మనుజనాథ!.

క. హరి దత్తాత్రేయుం డన, ధరణి నవతరించి యోగతత్పరుఁడును ని
ర్జరమునిసేవితుఁడును నై, పుగుచు నున్నాఁ డతని నుపాసింపు నృపా! 915

క. అనిమిషపతి యనుటలచేఁ, దనరాజ్యముఁ గోలుపోయి తా నయ్యోగిం
ద్రుని నారాధించి మగుడ, దనుజుల నిర్జించి నిజపదస్థితి నొందెన్. 216

వ. అనిన నస్తుచుం డిట్లనియె. 217

ఆ. అసురవరులచేత నమరేశ్వరుం డెట్లు, గోలుపోయెఁ దనవిశాలలక్ష్మి
నమ్మునీంద్రు నెట్లు లారాధనము సేసె, మగుడ నెట్లు రాజ్యమహిమ వడ? 218

వ. అని యడిగినం గార్తవీర్యాద్భుతవృత్తాంతము గర్గుం డిట్లనియె. 219

శా. జంభాది ప్రకటాసుర ప్రకరము ల్బృత్రాదిదేవాలియు
న్యుంభద్విక్రమకేళీలీల లెరుగ నోసమించి యేకాబ్దము
జ్ఞంభోత్సాహము లుల్లసిల్లఁగ జయశ్రీలోలత నోర్చ సం
రంభం బేసి నిలింపు లోడి రసురవ్రాతాస్త్రభిన్నాంగు లై. 220

తే. అమరు లట్లోడి వాలఖిల్యాదిమునులు, దారు గురునిపాలికిఁ జని దైత్యవరుల
నోర్పులెఱుగు విచారించు చుండ వారి, కెలమి మిగుల బృహస్పతి యిట్లు లనియె.

మాలిని. అతివికృతచరిత్రుం డత్రిపుత్రుండు యోగ
స్థితినిరతుఁడు దత్తాత్రేయుఁ డవిష్ణుమూర్తి
స్వతంత్రము నతిభక్తి న్నవత్సలుంగా భజింపు
డతఁ డసురకులఘోషద్యద్యరం బిచ్చు మీకున్. 222

—ॐ దేవకలకు దత్తాత్రేయనకు నైవేద్యవాదము ॥—

- సీ. అనుడు దివౌకసు లతిరయంబున నేఁగి కిన్నరగంధర్వగీయమాను
లక్ష్మీసమన్విత లలితాంగుఁ డేజస్సముజ్జ్వలు నమృహోయోగి గాంచి
యతిభక్తితో మ్రొక్కి యాసవతోయాదు లడిగిన నిచ్చుచు నమృహోత్తుఁ
డరిగినతోడనె యరుగుచు నిలిచిన యెడఁ దారు నిలుచుచు నెలమి మిగుల
- ఆ. ననుడినంబుఁ దగిలి యారాధనము సేయ, నమరనరులఁ జూచి యతఁడు నన్ను
నేమి గోరి మీర లిట్లు సేవించెద, రనిన వార లిట్లు లనిరి ప్రీతి. 223
- చ. బలువిడి మూడులొకములు బాహుబలంబున జంభుఁ డాదిగాఁ
గలదితనందచు ల్లానిన గర్వ మడంగి భవత్పదాంబుజం
బులు గొలువంగ వచ్చితిమి భూరిగుణాకర ! యమృహోసురా
వలె బొలియించి మాకుఁ ద్రివిధస్థితః గ్రహ్మః జేయవే దయన్. 224
- వ. అనిన దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 225
- శా. మద్యాసక్తుడ నంగనాతుడఁ గర్తృభ్రంశరోచ్చిష్టుడ
న్దాద్యదైత్యవినాశశక్తిగలదే నా ! కన్న సద్దేవత
ల్విద్యాతృశనశుద్ధమానసుడ వాషిష్ఠుండ వాహ్యుండ వీ
యుద్యత్పుణ్యచరిత్ర యిందిర మహోయోగీంద్రచూడామణీ ! 226
- వ. నీవు సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుండవు నీకు విధినిషేధంబు లేక్కడియవి? యనిన నమృ
హోయోగి నగుచు నె యట్టివ మీరు నాయున్నరూ పెఱింగి యారాధించితిరి.
భరదభిమతుం బిప్పుడ యొకరించె. దానపుల నెలయించికొని రం డద్దురాత్ములు
మదీయదృష్టిపాతంబున సవగత ప్రాసపు లై నశంతు రనిన నామత్మ్య లత్యంతరయం
బునం జని దైత్యులం బోరికీ బిలిచిన. 227
- క. చెలగుచు భుజబలవర్షో, జ్వలు లై తలవడినఁ తుసప్తరసులకో
ల్లల కోహించి దేవత, లలజసిం జని తత్రపుత్తునాశ్రమమునకున్. 228
- తే. అప్విధంబున నని నోడి యధికభీతి, జనినదవిజల వెనుకొని దనుజు లరిగి
కనిరి మదిరామదాలసు సమవమాన, దివ్యతేజ దత్తాత్రేయు భవ్యమూర్తి. 229
- వ. కని మఱియును. 230

—ॐ దైత్యుల దత్తాత్రేయగారావహరణాబున నశించుట ॥—

- ఉ. ఆముని వామపార్శ్వమునయుండు వెలుగుచునున్న లక్ష్మీ ద
ద్భామిని నిందుబింబములుఁ బర్వవిలోచనఁ జూచుభూషణ
శ్రీమహిమాభిరామఁ గని చిత్తజబాణవిభిన్న చిత్తు లై
ప్రేమ మెలర్ప దైత్యులు హరింపగఁ గోరి దాని సంకలున్. 231
- వ. అట్లు కోరి దనుజు లద్దివిజలవెనుకం జనక నిలిచి. 232
- క. ప్రీతర్థంబు త్రిలోకీసారం బిది మనకు నిపుడు సమకూరె గృతా

ధారంభుల మైతి మచుచు, నారక్కసు లంగజాద్దులై యాలక్ష్మిన్. 233

ఆ. పట్టి శిబికమీఁదఁ బెట్టి శిరంబుల, మోచికొని చనంగ మునివరుండు
సురలఁ జూచి నగుచు నీరి దానవులతల, కెక్కె నృసిఁ బొందుఁ డింక మీరు. 234

వ. అది యెట్లనిన వినుండు. 235

— ౧౦ లక్ష్మీనివాసస్థానఫలవివరణము ౧ —

క. మేరం బురుషునిన ప్త, స్థానంబులు గడచి తలకుఁ జని నీరి విడుచు
న్వాని ననిన ననిమిషు లా, స్థానములు దత్ఫలములు జననుత! చెపుమా. 236

వ. అని యడిగిన నమ్మునివరుండు. 237

సీ. పురుషునివనములఁ బొంది యిదిగి శుభమందిగిసితి కటిమండలమున
సుండి మాశిక్యనస్త్రోన్నతత్వము గుహ్యమునఁ జేసి భార్యాప్రమోదలీల
క్రోడాంగమున నెలకొని సుతబహువృద్ధి హృదయంబు నొంది యభీష్టసిద్ధి
గళమున వసియింది కంఠభూషణలబ్ధి వననాబ్జమున నిల్చి మృదుతరాన్న

తే. మౌజువాక్యకవిత్వసమగ్రకాంతి, మహిమ గలుగంగఁ జెయుఁ దా మస్తకమున
కరిగెనేని రయంబున నతని విడిచి, యతిమునంబున నమ్యుని నాశ్రయించు. 238

వ. కావున శిరోగత యగుటంజేసి లక్ష్మీ యగ్రానవులం బరిత్యజించె బరదారాభిలాషం
బున దగ్ధపుణ్యులై నయ్యురాత్ముల నేను దేబోబలై శ్వర్యహీనులం గావించితి
మీరు భయంబు చక్కి యారక్కసుల నుక్కడంపుఁ డచుటయు. 239

ఆ. సురలు చెలఁగి యేయునునిశితశరముల, జంభముఖనిలింపక త్రుకోటి
సమసె లక్ష్మీ యెగసి చనుదెంచి యాత్రేయు, నొందె హర్షలీల నొంది యపుడు.

క. అమరేంద్రాద్యమరులు స, ప్రమదు లగుచు నమ్మునీండ్లు బ్రస్తుతులఁ బ్రణా
మముల నలరించి వైభవ, మమగఁగ నాకమున కరిగి రవనీనాథా! 240

క. అమరేంద్రునట్లు నీవును, నమలినతథక్తియుక్తి నానాత్రే
యమునీండ్లు గొల్చి భూవర!, యమితైశ్వర్యంబు వడయు మని చెప్పుటయున్.

— ౧౧ కాత్తవీర్యుడు దత్తాత్రేయు పీవించి యిహార్థములఁ బరయంబు ౧ —

వ. గర్గునివచనంబులు విని కాత్తవీర్యుం డయ్యోగీండ్లుకడ కరిగి నమస్కరించి యచు
దినంబును బాచసంవాహనంబులను మద్యమాంసవివిధాహారసమర్పణంబులను
జండనకర్పూరకస్తూరికాచిసమస్తవస్తుప్రదానంబులను చదుచ్చిష్టాననీవనంబులను
నతని చిత్తంబు గృహాయత్తంబు గా నారాధించుచుండ నమ్మునివరుండు దనయ
పానపనన జనితం బగునలంబున నమృహీభుజాభుజఙ్గయంబు చగ్గంబు గావించిన
మఱియు నతం డత్యంతభక్తిం బరిచర్య యొనర్చుచుండం గనుంగొని యిట్లనియె.

శా. కాంతాసక్కుడ మద్యపానరతుడం గప్తప్రచారుండ న
త్యంతప్రీతి భజించె దేమిటికి నన్నన్న న్నహీనాయకుం

డంతశ్శుద్ధుడ వీ నసంగుడవు విద్యావిస్ఫురన్తూర్తి వీ
కాంతాత్మము పర్వవాస త్రిజగత్కల్యాణి యోగీశ్వరా ! 244

క. నీ వరయంగ విష్ణుండవు, నావును ముని సంతతిల్లి నాతత్త్వము స
ద్భావమున నెఱిగి కొలిచితి, గావున వర మిత్తు నమగు కామ్యయశోరీ! 245

మ. అనిన న్నమ్మర మంచి యర్జునుడు వేహస్తంబులు న్భూమిపా
లనసామర్థ్యము ఘోరసంగరజయోల్లాసంబు నిష్ఠాశ్రము
ల్లనుఁ జేర్కొన్న జనాభిః గాంచుటయు సగరైకగాత్మ్యము
న్లు సామ్రాజ్యమహావిభూతియును వేడ్క న్నోడె నానించుమిన్. 246

న. మఱియు శైలాకాశజలభూమిపాతాళంబులయందు మవీయరథగతి యకుంతితగావ
లయు ననవుడు నమ్మహాయోగీంద్రుం డతనికి నన్వంబు లన్నియు నొసంగి మత్స్య
సాదంబునం జక్రవర్తిత్వంబు నొంది మని యనుగ్రహించినం గృతాంథం దైవహస్త
బాహుం డమ్మనీంద్రునకు నమస్కరించి వీక్షించి నిజపురంబునకుం జని రాజ్యాభి
షేకమాంగళ్యంబు నంగీరించి కర్ణాత్రేయప్రసాదంబున సభిచ్ఛస్థి నొంది భుజ
బలైశ్వర్యసంపన్నుండ నై వచ్చితి నేను దక్క నెవ్వఁ డాయుధంబులు ధరియించి
నను వాడు దస్యండుచుంబోలె నాచేత వధున్బం డగు నని చాటించినం దదీయ
రాష్ట్రంబునం దొక్కరుండును శస్త్రహస్తండు లే కుండె సంత. 247

ఆ. భూమిపాలకుండు గ్రామపాలకుండు గోపాలకుండు విప్రపాలకుండు
క్షేత్రపాలకుండు నశేషతపోధన్యపాలకుండు నగుచు బార్ధివుండు. 248

క. బహుయజ్ఞంబులు సేయుచు, మహనీయాహుచవిహారమహితుం డగుచు
న్విహితశం బొనరించుచు, సూక్ష్మబాహుజుండు ప్రజాపాలనమున్. 249

వ. చేయుచున్న సతనియత్వంతసమృద్ధి జూచి యాంగిసుం డనుమునివరుండు. 250

క. నానాయజ్ఞంబుల బహు,దానంబుల సతతభూరితముల కణకే
రీనైపుణముల నర్జును, నేవ్రసతులు పోల నేర్తురే? యని పొగడెన్. 251

క. ఏదినమున వరము వడసె, నాదత్తాత్రేయుచేత నానరనాథుం
డాదినమునఁ దర్పణన, మాదరమునఁ జేయుఁ దాను నవనీజులున్. 252

వ. అని చెప్పి జడుండు తండ్రీ! దత్తాత్రేయుజన్మప్రకారంబును దదీయమాహాత్మ్యం
బును జెప్పితి నింక నలస్కండు పుట్టినవిధంబును రాజర్షి ఘ్ననయమ్మహాత్మునికి
నయ్యోగిండుండు చెప్పినయోగంబును జెప్పెన నాకర్ణింపును. 253

{ అలర్కచరిత్రము — ఋకధ్వజాః దశనాహంతరము గలవవలయాశ్రుని }
పుత్రాంత మారంభించుట

తే. శక్రుఁ డెవ్వఁడు సేయుయజ్ఞముల సోమ,పాన మొసరించి సంతోషభరితుఁ డయ్యె
న్ద్యశిత్రుజిన్నా మధరాధినాథు,సుతుండు సగ్గణయుతుండు విశ్రుతయశుండు. 254

క. లావణ్యాశ్విసమానుండు, ధీవిభవామరగురుండు దీపితభుజశౌ

- ర్యావప్తంభసురేంద్రుడు, శ్రీవిలసితమూర్తి పుణ్యశీలుడు జగతిన్. 255
- తే. రాచకొడుకులుఁ దాను నారాసుతుండు, వేడ్కతోఁ గూడి బహువిధవిహరణములు
సలుపు చుండఁ గృతార్థులై సకలవిప్ర, రాజవైశ్యకుమారులు రమణతోడ. 256
- వ. అక్కుమారునికడ కరుగుదేరం దొడంగి రంత నొక్కనాఁ డహిలోకంబుననుండి.
- చ. తరుణులు రూపవంతులు సుదర్శను లశ్వతరాత్మజన్తు లా
నరపతిపుత్రుతో విహరణం బొనరించుకూతుహలంబున
ధరణిసురాకృతు ల్వలయుఁ దాల్చి ఘోండ్రకుమారు లేఁగుదెం
చి రిరువు రిద్దతేజులు విశిష్టజన స్తవనీయవర్తనుల్. 258
- ఆ. అట్లు వచ్చి భూసురాత్మజవైశ్యకు, మారవరులతో విహరణీల
లర్థి జలుపు చున్నయహిరాజతనయులఁ గాంచి నృపసుతుండు గారవమున. 259
- క. నెచ్చెలులం గాఁ గైకొని, మచ్చిక వెలయంగ నక్కుమారులుఁ దాను
న్నిచ్చులు వివిధవిహారము, లచ్చుపడ న్నలుపుచు స్మియం బలరారన్. 260
- మ. పాలుపుగ మజ్జనాంబువిభూషణచందనమాల్యభోజనా
దిలలితభోగలీలల నుదీర్ణసాన్వితగీతవాద్యవి
ద్యల బహుకావ్యనాటకకటాక్షవినోదముల స్వజాశ్వశి
క్షల వివిధాస్త్రశస్త్రనయశాస్త్రపరిశ్రమనై పుణంబులన్. 261
- క. పరిహాసవచనరచనల, సగంకళాభ్యసనముల నజస్రము మైత్రీ
పరిణతి వెలయంగను ఘోష, శ్వేతనయులతోడఁ గూడి వారనివేడ్కన్. 262
- తే. తగిలి ప్రాద్దులు పుచ్చుచు ధుఁజినాథ, తనయుఁ డధికప్రమోదతత్పరత నొందె
నర్థి బాఁపకొమాళ్లును నతనితోడి, యాట లుల్లంబులకుఁ బ్రీతి యావహింప. 263
- వ. పగలు వినోదించి రాత్రి ససాతలంబున కరుగుచు నివ్వధంబున ననుదినంబును వర్తింపు
చుండ నొక్కనాఁ డశ్వతరుండు పుత్రులం గనుంగొని. 264
- క. మనుజభవనంబునం దె, వ్వనితోడం గూడి యాడువాంఛానిరతి
న్జనియెద రేఁ బాతాళంబునఁ బెక్కుటనంబు లేనిఁ బొడగాన మిమున్. 265
- సీ. అని తండ్రి యడిగిన నయ్యహిదారకు ల్పాకిక్కి కరంబులు మోడ్చి వినయ
మెలరార నిట్లని రిల శత్రుజన్మహిధపునిసుతుండు ఋతధ్వజుండు
రూపవంతుం డార్జవోపేతుఁ డతులశౌర్యాభరణుండు ప్రియంవదుండు
విద్యావిదుండు బుద్ధివినయాభిమానలజ్జాన్వితం డధికసఖ్యప్రియుండు
- ఆ. వేడ్క నతఁ డొనర్చువివిధోపచారవి, న్యాసముల మనంబు లలరుచుండు
మాకు నిందు నొండులోకంబునందును, నంత ప్రీతి పుట్ట దహికులేంద్ర! 266
- వ. అని చెప్పిన నయ్యహికులేశ్వరుం డనురాగిల్లి. 267
- క. ఆరయగ నెవ్వనిపుత్రుడు, సహోక్షమున నిట్లు పొగడఁబడు సతతము స
త్పురుషులచే నమితగుణో, త్తరుఁ డై యాతండు ధన్యతముండు తలంపన్. 268

తే. చెలులు బగతురు నెవ్వనిచలితనంబు, కలితనంబు గీర్థితురు కడగి యెప్పుడు
నట్టిపుత్రునిచే సుగుణాధ్యులార, పుత్రవంతుడు నా బెంపు బొందు దండ్రీ.

క. ఉపకారపరుడు మైత్రీనిపుణుడు గుణయుతుడు నైనవృషతనయునకున్
విఫలతరప్రీతి స్ఫుర్తిత్యుపకారోత్సవము మీరు నొనరించితిరే ? 270

చ. మనసదనంబున గలసమంచితకాంచనోత్పవస్తువా
హనము లశంకత స్పృహవరాత్తజుచిత్త మెల్వంగా దగం
గొని చని యిందు జీవితము కుచ్చిత మై చను బుత్రులార ! నె
మ్మి నుపకృతిప్రవీణు డగుమిత్రునకుం ద్రియ మాచరింపమిన్. 271

తరల. అనిన బుత్రులు తండ్రితోడఁ గృతార్థు డాతడు వానికి
న్విసు ప్రియం బొనరింప శక్యమే ! వేల్పుతేనికి నైన నా
తని కిలం గలయట్టితత్వవితానవస్తుచయంబు వా
హనము లీయురగాలయంబునయందు లే వహివల్లభా ! 272

ఆ. జ్ఞాన మతనియంద కాని లే దన్యులయందుఁ బ్రాజ్ఞజనుల కైన సతఁడు
సంశయంబు లేల్లఁ జయ్యున బాపంగఁ, జాలినట్టిసత్త్వకాలి నుమ్ము. 273

వ. అతనికిం జేయవలయుకార్యం బొక్కటి గల నను హరిహరహిరణ్యగర్భాదులకుం
దక్కఁ దక్కినవారి కసాధ్యం బనిన నశ్వతరోరగేశ్వరం డట్టియసాధ్యం బైన
కార్యం బెయ్యది వాని నెటుంగ వలయు నని మఱియు ని ట్లనియె. 274

క. ఇది సాధ్య మగు ససాధ్యం, బిది యనఁగా నేల కార్య మీశితధిషణా
స్ఫుడు లై తగ నొనరించిన, నది సిగ్గు బొందు నిశ్చలారంభుఁకున్. 275

క. ఆమరత్వం బమరేశ, త్వ మమరపూజ్యశ్వ మమరవంబులు వరుస
స్వమధికతమఃపితోద్యోగ మున యవి తమ్ము బొందు గాంతురు మనుజుల్.

ఆ. ఆరుగకుండె నేని గరుడఁ డైనను నొక్క, యడుగు నొగ లేకు కడగి చీమ
మైన నరుగఁ దొడఁగె నేని యనేకసహస్ర యోజనము లుడుగు చుండు. 277

క. భువి యొక్కడ దివి యొక్కడ, ధృవుఁ డీభువినుండి కాదె ధృవ మగుపరమున్
దివి బడసెం గావున సద్వ్యవసాయికి బడయరానియదియును గలదే. 278

— శత్రుజిత్తుతో గాలవుడు స్వాశ్రమపీడఁ జెప్పట —

వ. అని యశ్వతంగ డక్కుమారులకుం జేయవలయుససాధ్యకార్యం బెయ్యది వాని
నెఱింగింపుఁ డనిన నప్పావతేనికిఁ దీవీయనూను లాబుతధ్యజిండు మాకుం జెప్పిన
లెఱుంగున నతనివృత్తాంతం బంతయు సీకుం జెప్పిన మనధరింపుము గాలవుం డను
మునివరుం డొక్కఁడుగోత్తమంబు గొని శత్రుజిత్తుకడ కనుగుదెంచి నరేంద్రా !
మదాశ్రమంబు చొచ్చి సింహసింధుశార్దూలాదివనచరాకారంబులు ధరియించి
యొక్కరాక్షసుండు మానవప్రతపరుండనైతమ బాచరించుచున్న నాకు మనశ్చలనం
బుగా నిచ్చులు విఘ్నంబు లాచరించుచున్న నద్దానవుం గోపానలంబున భస్మంబు

గావింప సమర్థుండ నయ్యును దపోవ్యయంబున కోర్వక యేసు దుఃఖించి నభంబు చూచి నిట్టూర్పు నిగిడించిన నయ్యంబరతలమునుండి వచ్చి యాయశ్వంబు నాయె దుర నిలువంబడిన నాకాశవాణి యి ట్లనియె.

279

చ. రవి యొసుగై స్తునీశ్వర ! తురంగము నీ కిది సత్త్వసంపద
స్థవలయ మెల్ల వేల్చిడిన గ్రువ్వురు నీభుల బర్వతంబుల
ద్దివి నతలంబున న్నకలదిక్కులఁ బెక్కు సెమర్ప కెందునుం
దవు లొక యింత లేక సతతంబుఁ జరించు సముల్ల సన్దతన్.

280

వ. కువలయసంచారసామర్థ్యంబునంజేసి.

281

ఆ. కువలయం బనంగఁ గువలయంబున నతి, భ్యాతి నమరునీహయంబు నెక్కి
మునివరేణ్య ! నిన్ను ననిశమ్ము గారించు, కిల్బిషాత్తు నసురఁ గీటడంచు.

282

క. ఘనుఁ డైనశత్రుజిన్నపు, తనయుండు ఋతధ్వజుండు తడయక దీని
న్గొని చని విక్రమతేజో, ధనుఁ డగునాతనికి నిమ్మ తద్దయు నెప్పిన్.

283

వ. అని చెప్పిన హరించి యీతురంగరత్నంబు దెచ్చి నీకు నివేదించితి నాతపంబునకు
విఘ్నం బొనరించున క్తంపరు సనుయించుటకై కుమారుని నియోగించి ధర్మ
రక్షణం బాచరింపు మనవుడు నన్న రేంద్రుం డమ్మునివచనం బాచరించి.

284

తే. పరమకౌతుకమంగళస్ఫురితుఁ బుత్రు, నత్తురంగంబు నెక్కించి యనిచి పుచ్చె
నమ్మునీంద్రునితోఁగూడఁతఁడ నక్కు, మారుఁ దోడ్కొని తనయాశ్రమమునకరిగె.

— వరాహముం దఱుముఁడు గువలయాశ్వండు బిలముఁ కొచ్చుట —

క. అనిన భుజగేంద్రుఁ డి ట్లును, జననాథకుమారుఁ డట్లు చని యేమి యొన
రెన్ను నటఁ జెప్పుఁ డేతత్కథ, విన విస్తయ మచుడు నురగవిభునకుఁ బుత్రుల్.

286

చ. అనుపమశౌర్యుఁ డాకువలయాశ్వకుమారుఁడు గాలవాశ్రమం
బునఁ గలసంయమిశ్వరులఁ బొల్పుగఁ గాచుచు సర్వవిఘ్న శాం
తినిపుణుఁ డై యజస్రము నతి ప్రమదంబున నుండె నున్నయ
జ్జవతిపుత్రు గాలవుని జంప గడంగి మదంబుసొంపునన్.

287

నీ. రాక్షసుఁ డుగ్ర వరాహరూపము దాల్చి ఘురఘురధ్వనుల నంబరము వగులఁ
గన్నుల విస్ఫులింగములు రాలంగను జరణఘట్టనమున ధరణి వణకఁ
జనుదేర మునిశిష్యసమితి గనుంగొని యాక్రోశ మొనరించి రన్న రేంద్రు
సుతుఁడు బాణాసనస్ఫురితపాణియు హయారూఢుడు నై కడుఁ గ్రూర మైన

తే. యర్ధచంద్ర బాణము గొని యతిరయమునఁ, గదిసి యప్పండి నేసిన నదియు నొచ్చి
తిరిగి భయమున వనములు గిరులు గడచి, చనఁ దొడంగె నవ్వీరుడు వెనుకొనంగ.

వ. అట్లు సహస్ర యోజనంబులు చని యవ్వరాహంబు తిమిరఘటపరివృతం బైనభూ
వివరంబునం బాతాళంబునకు దిగంబడినం గువలయాశ్వండును వెనుకన యత

లంబునకు డిగ్గి యాక్రోడంబుం బొడగానక నిరంతరప్రభావిభాసితం బగునొక్క
రమణీయప్రదేశంబునందు. 289

దీలమున నొకబాలికయుఁ గువలయాశ్వుండు నొండొరు మోహించుట

చ. అనుమరత్న కాంచనసమంచితనిర్మలహర్ష్యపంక్తుల
స్థనతరదీప్తవప్రమణికాంతుల సున్నతదేవతానికే
తనఖచితాబ్జరాగమణిదామములం గడుఁ దేజరిల్లి య
య్యనిమిషనాథువీటి కెన యై యతలంబు వెలుంగఁ జేయుచున్. 290

తే. పాలుచుసౌవర్ణపురి గని భూపసుతుఁడు, మెచ్చి వర్ణించుచును దానిఁ జొచ్చియందు
మిడుక మానిసి గాన కప్పుడు మనంబు, కరము విస్తయ మందంగఁ దిరిగి తిరిగి. 291

తే. కడు రయంబునఁ జరుచొక్కకాంతఁ గాంచి
తన్ని యెటఁ బోయె దెవ్వరిదాన? వనిన
మగున యూరక చని యొక్కమాడు వెక్కు
టయును నొక్కెడఁ గ్రక్కున హయము గట్టి. 292

క. మనమున శంకింపక చ,య్యనఁ దాచును దానిపజ్జ నాహర్ష్యం బె
క్కి నృపసుతుఁడు మణిమయకాంచనపర్యంకమున సున్నచంద్రనిభాస్యన్. 293

సీ. ఏకాంతమునఁ దనయిచ్చుఁ గ్రీడింప దర్పకుఁ బాసి వచ్చినతి యనంగఁ
బాతాళవిహరణకౌతుహలమున నేతెంచినజలధీశుదేవి యనంగ

భాసురాకాశసంపదసొంపు దాల్చిన లలితోరగాలయలత్తీ యనంగ
చుచి తరాంగనారూపంబు గైకొన్న శృంగారసమయశ్రీ యనంగ

తే. ససమలావణ్యభాతి బొల్పెనుకుసుమ, కోమలాంగి సున్నతకువకుంభలలిత
నసితనికసితోత్పలతులితాక్షి నొక్క, కన్యకామణి నృపసూత గాంచె నెలమి. 294

చ. తనమది కాముబాణములతాకున నెంతయు సంచలింపఁగా
ననిమిషలోచనుం డయి ప్రియం బెసలారంగఁ జూచి మెచ్చుచు
న్దనపతిసందనుం డిది రసాతలదేవతయో సుధాంశునం
గనయొ భుజంగ రాజవశకన్యకయో ఖదరేంద్రకాంతయో. 295

వ. అని వితర్కించుచు నక్కుమారుం డాసువరేత్తంబుసౌందర్యంబునం దానక్తుం
డయ్యె నంత. 296

చ. అమరకుమారసన్నిభుని నానృపసంరసు బెట్టు గాంచి సం
భ్రమము భయంబు విస్మయము రాగము లజ్జయు నొక్కమాటు చి
త్తము గబళించినం దలరి తల్పము దిగ్గన డిగ్గి పోయి ప
ద్మముఖ మనోజాఁ డావ్య సఖమాటున నిల్చె బ్రకంపితాంగి యై. 297

చ. నిలిచి కుమారుమూర్తియు నెక్కినుచూడ్కులఁ గ్రమ్మఱింప వే
డ్కులు గురియింపఁ గోర్కు లొగి గప్పిన నేరక చిక్కుపాటునం

దలరి మనంబులోన భృతి దర్పకవీరునియేయుపువ్వుడూఁ

పులఁ బొరివోయినం గలఁగి పొల్తుక యెంతయు వీతలజ్జ గ్నై.

298

తే. తనవిలోచనమధుకరద్వయము గరము, దమకమున నక్కుమారుసొందర్యమధువుఁ
గ్రోలికొనఁగ మెచ్చులు మడి గీలుకొనఁగ, నంబుజాస్య శిరఃకంఠ మావహిల్ల.

క. ఈరమణీయకుమారుడౌ, మారుడౌ యతౌధిపతికుమారుడౌ పొలో
మీరమణకుమారుడౌ రుచి, రోరగనాయకకుమారుడౌ తలపోయన్.

300

వ. అని తలంచుచు నవ్వుగువ మదనాతిరేకంబున వెచ్చనూర్చి మూర్ఛపోయి పడినఁ
దదీయవయస్య శిశిరజలసేచనమృదవ్యజనవీజనంబుల దానిసేద దీర్చినం జూచి
కువలయాశ్వుం డి స్థనియె.

301

క. అతివా నీ వివ్రైయి మూర్ఛిత నగుటకు నేమికలము చెప్ప మనుడు నా
సతి లజ్జాదైన్యసమ, స్వితలలితాపాంగదృష్టి నెచ్చెలిఁ జూచెన్.

302

తే. చూచుటయు రాజనందనుఁ జూచి బోటి, యిట్లనియె నిన్నుఁజూచి యీయించునన
పారవశ్యంబు నొందిన కారణంబు, దీనివృత్తాంతమును విను దేటపడఁగ.

303

—● కుండల యచునఖ కువలయాశ్వునితో మదాలసావృత్తాంతము చెప్పుట —●

నీ. విశ్వావసుం డన వెలసినగంధర్వరాజుతనూజ యీరాజవదన
పేరు మదాలస యాంఘమునఁ గేలి యొనరించుచుండఁగ నొక్కనాఁడు
పాతాళపతి యైనపాతాళకేతుఁ డన్నాపపుక్కినుఁ డేపు మిగిలి
మాయాబలమున నివ్వానిని గొనివచ్చి యిచ్చట నునిచి యీవచ్చురేయి

ఆ. ననఘ తా వరింతు నని నిశ్చయముఁ జేసి, యుత్సవంబుతోడ నున్నవాఁడు
వాఁడు దగినవరుఁడె వనజాయతాక్షికి, నకట శ్రుతికి శూద్రుఁ డప్పుఁ డగునె.

చ. దనుజుని బొంద రోసి వనితామణి పోయినరేయిఁ జూపఁ జూ
చిన గృహవెంపున న్నురభి చెప్పె దలోదరి భర్త గాఁడు నీ

కు నసుర మర్త్యలోకమునకు న్జనిన న్నడి వీని నెవ్వఁ డే

యు నతఁడు సువ్వు భర్త యగు నూఱుడు మింతయు శీఘ్ర మయ్యెడిన్.

305

వ. అని చెప్పిన నిప్పడంతి మరణవ్యవసాయనివృత్తయయ్యె నేనీతలోదరిచెలిక త్తియను
గుండల యనుదాన వింధ్యవంతునికూతురఁ బుష్కరశాలిభార్య నతండు
శుంభుం డనురాక్షసుచేత మృతుం డైనం బరలోకార్థపుణ్యతీర్థంబులకు దివ్యగతి
నరుగుచు నొక్కచోట సూకరాకారుం డైనపాతాళకేతుండు మునిజనత్రాణపరా
యణుం డైనయొక్కరాజకుమారునిచేత నేటువడి పతితరం గనుంగొని యత్రైఱు
గరయం దలంచి వానివెనుక నే మరలి యిచటి కరుదెంచితి నివ్వుచ్చెకంటి మూర్ఛకుం
గారణం బొకర్ణింపుము.

306

తే. చూడ్కులకుఁ జిత్తమున కింపు సొం పొనర్చుచున్న మన్తభమూర్తి వీ వుండ నిక
నసుర నేసినయన్యుని కాల నగుదు, నొక్క యని తల్లడంబున నువిద సొగసె.

వ. అని చెప్పి కుండల వెండియు.

303

ఉ. అక్కట యీలతాంగి హృదయంబున నీదెస కూర్చి యెంతయు
నైకొని యున్న దాసురభి నిక్కము రక్కసు నేసినట్టివాఁ
డిక్కమలాక్షిభర్త యని యేర్పడఁ జెప్పె గుమార దైవ మీ
చిక్కులఁ బెట్టి నెవ్వగలఁ జేడ్పడఁ జేయఁ దలంచెనో సఖిన్.

309

తే. కాంత పుట్టికోలే దుఃఖములె కుడిచె,వీనికి వివాహ మయినఁ బృథ్వీతలేంద్ర
మరణ మయిన్బహుని గ్రమ్మఱు బొంద,వలయ కేనుగ మగుతప మాచరింతు. 310

— ౧౦ కుండలకోఁ గువలయాశ్వండు దవపుత్రాంశముఁ జెప్పట —

సీ. అని చెప్పి కుండల యనఁగు నీ వెవ్వండ వేర యోజనమున కిందు రాక
గీర్వాణదైత్యగంధర్వచారణకన్న రోగకతులలో నొక్కరుండ
వే మానుసాగతి నీట వచ్చి తీమూర్తి మానుషి యన రాదు మాకుఁ జెప్పును
నావుడు శత్రుజన్మరనాథపుత్రుడ జనకుపంపున మునిజనులఁ గావ

ఆ. నరుగుదెంచి గాలవాశ్రమంబున నుండ,ననుర యొక్కండు కంఠి నై రయమున
వచ్చి యధఃపంక్తవత్సాయకమున నా,చేత నొచ్చి తిరిగి భీతి నొంది. 311

ఆ. హయముఁ దోలుకొని రయంబున నే కెను,కొనఁగ నెట్లా శఠిని క్రోడ మొక్క
బొటేయఁ బొచ్చి యతలమునకు డిగ్గుటయును,దోస చొచ్చి దాని గాన కిచట.

వ. సాంద్రతఃపుంజంబునం బరిభ్రమించుచు వచ్చి తేబోవిరాజితంబు నిప్పురు
పంబు నై నయిప్పుంబుఁ బొచ్చి నిన్నుం గని నేను బిలిచిన నరత్తప్రతివచన వైన
నీవెనుకన చనుదెంచి యీహర్షత్యతలం బెక్కిత నిది యిట్టిర కాని. 313

క. విను కుండల నీచెప్పిన,యనిమిషముఖ్యప్రవరులయం దెవ్వండఁ గా
ననుమాన ముపగు మనుజుండ,ననిమిషముఖు లెల్లఁ బూజ్య లనిశము నాకున్.

చ. ఆన విని యవ్వదాలన సహర్షసలజ్జసంస్తయేక్షణం
బు నిగుడ సీతలత్వమునఁ బొంది ముఖాబ్జము చూచుచుండె న
చ్చినకృపవెంపున స్ఫురభి చెప్పినయంతయు నిట్లు నిక్క మై
యొనరినదైవతీల యొకఁ డోపునె త్రోవఁగ నెందుఁ గుండలా. 315

వ. అని పలికె సంతఁ గుండల కువలయాశ్వం జూచి. 316

మ. ధరణీనాథకుమార! యాసురభిచేత స్వీన్నధన్యుండ వీ
వరయంగా నగు దీలతాంగి మది యన్యాసంగి గా నేర్చు నే
యొరుఁ డుద్యదృఢవిక్రమోజ్జ్వలుడె నీ వొక్కండునుం దక్క ని
ర్భరతీల స్ఫురవిధుఁ జేసి యెగువ న్బాతాళకేతు న్నహిన్. 317

ఉ. కావున నర్క దీప్తి శశిఁ గాంతి గుణాధ్యుని భూతి వొందున
ట్టివనజాయతాక్షి నిను నిం పెసలారంగఁ బొంది యుత్సవ
శ్రీ విలసిల్లునట్లుగ వరింపుము సద్విధిపూర్వకంబుగా
నావుడు రాజసూనుఁ డెలనవ్వు మొగంబు నలంకరింపగన్. 318

— ౧౦ మదాలసావివాహము ౧౦ —

- ఆ. అట్లు కాక యనుడు నపుడు మదాలసా, పితృకులై కగురుని హితుని భక్తి తోడ నాత్మ దలచె దుంబురు గుండల, యాక్షణంబ యతడు నరుగు దెంచి. 319
- వ. సముచితంబు లగుమంగళాచారంబు లొనరించి. 320
- చ. అనలము ప్రజ్వలించి విహితాగమతంత్రము లాచరించి పెం పొనరగ మంత్రయుక్త మగుహోమము మున్నొనరించి తుంబురుం డనఘుడు సేయఁగా గుహలయాశ్వుడు పెండిలి యయ్యెన్ శ్రీతి న త్యనువమరూపయావనమదాలసమానస సన్మదాలసన్. 321
- వ. ఇట్లు యువుకుం బరమోత్సవంబునం బగిణమంబు చేసి తుంబురుండు నిజతపో వనంబున కరిగె గుండలమును స్థంబు లాడఁ జనుకుతూహలంబున వినయా వనత యై కుహలయాశ్వన కీ ట్లనియె. 322

— ౧౧ కుండల తప మొనర్చి దివ్యగతికై ౧౧ —

- క. చతుగుండపు సయధర్మ, నిర్వతుండపు సర్వభక్తి ప్రియనీకు సాఖు! పం డితజను లైనను నెరుపు, పితా మున దేవం నేర్పరే యెలనాగల్. 323
- క. యను నెచ్చెలిదెస మని, నూనెనెయ్యమునజేసి యుడుగక బుద్ధు ల్నా నేర్చిసట్లు నెప్పెన, మానుగ మీ కేమి వినుడు మగువయు నీవున్. 324
- సీ. పతి ప్రయత్నంబుతో భార్య భరించుచు గీ డొండ కుండ రక్షింప వలయు నవిరోధవృత్తి ధర్మార్థకామములు భార్యనుకూలతఁ బతి కతిశయిల్లు భార్యవిహీనతఁ బతిక వర్గత్రేతయంబులో నొక్కటి యయిన లేదా దేవపితృతిథిపూజావిధు లొనరింప భార్యయ పతికి సుపాశ్రయంబు
- తే. మగడు వెలిగాఁగ సరికి ధర్మంబు ధనము గామమును మున్న లభ్యముల్లావు గాన దంపతులు పరస్పరవశతాప్రమోద, మగ్గుమానసు లై కూడి మనుట యొప్పు. 325
- వ. అని బహుప్రకారంబుల భర్తృభార్యాధర్మంబులు చెప్పి. 326
- క. మనుజేంద్రతనయ! నీవును, వనితారత్నంబు గూడి వైభవలీలఁ ధనతనయాయుర్యతు లై, మను డని దీవించి యక్కుమారుని నెలమిన్. 327
- వ. వీడుకొని మదాలసం గొఁగిలించుకొని కుండల దివ్యగతిం జనియె నంత. 328

— ౧౨ మదాలసం దెచ్చునపుడు మార్గమున గుహలయాశ్వనకు రాక్షసులతోడి యుద్ధము ౧౨ —

- శా. ధీరోదాత్తుడు శత్రుజిత్తనయుఁ డద్దివ్యాశ్వమున్ దాను నా నీరేఖాక్షియు నెక్కి యయ్యతలము న్నిశ్చంకత న్వైల్యడం బ్రారంభించిన గాంచి కొండ అసుర ల్పాతాళకేతుండు పెం పారం దెచ్చినకన్య మీ డొకడు శౌర్యస్ఫూర్తి గొం చేగడున్. 329
- క. అని యాక్రోశించుచు వెను, జని చెప్పిన దనుజవిఘ్నంబు సంధ్యాపూర్ణలో చనదంతలాడనో గ్రాస్యనితాంతామర్ష భీషణాకారుం డై. 330
- వ. రయంబున వెలువడి. 331

శ్రీ సు
మార్కండేయపురాణము

తృతీయాశ్వాసము

మదజపభవాన్వయ

తామసవనాత్క! మహితధర్మవితర్కా!

సామపితమితవచనంచ

నామోపతలభిన్న! నాగయన్తీర్ణా!

1

వ. పరమజ్ఞాననాథు లై నాథు లాజైమిని కి ట్లనిరి జపంబు స్వాస్థ్యశ్చతరుంబు
మదాలసాకువలయాశ్వలు మంబు యెట్లు వర్తించి ని యడిగిన సతనికిం
గొడుకు లి ట్లనిరి.

2

ఉ. అత్తకు మామకు నృపినయంబుగ నిచ్చలు భక్తి మ్రొక్కుచు
న్జిత్త మెల్లవ బంపు దగఁ జేయుచు దాసు వ్రియుండు వేడ్కమై
జిత్తజభోగరాగముల జేసి మనంబుల గొతుకంబు
లొత్తగ నవ్వుదాలస మదోత్కటలీల సనేకభంగులన్.

3

శా. లీలోద్యానముల స్వదాలసమరాశి కేళిమ్యాజ్జిని
కూలస్ఫాటికమండలంబుల లతాకుంజంబులక్ రత్నరు
జ్జాలాలంకృతకృతి మాదివిలసత్సానుప్రదేశంబుల
జ్జాల స్వేడ్క వినోదము ల్బలుపుచు న్సాంద్రానురాగంబునన్.

4

౪. అభిమతసుఖంబు లనుభవించుచు నుండె నంత నొక్కనాడు శత్రుజితుండు పుత్రున
కి ట్లనియె.

5

౫. పాపపురక్కను ల్లలరు పల్వరు దద్భయ మందకుండఁగా
దాపసతోటి గాచునది ధర్మపు గావున శౌర్య మొప్పు నీ
వీరము వాహనోత్తమము నెక్కి కుమారవరేణ్య! నిచ్చలు
నీపిని సంచరింపు ధరణి ధరణీసురరక్షణార్థ మై.

6

— శాశికునిమాయచే మదాలస మృతి నొందుట —

అని పనిచినం గువలయాశ్వండు పూర్వాహ్లాంబునం గువలయంబుం గలయం దిరిగి
యరుగుదెంచి తండ్రికి మ్రొక్కుచు మదాలసామనోహరవిహారంబులం దవిలి

దివసశేషంబును రాత్రియు సుఖించుచు ననుదినంబును నివ్విధంబునం జరి
యించుచుండి యొక్కనాడు పాతాళకేతునితమ్ముండు తాళకేతుం డనుడై తే
యుండు పూర్వవైరంబు దలంచి యమునానదీతీరంబున మాయామయం బగు
నాశ్రమంబు గావించికొని మునివేషంబున నున్న వానిం గనియె నంత వాడును
నక్కుమారునిం జేర నరిగి యిట్లనియె.

7

ఉ. వీరకుమార ! యేను నిను వేడెనఁ బ్రార్థన సల్పుమయ్య పెం
పార మఘం బొసంగఁ బ్రియంపడి నక్షీణ లేమి వచ్చితి
న్గారవ మొప్ప నీమహితకంఠవిభూషణ మిమ్ము నాకు ర
క్షారతి పూని యేమటక కావు మదాశ్రమముం గృపాచుతిన్.

8

తే. అంత కేను జలంబులయందు మునిగి, సకలభూప్రజావృద్ధిహేతుకము లైన
మహితలై దికవారుణముం త్రవిధుల, వరుణు సభిమం త్రితునిఁ జేసి వత్తు ననిన,

9

తే. కపటమునికి నతఁడు మ్రొక్కి కంఠభూషణం బొసంగి యేను భవదాశ్రమంబుపొంత
నుండఁగావిఘ్న మొనరింప నొక్కసునికి, రాదు విహితకృత్యము సల్పి రమ్ము పొమ్ము.

తే. అనిన యమునాజలంబులయండు గ్రుంకి
యసురమాయానిలంబున నక్కుమారు
పురమునకుఁ బోయి రాజమంఠరముఁ జొచ్చి
మొగముపై శోకదై న్యము ల్బుసుగువడఁగ.

11

వ. ఎల్లవారికి నెఱింగించుచు మదాలసకడకుం జని డగ్ధుల్లిక వెట్టుచు.

12

ఉ. అక్కట యేమి నెప్పుడు మదాశ్రమభూమి ఋతధ్వజంబు పెం
పెక్కినవిక్రమంబున మునీశ్వరరక్షణకేళి నుండఁగా
రక్కసుఁ డొక్కరుండు గడు రౌద్రమునం జనుదెంచి తాకి పే
రుక్కున నొక్కశూలమున నుగ్రతఁ జీరిన గూలె మేదినిన్.

13

వ. అట్లు గూలి.

14

తే మరణవేళను దనకింతమాల దీని, నిచ్చె నా కింక దాహగ నేల ? వినుము
శూద్రతాపసు ల్లాంద అచ్చోట నుండి, యగ్ని కార్యంబు లొనరించి రతని కపుడు!

తే. ఎనుగు హేమరవం బేడ్పుటలుగు గాగ, నశ్రుజలపూరితానన మైనకువల
యాశ్వరత్నంబుఁ గొనిపోయె నద్దురాత్ముఁ డింతయును నేమి నెప్పుడు నేను దల్లి.

క. ఏ నెంతపాపకర్డుడ, నో నాముందఱన యింతయును నొనరింపం
గా నాకుఁ జూడవలసె, న్నానిని ! యిం కేది తగవు ? నడుపుము దానిన్.

17

తే. హృదయమునకు నమ్మిక యగునివ్విభూషణంబు గైకొందుఁ గా కిది నాకు దహని
కేల యనుచు నచ్చట వైచి తాళకేతుఁ, డరుగుటయు నెల్లజనులును నార్తి బొంది.

ఉ. హా ! యని యేడ్చుచు నివసకు లై పలవింపగ చేపు లమ్మహీ
నాయకుఁడు స్థుమారునిగుణంబులు పేర్కొనుచుం బ్రలాపము

ల్వేయగ నవ్యభూషణము చేరి మదాలస ప్రాణవాయువు
లోయి ప్రచండవాతహతపుష్పలతాకృతిఁ గూలె మేదినిన్. 19

క. అంతట బురజనననాభ్యంతరముల నెల్ల నేడ్పు లడరెను భరణీ
కాంతునిగృహమున నెట్లు దు, చంతాక్రందనము లడరె నట్టుల పెట్టె. 20

క. పరిమరణశోకతాపా, హతి విగతప్రాణ యై మదాలస వజ్ర
హతిఁ బడినమణిశలాకా, కృతి నేలంబడిన జూచి క్షీణిపతి మదిలోన్. 21

❖ శత్రుజిత్తుఁడు దత్తున్నియు వైరాగ్యము నొందుట ❖

వ. ధైర్యం బవలంబించి పరిజనుల నవలోకించి యిట్లనియె. 22

తే. అద్భుతంపుసంసారంబునందుఁ గల్లు, నఖిలసంబంధములయనిత్యత దలంప
మనకు నాఱడి నిట్లు రోదనముచేత, తగవు గా దని చూచెదఁ దత్త్వయుక్తి. 23

క. మతి నొక్కించుకనుచు నే, సుతులకుఁ గోడలికి నేని శోకించెదనే
కృతకృత్యత్వంబున వి, శ్రుతు లగునయ్యిరువురును నశోచ్యులు మనకున్. 24

వ. అది యెట్లనిన. 25

ఉ. నావచనంబున స్తునిజనస్థిరక్షణనిత్యతత్పరుం
డై వెన నేగి యాముసులకై సమరావని వీర కేళిమై
నేవపుదేహము నివ్వడిచి యెంతయు ధాత్రిఁ గృతార్థుఁడైనపు
ణ్యావహమూర్తి యాకువలయాశ్వుఁ డశోచ్యుఁడగు గాక శోచ్యుఁడే? 26

క. జననిసతీత్యము సంశంబున విమలత్యమును ననదుభుజవీర్యము నా
తనయుం డిటు వెలయించునె, యని విప్రార్థంబు కాఁగఁ బ్రాణచ్యుతుఁడై. 27

చ. పతిమృత విన్నమాత్ర సజభావము దగ్ధత మైన దాన సు
వ్రత యిటు ప్రాణము వ్ర్వడిచి గ్రక్కున భర్తను గూడఁగా శుభ
స్థితమెయి జన్మయీసతీవిచిత్రచరిత్రము దుఃఖహేతువే?
పతిఁ గడవంగ ధైవతము భావల కెందును గల్గ నేర్పునే? 28

ఆ. మగఁడు లేక యింట మలమల మలుగుచు, నీలతాంగి యుండె నేని జూచి
మనకు నఖిలబంధజనులకు నొక్కనాఁ, ధైన శోకవహ్ని యాటు పెట్లు? 29

క. పురుషవిహీన లయినయా, తరుణులదైన్యముల కడల దగుఁ గాక మది
స్ఫురుషానుమరణపుణోత్తర యగుసీసాధ్వీ వగవఁ దగియెడునదియే? 30

వ. అని శత్రుజితుండు పరికినపలుకులం బుత్రమరణప్రకారం బెఱింగి కువలయాశ్వ
జనని జనితవార్షయై పతిం జూచి యిట్లనియె. 31

ద. మనమున భీతగోడ్విజనమాజము గావఁగఁ బూని యాజి న
స్త్రనిచయదారితాంగు లయి చచ్చువినిర్వలధర్మకర్మతుల్
మనజులు గాక రోగముల మ్రచి గృహంబులయందు బంధు లే
డ్వ నిలుగుకప్పులు న్నురులే వారలతల్లులు తల్లులే మహిన్? 32

ఆ. ఉగ్రవైరివిజయి యొండె మృతుం డొండె, నాశిభూమి నెప్పు డగుఁ దనూజాఁ
డపుడు గర్భదూఃఖ మతివకు సఫలతఁ, బొందు నని తలంతు భూపవర్య. 33

వ. అని పలికె నంత నన్న రేంద్రుండు గంధర్వరాజవందన నలంకరించి యుచితప్రకా
రంబునం బురంబు వెలువడం గొని చని సంస్కరించి కృతస్నానం దై కొడుకునకుఁ
గోడలికి సుదకకర్తంబు లాచరించి వీటికిం జనియె నటఁ దాలకేతుండును యమునా
జలంబులు వెలువడి కువలయాశ్వనికడ కరిగి మహాపురుషా! నీవలనం గృతా
ర్థుండనైతి నీ విచ్చటం గదల కునికింజేసి మదభిలషితం బంతయు సాధితం బయ్యె
వేంచేయు మనిన నతనికి నమస్కరించి వీడుకొని యక్కునూరుండు. 34

క. అసమానసౌకుమార్యో, ల్ల సితమృదఃతనూలతావిలాసమదభరా
లస యై కర మమరుమదా,లసఁ గనుఁగొనునతికుతూహలం బెలరారన్. 35

వ. కువలయాశ్వంబు నెక్కి రయంబునం జని. 36

కువలయాశ్వుండు మదాలసమరణము విని దుఃఖించుట

సీ. అపగతాలంకార మై యపహృష్టజనావలీవిరళ మై యప్రవర్తి
తాతోద్యతాద్య మై యపిధంబున నున్న పురవంబు కుమారవరుండు సొచ్చి
తనరాక కదృతంబుచు నతిమోచంబు నొంది చెలంగుచు నొండొరులను
నెలమి నాలింగనంబులు సేయుచుచు చీలిఁ జేరి దీవింపుచుఁ బౌరు లెల్లఁ

తే. బొదివికొని రాఁగ మంకిరంబునకుఁ జనిన, పల్లిదండ్రులు సకలబాంధవులు నధిక్
హ్వవిస్తానుమగ్ను లై యతనిఁ జక్కఁ, గొఱిలించి రాశీర్వచఃకలితు లగుచు. 37

వ. అక్కుమారుండు వాగలసంభ్రమవేష్టితంబులు చూచి విస్మితుం డగుచుఁ దంత్రికి
మ్రొక్కి యది యేమి యని యడిగిన నతండు గొడుకున కంతవృత్తాంతంబు నుం
దేటపడం జెప్పటయను. 38

చ. చెవులకు శూల మై యెదకుఁ జిచ్చు టాకి మదాలసామృతి
శ్రవణము వేదనం బెనుప రాజకుమారుండు తల్లిదండ్రులొ
ద్ద విపులశోకలజ్జలకుఁ దానల మై వదనంబు వ్రాల్చి ని
ల్పై వెఱుగుపాటు నొంది కడుఁ జేష్ట యడంగి విష్ణుమూర్తి యై. 39

వ. అటు నిలిచి యంతర్గతంబున. 40

క. ఆవెలఁదుక నామృతి విని, జీవము వెను దొఱుగి చనియొఁ జేడియమరణం
జే వినియు నున్న వాడను, జీవముతో నింత కఠినచిత్తుండు గలఁడే? 41

వ. అనుచు నందంర నిట్టూర్పులు సందడింప దెందంబు గొందలంబు నొంద నన్న రేంద్ర
నందనుండు వెండియు. 42

సీ. ఎలనాగఁ జేర్కొని యేడ్చెద నందునే మముబొంట్లకును నిది మానహాని
పడఁలి కిచ్చెదఁ దనుప్రాణంబు లందునే దనువుఁ బ్రాణంబులు దండ్రీసోష్టు

మునివృత్తి నడవికిఁ జనియెద నందునే జనకుఁడు న న్నేల చనగ నిచ్చు ?

నుడిగి మడిగి మాని యుండెద నందునే నొవ్వనివారికి నవ్వఁ బట్టు:

తే. బ్రాణములు నాకు నిచ్చినపడఁతినమపకృతికి నేర్తునె ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప ?

భామినీభోగసౌఖ్యము ల్పరిహరించి,విరతి నొందెదఁ గా కింక వేయు నేల! 43

వ. అని తలంచి మదాలసకుం దిలోదకప్రదానంబును ననంతరక్రియాకలాపంబును నిర్వర్తించి ఋతధ్వజం డెల్లవారును విన ని ట్లనియె. 44

— కువలయాశ్వుఁ డన్యభార్యపరిగ్రహము సేయ నని ప్రతిప పట్టుట

తే. నాకు నీజన్మమున సుగుణైకభద్ర,యగుమదాలస యొక్కర్థ యాలు గాని యన్యభార్యపరిగ్రహ మాచరింప,నింక సత్యంబు పలికితి నే వినుండు. 45

వ. అని ప్రతిజ్ఞ చేసి ఋతధ్వజం డంగనావిషయభోగసుఖంబు లన్నియుఁ బరిత్యజించి తుల్యవయోరూపగుణసంపన్ను లై సఖులతోడం గూడి క్రీడించుచున్నవాఁ డతనికి మదాలసం దెచ్చి యిచ్చుటయ పరమకార్యం బని యీశ్వరాదులకుం జేయ రా దనిన నితరులకు శక్యంబు గామి చెప్ప నేల యనినం గొడుకులకు నశ్వతరుండు నవ్వచు ని ట్లనియె. 46

తే. జనులు మున్న కై పెక్కి యశక్య మని మనంబులోపల స్రుక్కి కార్యంబునందుఁ బూని యాద్యోగ మొనరింప రేని నెట్లు,దానిసఫలతాఫలతలు చారు గంద్ర. 47

క. తనపౌరుషంబు వదలక, మనుజుఁడు కార్యం బొనర్ప మానుగ దైవం బునయందుఁ బౌరుషమునం,దును దత్ఫలసిద్ధి దోఁచుఁ దుల్యస్థితితోన్. 48

— అశ్వకరుఁడు పరస్వతినిగుఱించి తపము చేయుట —

వ. కావునం దత్కార్యంబునకు యత్నంబు సేసెద నని తనయులకుం జెప్పి యప్పుడ హిమవంతంబున కరిగి యురగేశ్వరుండు ప్లవతరణం బనుతీర్థంబునం దపో యుక్తుం డై సకలవాఙ్మయస్వరూప యైనపరస్వతిం దనహృదయకమలంబున నిలిపి కొని కరకమలంబులు మొగించి యి ట్లనియె. 49

క. దారువునం దనలంబును, ధారిణిఁ బరమాణువులును దద్దయు నున్న ప్లారాధనీయమూర్తివి, భారతి! నీయందు నుండు బ్రహ్మము జగమున్. 50

క. ఆరయ నీ నెల వగునోం,కారము మాత్రత్రయమునఁ గాదే యుండు న్భారతి! సదస్త్వయ మగు,సారాపారద్వయంబు సంఘ్నం బై. 51

, అశ్వకరునకు పరస్వతి గానప్రాసీణ్య మొనఁగుట .

వ. దేవీ ! యనిర్దేశ్యస్వభావంబును బ్రణవార్థమాత్రాశ్రితంబును వికారరహితంబును దాలుదంతోష్ఠపుటజిహ్వావ్యాపారదూరంబును సాంఖ్యవేదాంతోక్తంబును నాది మధ్యాంతరహితంబును నై వెలుంగుపరంజ్యోతి సీస్వరూపం బిట్టి దని నిరూపింప నెవరికి శక్యంబు నిత్యంబులు ననిత్యంబులు స్థూలంబులు సూక్ష్మంబులు నైన

బహువిధపదార్థంబులు నీవలన నుద్భవిల్లు నీస్వరవ్యంజనంబులంజేసి సమస్తంబు సంవ్యాప్తం జై యుండు నీమహామహిమ యవాజ్ఞాససగోచరం బని యనేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్న యై సరస్వతి యశ్వతరునిం గనుంగొని పరలోక ప్రాప్తం జైననీయనుజుండు కంబళుండు చనుదెంచి తొల్లిటియట్లు నీకు సహాయుండు గా వరం బిచ్చితినింక నీ కభిమతం చెయ్యది? యడుగు మనిన నతండు దేవీ! కంబళునకు నాకు సత్స్వరమహితమధురగీతవిద్యావిశారదత్వంబు ప్రసాదించవలయు ననిన వాగ్దేవి యవ్వరం బొసంగి మత్ప్రసాదంబున మీరు స్వర్గమర్త్య పాతాళంబులయం దెవ్వరికంటె నధికు లయిరగాముకుల రగుల డని యంతర్ధానంబు చేసినం బరతాళస్వరాదిల క్ష్యలక్షణం బంతయు నప్పుడ తమ కవగతం బగుటయు నయ్యున్న యుం దమ్మందును బరమానుభాగంబునం దేలుచుఁ గైలాసంబున కరిగి.

కైలాసమన శివుఁ డశ్వతరునిపాటను మెచ్చి వర మొసంగుట ౧౧

సగ్ర. శ్రుతికాంతావక్షస్వస్ఫురితబహువిధస్తోత్రనవ్యాధిభాతో
ద్వితవైచిత్రీనిమగ్నాత్మకు సురమునిగంధర్వవిద్యాధరేంద్రా
ర్చితసాదాంభోజాః గాంతీశ్చృశశతవృక్షీపతిబ్రహ్మసేవా
సతతప్రేమాత్మచేతోజనితఘననయాశాలిః జంద్రావహాళిన్. 13

మ. కని భక్తిం బ్రణమిల్లి పన్నగపతు క్లాతూహలం బెంతయు
స్థనంగా నధికప్రయత్నమున నిత్యంబు న్నను జ్ఞేరి గే
పును మధ్యాహ్నమునపు సంజలను మాపుం గొల్చి యప్పార్వతీ
శుని గీర్తించుచు నింపుఁ బెంపు నెడలో సొంపాఁగఁగా బాడుచున్. 54

క. అహిపతు లారాధన మిటు, బహుకాలము నేయ వారిపాటకుఁ గడు మె
చ్చి హయం డనుగుండు పగముల, నహీనముగ నిత్తు ననిన ననురాగముతోన్. 55
తే. అశ్వతరుండు తమ్మందును నధికభక్తి, నమృహదేవునకు మ్రొక్కి యమరవంద్య
దేవదేవ త్రిలోచన త్రిపురమథన, యిందు శేఖర నయ వర మిచ్చె దేని. 56

వ. అవధరింపుము మరణప్రాప్త యైనకులయాశ్వకుమారుని కులప్రమద మదాలస
తనపూర్వపయోరూపకాంతివిలసనమ్ములతో నా కిప్పుడ పుత్రి యై పుట్టి జాతి
స్థరయుఁ బరమయోగినియును యోగిమాతయును గావలయు ననిన భవుండును
మత్ప్రసాదంబున నట్ల యయ్యెడు నీవు నిజపురంబునకుఁ జని నియతుండ వై
పితృప్రియంబుగా శ్రాద్ధం బొనరించి మధ్యమపిండం బుపయోగించి మదాలసాజనన
కామధ్యానపరుండ వగుచుండ నీమధ్యమఫణంబున నాసుమధ్య యుద్భవించు
నని వరం బిచ్చిన హరించి భుజశేర్వరుండు భుజగకుండలునకు నమస్కరించి రసా
తలంబున కరిగి తత్ప్రకారంబున నాగంధర్వరాజనందనం బడసి యెవ్వరు నెటుంగ
కుండ సంతర్కహంబున నంగనాజనరక్షితం గావించి యొక్కనాడు కొడుకుల
కి టనియె. 57

నాగకుమారులతోఁ గువలయాశ్వుఁడు నాగలోకమున కరుగుట

- క. మనుజేంద్రసుతున కువశృతి, యొనరింపగ వలయు నంటి రొనరించితిరే
చని నాకడ కేలా తోడ్పొంది రా రొకనాఁడు నట్టిగుణవత్స నిధిన్. 58
- క. అని ఘణిపతి పలికిన చ, త్వయములు మఱి త్వయము మువంబు దనరఁగాఁ
జని యిష్టాలాపమ్ముల, యనంతరమ వేడ్కఁ గువలయాశ్వునితోడన్. 59
- క. శ్రీయుత నీవు ప్రియమున, స్థాయినికి రాగ వలయు నావుడు మాయి
ల్గి యిల్లని వేఱడ మిటు, నేయుదురే యిది సఖత్వశీలము తెఱఁగే? 60
- వ. అనిన నుగగకుమారు లి ట్లనిరి. 61
- క. విచుము ఋతధ్వజ ! యించుక, నుచు సందేహంబు వల దహో ! యిట్టిర మా
మనముచు వేటుగఁ దలఁపము, నిరు మాజవకుంఠ గగము నెమ్మి జూడన్. 62
- చ. మనమునఁ గౌతుకం బడఁ మారుగఁ దోడ్పొంది తేరఁ బంచిన
జ్ఞనచుత ! యేము వచ్చితిమి నావుడు విగ్రహ లేచి గాజనం
దము డటు లైన నెంతయును ధన్యుడ నైతిః బొదండు లెండు మీ
రనుచుఁ గరంబు లెత్తి తనయాకలఁ జేర్చుచు భక్తియు క్తుఁ దై. 63
- క. మీతండ్రియ మాతండ్రి వి, నీతిని మియ్యట్లు నేను నెమ్మి నతనికి
స్మృతి యొనరింప దగుదును, వీతకళంకాత్మగార ! వేయుచు నేలా ?
- తే. తండ్రి పిలువబంచిన నేను వడయు వెఱతు, నవ్వుహాత్తునియనుగులయాన యనుచు
నపుడ కనలి గాల్పడఁ గుతూహల మెల్లఁ, చక్కుమారులుఁ దారు నృపాత్తజిండు.
- తే. పుఁము వెడలి గోమతి యుపువ్యాతఁడిని, ననుము కొని చని యా జనంపనుండు
దీనియావలిదెస వాకో ద్విజకుమారు, వసులయా గని యడుగంగ వారు నేరి. 66
- క. ఇరుగేలువట్టి తననం తనమున దనఁమున డిగి ఋతధ్వజఁ గొనిపో
యిరి పాతాళమునకు న, చెచ్చెరువుగ నిజమూర్తు లెలమి జేకొని యంతన్. 67
- క. ఘణముల మణిస్వస్తికల, త్రణరుచి కాంగు లగువారిఁ గరుగొని పుల్లే
క్షణుఁ దై యతఁ డాహా బ్రాహ్మణులరె మీఁగ లది లెప్ప యని కడు నగుచున్.
- క. ప్రమదరసమగ్నుఁ డగున, క్కొమరునికిని నశ్వతరునికొడుకులు తమతం
డ్రి మహారోగేంద్రుఁ డనియును, నమరనికరమాచ్యుఁ డనియు నతిగుణుఁ డనియున్.
- వ. చెప్పి తమవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి తోడ్పొంది చనిన నక్కుమారుండును
మణిమయాభరణకిరణస్ఫురితకుమారతనూజతరంగసముదయసంకులంబును హార
కేయూరనూపురాదినానావిధభూషణభూషితావయవోపశోభిత నాగనితంబినీని
కురుంబాలంకృతంబును నై తారకానికరాభిరామం బైనయంబరతలంబునుం
బోలె నభిరమ్యం బగుపాతాళభువనంబుఁ జూచుచుం బ్రతిగృహంబునఁ జెలంగు
వీణావేణుస్వనానుగతంబు లైనగీతంబులును మృదుమృదంగహణవాదివాద్యంబులు
చాకర్ణింపుచుం జని యయుర్వరగేంద్రమందిరంబుఁ బ్రవేశించి నిజప్రియవయ

స్వలు గానిపింప దివ్యమూర్త్యాంబరాభరణశోభితుండును వజ్రవైడూర్యఖచిత కాంచనాసనాసీనుండును భుజంగమాంగనాగరకలితచారుచామీకరచామరవ్యజన వీజ్యమానుండును నై వెలుంగుచున్నచన్నగేశ్వరుం గని తచ్చరణంబులకుం బ్రణామంబు సేసిన నతండు కువలయాశ్వం గౌఁగిలింతుకొని మూర్ధ్ధాక్షాణంబు చేసి దీవించి యుచితాసనంబున నునిచి యి ట్లనియె.

70

— నాగేంద్రుడు కువలయాశ్వని గౌరవించుట —

తే. నిరుపమానతేజఁడ వై ననీగుణముల, కెలమి నొందుచు నుండుదు నెప్పుడు నేను సద్గుణనిజీవితము జనశ్లాఘనీయ, మనఘ ! గుణవిహీనుండు సప్రాణశవము. 71

క. తనయుండు తల్లిదండ్రుల, కనుపమసద్గుణసమృద్ధి నానందకరుం డును రిపులకు హృదయజ్వరమును నై మను టొప్పు జన్మమునకు ఫలముగాన్. 72

క. పరదూషణములు సేయక, దరిద్రు లగువారియందు దయ గలిగి విప త్పరిషీడితులకు దిక్షై, పరగెడుపురుషుండు సుగుణబంధురఁ డెందున్. 73

చ. అని ప్రియ మారఁగాఁ బలికి యాన్యసూతియుఁ దాను నాత్మనం దనులును గూడి యొక్కట ముదంబున మజ్జనభోజనాదిని త్యనియతకృత్యము ల్పలిపి యంత నభీష్టకథాప్రసంగతికా మన మలరంగఁ జేయుచుఁ గుమారకు స్ఫుజగేంద్రుఁ డి ట్లనున్. 74

— ఆశ్వకర కువలయాశ్వలంఘనము

తే. భద్రమూర్తి మాయంటి కభ్యాగతుఁడవు, గానఁ బూజింపవలయు ని న్దారవమునఁ గొడుకు తండ్రి నశంకత నడుగునట్టు, లడుగు నన్ను నీ కభిమత మైనధనము. 75

వ. అనినం గువలయాశ్వండు దేవా! మదీయసదనంబున సువర్ణాదిసమస్తవస్తువులు సంపన్నంబులు సకలభూవల్లభుం డగుమాతండ్రి గలపదివేలేండ్లకు నా కేమిటం గొఱంత లేదు పాతాళాధిపతి వైననీకాయుణ్యంబునకు భాజనంబ నైతి నట్టినే నింక నేమి యడుగువాడ నని వెండియు. 76

చ. జనకభుజావనీజములచల్లనినీడ వసించి యుండునం దనులు జగంబున స్సుఖులు తండ్రి మృతుం డయి చన్నఁ బిన్ననాఁ డ నిజకుటుంబభారము గడంగి వహించుచుఁ దీవ్రదుఃఖవే దనఁ బడువా రపుణ్యులు విధాతృనిచేత భుజంగమేశ్వరా! 77

వ. కావున. 78

తే. తండ్రికృపదృశాస్త్రాయము ల్ధనము లకట, గొఱత లే దధులకుఁబెట్టఁ గుడువఁ గట్టఁ జొలుచు యావనారోగ్యము ల్గలవు మున్నయిట్టినాకు వేడంగ నిం కేమి వలయు. 79

క. అనిన భుజంగమవిభుఁ డి, ట్లను మణికనకాదు లొల్ల వై తెని మనం బున కొం డెద్ది ప్రియము దా, నిన యడుగుము స్త్రీతి నిత్తు నీకు గుమారా. 80

— మదాలస కనపుత్రులకుఁ దత్త్వోపదేశము చేయుట

- సీ. నీవు నిర్మలుఁడవు నీ కెక్కడిది వేరు భావింపు మది కల్పనావికార [తెలుఁగు
మొడలు నీమదియు నీ వొడలివాఁడవు గామి యెలుఁగు మేడ్వకుము నీయేడ్పు
భూమ్యాదినిహంబు బొంది విశ్వజ మైశబ్దంబు గాని నీస్వనము గాదు
హనివృద్ధుల బొరయపు నీవు భోజ్యాన్న పానభోక్తవు గావు గానఁ గుట్టి
- తే. యితఁడు తండ్రి తల్లి యిది యేసు దనయుండ, వీరు హితులు నాకు వీరహితులు
నీధనంబు నాది యే నియ్య ననుపల్కు, లునుగు మయ్య! భేర ముడిగి యుండు.
- ఆ. పూర్వాపాశక్తపుంజనిబర్హ మై, తొడిగిననుబుంబునకువు దాల్చు
జీర్ణ మగుచుచుండుచెఱటిదేహంబున, యందు నీవు నుమతఁ బొంద వలదు. 104
- వ. అని మఱియు మదాలస బహుప్రకారంబుల దేహజీవాత్మతత్త్వరూపంబు లాలాప
పథంబున నుపదేశింప నమదివప్రస్థమానుం డగునబ్బలుండు బలంబును బుద్ధియు
నానాఁటికిం బ్రవృద్ధి బొందినట్లు తల్లిచవగుంబులంజేసి విమలజ్ఞానం బంత కంతకు
నతిశయిల్లుచుండఁ బెరిగి పరమయోగి మై గృహస్థత్వంబు విడిచి చనియెం దద
సంతరంబ యిరువురుకొడుకు లురయించి వారికిం గ్రమంబున నన్నరేంద్రుండు
సుబాహుండు శత్రుమర్దనుండు నని నామంబు లొసరించిన నగుచు నమ్మగువ
యయ్యిర్దటునందనుల నెప్పటియట్లు యోగవిద్యావిరగ్ధులుగాఁ బ్రబోధించె సంత
నయ్యింతికి నాలవపుత్రుండు పుట్టుటయును. 105
- క. బాలునికిఁ బే రిడఁగ భూపాలుఁడు నచ్చిన నిజాస్యప్తము వికవ
శ్రీలసితముగ మదాలస, యాలాపము నేయఁ జూచి యాశఁ జిట్లనియెన్. 106
- మ. కమణీ! పుత్రుల కర్థి నే నిశినప్రక్రాంతానినానంబు లె
ల్ల మది నైచ్చవు నీవు రాజతనయాంకాశమల్లం వాణో
విమతత్త్వోపదేశోటిచి త్తముల కుద్వేగంబు గల్గింపవో
యమితైశ్వర్యము నేయవో నగఁ గతం బం దెద్ది యూహింపంగన్. 107
- ఉ. నేరనివార మేము కమణీ! యిటు వెట్టితి మర్థిఁ బెళ్లు నీ
నేరిమి చూడ నీసుతుని నిర్తలినాహ్వయుఁ జేయుమా ప్రియం
బారఁగ నన్న నితి భవదాజ్ఞ నొనర్చెన నేను వీనికిం
జేరిల సీఁ డలర్కుఁ డనుఁ బెంపు వహించు నరేంద్ర! నాపుడున్. 108
- క. అధరణీశుఁడు నవ్వుచు, బుద్ధివివేకములఁ గరము ప్రోడ విటు లసం
బద్ధ మలర్కుం డనుపే, రిద్దచరిత! యెట్లు పెట్టి! తిని సార్థకమే? 109
- తే. అనిన నయ్యోగిమాత యిట్లనియె నధిప!, యవధరింపు మసర్వవ్యవహారమునకు
నై యెనర్తురు గాక యాహ్వాయము సార్థముగ నొనర్పఁగ వచ్చునె పురుషునకును.
- క. నీపెట్టినపేళ్లును విను, నాపెట్టినపేరు వోలె నరనర! సర్వ
వ్యాపి యగుపురుషునికి సర్వోపేతత్వంబు బొంద శూహింపంగన్. 111

వ. అది యెట్లనిన.

112

సీ. ఒకచోటినుండి వేటొకచోటి కరుగుట క్రాంతి నా జను నిట్టిక్రాంతి లేక
సర్వగతుండును సర్వాత్ముండును సర్వభూతేశుండును నగుపురుషునకును
విక్రాంతు డనుపేరు విపులార్థవంతమో వ్యగ్రమో యిది నీవ యవధరింపు
నిరవయపుం డైననిత్యునకు సుబాహునామం బొనర్చిన నగవు గాడె

తే. యెల్లజీవంబులందును నేకభావ, మై వెలుగునాత్మనకు నెవ్వ డహితుండు హితు
డనగ నెవ? డెట్లు శత్రుమర్దనసమాఖ్య, కర్థగతి యిందు జెప్పమా పార్థివేంద్ర!

క. తనయోద్దేశంబున నీ, వొనరించినపేళు లర్థయు క్తములే ని
త్యనిరాలంబజ్యోతికి, సనాతనుం డైనయట్టిసర్వాత్మునకున్.

114

వ. కావున.

115

క. వ్యనహారార్థపునావము, లవసీశ! నిర్గళకంబు లవుటకు నొడఁబా
టపు నేని యలక్కాఖ్యయు,నవుం గైకొను మపురుషార్థ మనకుము దానిన్. 116

వ. అని పుమాగ్రవాచిని యగుజీవితేశ్వరి చెప్పిన విని మహామతి ఘ్రానముతధ్వజుండు
దానికి నొడంబడియె నంత సక్కంతాతిలకంబు పూర్వనందనుల బోధించినట్టుల
బరమబ్రహ్మబోధకంబు లగువాక్యంబుల నయ్యలర్కు- బోధింపం దొడంగినం గువల
యాశుం డదేవి నాలోకించి.

117

ఉ. ఎక్కడి బ్రహ్మబోధ ? మిది యేటికి వీసికి? నెంత వెళ్లివే
యక్కట ! పుత్రరత్నముల నాఱడి బోధల జేసి పుచ్చి వే
చిక్కున బెట్టి తింక నటు నేయకు మీసుతుబుద్ధి శ్రద్ధతో
నెక్కొన ధర్మమార్గమున నిల్పుము దెల్పుము రాజధర్మముల్.

118

వ. అని మఱియును.

119

మదాలస యలర్కు డనుపుత్రునకు గర్తమార్గ ముపదేశించుట

క. విను పుణ్యాపుణ్యంబుల, ననిమిషతిర్యక్త్యయుక్తు లగుపితరులకు
న్తనుజుండు దృఢయును తుధయును,దనుకంగ నీ డుదకపిండదానక్రియలన్. 120

ఆ. అతిథిబంధు దేవపితృపితౄచప్రేత,యక్షమనుజభూతపక్షిటీట
కముల కెల్ల విహితకర్తరతుం డైన,యతండు సూరె యాశ్రయంబు దరుణి ! 121

క. కావున మత్సుతు డనీర్వి, కావింపుము రాజధర్మకర్తాన్వితుఁ గా
నావుడం బతివంపున న,దేవి యలర్కునకు గర్తదీక్ష యొనర్పన్. 122

వ. తలఁచి యనుదినంబును నబ్బాలుని ముద్దాడుచు. 123

ఉ. ధన్యుడ వైతి పుత్ర ! వసుధాతల మెల్ల నకంటకంబుగా
నన్యనరేంద్రభీకరకరాసిసమంచితదోర్బలక్రియా
మాన్యత యొప్పు నేలి యసమానయశోవిభవంబు నొంది ప
ర్జన్యపురోపభోగబహుశౌఖ్యము లందఁగ నీవు గాంచుటన్. 124

- శా. క్షత్రాచారముఁ దప్పఁ ద్రొక్కకుము రాజ్యశ్రీ దిలిప న్సుహృ
న్మిత్రవాతముఁ బ్రోవు ముజ్జ్వలకృపాణీవిస్ఫురత్పాణి నై
శత్రునేటి జయింపు ఊణిసురరక్షాప్రాణి వాటింపు స
త్పితృత్యాగ మొనర్పు యజ్ఞములు పుత్రా! సేయు మత్యున్న తిన్. 125
- తరువాఁజ. అనురాగమ న నోల లార్పు బాంధవులననఘ ! కై శనవిహారాలాపలీలఁ
బను లెల్లఁ జేయుచు భక్తి మీతండ్రీ, బరితుష్టఁ గావింపు బాల్యంబుమీఁద
మనసిజసుఖకేళి మగువలఁ దేల్పు, మహనీయ యావనమనవిభ్రమమున
వనమున మునివృత్తి వార్ధకమందు, వర్తింపు వనవాసివర్గంబు లలగ. 126
- వ. అని జనని బోధింపుచుఁ బెనుపం బెరిగి కృతోపనయసుండును మహాప్రాజ్ఞుండును
నై యలర్కం డయ్యంబవఁణంబులకుం బ్రణమిల్లి తనీ! మైహికాముష్మికసుఖాగ్రం
బెయ్యది కర్తవ్యంబు నా కెఱింగింపు మనిన నద్దేవి యిట్లనియె. 127
- సీ. పట్టభద్రుం డైనపార్థివేంద్రునకుఁ గర్తవ్యంబు మును ప్రజారంజనంబు
సత్సన్యసములఁ జనసు సక్తుండు గా సేమఱి వలదు ద న్నెపుడు రిపుల
వలన మంత్రము వెలిఁ జిలుక నీచ్చుట చెట్ట తనవాచు దానును దానఁ జెడుదు
రహితులు హితులును నగుట యెఱుంగఁగ వలయు మంత్రుల బుధిబలము మెఱసి
- ఆ. చరులఁ బనిచి నైరివరుల రోయించుట, నెవ్వరమున నెఱిగి నమ్మకునికి
కార్యయోగమునకుఁ గా శత్రు నైనను, నమ్మినట్లె యునికి నయవిధంబు. 128
- సృగ్విణి. స్థానవృద్ధిక్షయజ్ఞానసంపన్నుఁడు, స్థానపార్శ్వణ్యమంత్రప్రవీణుండు నై
మానవేంద్రుండు గామ్యవ్యవేతాశ్చకుం, డైన నిర్జించు ఘోరాజి వీరారులన్.
- క. విను సక్తుం డగుకుత్సిత, జననాథుని జెలుచుకడిచిశత్రులు సుమ్మి
జననుత! కామముఁ గ్రోధమ్మును లోభము మదము మానమును హర్షంబున్.
- వ. కామంబునఁ బాండుండు, గ్రోధంబున ననుహదాత్తజులు, లోభంబున నైలుండు,
మదంబున వేచుండు, మానంబున నహఁషుండు, హర్షంబునఁ బురంజయుండును
హతు లగుటయుఁ గామాదులచేత నిర్జితుండు గాక మరుత్తుండు లోకోత్తరుం
డగుటయు నెఱింగికొని ధైర్యధురంధరుం డైనధరణీశ్వరుండు కామాదిషడ్డో
పంబులఁ బరిహరింప వలయు. 131
- క. నరనాయకుండు మధుకర, పరభృతకలహంసబర్హి పన్నగబకసూ
కరచరణాయుధబాలుర, చరితమ్ములు గఱవ వలయు జననుతచరితా! 132
- తే. ఉడుగ కెప్పుడు నొనరింపుచుండవలయు, నృపతి కీటక క్రియఁ బ్రతిన్యపతియందుఁ
దఱి యెఱింగి పివీలికోత్కరముచేప్ట, జూపునది నీతికోవిదు లోచ్చద్యపడఁగ. 133
- క. విను మవనీపాలనకర్తనియుక్తుం డైనరాజు మహిలో సంక్రం
దనభాస్కరయమచంద్రప్రసనరూపము లైదు దాల్ప వలయుం దఱితోన్. 134
- ఆ. మహితవర్ష దానమహిమ నాలుగునెల, లిలకుఁ దనుపొనర్చునిందుకరణి

నెనఁగ నడుగువారి కొనుగి మన్నన బ్రజ, ముదముఁ బొందఁ జేయునది విభండు.

క. ఎనిమిది నెలలును నల్లన, దనకర్తముల భూరసంబు దఱుఁగం గొనుభా
నునిక్రియ సూక్ష్మోపాయంబున నరి గొనవలయు నృపతి భూప్రజచేతన్. 136

క. విమతులఁ బ్రియులం గాల, క్రమమునఁ దెగఁ జూచుయమునికరణిం దా దో
షము లరసి ప్రియాప్రియులను, సముఁ డై దండింప వలయు జనపతి పుత్రా! 137

చ. తమతమవర్ణధర్మములు నప్ప కుమార్తమున స్థరించుదు
ష్టమనుజవర్ణముం దగినకాంతి యొనర్చుచు నై జధర్మమా
గ్గమునఁ జరింపఁ జేయుమహికాంతుఁడు వారలపుణ్యసంపద
స్సమధికలీల నొంది దివి సౌఖ్యముఁ బొందఁగఁ గాంచుఁ బుత్రకా! 138

క. వర్ణాశ్రమధర్మంబులు, పూర్ణము లై యుండు నేసృపునిరాష్ట్రమునకొ
న్వర్ణదివిజసంగమ సౌఖ్యాన్వితమునఁ దేలఁ గాంచు నానృపుఁ డనఘ! 139

క. నరుల నిజకర్తములఁ ది, త్పుగులం గావించుధరణిపాలుఁడు దా న
న్నరులనుకృతములలోన, స్పృహవడిఁ గొనుచుండు పవిత్రభాగము పుత్రా! 140

❖ వర్ణాశ్రమధర్మనిరూపణము ❖

క. అని చెప్పిన విని సుతఁ డి, ట్లను వింటిని రాజసీతు లన్నియు జలజా
నన వర్ణాశ్రమధర్మము, లొనరఁగ నెఱిఁగింపు నాకు నుత్తమచరితా! 141

ప. అని యడిగినం గొడుకునకుఁ దల్లి యిట్లను వినుము దానాధ్యయనయజ్ఞంబు లను
త్రివిధకర్తంబులు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు మువ్వనకు ధర్మంబులు శూద్రునకు
దానద్విజాతిశుశ్రూషలు ధర్మంబులు మఱియు బ్రాహ్మణునకు యాజనాధ్యాప
నోత్తమప్రతిగ్రహంబులు క్షత్రియునకు ధాత్రిపాలనశస్త్రజీవిత్యంబులు వైశ్య
నకుఁ గృషివాణిజ్యకోరక్షణంబులు శూద్రునకు నేవయు జీవిక లివి వర్ణధర్మంబు
లాశ్రమధర్మంబు లాకర్ణింపుము. 142

మ. ఉపసీతుం డయి బ్రహ్మచారి-వినయం బొప్ప స్థురుం జేరి భ
క్తిపరుం డై పను లెల్లఁ జేయుచు సకృద్భితౌశియు న్నాంతుఁడు
న్విపులస్తీతియుతుండు నై సతతము న్నేదత్రయాభ్యాసవా
క్యముత్వంబు భజించి స్వఁ దగు నయ్యాద్యాశ్రమాచారమున్. 143

ఆ. అనఘ బ్రహ్మచారి కవలియాశ్రమముల, కరుగుచోట వినుము వరుస వలన
దిష్ట మైవయట్టి దేయాశ్రమం బైన, జేకొనంగఁ దగు విశిష్టచరిత! 144

శా. దారస్వీకృతియు స్థయాభిరతియు స్థర్ధాజ్ఞితార్థక్రియా
స్థారత్వంబును దేవపితృతిథిపూజాస్థైర్యము స్థీరదా
సీరాజీసుతబాంధవాతురజనశ్రేణీసమృద్ధాన్నస
త్కారోదారతయు స్థణింప గృహికి స్థర్మంబు లుద్యన్నతన్. 145

మ. వనితాపుత్రసుహృజ్ఞనావలులపై వైరాగ్యముల్లంబున
 స్థనరం గానకు నేగి వల్కలజలూధారుండు సన్నీహృద
 ర్యనిరూఢుండును గంధమూలఫలశాకాహారసంతృప్తుడు
 స్థనబోధామలినాత్మకుం డగుచు వానప్రస్థుఁ డుండు స్సతా ! 146

మ. మతికాలుష్య మడంచి యింద్రియముల న్నర్ధించి కామాదిశ
 త్త్రుతతం ద్రుంచి యసంగుండు స్సతతసంతుష్టుండు నారంభవ
 ర్జితుండు నిర్వలుండు నృమాధిపరుండు నిత్యప్రబుద్ధుండు నై
 యతి శోభిల్లు నిరంతరంబు విమలై కాంతప్రదేశస్థితన్. 147

శే. నాలుగాశ్రమములయందు నోలి నుండు, వారిధర్తంబు లెల్లను వరుస నీకు
 నెలుంగఁ జెప్పితిఁ జెప్పెద నిక వినుము, సర్వవత్సాశ్రమార్హసద్గుణములు. 148

క. ఓమయు నకారప్రణామ శౌచము నవసూయయును నాస్యశంస్యము సంతో
 షమును నహింసయు విను సత్యము నెనిమిది వలయు గుణము లఖిలజనులకున్.

సీ. సంక్షేపమున నిట్లు సర్వవత్సాశ్రమధర్తము లెప్పితి తనయ ! వినుము
 తమతమధర్తము ల్దిప్పి రుత్తాస్థులై దురితంబు లొనరించునరుల ధారు
 ణీశుండు దంఢింపఁ కెడ నువ్వేఱించినఁ బొలియు నిష్టాపూర్తపుణ్యఫలము
 లతనికిఁ గావున నతులప్రయత్నపరుం డయి సర్వవస్థులను రాజు

తే. విపితదండం బొనర్చుచు విమలధర్త్య, కర్తవ్యులుగ సతతంబుఁ గావ వలయు
 ననిన విని తల్లికతివినయమున మ్రొక్కి, యయ్యలక్ష్మండు మఱియు నిట్లనియొఁ దండ్రి !

●● గృహస్థధర్మ నిరూపణము ●●

తే. జరుల కుపకారముగ గృహస్థునికిఁ జేయు, దగిన దెయ్యని విడువంగఁ దగిన దెద్ది?
 తనకు సతతంబు నొనరింప దగినయట్టి, దేది? యచును మదాలస యిట్లు లనియొ. 151

చ. అనఘ ! గృహస్థధర్త పరుఁ డైన నరుండు ద్రిలోకపాపకుం
 డనువమప్యూమూర్తి యతఁ డాతనిసంతతధర్త సంపద
 స్థునిపితృదేవభూతగణముం గ్రివికీటకవక్షిసంఘము
 న్ననుఁ గనుఁగొంచు నుండుదురు మానక యస్థులు వానివక్తమున్. 152

●● శ్రయ్యాధిపక్షస్థము, ఆయాదేవతలకు బలిహరణవిధియు ●●

వ. ఇట్టిగృహస్థునకుం జేయదగినధర్తంబువినుము సకలలోకాధారభూతయు ఋగ్వేదా
 పురభాగయు యజుర్తధ్యయు సామవక్తయు నిష్టాపూర్తవిషాణయు సాధు
 సూక్తరోమయు శాంతిపుష్టిశక్యన్తాత్రయు నైసత్రయీకామధేనువునకుం జతు
 స్తనంబులు స్వాహాకారస్వధాకారవషట్కారహంతకారంబు లనఁ బరగువానిచే దేవ
 పితృమునిమనుజవర్గంబులకు నాప్యాయనం బనుదినంబును నాచరింప వలయు నట్లు
 నేయనిపురుషుండు దామిస్తనరకంబునం బడు మఱియు గృహస్థుండు నిత్యంబును
 శుచిస్నాతుం డై దేవర్షిపితృతర్పణంబు లొనరించి సుమనోగంధధూపదీపంబుల

దేవతలంబూజించి గృహమధ్యంబున బ్రహ్మశానదిశయందు విశ్వేదేవతలకు ధన్వం
తరికిఁ బూర్వదక్షిణావశ్చిమోత్తరంబుల నిండ్రయమవరుణాసోములకు గృహద్వార
దేశంబున ధాతకు విధాతకు గృహంగణంబున నాదిత్యునకు నాకాశంబున దైత్య
ప్రేతభూతంబులకు యామ్యాభిముఖం దై పితరులకును బలు లొసంగి నామ
పూర్వకంబుగాఁ దదాచమనార్థంబు జలంబు లిచ్చి వీడుకొలిపి యిట్లు గృహవిధా
నంబున సఖిలభూతత్వప్తి గావించి వైశ్వదేవంబు చేసి. 153

— అతిథిపూజావిధానము —

- క. విను దివసాష్టమభాగంబున సదనద్వారమునకుఁ బోయి కడుఁ బ్రయం
బున సతిథి నరయ వలయుం, దనయ తదర్చనకు నెనయె ధన్యు లెందున్. 154
- వ. ఆ ట్లరసి మిత్రుండు నేక గ్రామవాసియుం గానివాని. 155
- మ. అతిథిం గాలనమాగతు స్థ నబుభుక్షార్తుం బధిశ్రాంతు నా
తతమార్గోత్థితధూళిధూసరితగాత్ర స్వేదబిందూత్కారా
న్వితు సజ్జాలకులాభిధానుఁ గని యవ్వపు స్సహత్తుం బ్రజా
పతిగా నాత్మఁ దలంచుచు స్సుముఖుఁ దై భక్తి స్మృయత్తుంబునన్. 156
- క. అతనికులశీలవిద్యా, స్థితు లడుగక యెంత వికృతదేహం దైన
స్తతి విష్ణుని గాఁ దలంచుచు, సతిముదమున బూజ సేయునది నిజశక్తిన్. 157
- క. అతిథికిఁ బెట్టక కుడిచిన, యతికష్టండు దురితభోక్త యండు ముసీంద్రు
ల్పతతపురీషాశనుఁ దై, యతఁ డుండును మీఁదిభవమునందుఁ గుమారా! 158
- తే. ఎలమి నెవ్వనిగృహమున కేఁగుదెంచి, యశలితాశుఁ దై క్రవ్వలు న్నవ్వియతిథిఁత్ర!
తనదుదుష్కృత మాగృహస్థునకు సెచ్చి, యతనిసుకృతమంతయుఁ గొనియరుగుంబు
- ఆ. కాన సతిథి గడవఁ గా దంబుశాకదానమున నైన సతని బ్రముదితాత్మఁ
గా నొనప్ప వలయుఁ గడుకొని నిజశక్తితోడ వినుము ధర్మధుర్యహృదయ! 160
- వ. అని చెప్పిన. 161
- క. ఓనరింప వలయు శ్రాద్ధం, బసువాసరమును దగంగ నన్నంబున నై
నను నుదకంబున నైనను, దనయ పితృప్రియము గాఁగఁ దద్దయు భక్తిన్. 162
- తే. భిక్ష యొకకడియంత యాభిక్ష లనఘ, నాలు గగ్ర మయ్యగ్రము న్నాల్గు హంత
కార మిం దెది యైనను గలిమితోడ, నడరి విపున కిడకము స్థడువ రాదు. 163
- చ. విజవిభవానురూపముగ నెవ్వి యెలర్ప గృహస్థుఁ డిష్టైయిన్
ద్విజవికలాంగబాలగురువృద్ధసుహృజ్ఞనోటి కన్నదా
నజనితత్వప్తి పొందఁగ ననారతము న్దగ నాచరించుచు
న్విజగదభీష్టదస్థితి బ్రదీప్తుడు గావలయు స్థణోజ్జ్వలా! 164
- తే. జ్ఞాతి శ్రీమంతుఁ డగునిజజ్ఞాతిఁ జేరి,యును గరంబు దరిద్రుఁ దై యుండే నేని
సతఁడు చేసినదురితంబు లనుభవించు, ననఘ శ్రీమంతుఁ డతని దా నరయ కునికి.

- క. విను పగటియటుల సుత మాపును గృహి విధ్యుక్తకర్తములు సలుపుచు నా
సనశయభోజనాదుల, ననఘా పూజింపవలయు నతిథిఁ బ్రియమునన్. 166
- చ. తన గృహస్థాభిముఁ దొల్చి చరించుచునుండునమ్మహా
శ్శునికి ననేకభూరిశుభము ల్గ నెప్పుడు నిచ్చు దేవతా
మునిషిత్రబాంధవాతిథిసమాహములు నృశుషక్షికిటకా
దనిఖలభూతకోటియును స్పృష్టి యతం జొనరించుట న్నుతా ! 167
- వ. ఈయధంబున నత్రి చెప్పినవాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 168
- క. తనసంనంబునఁ గల ధనమున ఫలమూహాన్ము శాకముల నెయ్యగి యై
నను మును విధివంతముగా, నొనరింపక చనదు గృహికి నుపయోగింపన్. 169

—ॐ నిత్యనైమిత్తికాదిక శ్రాద్ధనిరూపణము ॐ—

- సీ. అని వెండియును నమ్మదూస యనుఁ ద్రివిధంబు లై యుండు శ్రాద్ధముములు
సరవర నిత్యంబు నైమిత్తికము నిత్యనైమిత్తికంబు ననంగ నోలి
సందు నిత్యము పంచయజ్ఞాత్రయం బైన యుండు సుతోమనవివాహాభిషేక
వేళలయందుఁ గావించఁగాఁ బడునది వినుము నైమిత్తిక మనగఁ బరగు
తే. సరయ బర్హప్రభృతితిథులందుఁ జేయు, నదియః సూ నిత్యనైమిత్తికాఖ్య మండు
విస్తరింతు నైమిత్తికవిధులు మఱియు, నాదువాక్యము లెల్ల మనస్కురింపు. 170
- క. తనయోదయాదివేళల, చనరంగాఁ జేయునాభ్యుదయిక శ్రాద్ధం
బునఁ బితరులు నాందీముఖు, లనునభిషేకమునఁ బూజ్యు లగుదురు పుత్రా! 171
- క. ధరణీసురయగ్గములను, వరియించి ప్రసక్షిణముగ వారిని భక్తి
స్థిరుఁ డై యజమానుడు తత్పరత స్ఫుభవృద్ధిపూజ దగు నొనరింపన్. 172
- ఓ. విను దధియవమిళితాన్నంబునఁ బండము లిడఁగవలయుఁ బూర్వముఖుం డొం
డె నుదఙ్ముఖుఁ డొండెను నై, చనును సుగ్నికరణవిధి సంపాదించన్. 173

—ॐ విశోద్దిష్ట శ్రాద్ధనిరూపణము ॐ—

- ఓ. ఇది యాభ్యుదయిక ప్రకారం బింక నౌర్ధ్వవైహికం బైనయేకోద్దిష్ట శ్రాద్ధంబువిధం
బాకర్ణింపుము. 174
౧. మృత్యు డైనయతనికి సుతఁ డతిభక్తితోఁ బ్రతిమానమును విధియుతము గాఁగఁ
దద్దివసమున శ్రాద్ధం బొనరించుచు నబ్ధంబు పరిపూర్ణ మైనఁ జేయు
నది సపిండికరణావ్యయ శ్రాద్ధంబు ప్రేతత్వమును బాసి పితృత నొందు
నతఁ డంత నేఁజేట మృతిదినంబున శ్రాద్ధ మొనరింప వలయు శాస్త్రోక్తభంగి
ననఘ యట్లు యేకోద్దిష్ట మంగనలకు, విను సపిండికరణము సంపదలు లేని
యతివలకు గాదు కార్యము మృతిదినంబునందు వారి కేకోద్దిష్ట మర్హ మందు.

—ॐ సప్తపుష్పలేఖగాదినిర్ణయము ॐ—

అనఘ సపిండికరణంబొనరించుడు బిండలు ప్తి నొందుచు యజమా

నునిమూడవతాత రయం,బునఁ గలయుం జూవె లేపభుక్తితృగుణమున్. 176

వ. పితయుఁ బితామహుండును బ్రపితామహుండు ననుమువ్వురు సింహసంబంధులు
ప్రపితామహునితండ్రినుండి యట మువ్వురు లేపసంబంధులు శ్రాద్ధకర్త యైనయజ
మానుం డేడవువాఁ డిట్లుసంబంధంబు పాప్తపౌరుష మని మునులు నెప్పుడూరు
మఱియు వినుము యజమానుని యన్వయంబునం దావిర్భవించి యనేకగతులం
బొంది యున్న పూర్వులు నజాతదంతు లగుబాలురు నసంస్కృతు లయోగ్యులు
నాదిగాఁ గలవారెల్లను నతం డొనరించు శ్రాద్ధంబులయందు జలాన్న వికరణంబులఁ
జేసి యాప్యాయితలగుదురు సమ్యక్శ్రాద్ధపరుం డైననరునికులంబునం బ్రభవించిన
వాని కొక్కరునికింజెట్ట లేదు కావున శాశ్వతదశంబుల నైన నిత్యవైమి త్తికశ్రాద్ధంబు
లవశ్యంబు నాచరింపవలయుఁ దదీయకాలంబు లాకర్షింపుము. 177

శ్రాద్ధకాలము

క. విమలశ్రద్ధాన్వితుఁ డై, యమవసలం దెల్ల నట్లె యప్తకలంధం
గ్రమమునఁ బితృనరుల కవశ్యముఁ జేయఁగ వలయు సుతుఁడు శ్రాద్ధము పుత్రా!
వ. ఇప్తశ్రాద్ధకాలంబు వినుము. 179

మ. రవిచంద్రగ్రహణాయనంబులను సంక్రాంతి న్వ్యతిపాత న
ర్నవిశిష్టావని దేవతానివహసంప్రాప్తి స్తస్థానవై
భవవేళం దనజన్మతారగ్రహదౌర్బల్యంబు వాటింప నం
దు విధిప్రాక్తము శ్రాద్ధకర్త మనఘా! దుస్స్వప్నముం గాంచినన్. 180

శ్రాద్ధమున నిమంత్రణీయలు ౧

సీ. యోగీశ్వరుండు నత్యుత్తమశ్రోత్రయుండును జ్యేష్ఠసామగుండును సమస్త
వేదవేదాంగకవిడుండు దాహిత్రుండు నల్లుండు ననుభవంచాగ్నికర్త
నిష్ఠాపరుండు తపోనిరతుండు పితృభక్తిపరుండు సంబంధియు బాంధవుండు
మామయుఁ దనమేనమామయుఁ భాగినేయుండు ఋత్విజుండు శిష్యుండు మఱియు
ఆ. నధికమం త్రజపపరాయణులును సదాచారపరులు వినుము శ్రాద్ధమునకు
నర్హు లైనయట్టియవనీసురోత్తములండు బుధులు గుణగణాభిరామ! 181

శ్రాద్ధమున ననిమంత్రణీయలు ౨

క. అవక్షిర్ణి రోగిఁ బాన,స్పృశ భృతకాథ్యాపకుని నిరాకృతి వేదా
గ్నివిహీను వైద్యు గురుపితృ,వివర్జకుని ముచ్చు సోమవిక్రయఁ బిశునున్. 182
తే. శ్వావదంతు హీనాతిరిక్తాంగు నంధుఁ,గుండు గోశకు వృషలీపుఁ గుఱఖఁ గుష్ఠిఁ
గన్యకావిక్రయి వికర్తు నన్య శ్రాద్ధములను వర్జింతు రారులు పుత్ర! వినుము.
తే. దైవకార్యంబునందుఁ బితృవ్యంబునందు, సద్విజన్తులఁ బూర్వవాసరమునందు
నధికనియతి నిమంత్రించునది కుమార!, వారు నియమస్థులై యుండవలయుఁ గాన.

— శ్రాద్ధాచరణవిధానము

- ఉ. శ్రాద్ధమున స్ఫుజించినధరామరముఖ్యుడు భక్తియుక్తుఁడై
శ్రాద్ధము పెట్టినాతఁడును రాత్రి భుజింపగ రాదు గామసం
బద్ధమనస్కుఁడై తిరిగి భామలు గూడిన దల్పితృనజం
బిద్ధగుణాధ్య! యుండు నెలయెల్లను రేతిమున న్నునుంగుచున్. 185
- మానిని. కావున విప్రుని మున్ను నిమంత్రణగౌరవయుక్తుని జేయుట మే
ల్భావజుచే బడి భామను గూడినబ్రాహ్మణు మాని గృహస్థుడు భూ
దేవుని కాదట భిక్షుకుఁడై చనుదెంచినవానికి నైనను సం
భావన భోజన మారగఁ బెట్టిన భద్రగుణా! పితృత్వప్తి యగున్. 186
- వ. విత్పదేవతలకు శుక్లపక్షముకంటె గృష్ణపక్షంబు ప్రియం బైనయట్లు పూర్వా
ష్టాంబుకంటె నపరాష్టాం బభిమతం బగుటండేసి. 187
- క. కుతవసమాగతస్త్విజ,తతియం చోగి విశ్వదేవతల కిసువులు
బిత్పదేవతలకు మువ్వున, నతిభక్తి నొనర్పవలయు నధిశ్రద్ధ. 188
- సీ. ఆటుగాక దైవపితృములకు నొకఁ డొకఁడైనను సగు శక్తి కనుగుణముగఁ
దద్విధంబునను మాతామహాదేవతలకు విశ్వదేవతలకు విప్రచయము
నొనరించునది వేఱ యని చెప్పుదురు గొందఁ జిట్లగుదెఱఁగుల నేర్పఱిచి
ప్రాగుదజ్ఞులుగాఁ గ్రమమున విశ్వదేవతలను నొగి బిత్పవల నునిచి
- అ. సప్రదక్షిణంబు సప్రదక్షిణముగ, మంత్రయుతము పుత్రంత్రములను
నధికభక్తితోడ నారండుదెఱఁగుల, వారలకును జలిపి గారవమున. 189
- ఆ. ఇష్టభోజనంబు లిడి కర్త సిద్ధాఢ్ధ, ములును దిలలు నచటఁ గలయఁ జల్లి
దైత్యహరిమంత్రతత్పరుఁడై తత్త, సచితవిధులనెల్ల నొనర నలిపి. 190
- వ. వారలు భుజించినయనంతరంబ తదుచ్ఛిష్టసన్నిధిం గుశాస్త్రణంబులందు. 191
- అ. ఎలమి సుభయపక్షములవారలకు భక్తి, వేలువేఱ పిండవిధి యొనర్చి
వారితిలలతోడ వారికి వారికి, వలయుఁ బితృతీర్థకలన మనఘ! 192
- క. తదచితకృత్యము లన్నియు, విదితములుగఁ జేసి కర్త విప్రుల కెల్ల
స్తుదమున దక్షిణ యిడి తా, సదనద్వారంబుదాఁకఁ జని వారి నొగిన్. 193
- ఆ. వీడుకొలిపి వచ్చి విహితనిత్యక్రియా, జాత మెల్లఁ జలిపి సకలమిత్ర
బంధుజనులు దానుఁ బజ్జీఁ బ్రియంబున, గుడుచునది విశిష్టగుణవరేణ్య! 194
- వ. ఇట్లు గృహస్థుండు సమాహితుండై మహిసురులకుం బరితోపంబుగా శ్రాద్ధంబుఁ
జేయునది యని చెప్పి మఱియును. 195
- తే. శ్రాద్ధములయందు విను పవిత్రములు మూఁడు
కుతవకాలంబు తిలలును గూఁతుకొడుకు

ననఘ! దాతృభోక్తలకు వర్జ్యములు మూడు
తెరువు నడుచుట కినుక వేగిగ మనంగ.

196

ఆ. రజతపాత్రచయము రజతకీర్తనమును, రజతవర్షనంబు రజతకథయు

ననఘ! రజతదానమును బిత్తకోటికి, శ్రాద్ధవేళఁ గడు బ్రశస్త ముండు.

197

— శ్రాద్ధమునందు వర్జ్యావర్జ్యద్రవ్యములు

వ. అని చెప్పిన మదాలస మణియు నలర్కున కిట్లయు బిత్తదేవతలకుం బ్రీతి గా నిడ
వలయుననియు నుడుగ వలయుననియు నెఱింగించెన నాకర్ణింపుము.

198

క. విరుతగుణ! హవిష్యాన్నంబున నొక నెల మత్స్యమాంసమున రెండునెలల్
విను లేడిమాంసమున బిత, లొనరఁగ మూన్నెలలు దృష్టి నొందుదురు గడున్.

తే. శశముపిశితంబు పక్షిమాంసంబు పంఠి, యామిషము వేటపలలంబు నధిక వైన
తృష్టి యొనరించు నొగి బిత్తదేవతలకు, నెలమి నాలుగు నేను నా తేకునెలలు.

వ. ఇఱ్ఱిమాంసం బప్తమాంసంబులు దుప్పిమాంసంబు నవమాంసంబులు గురుహాతు
మాంసంబు నశమాంసంబులు తగవుమాంసం బేకావశమాంసంబులు గోవుసాలుగు
బాయసంబులు బాద్రైపమాంసంబులు పితృదేవతలకుఁ దృష్టి యొనరించు
మణియుం గాలశాకంబును దేని నునుం గయాశ్రాద్ధంబును వారికి ననంతకాల
తృష్టి వహించు.

201

క. తిలలు యవలు గోధూమంబులు గొట్టలు కోవిదారములు ముద్గము లా
వలు కండులు మినుములు గడుఁబొలుపగు నివి కరము యోగ్యములు పితృతతికిన్.

తే. శ్రాద్ధకర్తంబునందొ వర్జ్యములు వినుము, పెండలంబును దోస పలాండు వుల్లి
యానుగ ప్పింగు నలసందియలు విచార,సార ప్రత్యక్షలవణమసూరములును.

క. కన్నియ కుంకువకును జే,కొన్నధనము పతితువలనఁ గొన్నధనము ద
రోప్పిన్నతి వాదిజయమునం, గొన్నధనము శ్రాద్ధమునకుఁ గుత్సితము లిలన్.

తే. గాత్రిఁ దెచ్చిననీరు దుర్గంధఘేన,పూరితం బగునీరును బొక్కనీరు
సూర్యుఁ డంటనికూపంబునీరు ననఘ!, గోవు తృష్టి బొందనినీరు కుత్సితములు.

వ. అజావిమృగీమహిష్యుష్టులదగ్ధంబులును నీనినపడినంబులోని యావుపాలును
వర్జించునది.

205

ఆ. కోడి యూరఁబంది కుక్క నపుంసకుఁ డసురగణము శ్రాద్ధహాని సేయుఁ
గాన మలుపునందుఁ గావించునది రక్ష, గాఁగఁ దిలలు ధరణిఁ గలయు జల్లి.

క. పతితులు సూతకులు రుజా, నివృతులు మలిను లంటి రేని విను ద్రవ్యము వ
ర్జ్యత నొందు రజస్వలనూ, పతినింద్యము శ్రాద్ధవేళయందుఁ గుమారా!

సీ. విను కేశకీటకాన్నితము వస్త్రానిలాహతము దుర్గంధసంయుతమును శున
కాడినిరీక్షితం బైనది పరుషిత్తము నివి యెల్ల వర్జ్యములు సుష్టు

203

పాటించి భక్తితో బాత్రములందు యోగ్యములును జవులును నైనయట్టి
యాహారములు వెట్టునది పితృకోటికి నవి వారి కర్పంబు లై ఫలించు

- ఆ. నతులయోగధరులు పితృవరు ల్లానఁ ద, వర్థముగ మహాత్ము లైన యోగి
జనులఁ బ్రీతితోడ శ్రాద్ధకర్తమునందుఁ, బూజసేయవలయుఁ బుత్ర! వినుము. 209
- తే. భవ్యవిప్రసహస్రంబు పజ్జీ నొక్క, యోగి యగ్రాసన్ముఁడై యుండె నేని
యతఁడు దాతను భోక్తల నంబుపూర, గతులఁ బోతంబువిధమునఁ గడవఁ బెట్టు.

— ౧౦ పితృగీతలు —

- వ. ఈయర్థంబునం దొల్లి యైలుం డనుమహిపతికిం బితృదేవతలు చెప్పినగీతలు బ్రహ్మ
వాదులచేత వినంబడు వాని వినుము. 211
- ఉ. ఎన్నఁడు పుట్టు నొక్కొ సుతఁ డెవ్వని కైనను మత్కులంబునం
జెన్నగఁ బిండసంస్కృతి విజ్ఞతరం బగుయోగిభుక్తశి
ష్టాన్నమునం బొనర్చుసుగుణాన్వితఁ డంచును గౌతుకంబున
నన్ను తక్షిర్నిధుర్య! పితృసంఘము గోరుచు నుండు నెప్పుడున్. 212
- సీ. గయఁ బిండ మొండెను ఖడ్గమాంసు బొండె గాలశాకం బొండె గవ్య మొండె
దగఁ దిలాఢ్యం బగుద్రవ్యచయం బొండె భావదాపరపక్షమునఁ ద్ర
యోదశీ మఘమధుయుతము పాయసమొండె చువ్వంశజుఁడొకండుమాకునిడఁడె
కొని చనఁ గాంచెద మినలోకమున కేము నని కోరుఁ బితృకోటి యట్లు గాన
- తే. నర్థి దృపులఁ గావించునది సమగ్ర, పూజనంబులఁ బితృలఁ బుత్ర! వారు
త్పత్తి వసురుద్రులకును నాదిత్యులకును, జేయుదురు తాతకాగ్రహశ్రేణులకును.
- క. పితృగణము శ్రాద్ధసంతర్పిత మై మనుజులకు నిచ్చుశ్రీవిద్యాయు
స్సుతబహుధనసామ్రాజ్యస్థితులును స్వర్గాపవర్తదివ్యసఖములున్. 214
- వ. అని చెప్పి యయోగిమాత తథిన్ముత్రంబులయం దొనర్చుకామ్యశ్రాద్ధఫలంబులు
నెప్పుం దలంచి యిట్లనియె. 215

— ౧౧ కామ్యశ్రాద్ధములు —

- సీ. విను మాదిగినమున విత్తంబు విదియఁచు ద్విపదచయంబు తృతీయ నిష్ట
వరము చతుర్థియం దరివినాశము పంచమి లక్ష్మీ పృష్ఠిఁ బూజ్యత్వమహిమ
సప్తమి నొగి సర్వవైన్యాధిపత్య మష్టమి నభివృద్ధి నవమి వధూస
మాగతి దశమిఁ గామ్యాశ్రసంపత్తి యేకాదశి వగణితవేదసిద్ధి
- తే. జయము ద్వాదశి నాయురైశ్వర్యపుష్టి, కీర్తి మేధాప్రజాస్ఫూర్తి కెరులఁ గామ్య
దేవదినమునఁ బితృదేవతావళులకు, శ్రాద్ధములు భక్తి నొనరించుజనుల కెప్పుడు.
- క. తరుణవయస్కులఁ జచ్చిన, నరులకు శస్త్రమృతు లైననరులకుఁ దనయుల్
నరవర! శ్రాద్ధము భక్తి, స్ఫుగణమతిం జేయవలయు భూతదినమునన్. 217
- క. పితృవరుల కమావాస్య నియతమానసు డై యతిప్రయత్నముతో నం

చిత్రశాస్త్రం బొనరించిన, యతః డభిమతసిద్ధిః బొందు నమరతః బడయున్. 218

సీ. స్వర్ణసౌఖ్యము పుత్రసంపద తేజంబు శౌర్యంబు సుతేత్రచయము పుష్టి
సుతలభి వంశముఖ్యత సుభగత్వంబు ప్రకటవిశ్రాణావాత్యమహిమ
శ్రేష్ఠత సంతానసిద్ధి వాణిజ్యలాభము విశిష్టత సార్వభౌమపదవి
యాధిపత్య మనామయమ్ము యశో మృశో, కతే పూర్వలోకంబు కనక మాగ

తే. మాస్తి వైద్యప్రసిద్ధి యజ్ఞవివృద్ధి, వసిత రజత మశ్వము లాయు వనఘ కలుగుఁ
గృత్తికాద్యష్టవింశతీర్త్యశార,లందు శ్రాద్ధంబు నొగి జేయునార్యతతికి. 219

వ. కావున గామ్యశ్రాద్ధంబు లీనక్షత్రంబులం జేయునది యిట్లు గృహస్థుండు హవ్య
కవ్యంబుల దేవపితృగణంబుల రుచిరాన్నపానంబుల నతిభిబాంధవభృత్యభిక్షు
భూతపశుపిపీలికాదులనుం బరితుష్టి నొందించుచు సదాచారపరుండు గావలయు
ననిన నలర్కుం డాచారప్రకారం బెట్టి దెలింగింపు మనవుడు మదాలస యి
ట్లనియె. 220

— సదాచారప్రకారము —

క. ఆచారము వలయు గృహి క, నాచారం డిందుఁ బరమునందును రెంట
న్నీచత్వంబున నొందు స, నాచారపరుండు పూజ్యుఁ డగు విమలమతీ! 221

క. దానము దపమును యజ్ఞము, మానుగ సఫలత్వ మొందు మహితాచారా
నూనునకు సదాచారవి, హీనునకు విఫలత నొందు నిధవిచారా! 222

క. కావున నాచారంబు శౌభావహ మట్లగుట నీవు నచహితమతి వై
కావింపు చత్స్వరూపము, శ్రీవిలసితమూర్తి! నీకుఁ జెప్పెక వినుమా. 223

క. అనుపమవర్తత్రయసా,ధనమహితోద్యోగపరతః పనసగృహస్థుం
డనఘ! యిహముత్రలయం, పనసతాభిప్రసిద్ధి నభిరమ్యుఁ డగున్. 224

సీ. ఒనరంగ బ్రాహ్మముహూర్తంబునందు మేల్గుచుట ధర్మాచారితనమునేత
సంకల్పితన్నానసంధ్యాజపాగ్ని హోత్రావినిత్యక్రియ లాచరించు
టాదిత్యుసురయాస్తమయములఁ జూడఁచి యన్యతంబు వల్కమి యలుక లేమి
యపవాదపురుషవాక్యప్రలాపంబుల నుడుగుట నగ్న యై యున్నయన్య

ఆ. వనిత వైన నాత్మవనిత వైనను, గనుఁగొనమి యంటరానివనితవృ
నంబు తనభిభాషణంబు మానుట సదా, చార మండ్రు బుధులు జనవరేణ్య! 225

ఆ. విష్ణు యుముక పెంకు వెలిమిడి మాత్రంబు, బొద్దు కేశచయము భూమిసురుల
చేన్చు ప్రాత యైనచీక త్రాడూషకస్థలము గాలు ద్రోక్కఁ దగదు పుత్ర! 226

తే. దర్పణాలోకనము చంతభావనంబు, వెండ్రుకలను గై నేయుట వినుము దేవ
తార్చనము లివి గృహికిఁ బూర్వాహ్మముననె, యాచరింపంగవలయు గుణాభిరామ!

తే. వార్చి వాఙ్మనోనియతితో వలను గలిగి, యుత్తరంబొండె దూర్పుదిక్కిండెజూచి
జానుమధ్యంబునందు హస్తంబు లుండఁగుచుచునది పవిత్రాన్నంబు గుణవరేణ్య!

- ఆ. ఘటమందలొన భవనతీర్థాశ్రమ, నర్తములను జేయవలదు మూత్ర
మధికదోష నుందు రసఘ! విష్ణూత్రవి, సర్జనంబు పవనజలములందు. 229
- సీ. ఒడలికి నుఁఘాత మొదవినప్పుడు దక్క దోషంబు సు వృన్నదోషగణన
మొంగిలితోఁ బల్కు నేమియుఁ జదువ గోధరణీసురాగ్నులఁ దనశిరంబు
నంట రవీందుతారావళిఁ గనుఁగొనఁ దగదు వర్జ్యములు ప్రత్యక్షలవణ
మును భిన్నభాజనంబును విశీర్ణాసనశయ్యలు తనుచుండి చనదు వార్వ
- తే. నొక్కయడుగై న గురుల ప్రత్యుత్తరమును, నందనము నర్చనంబును వలయు నాను
కూల్యమును జేయవలయును గురునియెడ ది, గంబరత శయనింప నీరాడఁ గాదు.
- చ. విను ఘోషిత లేక సురవిప్రుల నర్చన నేయుఁ దెల్పు భో
జన మొనరింపఁ గాదు దివసంబును రేయుఁ బురిషమూత్రస
ర్జనముఁ గుఠేరదక్షిణాదిశాముఖతం దగు నాచరింప మ
ర్త్యునికి నిజేచ్ఛఁ జేయ నగు రోగముఁ బొందినయప్పు డప్పునల్. 231
- సీ. తలతీట యిరుగేలఁ దగదు గోడగ నిమిత్తము లేకయుమఁదలఁ దడుపఁ దగదు
తల నున్ననూనియ దగ దంగమునఁ బూయఁ దగదు వేసం బనధ్యాయతిథులఁ
జదువంగ నొరుచీర జన్నిదంబు ధరింపఁ దగ దన్యచెప్పలు దగదు తొడుగ
భూతాప్త మిష్యములయందుఁ దగదు తైలాభ్యంగమును నంగనానుభవము
- ఆ. కాలు కాలఁ దొడయుఁ గాదు మర్తం బాడ, నాడఁ జనదు గొంఠియంబు దగదు
వ్యసని మూర్ఖు మత్తు నధము హీనాంగు సౌం, దర్శ్యరహితుఁ జూచి తగదు తెగడ.
- క. తెరు విచ్చి తొలఁగవలయుం, బురుషుడు విప్రునకు ధరణిపుని కార్యుని కా
తురునకు గర్భిణి కంఠుని, కురుభారవహునికి రిపున కుశ్చత్తుపకున్. 233
- క. గుడియును నగరునరులు వో, యెడి తెరువును రచ్చమ్రాకు నెక్కుడువిద్యం
గడఁ చనినయతని వినయం, బడరఁ బ్రదక్షిణము సేయునది నరుఁ డనఘా! 234
- క. శిరమున నగస్త్యుఁ డొండెను, సురనాథుం డొండె నుండ సుప్తి గనఁ దగు
స్తరుఁ డుత్తరపశ్చిమముల, శిరముగ నిద్రించు టెగు సేయుఁ గుమారా! 235
- సీ. స్నాతుఁ డై మొయిసీరు చేతఁ దొడయుఁ జీర నార్ప వేండ్రుకలు విదుర్వఁ గూడ
దాలేవనంబు నీళ్ళాడకము న్నకర్తవ్యంబు రక్తాసితములు వీత
దశములు నై నవస్త్రము లధార్యములు చిరోపితములును బర్యుషితములును
శుష్కతరమ్ము లిక్షుక్షీరపిష్టశాకములును బలలవికార మైన
- తే. యవియు నెల్లను విను మభోజ్యములు రేపు
మాపు గుడుచుట విధ్యుక్తమార్గ మనఘ!
సవితృసుదయా స్తమయముల శయన మెగు
నిల్లు గూర్చుండునెడ మేలు నెప్పుడు వలయు. 236

- మ. పరదారాగమనంబునం గలుగుపాపం బెక్కు డత్యంతదు
స్తర మాయుఃక్షయ మావరించు నయులేష్టాపూర్తము లేసిన
స్తరియించు న్భరలోకము న్యశము నిత్యైశ్వర్యము న్నావున
న్నరుఁ డన్యాంగనపాంతః బోవమి గడు న్ధర్మంబు ధర్మాత్మకా !. 237
- క. విను నుచువును దుర్గంధంబును లేనిపవిత్రవారిఁ బూర్వముఖం డొం
డె నుదజ్ఞుఖుఁ డొండెను నై,యనఘ! యశబ్దముగ వాచ్చుచని కడు నియతిన్. 238
- సీ. దంతతాడనమును దనుతాడనముచేత నింద్యంబు సుధ్యల నిర్త గుడుపు
సురతంబు చదువును దురితంబుఁ జేయుఁ బూర్వాష్టా మధ్యాహ్న పరాష్టావేళ
లమర మనుష్యపితృరచ్చలకు మేలు ట్టొరకార్యములకుఁ గరము లెస్స
ప్రాగుదజ్ఞుఖతలు పనులకు నుపతాప మొనరించుపను లెప్పు నుడుగవలయు
- తే. జంతుచయము నొప్పించంగఁ జనదు కన్యక,గులజ నైనను రోసిజి గొనఁటిఁ జెనఁటిఁ
బరిణయం బగు టొప్పుదు భార్యఁ ధ్రితి,నరసి రక్షించుచని తగ దాత్మ నీను. 239
- ఆ. అంటరానిదాని నఖిలస్థలకును, ననఘ ! నాల్గరాత్రి లంట రాదు
కొడుకు సమదినమునఁ గూఁతు విషమది,నమునఁ బుట్టు టెఱిగి నడువవలయు.
- ఆ. పంచపర్వములను బగలు నొగనఁ బొందు,నతని కున్యవెంతు రధికపాప
యుతులు సుతులు సుధ్య హక్కులి నానట, గూడె నేని నతఁడు వేడి గాంచు. 241
- వ. ట్టొరక్రియాంగనాసంగమానననమన శ్చభానప్రదేశంబుల సచేలస్నానంబు
సేయుట గురుద్విజరాజమంత్రితత్రత్రతాతఃస్ఫులయందుఁ బరివాదపరిహాసంబులు
పరిహరించుట యత్యున్న ణాతనీడంబు లగుశయనానంబులు వర్జించుట ధవళాం
బరకుసుమానులేపనంబులు ధరియించుట మాంగళ్యవేషభాషణంబు లంగీకరించుట
యాచారంబు లని మఱియును. 242
- సీ. మత్తుఁ డున్నత్తుఁ డున్నత్తుఁ డసత్త్వంబు దుర్విసేతుఁడు చౌర్యదూషితుఁడు
లుఁబుఁ డతివ్యయలోలుండు శత్రుఁ డబద్ధుండు బంధకీభర్త హీనుఁ
డతిబలవంతుఁడు సతినిష్ఠుఁడు నింద్యుఁ డనువీరితోడ సఖ్యంబు దగదు
తగు మహిపాలబాంధవబుధవీక్షితస్నాతకాద్యైశ్వమజులతోడ
- తే. ఋత్విగాదుల నాచ్యుర నెఱిగి పూజ,సేయునది యాశ్రయించి విశిష్టభక్తి
నేడు గాల ముండిన వారి నెపుడు విడువ,కర్ణ రక్షింపవలయు శక్త్యనుగుణముగ.
- శా. అంగుష్ఠాంతరరేఖ యాచమనయోగ్య బ్రాహ్మతీర్థంబు ను
మృంగుష్ఠంబునఁ జుట్టవ్రేలియెడఁ బితృం బైసతీర్థంబు నా
నంగుళ్యగ్రము దైవతీర్థమనఁ బొల్పారుక బుష్పిప్రీతి యో
జం గావించు గనిష్ఠికాద్య మగుప్రాజాపత్యతీర్థం బనన్. 244
- తే. దేవమునిపితృతతికిఁ దత్తీర్థములను,జేయునది కృత్యములు తప్పఁ జేయవలన
దాభ్యుదయికపితృక్రియ కర్త మండ్రు,దివ్యమునులు ప్రాజాపత్యతీర్థ మనఘ !. 245

వ. హుతవహు నాహుతులం బూజించి గృహబలి యాచరించి వైశ్వదేవం బాచరించి
దేవతోద్దేశంబున వేటువేటి బలిదానం బాచరించి మఱియును. 246

చ. అనలము నోర నూడఁ దగ వగ్గియు నీరును నొక్కమాటు తేఁ
జనదు విలంబనంబు నిజశౌచవిధానమునందుఁ గూడ దె
గ్గినర గురుండు దేవతలు నుండఁగ నద్దెసః గాళ్ళు చాచు ట
ర్థి నిగుడఁ గ్రేపుఁ జగ్గుమపుధేనువుఁ గొట్టుట తప్పు పుత్రకా !. 247

క. ఎచ్చట శ్రోత్రియుఁడును ధన్యమిచ్చునతఁడు నీరుగలుగునేటును వెజ్జ
న్తచ్చియును లేకుండును, నచ్చట వసియింప వలవ నభిరుతచరితా !. 248

క. జితశత్రుఁడు బలవంతుఁడు, నతీధర్మపరుండు నైనయవనీశుకడ
స్తతిమంతుల కుండఁ దగుఁ గు, పతికడ వసియించునతఁడు పడయునె సుఖముల్ ?

క. ఎందలిజను లవినీతింబొందక మత్స్యముపొంత పోవక పరమా
నందమునఁ గూడి యుండును, రం దుండుట పుష్కముఖము నాపాపించున్. 250

క. ఎం దెల్లమందులును గల, వెందుఁ గృత్రిమలులు ధనికు లెందు ధరణి చె
న్నొందు బహుపుష్కవాని, యందు న్నివసింపు దగు సుఖాస్థులు పుత్రా !. 251

వ. అని చెప్పి యింక వజ్రాచార్యులు చార్యులును బ్రతిక్రియలుం జెప్పెన
నాకర్ణింపుము. 252

సీ. ఘృతయుక్తి జపపర్యవేత మయ్యు శోష్య మా నన్నంబు గోధూమయవలు సేరు
పురు జేయఁబడినవి సుస ఘృతాత్మము ల గాకున్న నవి ప్రాచి గాపు మత్స్య
కూర్మశల్యశశకగోధాన్తజంబులు ధాన్తవాన్తము లందులఁ బోడి
యనుపయోగ్యం బుధాన్తము సేవ గాకున్ బ్రతిక్రియ వైకవహునంబు

ఆ. పసిడి పెండ్లి రాగి వేరకు ల శంఖంబు, సుస పాని పానక పానగాయ
మాక్తికంబు పానిలు మోసినయెడ లందు, పడినయెడ నెక్కి పోరు నరపు ! 253

—ॐ హ రా ద శు ధి ॐ—

తే. అరయ నుపహరి వాటిల్లివచ్చిపోట, నాజ్యతైలాభ్యుచేత, నాదావలులకు
నేళ్లనీకుల నొండె వేసిన నొండె, గడువ నాతఁ డొమివ నొండె గలుగు శుద్ధి.

క. విస శూర్పధాన్యకృష్ణాజిము బలోలూఖలములు చీరలపెనుత్రో
పును శుద్ధి బొందెడు ప్రోక్షణమున నిట్టుల సుష్ణతోయముల వల్కలముల్. 255

సీ. భవితోదకములఁ గార్పాసోద్భవంబులు దారుశ్రృంగాస్థితములు శుద్ధి
బొందు మృద్భాండము ల్పునగ్నిసంస్కృత సోమశుద్ధి దాల్చు బణ్యంబు తైత్తి
మును గారుహస్తంబు వసితాముఖము నిజ స్తవ్యచానాన క్తతనయవలియు
దుర్గంధబుద్బుదదూష్యతఁ బోరయనియూటనీరును శుచు లుర్వి దహన

తే. మార్జనంబులఁ గాలక్రమమున గోచయంబు ద్రొక్కిన విషము గృహంబు మన్ను
గలయఁ ద్రొక్కినఁ బూసిన నలికినను నలంకరించిన శుద్ధి సుల్లాన మొందు. 256

తే. మనుజకృతతటాకాదుల మన్ను ముద్ద, లైదు పుచ్చక సుస్నాన మాచరింప
జనదు దేవభాతము లగుసరసులందు, బావులందును నడులందు వలదు వత్స! 257

సీ. అన్నంబు గోవు మూర్కొన్నఁ గీటక మీఁగ వెంఘ్రక లం దున్న విమలభూతి
యుతజలప్రాక్షణ నతిశుద్ధ మగు భసితమునఁ గాంస్యంబు నాన్లుమునఁ దామ్ర
మును టొరమున నీసమును దగరంబు పై పై పారి చల్ల స్తవనిచయములు
శుద్ధి వహించు రత్నాలు రబోగోవహ్ను లశ్వంబు మామత మవని నీశ్వ

తే. బిందువులు మఱికలు గీమఁ జెందియును బ, విత్రతనె పొందు నెప్పుడు విను మజాశ్వ
వదనములు పక్షికులముఖవిదారితంబు, లై పడినఫలములు శుచు లంఘ్ర బుధులు.

క. ఇనశశికరపవనస్పర్శముల నతిశుద్ధి బొందు శయ్యామానా
సనయానపాత్రమాగ్ధము, లును వృణమును బణ్యాములును లోకస్తుత్యా! 259

ఆ. అంటఁ గానిదాని సంత్యజఁ బతితు శ,నంబుఁ బేడి నగ్నుఁ బరవధూప
రాయణుని నధర్మరతు మృతహారకుఁ, జూచి సేయవలయు నాచమనము. 260

ఆ. కోడి నూరఁబండి బేడి జండాలుని, నక్కఁ గుక్కఁ గృతకనారిఁ బతితు
ననఘ! పిల్లి నెలక నాశౌచి సూతక, నంటినతఁడు నీభు డాడవలయు. 261

క. ఏనరుడు సదాచారవి, హీనుం డేనరుడు భూసురేంద్రత్యక్తు
డేనరుడు ధర్మబాహుళ్యం, డానరుఁ డఘభోక్త యగువరాధముఁడు సుఃనా! 262

— బ్రాహ్మణుల యాశౌచప్రకారము —

వ. కావున నిత్యకర్తకలాపంబు ప్రయత్నంబున ననుష్ఠింపవలయు వాని ననుష్ఠింపవల
వనిదినంబులు మహాజన్మంబులందఁ గల వాకన్యంబును. 263

క. పడినములు బ్రాహ్మణులకుఁ, బడయును మఱి వెంట ధర్మపాలురకు నొగి
న్బరియేరు వైశ్యులకు ముగ్ధుని రూపుల కఖిలకర్మబాహ్యుల వలయున్. 264

సీ. ప్రథమచతుర్థస్థమరణమనినంబు లభిసంచయమాన క్షామములు చ
తుర్వర్ణులకును జతుర్థాహముల నగు నగ్నివిషంబుల సంబులును
శస్త్రంబులను ననశనవిధిఁ బ్రాయోపవేశంబునను బరచేశమునను
సన్నానమున బాల్యసమయమునను మృతు లైన సర్వశ్శౌచ మానహిల్లు

ఆ. ననఘ! మూడుదినము లాశౌచ మంఘ్ర గొం,నలు మునీంఘ్ర లతులధర్మయుక్తి
నెన్ని నెలలబాలుఁ డీలై నన్నిదినంబు, లకుచిగౌవ మొందు విశదకీర్తి! 265

వ. తమతమసూతకదినంబులు చనిన నఖిలవర్ణులును సుస్నాతు లై నిజకర్తంబు లనుష్ఠిం
చునది యివ్విధంబున గృహస్థులు ధర్మార్థకామంబులు పరస్పరవిరోధులు గాకుండ
నవలంబించి సదాచారపరు లై యిహపరసుఖంబులు వడయుదురని మదాలస
బహుప్రకారంబులఁ జెప్పినకర్తకాండవిధంబు విని యలర్కుం డానందభరితుం
డయ్యెనని చెప్పి వెండియుఁ దండ్రికి జడుం డిట్లనియె. 266

◀◀ అలర్కుడు రాజ్యభోగము లచభవించుట ◀◀

ఉ. అంత మనోహర ప్రకటయావనలీల యలర్కుఁ బొందె న
త్యంతమదోల్లసద్విభవ మైంద్రగజేంద్రముఁ బొందినట్లు స
త్కాంతికళావిలాసము సుధాశరుఁ బొందినయ ట్లుదాత్తవా
సంతికవిభ్రమంబు విలసత్సహకారముఁ బొందిన ట్లగిన్. 267

వ. ఇ ట్లభినవయావనుం డై. 268

ఉ. దారపరిగ్రహంబును నుదారగుణై కపరిగ్రహంబు వీ
రారిభయంకరోత్కటపరాక్రమకేలపరిగ్రహంబుఁ బొ
ల్పారంగఁ దంప్రియాజ్ఞఁ దనయావలఁ దాల్చి యలర్కుఁ డొప్పె నా
శారదనీర దేందువిలసద్యశుఁ డై బహుపుత్రవంతుఁ డై. 269

ఉ. అంత ఋతధ్వజండును ననంతజరాగురుభారధ్యుతా
శ్రాంత వహించి మేదినిభరంబు వహింపఁగ నోహటించి య
త్యంతగుణాభిరాముని నిజాత్తజుఁ బట్టము గట్టి ప్రీతితో
నింతియుఁ దానుఁ బేరడవి కేగి తళం బొనరించె వేడుకన్. 270

వ. అప్పుడు మదాలస మహనీయమృగశకరం బగునొక్కగాంగేయమయాంగులీయ
కంబు కొడుకున కిచ్చి పరమహితంబు లగువాక్యంబుల నతని కి ట్లనియె. 271

◀◀ మదాలస యలర్కున కొక యుంగరం బిచ్చి హితోపకేళము సేయుట ◀◀

చ. ఆనఘ ! మమత్వబద్ధుఁడు గృహస్థుఁడు సంతతవర్షదూఃఖభా
జన మటు గాన నెప్పుడు విషాదము బంధువియోగవిస్త్రనా
శనరిపుషీడలం గడు నఃపూతరం బగునేని నవ్వు డీ
కనకమయాంగులీయ కము గ్రక్కున నేర్పడఁ బాపి యిందులోన్. 272

వ. సూక్ష్మాక్షరంబుల నేను లిఖించి యిడినకనకమయశాసనపట్టిక పుచ్చికొని చదువు
కొనునది యని యాదేశించి యతని నుచితాశీర్వాదంబుల నభినందించె గువలయా
శ్వండు నట్లు పుత్రునికిం బూజ్యం బైనసామ్రాజ్యం బిచ్చి మదాలసాసమన్వి
తుం డై తపోవనంబు కలిగె నంత. 273

◀◀ అలర్కుడు రాజ్యము సేయుట ◀◀

చ. అతులకటు ప్రతాపమహిమామ్ముఁ డలర్కుఁ డపారశౌర్యని
ర్జితరిపునీరుఁ డార్యుతశీలుఁడు పాలనకేలోలుఁ డై
యతశయలీల నేలఁ జతుర్భుజిశమహీతలంబుఁ గ
ల్పితవివిధాధ్యక్షుం డగుచు బ్రీతి సనేకసహస్రచర్షముల్. 274

వ. మఱియును. 275

ఉ. ధర్మమున స్థనంబు సతతంబు ప్రవృద్ధము గా ధనంబున
స్థర్మము తొంగలింప ధనధర్మవిరోధులు గానికామభో

- గోర్తుల నొప్పుసంస్కృతసుఖోదధిఁ దేలుచు నించు కేనియు
న్ద్రవిక్తి లేక బహుకాల మలర్కుడు శ్రీతి నుండఁగన్. 276
- చ. అనఘ! తదగ్రజుండు వివినాంతరవాసి సుబాహుఁ డయ్యల
ర్కునవిజితేంద్రియత్వమును గుత్సితరాజ్యమమత్వము న్ధనా
ర్జనకలితత్వము న్విని కంఠం బెడ రోసి యహ! యితండు క
ర్తనిగళబద్ధుఁడై కడుఁ బ్రమత్త నొందునె యిట్లు మూఢతన్? 277
- వ. అని చింతించి. 278
- చ. అతని సమగ్రబోధమహిమాన్వితుఁ జేయునుపాయ మష్టహా
మతి మదిఁ గాంచి తద్విప్రు నమంబపరాక్రముఁ గాఁగెరాజు నా
తతచతురంగపై న్యఘనదర్పమహోజ్జ్వలుఁ గానఁ బోయి తా
నతివినయంబుతోడఁ బ్రియ మారగఁ జేరి సుబాహుఁ డిట్లనున్. 279
- చ. శరణము గవ్వు నాకు నృపసత్తమ! నాయనుజుం డలర్కుఁ డు
ద్ధరుఁ డయి రాజ్య మంతయును దుర్వినయంబునఁ దాన కొన్న వా
డరిమదభేది నా కొసఁగు మాతని నిర్జితుఁ జేసి నావుడు
జ్వరుఁ బనిచె న్సుబాహుననుజన్మనిపాలికి నష్టహాశుండున్. 280
- క. పనిచిన నరిగి యలర్కునిఁ, గని చరుఁ డోయవనినాథ! కాశీశ్వరుఁ డి
వ్వుని యానతిచ్చెను సుబాహుని కి వ్విారాజ్య ముడుగు మొండుదలంపుల్. 281
- చ. అనిన నలర్కుఁ డల్కయును హాసము మోము నలంకరింపఁ గా
శిన్యతాదూతవో తగవు నెప్పితి లెస్స సుబాహుఁ డేగుదెం
చి నను ధరిత్రి మైత్రి విలసిల్లఁగ వేడిన నిత్తు గాక మీ
జనపతియాజ్ఞ కే వెఱచి శౌర్యము ధైర్యము దక్కి యిత్తునే? 282
- వ. అనిన విని దూత చని యలర్కుపలుకులు కాశీశ్వరునికిం జెప్పిన సుబాహుండు
బాహువీర్యమహానీయుం డగుమహీపతికి నోరు వేడికొనుటయు ధర్మంబు
గా దని యూర కుండె నప్పుడు. 283
- సీ. చతురంగబలఁదాహతి నిల గంపింపఁ గాశీశ్వరుం డలర్కుఁడీతీశు
పైఁ జని సామాద్యుపాయప్రయోగసామగ్రిఁ దదీయసామంతదుర్గ
పాలాటవికబలావలుల నెల్లను వశగతులను గావించి యతనిపురము
చుట్టును విడిసిన స్రుక్తి తల్లడ మంది యతఁ డల్బబలుఁడును నరినిపీడ్య
తే. మానుడును నిస్సహాయుండు పీనధనుఁడు, నై విషాదంబు నార్తియు నాత్మఁ జాల
నగ్గలించినఁ దల్లిప ల్కపుడు నలఁచి, యొనర నయ్యంగరంబునం దున్నయట్టి. 284
- వ. పరిస్ఫుటాక్షరభాసురం బగుశాసనంబు పుచ్చికొని చూచి. 285
- క. సంగంబు విడువవలయును, సంగము విడువంగఁ గడు నశకృత్య మయినఁ జే
యంగవలయు సత్సంగము, సంగరుజకు నోషధంబు సద్భజన మిలన్. 286

- క. కామము హేయము విడువం, గా మదికిని శక్య మెట్లు గా కున్న ముమీ
తామలి వలయుం గలవే, కామవ్యాధికి ముముక్షుఁ గడచినమందుల్. 287
- క. అని పెక్కుమాటు లలిముదమున నాపద్యములు చదివె ముత్కులకంబు
ల్లనువున బాదుకొనంగా, మన మలర మదాలసాకుమారుడు తండ్రి! 288
- వ. అట్లు చదివి యష్టహాత్తుండు శ్రేయంబు పురుషునకు ముముక్షుం బోల నొందు
గలుగ దది యు త్తములనేవం గాని జనింపదనుచు మనమున నిశ్చయించి యప్పుడు
రహస్యవృత్తిం జని. 289

—ॐ అలర్కదత్తాశ్రేయసంవాదము ॐ—

- క. ఆయుర్విశుండు దత్తాశ్రేయం గరుణావిధేయు దేవమునిగణ
ధ్యేయు నసంగత్వమహాస్థేయు విషయరిపుబలావిజేయు నమేయున్. 290
- వ. కని దండప్రణామం బాచరించి యంజలి యొసర్చి యార్తుం డగుచు ని ట్లనియె.
- క. శరణార్థి నైననాకుచు, శరణ మగుము జన్తమరణజనితవ్యాధు
ల్లరియింపుము నాదుఃఖము, కరుణింపుము నన్నుఁ జూడు కామభరార్తున్. 292
- తే. అని ముని యట్ల చేసెద నధిప! చెవును, వగవఁ గత మేమి నీకు నెవ్వండ నేను
వనట యెవ్వని దగు నొక్కొ యని వివేక, నృప్తిఁ బరికింపు నిను నీవె తెలిసికొనుము.
- క. అంగంబులు చింతింపు ద, నంగిం బరికింపు మది నిరంగునిఁ గనుగొ
మ్మఁగీకృతనిజబుద్ధి న, సంగుండ వై యెటుఁగు మధిప సర్వాంగములన్. 294
- క. అని నతఁడు నయ్యోగిం, ద్రునికారుణ్యమున ద్రివిధదుఃఖస్థాన
మ్మును నరసి యపుడఁ గనుగొని, తనుఁ దా నవ్వచుచు ననియెఁ ద త్త్వజ్ఞం బై. 295
- సీ. నేల నీ రనలంబు గాలి నభం బనునేనింటిపాడ వై నయీశరీర
మును మనంబును బుద్ధియును నహంకారంబు గా నేను నిత్యుండఁ గాన నెపుడు
శారీరమానసాధారము లొసుఖదుఃఖము ల్నా కవి దూరతరము
లత్యంతసంబంధ మైనదేహము తదీయంబు గా దనిన నాగాశ్వరథధ
- తే. నాదిసంబంధ మెక్కడియది విరోధి, యెవ్వఁ డింకఁ బురభ్రాంతి యేల యనుచుఁ
బరమవైరాగ్యసుజ్ఞానభరితవిమల, మానసుం డై యలర్కుండు మతీయు ననఘ!
- తే. అకసు బొక్కటియ యె ట్లనేకఘటము, లందుఁ బె క్కయి లోఁచుఁ దా నట్ల యాత్మఁ
డొకఁడ నకలంబునందును నొగి వెలుంగు, గాను గాళిపలియు నేను గాము వేటు.

—ॐ అలర్కని యార్తవివేకము ॐ—

- చ. అని తెలివొంది యమ్మనివరాగ్రణికిం గడు భక్తి మొక్కి యి
ట్లనియె నలర్కుఁ డేను సుగుణాకర! నీకృప సమ్యగాత్మద
ర్శనుడను నీరదఃఖుడను బ్రాజ్ఞుడ నైతి నసమ్యగాత్మద
ర్శను లగుణారు దుఃఖజలరాశినిసన్నలు గారె యెప్పుడున్! 298
- క. ఇది ముదితము

క. ఎందెందు గరము మమతం, బొంది పగుచుండు నెపుడు పురుషుని మది దా
నందంద తెచ్చి యిచ్చు నమందము లగువగల నది క్రమక్రమయుక్తిన్. 300

తే. ఘనబిడాలంబుచే బడి కాటుపడిన, యపుడు తనకుక్కుటంబునయందు గలుగు
వంత గలుగునె మది మమత్వంబు లేని, రౌలుకయందు బిచ్చుకయందు నించు కైన.

క. కావున నే నిప్పుడు మమ,తావికలతఁ బడక ప్రకృతిదపుల నిలిచి స
ద్భావజ్ఞ దుఃఖి గాక సుఖావిష్టుడు గాక నీదయం బ్రతికితి నే. 302

వ. అనిన విని దత్తాత్రేయుం డిది నీచెప్పినయట్టిద యాకర్ణింపుము. 303

క. మమ యనుట దుఃఖమునకు న, మమ యనుటయ నిన్వృతికిని మార్గము లగుట
న్నమ యనుకొల్పిల్గొనఁగా, బమలభవద్బద్ధపవనహాలి దూలె నృపా! 304

వ. అని మఱియును సత్యసింధుఁ డహంకారాంకురోద్భవంబును మమకారస్కంధ
బంధురంబును గృహక్షేత్రోచ్చశాఖంబును బుత్రదారాదివల్లవంబును ధనధాన్య
మహావత్తంబును బుణ్యాపుణ్యాపుష్పంబును సుఖదుఃఖఫలభరితంబును విచికిత్సాశీ
మాలికాకలితంబును ననేకకాలప్రసర్ధితంబును నై యజ్ఞాన మనుకుడుట నెలకొని
ముక్తిపదంబు బ్రుంగుడువడం బర్హి యున్నయిమ్మహాతరువునీడ యాశ్రయించి
సుసారపథఁగి శ్రాంతు లగుమిథ్యాజ్ఞానసుఖాధీనమానసులకు నయ్యాత్మంతఃసుఖం
బత్వంతదూరంబు. 305

సీ. విమలవిద్యాకుతారము తత్త్వవిత్సాధుజనసంగపాషాణమున గరంబు
వాడి గావించి యెవ్వరు నలుకంగ నేర్తురు వెన నమ్మహాతరువు వారు
నిష్కంటకంబును సీరజస్కంబు నై రాజిల్లుచల్లని బ్రహ్మవనము
చొచ్చి నిత్యానందసుఖిల సపునరావృత్తి నుంచుదు రందు విను నృపా! 306

తే. పంచభూతేంద్రియస్థూలసంచయంబు, పంచతన్మాత్రమయసూక్ష్మసంచయంబు
నరయ నీవును నేను గా మిరువురకును, నొనర నీవు గాంచినయాత్మఁ డొక్కరుండు.

క. జననాయక ! యశాదంబరమున మళకము నీట మత్స్యము నిపీక కుశా
గనుగొన నొకఁ డై వేతై,చనుగతి దేహాత్మబందుఁ జర్చింప దగున్. 307

వ. అనిన విని యలర్కుండు దేవా! భవత్ప్రసాదంబునం బ్రకృతిపురుషవివేకరం బైన
యీజ్ఞానంబు నాకు పంథవించె నింక నిర్గుణ బ్రహ్మాకర్మంబునం బొందించుయోగం
బెట్టి భేటింపవే యనిన దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 308

— అలర్కుని దత్తాత్రేయుండు పదజీవితమున యోగహర్షణ —

క. గురుండు శరీరమునందలి పురుషజ్ఞానస్థునకు నుపద్రష్ట నరే
శ్వర ! మోక్షార్థి! శ్రేయస్కురవిమలజ్ఞానపుష్పాశ్రమ యోగంబున్. 309

క. ప్రకృతిగుణజననముతో, నీత్యము లేమియును మహాత్మాభి ! బ్ర
హ్మచర్యము నలంకరించును, ప్రాకటముగ ముక్తి యందు భవ్యవిశాళ 310

వ. ముక్తి పరమయోగంబునం గలుగు యోగంబు సంగత్యాగంబున సిద్ధించు సంగ
త్యాగంబున సంపాదమఃఖంబులకు వినుగుడుం బుట్టు వినుము దుఃఖంబు సంగోద్భవం
బగుటంజేసి యోగి సంగంబు సుమగవలయు సంగరాహిత్యంబున మమత్వంబు
చెడు నిర్మమత్వంబునం బరమసుఖ మైనవైరాగ్యంబు జనియించు వైరాగ్యంబున
సకలదోషంబులుం గాన నగుం గావున. 311

క. జ్ఞానంబున వైరాగ్యము, మానుగ వైరాగ్యమున సమగ్రజ్ఞానం
బూను మచి స్తోమార్థం, బైనచి తా జ్ఞాన మన్య మజ్ఞాన మగున్. 312

మ. తనపూర్వార్జితపుణ్యపాపఫలము ల్లా నప్పు భోగించుట
న్విన నిత్యోక్తము లైనకర్తము లొగి న్నిష్కాముఁ డై నేయుట
స్థదుబంధంబును వెండి బొంబడు నిజాత్మజ్ఞానవంతుండు యో
గనిరూఢాత్మకుఁ డైనయు త్తముఁ డలర్కశ్శాపమాడామణీ! 313

—ॐ ప్రాణాయామలక్షణము ॐ—

వ. అని చెప్పి యయోగీశ్వరుండు నీకు యోగప్రకారంబుఁ జెప్పెద యోగికి ము
న్నాత్మ జయంబు వలయు దానికి నుపాయంబు వినుము ప్రాణాయామంబున దేహ
దోషంబుదహించునది. 314

తే. తామ్ర మాదిగఁ గలయట్టిభాతుచయముఁ
గొలిమి నిడి యూడఁ గీడెల్లఁ బొలియునట్లు
ప్రాణవననిగ్రహమునఁ గ్రాగిపోవు
ననఘ ! యింద్రియజనితదోషాదు లెల్ల. 315

వ. ప్రాణాయామలక్షణం బెట్టి దనెన. 316

సీ. కనుమోడ్చి విచ్చుటయునునొక్కలఘువును ననుకొలదులమాత్ర యమరమాత్ర
లొగిన వంద్రెండు తద్విగుణంబు త్రిగుణంబు గావింప నిశ్చలగతి యొనర్పఁ
బొలుచుఁ బ్రాణాయామములు లఘువునుమధ్యమును స్వతంత్రమంబునుననఁ ద్రివిధము
స్వేదంబు కంపవిషాదము లడఁగించి వశ్యము ల్లానట్టివాయువులను

తే. వశ్యములఁ జేయు రహి యోగివర్యులకును, వసుధలో సింహశార్దూలవారణములు
పరిచయంబున నెంతయు మరగి మార్ద,నంబు గైకొనువిధమున వసుమతీశ ! 317

తే. మావటీఁ డల్ల నల్లన మదగజంబు, నిచ్చతోఁ గూడ నోజకుఁ డెచ్చునట్లు
యోగవిద్యాపరుండును నొయ్యనొయ్యననువుతోఁగూడఁ బవనంబునాఁగవలయు.

క. మరగినసింహము మృగములఁ, బొరిగొనుచును నరులఁ గాచుపోలికి నంతః
పరిచితవనుండు నఘములఁ, బొరిగొనుచును నరులదేహములు రక్షించున్. 319

వ. కావున సదాసుష్ఠానపరుం డై యోగి ప్రాణాయామపరుండు గావలయు నని తదీ
యంబు లైనధ్వస్తిప్రాప్తిసంవిత్ప్రసాదంబు లనుచతురవస్థలప్రకారంబును స్వేదం
దెలిసి యిట్లు ప్రాణాయామలక్షణయు క్తుం డైనయతనికి విహితం బైనయోగంబు,

జెప్పెద నాకర్ణింపుము పద్మ స్వ స్తికాద్యాసనమ్ములలోనం దన కభిమతం బైనయాస నంబున నాసీనుం డై హృదయంబునం బ్రణవంబుఁ గదియించి వననంబు సంవృతంబు గావించి శిరం బించుక నెగయించి దంతంబు లొండొంటిం బొంద నీక దెసలు చూడక నాసాగ్రంబున దృష్టి నిలిపి తమోరజంబు లడంచి నిర్మలత్వం బవలంబించి పవనం బాకంతపూరితంబు గావించి.

320

తే. మనసుతోఁ గూడఁ గ్రమమున మారుతేంద్రి
యములఁ గూర్చుంబులోని కంగములఁ దిగుచు
నట్లు తిగువఁ బ్రత్యాహార మవ్విధం బొ
నర్చి తత్వైకనిష్ఠ మనంబు నిలిపి.

321

క. తనయందు యోగి తన్నుం, గనుఁగొని ధారణ యొనర్పఁ గదలక యుండు
న్నన సొగిఁ బ్రాణాయామము, లనఘా! పండ్రెండు సేయునది ధారణకున్! 322

క. ధారణలు రెండు నివి యో, గారూఢులు యోగ మందు రఖిలాఘములున్
దూరము లగుఁ గడు నియతా, హారులు దృఢ యోగపరులు నగు యోగులకున్ 323

వ. ఇట్లు యోగం బతిప్రయత్నంబున సాధించినయతండు యోగి యగు వినుము
ప్రాణనియమంబు ప్రాణాయామంబు మనఃపవనేంద్రియములఁ బ్రత్యాహరించుటం
బ్రత్యాహారంబును మనంబు గదలకుండ ధరించుట ధారణయు నగు ధారణా
స్థానంబులు పది గల వాకర్ణింపుము.

324

క. మును నాభియు హృదయము నుర,మును గంతము నాననమును ముక్తుతుదయు లో
చనములు బొమలనడంము తల,యును నట నూర్ధ్వమును నెలపు లొగి ధారణకున్.

చ. అనలము నీరు కూప మురగాలయ మున్నయెడ స్థతుష్పథ
మ్మన వెఱి గల్గుచోటఁ బితృభూమి సరిస్థాపనంచరస్థలం
బున నది రచ్చకొట్టమున మ్రోత చెలంగెడివట్టనం బొన
ర్చిన విఫలంబు యోగము విశీర్ణ దలస్థియందు మందలోన్.

326

సీ. ఈడిచోటుల నేమి పొమ్మని యోగయుతుఁ డగునజ్ఞానయోగి కనఘ
యోగంబునకు విఘ్న మొనరించుదోషము లుదయించు వానిఁ జెప్పెద జడత్వ
మును బధిరత్వమ్ము మూకత్వమును విస్తృతియును నంధతయు వేడియు ననంగ
నట్లు ప్రమాదజ లైనయారుజలకు రయమునఁ దగుఁ బ్రతిక్రియ లొనర్పఁ

తే. గంప మడరు నపుడు ఘనగిరి మనమునఁ, జెవిటితనమునందుఁ జెవి సువాక్య
యందు నీరువట్టునప్పుడు విను మామ్ర,ఫలము రసనఁ దాల్చి వలయు యోగి. 327

వ. మఱియును యోగీశ్వరుం డుష్ణంబునందు శీతంబును శీతంబునం దుష్ణమ్మును
ధరించునది యమానుషస త్త్వజాతబాధలు వొందెనేని వాయువహ్ని ధారణం
బునంజేసి వానిం జెఱిచునది ధర్మార్థకామమోక్షంబులకు సాధనం బగుట నవశ్యంబు
శరీరంబు రక్షించునది మునిజనప్రవృత్తిలక్షణం బొరులకుఁ జెప్పుటం దనవిమల

జ్ఞానంబు వీలయ్యెంబు బొందు గావునం దదీయప్రవృత్తిగోపనంబు నేయునది యని చెప్పి.

328

శా. ఆరోగ్యంబు ననిష్ఠురత్వము నరౌల్యంబు న్వపుఃకాంతియు
నొస్విభ్యంబును సంస్వరత్వము వనస్సౌమ్యత్వము స్వాత్మవి
ట్రాల్పత్వము నిర్వలత్వముః గృహసంగిత్వము నాప్రయో
గారంభం డగుయోగికిం బ్రథమదిహ్నంబు ల్మహీవల్లభా!

329

తే. భూతములు దాను ననోయ్యభీతి లేక, యునికి శీతోష్ణబాధ దా నొంక కునికి
భువన మనురాగమునఁ దన్నుఁ బొంక కునికి, వెలయు నివి సిద్ధలక్షణములు నరేంద్ర!

— ౧౦ యోగవిఘ్నకార్యములు ౧౦ —

ఆ. దానయజ్ఞ దేవతాపూజనాతక, స్తంత్రకలితకామజంబు లైన
కిడికియోగవిఘ్నకరము బాకర్తవం, ల్పరిహరింపవలయుం బుడయోగి.

331

వ. మఱియును గలుగోదయంబు లైనప్రాతిభావనానైవభ్రమార్తంబు లయవం
విధోపగ్రంథాలు వరిహరించి నియతాహంకరంబు బిత్తేంద్రియంబును బ్రహ్మవణ
మనస్కుంబు నై యోగి సూక్ష్మం బగుధారణాపక్తకంబు క్రియించునది తత్త్వధం
బాకర్ణింపుము.

332

సీ. ధరణి మార్థంబున ధరియించి తత్త్వయత్నముఁ బొంది దానగంధంబు విడుచు
నది యట్లు జలమును నగ్నియు వాయువు వాయువధంబును నరునఁ దాల్చి
జనునత రసదూషనఁపుష్కళబ్ధంబు లనుగుణంబులఁ ద్రోచునది క్రమమునఁ
దనమనంబును బుద్ధియును సర్వభూతచయంబు మనోబుగ్ధలంఘం బొనిపి

తే. ధారణాభ్యాసతత్త్వరత్వమునఁ జేసి, యన్తనోబుద్ధిసాక్ష్య మొయ్యనఁ దొలంగు
నది గురూక్తి నిట్లతిసూక్ష్మ లై నయేడు, వృత్తుల విడిచినతేడు నివృత్తివరుడునెరి

వ. ఇట్లు సత్తధారణాభ్యాసంబునఁజేసి పృథివ్యాదుల గంధాపిసూక్ష్మగుణంబులం
దొలంగి శుద్ధాత్మం డగుయోగసిద్ధం డణిమాద్యమైశ్వర్యసిద్ధిసంపన్నుండును
షడ్భావవికారరహితుండును యోగాగ్నిదగ్గదోషుండును నై యనలం బనలంబు
నందును జలంబునందును నొందుచందంబునం దాను బరమాత్మైకత్వంబునం బొందు
ననవుడు నలర్కుండు బ్రహ్మపదవ ర్తియైనయోగిచరిత్రంబు నా కెఱిగింపవే యనిన
దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె.

334

— ౧౧ యోగిధర్మములు ౧౧ —

శ. మానము నవమానంబును, మానవులఁ బ్రమోదభేదమగును జేయు
న్తానము యోగికి విష మవమానం బమృతంబు సుష్టు మహితవిచారా!

335

వ. అని మఱియును.

336

తే. త్రావునుదకంబు పస్త్రపూతంబు నడుగు, వెట్టునెడ దృష్టిపూతంబు ప్రీతితోడఁ
బలుకు సత్యపూతంబును బరమ వైన, లేలఁపు బుద్ధిపూతంబు గావలయు యలికి.

తే. సిద్ధి గోరుయోగికి విను శ్రావమునకు, దైవయాత్రామహాజనసాగమునకు
సభ్యరాతిభ్యపూజల కతులితోత్సవముల కెప్పుడు సరుగంగ వలవ దనఘ ! 333

చ. మనుజులు దన్నుఁ జూచి యవమానపరాభవము లొనర్చున
ర్తనమును నట్టివేషమును దాల్చి సమ స్తజనములు స్ఫుజిం
చిన మఱి యోగి బొగ్గుపాగ చీకెలి ముంగల లేనియిండ్లకుం
జనునది భిక్ష కెప్పు మును చన్నగృహంబుల కేఁగ రా దొగిన్. 339

తే. వేదవేదాంగపాఠగవిప్రగృహము, లంపఁ సంపాదితం బైనయట్టిభైక్ష [యోగి.
మనఘ ! ప్రాణాగ్నిహోత్రంబు సాంగముగ నొ, నల్పి యొరించునది భోజనంబు

వ. ఆహింసా నైయబ్రహ్మద్యలోభత్యాగంబు లననియనంబు లేను నంగీకరించి
మనోదండవాగ్దండకర్తృదండంబు లనుదండశ్రయంబు ధరియించి ప్రదండి యన
సతిశయిల్లి వివిధభానంబులచేక్కునం బుడవ నిర్మలభావంతులమను సమలో
ప్తాశ్చ కాంచనుండును సమ స్తసూత్రయోగింబును సమధ్యామరాయణుండు
నైనయోగి పరబ్రహ్మసంభరితుం డగు నిని చెప్పి యత్రిపుష్ట్రుండు వెండియు
నలర్కున కి ట్లనియె. 341

క. విశ్వకరచరణకంఠర, విశ్వావనయనకన్య విశ్వాకాంక్ష
విశ్వాత్మ బొందుటకు యోగిన్వరుండు జపింపవలయు నెపుడు ప్రణవమున్ 342

— మరణసూచకము లగుస్వాస్థికాద్యస్థములు

క. అని యోంకారము రూపమును సగుణత్వాగుణత్వములు తద్ధ్యాన
మును నుచ్చారణవిధమును, నొనరంగాఁ జెప్పి వెండియును సి ట్లనియెన్. 343

వ. కలలోనను బ్రత్యక్షంబునం గలుగునరిష్టంబులఁ జేసి యోగి మరణకాలం బెఱింగి
యోగస్తరణపరుం డైన నప్పుడు సిద్ధింప కున్న నయోగం బతనికి మీఁదటిభవం
బున సిద్ధించు. 344

క. కావున నరిష్టములు సద్ధానంబున నెఱుంగవలయుఁ దత్త్వజ్ఞాన
శ్రీవిలసితుఁ డగుయోగికి, భూవర! యెఱింగింతు వినుము పాలుపుగ దానిన్. 345

క. దివిజనభంబున శుక్రునిధువుని శశిచ్ఛాయ నయ్యచుంధతి నేమా
నవుఁ డొగి గాఢ డతండు మృత్యువు నొకవత్సరముమీఁద నొందు నరేంద్ర! 346

క. కిరణరహితరవిబింబముఁగిరణావృతపిన్నఁ గనినఁ గీడును గలుగు
న్నరులకుఁ బడునొక్కఁడునెల, లరిగిన నటమీఁద మరణ మవనీనాథా! 347

సీ. రజతసువర్ణమాత్రపురిషములు గల నైన దృష్టంబున నైన గ్రక్కు-
నాతండు పది నెల లేవ్రతపిశాచకనకవృక్షగంధర్వనగరదర్శి
తోష్ణిదినెల లలిస్తూలుండు బడుగును బడుగును దొడ్డనెంబు లేక
యైన నెన్నిదినెల లలిసొంద్ర రేణుకర్దమమున బ్రుంగి పాదంబు ఖండ [గు

తే. ములుగఁ గలఁ గన్న వాఁడే డునెలలు గువ్వగ్రద్ద వాయస మాదిగాఁ గలుగువులు

- లడరి నడుతల వ్రేసిన నప్పున ఘ్యు, డాటునెలలు గాని మనఁ డుదాత్తపుణ్య! (?)
 తే. పాంసువృష్టిచేతను గాకపంక్తిచేత, మానవునితల వీడిత మైన మేని
 నీడ యొండుచందం బైన నెలలు నాల్గుగాని యాయువు గలుగదు వాని కసఖు !
- సీ. ద్విత్రిమాసములలోఁ దెగు నరుఁ డపగతమేఘయామ్యమ్మున మెఱుఁగు నింద్ర
 ధనువున నుదకంబు గనినఁ బై లాఙ్ఘ్యంబునర్పణాంతరమునఁ దనదురూపు
 తల లేక తోఁచిన నెలఁ జచ్చు గొరియగ దురు శివగంధంబు బొరయఁ దనువు
 నర్థమాసాయుష్యుఁ డగుచు నీల్లాడిన నతనికాళ్లును హృదయంబు మిగుల
- తే. నెండినను నీరు ద్రావంగ నెఱుగి దాహ, మగ్గలించిన విను దశాహమునఁ దీటు
 ఋక్షకపియాసగతుఁ డైన దక్షిణమున, కొనరఁ బాడుచుఁ జనఁ గలఁ గనియెనేని.
- చ. ఇనుఁ డుదయంబు సేయ వఱ దెవ్వనికై యెదు రేఁగు నిష్ఠుర
 ధ్వని నెలంగఁగ నెవ్వనికీఁ దద్దయు నాఁకలి యుష్భవిల్లు భో
 జన మొనరించినట్లు నెద సాధ్వస మూరక పుట్టుచుండు నె
 వ్వని కొగి రేయునుం బగలు వాఁడు యమాలయగామి భూవరా! 351
- ఉ. ఎవ్వఁడు వెల్పు బ ల్కొలుకు నెంతయు నన్యునితార్కకంబుం
 దెవ్వనిరూపు దోఁచ దొగి నింద్రధనుర్గ్రహతారకోత్కరిం
 బెవ్వఁడు రాత్రియు నృగలు నేర్పడఁ గాంచు స్రవించుచుండుఁ దా
 నెవ్వనిసవ్యనేత్రమున నెప్పుడు నీరము వా రనాయుషుల్. 352
- తే. నాసికాగ్రంబు వంగుట నాల్కు నల్ల,నగుట వదనంబు గడు నెఱ్ఱ నగుట యుష్మ
 రాసభమ్ములు పూనినరథము నెక్కి,యమునిదెసఁ జనఁ గలఁ గంటయాయువడఁచు.
- తే. కర్ణములమ్రోత వ్రే ఛీడఁ గలుగదేని,నీల్లు బాతఱఁ బడినఁ ద న్నెగయకుండఁ
 గప్పి రని మానవుఁడు గలఁ గనియెనేని, సదియ తుద వానిమరుగడ కగు నరేంద్ర!
- ఆ. ఊర్ధ్వదృష్టి యైన నోలిని బ్రచలిత,దృష్టి యైన వక్రదృష్టి యైన
 బురుషుఁ డేఁగు జమునిప్రలోకి బొడ్డు లోఁ,తైన మొగము శుష్కు మైన నసఖు !
- క. తనకట్టినసితవస్త్రము, అనయము రక్తాసితంబు లైనపగిది దోఁ
 చిన నిజభావప్రకృతులు, విను మగుడం బడిననరుఁడు వీడ్కొను భవమున్. 353
- ప. అని చెప్పి యయ్యరిష్టంబులు మహాత్ము లైనయోగులు మొదలుగా నెల్లవారికి
 నెఱుంగవలయు సంవత్సరాంతంబు ఫలదంబు లగునరిష్టంబులు పరీక్షించి కాలం
 బెఱింగి మరణంబునకు వెఱవక ధైర్యంబవలంబించి యోగం బనుష్ఠించుచు దివా
 రాత్రంబులం దోఁచునరిష్టంబులు పరికించి యవి విఫలంబు లగునట్లుగా నయ్యైవేళ
 లందు యోగయుక్తుం డగుచుఁ గాలంబు గలిచి మనంబు సుస్థిరంబు గావించి
 గుణత్రయవికృతులడంచి యాత్మని నాత్మయందు సంధించి తన్మయుం డై యోగి
 నిరాలంబంబును నతీంద్రియంబును నైననిర్వాణంబుం బొందు నని యివ్వధంబున
 యోగప్రకారంబెఱింగించి మఱియు నప్పురమయోగి యలర్కున కి ట్లనియె. 357

లక్ష్మప్రాప్తిపాదము

- క. ఇనశశికరయోగంబుల, నినశశికాంతోపలముల నెమ్మెయి ననలం
బును సలిలము నుమ్మాతము, లొనరగ నగు నివ్విధములు యోగికి నుపమల్.
- చ. విను నకులంబు బల్లి కలవింకము మాషక మర్థితో గృహం
బున వసియించి తస్విభులువోలె సుఖస్థితి నొందు నాగృహం
బున కొకహాని యెను జను బొంద వొకింతయు వంత తద్గృహ
స్థులక్రియ యోగి కయుక్తము చొప్పుడఁ జొప్పుడు యోగసిద్ధియున్. 359
- క. తన కున్నయదియె యిట్లుగఁ, దనయాకలి కొదవినదియ తగుభోజ్యముగాఁ
దనకుఁ గలయదియ ధనముగ, మనమున ముద మందుయోగి మమతఁ బొరయునే!
- వ. అని యోగులకు నెటుంగవలయువాని నెఱింగించిన నలర్కుండు పరమహారస
భరితహృదయుం డగుచు నందంద మ్రొక్కి యయ్యోగిండుని కి ట్లనియె. 361
- సీ. భాగ్యంబు గాదె సుబాహుకాశీశులు పురముపై వచ్చి సంగరమునేత ?
సంగరంబున సర్వవైస్యబాంధవధనక్షయ మగు టధికభాగ్యంబు గాదె ?
కడ లేనిభాగ్యంబు గాదె శాస్త్రవబాధఁ దలరి యే మి వ్విట్లు గొలువ రాక ?
మిముఁ గన్నమాత్రన విమలాత్మబోధంబుకలిమి నాతొంటిభాగ్యంబు గాదె ?
- తే. వేయుఁ జెప్పంగ నేటికి విను శుభోదయమున నరున కనర్థసహస్ర మైన
నది శుభము చేయుఁ గావున నాసుబాహు, కాశీపులు నాకుఁ గడు నుపకారులైరి.
- చ. పరమమునీంర! కాశీపసుబాహునిమి త్తమున న్భవత్ప్రసా
దరుచిరదీపదీప్తిని హతం బయి పోయె మదంతరంగబం
ధురమమతాంధతామసము తోన పదసుండ నైతి దుఃఖిను
స్తరగృహధర్మ మే దొఱుగెద న్నిజగన్నుత! మీయనుజ్ఞతోన్. 363
- క. అనిన విని యట్లు చేయుము, చను మే జెప్పవవిధంబు సమృద్ధిం జే
కొను మమతాహంకృతులకు, మన సీకుము మోక్షవృత్తి మఱవకు మనఘా! 364

అలర్కుసుబాహుకాశీరాజనందనము ౨

- మ. అని దీవించిన మ్రొక్కి వీడ్కొని ముదం బొర న్సుబాహుండు గా
శిన్యపాలుండును నున్న చోటికిఁ గడు స్వీఘ్రంబు మై నేగి యి
ట్లనియె న్నవ్వుచు నయ్యలర్కుండు సముద్యద్జ్ఞానవై రాగ్యసం
జనితానందనిమగ్నచిత్తుఁ డగుచు న్సంప్రీతిఁ గాశీశుతోన్. 365
- క. ఓకాశీశ్వర ! రాజ్యము, గైకొను మిచ్చితి సుఖంపు కడువేడుకతో
నీకుఁ బ్రియ మెట్టు లట్టుల, ప్రాకటముగ నిమ్ము చగ సుబాహున కైనన్. 366
- వ. అనిన విని నవ్వి యవ్వుహీపతి యలర్కున కి ట్లనియె. 367
- ఉ. శ్రుతియుఁ డెందు నాజి వెలిగా నిజరాజ్యము వైరి కిచ్చునే
శ్రుతియధర్మవేది విటు గా దన కెట్టులు పల్కి తాహవ

క్షేత్రమునందు శాస్త్రపుని గెల్చి ధరిత్రి పరిగ్రహించి స
త్త్రియుఁ డెల్లభోగములు నైకొనుఁ గా కీటు లేల నైకొనున్.

368

క. అనిన నలర్కుం డి ట్లను, జనవర మును నామనంబుచందము నీ చె
ప్పినయట్ల యిపుడు శాంతిం, దనరెను మగుడఁబడె వినుము తత్కారణమున్. 369

ఉ. నీవు సమస్తసైన్యమహనీయుఁడ నై చనుదెంచి మత్పుర
శ్రీనిభవంబు సైన్యము నశింపఁగఁ జేసిన వంత నేను దుః
ఖావిలబుద్ధి నై చని మహాత్ముని నత్రితనూజు బ్రహ్మవి
ద్యావిదూఁ గంటిఁ దత్పుష్క జవాత్తవివేకము నన్నుఁ బొందినన్.

370

చ. లలిఁ బ్రసరించునిన్ద్రియముల స్మరియించి సమస్తసంగముం
దొలఁగఁగఁ ద్రోచి బ్రహ్మమున త్రోవకుఁ దెచ్చి మనంబు నెంతయు
నెలిచినవాఁడ నెచ్చునము గెల్చిన సిద్ధికి వేఱ యత్నము
న్వలనదు నేమ నెవ్వరి కవార్యపరాక్రమధుర్య యెఱ్ఱెయిన్.

371

చ. ఆరయఁగ నీచరాచరములందు వసించి వెలుంగుచున్నయ
ప్పురుషుఁ డొకండ కాఁగ నిజబోధవినిర్మలవృష్టిఁ గాంచి త
త్పరమతి నైన నాకుఁ బరిపంథివె నీవు నరేంద్ర! యేను నీ
కు రిపుడనే సుబాహుఁడ నగు డనఘుం డపకారవరుండ నాయెడన్?

372

వ. అనినీకు శస్త్రుం దొరుండు గలండేని వెదకికొను మనిన నయ్యలక్ష్మనివచనంబులకు
నన్ను రేండుండు ప్రహృష్టహృదయుండయ్యెను సుబాహుండు విగ్రహ లేచి హర్షించి
యయ్యచుఁబం గొగిలించుకొని తీవించి కాశీన నాలోకించియేను నిన్ను శరణంబుఁ
బొచ్చి యిటుఁ దెచ్చి చూడఁగొంటు నారు సఫలం బయ్యెను సుఖిని గమ్ము పోయి
వచ్చెన సుని నవ్వుపీఠతి యిట్లునయె.

373

ఉ. కారణ మేమి నీవు ననుఁ గానఁగ రాకకుఁ గార్యసిద్ధి ని
నేరినచంద మెట్లు దగఁ జెప్పు విను గను వేడ్క యయ్యెడు
న్వోరినయట్లు రాజ్య మనఘుం డగునీయనుజచ్చ నోర్చి పెం
పారఁగఁ గొంటిఁ నైకొను ముదాత్తసుఖిశితి నందు మిప్పరిన్.

374

—ॐ కాశీరాజునకు సుబాహుండు చెప్పినస్వాగమనకారణములు ॐ—

వ. అనిన సుబాహుండు నవ్వుచు నిట్లనయె.

375

క. జనవర! నీయొద్దకుఁ బ్రియ, మొరకఁగఁ జనుదెంచి యింత యుద్యోగం జే
నొనరించుటకు నిమిత్తము, విను చెప్పెన నేర్పడంగ విమలచరిత్రా!

376

సీ. మాతల్లి నన్నును మాతోడఁ బుట్టినవారిని నిర్దట గారవమున
బాల్యంబు మొదలుగా బ్రహ్మబోధకవాక్యనివయంబు వీనుల నించి నించి
విమలతత్త్వజ్ఞానవిదులుగ నొనరించి యితని బోధింపక వితత్కర్త
కాండప్రవీణుని గావించుటయుఁ దత్త్వమూఢుండు గార్వాభ్యమోహితుండు

తే. సతతసంసారభోగసంగతుడు నై యితండు చెడుటకు నేను చిత్తంబునందుఁ
దెరువు నడుచుసార్థమున నొక్కరుని కొకటి మైన సహచరు ల్వగచినయట్లు వగచి.

చ. ఘనతరదుఃఖహేతు వెడఁ గల్గినఁ గాని విరక్తి పుట్టి దీ
తని కని నిశ్చయించి యుచితంబుగ నే నిను నట్లు లాశ్రయించి
చిన నృపవర్య! యుద్యమముఁ జేసితి వెంతయు నిట్లు సీకతం
బున బ్రతికె న్నభోధమును భూతవిరక్తియుఁ గల్గి యీతఁడున్. 378

వ. అని మఱియును. 379

క. ఆనఘ! మదాలసకడుపున, జనియించియు యోగిమాతవను గుడిచియుఁ బె
ర్గినతనయు లితరదనితల, తనయులు చనుత్రోవఁ జనఁగఁ దగియెడువారే? 380

చ. అనియుఁ పలంచి యేను భవదాశ్రయపూర్వక మైనయుద్యమం
బొనరఁగ నిట్లు చేసితి నృపాత్తమ! సీమహనీయసంగమం
బున ఫలియించె నాతలఁపు వోయెద నీ వభివృద్ధి నెప్పుడు
న్దనరుచు నుండు మాత్మతనుతత్త్వవివేకినిబద్ధబుద్ధి వై. 381

తే. అనిన నాతఁడు నీ పలకకను నడక, పూని యుషకృతి చేసితి గాన నాకు
వలదె యుషకృతి నేను సుఖము గాక, సాధుసంగతి విఫలయె బోధనిలయ! 382

వ. అనిన నుబాహుం డన్దుహీపతితోడ భర్తృకామసత్తులైనకలజసంబులు నశియించు
చుండురు మమం బైనయగి మోక్షంబు పొనిం బడయునుపాయంబు నీకు సంక్షేప
రూపంబునం జెప్పెన మనకురించి విని యాలోచించి యెట్లు మేలట్లు ప్రవర్తింపుము.

సీ. ఇది మనీషం బని యే గర్త నని తోచుఁ బొందకు న్రమ నిజబోధ నెఱుంగు
మే నెఱ్ఱెడనో నాయ దెయ్యదియో యని యాలోచనము నేను మచుననంబు
నవరతాత్రముల బాహ్యంతర్గతస్థితి యలయు మ్యాక్లావ్య మైనభూత
సంఘాత పెల్లను సవికారమును వచేతనమును నగుట గన్దొనుము భూప

తే. యిట్లు లెంతయు నేర్పడ నెఱుంగఁబడియె, నేని నిఖలంబు నీచేత నెఱుంగఁబడిన
యదియె యాత్మవిజ్ఞాన మనాత్మయందుఁగలిమి మూఢత్వముగమది చెలిసికొనుము.

క. అని చెప్పి యాసుబాహుండు, చనియెం గాశీశ్వరండు సంప్రీతి నల
ర్కుని బూజించి రయంబున, దనపురమున కేగె బలవితానముతోడన్. 383

— ఆడవి నలర్కునకు యోగాలికయమున వైరాగ్యము

తే. అంత సుత్యక్తసంగుఁ డై యయ్యలర్కుఁ, డఖిలసామ్రాజ్యభారవహనసమర్థుఁ
బ్రథమపుత్రుఁ బరాక్రమమథితత్త్వ, నర్థి బట్టంబు గట్టి తా నడవి కరిగె. 386

వ. అరిగి పెద్దకాలంబునకు నిర్తలజ్ఞానసిద్ధుం డై యతండు ససురాసురమానుషం బైన
జగం బింతయుఁ బుత్రకళితభ్రాతృమిత్రాదిభవపాశబద్ధంబును నింద్రియాకృష్య
మాణంబును ననంతదుఃఖార్తంబును విచ్ఛిన్నదర్శనంబును నై యజ్ఞానపంకంబునం

బడి వెడల నేరమియును దాను దానివలన సముత్తీర్ణుం డగుటయుఁ గాంచి
యొక్కపద్యం బిట్లు వరించె. 387

తే. అకట! యింతకాలము రాజ్య మర్థితోడ, నింపుతోఁ జేసితి నె యిసీ యిట్టికిడు
గలదు నా కిప్పు డింతయుఁ గావఁబడియె, యోగసుఖమునకంటె లే దొండుసుఖము.

వ. అని ప్రమోచభరితుం డయ్యె. 389

ఉ. కావున నయ్యలక్కవిభుకై వడి నిర్తలినాత్త యోగము
న్నీవును ముక్తిసిద్ధికయి నిష్ఠ నొనర్పు నిరంతరంబుఁ దం
ద్రీ! విను మింకఁ గర్తములత్రిక్కున నేచును జిక్క మోక్షుల
త్సవితతానుభూతి కయి చేసెనఁ గానకు నేఁగి యత్నమున్. 390

క. అని చెప్పి జనకుననుమతి, ననఘుం డాసుమతి చనియె నప్పుడు తాఁ గా
ననమునకు స్వయ్యున సత్యచుపమవై రాగ్యసంవిదమలాత్మకుఁ డై. 391

వ. అంత నవిద్యాతమోజాలబాలసివాకరుం డగునబ్బాలునిజనకుం డాభార్గవుండును
గృహస్థత్వంబు విడిచి వానప్రస్థయత్యాశ్రమంబులం గ్రమంబునం గైకొని
యింద్రియంబుల గెల్చి మనోజయంబు నొంది పరమసిద్ధి బొందె నని చెప్పి. 3.2

❖ ఆశ్వాసాంకము ❖

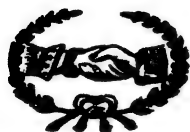
ఉ. భద్రగుణాభిరామ! రిపుభంజనభీమ! సమగ్రధైర్యహే
మాద్రిసదృశ! సంతతవయారసరమ్యకటాక్ష! కామినీ
భద్ర! నితాంతభక్తిసముపాసితరుద్ర! వితీర్ణకేళిక
ల్పద్రుమతుల్యభూరిభుజభాస్వర! వైభవనిర్జరేశ్వరా! 393

క. ప్రాథస్త్రీమకరాంకా!, గాఢభజనసుప్రసన్నగుడవృషాంకా!
గూఢనయతత్త్వవేదీ!, పూర్వప్రతిపక్షబలసముత్కటభేదీ! 394

మాలిని. శ్రుతసకలపురాణా! శుద్ధధర్మప్రవీణా!
వితతగుణవరేశ్వర్యా! పీఠలోకాగ్రగణ్యా!
సతతవినయముద్రా! సత్యసంపత్సముద్రా!
పతిహితనయదక్షా! పద్మపత్రాయతాక్షా! 395

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర
తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురా
ణంబునందుఁ గువలయాశ్వుండు తండ్రినియోగంబున మునిజనరక్షణార్థం బవనీ
తలంబునం బరిభ్రమించుటయు మాయావి గైననతాశీకేతునిచేతఁ గువలయాశ్వుండు
మృతుం డయ్యె నని విని మదాలస మరణప్రాప్త యగుటయుఁ గువలయాశ్వుండు
సకలవనితాభోగపరాజ్ఞుఁడు డగుటయు నశ్వతరోరగేశ్వరుండు మదాలసం
గ్రమ్మఱుం బడయుటయుఁ గువలయాశ్వమదాలసాపునస్సంగమంబును శక్తు

జతుండు పరలోకగతుం డగుటయు విక్రాంతసుబాహుశత్రుమర్దనులజన్మంబును వారల మదాలస పరమయోగులుగాఁ బ్రబోధించుటయు నలర్కోత్పత్తియు నక్కుమారునికి నయ్యోగిమాత రాజధర్మంబులు వర్ణధర్మంబులు నాశ్రమధర్మంబులు నాచారవిధులుం జెప్పటయుఁ గువలయాశ్వుండు మదాలసాసహితంబుగ వనంబున కరుగుటయు నలర్కునిరాజ్యభోగాసక్తియు సుబాహుం డలర్కుని పురంబుపైఁ గాశీశ్వరుం దెచ్చుటయు శత్రు పీడార్తుం డై యలర్కుండు మాతృ దత్తాంగులీయాంతర్గతశాసనలిఖితపద్యపఠనంబున విరక్తిం బొంది దత్తాత్రేయుఁ గానం జనుటయు నయ్యోగీశ్వరుం డలర్కునకుం బరమయోగం బుపదేశించు టయు నలర్కుండు పరమస్థితిం బొందుటయు జడుండు తండ్రి కింతయు నెఱింగించి తా నరణ్యంబున కరిగి యోగపరాయణుం డగుటయు నాభ్యాస వ్రండు పుత్రుని చేత నియుక్తుం డయి గృహస్థత్వంబు విడిచి చని యత్యాశ్రమంబు ధరియించు టయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

మార్కండేయపురాణము

చతుర్థాశ్వాసము

కంఠరుచిరచరణా

బాకరసంతతవిహారహరిమరాశా

లోకస్తుత్యసుకీలా!

నాకాధిపవిభవపూర్ణ నాగయకర్తా!.

1

వ. పరమజ్ఞానపథు లాజైమినిముని కిట్లనిరి నీయడిగినవిధం బంతయుఁ గొఱంత వడ
క్కుండఁ జెప్పితి మింక నేమివలయు నడుగు మనిన రాద్వైపాయనశుభ్యం డిట్లనియె.

సీ. ఆక్కట! యిట్లు తిర్యక్త్వంబు నొందును జరక ప్రసాదసంజనితమహిమ

న్ద్రవిజ్ఞాననిరూతమోహాల రగుట ధన్యులరు మీ సమములార!

సకలధర్మాధర్మ సంశయార్థములు నిర్ణీతమ్ము లయ్యె మీచేత నాకు

వితతప్రవృత్తినివృత్తికర్తృద్వయభవితే లేపడఁ జెప్పబడియె లోక

తే. గణ్యుఁడైనమార్కండేయకతర బుద్ధ్యాతముండ నైతి ఖియ్యియు త్తములఁ జేర
నయ సుస్మృతిభాంతులు నల్పభాగ్యపరులు విముఖోట్లంగతి వడయఁ గలరె!

తే. ప్రవిమలజ్ఞానదృష్టిసంపన్ను లైన, మీవలన నేఁ గృతార్థుండఁ గావలదె

యెటులగ వేడ్క యై యడిగెన నేను మిమ్మునర్థి నెఱిగింప మీ రహ్మ లగుటచేత.

సీ. సావరజంగమాత్మక మైనయూజగం బింతయు మున్ను దా నెట్లు పుట్టె?

కాలాంతమున నది క్రవ్వుతి నెట్లు లయం బండు సురులు సంయములు పితరు

లును రాజులును నెట్లు జననంబు నొందిరి మన్వంతరమ్ములమాడ్కి యెట్లు

వంశంబులును నొగి వంశానుచారిత్తమును నెట్టి వవి సృష్టివిలయసంఖ్య

తే. యెంత కల్పవిభాగంబు లేక్రమముల, ఊఁఱియునికి యెట్టిది తత్ప్రమాణ మెంత
వారినిధులును నేటులు ధారుణీధ,రములు నడవులు నేప్రకారమున నుండు. 5

శ్రోతుకిమార్కండేయసంవాదము

వ. భూర్లోకాదిసమస్తలోకంబులు నేక్రమంబున నున్నవి రవిచంద్రాదిగ్రహనక్షత్ర
జ్యోతిర్గణంబుల గతిప్రకారంబు నెట్టివి యింతయు నుపసంహృతం బైన నుది

శేషించి యుండునది యెయ్యది నాకు విన వేడ్క యయ్యెడు నెఱింగింప వలయు నన్న నప్పక్షివరులు ప్రహృష్టహృదయు లగుచు జైమినీ! నీచేసినప్రశ్నం బతిగహ నంబు దానికిం జెప్పెదము వినుము తొల్లి క్రోస్తుకి యనుమునివరుండు నీవు మమ్మ డిగినయట్లు మార్కండేయు నడిగిన నమ్మహాముని యతని కిట్లనియె నవ్యక్తంబు వలన నావిర్భవించినమాత్రన చతుర్ముఖునిముఖంబుల నిష్పరాణజాతంబును వేదం బులు నుద్భవితై వానిం దదీయమానసపుత్రు లగుసప్తమును లన్నలువవలనఁ బడసి రట్టిపురాణజాతంబు భృగువువలనం జ్యోవరుం డెఱింగి కొందఱు ముసులకుం జెప్పె నమ్మునులు దత్తునికి నుపదేశించి రాదత్తునిచేత నేమును వింటిమి తత్పురాణకథి తం బై కలికల్పపంబు నడంపంజాలుస్థభూతస్థంబు నెఱింగించెద మాకర్ణింపుము.

క్రోస్తుకి మార్కండేయుండు శ్వేనమహదాదిభూతసర్గము ౧౧

తే. అనఘ! యితనుఁ గారణ మై ప్రధానమనగ నవ్యక్త మనగ నిత్యయును సదన దాత్తికయు నతసూక్ష్మయు నై వెలుంగునంస్ర మూలప్రకృతి విమలాత్మవిదులు.

వ. ప్రకృతివలన మహత్తు పుట్టె మహత్తువలన నహంకారంబు పుట్టి సాత్వికంబు రాజ సంబు తామసంబు ననం ద్రివిధం బైవై కారికలై జనభూతాదు లనుషేల్లఁ బరగె నందు భూతాది యగుతామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు దానివలన నాకా శంబు నాకాశంబువలన స్పృశతన్మాత్రంబు దాన వాయువు వాయువువలన రూప తన్మాత్రంబు దాన నగ్ని యగ్ని వలన రసతన్మాత్రంబు దాన జలంబు జలంబువలన గంధ తన్మాత్రంబు దానం బృథివి యావిర్భవించె నిది భూతతన్మాత్రస్థప్రకారంబు లై జనం బగురాజసాహంకారంబువలన శ్రోత్రవృక్షక్షుద్ధిహృద్విఘ్నాంబు లనుబుద్ధిత్రియం బు లేనును వాక్పాణిపాదపాయూహస్థ లనుకర్తేత్రియంబు లేనునుంబులై వైకారి కం బగుసాత్వికాహంకారమువలన నింద్రియాధిదేవతలతోఁ గూడ మనస్సు పుట్టె శాంతంబు ఘోరంబులు మూఢంబులు విశేషంబులనునామంబులం బరగునిష్కహృది భూతంబు లేడును నానావిధవీర్యంబులు పృథగ్భూతంబులు నగుటంజేసి యేకత్వంబు వెలిగఁ బ్రజల సృజియింపంజాల విట్టిభూతసప్తకసంయోగంబున జలంబున సెసఁగు బుద్భవంబునుజోలె నొకయండం బుద్భవితై క్రమంబునం బ్రసర్థిలి యుదకంబు నం దుండ నమ్మహండంబునందు డే న్రజ్జండు బ్రహ్మ యనుపేర శరీరియుం బ్రథమ పురుషుండును నిఖిలభూతాదిక ర్తయు నై యుదయించె నతనిం బొదివినయల్పంబు మేరునగంబును జరాయువు పర్వతంబులును నయ్యమ్మనీరు సముద్రంబులు నయ్యె నొండొంటికిం బడేసిమడుగు లెక్కు డైనపయ నైజోవాయువియద్భూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనుసప్తావరణంబులచేత నయ్యండంబు పాదువంబడి యుండు నిట్లబుద్ధిపూర్వంబును డే త్రజ్జాధిస్థితంబును నై తొలుతఁ బ్రాకృతసర్గం బావహితై ననిన మార్కండేయునకుం గ్రోస్తుకి యిట్లనియె.

బ్రహ్మజ్ఞము

- క. ఇల మొదలుగఁ గలభూత,ష్టులు గ్రమ్మఱఁ బ్రకృతి నడఁగి పోయినతుదిని
మ్ముల నుండునట్టి దొక్కటి, గలదో లేదో యెఱుంగఁ గాఁ జెప్ప తగన్. 9
- క. అనిన భృగుకులవరేణ్యం, డనఘా! విను మెపుడు ప్రకృతియం దడఁగుఁ గ్రమ్
మ్మన భూతంబులు ప్రాకృత,సుచువిలయం బంఘ్ర దాని ననఘ! మునీంద్రుల్. 10
- వ. అపుడు సకలవికారంబులు నడంగినం బ్రకృతియుఁ బురుషుండును సాధర్మ్యంబునం
బొందుదురు తమస్సత్త్వంబులొండొంటింజొచ్చిఁచుక్కువత్కువలులేక యుండుఁ
డైలంబు తిలయందును ఘృతంబు దుగ్ధంబులయందు నుండునట్లు రజంబు తమస్స
త్త్వాంతర్గతం బై యుండు నట్లుండ నయ్యావిపురుషునికి నాయువు రెండు పరార్థం
బులు పగలు సంతియ రాత్రియుం జనునంత నహర్ముఖంబునం బ్రబుద్ధుం డై సర్వ
హితుండును జగదాదియు నచింత్యుండు నైనపరమాత్ముండు ప్రకృతిపురుషులం
బ్రవేశించి. 11
- ఆ. మధుమదంబు మలయమారుతంబును వధూ,జరులఁ గలఁచుపగిది శాశ్వతుండు
పరమయోగమూర్తి పరమాత్మః డయ్యింద్ర,అను గలంచుటయును నొనర నంత. 12
- వ. ఊర్భ్యమాణం బైనప్రధానంబువలన మున్ను నీ కేను జెప్పినవిధంబున బ్రహ్మ
యండకోశస్థం డై యావిర్భవించె నాకర్ణింపుము. 13
- క. కలఁచినపరమాత్ముండును,గలపంగాఁ బడినప్రకృతికర్త పురుషుండు
న్దలఁపగ నొక్కడ కా మది,దెలియుము సర్వమలత త్త్వదృష్టి మునీంద్రా! 14
- సీ. అనఘ జగదోన్మని యగుపురుషుండు నిర్గుణఁ డయ్యుఁ దా రజోగుణము నొంది
బ్రహ్మ యై పుట్టి సగంబులం దెప్పుడు నఖిలప్రభాస్యప్తి యాదరించు
విమలసత్త్వోన్నతి విష్ణుఁ డై పుట్టి ధర్మంబున లోకసంరక్ష సేయు
వితతతమోగుణావృతి రుద్రుఁ డై పుట్టి జగము లన్నియు సుపసంహరించు
- తే. బీజములు చేన వెదవెట్టి ప్రీతిఁ గాచి, పండుటయుఁ గోయుహలికునిభంగి నొకఁడ
కాలములు మూటికిని దానె కర్త యగుచు, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాఖ్యలఁ బరగు నాత్మ.
- క. అనఘ! రజంబు సత్త్వంబును దమమును ననఁగఁ గలవు మూఁడుగుణంబు
ల్విను బ్రహ్మవిష్ణుశంకరు,లనఁగా దేవతలు మువ్వ రఖిలజగములన్. 16
- క. ఇతరేతరమిధునత్వము,నితరేతరసంశ్రయంబు నితరేతరసం
గతియు మెఱయ నాదేవ,త్రితయము విహరించు లీలఁ ద్రివిధావధక్. 17

— చతుర్ముగమన్వంతరకాలసంఖ్యలు —

- వ. ఇట్లు జగంబులకు నాద్యం డై యావిర్భవించినహింసాగర్భుండు భూపద్మకర్ణికా
సీనుం డై యుండు నాచతుర్ముఖునకుం బరమాయువు నూతేంద్రి తత్ప్రమాణంబు
వినుము నిమిషంబులు పదియేను కాష్ఠ కాష్ఠలు ముప్పది కళ కళలు ముప్పది
ముహూర్తంబు ముహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రం బహోరాత్రంబులు

పదియేను పక్షంబు పక్షంబులు రెండు మాసంబు మాసపట్కం బయనం బయన
ద్యయంబు సంవత్సరం బయనంబు రెండు దేవతలకు నొకయహోరాత్రం బట్టి
యహోరాత్రంబు లైన దివ్యాబ్దంబులు పండ్రెండువేలు చతుర్యగం బనఁ బరగు
నందుఁ గృతయుగంబునకు సంఖ్య నాలుగువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబును
నన్నూ తేసి త్రేతాయుగంబునకు సంఖ్య మూడువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాం
శంబును మున్నూ తేసి ద్వాపరయుగంబునకు సంఖ్య రెండువేలు దానిసంధ్యయు
సంధ్యాంశంబును నిన్నూ తేసి కలియుగంబునకు సంఖ్య వేయి దానిసంధ్యయు
సంధ్యాంశంబు నూతేసి యిట్టిదివ్యాబ్దద్వాదశసహస్రంబును గలయట్టిమహాయు
గంబులు వేయి బ్రహ్మకు దినం బనం జను.

18

చ. మను పునయింపఁగా మునులు మానుగ నిర్జరవల్లభుండు న
య్యనిమిషులు న్ననుప్రభతు లైననృపాలురు గల్గి పెంపున
న్లనముగ మందు రవ్వునుపుకాలము వోయిరు బోదు రందలు
న్తనువులు పుట్టి యిట్లు పవనలువురు నెల్లుడు రద్దినంబునన్.

19

క. పవనలువురు మనువులు భూవిదితముగ మహాయుగములు వేయిటిలోన
న్తువమున నొక్కొకరుడు డెబ్బదియొక్కయుగమున కనఘ ! పతి యగు వరుసన్.

ప. ఆడెబ్బదియొక్కమహాయుగంబులకు ముప్పదికోట్లు నలువదియేడులక్షలు నిరువది
వేలు మానుపాబ్దంబు లగు నిది మన్వంతరంబులవిధంబు మఱియు నొక్కమన్వంత
రంబున దివ్యాబ్దంబులసంఖ్య యెనిమిదిలక్షలు నేఁబదిరెండువే లగువానిం జతు
ర్దశగుణితంబుఁ జేసిన బ్రహ్మకు దినం బద్దినాంతంబున గలుగులయంబు బుధులు
నైమిత్తికం బని చెప్పుడు రప్పు డేకార్ణవం లై యుండు నజలంబులయందు నారా
యణాభిధానుం డై బ్రహ్మ తేలుచు నహఃప్రమాణరాత్రి యెల్లను నిద్రించి వేగు
టయు నెప్పటి యట్ల ప్రజల సృజించు నట్టియహోరాత్రంబులం గలవర్ష
శతంబునందు.

21

తే. అనఘ యేఁబదియేండ్లు పరార్థ మనఁగ, నొనరు నింతకు మును బ్రహ్మ కొకపరార్థ
మరిగె దానియంతమునఁ బాద్యాభిధానకల్ప మయ్యె నుత్తమగుణాకల్పవిభవ! 22

ప. ద్వితీయపరార్థంబునం దిప్పుడు పరాహకల్పంబు వర్తించుచున్నది యనిన మార్కం
డేయునకుఁ గ్రోవ్వుకి మహాత్మా ! ప్రజాపతి ప్రజల నెల్లు సృజించుం జెప్పవే
యనిన నమ్ముసింద్రుండు పాద్యాభిధానకల్పాంత ప్రళయనిశావసానసమయంబున
మేలుకాంచి శూన్యం లైనలోకంబు నాలోకించి.

23

సీ. నారాయణుం డగునలువ సముద్యద్యరాహరూపముఁ దాల్చి రభసలీల
నామహర్లోకమ్యంతంబు దొట్టినయంబువూరముఁ జొచ్చి యతలమునకు
నరిగి ధరిత్రి దంష్ట్రాంకురాగ్రంబున మెల్లన జలముల మీది కెత్తె
నందుఁ జేరోడయం దట్లు దేలుచు నున్న దాని సమస్థలిఁ గా నొనర్చి

తే. ప్రళయవచనానలాహతిః బహిర్యుష్టిః, కులనగములు నిజసానములను నిలిపి
యేమదీప్రులు వాగ్ధలు నేర్పరించి, అఖిలజగములు తొల్లికియట్లు యునిచి. 24

— సువచరతిర్యగానివచనసర్గములు —

వ. సృష్టిచింతావహం చైశమన్నలునముంపట నవిర్య తనుంబు మోహంబు మహా
మోహంబు తామిప్రసంబంధంబు ననుసంజ్ఞల నేనుదెలుగు లై తోచిన వానిం
బ్రజాపతి బహిరంతప్రకాశరహితంబులు ముఖ్యంబులు నగువృక్షంబులుగాఁ
బ్రథమసర్గంబును సృష్టికోస్తీతస్సు తోచిన దానం దమోహయంబులు నంతః
ప్రకాశంబులు నగువచోప్రముఖత్యగ్దంతవులుగా ద్వితీయసర్గంబును నూర్ధ్వ
స్తోతస్సు దోచిన దాన సాత్వికులు బహిరంతప్రకాశులు సుఖులు నగుదేవత
లుగాఁ దృతీయసర్గంబును నర్వాకోస్తీతస్సు దోచిన దానం దమోహజస్సముద్రిక్తు
లును బహువచోవంతులును బహిరంతప్రకాశులు నగుమనుష్యులుగాఁ జతుర్థ
సర్గంబును గా నిర్మించి యాతంత్య్రదేవమునఖ్యలకు వృత్తులుగా విపర్య
యంబును శక్తియు సిద్ధియు పిష్టియు నను నాలుగు దెలుగులుగఁ గల్పించి
పంచమం బగునంగ్రహసర్గంబు నిర్మించె మానససర్వశృప్తు లగుసప్తమునుల
నుత్పాదించి కౌమారం బయవ్యసర్గంబు నిర్మించె నిట్లు బ్రహ్మవలన బుద్ధిపూర్వ
కంబు లగువైకృతసర్గంబు లాటును బ్రహ్మంబు మున్ను ప్రకృతవలన బుద్ధిక
మహత్సర్గంబును భూతతత్త్వాత్రసర్గంబును నింద్రియసర్గంబు ననం బ్రాకృతసర్గంబులు
మూడును గా నిర్విధంబునం గల్పాదియందు నవవిధసర్గంబు లయ్యె ననిన విని
క్రోధుకి యిట్లనియె. 25

— బ్రహ్మమహిమములందుఁ బ్రజల యత్నత్పత్తిప్రకారము —

క. మునివల్లభ! సంకేతంబునఁ జెప్పితి నీవు బర్గములవిధములు నా
కొనరంగఁ బ్రజలపుట్టువు, పినిసింపుము విస్తరించి విమలచరిత్రా! 26

వ. అనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె. 27

సీ. ప్రజల సృజింపఁగ నజాడం దామనశరీరముఁ దాల్చుటయు జఘనమున నసుర
లావిగ్భవించి కియ్యంగంబు సిత యయ్యె దీక్షితసర్వాస్యదేహం దగుదు
నాననంబునఁ బుట్టి కమరు లాగాత్ర మహా స్పృహ్యై పండియు నట్టియెడలఁ
గైకొని పితృభావకలితుఁ డై యుండ నున్నవ మైరి పితరు లాతనువు సంధ్య

తే. యయ్యె నతులరజోమయం బైనయట్టి, మేను పూనుటయును దాన మానవులు జ
నించినది జ్యోత్స్నయయ్యె నక్తంపరాదు, లోలిబలవంతు లయ్యెను కాలములను.

వ. మఱియుం బ్రజాపతి రజస్తమోమయం బగురూపంబు గైకొని నిబిడాంధకారం
బగునిశానమయంబున యుత్పిసాసాపీడితులును విరూపక్షశ్రముఖులు నగువా
రలం బుట్టించిన వారిలోనం గొంద తాశరీరంబు రక్షించెద మని పలికి రాక్షసు
లైరి కొందఱు భక్షించెద మని పలికి యత్నులై రయ్యిరుదెలుగులవారిం జూచి

వివరించి కోపించినం దదీయకేశంబులు విశీర్ణంబు లై రాలిన సర్పణంబు నొంది
సర్పంబు లయ్యె వానిం గని క్రుద్ధం దై కపిలవల్లంబు లుగ్రంబులు పిశితాశనంబు
లగుభూతంబుల నిర్మించె మఱియు మృదువాగ్ధ్యాసపరుం డగునలునకుఁ గొందలు
పుట్టి వాగ్ధయనవరు లగుట గంధర్వ లనం బరగి రి ట్లప్టవిధ దేవయోనులను మాన
వులను సృజించి.

29

క. తనమహితవయశ్శక్తిని, వినుము వయస్సంతతులను విమలతరాస్యం
బున నజనివహము వత్సంబున నవికులములను నజాడం పుట్టించె దగన్.

30

తే. ఉభయపార్శ్వంబులను దనయువరమునను, నజాడం పుట్టించె గోనీవహంబు ననఘ!
యతనిచరణంబులందు హస్త్యశ్వగవయ, రాసభోష్ట్రంబులను మృగ ప్రకరములను.

తే. ఫలములను మూలములఁ గడం బొలుచునోష

ధులను గల్పాని చనరోమముల సృజించి

కమలగర్భండు త్రేణాముఖమున వాని

ననఘ! వశవుల యజ్ఞయోగ్యములఁ జేసె.

31

వ. బ్రహ్మబుద్ధ్యేనంబును గాయత్రీ శాంతంబును రథస్తరసామంబును సగ్నిష్టోమయాగం
బును బూర్వముఖంబున యజుర్వేదంబును త్రిష్టంభంబును బృహత్యామంబు
నుకృత్యంబును దక్షిణముఖంబున సామవేదంబును జగతీచ్ఛంబంబును వైరూ
పాతిరాత్రకతువులను బశ్చిమముఖంబున నధర్వవేదంబును ననుష్టంభంబును
సప్తార్యామముఖంబును సుత్తరముఖంబున నిర్మించె మేఘంబును మేఘుంగును నశ
నియు రోహితంబును నింద్రధనువును బుట్టించె మఱియు ననేకప్రకారంబు లగు
చరాచరభూతంబుల నక్షత్రగ్రహతారకాస్సరోగణంబులను సృజించె నవి పూర్వ
సృష్టియం దెయ్యది యెట్లు వర్తింతు నట్లు వర్తింతు చొడంగె నివ్విధంబున వేద
సూక్తంబులందు దేవర్షి ప్రభృతులకు నామరూపక్రియాదు లేకమంబునం జెప్పం
బడె నాక్రమంబునం గావించె ననినం గ్రోహుకీ యి ట్లనియె.

33

— మహమ్మదంపతివర్ణగుణక్రియాదులు

క. జను లర్వాకోన్మితస్సున, జనియించుటఁ జెప్పి లెట్లు జనులకు నొనరి
చె నజం డొగి వర్ణంబులు, మునివర! గుణములును గర్మములుఁ జెప్పు తగన్.

సీ. అనివ మార్కండేయుఁ డను వినిపించెద బ్రహ్మ సృష్టిక్రియామత నొంది
వక్త్రంబునందును వత్సంబునందును చొడలయందును దనయడుగులందు
నుద్భవింపగఁ జేసె నొగి వేయి వేయేసి మిథునము ల్చిగుల నామిథునములును
గ్రమమున బ్రాహ్మణక్షత్రియవిటూర్ణద్రసంజ్ఞలఁ జెలువొంది సంతతంబు

తే. సురతములు సల్పుచుండ నాసుండులకు, బుతువు నెలనెల లేమి సంతతులు సాల
నొదవ కాయురంతమున నొక్కిొక్కరుచిర, మిథునముదయింపఁ జొచ్చెనుమిథునపుణ్య!

35

వ. ఇట్లు ప్రజాపతివలనం దొలుత మానుషసృష్టి యయ్యె నంతఁ దదన్వయజాతు లైన
స్త్రీపురుషులచేత జగంబును వృద్ధి బొందె నవ్విధం బాకర్ణింపుము. 36

ఉ. ఆతతనై జత్యప్తిప్రమదాంబుధిఁ దేలుచు లీల శీతవా
తాతపబాధలం బడక యాసతులు నృతులు నిజేచ్ఛ ధా
త్రీతల మెల్లఁ దివ్వరుచు దివ్యనదీప్రాచసంధుతీరను
జాతవనప్రదేశములు శైలతటంబులు నున్కివట్టుగాన్. 37

క. విహరణమరు లై పశుమృగ, విహగామలవలన నిత వెఱ వెలుగక ని
స్పృహలై సుఖులై యుండఁగ, బహుకాలము సనియె నంత ప్రజలు మనమునన్.

— ౩౮ పట్టణగ్రామభోజిపరిమాణము —

వ. శీతోష్ణాదివ్యంధ్యంబులచేతం దీక్షితు లై తమ కునికొట్టులు విచారించి సహజంబు
లగుగిరిదుర్గవనదుర్గజలదుర్గంబులంబు నివాసంబులు గావించి చతుర్థం బగుకృత్రిమ
దుర్గంబువల శాస్త్రోక్తప్రమాణగృహాయత ప్రాకారపరిభ్రావృతంబులుగాఁ బుర
భేట ఖర్వటద్రోణీముఖంబులు రచియించి పెరుబయల మంత్రిసామంతగుప్తముగా
శాఖానగరంబును గృహీనలశూద్రబహుళంబుగా గ్రామంబును గోగజాకీర్ణగోపాల
జనోపేతంబుగా ఘోషంబును గడిభూమిం బరదేశబాధకదష్టజనప్రాయంబు గా
దృశియును నన నిట్టట్టవిధంబు లై యుండ నిర్మించి యందు గృహంబులును
శాలలుం గల్పించుకొని శీతాతపాదిబాధల జయించి తుత్పిపాసార్తులై జీవనోపా
యంబు చింతించుచుండ. 39

శా. త్రేతాది నృహవర్షము ల్లరియ థాత్రిం బుట్టి ము న్నోషధీ
ప్రాతంబు ల్దమయంతఁ బుష్పఫలం ప్రాప్తి స్తతాగుల్కభూ
జాతంబు ల్వీలసిలై నిమ్మగతవాస్సంసృత్తిమై నీమహీ
జాతంబు ల్గడు నుద్భవిల్లై బ్రజకు న్నచ్చెద మేపారఁగాన్. 40

క. దున్నక వెదపెట్టక యుత్పన్నము లై నట్టివిపులబహుసస్యముల
నృన్నుగఁ గైకొని జను లత్యన్నతితో నెలమి బ్రతుకుచుండఁగ నంతన్. 41

చ. మనమున రాగలోభములు మత్సరము ల్గడు సగ్గలింప న
జ్జులు గడు న్నమత్సమున సస్యములు న్నదులు న్నగంబులు
న్వనములు వేటువేట బలవంతులు లుబ్ధులు నై కడంగి కై
కొనిరి తదీయదోషమునఁ గుంభిని యోషధుల న్గ్రసించినన్. 42

తే. టలుబుభుక్షార్తు లై జను ల్బ్రహ్మకడకు, నరిగి శరణంబు వేడిన నలోడు మేరు
భూధరముఁ గ్రేవుఁ గావించి భూమి గోవుఁ జేసి పిలికిన నోషధు ల్మెలుపు మిగిలె.

— ౪౦ గ్రామ్యరణ్యోపధులు —

వ. వాని వెదపెట్టిన దద్భీజంబులు మొలచి పండనట్లుగా నక్కడ నుంచి యోషధు
లకు వ్యర్థత్వంబు లేకుండఁ బ్రజాపతి గావించె నది మొదలుగా సస్యంబులు కృషి

క్రియాప్రభవంబు లగుయవస్థిహిగోధూమతిలప్రియంగుమాషముద్గంబు లాచిగా
గ్రామ్యంబులు పదియేడును నీవారశ్యామాకగవేధుక లాచిగా నాటవికంబు
లేడును నై ఫలించుచుండునవి యజ్ఞయోగ్యంబు లై యతిశయిల్లు. 44

ఆ. సహజవృత్తి నెద్ది సమకూరుఁ గృతయుగ, మహితవేళ సహజమానవులకు
సత్యధర్మములును సస్యసమృద్ధియుఁ, గల్గుచుండు నంతఁ గ్రవముతోడ. 45

చ. తిరముగ రేయునుం బగలుఁ దృప్త జనింపఁగ గోరుకోర్కుల
నొరకొనుసిద్ధుల ప్థులు దుష్టి వహించుచు నిత్యయావన
స్ఫురణల నుల్లసిల్లుచు ససూయయు వైము నింత లేక యొం
గొరువులఁ గూడి మందు పథమోత్తము లెవ్వరు గాక తుల్యు లై. 46

ఉ. వారు చతుస్సహస్రమితవత్సరజీవులు దంపతిప్రజా
ధారులు నై నిజేచ్ఛల ముదంబున నుండఁగఁ గాలదీర్ఘత
వారికిఁ గామ్యసిద్ధి లొగి వ మ్మయి పోయిన గల్పభూజముల్
చేరి తదాశ్రమంబుల వసింప సుఖించుచు నుండి రుండఁగన్. 47

సీ. త్రేతాయుగంబు వర్తింప వొడంగిన నజ్జనుల్వీడ రాగాత్తు లైరి
బుతువు తత్సతులకుఁ బ్రతిమాసములు గల్గె బహుళంబు లయ్యె సవత్యచయము
లంతఁ గల్పతరవు లడఁగిన నజ్జను లన్యభూరుహముల నాశ్రయించి
యం దుద్భవించుమహావీర్యమధురసంబున సతతము తృప్తి బొందుచుండ

తే. మోహలోభము ల్ననమున మునుఁగువడిన, నివి మదీయమృలని యష్టహేజములఁ బ
రిగ్రహించి రాదోషవర్జిగ్రహమున, సవియు మాయంబు లగుటయు నజ్జనములు.

— బ్రహ్మణాదుల స్థానములు —

ఆ. ఒనర దేశములకు సుర్వలకును మేర, లలవరించి యంత నవ్విరించి
వరుసతోడ సర్వవర్ణాశ్రమాచార, విధము లేర్పడంగ విస్తరించి. 48

వ. బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రాజాపత్యలోకంబును క్షత్రియులకు నింద్రలోకంబును వైశ్య
లకువాయులోకంబును శూద్రులకు గంధర్వలోకంబును బ్రహ్మచారులకు మూర్ధ్వ
రేతస్కు లగునష్టాశీతసహస్రమునులస్థానంబును గృహస్థులకుఁ బ్రాజాపత్యస్థానం
బును వానప్రస్థులకు సక్షముషిస్థానంబును సన్న్యాసులకు బ్రహ్మస్థానంబును బరమ
యోగులకు నమృతస్థానంబును నివాసంబులుగాఁ గల్పించె నని చెప్పి మార్కండే
యుండు క్రోష్టుకి యిన్నిసర్గంబులకు మున్ను నలువ సృజించినకొమారసర్గంబు
లెఱుం గాకర్ణింపుము. 50

క. సనకసనందనముఖముని, జనులం గల్పాది నజ్జాడు సంపాదించె
న్విను వారు పరమయోగార్థినిరూఢత్వమున శూర్ధ్వరేతసు లైనన్. 51

వ. బ్రహ్మకు మహారోషం బుద్భవించినయది. 52

ఏకాదశబ్రహ్మసర్గము

- క. తేలిగన్న కవీకన్నును, వలిచన్నును దృఢవిశాలవక్షము నెఱివే
నలి కెంజడలును గలిగిన, వెలదియు మగవాడు నైసవేలై నిల్చెన్. 53
- క. నిలిచిన గనుగొని యిష్టయి, గలసినయయ్యెడలు రెండుగా విభజింప
న్వలయు నని యజ్ఞుడు పలికిన, బాలుపుగ నవ్వేల్పుసతియుఁ బురుషుఁడునయ్యెన్. 54
- క. అపురుషుం డేకాదశ, రూపములు దాల్చె వారు రుద్రు లనంగ
దీపించి రంత నాస్త్రీ, రూపంబును సతఁడు వెక్కురూపులు సేసెన్. 55
- వ. మఱియుం బ్రజాపతి. 56
- క. విను భృగుఁ బులస్త్యుఁ బులహాని, నొనరగ నంగిను నత్రి నొగి గ్రతువు వసి
ష్ఠుని దతు మఱిచి సృజిం, చె నవబ్రహ్మలుగ నజ్ఞుడ చిత్తస్థరణన్. 57
- వ. సంకల్పుడును భక్తుడు ననుపుత్త్రుల బుట్టించి యవ్వరించి మఱియును. 58

స్వాయంభువమనందేవము ౧౯

- క. వినుము ప్రజాపాలనవరు, ననువమనన్వ్యాభిరాము నాశ్చర్యమాను
న్లును నాస్వాయంభువుఁ డను, మనువు నృశరూప యనుకుమారి సృజించెన్. 59
- తే. వారు దంపతులై ప్రియవ్రతుడు సద్గుణాధ్యుఁ డుత్తానపాదండు ననగఁ బరగు
సుతయుగంబును సూతిప్రసూతు లనగఁ, గన్యకల నిష్ఠలు నొగి గాంచి రెలమి.

—౧౦ దక్షసర్గము ౧౦—

- అ. ఆప్రసూతి దతుఁ డాసూతి నింపా, రుచియుఁ బెండి పైరి రుచికిఁ బుట్టి
రనఘ! డక్షిణయును యజ్ఞుడు వారికి, యావనామధేయు లై నసుతులు. 61
- వ. పన్నిద్దలు పుట్టిరి మఱి దక్షునకుం బ్రసూతికి నీరువడిలవును హుతులు పుట్టి రందు
ధర్మనికిఁ బదమువ్వరును భృగునికి ఛాయితయు భవునికి సతియు మఱిచికి సంభూ
తియు సంగిరసునకు స్త్రీతియుఁ బులస్త్యునకుఁ బ్రీతియుఁ బులహానకు ఊమయుఁ
గ్రతువునకు సంతతియు నత్రికి ననసూయయు వసిష్ఠునకు సూర్యయు నగ్నికి
స్వాహాయుఁ బితరులకు స్వధయు ననం బవనొక్కండ్రను భార్యలుగా నిచ్చె
నాధర్మనికిం గ్రమంబున శ్రద్ధయందఁ గాముండును లక్ష్మీయందు దర్పకుండును
ధృతియందు నియముండును దక్షిణయందు సంతోషుండును బుష్టియందు లోభుం
డును మేధయందు శ్రుతుండుఁ గ్రియయందు నయవినయదండులును బుద్ధియందు
బోధుండును లజ్జయందు వినయండును వపునందు వ్యవసాయుండును శాంతి
యందు ఊముండును సిద్ధియందు సుఖుండును గీర్తియందు యశుండును బుట్టిరి.
మఱి శ్రద్ధాపుత్రుం డైనకామునికి మఱికి హర్షుండు పుట్టె నధర్మనికి హింసకు నన్య
తుం డనుకొడుకును నిర్మతి యనుకూతురుం బుట్టి దంపతు లైరి పదంపడి వారికి
భయండును మాయయు నరకుండును వేదనయు ననుమిథునద్యయంబు పుట్టె
నమ్మాయకు నరకునికిమృత్యువు పుట్టె మృత్యువునకు వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాలోధు

లును భయునికి వేదనకు దుఃఖిండును బుట్టిరి వా రండులు నూర్ధ్వరేతస్కు
లైరి నిర్మతికి నలక్ష్మి యనుకూతురు పుట్టె దానికి మృత్యువు భర్త యయ్యె
నామృత్యువునకు నలక్ష్మికిం బదనలుపురు నందనులు గ్రమంబున. 62

చ. కలిగి యలక్ష్మి జేయుచును గ్రక్కున మృత్యువు నావహించుచు
న్నెలకొని నాశకాలమున నెట్టన మన్యులఁ జొచ్చి యింద్రియ
ములు పడియింటను న్నదిని బొంది యహంకృతఁ జెంది బుద్ధియం
దొలసి కడు న్విమోహమున నొంది యజస్రము సూక్ష్మమూర్తులై. 63

క. పురుషుల నెలతల విషయాతురులుగఁ గలఁచుచు ననేకదరితకరులు గాఁ
బురికొలుపుచు రాగాదులఁ, బరిభూతులఁ జేయు చిట్లు ప్రసరింతు రిలన్. 64

— దుస్సహోత్పత్తి —

వ. అని చెప్పి నూర్కంఠేయుండు విను మధర్తునికి నధోముఖుండును దంషాకరాభం
డును నత్తిభైరవారాపుండును నైనపుత్తుండు దుస్సహం డనువాఁ డుద్భవించి
క్షుత్పిపాసాపీడితుండై భువనంబులు భక్షింపఁ దొడంగిన బ్రహ్మ యతని కిట్లనియె.

క. ఓహో! దుస్సహ! యాయు, శ్వాహము వల దుడుగు మలుక శమ మొందుము నీ
కాహార మగునె జగములు?, మోహమున రజ సమముల మునుగకు మనినన్. 66

వ. ద్రుహిణునకు దుస్సహం డిట్లనియె. 67

తే. నోరు వలువట్లు వట్టెను నీరువట్టు, నీలువ రాను పేరాఁకట నిమిష మైన
నెట్లు తృప్తుండ నగుదు లా వట్లు గాంతుఁ, నెందు వనియింతు నే జెప్పవేమహత్త!

వ. అనిన బ్రహ్మ యిట్లనియె. 69

— బ్రహ్మ దుస్సహున కాహారాదల నేర్పడుచు —

తే. జనులయిండులు నీకు నాశ్రయము ధర్మనియతి లేనివారలు విను నీకు బలము
నిత్యకృత్యక్రియాహాని నీకుఁ బుష్టి, యంబరము నీకు లూలాచయమ్ము సుమ్ము.

వ. నీ కాహారం బాకర్ణింపుము. 71

సీ. శునకేక్షితాన్నంబు విను కేశకటదుష్టమ్మును భిన్న భాండస్థమును న
దనగహ్వరమున నూడినయవియును వేడి గానివి పక్వంబు గానియవియు
నవని సంస్కృతి లేనియవియు శీర్ణాసనమున నుండియును విడిచిబ్రుత సంధ్య
లందును గీతవాద్యంబులు విండు రజస్వలఁ జూచుచు జనులు గుడుచు

ఆ. నోదనములు మఱియు నొం దుపహారి బొంది, నష్టభోజ్యసంచయములుఁ బ్రీతి
నధికత్వప్తి నేయునాహారములుగ నా, చేత నిపుడు నీకుఁ జెప్పఁబడియె. 72

క. శ్రుతిశాస్త్రపురాణవినిందితకర్తము లాచరించుధీరహితునిద
మృతఫలముల నోదుస్సహ! సతతంబును దృప్తి నీకు సంపాద్య మగున్. 73

తే. పంక్తిభేదవృథాపాకపాకభేద, కరుల ననోన్యన్యసంతతకలహవరుల
గోగజాశ్వచయాపాషకులును నైన, నరులయిండుల నెందులఁ దిరుగుచుండు. 74

- శా. నక్షత్రగ్రహపీడ లొందిన నొగి న్నానావిధోత్పాతము
 ల్పక్షిణోభించిన శాంతి సేయనినగు ల్లావంబరీశ్రీమృగ
 వ్యాఘ్రాసక్తులు గృత్రిమవ్రతులు మిథ్యాచారు లాత్మీయధ
 ర్మక్షీణు ల్భవదీయశాసనమున న్బ్రాపింతు రత్యంతమున్. 75
- క. విను వైశ్వదేవ మొనరించినతుది నీ వేరు నెప్పి చెలువుగ బలి యి
 చ్చినవారిసదనములకు, స్వనకుము విహరింపు మితరజనసదనములన్. 76
- క. పితృదేవతార్చకులు సం,తతశుచులు నలోలుపులు జితశ్రీకులు సం
 స్కృతరుచిరాన్న భుజులు నగు, నతిపుణ్యులసదనములకు నరుగకు మెపుడున్. 77
- క. బాలశ్రీవృద్ధస్వజ,నాలికి నేయిండ్ల నెయ్య మగ్గలము కుల
 శ్రీ లేందు బహిర్గమనవి,లోలలు కా రట్టియిండ్లలోను జొరకుమీ. 78
- ఉ. బొంకక జీవహింసదేశం బోవక యేరికి జిత్రతాప మే
 వంకను జేయ కీ సుడిగి వైరము లేక శమంబు దాల్చి ని
 శ్శంకత నై జగద్రములు సల్పుచు నెమ్మది నుండునన్నిరా
 తంకుల పుణ్యమందిరవితానముపొంతకుం బోకు దుస్సహా! 79
- క. పతిభక్తి గలిగి పోష్యులు, పతి గుడిచిన మఱియుం గుడిచి పతిశుశ్రూషా
 న్విత యై దుష్టశ్రీం,గతి సేయనియతివం జేరఁగా వలదు సుమీ! 80
- క. అనలం బాఱక సలిలంబును నెపుడును గల్గి తల్పములు భాసుని గ
 న్నొన రానిచోట నుండుసదనములు దుస్సహా! రమాసదనములు సుమీ! 81
- క. విను దుస్సహా! విలంబం,సనవీణామకరమధుఘృతప్రతతియు గో
 వును దామ్రపాత్రములు గల, జనమందిరములకు నీకు జన రాదు సుమీ! 82
- తే. అర్థి నేర్పడఁగా విను మాఁడువారు, మువురు మగవార లేవురు మూఁడుధేను
 వులును రేపులె వెలుగును గలమనుష్యుని ల్లధర్మతనూజ! నీ కిరవు సుమ్ము. [రెం
- క. విను మేక గొఱియలు మొదవు,లెనుములు తురగములు గజము లిం దొకటియు
 డును మూఁడును నేనును నా,లును నేడును నుండునది గుఱుతు నీ కుండన్. 84
- క. కొడవలి గొడ్డలి పీఠము, లెడనెడ నెరయంగ వైచునిండ్లును మఱి యొ
 క్కెడ తోలును రోకళ్లును, నిడిగృహంబులును నీకు నిరవులు నిలువన్. 85
- క. ఏయిండ్లను గొలుచు సరకు,సేయరు భోజ్యములు లెక్క సేయరు ధనురా
 ద్యాయుధములు గైకొన రీ,వాయించులఁ గేలి సలుపు మనవరతంబున్. 86
- వ. అని బహువిధముల దుస్సహాని శాసించి ద్రుహిణుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత.

— దుస్సహానాశానదురాచారప్రకారము —

- తే. కలికిభార్యకు బుట్టినకన్యఁ బెండి,లయ్యె నిర్వాప్తి యనుదాని నయ్యధర్మ
 కొడుకు దుస్సహాఁ డుజ్జ్వలగుణవరేణ్యుఁ,వారి కిరువురకును విను వరుసతోడ. 89

- వ. దంతాశృప్తియు నుక్తియుఁ బరివర్తియు నంగయుక్కును శకునియు గండప్రాంత
రతియును గర్భహుండును సస్యహుండు ననుకొండుకు లెనమండ్రును నియోజిక
విరోధినిస్వయంహారిక భ్రామశి బుతుహారిక స్తృతిహారిక బీజహారిక విద్యేషిశి
యనుకూతు లెనమండ్రును బుట్టిరి వార లొనరించుపనులు చెప్పెన దంతా
శృప్తి యనువాడు సుఖనుపు లైనబాలుర దంతపజ్జీయందు వసియించి. 89
- చ. పలు గొలుకంగఁ జేయుచును వార్చుమనంబున దుస్సహాగమం
బలఘనిచార ! తత్ప్రశమనార్థముగా వెలియావ లారద
మ్ములపయఁ బొన్నునందుఁ గఁచుఁ బొల్పుగఁ జల్లి సువర్చలాపధీ
కలితజలంబు లార్చునది గ్రక్కున బాలు సమంత్రకంబుగాన్. 90
- ఉ. ఉక్తి యనువాడు నృశుభాశుభోక్తులందుఁబలుకుచుండుఁ దథాస్తుశబ్దంబు గాన
నశుభవాక్యంబు వలన దెచ్చెన నాడ, పినియు నొనరించునది విష్ణునినుతి నరుడు.
- తే. ఒక్కవనితగర్భంబు వేటొక్కవనితగర్భమునందుఁ బెట్టు నొక్కరుండు పూచి
పట్టి యాడంగ వచ్చినయట్టిపలుకు, వీడువడఁ జేయుఁ బరివర్తి విను మునీంద్ర!
- వ. ఇట్లు గర్భపాతవాక్యస్థలంబులు నిరూపించి సితస్వపథారణంబున రక్షింపు
మంత్ర జపంబులను రక్షి యొనరించునది. 93
- క. అంగయుజుండు మనుష్యుల, యంగము లదరంగఁ జేసి యశుభము శుభము
స్సంగతముఁ జేయుఁ గుశలఁ ద,దంగము మద్దనము సేయ నశుభం బడఁగున్. 94
- తే. శకుని యనువాడు మృగపక్షిసమితిఁ బొంది, తద్గతిస్వరచేష్టాప్రదర్శనముల గ్రుడ.
శుభమునశుభము సూచించు శుభముగాని, శకునమునఁ గార్యమునకుచు జనునును
- వ. గండప్రాంతరతి యనువాడు నరులగండప్రాంతముల ముహూర్తార్థంబు వసి
యించి ప్రారంభంబులు హరించుచుండు వానినెఱింగి బ్రాహ్మణవచనంబున దేవతా
స్తోత్రంబును గ్రహనక్షత్రపూజనలను గోమాత్రస్వపన్నానంబునను శాంతి
యొనరించునది. 96
- క. లలనాగర్భంబులఁ గలకలలంబుల మ్రొంగుచుండు గర్భహుఁ డనువాఁ
డలయక ప్రశస్తమంత్ర,మ్ములు వ్రాసి ధరింప శాంతిఁ బొందును వాడున్. 97
- తే. సస్యహుం డనువాడు సస్యములయేపుఁ, జేటుచు వానికి రక్షగాఁ జేనిచుట్టుఁ
జెప్పటట్టు గట్టి విశిష్టబలి యొసఁగి యొనర్పఁగ వలెఁ జమ్ము చంద్రవినుతి. 98
- క. విను పరధనపరదారల, నొనర నియోగించునది నియోజికి దానిం
గనుఁగొనుమనుజుం డిదియే, ననుఁ బ్రేరేచునది యని మనమున నచలుఁ డై. 99
- ఆ. దానిమర్త మెఱిగి తాను గామక్రోధ, లోభమోహములకు లోను గాక
యేను దీనివశతఁ బో నని ధృతి హరి, స్తోత్రజపము సేయఁ దోచ దదియు. 100
- తే. సతికి మగనికిఁ దండ్రికి సుతులకును సుహృద్భ్రాతృలకు విరోధిని యెపుడు వైర
ముల నొనర్చును దానికిఁ బూజ యొసఁగి, వాదహాసాతిరేకము ల్వలయు మాన.

- సీ. కలన ధాన్యములు గోవులపాదుఁగుల బాలు పాలవలన నెయ్యి ప్రత్తి నూలు
ఘనకుసుంభమున దొగరు బాసమున నన్నము తిలలందుఁ దైలము హరించు
నతిసూక్ష్మరూపిణి యై స్వయంహారిక తత్ప్రీతికారంబు తనగృహమునఁ
బై ద్వారమున నొక్కభామినిరూపంబు వ్రాసి దానికిఁ బను ల్వరుస నిచ్చి
- ఆ. హోమములును దేవయోగ్యధూపంబులు, వేసి నరుడు శాంతిఁ జేసి పాల
కడవ మొదలు గాఁగఁ గలుగునన్నిటికి విభూతిరక్ష యిడఁగఁ బోలు ననఘ! 102
- ఉ. భ్రామణి త్రిపు మానవులఁ బన్నుగ నొక్కెడ నుండ నీక యు
ద్దామత సూక్ష్మబుద్ధి గని తద్జ్ఞ లొగి శయనాసనంబులఁ
ధామమునందు స్వపవిత్రానము గాపుగఁ జల్లి మమ్ము నో
భ్రామణి! ప్రోవు మింక నని యిచ్చి పఠింతురు భూమిసూక్తముల్. 103
- చ. అతివముతూర్ణమంబు ఋతుహారిక దా హరియింప దేవతా
యతనసుతీరవైశ్యపరివర్తితటంబులయందు మంత్రసం
యుతసలిలాభిషేకమును సుత్రమభేషజనేవంబు న
య్యతివ నొనర్ప బంపుచు యార్యజనంబులు తత్ప్రీతాంతిన్. 104
- ఆ. తలఁపు నరున కడఁచు దా స్త్రీలిహారిక, యచి వివిక్త మైవయ్యచివో వ
సింహ దోలఁగి పోవు దంపతివ్రజబీజ, హరణనిపుఁ బీజహారిక యగు. 105
- వ. అదియును మేధ్యాన్నభోజనస్నానంబుల శాంతిఁ బొందు. 106
- క. ద్వేషిణి పురుషుల జనవి, ద్వేషులఁ గావించు సఘృతతలలు మధువు త
ద్వేష మడఁగ వేల్పుచు సుభాషిణి యగుమిత్రవింద భక్తి దలఁచుచున్. 107
- వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు వెండియు నిట్లును దుస్సహానికొడుకులకును గూతు
లకును ముప్పదితొమ్మండు బిడ్డలు పుట్టిరి వారిం జెప్పెద వినుము దంతాకృష్టికి
విజల్పకలహ యనుకూతులు సుక్తికిఁ గాలజిహ్వాదును బరివర్తికివిరూపుండును
వికృతుండును నంగయుక్కునకుఁ బిశునుండును శకునికి శ్వేచకాఃకపోతగృధ్రో
లూకంబులును గండప్రాంతరసికిఁ గాలాభిధాను లార్వురు పుత్రులును గర్భ
హానకు విఘ్నండును మేహన యసుకన్యయును సన్యహానికి తుద్రకుడును
జన్మించిరి మఱియు నియోజికకుఁ బ్రచోదిక లనుకూతులు నలువురును విరోధి
నికిఁ బోదకుడు గ్రాహకుడు తమఃప్రచ్ఛాదకుడు స్వయంహారికకు సర్వహారియు
నర్థహారియు వీర్యహారియు బ్రామణికిఁ గాకజంఘుండును ఋతుహారికకు గుచ
హారిణియు వ్యంజనహారికయు జాతహారిణియు నరుమువ్వరు కూతులును స్త్రీ
హారికకుఁ బ్రచండుండును బీజహారికకు వాతరూపయు నరూపయు ననుకన్య లిద్ద
రును విద్వేషిణికి నపకర్షప్రకాశకులును బుట్టిరి పాపస్వభావం బైనయీసంతా
నంబుచేత జగం బంతయు వ్యాప్తంబై యుండు నిది తామసస్థం బనంబడు నింక
రుద్రస్థంబు చెప్పెద వినుము. 108

— దుశ్శరణము —

సీ. అజ్ఞాడు కల్పాదియం దాత్మసన్నిభు నొక, యాత్మజుఁ బడయంగ నాత్మఁ దలచు
చుండ నద్వేపునియుత్సంగమున నొక్క నీలలోహితఁ డగుబాలుఁ డుదయ
మై రోదనము నేయు నతని నేమిటి కేడ్చె దనుడు బ్రహ్మకు నిట్లు లనియె నతఁడ
నా కొక్క పే రిష్టు నావుడు నవ్వేధ రోదనం బుడుగుము రుద్రుఁ డనఁగ

తే. వెలయు మనిన నారుద్రుఁడు వెగచి వెగచి
యెడుమాలులు మఱియును నేడుపుటయును
నెఱిగి యతనికిఁ జతురాస్యఁ డిచ్చెఁ గ్రీతి
నేడునామములు దగ మునీంద్ర! విసుము.

109

వ. భవుండు శర్వుం డీశానుండు పశుపతి భీముం డుగ్రుండు మహాదేవుండు ననఁగ
నిట్టిచ్చినామంబులఁ బరగి రుద్రుండు సూర్యాంబుఁడహీవహ్ని వాయుగగనదీక్షిత
సోములన నెనిమిది మూర్త్యు లయ్యె నాసూర్యాదులకు సువర్చలయు సుమయు
వికేశియు స్వధయు స్వాహయు విశేలుచు దీక్షయు రోహిణియు వరుసరు భార్యలై
రాభార్యలవలన శనైశ్చరండును శుక్రుండును లోహితాంగుండును వనోజవుం
డును స్కంధండును స్వధండును సంతోషండును బుధుండును నశపుత్రులు పుట్టి
రంత.

110

ఉ. దక్షునినందన నృతీ మునంబున రుద్రుఁడు పెండ్లి యయ్యె నా
దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దత్సతి దేహము నీలు చేసి తా
నక్షయపూర్వ మేనకకు నాహిమవంతునకు న్జనించె నా
దక్షమఘూరి యగ్నిరిసుత స్వరియించె గరంబు నెప్పితోన్.

111

క. ఆనగజతోడఁ బుట్టిన, మైనాకుఁ డచంతరత్నమహిమాన్వితఁ డం
భోనిధి కిష్టస్థుం డై, తా నంద వసించి యుండఁ దద్దయు నెప్పిన్.

112

— భూవానిసంతతి —

క. ఖ్యాతికి భృగువకుఁ బుట్టిరి, ధాతయును విధాతయును నుదాత్తగుణగణో
వేత యగులక్ష్మీయును న, న్నాతికి నారాయణుండు నాథుం డయ్యెన్.

113

క. మేరువుకన్యఁ బెండిలి, యై రాయతినియతు లనులతాంగుల నొగి పెం
పారఁగ ధాత విధాత యు,దారుఁడు ప్రాణుండు పుట్టె ధాతకు నంతన్.

114

వ. విధాతకు మృకండుఁడు పుట్టె మృకండునకు మనస్వినికి నేను జన్మించితి నాకు
ధూమ్రాశతికి వేదశిరుండు పుట్టె ధాతృపుత్రుం డగుప్రాణునికి ద్యుతిమంతుండు
ప్రభవించె ద్యుతిమంతునకు నజయం డావిర్భవించె నిట్లు భృగునికి సంతానంబు
బహుళం బయ్యె.

115

క. విను సంభూతిమరీచుల, కొనఁగఁ బొర్ణమాసుఁ డుదయించె నతం

.. డును విరజండును బర్హతు, డనుతనయులఁ బడసె మునిజనాగ్రేసరులన్.

116

వ. స్త్రుతికి నంగిరసునకు బృహస్పతిప్రముఖు లైనపుత్రులు నినీవాలీకుహారాకాను
మతులనుకూతులు పుట్టిరనసూయకు నత్రికి సోముండు దత్తాత్రేయుండు దుర్వా
సుండును నుద్భవించిరి ప్రీతికిం బులస్త్యునకు దంతోని యనువాడు జన్మించె బుల
హునికి క్షమకుఁ గర్దముండును వరియసుండును సహిష్ణుండును బ్రభవించిరి
క్రతువునకు సంతతికి వాలఖిల్యాభిధాను లైనమును లటువడిచేవు రుదయించిరి
వసిష్ఠునకు నూర్జకురజుండును గాత్రుండును సూర్యబాహుండును సవనుండును
ననసుండును సుతపుండును శుక్రండును ననుమును లావిర్భవించిరి. 117

తే. ఆజునియగ్రనందనుఁ డగుచగ్ని దేవు, వలనఁ దద్భార్య యైనయాస్వాహ గనియె
సుతులఁ బావకపవమానశుచుల ముగుర, నధికతేజుల నఖిలలోకాభినుతుల. 118

క. ఘను లగునమ్మువృక్షకును, విను నలువడియేగు రుద్భవించిరి సుతు లా
తనయులు దండ్రులు దాశాయు, నొనరగ నేబండ్రువహ్నులొకడు కొఱతగాన్.

వ. ప్రజాపతిచేత సృజియింపబడిన యగ్నిష్వాత్మాదిపితరులవలనఁ దత్పత్ని యైనస్వధా
దేవి మేన వైధారిణియు ననుకూతులం బడసె వారు బ్రహ్మవాసిను లై చని రిది
రుద్రసర్గప్రకారం బని చెప్పిన విని మార్కండేయునకుం గ్రోష్ఠుకి యిట్లనియె. 120

❦ మనుష్యీకపర్వాధిపతుల వివరణము ❶ ❦

క. స్వాయంభువమనుజన్తము, ధీయుత యెఱిగించి తీ వతివ్యక్తముగా
నాయనకాలంబున సుర, నాయకుడును సురలు మునులు సరపాలకులున్. 121

తే. ఎవ్వ రెవ్వ రెఱింగింపవే మహాత్మా!, చెవులు చిడిముడి పడియెడుఁ దివిరి వినగ
ననిన భృగువంశవర్ధనుం డైనయమ్మునీశ్వరుండును గ్రోష్ఠుకి కిట్టు లనియె. 122

వ. స్వాయంభువుండును స్వారోచిషుండును సుత్తముండును దామసుండును రైవతుం
డును జాతుషుండును నన నింతకుము న్నార్వరు మనువు లరిగి రిప్పు డేడవ
మను వైనవైవస్వతునికాలంబు వర్తించుచున్నది యింక సావర్ణు లనువారేవురును
రౌచ్యుండు భౌత్యుండు నన నేహ్వరు మనువులు గానున్నవారు వినుము తొల్లి
ప్రథమత్రేతాయుగంబున స్వాయంభువమనువుపుత్రుం డైనప్రియవ్రతునకుఁ గర్దమ
బ్రజాపతిపుత్రి యైనవీర యనుదానికి సమ్రాట్టును గుక్షియు ననుకూతు లిద్దఱును
నాగ్నిధుండు మేధాతిథియు వపుష్పంతుండును బోయితిష్టంతుండును ద్యుతి
మంతుండును భవ్యుండును సవనుండు ననుకొడుకులు పుట్టినం బ్రియవ్రతుం
డానందనులయందుఁ గ్రమంబున జంబూద్వీపంబునకు నాగ్నిధుండును బ్లక్ష
ద్వీపంబునకు మేధాతిథియును శాల్మలీద్వీపంబునకు వపుష్పంతుండును గుశ
ద్వీపంబునకు బోయితిష్టంతుండును గ్రౌంచద్వీపంబునకు ద్యుతిమంతుండును
శాకద్వీపంబునకు భవ్యుండును బుష్కరద్వీపంబునకు సవనుండును నధిపతులుగఁ
గావించె నంత.

సీ. వినుము మహావీరుడును ధాతేకియు ననుపుత్రుల బడసి తా బుష్కరంబు
వారిపేళ్లను రెండువర్షము ల్లావించి యిచ్చె నాసవను డయ్యిరువురకును
నిరుపముఁ డగుభవ్యునికి జలదకుమార సుకుమారులును మణిదకుఁడు మఱియుఁ
దగుకుశోత్తరుఁడు మేధావియును మహాద్రుముండు పుట్టుటయు నతండు వారి
తే. కేడువురకు శాకదీప మేడువర్షములుగ నొనరించి యొసఁగిన వెలసె నవియు
వారిపేళ్లను బహువిధవస్తుబహులములును విపులభోగాస్పదములును నగుచు.

వ. ద్యుతిమంతుండు శలుఁడు మనోసుగుం డుష్టుండు ప్రధానుం డథకారకుండు ముని
దుందుభి యనుసుతులకుఁ గ్రౌంచదీప మేడువర్షములుగ నేర్పరించె నవి తదీయ
నామాంకితంబులై పరగె జ్యోతిష్మంతుండును గుశదీపంబు సప్తవర్షంబులు చేసి
యుచ్చిదుఁడు వైణవుఁడు సురభుఁడు లంబుఁడు ధృతి ప్రభాకరుఁడు కపిలుఁడు
ననుపుత్ర సప్తకంబున కొసంగిన నవ్వర్షంబులు తదీయనామంబుల నతిశయిల్లె వపు
ష్మంతుఁడు శాల్మలిదీపంబును శ్వేతుండు హరితుఁడు జీమాతుఁడు రోహితుఁడు
వైద్యుతుఁడు మానసుఁడు మహీధూరిఁడు ననుపుత్రులకు నేడుభాగములుగా విభా
గించి యిచ్చె నవ్వర్షంబులు తదభిధానఖ్యాతంబు లయ్యె మఱియును. 125

క. వినుతల్ల ట్టదీపంబును మేధాతిథి యొవర్చె బుత్తులపేళ్లం
దనరంగ సప్తవర్షము, లనుపమగుణ! వినుము తెలియ నవ్వర్షంబుల్. 126

వ. శాంతభయంబును శిశిరంబును శుభోదయంబును నానందంబును శివంబును తేను
కంబును ధృవంబును ననం బరగె ట్ట ట్టదీపంబుతుద శాకదీపంబు మొదలుగాగల
యేనుదీవులును సర్వవర్ణాశ్రమాచారధర్మంబులు గలిగి యుండు జంబూన్వీపాధి
పతి యైనయాగ్నిద్రునికి నాభియుఁ గింపురుషుఁడు వారివన్నం డిలావృతుండు
రమ్ముండు హిరణ్యుండు కురుండు భద్రాశ్వండు కేతుమాలండు ననందోష్మండు
పుత్రులుదయించి యండు గింపురుషుఁ డాదిగా నెనమండ్ర హిమవదుత్తరభాగ
వర్షంబుల కధిపతులం గావించిన నవి వారిపేళ్లం బ్రసిద్ధంబు లయ్యె నవ్వర్షంబు
లందు. 127

తే. జరయుఁ దెవులును నగయును బొరయ వనఘ! సుఖము లెప్పుడుఁ జుట్టినచూటలెల్ల
వారు సములె చతుర్ముగావస్థ చెంద, దందఁ బుణ్యపాపములు లే వమితపుణ్య!

తే. హిమనగేంద్రదక్షిణవర్ష మేలునాభి, యాత్మనందను ఋషభుని నధిపుఁ జేసి
యరిగె గానకు నతండు నిజాత్మజన్మ, చైనభరతుఁ బట్టము గట్టి యడవి కరిగె.

వ. ఆభరతునిపేర నివ్వర్షంబు భారతవర్షం బనం బొగ డొందె భరతుండును నిజనంద
నుం డగుసుమతి నధిపతిం గావించి తపంబునకుఁ జనియె నివ్వర్షంబున స్వాయంభువ
మన్వంతరంబునం బ్రియవ్రతునిపుత్రులుం దౌత్రులును సప్తదీపంబులును బాలించి
రని చెప్పిన మార్కండేయునకుఁ గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 130

—ॐ జంబూద్వీపవర్ణనము ॐ—

- తే. ఎన్ని దీవులు జలనిధు లెన్ని నగము, లెన్ని వర్షంబు లెన్ని యిం దేటు లెన్ని
యిలకుఁ జక్రవాళాద్రికిఁ గొలఁచి యెంత, యివనుసాధాకరగతు లివి యెట్లు చెల్లు?
- ఆ. విస్తరింపు నాకు విన వేడ్క, యయ్యెడు, ననిన భార్గవుండు విను మునీంద్ర!
మున్ను నీకుఁ జెప్పినన్నియ దీవులు, గాని వేట లేవు మాననీయ! 132
- వ. పృథివి పంచాశతోక్తియోజనవిస్తార మై యుండు నందు. 133
- తే. వినుము లక్షయోజనముల విస్తృతులఁ బ్రదీప్త మై యుప్పు నేరేడుదీవి దొట్టి
యొక్కటొకటికి రెట్టి మై యుండుఁ బ్లక్ష, మాచిగాఁ గలయద్దీపు లాటు ననఘ!
- క. వితతలవణేక్షుమదిరా, ఘృతవధిఁ గ్థాంబుమూర్తిక్షీర్ణము లై యీ
క్షీతి నోలిఁ గలుగుజలనిధు, లతివిమలత నొకటి కొకటి యవి యినుమడి మై.
- వ. లవణజలనిధివలయవలయితం బగుజంబూద్వీపంబు వినుము. 136
- సీ. హిమవంతమును నట హేమకూటంబును నిషధంబు మేరువు నీలగిరియు
శ్వేతానలంబును శృంగవంతంబును నవి వర్షశైలంబు లయ్యె నడిమి
నిషధనీలంబులనిడుపు లొక్కొకలక్ష యవల రెండును మఱి యివల రెండు
నోలిన పదియేసివేలయోజనములు తక్కువ మై యుండు నొక్క టొకటి
- తే. విను మహాశ్చ రెండువేలయోజనముల, పాడవు పఱపు గల్గి పూర్వపశ్చి
మాంబునిధులఁ గలసి యయ్యిరుమాడుకొండలును రత్నరుచుల వెలుగుచుండు.
- వ. ఇప్పువృత్తత్రయంబులవద్యంబునం జుద్రాహాకారం బై యిలానృత వర్షంబు
శోభిల్లుఁ దానితూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును బశ్చిమంబునం గేతుమాలవర్షంబును
నతీశయిల్లు దానిపక్షాంబున హరిహరకింపురుషవర్ష భారతవర్షంబులు నొప్పు
నుత్తరంబున రమ్యకపిరణ్యకవర్షంబులు పొలుచు నయ్యిలావృతవర్షంబునడుమ
నెనుబడినాలుగువేలు యోజనంబులతనర్పును ముప్పదిరెండువేలయోజనంబులు
మీఁదివిస్తారంబును బదాటువేలయోజనంబులపాతును నంతియ క్రిందివెడల్పు
నుం గలిగి శరావంబుచంపంబున సుందరం బై హేమనగంబు దేజరిల్లుచుండు. 138
- క. అక్కచకశిఖరి యెనిమిది, దిక్కుల నింద్రాదినిఖిలదిక్పతిపురము
ల్లిక్ష్మిలి యగువిభవంబుల, నక్కజ మయి వెలుగుచుండు ననుమచరితా! 139
- వ. చతుర్దశయోజనోత్సేధం బైనయష్టేషుమధ్యంబున బ్రహ్మపురము శోభిల్లుచుండు.
- క. సితపీతానీతరక్త, ద్యుతు లమరఁగఁ గనకశిఖరితూర్పు మొదలుగాఁ
జతురాశల ధరణీదై, వతవిట్కూద్రావనీశవర్ణాఖిలతోన్. 141
- తే. అయుతయోజనోత్సేధంబు లై సురాద్రి, నాల్గుదిక్కుల విష్కంభనగము లొప్పు
మందరంబును నొగి గంధమాదనంబు, విఫులమును సుపార్శ్వంబును విమలపుణ్య!
- క. విను మేకాదశశతయోజనదీర్ఘము లేతదీయశైలాగ్రములం
దనరుచుఁ బడగలక్రియ గడ, పనగము నేరేడు రావి పటమును వెలయున్. 143

ఉ. ఆరమణీయజంబువునయం దనిశంబును భూరిసింధుర
స్ఫారఫలంబు లన్నగమువైఁ బడి వ్రయ్యగఁ దద్రసంబు సొం
పార మహాప్రవాహనది యై దివిజాన్తి ప్రదక్షిణించి య
న్నే రెడుమ్రానిమూలమున నెక్కిని యుండు జగత్ప్రశస్తమై. 144

క. జంబూనదీజలస్ఫుర్ణంబున సంజనిత మగుట జాంబూనదనా
మంబు ప్రసిద్ధముగ సువర్ణంబునకుం గలిగె మునిజనస్తవనీయా! 145

వ. దక్షిణోత్తరంబులు నిడుపులై నిషధనీలనగంబులఁ గదిసి మేరువుతూర్పున జతరదేవ
కూటంబులునుబల్చిమంబున నిషధపారియాత్రకంబులుంబొలుచు నిషధనీలాచలంబు
లంతియ నిడుపు గలిగి పూర్వాపరాంబునిధులు చొచ్చి యక్కచకగిరిదక్షిణంబునం
గై లాసహిమనంతంబులు సుత్తరంబున శృంగచంతంబును జారుధియు ననువ్యవృత్తం
బులు నతిశయిల్లు నియ్యెనిమిదియు మర్యాదావనీధరంబు లని బుధులు సెప్పువరు
మటియు హిమాలయ హేమకూటంబు లాదిగాఁ గలవర్షశైలంబులనఱిమిదక్షిణో
త్తరవిస్తారంబులు తొప్పిదేసివేలయోజనంబులు నిలావృతవర్షవిస్తారంబు చతుర్దశ
సహస్రయోజనంబులు నై యుండు. 146

క. నారాయణుండు కూర్తమునారయ మత్స్యంబు కిటియు నశ్వశిరుండు నై
ధారుణిచేఱగుల నుండును, భారతకురుక్షేత్రమాలభద్రాశ్వములన్. 147

తే. అనఘ! యీ నాల్గవర ములందు నొగిని,వినుము నక్షత్రవిన్యాసమునను సకల [గ.
విషయములును నేర్పడియుండువివిధభంగి, గ్రహములొనరించుజాడలుగ్రంధకొనఁ

—● మేరువుచతుర్దిశల ముడువర్షతాదులు ●—

వ. అని చెప్పి మేరువుచతుర్దిశలం జెలువొందుమంద రాదిమహీధరంబులయందుం గల
వనంబులు గొలంకులుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 149

తే. ప్రథమదిక్షైల్లమునఁ జైత్రరథము వక్షిణాలయంబున నందన మపరభూధ
రమున వైభ్రాజ మొగి సుత్తరంపుఁగొండ,యందు సావిత్రి మనువన మతిశయిల్లు

క. అరుణోదమానసమ్ములు, నరయగ శీతోదమును మహాభద్రము న
స్సరసిరుహాకరములు మం,రరముఖచతుర్దిసానుతటముల నమరున్. 151

వ. మటియు మేరుమహీధరంబుతూర్పున శీతాంతము సుకుంజము కంకవంతంబు మణి
శైలంబు సుమేషంబు ననునివి మొదలుగాఁ గలనగంబులు దక్షిణంబునం ద్రికూట
రుచకపతంగ ప్రభృతివర్షతంబులు పల్చిమంబున సువర్ష శిశిరవైడూర్యప్రముఖశిలో
చ్చయంబులు సుత్తరంబున శంఖకూటముషభహంసనాభాదిమహీధరంబులును
శోభిల్లుచుండు. 152

చ. అనుమమరత్న దీప్తినివహస్ఫురితోన్నతశృంగదీప్తుల
న్వనరుహాకైరవోత్ఫలనివాసమనోజ్ఞ సరోవరంబుల

- న్యనతరువల్ల రీకుసుమవై భవసంపదసాంపున న్నడు
న్దనచు నుండు సంతతము తన్దిరులందు రమింతు రుత్తముల్. 153
- చ. హిమకుధరో త్తరస్థితమహీధరమధ్యమునందుఁ బొల్పుచే
శము లభిరమ్యము ల్లివిజసాధ్యవియచ్చరస్థికిన్న రా
శ్రమములు సర్వకాలబహుసౌఖ్యకరంబులు యుత్తమాయ
శ్రమరహితమ్ము లుల్లసితసౌరభసంగిసమీరహృద్యముల్. 154
- క. స్వర్గభువనమ్ముకంటె నిర్గళసుగుణముల కాశ్రయము లై భావ
స్వర్గము లనంగ నొప్పు ని,స్వసుఖములను దదీయజై లాంతరముల్. 155
- తే. అందు లేకుండు బుధ్యాపాపాజ్ఞనములు, పూర్వఫలభోగులై మంత్ర పురుషు లెల్ల
భారతాచిత్తుర్ది శాపత్ర మేరు, క్షణి కాస్థితి నిష్ఠు భూకమల మమరు. 156
- చ. హిమగిరిదక్షిణంబున మునీశ్వర ! పొల్పుగు భారతాఖ్యవ
ర్ణము విను కర్తభూమి యచి సంతతము నృహుపూర్వాపక
ర్ణము లొనరించి యద్వివిజమానననారకతీర్థగాదిజ
న్తములను నాకమోక్షములు మానుగఁ బొందుడు రందు నన్నరుల్. 157
- వ. అని వెండియు మార్కండేయుండు. 159

— గంగావకరణము —

- సీ. మునిజనవల్లభ ! వినుము ధ్రివాధార మైవవిష్ణుపరంబునందుఁ బుట్టి
గంగ నాగఁ ధ్రువగామిని ధైవయద్దేవి మున్నమృతాంశుకివ్యతసుపు
నం దొంది కడువృద్ధి బొంది పవిత్రమై వడి వచ్చి మేరుపర్వతముమీఁదఁ
బడి నాల్గుతెఱుగులై పరగి యగ్గిరితూర్పునందు సుంపర మగుచందరమున
తే. కొగి నరిగి సీత యనుపేర నెగడి పైత్ర, నధవనము నడఁబోదనస్సుఁ బొచ్చి
యన్యనగములపైఁ బడి యవని కరిగి, జలధిఁ గూడె భద్రాశ్వవర్షంబునందు. 159
- వ. ఆమేరువృదక్షిణంబునందు. 160
- అ. అలక నంద నాగ నాగంగ గంధమాదనముమీఁది కేఁగి దానిమీఁది
వనము గొలను దఱిసి వడిఁ ద్రిశిఖరిగిరి, మీఁది కేఁగి గిరులమీఁదు గాఁగ. 161
- క. హిమగిరిమీఁదం జనునెడ, హిమగిరితవయేశుఁ డైనయీశానుం డిం
దుమణిమయమకుటఁబిఱి, త్రమాంగమున గంగఁ దాల్పైఁ దాల్చి ముదమునన్.
- వ. భగీరథతప్సుమారాధనప్రసన్నుం డై భవానీవిభుండు హిమవంతంబుమీఁద
నాగంగ విడిచిన నది యేడుప్రవాహంబు లయ్యె నందు మూడుప్రవాహంబులు
పూర్వముఖంబులు మూడుప్రవాహంబులు పశ్చిమముఖంబులు నై చని యుదధిం
గలనె నేకప్రవాహరూపంబున భగీరథురథంబు ననుగమించి దక్షిణముఖంబై చని.
- క. జలచరలోచన ఘోనో, జ్వలహాస మరాశయాన చక్రస్తనమం
డల వీచీభూమిభ్రమ, పులినజఘన గంగ వనధిఁ బొల్పుగఁ గూడెన్. 164

1. కనకగిరింద్రపశ్చిమముఖంబున నవ్విపులాద్రిమీఁదికి
 న్జని వెన నమ్మహానది సుచక్షువు నా విలసిల్లి తద్వనం
 బును గొలను న్నడిం దఱిసి పోయి నగంబు లతిక్రమించి త
 ద్వననిధిఁ గేతుమాల వ.సువర్ణమునం దొగిఁ గూడి యాకిగన్. 165
- చ. పరగి సురాచలోత్తరసుపార్శ్వనగంబున కేఁగి తత్సరో
 వరము వనంబు సొచ్చి జనవందిత యై యట శంఖకూటభూ
 ధరము ఖభూరిభూధరకదంబపదంబున డిగ్గి గంగ యు
 త్తరకురుభూముల స్థలధిఁ దాఁ గలసె న్విను భద్రసోమ నాన్. 166
- తే. ఆనఘ కింపురుషాదివర్షాప్తకమున, నెంతయును నొప్పు గులగిరు లేడు నేనె
 నిర్తలోదకబహునదీనివహ మమరు, వ్యాధు లాధులు పాపము లందు లేవు. 167
- వ. అనిన విని క్రోధుకి యి ట్లనియె. 168

భారతవర్షవిషయము ౨

- క. యతివర ! జంబూద్వీప, స్థితి యంతయు నేర్పడంగఁ జెప్పితి దిగ భా
 రతవర్షం చెట్టిది ? సస్త్రత దాని నెటుంగఁ జెప్ప మానుగ నాకున్. 169
- వ. అనిన మార్కండేయుండు. 170
- శే. పరమ మీభారతాహ్వయవర్షమునకుఁ, గలవు నెప్పెద నవభేదములు మునీంద్ర !
 సాగరాంతరితంబు లై జరుల కరగ,రాని నెనిమిదీవ్రలు వాని వినుము. 171
- వ. ఇంద్రద్వీపంబును గేతుమంతంబును దామ్రవర్ణంబును గభస్తిమంతంబును నాగ
 ద్వీపంబును సౌమ్యంబును గాంధర్వంబును వారుణంబును నన దక్షిణోత్తరం
 బుల వేయేసి యోజనమ్ముల నిడువై యుండు నందఁ దూర్పుదీవులు కిరాతబహు
 శమ్ములు వడమటిదీవులు యవనసమన్వితమ్ము లై యతిశయిల్లుచుండు బ్రాహ్మణ
 త్పత్రియవైశ్యకూద్రసమృద్ధంబును సాగరవివృతంబును బుణ్యపాపార్జనస్థానం
 బును నై యనఘం బైనయాభారతవర్షంబునందు. 172
- క. వినుము మహేంద్రము మలయమ్మును సహ్యాము శ్రుక్తిమంతమును ఋక్షునగ
 మ్మును వింధ్యపారియాత్రములును నన నేడు మిగులం బొలుచును గులగిరుల్. 173
- వ. మఱియును. 174
- సీ. లలితంబు లైనకోలాహలమందరవైభ్రాజదద్ధురవైద్యుతములు
 శాంతంబు లైనతుంగప్రస్థమైనాకసురసపాండురపుష్పగిరలు గరము
 పాలు పై నరైవతార్బుదముశ్యమాకగోధనకూటశైలంబులును సమున్న
 తము లైనయాజయంతంబు గోమంతంబు భాసురం బైనశ్రీపర్వతంబు
- తే. వినుత మైనచకోరంబు నన మహాద్రు, లమరు మఱియు ననేకంబు లల్పనగము
 లమ్మహాచలమ్ములచుట్టు నతిశయిల్లు, జనపదంబు లార్యములు మ్లేచ్ఛములు ననగ.

వ. ఇంక మహానదులవిధంబు వినుము గంగ సరస్వతి చంద్రభాగ యమున శతద్రువు
 శరావతి కుహువు గోమతి బాహువ దృషద్వతి విపాశ దేవిక గండకి కాశికీయను
 నేలులు హిమవత్పాదంబునం బ్రభవించె వేదస్మృతి వేదవతి థాతుస్సమండల
 నీరావతి విదిశ చర్మణ్యతి వేదవతి వేణ్య క్షీప్రయవతి యనుసింధువులు పారియా
 త్రాచలంబున నుదయించె శోణము మహానదము రుక్మద సురభ క్రియ మందాకిని
 దశార్ణ చిత్రకూట చిత్రోత్పల తమస కరతోయ పిశాచిక పిప్పల శ్రోశి విపాశ
 వంజుల సుమేరుజ ముక్తిమతి ముద్గలి యనుతరంగిణులు ఋక్షవంతంబున నావిర్భ
 వించె సువాహిని పయోష్ణి నిర్వింధ్య నిషధావతి వైతరణి సినీవాతి కుముద్వతి
 మహాగౌరి దుగ్గ యంతశ్చిర యనుమహావాహినులు వింధ్యంబునం బుట్టె గోదావరి
 భీమరథి కృష్ణవేణి తుంగభద్ర సుప్రయోగ కావేరి యనునదులు సహ్యాపర్వ
 తంబున నుద్భవించె గృతమాల తామ్రవర్ణి పుష్పజాతి యుత్పలావతి యను
 నీనదులు మలయాచలంబున నుదయించె బిశ్రపోమ ఋక్షకుల్య యిల లాంఘా
 లిని వంశకర యనుస్తోతస్వినులు మహేంద్రంబున జనించె ఋషికుల్య కుమారి
 మందగ మందవాహిని పలాశిని యనుతటినులు శుక్తిమంతంబున నవతరించె నని
 చెప్పి.

176

క. విను గంగ లన సరస్వతు, లః.గాః బౌపాంసి యివృహానదు తల్ల
 న్వననిధిః గూఢి సకలజగ,మునకుం దల్లు లయి పాపములఁ బోలియించున్. 177

వ. మఱియును త్సుద్రనదులు వెక్కు గల వవి వర్ష కాలతోయంబులును సర్వకాల
 తోయంబులును గల్గి యుండు నని వెండియు. 178

క. సురుచిర మగుసహ్యానగో, త్రమమున విలసిల్లుచుండుఁ దద్దయు గోదా
 వరి తత్ప్రదేశము మనోహరము పవిత్రము మునీంద్ర! యఖిలధరిత్రీన్. 179

తే. మత్స్య మశ్వంబు కూటంబు మఱియుఁ గుల్య,కుంతలంబులు గాఢియుఁ గోసలంబు
 నాదిగా మధ్యదేశంబునండు బొలుచు,జనపదంబులు సతతంబు మునివరేణ్య! 180

వ. ఆమధ్యదేశంబునకు సువీచ్యంబులై భాగవపురంబును బాష్ణీక వాట థానాభీర
 గాంధార సింధు సౌవీర మద్ర కేకయ కాంభోజ దగద బర్బర చీన కాశ్మీర
 హుహుకాదులును బ్రాచ్యంబులై యంతర్గిరి మలద మలవర్జిక ప్రాజ్ఞోతిష
 విదేహతామ్రలిప్తకమల్లమాగధాదులును దాక్షిణాత్యంబులై పాండ్య కేరళ
 చోళ కుల్య మహారాష్ట్ర మహిష కళింగ విదర్భ కుంత లాంధ్రాదులును బ్రతీ
 చ్యంబులై సూర్యారక పులింద సారస్వత సారాష్ట్రావంతాదిజనపదంబు లభి
 రమ్యంబు లగు మఱియు వింధ్యాదిపర్వతాశ్రయంబులయందు గురుషమేల
 కోత్తమాల్ల దశార్ణ భోజ కిష్కింధక కోసల నూపుర తుంబుర నైషధ వీరహోత్ర
 నీహార త్రిగర్తాదిదేశంబులు సమస్తవస్తుసంపద్యరితంబులై యుండు జలనిధివలయ

వలయితపూర్వదక్షిణాపరం బైన యిట్టిభారతవర్షంబునకు నుత్తరంబున హిమ
వంతంబు కాన్తుకంబునకు గొనయంబునుబోలె శోభిల్లు. 181

చ. పరమమునీంద్ర ! యంతకును భారతవర్షము పీఠ మింద యి
న్నరులు శుభక్రియాపరత నాకసుఖాసుభవంబు బ్రహ్మతా
మరవిభుతామరత్వములు మానుగఁ గాంతురు వేయు నేల తా
నరయఁగఁ గర్తృభూమి యిది యన్యము లన్నియు భోగ దేశముల్. 182

శ్రీకూర్మసంస్థానవర్ణనము

మ. అనినం గ్రోష్టుకి సంతసిల్లి మునిముఖ్యా ! చెప్పి తీ విట్టు లిం
పాన నాభ్యతవర్షభంగి వినఁగా నుల్లంబున నేర్పడ్కు యిం
కను సంధిల్లేడు జెప్పవే కమత మై కంజాతుఁ డింగ్రంఘం దా
నని మున్నానతి యిచ్చి తెట్లచటఁ దా నద్దేవుఁ డుండు న్దగన్. 183

న. అని యడిగిన భృగుపాత్రుం డిట్లనియె. 184

సీ. హరి కూర్మరూపంబు భరియించి భారతవర్షంబునందు సంవాహిత్తి నొందె
బ్రాగ్దవనుండు నపరపుచ్చుడును పీఠిజోత్తరపాచ్ఛ్యండు నొగిని హుతవ
హాశాదివిదిగన్వితాంఘ్రుచతుష్కంఠ నై యుండుఁ గృత్తిక యాది గాఁగ
నక్కమతంబుమధ్యంబున నుండి వక్త్రంబును మొదలుగా పీఠిణముగ

తే. ననఘ తన్న వాంగమ్ములయందు మూడు, నేసి తారలు నడుమ వసించు నెఱుడు
తత్తవంగదేశస్థితతారకముల, శలమునుం గ్రహశలములు వలయు నెఱుంగ. 185

క. విను నక్షత్రగ్రహవశ,మున దేశంబులకు నశుభమును శుభమును బై
కొనుఁ దర్పిడల విబుధులు, కని శాంతి యొనర్చునలయు గ్రక్కున ననఘ! 186

తే. పుణ్యవంతుల గ్రహపీడ పొందఁ జాల, చతనివశమిత్రబంధుభార్యాత్వజలకు డ్రు.
భయము వృద్ధించు మునివర ! భాగ్యహీనుఁడైనపాపాత్ము నుడుగక యలఁచుచుం

వ. కావున నక్షత్రగ్రహపీడలెఱింగి బుద్ధివరుండగునరుండు వానికి శాంతిసేయవలయు.

తే. అనఘ ! నక్షత్రముల నెల్ల నాశ్రయించి, యుండుదురు దేవతలు వారి కొగి విశిష్ట
పూజ లొనరింపఁ బీడలు పొంద వధిక, మైనశుభము ను వారిత్తు మానవులకు.

వ. కూర్మమధ్యంబు మొదలుగా నున్నకృత్తికాదిన పృథివీతీక్షత్రంబులయందుఁ
దొవ్విదేసిపాదంబుల కొక్కరాశిగా వృషభాదిరాసులు పండ్రెండు నక్కమతంబు
నవయవంబులం బ్రదక్షిణించి యుండు నిట్లు నక్షత్రంబులందు రాసులును రాసుల
యందు గ్రహంబులును వసించుం గావున గ్రహనక్షత్రపీడలంజేసి దేశపీడ
రొట నిశ్చయించి స్నానదానజపహోమాదుల శాంతి సేయునది యిది జగత్కూ
రణుం డైననారాయణుండు కూర్మరూపంబున నున్నవిధం బని చెప్పి మఱియును.

క. నమ్నాటును మున్నాటును, నిమ్నాటును నూలు నేడు లీవరమున
స్వన్నత నాలుగుయుగముల, కిన్నరులకుఁ గలుగునాయు విధచరిత్ర! 191

వ. అని భారతవర్షప్రకారంబు జెప్పి మార్కండేయుండు.

192

—● భద్రాశ్వవర్షవర్ణనము —●

సీ. భద్రాశ్వవర్షప్రభావంబు వినుము శైవాలనీలశ్వేతవర్ణప్రక
శాలాగ్రములు కాలజంబును నన నేను కులశిలోచ్చయములు వెలుగుచుండు
ఋద్రాచలంబులు గొలదికి వేయెని పడసినదేశము ల్బహుసహస్ర
సంఖ్యలఁ బాలుపారు శంఖావతియు శీతయును భద్ర యనునదు లొప్పుచుండు

తే. జనులు శంఖహేమసవ్యగతనుద్యుతి, భాస్వరులును బుణ్యపరులు సములు
సకలసుగుణయుతులు శతసమాయుషులు నై, మంత్రి మునివరేణ్య! మనుజు లెల్ల.

వ. అందు జనార్దనుం డశ్వశిరుండును జతుర్భుజుండును నై.

194

క. విలసిల్లు నమృహాత్మనితల హృదయము లింగ మంస్రితలములు హస్త
మ్ములు కన్నులు ననునెలవుల, నెలకొను విసు కృత్తికాదినిఖిలక్షములున్.

195

—● కేతుమాంశవర్షవర్ణనము —●

క. విమలము కృష్ణమ్ము విశోక్తమును జయంతంబు హరిశంగము ననఘ! విశా
లము నర్థమానమును నానమరు గిరులు కేతుమాల మనువర్షమునన్.

196

చ. మఱియు ననేకభూధరసమాజములందుఁ గడు నె్వలుంగు న
తైఱుగున నుల్లసిల్లు బహుదేశసహస్రములందు సంపద
నైఱయుచు నుండుఁ గామిని సుమేధయుఁ జక్షువు నాగ నేళు లే
డైఱ జను లెల్ల నెప్పుడు తదీయజలంబులు ద్రావి తృప్తు లై.

197

తే. బ్రతుకుచును నూలులేసి యబ్బుబులందు
హరివరాహరూపంబున నమరునతని
పాదపదనహృదయ పుష్పసాశ్వములఁ గ
మమ్మునఁ గృత్తికాముఖతాంకములు వొలుచు.

198

—● కురువర్ష వర్ణనము —●

మ. కురువర్షంబు మనోహరంబు సుమనోగుచ్ఛమ్ముల స్పృశ్యలో
త్కరగుచ్ఛంబుల నొప్పి కల్పతరుసంతానంబు లిష్టార్థము
ల్లరియ న్వస్త్రవిభూషణాదు లొగిఁ గైకొంచు వృషభ్యు లుస్సఖిం
తురు దా రందు సుగంధబంధురమరతుప్తప్రమోదాత్ము లై.

199

క. మిథునము లై పుట్టి జనులు, మిథోసురాగములఁ జాల మెఱసి బహుమనో
రథసుఖము లనుభవించుచు, రథాంగమిథునములమాడ్కి రమియింతు రొగిన్.

తే. అమరలోకపరిచ్యుతు లైనవారు, నచ్చి జన్మింతు రాకురువర్షభూమి
వినుము వారికిఁ బడునాల్గువేలమీఁద, నయిదునూలులు వర్షము లాయు వనఘ!

సీ. సురుచిరశశికాంతసూర్యకాంతాచలమ్ములు రెండు వెల్లు నాభూమి వాని
మధ్యంబునందు నిర్మలజలౌఘిని భద్ర సోమతరంగిణి సొంపు మిగులు

నన్న పర్వతములు నమృతకల్పము లైనఫలముల విలసిల్లుబహువనములు
క్షీరవాహినులకు ఘృతవాహినీదధికుల్యలకును నందుఁ గొలుది లేదు

ఆ. మహితమత్స్యరూపమహాసీమాఁ డగువిష్ణు, నవవిధంబు లయినయవయవములఁ
దారకములు జనపదంబులు నెప్పటియట్లు పాలుచు మునివరాగ్రగణ్య! 202

క. పురుషవర్ష వర్ణనము

వ. కింపురుషవర్ణంబున బురుషులు పండితులు దశసహస్రవర్ణంబు లాయువు గల్గి
రుజాశోకభయంబులం బొరయక మనోహరప్లక్షరసాహాంబునం దృష్టు లగుచుందు
రందు. 203

క. లలనలు శోభిల్లుదు రున్నగంధులు దళితకమలదళనయనలు న
స్థలితనవయావనులు సుజ్వలమృదులాంగులును బూర్ణచంద్రముఖులు నై. 204

— హరివర్ష వర్ణనము —

మ. హరివర్ణంబు సుఖాస్పదం బయుతవరాయుష్కు లామస్త్య లి
క్షురసాస్వాదనతృప్తు లామయజరాశోకవ్యపేతాత్మకు
ల్వరజాంబూనవరుగ్విడంబితతనూనస్తుల్లనోజాకృతు
ల్ససలోకచ్యుతు లందుఁ బుట్టుదురు సంశుద్ధస్వభావాత్మకుల్. 205

— ఇలావృతవర్ష వర్ణనము —

చ. అలఘుసుమేరుదీపిత మిలావృతవర్ణము చంద్రసూర్యదీ
ప్తులు గ్రహతారకద్యుతులు దోష వాకప్పుడు నందు సుందరో
జ్వలకమలప్రభాంగులును వారిరుహాయతపత్రనేత్రులు
జ్వలరుహగంధులు నివృణలసౌఖ్యసమేతులు సూర్య తేజఃకుల్. 206

క. జంబూఫలరస మాహాఽంబుగ నజ్జనము లెలమి బ్రదుకుదు రనురా
గంబు మనంబులఁ గరము భృశంబుగఁ బదుమూడువేలు సంవత్సరముల్. 207

— రమ్యకవర్ష వర్ణనము —

ఉ. రమ్యకవర్ష మెంతయును రమ్యము తజ్జను లెన్నఁడు న్జరా
గమ్యులు గారు నిర్మలులు గామసుఖప్రియు లుజ్వలకృతు
లౌన్మయ్య లనేకపాదఫలసంస్కృతసారరసైకభోజను
ల్లాగ్నిమ్యము లొల్ల కుండుదు రకల్తఘ లై పదివేలువర్షముల్. 208

— హిరణ్మయవర్ష వర్ణనము —

క. ఆనఘ! హిరణ్మయవర్షంబున హైరణ్వతి యనంగఁ బాలుచు నొకమహా
ధుని మధురవారిపూర్ణయుఁ, గనకకమలకమ్రకాంతకమనీయయు నై. 209

క. అనుపమబలులును తేజోధనులును దీగ్ధాయువులును ధనికులుఁ బ్రియద
ర్శనులును సర్వార్థధికులును, ననామయులుఁ బుణ్యపరులు నందలిజనముల్. 210

— స్వారోచిషమనుచరిత్రము —

- క. అని చెప్పిన విని క్రోస్తుకి, మనమున గడు సంతసిల్లి మార్కండేయుం
గనుగొని యే నడిగినవిధ, మనఘా! యేగృడగఁ జెప్పి తంతయుఁ బ్రీతిన్. 211
- వ. స్వాయంభువమన్వంతరం బేమనువు వర్తించె నతనికాలంబునం గలదేవతలు ఋషులు
రాజులు నెవ్వ రెవ్వ రెఱింగింపవే యనిన మృకంఠునందనుం డతనితో స్వారోచిష
మన్వంతర ప్రకారంబుఁ జెప్పెన నాకర్ణింపుము. 212

— సిద్ధప్రసాదమనఁ బ్రసరుఁ డశవిశ్రుఁడు హిమనంతమున కేగుట —

- క. వరుణాతటిసీతలమున, నరుణాస్పద మనుపురంబునం దితులగుణో
త్తరుఁడు గలఁ డొక్కధరణీ, సుగవరుఁ డశ్వరులకంటె సుందరుఁ డెందున్. 213
- చ. అతసుకుమారమూర్తి ప్రవరాఖ్యుఁ డువాత్తుఁడు వేదపారగుం
డతిథిజనార్చనాభిరతుఁ డై చరియించుచు శైలకాననాం
చిత్రకలావనీతలవిశేషము లెల్లఁచు చ్చీతఁ గన్గొన
స్తతః గఘన గోరుచుండ నొకనాఁ డొకయాషధసిద్ధుఁ డింటికిన్. 214
- ఉ. వచ్చిన నాద్విజుం డతని వందనపూజల హృష్టచిత్తుఁ గాఁ
జెచ్చెరఁ జేసీ యివ్వఘా విశేషపుఁజోద్యము లేవి సూచి తి
వచ్చుగఁ జెప్పవే యనిన నొషధసిద్ధుఁ డనేక దేశముల్
గ్రచ్చట నేచు ద్రిష్ఠరితిఁ గాంచితి నం దొగి బెక్కుచోద్యముల్. 215
- వ. అని చెప్పిన నద్విప్రుండు భూసురవరుం దప్పక చూచి నవ్వుచు. 216
- ఉ. వాయుపురజు లేల మునివల్లభ! వృద్ధు డవొందెఁ గావు లే
బ్రాయపువాడ వద్రివనరమ్యము లై సయనేక దేశము
లీయుత! యల్పకాలమునఁ ద్రిష్ఠుర శక్యమె! నీకు నెవ్వెయి
న్వేయును నేల నవ్వు నెద నీపలు కన్న ముసీంద్రుఁ డిట్లునున్. 217
- ఉ. ఏ నొకసిద్ధుఁడ న్విను మహీసురశేఖర! ధాత్రి యంతయు
న్తానుగఁ బొదలేప మనుమందుప్రభావమునం జరించితి
ద్దాని బదంబులందుఁ దగఁ దాల్చిన నెంతయు నిర్జితశ్రముం
డై నరుఁ డేగు యోజనసహస్రము నాపగలింటిలోపలన్. 218
- చ. అనవుడు నాద్విజుండు ప్రియ మారగ సిద్ధునిమాట యూడి యి
ట్లను ధరఁ జూచువేడ్క హృదయంబున బొయదు నాకుఁ బొదలే
షపరమాషధంబు మునిపాలక! యిచ్చి కృతార్థుఁ జేయవే
నను నని వేడుకొన్న మునినాయకుఁ డాతని కిచ్చె నిచ్చినన్. 219
- క. అదివ్యాషధముం దన, పాదంబులయందుఁ దాల్చి షపరయమున
సూచదేవుఁ డుదబ్బుఁ డై, మోదంబున హిమనగేంద్రమునకుం జనియెన్. 220

- క. చని బహులతుహినమహితంబును నానారత్నరశ్మిపుంజస్ఫురితం
బును సిద్ధసాధ్యదివిజాంగనాస్పదమా నైనయన్నగమువిలసనమున్. 221
- తే. ప్రీతి దగిలి చూచుచు సంచరించునతని, చరణతలములమం దెల్ల గరగి పోయె
దుహినజలముల నెంతయు దోష్ప దోగి, శీఘ్రగమనసత్వంబును జెడియె ననఘ !
- వ. దాని దలంపక యగ్గిరి ద్రవిభవవిలసనాలోకనకుతూహలి గై యతండు. 223
- సీ. సురసిద్ధసాధ్యకిన్నరమనోహరకేళివిలసితకందరవిభ్రమములు
కలకంఠకులకంఠకలరవరంజితవివిధతరూద్యానవిలసనములు
హంసరథాంగవిహారోల్లసన్నవనీరజాకరారామణీయకములు
త్రిదివనితంబినీ క్రీడాభిరమ్యలతాగృహమహితసౌందర్యములును
- ఆ. దగిలి చూచి చూచి తలయుచు తలయుచు, మెచ్చి మెచ్చి విప్రు డిచ్చు దనవి
చనక యింక నెల్లి చనుదెంచి యేర్పడఁ, జూతు నిన్నగంబుసాంఘ్యంబు. 224
- క. అని తలచి నిజగృహమునకుఁ, జన గడఁగుటయుం బుములు జడభావం బొం
ది నన్ధరణీదేవుఁడు, దనమది వెఱఁ గంచి యివ్విధం బేమి యొకో. 225
- క. హిమవారిఁ గరగి మత్సాదములం బూసినచోషధము వోవుటఁ బో
ద్యము గదిరె నిప్పు డక్కట, గనునరయం బుడిగె ననుచుఁ గడు దుఃఖితుఁ డై.
- ఆ. ఇంత దూర మైనయిగ్గిరింద్రమునకు, నేల నన్ను నైవ విట్లు తెచ్చె
నెవ్విధమున నింక నేనింటి కేగుదు, నేమి నేయువాడ నేతెరువు ? 227
- తే. నిత్యనైమిత్తికము లైననిఖిలకర్తములకు నాఱడి యిట్టలు పుట్టె కెడఁగ
నైతి నింటికిఁ జనునుపాయంబు వేడికొనఁగ నిచ్చట నొకఁడపోధనుడు లేడె. 228

— ప్రవరవరూఢినీనాదము —

- చ. అని కడు వంతఁ గూరుచు హిమాద్రితటంబున సంచరించువి
ప్రతి మకరాంకసన్నిభు వరూఢిని నా జనునొక్కయప్పరోం
గన లలితాంగకాంతిజితకాంచనవిభ్రమచంచదబ్జలో
చన కలహంసయాన కని సంభ్రమసంచలితాంతరంగ గై. 229
- ఉ. ఈసుకుమారుఁ డెవ్వఁ డొకొ యిందుల కెందులనుండి వచ్చెనో
భాసురరూపకాంతిజితభావజచంద్రుఁ డితండు రాగలీ
లాసరసత్వ మొప్పు గడం లాలసుఁ డై నను జూచెనేని నే
జేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు కాముని దక్క నేలదున్. 230
- వ. అని మఱియును. 231
- ఉ. వీనిసురూపవిభ్రమము వీనితనూద్రతచారుకాంతియు
నీనిమృదూల్లసద్గతియు వీనివిన్ద్యలద్యగ్విలాసము
నీనిముఖాంబుజద్యుతియు వేడ్క గనుంగొన నింత యొప్పునే !
మానవదేవకిన్నరకుమారులఁ జూడనె ! వారు నిట్టరే ? 232

- గీ. ఈకుమారునిమీఁద నాహృదయ మిప్పు, డధిక రాగరసోద్రిక్త మైనమాడ్కి
నితనిమనమును నాయందు సతులరాగ, లలిత మగునేని యది జన్మఫలము కాదె ?
- క. అని మనమునఁ దలపోయుచు, మనసిజశృంగికరదలితమానస యగుచు
న్జని యవ్వనితామణి విప్రనిముండట నిల్చె రత్నపుత్రికవోలెన్. 234
- వ. నిలిచినం జూచి యవ్వపుత్రుడు దాని డాయం జని నీ వెవ్వతె! విచట నేకతంబ
యేల యున్నదాన? పని యడిగి తన తెఱం గంతయు నెఱింగించిన నత్తలోదరి
యిట్లనియె. 235
- క. మునితనయ ! విను వరూధిని, యనునచ్చురలేమ ననఘ ! యనుపమబహుర
త్ననితాంతకాంతసంపద, నొనరినయిగ్గిరి జరించుచుండుదు నెపుఘన్. 236
- క. నీవిలసనంబు గనుఁగొని, భావజులరంపవెల్లిపాల్పడితి ననుం
గావుము సుందరమూర్తి !, నావుడు నతఁ డిట్టు లనియె నలినానకున్. 237
- తే. నిత్యకృత్యము ల్గులుపంగ నిజగృహమున, కీపుడఁ బురుగంగవలయు నా కింత పదన!
చనుసుపాయ మేయది ? నెవ్వ నను సముద్ధరింపు నిత్యక్రియాహానిపెంపు నడఁచు.
- వ. అనిన నయ్యంతి యిట్లనియె. 239
- మ. ధరణీదేవకుమార ! యిట్లనకు మువ్వత్ప్రీతి న న్బాసి నీ
కరుగంగాఁ దగు నెట్లు మేలె యల్పమ్యం బై వసింపంగ ని
గ్గిరికంటె స్థవదీయగేహ మెలమి స్త్రీడింపు నాతో మనో
హరకేళిగఁ నెందుఁ జోకుము సుహృద్వ్యామోహ ముప్పొంగఁగాన్. 240
- సీ. భక్ష్యభోజ్యాలేహ్యపానీయములు రత్నమండనములు వస్త్రనూల్యములును
గర్భూరచందనకస్తూరికాదులు నే నర్థి నీఁ గొని యింపు మిగులఁ
గా సుఖించుచు లీల గంధర్వకిన్నరవేణువీణాగీతవివిధగతులు
వినుచు మందానిలం బనుభవించుచు నిష్కహశైలసానువర్తకతలము
- తే. నందు రమియింపు భవదీయమందిరమునఁ, గలుగునే యిష్టదివ్యభోగంబు? లనుచు
రాగసాగరమగ్నయై రాజవదన, కదసి భూసురవరుఁ జక్కఁ గొగిలించె. 241
- వ. ఇట్లు దన్ను నయ్యంగన గాఢాలింగనంబు నేయుటయును. 242
- తే. అంట కంటకు నన్ను వృగాఢీ ! సీకు, సదృశుఁ డగువాని నన్యని వెదకికొనుము
నిన్ను నొక్కటి యడుగంగ నీవు వేఱ, యొకటి గోరి నను న్నొంద సుచిత మగునె?
- సీ. ఆసలునియందు రేపును మాపు వేల్వంగఁ బడుహవ్యములఁజేసి పడయవచ్చు
పుణ్యలోకంబులు పాలెతి ! నీ వెఱుంగ వీత్రిజగంబు హవ్యప్రతిష్ఠితంబ
యనిన నాయంతి నాయందు నిగ్గిరియందు నీకుఁ బ్రియం బేల నెలవుకొనదు ?
విద్యాధరాదుల విడిచి మనఃస్ఫులకడ కేల యరుగంగఁ గడఁగె? దనిన
- తే. వినుము దర్శలు నరణులు వేదికలును, నగ్నులును నాకుఁ గరము ప్రియం బొనర్చు
గాని యెం డందుఁ బ్రియ మెదఁ గలుగ దనిన, నవ్వరూధిని యిట్లను నలనితోడ.

- ఆ. అఖిలధర్మవేది వైసనీసుగుణాష్టకంబు ముఖ్యగుణము గాదె కరుణ
దాని బూన వలదె తథ్యము నాయందు, దయకు సరియె యొడుగధర్మ వనఘ్న!.
- క. దయఁ జోల వధ్వంశములు, దయఁ జోలపు వివిధభూరివాసచయంబు
ల్దయఁ జోలపు జపతపములు, దయ తలపోయఁగ విశిష్టతమధర్మ మిలన్. 246
- క. నిను బాసి నిముస మైవసు, విను జీవము పట్టఁ జాల విప్రోత్తమ! నే
నన్యతంబు వలుక నిజ మిది, నను శ్రీతి వరింపు కరుణ నాన్పు మనంబున్. 247
- వ. నీకు నిజగృహంబునను నవశ్యంబు నరగ వలయు నేని కొండొక కాలంబు
నాతోడ నిష్టోపభోగంబు లనుభవించి మఱి యనుగు మనిన నాబ్రాహ్మణుం డి
ట్లనియె. 248
- తే. విప్రవర్యులు భోగము లేవ్విడ్కనేయ, రిషయ లిహముపబజి కాంతు రెలమిబరము
నందు సుఖ మన్న నింతి మహ్నోదాన, విహపరోపభోగంబు లీడెచ్చు నీకు. 249
- న. నీచేత నిరాకృత నైతి నేని పంచత్వము నొందుదు నీవును బాపంబునం బడుదు
వనిన నన్తుహి దేవుండు. 250
- క. పరవనితాగతి కీ డని, గురు లెఱిగింతు రటు గాన గోమలి! మది నా
కు రతి జనింపదు నీదెస, నిరతము నాదెస భజింపు నీవును విరతిన్. 251

— శ్రవణః డగ్నిప్రసాదంబున నిజగృహంబున కేగట —

- సీ. అని యమృతాభాగుఁ డాచమన మొనర్చి నియతుఁడు శుచియు నై నిలిచి గార్హ
పత్యాగ్నిఁ దనమది భావించి వంశన మొనరించి యిట్లను ననిలమిత్ర!
నీయంద యాహవనీయాగ్నియును వక్షిణాగ్నియుఁ బ్రభవించె నఖిలదేవ
తలకును దృష్టి నీవలన సిద్ధించును సకలలోకముల కాశ్రయము నీవ
- ఆ. నిత్యసత్యమూర్తి! సీప్రసాదంబున, నినుండు గ్రంథకుండ నిపుడ యింటి
కరుగువాడఁ గాక యాగమోచితకర్తజాతనైష్ఠికుండ నైతి నేని. 252
- క. పరనారీపరధనరతి, పరత్వ మెన్నడును నాకుఁ బాటిల్లనియా
స్థిరసత్యమహిమ నతిసత్వరితగమనసిద్ధి గలుగవలయు హితవహా! 253
- వ. అని యభ్యర్థించిన నగ్ని దేవుం డవిప్రనిశోరీరంబునందు సన్నిహితుం డయ్యె నతం
డును బ్రభామండలమధ్యగతుండై మూర్తిమంతుం డైనహుతవహుండునుంబోలె
దత్ప్రదేశంబు వెలింగించుచునద్దివ్యాంగన యుతరంగంబున నంతకంతకు ననురాగం
బతిశయిలి శోభిల్ల నగ్నిప్రసాదంబున నెప్పటియట్ల శీఘ్రగమనంబు వడసి నిజ
గృహంబున కరిగి నిత్యక్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తించె నని మార్కండేయుండు
క్రోష్ఠకిం జెప్పినవిధంబునం జెప్పి. 254
- చ. నిరఘచరిత్ర! వారిరుహనేత్ర! సమంచితసర్వలక్షణ
స్ఫురదురుగాత్ర! సూరిజనభూరుహచైత్ర! సమస్తయాచకో

తే. గళవళించుచు గౌరవ్యకొలకులందు, గేలి యొనరించుజక్కవమేలిలీల
గోర్కులంతతకును నెడఁ గొనలు నిగుడ, మననమార్గణవిదళితహృదయ యగుచు.

తే. అడవిఁ గాసినవెన్నల యయ్యె నాడు, జవ్వనం బక్కుమారుతో సరసలీల
భావజోషభోగంబులఁ బడయ నైతి, నీనితాంతతాపంబు నన్నేల నైచు ! 8

ఉ. ఎక్కడినుండి వచ్చె నతఁ డీతుహినాత్రికి వేడ్క నూని? యే
నక్కట! యక్కుమారురుచిరాకృతి యాకట నేల చూచితిన్?
మక్కువ యేల నాటె మది! మన్మథుఁ డేల సహించు నన్ను? వాఁ
డెక్కడ వచ్చు నింక? నది యేల పొసుగు? దురాశ యేటికిన్. 9

— కలి యనుగంధర్వుడు ప్రసవేశుఁడై పరూధిని మోసించుట —

వ. అని వితర్కించుచుం జేషియ విరహాత్ముఁడై తిరుగుచుండఁ దొల్లి యక్కామిని
గామించి దానిచేత నిరాకృతుఁడైనవాడౌ కలి యనునొక్కగంధర్వుం డయ్య
వస్థ నున్నయాయంగనం గనుంగొని దివ్యజ్ఞానంబునఁ దద్యత్తాంతం బంతయు
నెఱింగి పొంగి. 10

క. తను నేఁ గోరిన నొల్లక, మనసిజశరనికరదళితమానసుఁ జేసె
న్నను విప్రఁ గూర్చి కమలానన యక్కట! యిట్లు నేఁడు నావలె నుండెన్. 11

తే. అప్పుహీనురురూప మొప్పారఁ దాల్చి, యిచ్చుగాక్షితో భోగింతు నిం పెలర్ప
నని మనంబున గంధర్వుఁ డలరి విప్రమూర్తిఁ గైకొని యబ్బాలమ్రాల లీల. 12

చ. మోఁగుచునున్న వాని గని మెల్తుక యెప్పుటిభూసురుండ కాఁ
దలఁచి విలోచనద్యుతవితానవిరాజితవక్త్రపద్మ మై
లలి గడు డాసి యేమిటి కలంచెద విష్ణేయి? నంగబాగ్ని నే
నలిగిన నిన్నుఁ గప్పు డనరే నరు? లక్కట! పాప మొందదే? 13

క. నిను నిత్యకర్త లోపం, బునకంఠె గుమార! యథుము పొందుం జుష్టి
మనసిజబారికి ననుఁ ద్రోసిన మత్తాణైకధర్మశీలివి గవ్వి. 14

వ. అనిన నవ్విప్రరూపగంధర్వుండు. 15

తే. ఏమి నేయుదు తరళాక్షి! యేను? జెపుచు, నీవు నిట్లని పలికెదను నిత్యకర్త
హాని నాకు బాటిల్లదే? ఘోర నొకటి, నీకు జెప్పెద నేర్పడ నెచ్చి విచుము. 16

వ. సంభోగసమయంబున నిమిలతాక్షి వై నన్నుం జూడక యుండవలయు నట్టెన
నీకు నాకును సంగమం బగు నట్లు గా కున్నఁ గా దనిన పరూధిని దాని కొడం
బడియె నంత. 17

— స్వరోచిష్టననము —

శా. ఆగంధర్వుడు నస్వరోగనయు నత్యాస క్తిమై గూడి హై
మాగస్పాదదరిగృహంతరలతాంతాగారభాస్వత్తట

- భాగీరథ్యురై కతస్థలజలప్రాంతప్రదేశంబుల
నోభిగింపంగఁ దొడంగి రంగఁజనుఖాంభోరాశినిర్తగ్నులై. 18
- వ. ఇట్లయ్యిరువురు మనోహరంబు లగుమనోభవసుఖంబు లనుభవించుచుండ. 19
- క. సురతసమయమున నాసుం,దరి నయనాబ్జములు మోడ్చి దహనశిఖావి
స్ఫురితశరీరం డగునా, ధరణిసురకుమారు నాత్మఁ దలఁచెను నెప్పిన్. 20
- వ. కాలక్రమంబున నబ్బలికారత్నంబు గర్భిణి యైన దానిం బ్రియవచనంబుల
నూటించి యాపె యనుప విప్రరూపగంధర్వండు నిజేచ్ఛ నరిగె నంత. 21
- చ. స్వరుచిసముద్గమస్ఫురణ సర్వసిగంతరము ల్వైలుంగ భా
సురతరమూర్తి యై వెలయుసూర్యునిమాడ్చి సుతుండు ప్రీతి న
త్తరుణికి నుప్పవించి సముదాత్తతనుద్యుతిజాలసంపద
స్ఫురుచిరుఁ డై స్వరోచి యనుసుందరనామము దాల్చి యెంతయున్. 22
- చ. కళ లభివృద్ధి బొందుశశికై వడిఁ దద్దయు సద్గుణంబుల
న్వెలుగుచు నాడునాటి కభివృద్ధి వహించి మనోజ్ఞయావనో
జ్జ్వలుడును నస్త్రవిద్యను విశారదుఁడు నృలభాసీతుండు నై
పాలుపుగ మందరాద్రితటభూముల నాతఁడు కేలి సల్పుచున్. 23

—ॐ ఇందీవరాక్షమనోరమాకాపమోచనము ॐ—

- క. ఒకనాడు గనియె నొకకన్యక నధికభయార్తచిత్త యై కాపు నను
న్యోకటవను వసుచుఁ చనయ్యె,వ్దకు వడిఁ బఱలెంచుదానిఁ దరళతరాక్షిన్. 24
- క. కని యోడకుమీ యబ్జానన! యిట కీ వేల వచ్చి! తనవుడు నని యి
ట్లను నూర్పులు గ్రంధకొన, న్దనులత వడఁకంగ గద్దనస్వర మెనగన్. 25
- వ. మహాత్మా! యేను మగువశ్వపుత్రికి నిందీవరాక్షుం డనుగంధర్వనకుం బ్రభవించిన
దాన నాపేరు మనోరమ మందారవిద్యాధరపుత్రి విభావరియును బాపం డను
మునికూతురు కళావతియును నాసఖులు వారును నేనునుం గూడి యొక్కనాడు
కైలాసంబునకు వినోదార్థం బరిగి తదీయతటంబునందు. 26
- తే. ఉగ్రతపమున నెంతయు నొడలు డస్సి, యడరునాకట మలయుచు మెడ మలంచి
చాలు గన్నుల గ్రుస్సి తేజం బడంగి, యున్నముని గని నవ్వి నన్నుఁ జూచి. 27
- ఆ. అలుక వొడమి కంపితాధరపల్లవుఁ, డగుచుఁ బెలుచ నిట్టు లనియె నతఁడు
నన్నుఁ జూచి నీవు నవ్వితి గావున, నసురకరగృహీత వగుము తరుణి! 28
- చ. అని నను నమ్మునీండ్రుఁ డదయ నృపియించిన రేగి మత్సఖు
ల్పునునె శపింప నక్కట! విచారవిహీనుడ వైతి వో తపం
బును బొలియించి తిండుకయు బుద్ధిశమంబు భజింప లేవ ణ్
ధను లగువారు బ్రాహ్మణులే! దాంతులు శాంతులు వారి మెత్తురే? 29
- క. అని తన్ను ధిక్కరించిన, విని ముని యొక్కర్తు కుష్టవిధ్ధాంగి యొక
హర్షం—11

ర్తు నితాంతక్షయబాధితయును గా నిర్దట శపించె నుగ్రపుటలుకన్.

30

తే. ఆలతాంగుల నారుజ లపుడ పొందె

ననఘ ! మూడుప్రాద్దులగోలె నసుర యొకడు

ఘోరమూర్తి యై నను బట్టికొనగ వెనుక

దగులుచున్నాడు దారుణధ్వని సెలంగ.

31

వ. అస్తహృదయం బచువిద్య యే నెటుంగుదు దాని నీ కిచ్చెదఁ దత్ప్రభావంబున
సీరాక్షసు జయించి నన్ను రక్షింపు మీవిద్య తొల్లి పినాకపాణి యగురుద్రుండు
స్వాయంభువమనువున కిచ్చె నతండు వసిష్ఠున కిచ్చె న మ్మునివరుండు మన్మథా
మహాం దైవచిత్రాయుధున కిచ్చె నమృతహితాత్ముండు వివాహసమయంబున మదీయ
జనకున కరణంబుగా నిచ్చె మాతండ్రి నన్ను నావిద్యయందు విశారదం గావించె
సకలరిపునాశకరం బైనయస్తహృదయంబును వేగ పరిగ్రహింపు మనిన నట్ల కాక
యని యవ్వరూఢినందనుండు జలోపస్పర్శనం బాచరించి శుచి యైన నతనికి
నక్కన్యకారత్నంబు సరహస్యంబుగ సకలాస్త్రసంప్రయోగనివర్తనవిధంబు లుప
దేశించినయనంతరంబు.

82

చ. అనుషమనీలనీరదనిభాకృతియు న్భటుగర్జనారవం

బును మెఱయంగ వే కదిసి పొల్తుక ! యెవ్వడు గావ నోపు ? నే

నిను నిదె మ్రింగెదం దొలగి నీ వెటు బోయె ? వంచు నింతి బ

ట్టిన సురవైరి జూచి తనడెదమునం గడు నల్క పుట్టెన్.

33

వ. వరూఢినందనుం డంతర్గతంబున.

34

క. కరుణము పుట్టగ నవ్వెయి, శరణుం జొచ్చిన లతాంగి సాధ్వస మెల్ల

న్వరియింతును బొలియింతును, సురవిద్విషు సురల కెలమి సొం పానరింతున్.

35

చ. అని భ్రుకుటిభయంకరతరాస్యుడు రోషవిఘ్నాన్ని తాశ్చకుం

డును నయి చండబాణము గడు న్వెను జూడ్కుల దాల్చి చొన్నె న

ద్దనుజునిమేన దాన బటుతాపము పుట్టిన దల్లడిల్లి య

వ్వనరుహలోచన స్విడిచి వాడు కరంబులు మోడ్చి యి ట్లనున్.

36

ఆ. బ్రహ్మమిత్రుఁ డనగ బరగినమునివరు, శాప మిపుడు తద్ద శాంతి బొందె

నాకు హితులు లేరు నీకంటె నెవ్వరు, ననిన నిట్టు లనియె నతండు ప్రీతి.

37

వ. అమ్మనీశ్వరుం డేమినిమిత్తంబున నీ కిట్టిశాప మిచ్చె నని యడిగిన రాక్షసుం డి ట్లనియె.

— ఇందివరాక్షుడు శాపవిముక్తుఁ డై స్వరోచిలో నిజకాపకారణము నెవ్వట —

క. ఘనుఁ డైనబ్రహ్మమిత్రుం, డనఘా ! యష్టాంగ మైనయాయుర్వేదం

బున నిపుఁడం డై యుండును, విను మే నిందివరాక్షవిదితాహ్వయుఁడన్.

39

వ. ఈయిందివరాక్షికి జనకుండ గంధర్వుండ.

40

క. నలనాభాఖ్యతనూజుఁడ, నలఘుమలీ ! బ్రహ్మమిత్ర నాయుర్వేదం

బలవటుప వలయు నా కని, పలుమటు నే నడిగి త్రోవునడి చలముమొయిన్. 41
 వ. అంతర్ధానగతుండ నై యుండి యతండు శిష్యుల కుపదేశించుసమయంబున నయ్యా
 యుర్వేదవిద్య నెనిమిదినెల లభ్యసించి హర్షించి యతనిముందటి కరిగి యందంద
 నగుచున్ననన్ను భావించి దివ్యబోధంబున నంతయుం గాంచి మునివరుండు
 కోపించి. 42

క. కటము లదర మేను కంపింప నతిపరు, మాక్షరముల నిట్టు లనియె నోరి !
 దితిజమామ ని ట్లదృశ్యుండ వై విద్య, యపహరించి తగునె యపహసింప ? 43
 వ. సప్తరాత్రంబుల రాక్షసుండ వై యుండు మని శపించిన. 44
 క. వడవడ వడకుచు నప్పుని, యడుగులకుం జక్క జాగి యర్థించిన న
 ప్పడ శాంతి బొంది యెడ గృహ, గడలుకొనగ నిట్టు లనియెఁ గమనీయయశా !
 సీ. వినవయ్య గంధర్వవీర ! నాపలు కవశ్యము తప్ప దిపుడు నీ వసుర వయ్యుఁ
 గ్రమ్మట నిజమూర్తి గైకొనియెదు దైత్యభావంబుచే స్తుతి బాసి యెపుడు
 కుపితుండ వై నీదుకూతు నంగద మ్రింగ నడఁ యొక్కరునిదివ్యాస్త్రవహ్ని
 నెరియు దప్పుడు మది నెటుక వొడమ నిర్మలాకృతి వగు దని యానతిచ్చె
 తే. నమ్మనీంద్రుండు గావున శధికపూర్ణమూర్తి ! నీచేత నే నిట్లు మోక్షితుండ
 నైతి శాపంబువలని మహాత్త ! నీకు, వలయుఁ జేయంగఁ బ్రితి నాపలుకు వినుము.

— స్వరోచి యిదీవరాక్షసికూతు రగమనోరము బెడ్లిమాడుట —

క. ఆయుర్వేదముతోడన, యీయిందీవరదళాక్షి నిచ్చెద నీకున్
 ధీయుత ! పరిగ్రహింపుము, నీయుపకృతి కొండు నేయ నేర్తునె చెపుమా ? 47
 క. అని గంధర్వుండు తొల్లిటి, తనదివ్యాకృతి ధరించి ధవళాంబరచం
 దనకుసుమరత్నహారా, ద్యనుపమశృంగారభాసి యై కడు నెలమిన్. 48
 వ. స్వరోచికి నాయుర్వేదవిద్య నిచ్చి యక్కన్యక నీయ నుపక్రమించిన నది తండ్రి
 కి ట్లనియె. 49
 చ. మన కుపకారి యైననుకుమారుని నీతనిఁ జూచినప్ప నా
 మనమున రాగ మైనయది మానుగ నైనను దండ్రి ! నాకతం
 బున బటురోగదుఃఖముల బొందుచు నెచ్చెలు లిట్టు లుండఁగా
 మనసిజభోగలీలకు మానస మెమైయి నాకు నూల్కొనున్ ? 50
 వ. అనిన వరూధినీతనయుం డయ్యింతి కి ట్లనియె. 51
 క. ఆయుర్వేదమువెంపున, నీయిద్దలుసఖుల రోగనిర్మక్తలఁ గా
 జేయుదు నమ్ముము విడువుము, తోయజడశనయన! వగపుతో సంశయమున్. 52
 తే. అనుడు రాగంబు నొందినయ త్తనూజ, నక్కుమారుని కిడి వివాహంబు సేసి
 దివ్యగతి నేగ నంత నిందీవరాక్షుఁ, డనఘ ! గంధర్వపురమున కతిముదమున. 53
 ఆ. ఎలమిమై స్వరోచి యిట్లు మనోరమ, బెడ్లి యై కరంబు ప్రితితోడ
 సతియుఁ దాను దానిసఖు లున్నయుద్యావనమునకును నేగి వారిఁ గాంచి. 54

క. దానం గడు వగ సిగ్గున, నూనుచుఁ జని యన్నగమున నొకనూతేఁడు
ల్పానావిధసుఖలీల, న్నానుగఁ గ్రీడించు చొక్కనాఁ డొక్కయెడన్. 80

—ॐ స్వరోచింగుఁటించి మృగదంపతులనంపాచము ॐ—

చ. కనకమయాంగదీప్తు లెసఁగంగ సమున్నతశృంగరంగదా
ననరుచు లుల్లసిల్ల నయనద్యుతిజాలము పర్వః జాల నిం
పానన మృగీతతు ల్బలసి యుండఁగ నున్న కురంగవల్లభు
న్గనియె వనాంతరంబున సుఖస్థితి నింతులతోఁ జరించుచున్. 81

తే. మనము లలరఁ జూడ్కులుఁ గడు మూలఁ జెవులు
వ్రాల హరిణాంగనలు రాగలోల లగుచుఁ
జేరి హరిణేంద్రు నెఱ్ఱెము మూగుకొనుచు
నట్లు నాకుచు నున్న నాహరిణవిభుఁడు. 82

ఆ. పస్వరోచి గా నొకింతయు నే లజ్జ, విడవ నట్టిత్రోవ విడుతు వినుడు
లజ్జ మాకుఁ గడుఁ దొలంగుడు తొలంగుడు, విగతలజ్జమతులవెనుకఁ జనుడు.

క. పలువురు లలనలు దనకుం, గలుగుట భోగేచ్ఛ ధర్మకర్మము లెల్ల
నొల్లినెను వీనికి ధనములు, లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటన్. 84

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్కి నెవ్వఁడు వర్తించు, నతఁడు పూర్వలోకగతుఁడు గాఁడు
గాన నిట్టివాని గామింపుఁ డేను స్వరోచి నడుచునట్టిత్రోవ నడున. 85

—ॐ స్వరోచి మవ్యరుపుత్రులు పుట్టుట ॐ—

వ. అని పలుకుహరిణంబుచేత నాహరిణాంగనలు త్రోవు వడి చని రవ్వచనంబులు
వరూధినీతనయుండు విని తనమనంబున నే నింత కుత్సితుండ నగుమానే? చక్రవా
కియు నీమృగంబు నాచరితం బిట్లు గర్హింతురే? యింక నవశ్యంబును సర్వసంగపరి
త్యాగంబు నేయుదు నని యప్పటికిం దలంచి యెప్పటియట్లు మనోభవాధీనమాన
సుం డై యయ్యంగనలతోడ నాటునూటుసంవత్సరంబులు విషయసుఖంబు లను
భవించి మనోరమయందు విజయుండును విభావరియందు మేరునందుఁడును గలా
వతియందుఁ బ్రభాసుండు ననుపుత్రులం బడసి పత్తిసీవిద్యాప్రభావంబునం
దూర్వున విజయునికి విజయం బనునగరంబును నుత్తరంబున మేరునందునికి నంద
వతి యనుపురంబును దక్షిణంబునం బ్రభాసునికిఁ దాళం బనుపట్టణంబును నిర్మించి
యందు వారల నునిచి యాస్వరోచి యొక్కనాఁడు మృగయావినోదార్థంబు ధను
ర్ధరుం డై యొక్కరుండును వనంబున కరిగి యనతిదూరంబున నొక్కవరాహంబు
గని దాని నేయం దలంచి గుణంబు సారిచి శరంబు సంధించినతటి నొక్క
మృగాంగన రయంబున నతని దాయం జనుదెంచి యిట్లనియె. 86

—ॐ స్వరోచిమనుజునము ॐ—

క. నను నేయు మీశరంబున, నవళు! ప్రసన్నుడవు నాకు నగుము పరాహం

- బు నకారణంబు చంపకు, మనిన వరూధినితనూజుఁ డామృగి కనియెన్. 87
- సీ. ఒడల రోగంబు లే దొల్లఁబా లెట్లు నీ కయ్యెఁ బ్రాణము? లన్న హరిణి యనియె
నన్యాంగనాసక్తు డగువాని మనమున వలచిన మరణంబు వెలిగ నాకు
నొం డొషధంబున నుడుగునే యెదతాప మనిన ని ట్లనియెఁ దా నమ్మహాత్ముఁ
డెవ్వనియందు నీహృదయంబు దగిలిన దతఁ డెట్టివాఁడు లోలాక్షి! చెప్పును
- ఆ. యనిన నిన్నె వలచి తనఘ! నీచేతన, మనముఁ గోలుపడితి మనసిజాగ్ని
నెరియఁ జాలఁ జంపవే వేగ నన్ను నీ, షటునిశితశరము పాలు పఱిచి. 88
- వ. అనిన హరిణికి నతం డి ట్లనియె. 89
- క. మచుజుఁడ నే నీవు మృగివి, విను నీకును నాకు నెట్లు విషమైకసుఖం
బొనరు ననిన మృగి యిట్లచు, నను నాలింగన మొనర్పు నా కదె చాలున్. 90
- ఆ. అనిన నాస్వరోచి యాలింగనము చేసె, నాకురంగవనిత నదియు దివ్య
వనిత యయ్యెఁ బోద్యపడి యతఁ డెవ్వతె, వింతి! చెప్పు మనిన నిందురదన. 91
- వ. ప్రేమలజ్జాభరానతవదన యగుచు నల్లన ని ట్లనియె. 92
- క. క్షీతిరక్షాదక్షుం డగు, సుతు మనువుం బడయ నన్ను సురవంతులు జగ
ద్ధితముగఁ బ్రార్థించిన వచ్చితి నే వనదేవతను విశిష్టచరిత్రా! 93
- వ. దేవవచనంబున నాయం దవత్యంబు వడయా మనిన నతం డయ్యంగన నంగీకరించె
నంత నయ్యురువురకును. 94
- చ. ఆతులితస్వలక్షణసమంచితమూర్తియు నుజ్జ్వలస్రభా
న్వితుఁడును నైనపుత్తుఁడు జనించెను ప్రాస నిలింపవాద్యము
ల్వితతసుగంధమారుతము వీచె దిశ ల్విమలంబు లయ్యె నం
చితముగఁ బుష్పవృష్టి గురిసె న్వేస నృత్యము చేసి రచ్చరల్. 95
- క. ఆతనితనుద్యుతి కత్యద్భుత మంది మది స్వరోచి ద్యుతిమన్నామం
బతనికి నొనరించెను దగ, నతఁడును భుజబలపరాక్రమాభీలుం డై. 96
- వ. స్వరోచిరవత్యం బగుటంజేసి స్వారోచిషుం డనం బరగె నంత నొకనాఁడు గిరినిర్జర
మనోహర ప్రదేశంబుల విహరించుచు నాస్వరోచిర్విభుండు హంసమిథునంబు
గనియె నంత నాహంస హంసీ కి ట్లనియె. 97
- క. బహుకాలము నీతోడను, విహరించితి నిలువఁబడియె విషయసుత్రైక
స్పృహ యిప్పుడు గడు ముడిసితి, నిహభోగము లింక నుడుగు లెంతయు నొప్పున్. 98
- వ. అనిన హంసీ యి ట్లనియె. 99
- క. భోగము లెప్పుడు వలయును, భోగాత్మక మిజ్జగంబు భూదేవవరు
లోభగార్థముగఁ దపములు, యాగంబులు నేయుచునికి యాత్మ నెఱుంగవే! 100
- సీ. అనిన రాయంచ యి ట్లను విను భోగైకసక్తులు సంతతసంగపరులు
నగువారిమతి పరమార్థదర్శిని యెన్నఁ డగుఁ! శిష్యమా వార లర్థబంధు

పుత్రమిత్రకళత్రములయందు సక్తులై విపులభవాంబుధి వెడల లేక
బహులవంకపతివనగజములువోలె గడల నేరక పాలియుదురు గాక

ఆ. సంగకలితచిత్తు నంగనారాగాంధు, నీస్వరోచి జూచితే శుభాంగి!

పుత్రపౌత్రవృద్ధి బొంది నేడును విషయోపభోగనిరతి నున్నవాడు. 101

—ॐ స్వరోచి చరలోకగతుః దగుట ॐ—

వ. కామినీపరతంత్రుఁ డైనయీస్వరోచి నాకు సవ్యశండు గాఁడు నేను వివేకంబునం
జేసి భోగంబులు పరిహరించితి ననిన హంసచనంబులు విని యాస్వరోచి జాతొ
ద్యేగుం డై భార్యాపహితంబు వనంబునకుం జని ఘోరతపం బొనరించి నిష్కల్మష
త్వంబు నొంది యమరలోకంబున కరిగె నంత. 102

—ॐ స్వరోచిషమన్వంతరంబున కేకేంద్రాన్యధికారిపురుషులవిషణ్ణము ॐ—

క. మనువుం గా స్వరోచిషు, వనరుహగర్భం దొనరెచ్చి వరగుణ! విను ము
వ్వునుకాలంబున బరగిన, యనిమిషులను మురుల నింపు నవనీశ్వరులన్. 103

వ. పారావతులు తుషితు లనునామంబుల దేవతలు మగిరి విపశ్చితుం డింద్రుఁ డై
నెగడ నూర్జుండు స్తంభుండు స్త్రాణుండు వత్తోలి ఋషభుండు నీవారుండు
నరివంతుండు ననువారులు సప్తఋషు లై యవతరిల్లిరి చైత్రుండు కింపురుషుండు
నాదిగాఁ గలమనుపుత్రు లేద్యురును రాజు లై రవ్యవంతరంబు గలయంతకాలం
బును దత్సంతానజాతు లైనవృషతులు ధవణిం బాలించి రని చెప్పి మార్కండే
యుండు. 104

ఉపజాతి. స్వరోచిజన్మంబును వర్తనంబున్, స్వరోచిషాద్యప్రభవంబు విన్నన్
నరుండు నిత్యోన్నత నవ్యకీర్తి, శ్రీమయ్యుఁ డై ధాత్రుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కున్. 105

—ॐ పద్మాదినీధిమహిమాయవర్జనము ॐ—

లే. ఆనఘ! పద్మిని యనువిద్య నాశ్రయించి, యుండు నెనిమిదినిధు లని విండు దత్స్వ
రూపములచంద మెట్టు లేరూపునను ధనావలులు మానవులకు లభ్యత వహించు.

వ. అనిన మార్కండేయుండు. 107

సీ. విను పద్మినీనామవిద్యకు శ్రీ యధిదేవత నిధుల కడైవి యూరే
యనఘ! పద్మము మహాపద్మసంజ్ఞము మకరకచ్ఛములు మఱి ముకుంద
మును గుండమును నీలమును శంఖమును ననునభిధానములచేత నతిశయిల్లు
దానిచే వీక్షితుం డైనమానవుఁ డిల విత్తసంపన్నత వెలయు జుమ్ము

లే. పద్మనిధిచేతఁ జూడంగఁబడినరుని, మూడుతరములవిభవంబు మూరిబోవు
నది ప్రశస్తసాత్వికనిధి యగుట నతఁడు, సాత్త్వికుండును దాక్షిణ్యసంభరితుండు.

లే. అగుచు గాంచనరజతతామ్రాదిధాతు
పులు పరిగ్రహించుఁ దివిరి విలుచు నమ్ము

యజ్ఞములు సేయుఁ జేయుంచు నథ మిచ్చి
గుట్ట చెలువులు కట్టించుఁ గొమను మిగుల.

109

వ. మఱియు సత్త్వాధారం బైనమహాపద్మనిధిచేత నీక్షితుం బైనవాఁడు సత్త్వాధికుం డై
పద్మరాగాదిరత్నంబులు దంతంబులును బరిగ్రహించు మాత్తకికప్రవాళాదిక్రయ
విక్రయంబులు నొనరించు యోగీశ్వరులకు ధనం బిచ్చి వారి నారాధించు నన్ని
భవం బతనికి నేడుతరంబు లేడతెగ కుండు.

110

క. తామసము మకరనిధి యది, యేమనుజునిఁ జూచె నాతఁ డెంతయును భువి
న్దామనుఁడును దుశ్శీలుఁడు, నై మైమలుపులును విండ్లు నమ్ములు గదలున్.

111

చ. ఎలమిఁ బరిగ్రహించుఁ బృథివీశులతోఁ దగఁ జెల్లి సేయు శూ
రులకు ధనంబు లిచ్చుఁ గడు రూఢిగఁ బైదుపు లమ్ము విల్పు న
గ్గల మగువిత్తవాంఁగఁ జని కయ్యమునం దెగటాటు నుండ చా
కలిమియు వానితోన తెగుఁ గాని తనూజులకు స్తునీశ్వరా!

112

తే. తామసంబు గచ్ఛననిధి తపభిషిక్షితుండు తామసుఁ డై కడు దుష్టజనుల
తోడ బేహార మెప్పుడు నాఁడు నొకని, నన్ను దొకపటిఁ గూర్చును సొమ్ము దివిరి.

క. కుడిచిన నొరులకుఁ బెట్టిన, జెడు సొమ్ము మనమునందుఁ జింతించుఁ గడు
జెడకుండఁ బాఁతు నిల నీ, జనునిధనము లతనితోనె చనుచుండు నగన్.

114

చ. వినుము రజోగుణాత్మకము విశ్రుత మైరలసన్నకుండనా
మనిధి తదీత్యమాణుఁ డగుమర్త్యుఁడు రాజసుఁ డై పరిగ్రహిం
చు ననఘ! గీతవాద్యముఖసుస్థిరవిద్యలు వదిగాయకా
ర్థిసటవిరోత్కరంబుల కతిప్రమదంబున నిచ్చు న్థముల్.

115

క. బహుసుఖము లనుభవించుచు, బహుకులటలఁ గలయు మఱియు బహువిధననితా
స్పృహి యై చరించు విను మ, మహితవిభవ మొక్కపురుషమాత్రమునఁ జనున్.

సీ. మహితరజస్తమోమయము కుండం బనునిధి యది చూచిన నిఖిలధాతు
రత్న ధాన్యాదిసంగ్రహమును దత్క్రియవిక్రయంబులు గల్గి వెలయు మనుజుఁ
డవమాన మించుక యైన సహింషుడు పొగడిన హర్షించి తగఁగ నిచ్చు
బంధుల రక్షించు బహుభార్యుఁడును బహుపుత్రసంతుండు నై పాలుచు నతని

తే. యేడుతరములు వర్తించు రూఢి గాఁగ, నమృతానిధి యష్టభోగాన్వితులును
నధికదీర్ఘాయువులు సుహృదవనపరులు, నగుదు రావంశజులు సుగుణాభిరామ!

సీ. సత్త్వతమోగుణాస్పదనీలనిధిసంగతుం డగునరుఁడు సద్గుణాయుతుండు
ధాన్యకార్యాసవస్త్రఫలప్రసవపరిగ్రహయుక్తుఁడును దరుకాష్టశుక్తి
శంఖమాత్తకికజలసంభవాదిక్రయవిక్రయవ్యాపారవిశ్రుతుండు
బహుతటాకారామపద్మినీనిర్దాణఘననదీబంధనక్షముండు నగుచుఁ

తే. జండనాంబరమాల్యభూషణవిశిష్ట, భోగలీలఁ బొంపిరి వోవుచుండు

నతఁడు మూఁడుతరము లుండు సవ్యభవ మృఖండితం బయి విమలవిఖ్యాతచరిత !

చ. అనఘ ! తమోరబోగుణసమన్వితశంఖనిధీక్షితుండు త

దనగుణబద్ధఁ డై కుడుచుఁ గట్టు దొడుం దనయిచ్చ నొక్కఁడు
ద్వనయసతీస్ను పాదులకుఁ దా నిడఁ డెన్నఁడు గూడు చీర యే
జనులకుఁ బెట్టు డన్నరునిసంపద యాతనితోన వ మృగున్.

119

వ. అని యిట్లు నరులధనంబున కధిదేవత లైననిధులవిధం బెఱింగించి మఱియును. 120

క. ఒక్కనిధి నరుని జూచిన, నొక్కనిధిగుణంబు లొందు నొగి మిశ్రము లై
వెక్కునిధులు చూచినఁ గడు, నక్కజమునఁ బొందు నతని నమ్రైగుణముల్. 121

క. అని నిధిలక్షణములు చెప్పిన విని క్రోధుకి మునీంద్ర ! ప్రియ మెసఁగంగా
మనువుల నిరువురఁ జెప్పితి, వినిపింపు తృతీయమచవువిధ మేర్పడఁగన్. 122

— ఉక్తమవ్వంకరమహాభివర్ణనము —

క. ఉత్తానపాదనకు నత్యుత్తమ యగుసురుచికిం బ్రియుం డగుపుత్తుం
డు త్తమనామాఖ్యాతుఁ డు,దా త్తభుజావీర్యశౌర్యధౌరేయుండున్. 123

చ. అమితతను ప్రభావహిమ నర్కుఁ డనంగ నితాంతకాంత న
య్యమృతకరుండు నాగ భువనావసధర్మకళా ప్రవీణత
యముఁ డన శత్రుమిత్రసముఁ డై పొగఁదొందియన్న రేంద్రుఁ డు
త్తమచరితుండు భూరిగుణధాముండు వంశవివర్ధనార్థ మై. 124

క. సురపతి శచి ననురక్తిం, బరిణయ మైసట్లు వేడ్క బహుళ యనుతలో
దరిఁ బెండ్లి యై మనం బా,తరుణివిలాసంబునంద తన్ద తగిలినన్. 125

సీ. ఇందుండు రోహిణియందు సంతతనిర్భరానురాగారాధుఁ డైనమాడ్కి
నాకృశోదరియంద యాసక్తు డై యెప్పు మనమున నతఁ డొందువనులు మఱచి
తనివోక చూడ్కు లాతన్విసౌందర్యసౌమ్యతం బాదట నాని సొగయుఁ
దరలాక్షితనులతఁ దనసుందరాంగంబు సోకించి సంపూర్ణసుఖముఁ బొందుఁ

ఆ. బొలఁతచెవుల కింపు దళుకొత్త సరసోక్తు, లాడు దివిరి ప్రియము లాచరించు
గళలయందు బ్రీతి గడలుకొనంగ న, మృగువవిభ్రమమునఁ దగిలి యిట్లు. 126

మ. అనుకూలుం డయి సంచరింప మది నయ్యబ్రాక్షి యొక్కింత గై
కొని తద్భావతి నాదరింపదు గడుం గోపించు దా నాతఁ డి
చ్చినమాల్యాభరణంబు లొల్లదు దనుం జేపట్టి బర్తి న్బుజిం
ప నియోగించిన మున్కుచుఁ గుడుచు నల్పం బైనయాహారమున్. 127

క. క్షీణిపతి ప్రభూతరాగా, స్వితఁ డై తను ననుసరింప విచరితమతి
న్భ్రీకూల యగుచు నవమా, నితఁగాఁ బఱి జేయు నతివ నీచచరిత యై. 128

వ. అంత నొక్కనాఁ డప్తహీకాంతుండు. 129

క. వారవనితలును రాజకుమారులునుం దాను నెలమి మధుసానరిం

గూరి మధురగీతము లింపారంగ గాయకులు పాడ నారామమునన్.

130

క. ప్రీతి వినోదించుచు నాభూతలవతి మధురభంధుపూర్ణచమక మ
న్నాతికి నిచ్చిన నందక, యాతనిదెను జూడ కుండె నందలు చూడన్.

131

ఉత్తముడు ప్రతికూల యగుతనభార్య నదని గంపుట ౧౩౨

వ. ఇట్లవ్వానిని తన్నవమానించిన సిగ్గుపడి కోపించి కుంభనిక్షిప్తం బైనయురగం
బునుబోలె నిట్టూర్పు నిగిడించి దౌవారికు రావించి యత్యంతదుష్టస్వాంత ధైన
యిక్కంతం గొనిపోయి విజనం బైనవిజనంబున విడిచి రవ్విదియ నిశ్చయం బిట్లు
నేయు మని పంచిన వాడును గాంచుచుం గం బెక్కించుకొని చని యక్కమలాక్షి
నొక్కవనాంతరంబున విడిచి వచ్చిన నచ్చెలువ యబుచ్చువతి యిట్లు పరిత్యజించుట
తనకు బరమానుగ్రహంబు నేయుట గాంచులంచి సంతసిల్లె నంత.

132

తే. అలతాతన్వీయందు వృధానురాగు, డగుట నవ్యవాచరిగ్రహంబు నేయ
నొల్ల కారాజవర్ణుడయ్యునిం బలచివగలఁ బొగులంగ నొకవిప్రవరుడు వచ్చి.

ఉత్తముడు రాక్షసాచార్యుల యగుబ్రహ్మశిష్యభార్యను వెచ్చి యిచ్చుట ౧౩౩

ఉ. ఆవిభూ గాంచి శోకమున నాత్మతఁ దై చనుదెచ్చిరి ధరి
శ్రీవర! యేమి చెప్పుడు విద్యాసాయము? రాత్రు నిద్ర యే
బోవగ నాదుభార్యుఁ గొనిపోయినదా. పోకఁ దెచ్చిడో యతం
దేవిధమో యెటుంగఁ బలు విష్ణుగఁ బెట్టినయట్లు యుండఁగాఁ.

134

ఆ. ఎడరు వుట్టకుండఁ బుడమిజనంబులఁ, గావఁ ద్రొవ విక్కు నీవె కాన
యరసి నాకుఁ దెచ్చి యయ్యంత సీచిగు, ననిన నీట్టి లనెయె మనుజవిభుడు.

135

క. ఎవ్వండు పట్టికొనియెనో, యెవ్వలఁ గె మెచ్చెట నున్నయడియె యెటుగ కే
నెవ్వని దండితును సతి, నెవ్వధిమూలఁ దెత్తుఁ జెప్పు మీఁడ్యచరిత్రా!

136

వ. అనిన నవ్విప్రుం డిట్లనియె.

137

తే. నీవు మాధర్మములలోన న్యకవరోధ్య! కూలి యాటవభాగంబు గొనుచు మమ్ము
గావఁ బూనినకతమునఁ గాదె యొందుచింత యెటుగక రేలు నిద్రింతు మేము.

139

వ. అనిన నన్నరేంద్రుఁడు.

139

క. ఎట్టిది నీసతిరూపం?, బెట్టిది ప్రాయంబు? భూసురేశ్వర! శీలం
బెట్టిది? నిక్కము చెపుమా, యెట్టియినను వెదకి తెచ్చి యిచ్చెద ననినన్.

140

తే. నిడుదపొడవును మిడిగ్రుడ్లు బడువుటొడలు
గుంతమోమును గులుకేలుఁ గుండకడుపు
మిట్టపండ్లును నెంతయుఁ బెట్టిదంపుఁ
బలుకులును దురాచారంబు బరికేతలయు.

141

తే. కలికి జవ్వన ముడివోయి కడుఁ గురూప, యై మదీయభామిని యుండు నధిప! యట్టి
దైన నయ్యంతి నొక్కయె గ్గాడ దాని, కింపు మిగులంగ వర్తింతు నిది నిజంబు.

వ. అని చెప్పిన విని యమ్మహిపతి గర్వించుచు.

143

క. చాలుం జెప్పకు నీ కా,యా లేటికి మేదినిసురాధిప! యే నొం

డాలిం జేసెదఁ జేకొను, మాలు సుఖార్థంబొ వేదనార్థమొ చెప్పుమా.

144

తే. సతికి రూ వెంత కలిగిన జాలు విప్రచర్య! శీలంబ యొక్కుడు వలయుఁ గలుగఁ
గాన రూపుచు శీలంబు లేనియట్టి వెలచి వేయువిధంబుల విడువ వలయు. 145

వ. అనిన నాభూదేవుండు భూపతితో భర్తకు భార్య రక్షణీయ యందు భర్త
ప్రజారూపంబునం బ్రభవించుఁ బ్రజారక్షణం బతనికిఁ దన్నుఁ దా రక్షించు
కొనుట యని వేదంబులు చెప్పు భార్య యన్యలభ్య నైన వర్ణసంకరం బగు సంకర
దోషంబున స్వర్ణంబువలనం బాసి పితృవర్గం బభోగలం బడు నభార్యుండ నగు
నాకు నిత్యకర్తృహాని వాటిల్లుఁ దాన నరకప్రాప్తి యగు మఱి యయ్యింతియందు
సంతతి యుద్భవించిన సది నిజధర్మంబున నాటవభాగంబును నీ కొసంగు నింతయు
నీ కెఱింగించితి నెత్తెఱంగున నైన నెత్తెఱవ నొసి యీవలయు ననిన నవ్వీశ్రు
వచనంబులు విని యన్న రేంద్రుండు సర్వసాధనసనాథం బైనమహారథం బెక్కి
చని పృథ్వీవలయం బెల్లం బరిభ్రమించుచు మహారణ్యంబున నొక్కతపోవనంబు
గని యరదంబు పిగి దానిం బ్రవేశించి యందఁ.

146

తే. కుశకృతాసనాసీచుని విశవతేజ, నొక్కముని గాంచె నమ్మునియును నరేంద్రుఁ
గని సముత్థితుడై కడువినయ మెఱుగఁ, గుశలమడిగి శిష్యుని గనుగొని ముదమున.

క. ఇతనికి దె మ్మర్మ మ్మన, నతఁ డల్లన గురునితో మహాత్మా! యర్హ్యం
బితనికి దాతవ్యంబే?, మతిఁ బరికించి నను బనుపు మహితవిచారా!

148

క. అనిన ముని చిత్తమున న్నజ్జపతివృత్తాంత మెఱిగి సన్నుత ముచితా
సనసంభాషణముల నాతనికిని గావించి యనియొ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

149

ఆ. ఏల వచ్చి తిచటి? కెచ్చరి వెదకె దృష్టానపాదతనయ! మానసీయ!

యేను నిన్ను నాత్మ నెఱుంగుదుఁ జెప్పుమా, యనిన సతని కిట్టు లనియె నృపతి.

క. ఒకవిశ్రునిసతి నెవ్వఁడొ, యొకరుండు గొని చనిన దాని నొగి నన్నేషిం
చుకుతూహలమున మునినాయక! వచ్చితి నివ్వనమున కది య ట్లుండెన్.

151

క. ఏ నొక్కటి ని న్నడిగెద, మానుగ నా కెఱుంగఁ జెప్పు మహితదయాధీ
నా! నావుడు జెప్పం దగు, నేనిం జెప్పెద నరేంద్ర! యేమి యడుగుమీ.

152

ఆ. నన్నుఁ గాంచి మున్ను మన్ననమై సర్వమీఁ గడంగి యేల యీవు పిదప?

ననిన మునివరేణ్యుఁ డప్పడ శిష్యు నిష్టుంటి సీకు సర్వ మనుడు నతఁడు.

153

వ. మత్స్యసాదంబున సతీతానాగతవ ర్తమానదర్శి యగుటంజేసి విచారించి పనుపు మనిన
నేనునుం బ్రబోధితుండ నై మనంబున నీవు స్వాయంభువకులజాండ వర్ణార్హుండ
వగు దైనను నీకు నిప్పు డర్హుయోగ్యత లే కుండుట యెఱింగి యర్హ్యం బీనైతి
ననిన నమ్మహేశ్వరుండు.

154

తే. అర్ఘ్యమునకు నహ్నఁడఁ గానియంతపాప, మేమి చేసితి: జెప్పుమా యెటుక మాలి ?
యనిన మునియును మఱచితే మనుజనాథ, విడువవే నీవు పత్ని నట్టడవిలోన. 155

తే. దాని విడిచినయప్పుడ ధర్మకర్త, వితతి యెల్లను నీచేత విడువఁబడియె
నొక్కపక్షము గర్తవియుక్తుఁడైనయతని ముట్టఁ గాదండ్రు మహాత్ము లనఘ! 156

క. ప్రతికూలయు దుశ్శీలయు, సతతంబును నైన బత్నిఁ జనదు విడువఁగా
బతికి దగు దానిఁ బ్రోవ నుచిత మగుచందమునఁ గూడు: జీరయు నిడుచున్. 157

వ. ఇట్టినిజధర్మంబు నీవు తప్పితేని నిన్ను నెవ్వరు శిక్షింతు? రనిన నొత్తానపాది సిగ్గునం
దలవంచి ముసీంద్రా! యింక నీచెప్పినట్లు చేసెద నివ్విపునివెలంది నెవ్వండు గొని
పోయె? నది యొక్కడ నున్నది? యెఱింగింపవే యనిన నతండు. 158

తే. అద్రిసుతుఁడు బలాకనామాసురేంద్రుఁ, డవ్వనిత సుత్పలావతకాఖ్యనము
నందుఁ గొనివచ్చియిడినవాఁ డచఃకికరుగు, మనిన నతఁడమ్మనికి మ్రొక్కియరదమెక్కి.

సీ. ఆవిషినంబున కతిరయంబునఁ జని యావిపుఁడెప్పిన యట్టివికృత
రూపంబుతో నున్న యాపాత్ని గని చెల్వ యీవనంబునకు నీ వెట్లు వచ్చి?
తెఱిగింపు వైశాలి యింతివే నాపుడు నగుదు నే నతిరాత్రుఁ డనుముసీంద్రు
సుత నింటిలో సుఖస్థుఁడై యుండంగఁ బతిపితృప్రాతలఁ బాసి నన్ను

ఆ. నధిప! విను బలాకుఁ డనురాక్షసుఁడు రాత్రి, యపహరించి యీవనాంతమునకుఁ
జేర్చె శోకవహ్ని పేర్చుచు నిం దున్నదాన బంధుజనులఁ దలచి తలచి. 160

క. ననుఁ దెచ్చినకారణ మో, జనవల్లభ! యెటుఁగ నన్ని శాచగుఁడు రయం
బున మ్రింగఁడు నాతో నిం, పానరఁగ భోగింపఁ డనిన నుర్వీశుఁ డనున్. 161

క. నిను వెదకఁగ నీవిభుపం, పున వచ్చినవాడ నెందుఁ బోయె నిశాటుం
డనిన నది యిట్లు లను ని వ్వనాంతమున నున్న వాఁడు వాఁడు నరేంద్రా! 162

మాలిని. దనుజభటపరీతు నైత్యు నారాజు గాంచె

న్వినయనిభృతు లొప్పు నే్వగ వాఁడు స్థిరంబున్
జనపతిచరణాంభోజాతము లేర్పి చిత్తం
బునఁ బ్రమదరసం బుప్పొంగ నత్యంతభక్తిన్. 163

స్వగీత. నీవు నాయుంటికి న్నెచ్చి నేతెంచుటన్
దేవ! ధన్యుండ నైతి న్నను స్ఫుర్తుని
గా విచారింపు మేకార్య మైనం దగన్
భూవరా! పంపు మేఁ బొల్పుగా జేసెదన్. 164

వ. అర్ఘ్యంబు పరిగ్రహింపు మీరుచిరాసనంబున నాసీనుం డవ గుమనిన నన్నరపతి
యిట్లనియె. 165

చ. చెలువుగ నాకు సర్వమును జేసినవాడవు నీవు చెప్పుమా
విలసితరూపకాంతిగుణవిశ్రుత గాదు పరిగ్రహింప నా

కలి యడంగంగఁ దత్పితృభావన మేల యొనర్ప ? వేల వే

రలుక మహీసురోత్తమునియంగనఁ దెచ్చితి రాక్షసేశ్వరా ? 166

వ. అనిన నతండు.

167

తే. జనుల భక్షించుకష్టరాక్షసుల మేము, గాము పురుషులు పడఁతులు గడఁగి నేయు
కర్తములయందు వికలత గలిగినప్పు, డాఘలంబులఁ వృపుల మగుదు మధిప ! 168

తే. పరులు గోపించినప్పుడు నరవరేణ్య ! తత్త్వసౌవంబు లగుశాంతిదాంతిగుణము
లేము హరియించెదము గాని హీనశృంగి, విషము నామాంస మన్యదై తేయులట్లు.

తే. అచ్చరలకంటె నొప్పెఱవనుచున్నాడు, లభి ! పెక్కుండు గలరు నా కకట ! మనుజు
వనితయం దేల కతి పుట్టు ? నను పండ్రి, యే దెచ్చితి ద్విజకాంత ! నెటుంగఁ జెపును.

చ. అనుటయు రాక్షసుండు మచుజాధిప ! యాస్విజుఁ డధ్వరంబులం

దనిశము ఋత్విజుం డయి మహాసురనాశకరోగ్రమంత్రము

ల్లనహృదయంబున స్థపము తత్పరుఁ డై గుహించు చున్ని మా

కు నడటఁ జేర రాక యలఘుకుంధ నాన్తుల మై మనంబునన్.

171

వ. ఉచ్చాటనమంత్రకర్త పరుం డైనయావిప్రనితోడం బగ గొని.

172

అ. ఆలు లేనిపురుషుఁ డధ్వరాదిక్రియా, బాహ్య జాట యెఱిగి బ్రాహ్మణునివ

ధూటిఁ దెచ్చి యతని ద్రోచితి గత్తడై, కల్యదురితమున నకల్పహత్త ! 173

వ. అనిన నతివిష్ణుం డై యంత్యతంబున విప్రనికత్తడై కల్యం బుగ్గడించి వీడు నన్ను
నిందించుచున్న వాఁ డమ్ముకలము కల్మషంబునకు కర్మండవు గా వని గర్హించె
సమస్తీకర్తృంబున నింత స్వప్నండు నగున నే యని కగచుచున్న జగతిపతికి నద్దను
జుండు మ్రొక్కి కృతాంజలి యై దేవా ! భవచ్ఛేదనివాసి యైననాయత్తిభృత్యుడు
గలుగ నీ కింత చింతింప నేల ? యేమిచని చుయుదఁ ? బనుపు మనిన నన్న రేంద్రుఁ
డనురేంద్రున కి ట్లనియె. 174

క. నరులనిజభావగుణములు, హరింతు నని పల్కె దీవు ప్రార్థింపుదు ని

న్ద్ర మర్థిని హరియింపుము, ధరణిసురధర్మకత్తి చౌశీల్యంబున్.

175

అ. అట్లు నేసిలేని నభ్యాగతుఁడ వైన, నాడు సర్వమును మహా పియంబు

చేసినట్లు యిదియు శీలసమన్విత, యై నిజేశకడకు నరుగు ననిన.

176

మ. తనమాయ స్థనుజుండు పితృవనితాంత్యంస్రదేశంబు చే

సి నృపాజ్ఞ న్నిజశక్తి నానుకూలదౌశీల్యం బొగి స్త్రింగె మ్రిం

గిన నక్కాంత సుశీల యై వినయలక్ష్మీస్ఫూర్తి శోభిల్లి ని

ట్లనియె న్నూపతితోడ నిర్భగరీయః ప్రాథవాక్యంబులన్.

177

సీ. పరికింప నాకర్త పరిపాక మెట్టిదో పతిఁ బాసి యడవులపాలు వడితి

దనుజుండు దయ మాలి నను బట్టికొని యిట్లు దెచ్చెఁ బాపపునిధి దెచ్చె గాక

యేతరు వైతిన్ యే నని పురపురఁ బొక్కుచుండరె బంధు లక్కటకట !
యొరులకుఁ దొలుమేన నుడుకులఁ బెట్టినదాని కిప్పా తేల మాను రాక !

ఆ. యేమి సేయుదాన? నేగతిఁ బోదు? సిం, కేవిధమున భర్త కెలమి మిగులఁ
బరిచరింపఁ గాంతు భక్తిమై! మజ్జన్, మిటుల పోవునో కదే నరేంద్ర ! 178

చ. అన విని రాక్షసుండు పసుధాధిప! యాయెలనాఁగ నీదుపం
పురఁ బతియింటి కిప్పు గొనిపోయెద నే గరణీయ మెద్ది యై
నను నొనరించెదం బచుపు నావుడు నిప్పనిచేత సర్వము
ననుజవరేణ్య ! నీవు ప్రమదంబున జేయుట నాకుఁ జెచ్చెరన్ ! 179

వ. ఇవ్వానిని ననిచి రమ్ము పని గలయప్పుడు నిన్నుం దలంచెద వచ్చునది యనిన నద్ద
నుజవరుం డట్లు కాక యని సుశీలయు శుద్ధాంతరంగయు నైనయాద్విజాంగన
నెత్తికొని తదీయగృహంబునకుం జనియౌ నిట్లు మహిపతి యయ్యింతి నట బుచ్చి
యంతర్గతంబున. 180

— శత్రుముఁడు త్రికాలజ్ఞ మనివలన బహులావృత్తాంతము నెఱుంగుట

సీ. అన్య యోగ్యుండవు గా వని నన్నుఁ గడుఁ గష్టముగఁ దూఱఁబలికెనమ్మునివరుండు
బ్రాహ్మణుగఁజేచి యీరాక్షసుండును బట్టి లేనివాఁ డెంతయు హింను డనియె
నేమి సేయుదు? భార్య నే నేల విడిచితి? నెక్కడఁ గాంతు? సిం కేడి లేఱుగు !
పరమప్రబోధసంపన్ను నమ్ముని బోయి యడిగెరఁ గాక యయ్యితివవృత్త

ఆ. మని మునీంద్రుడకుఁ జని మ్రొక్కి యవ్వపు, కాంతఁగనుట దనుజుకడకుఁ జనుట
దాను బచుప దానిదొడ్డిల్ల మడచి వాఁ డపుడు భర్తయొద్ద కనుప బోక. 181

వ. చెప్పి యాభూభజిండు నిజాగమనకార్యం బెఱింగించిన నత్తపోధనుండు. 182

క. జననాథ! నన్ను నడుగఁగఁ, జరుచెంచినకార్య మేను సర్వంబు మనం
బున దివ్యదృష్టి నెఱుంగుచు, విను నెప్పెద నీకుఁ దగునె విడువఁగ భార్యన్. 183

ఉ. ఆరయ సర్వకర్తముల కర్దులు గారు తలంచి చూడఁగా
దారవిహిను లైనవసుధాసురభూపరవైశ్యశూద్రుల
న్వారలు పత్ని కి నృతి నవశ్యము బాయఁగ రానియట్లు వి
స్ఫారయశోవరేణ్య ! సతి బాయఁగ రాదు తదీయభర్తకున్. 184

తే. కారణము పత్ని ధర్తార్థకామములకు, గాన దత్త్యజనంబున మానవేంద్ర !
వినుము నిఖిలధర్తంబులు విడిచి తేకట!, యింత యొప్పుమి సేయుదే యెటుక మాలి.

చ. అని ముని ప్రియని న్విని జనాధిపుఁ డూర్పులు సంపడింప నె
మ్మనము చలింపఁగా నకట! మత్సుకృతం బిటు లుండ నేమి సే
య నగు? ననుం దొఱంగు నొకొ యంగన యన్వేషి నెట్లు సేసిన
నైన మెఱియంగ నైతు సుజనస్తుత ! యిచ్చకు రాఁ జరించుచున్. 186

క. అనుకూలుడ నై సతతము, గనుసన్నన యేసు మెలఁగఁగా దొడ్డిల్లం

బునఁ దాఁ బ్రతికూల యయిన, విను మెంతయు విసిగి దాని విడిచితి నడవిన్.

ఉ. ఎక్కడఁ బోయెనో యడవి నింతి మహాగ్రమ్మగాసురాలిచేఁ
జిక్కి నశించెనో యనినఁ జిక్కి నశింపదు సచ్చరిత్ర యై
యక్కమలాక్షి యున్నది ధరాధిపవర్య ! రసాతలంబునం
దక్కడ కెట్లు లేకె నొకొ యంగన యన్న మునీంద్రుఁ డి ట్లనున్. 188

వ. వినోదార్థంబు భూతలంబునకు వచ్చి. 189

తే. అడవిఁ గ్రువ్వుచున్నయయ్యబలఁ గాంచి, సాలపోతకుఁ డనియెడుసర్పరాజు
సాసురాగుఁ డై తనదమాయాబలమునఁ, బట్టుకొని పోయెఁ బన్నగభవనమునకు.

వ. కొనిపోయిన నాదందశూకేంద్రనందన యగునంద యాసుందరీరత్నంబు నాలో
కించి యిది మాతల్లికి సవతి గాకుండవలయు నని తలంచి యతఃపురంబున నొక్క
యేకాంతమందిరంబున నునిచి దాచిన నాపాఠతేడు కూతుం బిలిచి యచ్చెలువ
యేది చెప్పు మనిన నుత్తరం బీమికిం గోపించి మూకత్వంబు నొందు మని దాని
శపియించె నిల్లెటంగున భవదీయపత్ని సర్పపతిచేత నీత యై తత్తనయచేత రక్షి
త యై యున్నయది యనిన నమృషీశ్వరుండు హర్షించి యి ట్లనియె. 191

తే. ప్రాణములకంటె నెక్కు డప్పడఁదిమీఁదఁ, బ్రీతి నాకు డెందమాన నన్నాతి నన్ను
నొల్ల కెపుడు దుశ్శీల యై యుండు వీరి, కేమి కారణ ? మెఱిగింపవే మునీంద్ర !.

వ. అని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 193

చ. పరిణయవేళ నిన్ను రవిభామశనైశ్చరులు స్థవత్సరికా
సురగురుదైత్యమంత్రులుచు జూచుటఁజేసి నరేంద్ర ! నీకు న
త్తరుణిమనోహరాకృతి ముదం బొనరించుచు నుండె జొడ్కి క
త్తరుణికి నీమమూర్తి ప్రమదం బొనరింపమి నట్టి దయ్యెడిన్. 194

క. అని చెప్పి మేదిసీశ్వర !, చనుము సతియు నీవుఁ గూడి సద్ధర్మమున
జ్ఞనపాలనమ్ము సేయుము, ఘనముగ నొనరింపు విహితకర్తము లెల్లన్. 195

ఆ. అనిన మునికి మ్రొక్కి యరదంబు వెస నెక్కి, నిజపురమున కేగె నృపతి యంతఁ
గడు సుశీల యైనకాంతతోఁ గూడి నెయ్యమున నున్నవిప్రుఁ డధిపుఁ గాంచి. 196

వ. ఇ ట్లనియె. 197

చ. నిరుపమధర్మవేది వయి నీ విటు నాసతిఁ దెచ్చి యిచ్చుట
స్వర్గుపవరేణ్య ! యేను గడుఁ బుణ్యచరిత్రుఁడ నైతి నావుడు
న్నరపతి భార్య నాకు సదనంబున నిప్పుడు లేమిఁజేసి భూ
సురవర ! నిత్యకర్తబహుశోభనహీనత నేను బొందితిన్. 198

సీ. అనుడు భూసురవరుఁ డధిప ! నీకాంత గాంతారాంతరశ్వాపదములు మ్రింగ
కున్నె నీ కిది సాలు నొండుకన్యకఁ బెండ్లి గా వేల ? యన్న నాభూవరుండు

మృగబాధఁ బొరయ దామృగనేత్ర సుచరిత్ర యై యున్న దదియును నైన దెచ్చి
కొన బోల దది ప్రతికూలత్వమునఁ బోరుచుండు నాతో నెప్పు నోర్వఁ జాల

తే. నాలు వొరిన మనవచ్చునయ్య? దూఱి,మునకొ సుఖమునకొ నరులమనువు చెపుమ
యనిన బ్రాహ్మణుఁ డుపకారి యైన నీకు, హితము సేయంగఁ గంటి నరేంద్ర! వినుము,

తే. మైత్రయును నానుకూల్యంబు మచ్చికయును
గలిగి యక్కంత ని న్నెప్పు గలసియుండ
మిత్ర కాముకు లొనరించుమిత్రవింద
యెట్టి దట్టిది గావించు నే నరేంద్ర!

200

వ. అయ్యింతి యెక్కడ నున్నది వేగ రావింపు మనిన హర్షించి యన్నరవరుం డప్పుడ
మిత్రకామేష్టికిం దగినసంభారంబులు సమకట్టి తెప్పించిన నన్నిప్రవర్యుండు నియ
తుండై యాభూపతిభార్య యనుకూలయు సుఖీలయుఁ గావలయు నని సంక
ల్పించి యాశతపత్ర నేత్రయందు మైత్ర నారోపించి యపుడ మిత్రకామేష్టి
యొనరించి రాజు నాలోకించి.

201

క. రావింపుము సతి రయమున, భూవర! యిష్టోపభోగములు హర్షరస
శ్రీ వెలయ ననుభవింపుము, కావింపుము క్రతువు లధికగౌరవ మెసంగన్. 202

తే. అనిన విప్రయశ్టేరాక్షుఁ డై విభుండు, తలఁచె సత్యవాగ్ధుర్య నాననుజవర్య
నతఁడు రయమునవచ్చి భూపతికి మ్రొక్కి, యేమి పనియొనరింతు నరేంద్ర! చెపుమ.

చ. అనుచు విభుండు దైత్యునకు నంతయు నేర్పడఁ జెప్పెఁ జెప్పిం
జని యతలంబుఁ జొచ్చి నృపసత్తముదేవి నతండు దెచ్చెఁ దె
చ్చిరఁ బతిఁ జూచి కంఠమును సిగ్గుచు నెయ్యము నగ్గలింప నం
గన గరుణం బ్రసన్నుడవు గవ్వు నరేశ్వర! నాకు నావుడున్. 204

క. ఏ నీ కెపుడు: బ్రసన్నుడఁ, గానే తరళాక్షి! క్రొత్తగా నిటు పలుకం
గా నేల? యనుచు విభుఁ డ, వ్హానిని వెనఁ గొఁగిలించె మదనాతుఁడై. 205

వ. ఇట్లు దన్నుఁ గొఁగిలించుకొని ప్రసన్నుం డయి యున్న యతని కయ్యింతి
యిట్లనియె.

206

క. చిత్తము నీకుఁ బ్రసాదా, యత్తం బై యున్న దేని యడిగెద విను రా
జోత్తమ! యొక్కటి నిను దలఁ, క్రొత్తక యది నేయు మనుడు నున్వీశుండున్.

క. ఏ నీకు దక్కి యుండం, గా నిట్లన నేల? యెంత కడిది యయిన న
బ్రానన! చేసెద నీస్మిత, మైవది నిశ్శృంక మడుగు మనుటయు నదియున్. 208

— ముగర్త చేసినపాఠస్యశ్రేష్ఠిచే నంద యమనాగకస్య మూఁగతనము మానుట

చ. జనవర! నానిమిత్తమున సర్వవరాత్తజ తండ్రి తే నృపిం
చిన విను మూఁకభావమును జెందిన ధాలభిలాంగి నాకు న
హర్కం—12

చ్చినచెలి వాగ్విభూతి విలసిల్లంగ దానికిఁ జేత నాదునె
మృతమున కిం వెలర్పంగ సమస్తము నీ వొనరించిన ట్లగున్.

209

తే. అనుడు విప్రనిఁ జూచి యమృతముజవిభుడు, వాగ్విభవ మెట్లు గల్గు నవ్వనితఁ కనిక
నేను సారస్వతేష్టివిధానమున భవద్విభూతీసఖికి నిత్తు వాగ్విభూతి.

210

వ. అని యప్పుడు సారస్వతేష్టి యొనరించి యమృతమును సారస్వతసూక్తంబులు
జపించె నంత గర్భం డనుముని రసాతలంబున కరిగి యురగవలినందన కంత
వృత్తాంతంబును జెప్పిన విని.

211

క. ఆనంద దనమనమ్మన, నానందముఁ బొంది నావయస్యావిభుఁడే

మానుగ నా కుపకారము, దా నొనరించె నని మెచ్చి తద్దయుఁ బ్రీతిన్.

212

తే. అపుడ కదలి యప్పురమున కరుగుదెంచి, యాత్మసఖిఁ గాంచి కౌగిట నర్థి జేర్చి
యధిపు నందంద దీవించి యాభుజంగి, యాసనాసీన యై యిట్లు లనియె ననఘ!

213

క. కర ముపకారము నాకుం, దిరముగ నొనరించి తీ వతిప్రియమున భూ

వర! యేను మెచ్చి వచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను దివాకరమూర్తి!

214

ఉ. నీతనయుండు సర్వధరణీపరిపాలనకేళితక్షుఁ డై

యాతతధర్మకర్తరక్షుఁ డై మహనీయతరాస్త్రశస్త్రవి

ద్యాతివిదగ్ధుఁ డై భుజబలాధికుఁ డై పెనుపొందు దీధితి

ద్యోతితచక్రవిక్రమమహోద్ధతి నప్రతిమానుఁ డై మహిన్.

215

వ. అతఁడు మహనీయుఁ డైనమచు వై నెగడు నని వరం బిచ్చి యచ్చెలువ నెచ్చె

లిం గౌగిలించుకొని నిజభవనంబున కరిగె నంత నమృతాకాంతుం డక్కాంత

రత్నంబుతో నితాంతమోదంబున మనోభవసుఖంబు లనుభవించుచుఁ బ్రజా

పాలనంబు నేయుచుండఁ బెద్దకాలంబు సనుటయు.

216

—ॐ ఉత్తమమతజనము ॐ—

క. పూర్ణిమ నుదయం బగునం, పూర్ణసుధాంశుడునుబోలె బుత్త్రుండు దిశా

పూర్ణద్యుతి యై యావర, వర్ణినికిం బుట్టె సురలు వర్ణన నేయన్.

217

వ. అప్పుడు.

218

అ. మొరసె దివ్యతూర్యములు పుష్పవర్షంబు, గురిసె జనులు ప్రమదభరితు లైరి
సకలమునులు నెలమిఁ జనుదెంచి యుజ్జ్వలా, కారుఁ డైనయక్కుమారుఁ జూచి.

క. ఉత్తమ మగువంశంబున, సుత్తమకాలమున నీతఁ డుత్తమతనుఁ డై

యుత్తమనృపతికిఁ బుట్టుట, సుత్తముఁ డనుపేరఁ బరగు నుర్వి నని మునుల్.

220

క. చని రంతఁ బెరిగి యుత్తముఁ, డనఘుఁడు మను వయ్యె సుత్తమాఖ్యానంబు

న్వినినను జదివిన వనితా, తనయోపేతు లయి మంద్రు ధరణీజనముల్.

221

వ. ఆయుత్తమమన్వంతరంబున దేవతలు స్వధాములు సత్కులు శివులు ప్రతర్దనులు

వశవర్తులు నన నేనుగణంబు లై వర్తిల్లిరి సుశాంతి యనువాడు శతకృతువు

లోనరించి యింద్రుం డై పుగె నిప్పుడు నిలాతలంబున నుపస్కందోషంబులు చెడ
శాంతుండును దేవశాంతుండును నైననుశాంతి మాకు శాంతి యీవలయు నని
నిగమసూక్తంబులు పఠింతురు సుతేజసుండును సుతపుండును నాదిగాఁ గలవస్థి
పుత్రు లేడ్వరును సప్తబుధు లై చరించిరి మరువునకు బలపరాక్రమవంతు లైన
యజ్ఞాదులు పెక్కండు కొడుకులు పుట్టిరి తత్సంతానజాతు లగుభూపతు లనేకు
లమ్మనువుకాలంబు డెబ్బదియొక్కమహాయుగంబులును మహీవలయంబు పరి
సాలించి రిది తృతీయమవ్వంతరప్రకారం బింక వియోనిజాతుం డైనచతుర్థమును
వగుతానసుజన్మంబు ప్రభావంబును జెప్పెన నాకర్ణింపుము. 222

—ॐ కామసమన్వంతరమహిమానవర్ణనము ॐ—

- చ. ఆతులితధూరిబాహుబలుఁ డాహవకేళితారి సంతత
క్రతువిభవాభిరాముండు సురా^{త్మ}ఘోడు నాఁ గలఁ డొక్కమేదిసీ
పతి యతఁ డాయు వెక్కుడుగ బ్రాహ్మణవర్గముచేతఁ గాంచి యం
చితగతి నూర్చు రంగనల జెల్వగఁ బెండిలి యయ్యె వారులున్. 223
- ఆ. వంధ్య లైరి కాలవశమున నంత న్యన్వనితలును నమాత్యులును సమస్త
బంధుజనులు చెగిరి బలహీను డయ్యె న, విభుడు భృత్యతతియు విడిచె నతని.
- క. అతిదుఃఖితుఁ డగునాభూపతి డ్రోచి విమర్షుఁ డనున్వపతి రాజ్యం బు
న్దతి గొనియె నతఁడు రాజ్యచ్యుతుఁ డై యొక్కరుండు నరిగె నుగ్రాటవికిన్.
- సీ. అరిగి వితస్త నాఁ బరగుమహానదితటమున నుండి నిదాఘవేళ
నన్ని నల్లడ మండ నగ్గుని జూచుచు వక్షకాలమున దుర్వారవృష్టి
పైఁ బెల్లు గురియంగ బయల నిలిచి హిమసమయంబులం దుదకములు సొచ్చి
యతినిష్ఠతో నిరాహారుఁ డై తపము నిరంతరమును జేయ నంత వర్ష
- తే. కాలమున నీలసీరదజాల మడరి, నింగియును దిక్కులును గడు నిండఁ బర్వి
నిమిష మైనను నిలువక నిగ్రహముగఁ, గుండ గూల్చినక్రియ వాన గురియఁజొచ్చె.
- వ. అట్టిసమయంబున. 227
- క. ఇది పూర్వం బిది పక్షిణ, మిది పశ్చిమ మిది యుదీచి యిది దివి యని తోఁ
చడ యించుకయును సాంద్రాంబుదపటలము కరము భువనపూర్ణం బైనన్. 228
- వ. అంత. 229
- ఆ. రెండుదరులు ముంచి యెండొండ వెల్లువ, యగ్గలింప నురువు లడలుదేర
నతిరయమునఁ బఱచునయ్యెటి వట్టొడ్డి, పోయె దవ్వుగాఁగ భూవిభుండు. 230
- వ. అట్లు పోవుచు నప్పుడమితే డయ్యెటిసీటిలో నీదుచు నొక్కపిడిదుప్పి చేరిన
దానితోఁక పట్టికొనియె నది యీడ్చుకొని పోవ నప్పెనుజీకటి దిక్కు దెస
యెటుంగక యిట్టుట్టునుం దిగిచి యెట్టకేలకు దరి యెక్కిన నతండు మఱియును
దానితోఁక విడువక చని మనోహరం బగువనంబు గని యన్నిబిడాంధకార

నీరంద్రం బగుదానిలోనికి నవ్వుగి తపశ్శతండును మహాభాగుండును నగునతని
దిగిచికోని చనునప్పుడు. 231

చ. కర మనురాగ ముల్లమునః గ్రవ్యఃగ నవ్వుగిపు శ్శమూలము
స్థరమున నంటుచు స్మృపతి కామవికారము నొందె వీరఁ ద
త్సరమతి యై తనుం దివుచుపార్థివుచిత్త మెఱింగి యేల నీ
కరమునః బుద్ధమూల మిటు కాయ్యునః బట్టెను మేఱినీశ్వరా! 232

వ. అనుచుం దదీయసంస్పర్శనసుఖంబు నొంది. 233

క. ఏ నీ కగమ్య నే య, స్థానంబున మరసు వుట్టఁ దగునే యోధా
త్రీనాయక ! యీకార్యము, గా నేరదు నీదుకోరికలు తప్పెఁ జుమీ. 234

— సురాస్త్రునిఁ మృగి చెప్పినకవతూర్యజ్వచ్చైత్రాంకము —

తే. ఎట్టు లంటేని మరుజేంద్ర ! యిట్టిమరకు,లోలుఁ డనెడిమహాత్ముండు లోభమునను
విఘ్న మొకరించె మదిఁ గిక్కు వెలయు ననిన,నవ్వుగి నన్నిభు డిట్టు లనియెనను! 235

తే. ఇట్టు లున్న నీ వెవ్వతె! పెట్టు పలికె,రపు మరుష్యభాషలు! లోలుఁ డెవఁ! డతండు
నీకు నాకును సుగతి లేక యుండ, విఘ్న మిప్పు డొనర్చినవిధముఁ జెప్పుచు. 236

తే. అనిన మృగియిట్టులనువిను మరుజనాథ! యగుచు నేమూర్ఖరాండ్రలోనగ్ర మహిషి
నుత్పలావతి యనియెడునువిద నార్యుఁడైనవృధధన్యుకూతుర ననిన నతండు. 237

క. అక్కట ! సాధ్యవి సుత్రత, వెక్కుచు ధర్మములు సేయు దెపుడు నియతితో
నీక్కిడుభవముఁ బొందఁగ,నక్కఁగ నీ వేమి దుష్కృతముఁ జేసితివో! 238

వ. అనిన నవ్వుగి యిట్లనియె. 239

సీ. హితండ్రియింట నే బ్రీతిఁ గొండికనాడు చెలులతో నాడుచు నెలమి నొక్క
యారామమునకుఁ గ్రీడాస్థంబు చని మృగి మృగమును గని యందు మృగవధూటి
నెలదీగఁ గొని వెన నెత్తి ప్రేసిన నది బెదరి పాటుటయుఁ దట్టియుండు గనలి
గర్వించి మే యెటుంగక ప్రేసి దుశ్శీల వై నామనోరథ మఫలితముగఁ 240

ఆ. దగునె సేయ ? ననినఁ దగ్ధానుషోక్తులు, విని భయంబుఁ బొంది యనఁడు! యిట్టి
భవము నీకు నెట్టు పాటిల్లె? నెవ్వఁడ, వీవు? నెప్పు మనిన నిట్టు లనియె. 241

వ. ఏను నివృత్తచక్షుం డనుసంయమిపుత్రుండ సుతపురా డనువాడ నీమృగియందు
బద్ధానురాగుండ నై మృగరూపంబు ధరియించి దీనివెనుక వచ్చితి నావలన నిదియు
నెటుకువ గలిగి యున్నతటి నీ విట్లు చేసితి దుష్టచిత్తవైన నీకు శాపం బిచ్చెద ననిన
వడవడ వడంకుచు నజ్ఞానంబున నాచేసినయపరాధంబు పైఁపు శపియింపకు మనిన
మునివరండు నన్ను వరియింపు మ ట్టైన నిన్ను శపింప ననవుడు నేను నవ్వుచు
నిట్లంటి. 242

క. మృగి గా నేను మునీశ్వర !, మృగరూపము దాల్చి యడవి మెలఁగెడునీకు
న్నగవనితలు బ్రాతే యని, లేగడిన నతఁ డుగ్రోపదీప్తాననుఁ డై. 243

- క. మృగి గా నే నని నన్నుం, దెగడితి గావేని నింకఁ దెల్లముగా నీ
వగుము మృగి వని నిజాకృతి, దగఁ దాల్చి శపించె నన్ను ధరణీనాథా! 243
- సీ. అట్లు శపించిన నమ్మనీశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లి నైరింపు బాలుఁ గానె?
జనకుఁడు వెలిగాఁగఁ దనయంతఁ గన్నెకుఁ బతి వరియించుట పాడి యగునె?
యెఱుంగవే స్త్రీధర్మ మి క్లేల కోపింప? నని వెక్కుమాళ్లు ప్రార్థనముఁ జేయ
ననుఁ జూచి యోచెల్వ! నాపలు కెట్టిదో యట్టిది నీవు జన్మాంతరమున
- తే. నగుదు మృగివి జాతిస్తర వై త్వదీయ, గర్భమున లోలుఁ డనువాఁడు ఘనుఁడు సిద్ధ
వర్య సంయమిపుత్రుండు వచ్చి పొందు, నపుడు నీకు మనుష్యవాక్యములు గల్గు.
- క. అప్పుని పుట్టుటయు మృగీ,త్వమ్ము విడిచి నీవు సరుము వనితా! శుభలో
కమ్ముల కాలోలుండును, బద్ధివలేజంబు దెసలఁ బరగఁగ నంతన్. 315
- క. అనుపమభుజబలవిక్రమ, ఘనుఁ డగుమను వై ధరిత్రిఁ గడుఁ జేర్చి రణం
బునఁ బితృశత్రులఁ బొరిగొని, బనులం బాలించు ధర్మసంపద వెలయన్. 246
- ప. అని యమ్మునీంద్రుం డనుగ్రహించి దనియె నది కారణంబుగా నేను దివ్యక్షవ్విం
బునం బొంది భవత్కరస్పృహంబున నెపుడ గర్భంబు ధరియించితి నిట్లగుటంజేసి
నీతో నిప్పుడు. 247
- క. ఏ నీ కగమ్య నేయ,స్థానంబున మనసు పుట్టు దగునే యంటి
న్దాను రతివిఘ్న ముదరము,లో నుండుట మనకు నిట్లు లోలుండు నేనెన్. 248

— తామసమనుషిమాధివర్ణనము —

- ప. అని యిట్లు మృగాంగన చెప్పిన విని యన్న రేండు ప్రాంతంబునం బొందె
నంత. 249
- ఉ. ఆమృగికి న్సుతుండు సముదంచితతేజాఁడు సర్వలక్షణ
శ్రీమహితుండు పుట్టుటయుఁ బ్రీతి నహించె సుకాష్ట్రభూవిభం
దామృగి దేహము న్విడిచె నప్పుడు శాపవిముక్త యై ముని
స్తోమము వచ్చె నాసుతునిఁ జూడఁ బ్రమోదిముఁ బొందె భూతముల్. 250
- ప. అప్పుడు. 251
- తే. ఘనతమంబు జగంబులఁ గప్పియున్న,వేళఁ దామసయోని నావిర్భవించె
గాన నితఁడు తామసుఁ డనఁగాఁ బ్రసిద్ధుడై మహావృద్ధిఁ బెనుపొందఁననిరిమునులు.
- చ. జనకుఁడు పెంజుగాఁ బెరిగి పొమ్ముండు తామసుఁ డిద్దబుద్ధి యై
జనకునితోడ నీవు మునిస త్తమ! యెవ్వఁడ? వెట్లు లేను నీ
తనయుండ నైతి? మజ్జనని దా నది యెవ్వరు? నీకు నేల యీ
వనమున కేగుదే? ననుడు వానికి సర్వముఁ దండ్రి చెప్పినన్. 253
- చ. విని చని యప్పు భానుని ద్రివేదమయుం దగఁ గొల్చి తత్కృప
న్విసుతమహాస్త్రశస్త్రముల విశ్రుతుఁ డై తనతండ్రిఁ దొల్లి యో

ర్షిసరిపులం బరాడితులఁ జేసి మదం బఱఁ బట్టి తెచ్చి పెం
పు నెరయ వారల నిడిచి పుచ్చెఁ గృప న్జనకుండు పంఁగాన్.

254

ఆ. అట్లు తామసుండు నమితపరాక్రమ, విదితుఁ డై స్వధర్మవృత్తి నుండఁ
దనువు విడిచి యతనితండ్రి నిజార్జిత, పూర్ణాలోకమునకుఁ బోయె నంత.

255

క. తనభుజవీర్యము శౌర్యము, తనరంగ జగ మెల్ల శ్రేణిచి తామసుండు మహి
న్నను వయ్యె విను తవంతర, మునఁ గలయనిమిషంబు నిండ్రు మునుల నృపతులన్.

వ. సత్యసుధీస్వరూపహృదయు లనునామంబుల సుర లిరువదియేడుగణంబు లైరి శత
యజ్ఞోపవీతముం డైనశిబి యింద్రుఁ డయ్యె జ్యోతిర్ధాముండును బృథుండును
గావ్యుండును జైత్రుండును నాదిగా సప్తమును లైరి నరుండును ఖ్యాతియు
శాంతియు భయుండును జాలసంఘండు నాదిగాఁ దామసమచువునకుం బెక్కండ్రు
కొడుకులుపుట్టి రాజులై రిది చతుర్థమన్వంతరం బింకఁ బంచమమచు వైనరైవతుని
జన్మప్రకారంబు చెప్పెన వినుమని మార్కండేయుండు శ్రోష్టుకి కి ట్లనియె.

257

— రైవతమన్వంతరమహిమానుషార్థనము —

క. ఋతవంతుం డనుసంయమి, సుతహింసత్వమున నుండ సుతఁ డొక్కఁడు రే
వతి యనునక్షత్రము తుది, నతనికి జన్మించుటయును నతఁడు ముదమునన్.

258

తే. జాతకర్తకృత్యంబులు నిలిపి సుతుని, బెనిచి యుపసీతుఁ గావించి పెండ్లి చేసె
నాసుతుండును దుశ్శీలుఁ డయ్యె బాల్యమాది గాగ సమస్తగుణాభిరామ!

259

వ. ఆకుపుత్రజన్మదోషంబునంజేసి.

260

తే. ఆమునీంద్రుఁడు దీర్ఘరోగాభిభూతుఁ, డయ్యె నత్యతి కుష్ఠరోగార్త యయ్యె
నాదురాచారుండును దనయాలి విడిచి, యొక్కమునియాలి గొనిపోయె నోటలేక.

వ. దానికి ఋతవంతుండు విషణ్ణస్వాంతుఁ డై యి ట్లనియె.

262

క. పుత్రుండు పుష్టమి మేలు కు, పుత్రుండు జన్మించుకంటె బురుగ్గునకును దు
ష్పుత్రుండు దహించు నిజచారిత్రాగ్నిని దండిమనము రేయును బగలున్.

263

తే. స్వర్ణమున సున్నపిత్తమాతృపంశపాత్ర, గణము నెల్లను బహునరకములఁ ద్రోచు
నఖిలబంధుల కపకార మాచరించు, ద సుపుత్రుండు వానిజన్మంబు దుస్సహంబు.

264

క. ఆనఘులు సరహితచరితులు, జనసంభావ్యులును బుణ్యాచరితులు నగునం
దనులను బడయుదు రెవ్వరు, దనరంగ వా రిందు నందు ధన్యులు గారే!

265

వ. అని యి ట్లమ్మనివర్ణ్యం డతనికృష్ణం డైనపుత్రునిదాశీల్యంబు తనహృదయంబు
దహింప వృద్ధగర్భం డనుతపోధనుతోడ మహాత్మా! యేను సువ్రతుండనై వేదంబు
లధిగమించి నిఖిలవిద్య లభ్యసించి దానపరిగ్రహం బొనరించి శ్రౌతస్మార్తకర్తకలా
పంబు లనుష్ఠించుచుఁ బున్నామనరకభయంబునంజేసి గర్భాధానవిధానంబున
నీకొడుకుం బడసితి మీడును దుశ్శీలత్వంబున నాకును దుఃఖావహుం డగుట
మదీయదోషంబుననో మాతృదోషంబుననో యె ట్లెఱింగింపవే యనిన గర్భం
డి ట్లనియె.

266

— ఋకపద్యరసంవాదము ౭ —

- సీ: ఇది మునివల్లభ ! యెవ్వరిదోషంబు గాదు మీలో విను కారణంబు
రేవతికడపట నావిశ్చించిచె నీపుత్రకు డాకీడు ప్రాద్దుకతన
దాశీల్య మొందె నాతని నని చెప్పిన ఋతువంతు డతిరోష మెద జనింప
నాయొక్కకొడుకున కీయశుభము జేసె వెలయుగా రేవతి వెఱపు లేక
- తే. యట్లు లైన నారేవతి యతిరయముననిపుడు పడు గాత మని శాప మిచ్చుటయును
బోద్యముగ లోక మెల్లను జూచుచుండఁబడియె రేవతి కుముదాఖ్యమృతమున.
- క. రేవతి యిచ్చెయి బడుటయు, నావిసెనము వెలుగు చుండె నాదీప్తలచే
రేవతి పడుట గుముదగిరి, రైవత మనఁ బరగె నిధరావలయమునన్. 268
- సీ. ఆరేవతీదేవిచారుతనుప్రభ రమణీయకమలాకరమునఁ బొంది
కడుఁ బాలుపారెడుకన్యక యగుటయుఁ బ్రముచుఁ డన్మయమి ప్రమద మెసుగ
రేవతినామంబు నావెలదికి నిడి యాత్మాశ్రమోద్భూత యగుటజేసి
తనయగాఁ గైకొని పెనిచి మనోహర యకావనోద్భాసిని మొనఁ జూచి
- తే. నాతి కెవ్వఁ డాకో తగునాఁడు డచుచు, చిత్తవృత్తఁ జైనవరు నెందుఁ దడవి కాన
కన్నిశాలకు నరిగి యయ్యగ్ని నడిగె, దీని కెవ్వఁడు విభు డగుఁ దెలియఁ జెప్పును.
- ప. అని యడిగిన సయ్యగ్ని దేవుండు. 270
- క. దుర్దమశ త్రక్షత్రియ, మర్దనకీలీక థాసమగ్రబలోద్య
ద్దోర్దర్పగరిష్ఠం డగు, దుర్దముఁ డనునృపతి భర్త తోయ జముఖికిన్. 271
- ప. అని యమ్మునీంద్రునికిం జెప్పినయనంతరంబ. 272
- మ. దమితారాతి ప్రియవ్రతోజ్జ్వలకులోత్తంసైక తేజండు వి
క్రమశీలక్షితిపాలశేఖరునకు న్నాళిండికి స్ఫుత్తుఁ డు
త్తమచారిత్రుఁడు దుర్దముండు మృగయాఁగం జేగి యత్యుగ్రమ
ర్దమునం గ్రుమ్మరుచుం దదాశ్రమముఁ జేసె బోయి సంప్రీతితోన్. 273
- ప. దానిం బ్రవేశించి యం దమ్మునీంద్రునిం గానక. 274
- క. రేవతిఁ గని యానృపతి ప్రియా! వచ్చితి మ్రొక్కి పోవ నమ్మునిపతికి
న్నీవు నిజంబుగఁ జెప్పుమ,యావిమలాత్ము డెటఁ బోయె?నని యడుగుటయున్. 275
- తే. అగ్నిశాలలోపల నున్న యమ్మునీంద్రుఁ, డతఁడు రేవతిఁ బిలిచిననా ప్రియోక్తి
విని ముదంబున వెలువడి యనుపమాన,రాజ్యచిహ్న భిరాము దుర్దమునిఁ గనియె.

— క్రమచదుర్దమసంవాదము ౭ —

- చ. కనిన నరేంద్రుఁ డమ్మునికి గౌరవ మొప్పుగ మ్రొక్కి గౌతముం
డనుప్రియశిష్య సర్వము రయంబున నమ్ముని తేరఁ బంచి నీ
వనఁడు! సమంచితార్ఘ్యమున కర్హుడఁ వెన్నడు రానివింద వ
ల్లునికి విశేషపూజఁ దగు లోకముచొప్పున మాకుఁ జేయగన్. 278

తే. అనిన నట్లుండ నే నెట్టు లై తినొక్కొ! యనుచుఁ బలుకక యతఁ డర్ఘ్యమందికొనియె
నుచిత మగుపీతమునఁ బ్రీతి నునిచి యన్న, రేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డిట్టు లనియె.

క. నరనాథ! నీకుఁ గుశలమే, పరిజనులకు భూజనులకు బంధుజనులకు
స్వరజనులకు భద్రమే భూసురవరులకు మంత్రులకును శుభమే యెప్పుడున్. 279

తే. ఇచట నున్న నీభార్యకు నెంతయును శుభంబు భూనాథ! తక్కినభార్య లెల్లఁ
గుశలమై యన్న మీకృపఁ గుశల మెప్పుడు, బ్రాతగాదు జగత్త్రయారాధ్యచరణ!

క. కడు వెఱు గయ్యెడు నాకిక్కడ నెయ్యది భార్య? యనుడుఁ గాంతిమహిమ నొ
ప్పెడురేవతి నీప్రియ యగు, పడఁతుక గా దెట్లు! ధరణిపాల! యెటుంగవే? 281

వ. అనిన నన్న రేంద్రుండు మునీంద్రా! సుభద్ర శాంతతనయ కావేరితనయ సురా
ష్టజసుజాత కదంబ వరూధిని నంకిని యనుమనీయభార్యల నెటుంగుడుం గాని
రేవతి నెటుంగ నది యెక్కడియదియో యనిన నమ్మునివరుం డిట్లనియె. 282

క. ఇప్పుడు ప్రియ యని పిలువవె, యిప్పుడఁతుక నింత మఱుతురే భూపాలా!
తప్పక ప్రియ యని పిలిచిన, యప్పుడ యది నీకు భార్య యనుమానంబే? 283

వ. అనిన నమ్ముజేంద్రుండు. 284

ఉ. ఏ సలిదఃప్రభావమున నీలలితాంగిఁ బ్రియాసమాఖ్య నా
హ్వయముఁ జేయఁ బల్కితి యథామ యల్లకు మయ్య! యన్న నా
జ్ఞాని నరేంద్ర! నీపలుకు సత్యము దప్తము గాదు భావ మీ
మానిని కీవ భర్త వని మా కనలుండుచు జెప్పె నేర్పడన్. 285

ఉ. నీవును వచ్చి తిప్పు ధరణీవర! యింక నమాన మేల? నీ
కీవనజాతీఁ బ్రీతిమెయి నిచ్చితిఁ జేకొను మన్నఁ బ్రేమల
జ్ఞావనతాననుం డయి ధరాధిపుఁ డుచక యుండె సమస్త
శ్రీ వెలయ నివవాహ మొనరింఁ మునీశ్వరుం డుత్సహించినన్. 286

—●● ప్రమాచునకు రేవతికిని సంవాదము ●●—

వ. ఆమ్మునీంద్రముండట నిలిచి రేవతీకన్య కరంబులు మొగిచి తండ్రీ! నీవు నాకుం
గృహ గలవేని రేవతీనక్షత్రంబునందు నన్ను వివాహంబుఁ జేయుము ప్రసన్నుండ
వగు మనిన నిప్పు డారేవతీనక్షత్రంబు చంద్రునితోడఁ గూడి యుండువధంబున
నుండ దది యేల? వైవాహికంబు లగునక్షత్రంబులు వెక్కు గల వనిన నయ్యంతి
యానక్షత్రంబు లేమిం జేసి కదా యిప్పుడు కాలంబు వికలం బైనది వికల
కాలంబున నా కెట్లు వివాహం బగు ననిన నవ్వహత్తుం డిట్లనియె. 287

మ. ఋతవత్సంయమితీవ్రశాపమున దా నిష్ఠేదినిం గూలి రే
వతి యట్లున్నది యిన్న రేశ్వరునకు న్వాత్సల్య మొప్పుంగ ని
చ్చితి నిన్నే నని పల్కితి స్ఫురిణయశ్రీ లొండఁగాఁ బ్రీతి నీ
మతి రే దెంతయు సంకటం బొదవె భామా! నిన్ను నే మందునో 288

వ. అనిన నక్కన్నియ యిట్లనియె.

289

క. ఋతవన్తునివరుఁ డొక్కడ, యతులతపముఁ జేసె గాని యక్కట ! మాతం

ద్రితపము తక్కువయే యప్రతిమగుణా ! యేను బ్రహ్మబంధునిసుతనే ? 290

తే. అనిన ముని తపోవిరహితుఁ డైనబ్రహ్మ, బంధుమాతురవే నీవు పంకజాస్య !

నాతనూజవు గాక కన్యాలలామ !, యేమి సేయంగ నే నుత్సహింతుఁ జెప్పును. 291

— రేవతిదర్శనవి : హమ ౨ —

వ. అనిన రేవతి తండ్రీ ! నీవు తపస్సత్యసంపన్నుండ వగుదేని రేవతీతారం దారాపథం బున నారోపించి నన్నుం బరిణయంబు సేయుమనిన నతం డట్ల చేసెద సంతసిల్లుమని నిజతపః ప్రభావంబునంజేసి పూర్వస్థానంబున రేవతిం బ్రతిష్ఠించి విధ్యుక్తప్రకారం బునం గూతునకు వివాహం బొనరించి యలుని నాలోకించి నీకు నరణం బిచ్చెద నెయ్యది దుర్లభం బని యడుగు మనిన దుర్దముం డిట్లనియె. 292

క. మన్వంతరాధిపతియును, నన్వయదీపకుఁడు భుజబలాధికుఁడును నే

జోన్వితుఁడును గాంభీర్యో, దన్వతుఁడు నైనతనయు దయ ని వ్వునఘా ! 293

వ. అనిన మునివరుండు.

294

క. నీశోరినయట్టుల ధర్మాకల్పుఁ డనల్పశౌర్యుఁ డాత్మజుఁడు శుభ

శ్లోకుఁ డుదయించు మను వై, లోకప్రతిపాలనైకలోలత వెలయన్. 295

— రైవతమనజనము ౩ —

చ. అనిన మునీంద్రు వీడ్కొని బలాంతకుమాఱ్ఱి మృగాక్షి వేడ్క దో

డ్కొని పురి కేగె నాగృహతికుంజరుఁ డప్పుడ యంత రేవతీ

వనిత తనూజుఁ గాంచె బలవంతుఁ బ్రశాంత యశోలతాంతభా

జనహరిదంతు దాంతు భుజశౌర్యసమావృతజైత్రకాంతునిన్. 296

— రైవతమన్వంతరమున నింద్రాదుల వివరణము ౪ —

వ. ఇట్లు రేవతికి రైవతుం డనుమనువు పుట్టె నామన్వంతరంబున దేవత లొక్కొక్క గణంబు పదునలువురేసిగా సుమేధసులు భూతరజులు వైకుంఠ లమితాభానులన నాలుగుగణంబు లై రాదేవతలకుఁ బ్రభువు శతయజ్ఞుండు నైనవిభుం డనువాఁ డింద్రుం డయ్యె హిరణ్యగిరిమండను వేదశ్రీయును సూర్యబాహుండును వేద బాహుండును సుధాముండును బర్హస్పతిండు వసిష్ఠుండు ననువారు సప్తయుగంబు లైరి బలుండు బంధుండు స్వయంభావ్యుండును సత్యకుండును నాదిగా రైవతు నికిఁ దెక్కొందు కొడుకులు పుట్టి రాజులై రిది రైవతమన్వంతరప్రకారం బని చెప్పి మార్కండేయుండు శ్రోత్తునికి పవిత్రమును వైనచాతుషునిజన్మంబు విను బ్రహ్మ చతుస్సువలన మున్ను జన్మించి చాతుషుం డనం బరగి యాశీరిరంబు విడిచి మర్త్యభూమి నంబునందు. 297

—ॐ చాక్షుషమనుజన్మవృత్తాంశము ॥—

సీ. ఒకపుణ్యకాంతకు నుదయించి వాడు జాతిస్థరుం డయి వానిఁ దివుటతోడ
నక్కన మోమునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చుచు నత్సంగతలమున నునిచి జనని
ముద్దాడుచుండఁగాఁ బెద్దయెలుంగున నవ్విన వెఱచి యన్న లినవదన
కన్నులు దెఱవనికపిబాలుడవు నవ్వు టిది యేమి యద్భుత మిపుడు గుఱ్ఱ!

తే. యనుడు నోతల్లి ! యిదె పిల్లి నను దిసంగ, వేచినది నీని బొడఁగాననే యద్భుత్య
మూర్తియై జాతహారిణి మున్న యున్న, దేల ముద్దాడె దింతయు! నెఱుంగ వీవు.

—ॐ చాక్షుషమన్వంతరమహిమానువర్ణనము ॥—

వ. ఇది కారణంబుగా నవహసించితి నని మఱియును. 299

క. తనకొఱకు నీవిడాలియు, ననవరతాసక్తి జాతహారిణియును గా
చినయది నీవును నీకై నను ముద్దాడెదవు ఫలము నాదెసఁ బడయన్. 300

వ. ఇంతియ కాని నే నెవ్వండ నగుటయు నెఱుంగవు నీని నుపకృతి నాచేత నేమి
యుం జేయబడ దేను బుట్టి యాతేడుసంబు లింతలోన నీవు హర్షరసాతిరేకం
బునంబొంగి పులకించుచుఁ గన్నులు ప్రమోజలకణంబు లుల నన్నుం గొఱిలించు
కొనుచు నాతండ్రి నాకుఱ్ఱ యని ముద్దాడుచు ని క్లేమిటికి వెట్ట వెట్టెన వనం
గొడుకునకుఁ దల్లి యిట్లనియె. 301

క. ఉపకారము కోరక యే, నవరిమితప్రీతితోడ ననునమును న
న్నపలాలించుచుఁ బెంచుట, వివరితపుగొడుక నై, వేయును నేలా? 302

తే. ఏను ముద్దాడ నీయెడ కిం పొనగ్గ, చేని ముద్దాడ నేల? నీ వేల నాకు?
నెట్లు వడిలేమి? విడిచిత నేను నిన్ను, ననుచు దిగ్గన లేచి వేలుకఁ జూచి. 303

క. కడవం గఱచినవాఁ డీ, పడు చుచుచుం బురిసియిల్లు పడఁతుక వెడలె
నైడలిన జితేంద్రియుండును, గడు నిర్మలమతియు బోధకలితాత్మకుడున్. 304

తే. ఆయినయబ్బాలు గ్రక్కున నదిమి పొదివి
యెత్తికొని జాతహారిణి యేగె సత్వ
రమున విక్రాంతు డనురాజు రమణి యపుడు
కొడుకుఁ గని యుండఁ దచ్చయ్య నిడి ముదమున. 305

వ. అప్పు డప్పుడమితేసికొడుకుం గొని చని యుండొక్కగృహంబునం బెట్టి తృతీ
యుం డగునాగృహపతిశక్తువు నహరించుకొని చని జాతహారిణి భక్షించె జాత
హారిణికి నీవ్వధంబు జీవిక యై యుండునంత విక్రాంతమహీకాంతుండు నందనునికి
రాజార్హసంస్కారంబులు నేయించి యానందం డనునామం బొనరించె నక్కు
మారుండును గ్రమంబునం బితృసంవర్ధతుం డై పెరిగిన. 306

—ॐ గురువునకు నానందవకుఁడ నుపాదము

తే. నృపతనూజుని గురుఁ డుపసీతుఁ జేసి, జనని కభివాదనము నేయు మునిన నవ్వి

- కన్నతల్లియొ చెప్పుమా గారవమున, నన్నుఁ బెంచినతల్లియో నాకు వంశ్య ?
 వ. అనిన గురుండు చారుషపుత్రియు విక్రాంతునిదేవియు నైనయీహైమిని నీకుం
 దల్లి గాదె? యచుడు నానందుండు గురున కిట్లనియె. 308
- క. వినుము విశాలగ్రామంబున బోధుం డనగఁ బరగుభూసురునకు నం
 దనుఁ డగుచైత్రుని కియ్యమ, జనయితి మునీంద్ర ! యితరజనసుతుఁడ నేన్.
 ఆ. అనిన గురుఁ డిట్టులనుఁ జైత్రుఁడనగ నెవ్వఁడె? డతనికెట్టులు హైమినియంబ యయ్యె?
 నెచట నీవు పుట్టితి! మాకు నేర్పడంగఁ, జెప్పు మానంద ! యిది కడుఁ జిత్ర మనిన.
 క. అన మిత్రుం డను మనుజేంద్రునకును గిరిభద్రకును సుతుఁడ నై జన్మిం
 చిననన్ను జాతహారిణి, యనఘా ! యెత్తుకొని వచ్చి హైమినియొద్దన్. 311
- తే. పెట్టియాహైమినికి మున్ను పుట్టిపట్టి, పట్టి గొనిపోయి బోధుం డఁ బ్రాప్తాఞ్జనిగృ
 హంబునం దిడి యిది యాగృహస్థుకేశువు, నడహరించి భక్షించె విప్రాగణ్య!
- వ. అని చెప్పి. 313
- తే. హైమిసీతనూజఁ డవ్విప్రసేయుసంస్కాములఁ బవిత్రగాత్రుఁ డయ్యె
 సంస్కృతుండు నైతి సత్కర్త జాతంబు, నాకు నీవు సేత లోకవంశ్య ! 314
- వ. నీవచనంబుఁ జేయ వలయు నాకుం దల్లి యెవ్వ ? రనిన గురుండు. 315
- ఆ. విను కుమార ! మోహమునఁ జేసి బుద్ధి భ్రమించినట్ల యున్న దించుకయును
 నెఱుంగ కున్నవాడ నీప్రశ్న మెంతయు, గహన మేర్పరింప గడిచి యనిన. 316
- వ. అబ్బాలుండు. 317
- సీ. ఎవ్వఁ డెవ్వనిపుత్రుఁ? డెవ్వఁ డెవ్వనిబంధుఁ? డేల యీభ్రమ! సన్తునీంద్ర! చెవును
 జన్తంబు జనులకు సంబంధ వింతయ, యదియు మృత్యువుచేత నడఁగి పోవు
 జన్మించునతనికి సకలబాంధవులతోఁ, బాయంగ రానిసంబంధ మొకటి
 సతతంబు గలుగు నాసంబంధ మాదిగా, సర్వంబు దేహవసాన మైన
- తే. బాలియుఁ గావున సంసారమున జనించు, వారి కెవ్వరు బంధులు లేరు బుద్ధి
 బ్రమయ నీ కేల! నాకు నీభవమునందు, దండ్రు లిరువు రై రిరువురు తల్లు లైరి.
- తే. అన్యదేహసంబంధమునందు వేఱ, జనకజనయిత్రు లగుట కాశ్చర్య మేమి
 యిట్టియే నింక నిం దుండ నేగి తపము, వివినమున నాచరించెద విప్రవర్య ! 319
- వ. విశాలగ్రామంబున నున్నచైత్రునిం దెచ్చికొనుం డని చెప్పిన నతనివలుకులు విని
 యారాజు భార్యాసహితంబు బంధులుం దాసును విస్తయంబు నొంది యక్కు
 మారునివలన మమత్వంబు దక్కి యతండు వనంబునకుం జనుట కొడంబడి నిజ
 పుత్రుం బుత్రబుద్ధిం చెనిచినధాత్రీ దేవుని సవ్మానించి యాపుత్రునిం దెచ్చుకొని
 రాజ్యయోగ్యుని గావించె నంత. 320

— చాక్షుషుండు మన వగుటయు; ఆచున్వంతరమున దేవేంద్రుడల వివరణము —

తే. బాలుఁ డానందుఁ డొక్కఁడు లీల నడవి, కర్ణి నరిగి ముక్తివిరోధు లైనకర్త

ములు నశింపగఁ దపమునిశ్చలతఁ జేయు, చుండవచ్చి యిట్లనియెఁ బయోజభవుఁడు.

ఆ. ఏమి కోరి చేసె దీతపం? బెఱిగింపు, మనన బ్రహ్మ కీట్టు లనియె బాలుఁ
డాత్త శుద్ధి గోరి యాచరించెదఁ గర్ష, పాశగాఢబంధనాశముగను. 322

ఆ. అనినఁ బద్మగర్భుఁ డతనితో హీనాధి, కారుఁ డగుచు గర్వి కాఁడు ముక్తి
కర్షుఁ డెట్లు ముక్తి యభిలషించెద? మను, త్వంబు నీవు దాల్చి వలసియుండు. 323

వ. పద్మమను వై వర్తింపుము తపం బుజ్జగింపుము మఱి ముక్తిసుఖం బరుభవింపు
మని కమలభవుండు నియోగించిన సప్తహీపతి యట్ల కాక యని దపోనివృత్తుం డగు
సమయంబునం బ్రజాపతి యతనిం జాతుషం డని పూర్వజన్మనామధేయుం
గావించి చనియె నిట్లు ప్రఖ్యాతుం డై చాతుషండు. 324

క. ఉగ్రుఁ డనురాజకూతు స, మగ్రవిలాసాభిరామ సంబుజముఖఁ గం
బుగ్రివ విదర్భం బా, ణిగ్రహణముఁ జేసె నతఁడు నెయ్యి మెలర్పన్. 325

క. చాతుషమనుకాలంబున, నక్షీణగుణాభిరామ లగుసురల సహ
స్రాతుని ఋషులను బాలన, దక్షుల భూపతులఁ జెప్పెదను విను మనఘా! 326

వ. ఆపుష్పలును బ్రభూతులును భవుష్పలును భృగులును లేఖలు ననునొక్కొక్కగణ
మెనమండ్రేసి కాదేవత లేనుగణంబులైరి నూలు క్రతువులు చేసినమనోజవుం డను
వాఁ డింద్రుఁ డయ్యె సుమేధుండును విరజిండును హవిష్మంతుండు నున్న తుండును
మధువు సహిష్ణుండును విమలుండును సప్తర్షు లైరి చాతుషునికి శతద్యుమ్ను
ప్రముఖు లై నపుత్రులు వెక్కిరింపు ప్రభవించి మహీపతు లైరి చాతుషం డను
మనువుజన్మంబును జరిత్రంబును జెప్పితఁ గ్రోష్టుకీ! యిప్పుడు వైవస్వతుం డను
సప్తమమనువుకాలము వర్తించుచున్నది యతనిజననంబు నామన్వంతరంబునఁ గల
దేవతాదఁలనుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని మార్కండేయుం డిట్లనియె. 327

—ॐ వైవస్వతమనుహిమానువర్ణ నమ —

సీ. విశ్వనుతుం డగువిశ్వకర్తనూజ యైససంజ్ఞాదేవియందుఁ బడసె
దనయు వివస్వంతుఁ డనుపమవిజ్ఞానవంతు నిగ్ధలయశోవంతు మనువు
నతఁడు వైవస్వతుం డనుపేరఁ బరగె నద్దేవి దివాకరుడీ ప్తి జూచి
కనుఁగవ మోడ్చిన నిను డల్లియిప్పుడు నను గని దృష్టిమీలనముఁ జేసి

ఆ. తల్లు గాన నీకు నఖిలజనై కసం, యమనుఁ డైననుతుండు యముడు పుట్టు
ననుడు వెఱచి చూడ్కి యతిచంచలంబుగఁ, జేయుటయును దరణి చెలువతోడ.

క. ననుఁ జూచి యిప్పుడు నీదృష్టి నితాంతవిలోల యయ్యెఁ జేడియ! యటు గా
వున నీకు విలోల యయిన, తనయ మహానది జనించుఁ దభ్యం బరయన్. 329

తే. అంతఁ బరితాపమునఁజేసి యాలతాంగ్వివరరించిరి యముడును యమున యనగఁ
బరగుడదియును మఱియు నాభామ భాను, వేడిమి! నోర్య తంతయు నివ్వలింది.

ఉ. ఏమి యొనర్తు! నింకఁ దెలుఁ గెయ్యది దీనికి! నెందుఁ జొత్తు! ను
ద్దామము లై నయ్యారుచులదాప మొకింతయు నైఁడు జాల నే
భూమికిఁ బోదు! బోయిన విభుం డెవ నల్లఁడె! యంచు నింతి చి
తామధితాంతరంగ యయి తాఁ దలఁచె స్వన దండ్రియింటికిన్. 331

తే. తలఁచి నిజతనుఱ్ఱాయ నా వెలయు నొక్కలలన నిర్పించి యిట్లను లలన! నీవు
బిడ్డలందును రవియందుఁ బ్రియము గల్గి, నశువు సతతంబు నే నెట్లు నడతు నట్లు.

క. నను నెఱిగి చనిన నాతెఱఁ, గినుఁ డడిగిన విస్తరించి యెఱిఁగింపకుమీ
వనితా! నీ వాతనితో, ననుమానము వలదు సంజ్ఞ యగుచున యచుమీ. 332

ప. అనిన ఛాయాదేవి యిట్లనియె. 334

తే. బెట్టు గోపించి ననుఁ దల వట్టి తిగిచి, కమలమిత్రుండు శాప మీఁ గడఁగునపుడు
గాని యీవిధ మెఱిఁగించుదానఁ గాను, నావుడును సంజ్ఞ పితృసదనమున కరిగి.

ప. నిర్మలధర్మకర్మతుం డగువిశ్వకర్మం గని మ్రొక్కిన నతండును ఒహుమానపూర్వకం
బుగాఁ గూతుం జూచె నంత. 336

సీ. అనవద్యచరిత మై యచట నుండఁగఁ దండ్రి కొంతకాలమునకుఁ గూతుఁ జూచి
వనజాక్షి ననుఁ జూచుచునికి దిశంబులు విను మొక్కునిమిష మై చనియె నాకు
నైనను బంధుగృహంబున సతులకుఁ బెద్దగాలం బున్ని పెంపు గాదు
మగువలు మానుగా మగనియొద్దనె యున్ని బంధుల కెల్లను బ్రమదకరము

తే. తరుణి ననుఁ జూచి తేనును దగినతగవు, లెల్ల నడపిఁచి దడయక యేగు మింకఁ
ద్రిభువనాధిపుఁ డైననీవిభునికడకు, వలసినప్పుడు మముఁ జూడ వత్తు గాని. 337

తే. అనుడు నాఁగాక యని తండ్రి కధికభక్తి, తోడఁ బ్రణమిల్లిపీడ్మొని తోయజాక్షి
యుష్ణభానునివేడిమి కోర్వ లేక, తలరి యుత్తరకురుదేశములకు నరిగె. 338

క. చని బడబారూపము గై, కొని యచ్చో విశ్వకర్మకూతురు తప మ
ర్థి నొనర్చుచుండె నట రవి, తనపూర్వాంగనయ కాఁగఁ దలఁచి మునీంద్రా! 339

ప. ఛాయాదేవియందు నిరువురు కొడుకుల నొక్కకూతుఁడును బడసె నంత నద్దేవి యు.

క. తనబిడ్డల సంభావించినక్రియ సంభావనంబు సేయక యుపలా
లనలీలాదుల సంజ్ఞాంగనబిడ్డలవలన నెరవ కాఁ జరియించున్. 341

— యమునికి ఛాయాసంజ్ఞ కాప మిచ్చుట —

క. మను వది యెఱిఁగియు నేమియు, ననక ప్రశాంతిమెయి నుండ యముఁ డుత్పటకొ
పనుఁ డై యాసతిఁ దన్నఁగఁ, దనపాదం బెత్తి మానె దద్దయు శాంతిన్. 342

ప. ఇట్లు యముండు తన్నుం దన్న నడు గెత్తిన నలిగి కన్నుల నిప్పు లురలఁ గటంబు
లదర నతని నవలోకించి, 343

క. గురుపత్ని నై ననన్తుం, గర మవినీలిమెయి దన్తుఁగా నెత్తినీ
చరణంబు రయంబున దెగి, ధరఁ బడుఁ గా కని శపించె దద్దయు నలుకన్. 344

క. ఛాయాసంజ్ఞ శపించిన, నాయముడు భయంబుఁ బొంది యర్థముకడకుం
బోయి వినయావనముం, దై యిట్లని విన్నవించె నాతనితోడన్. 345

తే. తండ్రీ! యిది యొకయత్యద్భుతంబు వినుము, దయయొకింతయులేక యుదగ్రవృత్తి
శాప మిచ్చె నెక్కడ నైన జనని ప్రజల, కింత కీ ఛోనరింపఁగ నెత్తికొనునె? 346

తే. నాకు నిది తల్లి గా దని నాకు మనువు, చెప్పుచున్నాఁడు నావుడు నప్పయోజ
బాంధవుం డాత్మనందనుపలుకు దాను, దెలియ విని యపు డద్దేవిఁ బిలువఁ బనిచి.

క. ఆవనితతోడ సంజ్ఞ, దేవి యెచటి కరిగె నాకుఁ దెలియం జెప్పుమా
నావుడు నదియు నకంపిత, భావంబున ననియెఁ గమలబంధునితోడన్. 348

క. ఏ విశ్వకర్తకూతుర, నీవనితను సంజ్ఞ యనఁగ నెగడినదాన
న్నావలన నీ వపత్య, శ్రీ వడయచె సంశయంబుఁ జెందఁగ నేలా? 349

ఆ. అనిన మఱియుఁ దఱిమి యడిగిన నక్కాంత, నిజముఁ జెప్పకున్న నీరజాప్తుఁ
డలిగి శాప మిత్తు ననిన నాకృత్రిమ, సంజ్ఞ చెప్పె సంజ్ఞ చనినలెఱుగు. 350

ఉ. చెప్పిన నద్దివాకరుడు చిత్తమునం బ్రియతోడివేడ్కఁ దా
నప్పుడ విశ్వకర్తనిలయంబున కేగిన నాప్రజానిభుం
డప్పురమేశ్వరుం ద్రిభువనార్చితు దేవమయాత్తు భక్తి పెం
పొప్పు నభీష్టపూజలఁ బ్రియోక్తులఁ దుష్టుని జేసె జేసినన్. 351

చ. ఇనుడు మహాత్మా! నీతనయ యెయ్యది? యన్న నతండు దేవ! నీ
యనుమతితోడ వచ్చితి బ్రియంబునఁ దా నని చెప్పి మద్భృహం
బున వసియింప నే వలదు పొమ్మని యంపఁగ నేగుదెంచె న
వ్వనజదళాక్షి నావుడు దివాకరుఁ డప్పు ప్రబుధచిత్తుఁ డై. 352

వ. ఉత్తరకురుభూములందు బడబారూపధారిణి యై సంజ్ఞ, దేవి తనమనంబున నాభర్త
సౌమ్యమూర్తియై వచ్చి నన్నుఁ బొందవలయు నని తపంబు నేయుచుండుట
యెఱింగి వెలుంగుతేడు విశ్వకర్త నాలోకించి మదియలేజశ్శాంతనం బొనరింపు
మనిన నశండు గీర్వాణస్తూయమాసుం డగుమార్తాండునిలేజంబు గరసానం బట్టి
తెచ్చిన నచ్చెరువంది దేవదేవర్షిగణంబులు తపను నిట్లు స్తుతింపం దొడంగిరి. 353

సీ. ఋగ్యజుస్సామాద్యనేకవేదైకవిస్ఫూర్తివి నిర్మలబోధమూర్తి
వత్యంతనిత్యసత్యానందరూపుఁడ వఖులేమోహారణచండాంశుదీప్తుఁ
డవు గరిష్ఠుండవు దివిజవరిష్ఠుండ వాశ్రితజనభర్త వాచికర్త
నమృతమయాత్తు డ వఖలభూతాత్తుడ వపగతత్రిగుణుండ వధికగుణుడ

తే. వైననీకు మ్రొక్కెదము బ్రహ్మాండభరిత, బహుళతిమిగనివారణ ప్రాధతేజ
సతతవికసితజనవిలోచనవయోజ, ధిక్కుతేందుతారాయాభ! దివసనాభ! 354

ఉ. నా కివి యేల నాక విని నవ్వక నిచ్చులు నీవె యర్హముల్
గైకొనుమాడ్కి మానుతులు గైకొను నీకరుణావిలోకన
శ్రీకి నివాస మై వెలయు జేయుము మమ్ము సమస్తలోకశో
భాకర! యోదివాకర! ప్రభాకర! భక్తజనప్రభాకరా! 355

చ. సలిలము లాదిగాఁ గలుగుపర్వపద్మాములు స్థనత్కరం
బులు వెడ సోకినం గరము పూతతఁ బొందు ద్రిలోకనర్తనం
బులును సమస్తకర్తములు పొల్పుగ నీ పునయింపకుండిన
న్నిలుచుఁ జరాచరాత్మ్యడవు నీవు దివాకర! భక్తశంకరా! 356

తే. దినములకు సంధ్యలకును రాత్రి కిని దేవ! చంద్రికకుఁ గారణము నీవ సర్వమును మ
హాత్మ! నీచేత సువ్యాప్త మై వెలుగు, బ్రహ్మ ద్రాచ్యుతాకార! ప్రణవసార! 357

వ. అని మఱియును సురమునిగణంబులు బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి దేవా!
మాకుఁ బ్రసన్నుండవు గమ్ము నీరూపంబు తేజోమయంబు గావింపుము జగంబులు!
వెలిగింపు మని విన్నవించినం గరుణించి తేజోరాశి యగుదేవుఁడు నిజతేజంబు
నభంబునం బరగించె నివ్విత్యకర్త తనతర్చితభానుతేజోరజంబు పంచదశభాగంబులు
గావించి వానివలన శర్వనకు శూలంబును విష్ణువునకుఁ జక్రంబును వసువులకు
శంకునామాయుధంబులును వహ్నికి శక్తియుఁ గుబేరునికి శిబియు మఱి దేవ
యక్షగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరులకు మహోగ్రంబు లైనశస్త్రంబులును రచియించె
నంత వివస్వంతుండు పరియాటనభాగం బగునిజతేజంబు తీరి యుత్తరకురుదేశ
ములకుం జని బడబారూపధారిణి యైనహృదయేశ్వరిం గని. 358

సీ. తురగరూపము దాల్చి తోడ యల్లార్చుచుఁ గర్ణము ల్లిటుపుచుఁ గడఁ జెలంగి
హేషించుచును రవి యేగిన నత్తురంగాంగన మది నీతఁ డన్యపురుషుఁ ట్రయు
డనుశంకఁ బూనుచు నభిముఖిత్వముఁ బొంద మోములు రెండును మూర్ఛిను
నాసికాసంగతి నాసత్యు లశ్వవక్త్రులు పుట్టి రిరువురు కొడుకు లపుడు ధరుఁడు
తే. శుక్లపాతాంతమున నొక్కసుతుఁడు పటుతు, రంగమారూఢుఁడును దనుత్రాణ.

బాణపూర్ణతూణీరకృపాణకార్చ్యుశోజ్వలుఁడు నైనరేవంతుఁ డుదయ మయ్యె. 359

క. అంత నిజదేహము వివస్వంతుఁడు దాల్చుటయుఁ జూచి సంజ్ఞ మనమున
స్సంతుప్త యై నిజాకృతి, యెంతయు వెసఁ దాల్చెఁ బ్రియున కింపెసలారన్. 360

సీ. తనదేవి దోడ్కొని చనియె భానుఁడు నిజస్థానమ్మునకుఁ బ్రమోదమున సంత
నద్దేవితోలుపట్టి యైనవై వస్వతుఁ డమలతేజుఁడు మను వయ్యె వినుము

రెండవకొడుకు యముండు కాపంబున నర్హదోపేతుఁ డగుఁడు దరణి
క్రిములు తత్పాదమాంసము గొన భూస్థలిఁ బడినను కాపంబు వాయు ననియె

ఆ. నదియుఁ జెల్లె నాతఁ డరిమిత్రులందు స,ధర్మదృష్టి యైన దక్షిణమున
కధిపుఁగా నొనర్చె నతనిఁ గలిందాంతరమున నేటు గాఁగ యమునఁ జేసె. 361

క. అశ్వినులు వెజ్జలుగ హరి,రశ్వుం డమరుల కొనర్చె నారేవంతు
న్విశ్వనుతుని గుహ్యకనిక, రేశ్వరుఁ గావించె నోమునీశ్వరవర్యా! 362

క. ఛాయాప్రథమతనూజుఁడు, ధీయుత! సావర్ణినామధేయుఁడు మను వై
యాయుర్విఁ బరగు విశిత,న్యాయుఁడు బలి యింద్రుఁ డైననాఁడు మునీంద్ర!

తే. అతని తమ్ము శనైశ్చరు నర్కుఁ డునిచె
గ్రహము గావించి గ్రహములకడను మఱియుఁ
దపతి యనుకన్యఁ దదనుజుఁ దపరుఁ డిచ్చి
సంవరణవృషోత్తమునకు సప్తునీంద్ర! 364

వ. ఇది వైవస్వతమనూత్పత్తిప్రకారం బీమన్వంతరంబున దేవత లాదిత్యులు వసువులు
రుద్రులు సాధులు విశ్వులు మరుత్తులు భృగువులు సంగిరసులు నన నెనిమిది
గణంబులై వర్ణిల్లుచున్నవారు వీరిలో నాదిత్యవసురుద్రులు కశ్యపపుత్రులు సాధ్య
విశ్వమరుత్తులు ధర్మాత్యజులు భృగువులు భృగుతనయు లంగిరసు లంగిరస్సంభవు
లింతయు మరీచిప్రజాపతిసంతతి యగుటంజేసి మారీచసర్గం బనం బరగు నిప్పు
డోజస్వియనువాఁ డింద్రుఁడు విను మతీతానాగతవర్తమాను లగునింద్రులందఱు
తుల్యలక్షణులు సహస్రాక్షులు వజ్రధరులు గజారూఢులు శతక్రతువులు సమగ్ర
తేజులు సమస్తలోకాధిపత్యగుణాన్వితుల యని మఱియు మార్కండేయుండు
భూమి భూల్లోకం బంతరిక్షంబు భువల్లోకంబు స్వర్గలోకంబు దివ్యలోకం బని త్రిలో
కంబులు ననంబడు నత్రి వసిష్ఠుండు కాశ్యపుఁడు గౌతముఁడు భరద్వాజుండు విశ్వా
మిత్రుండు జమదగ్ని యనువారు సప్తమును లిక్ష్వుకుండు నాభాగుండు దృష్టుండు
సంయాతి కరుషుండు వృషద్రుండు వసుమంతుండు నరిష్యంతుండు వృషపదుండు
ననుతోష్ఠుండు వైవస్వతమనూతనూభవు లని చెప్పి 365

క. అతులిత మగునీవైవస్వతమన్వంతరము వినఁ జదివిన బాప
చ్యుతులై మనుజులు గాంతురు, ప్రతిదినము ననంతపుణ్యఫలభోగంబుల్. 366

వ. అనినం గ్రోవ్తుకి యిట్లనియె. 367

సావర్ణికున్వంతరమహిమాభివర్ణనము ౩౬౮

సీ. స్వాయంభువాదికసప్తమనువులయం దంతరంబునఁ గలయనిమిషంబున
మునులను రాజుల మునినాథ! చెప్పితి కల్పంబునం దింకఁ గలుగుమనువు

లేదురు దివిజమునీంద్రాదులును నెవ్వ ? రనిన మార్కండేయుఁ డనఁడు! వినుము
ఛాయాగ్రతనయుండు సావర్ణి మనుతుల్యుఁ డని చెప్పనే నీకు నప్పు డతఁడ

తే. యష్టముఁ డయినమను వగు నవ్వుహాత్తు
కాలమున దీప్తిమంతుండు గాలవుండు
రాముఁడును ఋశ్యశృంగుండు ద్రౌణి కృపుఁడు
సత్యవతితనయుండును సప్తమురులు.

968

వ. మఱియు సుతపు లమితాభులు ముఖ్యులు నన దేవతలు మూఁడు గణంబులై
యుండుదు రందు ధవుండు శుక్రుండు ద్యుతి జ్యోతి ప్రభాకరుండు ప్రసాదుండు
ధన్వుండు తేజో రాశి శతక్రతుండు నాదిగా సుతపోగణం బిరువండును బ్రభువిభు
విభాసప్రభృతు లమితాభగణం బిరువండును వముఁడు దాంతుండు సోముఁడును
జిత్తుండును మొదలైనముఖ్యగణం బిరువండును నై యామన్వంతరంబున కధిప
తులై యతిశయిల్లుదురు వీర లందఱు మరీచితనయుం డగుకశ్యపప్రజాపతిపుత్రు
లని చెప్పి.

369

క. మురరిపుచే నియమితుఁడై, యురగనివాసమున నిప్పు డున్న సిశాటే
శ్వరుండు బలి యింద్రుఁ డగుఁ దత్సరగణమున కధిపుఁడై విశుద్ధచరిత్రా ! 370

తే. విశ్వనిర్దోహసత్యవాగ్విరజు లనగ, జిహ్వుఁ డంబరీషుండు నజితులు శౌర్య
యుతులు సావర్ణి మనయించి యుర్వి కెల్ల, రాజు లగుదురు సుగుణవిరాజమాన!

వ. ఇది సావర్ణిచక్రవర్తరంబువిధం బని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కెఱింగించిన
తెఱం గెఱింగించి.

272

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. శ్రీశ్రీశవత్ ! పుల్లవసజీవనిభాక్ష ! సమస్తబంధుమి
త్రాశితకల్పవృక్ష ! మహితాంధ్రనరేంద్రవయాకటాక్ష ! కాం
తాశ్రితస్వవాగ్విభవవక్ష ! నివారితవైరిపక్ష ! భూ
విశ్రుతకీర్తివర్ధన ! వివేకవిచక్షణ ! పుణ్యవీక్షణ !

373

క. శ్రీమేచయదండాధిప !, సౌమిత్రిసమగ్రవినయజనితానంద
శ్రీమహితరామచంద్రా ! రామాజనరాగజలధిరాకాచంద్రా !.

374

మాలిని. అతులితభుజవీర్యా ! హరిహేమాస్త్రదైర్యా
కృతబుధజనకార్యా ! కీర్తిశృంగారవర్యా !
వితరవినయధుర్యా ! విద్విషదూర్భరిశౌర్యా !
మలిజితదివిజార్యా ! మానవాకారసూర్యా !

375

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్క్సడేయమహా పురాణంబునందు విరహాతుర యైనవరూధినిం గలి యనుగంధర్వండు వరించుటయు స్వరోచిస్సంభవంబును దత్తభావృత్తాంతంబును స్వారోచిషజన్మంబును బ్రజా పతి యతనిమనువుఁ గావించుటయు నిధిప్రకారంబులు నెప్పుటయు నుత్తన పాదపుత్రుం డగునుత్తమునిచరిత్రంబును నాతనికి నాగకన్యాప్రసాదంబున నుత్తమమనువు నుత్పత్తియు సురాష్ట్రోపాఖ్యానంబు నతండు మృగియందుఁ దామసుఁ డనుమనువుఁ గాంచుటయు ఋతువంతుశాపంబున రేవతి కుముదపర్వ తంబుమీఁదఁ బడుటయుఁ దదీయకాంతి నుద్భవించిన రేవతీకన్యకకు దుర్దముం డనురాజునకు రై వతుం డనుమను వావిర్భవించుటయుఁ జాక్షుషమనువుజన్మంబును సూర్యునికి సంజ్ఞాదేవియందు వై వస్వతమనువును యముండును యమున యను కూతురును ఛాయాదేవివలన సావర్ణిమనువును శనైశ్చరుండును దపతి యను కన్యకయుఁ బ్రభవించుటయు భానుతేజంబు విశ్వకర్త త్రచ్చుటయుఁ దురంగరూప ధరు లై నసంజ్ఞార్కులకు నశ్వరులును రేవంతుండునుం బుట్టుటయు సావర్ణిమన్వం తరకథయు నున్నది పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

మార్కండేయపురాణము

షష్ఠాశ్వాసము

కాకతిన్మపరాజ్య

ప్రాకారాయితభుజాపరాక్రమగణ్యా !

లోకజనస్తుతపుణ్యా !

కాకుత్స్థప్రతిమయాప ! గన్నచమూపా !

1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనవఱు లాజైమిని కిట్లనియె వెంఁడియు మార్కండేయుండు
క్రోధుకిం గనుంగొని. 2

క. ఎనిమిది యవుగను వయ్యిన్నతనయుఁడు సావర్ణి యని కదా చెప్పితి న
వ్వును పుచ్చన మైవవిధము, వినిపించెద విస్తరించి విమలచరిత్రా ! 3

— సప్తశతీ ప్రారంభము —

వ. స్వారోచిషమన్వంతరంబున జైత్రుం డచుఘాత్రీపతివంశంబునం దావిర్భవించి సుర
భుం డనం బ్రసింఘం దైనమహీపతి మహానీయం బైనమహీరాజ్యంబు నేయుచు. 4

క. లీలమెయిం దనబిడ్డల, బాలించువిధమున ధరణిప్రజఁ గడు నెఱ్ఱిం
బాలించుచుండ సోదరులు, కోలావిధ్వంసు లనగఁ గొండలు శత్రుల్. 5

ఆ. అతనిమీఁద నెత్తి రతులబలుం దైనయతని కావిరోధివితతితోడ
నయ్యె సమర మల్పు లైనను దా శత్రు,నరుల నోర్వ లేక సురభుఁ డోడి. 6

చ. పురమున కేగి తొంటిక్రియ భూపరిపాలన మాచరింప న
య్యరివగు లుక్కు మీఱి వెస నాతనిదేశము నాక్రమించిన
నర్త మవినీతులు స్థలులు గఱులు నై పురిలో నమాత్యుల
ధరణిపురాజ్యము న్బలముఁ దధనముం గొని రంత నుద్ధతిన్. 7

క. అపహృతరాజ్యం దై యానృపతి హయము నెక్కి వేటనెవమున నతిదుః
ఖవీరచిత్తుఁ డగుచు,న్విసినమునకుఁ జనియె నొకఁడు విను మునిముఖ్యా ! 8

మ. చనియె న్దా సురభుండు శాంతమృగసంచారాతిరమ్యంబు శి
ష్యునితాంతాధ్యయనాభిశోభితము నుద్యద్ధోమధూమావృతం

బును నై యొప్పుతదాశ్రమంబునఁ దపంబు నేయుమేధం దపో
ధనవర్ధ్యం గని మ్రొక్కి తా నతనిచేతం బూజలం బ్రీతుఁడై.

9

ఉ. అచ్చటఁ గొంతకాలము ప్రియంబున నుండి నరేంద్రుఁ డొక్కఁవాఁ
డిచ్చఁ జరించుచు న్నమత నెంతయుఁ జిత్తము చేడ్వడ న్గడు
న్వెచ్చనియూర్పు లొక్కమొగి వెల్వడ మోమున వైస్య మొందఁగా
న్ముచ్చిలి వండుచు న్వగలమొత్త మెదం గలఁదంగ నాత్మలోన్.

10

సీ. తాతలచే బాలితం బైనమత్తురం బిటు గోలుపోదునే హీనవృత్తి?
దుర్వృత్తు లైనశత్రులు పాడి దప్పక యేలుచున్నారొకో యిప్పు డకట!
యే నెక్కు పట్టంపుటేరుగు పాటులు పడియెనో పగఱచే బడి యెటుంగ
నొకటఁ గొఱంత లే కుండునాయుచుచరు లహితుల కనుచరు లైరి నేడు

తే. పెక్కు లిడుమలు పడి కూడఁ బెట్టిపట్టి, యగణితం బైనమత్తు దీయార్థ మెల్ల
నప్రయోజనవ్యయశీల లై యతిహు, వ్యయము సేయరె యింతకు వస్తు గాఁగ!

— సురక్షవతు సమాధి యశువైశ్యునికి సంవాచు ౧౦ —

క. అని మఱియును ఘనచింతా, వినిపాతితుఁ డగుచు మరుజవిభుఁడు మునితపో
వనమునఁ జేరువఁ దిరుగుచు, గనియె నొకవఃశిజ విపాదకలుషమనస్కున్.

12

మ. కని నీ వెవ్వడ? వేల వచ్చి? తట శోకవ్యాకులత్వంబుఁ బొం
ద నిమిత్తం బడి యేమి? సెప్పు మని యాథాశ్రీశుఁ డింపారఁ బ
ల్కినవల్కు ల్విని రాజుతోడ నయలక్ష్మీధున్యఁడై యాతఁ డి
ట్లను నావేరు సమాధి యే ధనికవై శ్యామ్నాయసంజాతుఁడన్.

13

క. కడు లోభంబున నాలుం, గొడుకులు నాయుత్త మెల్లఁ గొని వెడలఁగ న
న్నడిచిన బంధువుల విడిచి, యడవికి వచ్చితి నరేంద్ర! యాత్రి నడలుచున్.

14

ఆ. ఇట్లు లేరు వనట నెఱసెన నిపుడు నీ, కేమి సెప్పు మేదిసీశ! విరుము
తనయదారబంధుజనములకుశలాకు, శలము లెటుఁగ లేక సంతతంబు.

15

క. నాపుత్రకు లెప్పుడు సవ్యాపారప్రణు లైనవారో కావో?

యేపగిది నున్నవారో? యోపార్థి! సుఖులొ దుఃఖులొ యే నెటుఁగన్.

16

వ. అని వగచిన నన్నరేంద్రుం డి ట్లనియె.

17

క. తనయాదులు ధనకాంక్ష, న్నిను వెడలఁగ నడిచి యుండ నీమనమున నా
తనయాదులదెస మోహం, బరుబద్ధము సేయ నేల యమలవిచారా!

18

తే. అనిన వైశ్యుండు నీచెప్పినంతవట్టు, నిది యథార్థము సుష్టు నరేంద్రచంద్ర!

యేమి సేయుదు? నీమనం బించు కైన, నిమరత్వంబు నొంద దానీచులందు.

19

క. ధనలోభంబున జనకుం,డనుమోహము విడిచి నను నిరాకృతుఁ గావించు

చిన బుత్తులందు నెయ్యము, ఘన మైనది యేమి సెప్పు గమనీయయశా!

20

వ. ఇది యంతయు నే నెటుంగనే యెఱింగియు నీది యేమియో దుర్గుణానుబంధులగుబంధులయందు నామనంబు ప్రేమఁ జెనగొనియెడు నేమి నేయుదు వారలం దలంచి నిట్టూర్పు నిగిడెడు దెందంబు గలంగెడు వగలు నివ్వఁకల్గెడుఁ బ్రీతిరహితులైనవారివలన నైష్ఠుర్యంబు దలకొన దయ్యెడు నని చెప్పె నంత నారాజువైశ్యులిరువుగుం గూడి చని యాసుంయమికి నమస్కరించి సముచిత ప్రకారంబున నతనిచేత సమ్మానితులై కూర్చుండి యిష్టకథాపరు లగుచున్న యవసరంబున నమ్మనివతికి నమ్మహిపతి యిట్లనియె.

21

సీ. అర్థి నే నొకటి ని న్నడిగెద నాకు నీ వెఱింగింపవయ్య! మునీంద్రవర్య! యవగతరాజ్యండ్ల నయ్య నభిజ్ఞండ్ల నైసనా కిప్పు డజ్ఞాని కట్లు రాజ్యాంగములయందు సమణ మమత్వంబు ప్రబల మై పాటునఁ బడఁగ నీక దెందంబు నెవ్వగఁ గొందలపెట్టిప నకట! యీపై శ్యుండు నాలు సుతులు

తే. చెలులు చుట్టలు దను విడిచినచు దాను, వారి విహవంగఁ జాలక వగచుచున్న వాడు నెయ్యంబు వనమున నాట మైనదివ్విధం బింతయును నీది యేమి యొక్కా !

ఆ. ఆనఁ! దృష్టదోష మైనయివ్విషయంబు, లండు మమత చాల నగ్గలించి యెదను గలఁచు నట్టు లే మిద్దఱము నీది, యేమి వనట నెరియు తెలుక గలిగి. 23

క. అలఘుతరజ్ఞానసమేతుల మయ్యును మేము మోహదుష్టమతులమున్ బలవదవివేకతిమిరాంధులమును నగుట యిది యేమి దురితధ్వంసీ! 24

తే. అనిన నమ్మని యిట్లను నతనితోడ, విషయగోచరజ్ఞానంబు విచము జంతువులకు నెల్లను నెప్పుడు గలిగియుండు, విషయములు జాతిజాతికి వేటువేట. 25

వ. ఎ ట్లంటేని వినుము. 26

తే. వగలు గానవు భువి గొన్ని స్థాన లభిఁ!, లేయి గానవు మఱికొన్ని లేయఁబగలు గాన వొకకొన్ని యెపుడునమాన మైన, పృష్ఠి గలిగి జఱతువులు వర్తించు గొన్ని.

క. జ్ఞానులు నిక్కం బగుదురు, మానవులు మహితలేశ ! మనుజుల యేలా జ్ఞానము గలయవి గావే, మానుగ మృగపక్షిపశు సమాజము తెల్లన్? 28

క. మానవులకుఁ గలవిషయ, జ్ఞానము వశువులకుఁ బక్షిసమితికిఁ గల ద జ్ఞానము మానవులకు ధాత్రినాయక ! కలిమి మనకుఁ చెల్లము గాదే! 29

చ. పులుగులు జూడమే యెడల బోధము గల్గియు మోహ మెట్టిదో సొలయక యాచట న్నలియుచు న్నని మే పొగి దెచ్చి తెచ్చి చంచులు పెడలించి పిల్లలకుఁ జొన్నెడు మక్కువ నింత కెక్కుడో దలఁపఁగఁ బుత్రులందు వసుధావర ! మోహము మర్త్యకోటికిన్. 30

సురభనమాధులకు శుభ స్పృహమహామని చెప్పినమహామాయా ప్రభావము

వ. పుత్రమోహంబు ప్రత్యుపకారార్థంబు గా దది సహజంబ యెట్లనిన సంసారస్థితి కారినె యైనమహామాయ ప్రభావంబునందేసి మమలావర్తం బగుమోహజలగర్తం

ఋన నెల్లవారునుం బడినవారు గావున దీని కింత విస్తయం బంద వల దె ట్లనిన
వినుము. 31

సీ. ఏమహామాయచే నీచ కాచరబహుభూతజాలంబులు పుట్టుచుండు
నేమహామాయచే నెల్లలోకంబులు మోహసాగరమున మునుగుచుండు
నేమహామాయచే నెట్టివిద్వాంసుల బుద్ధు లెటుంగమి బ్రుంగుచుండు
నేమహామాయచే నింతయుఁ గ్రవ్వుట నవసానవేళల నణఁగుచుండు

తే. నామహామాయ సుమ్ము మహానుభావుఁ, డన సమస్తజగత్కర్త యనఁగ నాది
దేవుఁ డన వెలింగెడువిష్ణుదేవుయోగ, నిద్ర ఘోసమహామాయ భద్రమూర్తి. 32

క. ఆమమేశ్వరి విద్యా, నూపమునఁ బ్రసన్న మై నరులబంధములం
బాపి సనాతనముక్తి, శ్రీపరిణామైక్యయుతులఁ జేయు నరేంద్రా! 33

వ. అని చెప్పిన నన్ను రేంద్రుండు ముసీద్రా! నీవు మహామాయ యని చెప్పి తది
యెవ్వ? రది యెట్లు వుట్టె? దాని స్వరూపంబు ప్రభావంబు చరితంబును నెట్టివి?
విస వేడ్క యయ్యెడు నెఱింగింపు మనవుడు నమ్మునీశ్వరుం డాదేవి నిత్యయు
జగన్మూర్తియు స్వవ్యాపినియు నై యుండు నున్న నుం దమత్పత్తివిధంబులు
పెక్కు లెఱుంగులు గల వాకర్ణింపుము. 34

క. సురకార్యసిద్ధికై యా, పరమేశ్వరి నిత్య యయుక్తఁ బ్రభవముఁ బొందుం
గరుణమెయి నెప్పు డప్పుడు, పండు సముత్పన్న యనఁగ భవ్యవిభూతిన్. 35

సీ. లోకంబు లన్నియు నేకాక్షరం బైనఁ గల్పాంతమునఁ బొందుగా ననల్ప
ఘణిపరతల్పంబుపైఁ బరమానంద యోగసిద్రాత్ము డై యున్నవిష్ణు
కర్ణమలమ్మన ఘనత్యు లధికులు మధురైట భాసుర ల్పహితబలులు
ప్రభవించి తన్నాభిషక్తుఁ డైనచతుర్ముఖుఁ జంప మద్యుక్తు లగుడు

ఆ. సంతరించి యావరించి యుదగ్ర, క్తంచులను నిద్రఁ పగిలిపట్టి
యసురదమనశౌర్య నాజనార్దరుఁ జూచి, యచలితాంతరంగు డై యతండు. 36

క. హరిచారువిలోచనసర, సీతహామును నిలయముగను వసించి సమస్తే
శ్వరి మైనయోగనిద్రను, హరిబోధాథముగ నిట్టు లభివినుతించెన్. 37

— మధురైటభులవలన వెఱచి బ్రహ్మ యొనర్చినయోగనిద్రామృతి —

క. జననస్థితియకారిణి, యును పిశ్వేశ్వరియు నై సముజ్జ్వలతేజో
ఘనుఁ డగువిష్ణుని బొందిన, యనుపమ యగుయోగనిద్ర నధి నుతించున్. 38

క. స్వధ యన స్వాహ యనంగా, సుధ యనగా దేవి! నీవ సుమ్ము త్రిమాత్రా
విధియును ద్రిభువనలీలా, మధురవును సనాతనార్థమాత్రాత్మికవున్. 39

సీ. నీవ సావిత్రివి నీవ సంధ్యపు దేవి! నీవె తల్లివి సుమ్ము నిఖిలమునకు
నీవ సర్వంబును నిర్మింతు సతతంబు నీవ యీవిశ్వంబు నెవ్వి దాల్తు

- లీల నింతయు నీవ పాలింతు కరుణచే సకలంబుఁ దుది నీవ సంహరింతు
సృష్టిరూపపును సుస్థితిరూపపును నీవ సంహృతిరూపపు జనని! నీవ
- తే. శ్రీయు బుద్ధియు ధృతియును హ్రీయు నీవ, పుష్టియును శాంతియును నీవ తుష్టి వీవ
యీశ్వరియు నీవ జగములకెల్ల మోహ, రాత్రికాలరాత్రివి మహారాత్రి వీవ.
- క. నీవ మహావిద్యపు మఱి, నీవ మహామాయ వవరనికర స్తుత్యా!
నీవ మహామేధపు మఱి, నీవ మహాస్మృతివి! దేవీ! నిత్యానందా! 41
- క. దేవీ! మహేశ్వరి! త్రిగుణావస్థలు నీవె కావె యఖిలంబునకు
గ్లావింతు మహాదేవీ!, దేవేంద్రప్రముఖనిఖిలదేవస్తుత్యా! 42
- చ. కరముల శూలము న్దదయు ఖడ్గము చక్రము విల్లు శంఖము
నృసింహము బాణము న్వెలుంగఁ బ్రస్ఫురితాకృతిఁ దాల్చి లోకసుం
దరి వయి దేవీ! నీవు సతతంబును నొప్పుదు తల్లి! శాంకరీ!
చరణసఖాంతసంపిహితసర్వదిగీశ్వరరత్న కేళిరా! 43
- తే. సదసదాత్మక మైనయీశ్వరవస్తువమునయమునకుఁ గలయట్టిసహజశక్తి
నీవ యిట్టిసీమహిమ వర్ణింప నొకఁడు, శక్తుఁడే సర్వశబ్దాభిజాతమూర్తి! 44
- క. లోకజన్మస్థిలయకర, జ్ఞాకవిదగ్గుఁ డగువిష్ణు నటు మేల్కొనగా
నీ కున్న సీమహత్త్వం, బేకవి వర్ణింప నేర్పు నింద్రాదిసుతా! 45
- క. దేవీ! సీమహిమన కా, దే విష్ణుఁడు నేను బావ్యతీపతియును నీ
శ్రీవిభవంబులు గాంచుట?, గావున ని న్నేవ్వఁ డోపుఁ గడఁగి నుతింపన్. 46
- వ. అని యిట్లు మహోదారంబు లైననిజప్రభావంబులం బ్రశంసించి ప్రజాపతి దేవీ!
యీదుష్టగు లయనమధుకైటభుల సమ్రాహితులం గావింపు మఖిలలోకప్రభుం
డగునచ్యుతుం బ్రబోధంబు నొందించి యీయసురవీరుల వధియింపవలయు నను
బోధం బద్దేవునకు నావహింపు మని ప్రార్థించినం దామసమూర్తి యైనయోగ
నిద్రాదేవి యట్లు సేయం దలంచి. 47
- క. హరినయనవదననాసా, కరహృదయోరస్థులముల గ్రక్కున దా న
పురమేశ్వరుఁ బాసి నిలిచె, బరముం డవ్యక్తభవుఁడు బ్రహ్మ గమఁగొనన్. 48
- వ. అంత. 49

— విష్ణునకును మధుకైటభులకును యధము

- శా. నిద్రాబాద్యము దన్నుఁ బాసిన గడు న్వే లేచి యాచంచదు
న్నిద్రాబాతుఁ డధోక్షజుండు గనియె నివస్థారదోర్విర్యశౌ
ర్యోద్దిక్తాత్ముల రౌద్రవక్తుల నమర్షోగ్రాతుల న్నీలగో
త్రాదిప్రాంశుకరాశవిగ్రహుల బ్రహ్మధ్వంసనోద్యుక్తులన్. 50
- క. మధుకైటభులను దనుజులనధికబలులఁ గాంచి విష్ణు డతులితబాహు
యుధుఁ డై వారలతో బహువిధముల వడి చెనఁగి నేనువే లబ్ధంబుల్. 51

తే. అలత వైముఖ్యమునుబొంద కట్ల పోరు, వారిఁగనిహరి మాయి నై వరమువేడు
దే నొసంగెన నన వార లిరువు రొకని, నొకఁడు వీక్షించి యపహాస ముత్కటముగ.

క. ఆమధుకైటభులును మా, యామోహితు లగుటఁజేసి యతులితబలీ
లామత్తు లై జవాదన!, యే మిచ్చెన మడుగు నీకు నేవర మైనన్. 53

తే. అనిన విష్ణుండు ప్రీతుల రైచరేని, యెందువరము మి వ్వుడుగంగ నొల్ల ననుర
లార! నాచేత వధ్యుల రగుడు మీర, అనిన లోక మేకాల్లవ మగుటఁ జూచి. 54

వ. వంచనం జాపు దప్పించుకొనం దలంచి యాన క్తంచగులు క్తంచరారాతి కి ట్లనిరి.

క. మెచ్చితమి సీరణంబున, కిచ్చెనము వరంబు దప్ప కిమ్మహి నువకం
బెచ్చట లే దచ్చట మముఁ, జెచ్చెన వధియింపు మనిన జృంభించి వెనన్. 55

ఆ. ఆట్ల కాక యని నిజాంకతలమ్మన, నునిచి చక్రి నలున యుల్లసిల్ల
ననలకణక రాళ మైనచక్రమున న్న, నచుజనమలతలలు దునిమి వైచె. 56

వ. నరేంద్ర! వాండ్ర మేదస్సుచే గోవిందుండు గల్పించె గావున నీవసుధన మేదిని
నా బ్రసిద్ధ యయ్యె నామధుకైటభుల సుహరించి విష్ణుండు వివత్తఘోరభయు
నొనర్చినఁ జతుర్ముఖుండు వివిధప్రజల సృడింపం బూర్వసర్గములందువలె గేళవుండు
పాలించె. 58

క. చతురాననుచే నిటు సు, స్తుత నై యుదయించె దేవి తొల్లి త్రిలోక
స్థితకొఱకు వినుము గ్రన్థుఁ, క్షీతివల! యద్దేవిమహిమఁ జెప్పెన నీకున్. 59

— కడము చేయదిరికి సుపార్శ్వకహ్ని కావ మిచ్చట —

క. మును దేవాసురయుద్ధమ్మన సురవతి సురలఁ గూడి పుత్రులఁ జంపం
జని దిత యి ట్లనియెం దన, బసం గని చుంబ! నన్ను సవతి తనూజుల్. 60

వ. ఆపుత్రం జేసి రిక్తినావైరులకుఁ బ్రతీకార మెట్లు సేయుదు ననఁ దల్లి యింద్రాది
నిర్జరులఁ బోరం బరిమార్పఁ జాలుకొడుకుఁ బడయఁ దపం బొనరింపు మన మాతకుం
గృతప్రణామ నై తీవ్రమతి సవలంబించి కాన కేఁగి భార్గవుం డగుసుపార్శ్వ
నాశ్రమమువరి సర్వసత్త్వరూపధారిణి నై వేల్పులుం దాప మొంద నియమనిష్ఠి
త నై పిదప మహిషీరూపముం దాల్చి పంచాగ్నిహోత్ర మధ్యమున నుండి జగ
త్త్రయసంక్షోభంబుకాఁ దపం బొనరింప సుపార్శ్వమహర్షి యుం ద త్తపస్సంక్షోభి
తుఁడై కినుక గ్రుడ్లెఱచేసి నీచేష్టితమునకుఁ దగ నిట్టికొడుకు మహావీర్యుండు మహి
షుండు పాదము నని శపించె ననంతరము పితృశుహుండు తపశుపరితోషితుం డై
వచ్చి. 61

ఆ. మహిషముఖమె నైన మానిని! నరశరీరాధరత నిష్ఠుఁ డగుచు నీకు
నమరసహితుఁ డైనయమరాధిపతి నోర్పు, నని సుపార్శ్వనియమి ననునయించి. 62

—ॐ బ్రహ్మ యశుగ్రహమున దిలికి మహిమసురజననము ॐ—

వ. ఆమె తపంబు మాన్పి నిజలోకమున కరిగె నంత మహిమసురుడు పరమేష్ఠివచ
నానుసారముగ జన్మించి శుక్లపక్షనక్షత్రే శుడువోలె వృద్ధి నొందిన నావిద్యున్వాలి
పుత్రునకు విప్రచిత్తి యశునందనుం డుదయించె నామహాద్యుతి యగుమహిమ
వరదానము విని యేతెంచి దైత్యదానవులు బలసి వినయంబున మహిమతో నిట్లని
రీతిదివాధిపత్యము మనయది విష్ణుబలావలంబంబున సుగలు హరించి రట్లే నీవును
నీప్రభావము ప్రకటంబుగా సవరివారుఁ డగుదేవరాజు బవరంబునం గీటడంపు మన
నాదైత్యులతో మహిమఁ డమరులతో దుర మొనరించుతలంపుఁ ద్రిదివమునకు
బయలుదేఱె నంత.

63

మ. తమనైన్యమ్ముల కింద్రుడు నృహిషుడు నృపమ్ముపై నాధిప
త్యములం బూసఁగ దేవదైత్యులకు యుగం బయ్యె సూతేండ్లు పూ
ర్ణముగాఁ దొల్లి తదాహవాంతరమున నైతేయదుర్దాంతవి
క్రమపాండిత్యవటుత్వ మేచిన దివకన్దైన్య మోడె న్నడున్.

64

—ॐ దేవతలచే మహిమసురుని దౌర్జన్యము విని శివశేషులు కోపించుట ॐ—

మ. మహిమం డిట్లు సురావలిం గెలిచి సామర్థ్యంబుపై నింద్రుఁ డై
న హతభ్రష్టసమ ప్రదైన్య లయి దైన్యం బొంది బృందారకుల్
ద్రుహిణుం దోడ్కొని యొక్కచోన హరిరుడు స్ప్రీతితో నున్నఁ ద
న్మహితస్థానము చేరి వారిఁ గని నానాస్తోత్రవాచాలు రై.

65

వ. దండప్రణామంబు లాచరించి దవ్వుచేష్టితుం దైనమహిమసురుడు దమ్ముం బరి
భవించినవిధం బంతయు సవిష్టముగా నయ్యుచువురకు విన్నవించువా రై దేవత
లిట్లనిరి.

66

తే. అవధరింపుడు నిఖిలలోకాధినాథులారా ! మావిన్నపము బలోదారుఁ డైన
మహిమఁ డెప్పుడు మనమున మునుకవిసి, కలఁచుచున్నాఁడు త్రిభువనకమలననము.

క. మహిమని కుచ్చితమును బర, మహిమలఁ జెఱి పట్టుటయును మత్తిల్లి మరు
న్మహిజములు గూల్పుటయుఁ బేర్చిహరిం దోలుటయు వానిఁ జెప్పము మీకున్.

శా. తేజస్సూర్తి దినాధినాథుఁ డయి కాంతిం జందురుం దై ప్రతా
పాజేయత్యమునం గృశానుఁ డయి ఘోరైశ్వర్యశౌర్యోన్నతిం
దాఁ జిష్టం డయి దర్ప మొప్పుఁ గొనియెం దత్తతృప్తమ్ము ల్బల
భ్రాజిష్టం డసురేశ్వరుం డసురు లుబ్ధ స్తోకసంహారుఁ డై.

69

వ. మఱియును.

70

సీ. అవలీల నంతకు నతిదీనుఁ గావించి బలిమిఁ గోణాధిపు భంగపెట్టి
పరిగొని వరుణుని బరిభూతి నొందించి కడిమిమై బవనుని గాసి చేసి

మత్తిల్లి విత్తేశు మానం బడంగించి గండున నీశానుఁ గష్టపటిచి
యేచి గంధర్వేశు హీనదశకుఁ దెచ్చి యలుకమై సాధ్యపుఁ దలఁగఁ ద్రోచి

తే. యప్పురంబులు వడిఁ దాన యాక్రమించి, గరుడసిద్ధవిద్యాధరఖచరనాగ [మిగిలి.
ఎరుల నుద్వృత్తి సతతంబుఁ బఱపి పనులు, గొనుచునున్నాఁడు మహిమండు క్రొవ్వు

చ. అలఘుపరాక్రముండును దురాత్ముడు నై మహిషాసురుండు దో
ర్బలమున నాకముం గొనిన బాడటి పోయి ధరిత్రి నిష్ఠ మ
ర్త్యులక్ష్మియ నున్న వారము సునోత్తములార! భవత్పదాంబుజ
మ్ములు శరణంబు జొచ్చితిమి బుద్ధి దలంపుడు దైత్యనాశమున్.

72

క. అని నాకొకను లెఱిగించి విని మధుసూదనుండు శ్రీకంఠుండు
నైనదిరి వికటభూక్కుటి, ఘననిటలన్వేదబిందుకలితానను లై.

73

— హరిహరాదుల తేజఃపుంజములవలన నాదిర్భవించినదేవికి దేవతలు యథోచకరణము లిచ్చుట —

వ. ఇట్లు రోషసంఘూర్ణితం డగువిష్ణుచక్రంబున మహాతేజం బుద్బవించె బ్రహ్మశంకర
శక్రాదిసకలదేవశరీరంబులయందుఁ దీర్చితేజంబులు నిగమించె నత్తేజంబు లన్నియు
నేకత్వంబు నొంది మహావర్షతంబునుం బోలె నభంబు దానికి దిగంతరంబులు
పెరిగించుచు నక్కజం బై యుండె నంతం వదీయతేజోఽవలన రుద్రతేజంబున
ముఖంబును యమతేజంబునం గేశసంచయంబును విష్ణుతేజంబున భుజంబులును
జంద్రతేజంబునం గుచంబులును నింగ్రతేజంబున మధ్యంబును వరుణతేజంబున
జంఘలులొడలును భూమితేజంబున జఘనంబును పిరించితేజంబునం జరణంబులును
దరణితేజంబున బాదాంగుళిసముదయంబును వసుతేజంబునం గరాంగులిసముద
యంబును గుభేరుతేజంబున నాసికయుఁ బ్రాజాపత్యతేజంబున చంతపక్తియు నగ్ని
తేజంబున నేత్రత్రయంబును సుభయసంధ్యాతేజంబున బొమలును బవనతేజంబునం
జెవులునుం గా నొక్కదివ్యనారీరూపం బై నిలిచిన మహిషభయభీతు లగుదేవతలు
సూచి హర్షించి రద్దేవికిం దమయాయుధంబులవలన నాయుధంబులు పుట్టించి శూలి
త్రిశూలంబును జక్రిచక్రంబును జలధిపతి శంఖంబును వహ్ని శక్తియు వాయు
దేవుడు బాణాసనాక్షయతూణీరంబులు వజ్రవజ్రంబును నై రావణంబు ఘంటయు
దండధరుండు కాలదండంబును బ్రజాపతి యక్షమాలయుఁ గమండలువును
బ్రభాకరుండు రోషకూపంబులం బ్రజ్వరిల్లు నిజరశ్మికలాపంబును గాలుండు ఖడ్గ
భటంబులును విశ్వకర్త వివిధవిద్యాస్త్రంబులు నభేద్యకవచంబును బరశువు నిచ్చిరి
మఱియు.

74

క. ఊరోదధి నిర్మలతర, హారకటకకుండలాంగదాంబరమణిమం
దీరాధ్వచంద్రవిపుల, స్ఫారాభరణములు ధవళపద్మము నిచ్చెన్.

75

తే. హిమనగేంద్రుండు సింహము నిచ్చె వాహ
నముగ మధుపూర్ణపానపాత్రముఁ గుబేరుఁ

డిచ్చి బహుఫణిమణిఘృణు లెసంగఁ గరము
చెలువ మగుఫణిహారంబు శేషుఁ డిచ్చె.

76

వ. అంత.

77

మ. సురదత్తాయుధరత్న భూషణవరిస్ఫూర్జత్ప్రభాజాలవి
స్ఫురదుద్యద్భజవిద్య దేహనిబిడాంశు ల్పర్వి భూదిజ్నుభోం
తర మెల్ల న్వేలిగింప నత్యధికరౌద్రస్ఫూర్తి నదేవి ని
ఘ్రవహాసోద్భటసింహవాదము జగత్తోభంబుగాఁ జేసినన్.

78

ఉ. ధరణీచక్రము దిద్దిరం దిరిగె బాతాళంబు ఘూర్జితై భూ
ధరవర్గంబు చలించె బెల్కుటి దిశాదంతావళశ్రోణి మ్రొ
గ్గె రవీండుగ్రహతారకావళులు మ్రగ్గె మ్రొసె బ్రహ్మాండము
ల్భరధు ల్పిండలివండుగాఁ గలఁగె నాశ్చర్యం బుదగ్రంబు గాన్.

79

వ. అప్పుడు దేవత లాసింహవాహనం జూచి హరించి జయజయశబ్దంబు లొనరించిరి
భక్తివిన్ము లగుచు సకలముచులుచు బ్రస్తుతించి రంత సమస్తసైన్యంబులు
సన్నద్ధంబులు గావించి వివిధాయాధంబులు ధరియించి సుధాశనులు మహాదేవిం
బురస్కరించుకొని మహిషునిమీఁదికి సురవణించిన.

80

క. కని యాదనుజుం డేమీ, యనిమిషు లొకయాడుదాని నక్కట! నాతో
నని సేయఁ దెచ్చినారే?, యనుచుం బటురోషభీషణాకాసుం డై.

81

వ. సమరోత్సాహంబు మెఱసి సకలసైన్యంబులు ముంగల నడువ నపుడ వెడలి.

82

సీ. అతిరథసాంఘ్యవిన్యాసనిర్భరభరంబున నేల పాతాళమువకు డిందఁ
బ్రత్యగ్రబహురత్న బహుళదీప్తిచ్ఛటారంగత్కరిటంబు నింగి మెఱయ
శస్త్రాస్త్రజాల ప్రసారణాటుదోస్తహస్తంబు విక్కుల సవలఁ ద్రోగ
నుజ్జ్వలదుర్నిరీక్షోగ్ర దేహమ్యతిపుంజంబు బ్రహ్మాండపూరితముగ

తే. నతులవలంకారసింహనాదాట్టహాసములు నెలంగఁగఁ దనరౌద్రమూర్తి మెఱయ
వచ్చునదేవి దీప్తదుర్వారశౌర్యఘనుఁడు మహిషాసురేంద్రుండు గనియె నంత.

— మహిషాసురసేనావతు లగుచక్షురాదులకు దేవిని యుద్ధము —

క. ఆదేవితోడ యుద్ధం, బాదానవయోధవీరు లతులితభుజవ
రోపదారు లై యొనర్చిరి, రోదోంతర మస్త్రశస్త్రరోచుల వెలుగన్.

84

క. మహిషాసురసేనావతి, యహితులఁ దలపడియొ జక్షురాఖ్యుం డలుక
న్నహనీయచతుర్విధబల, సహితుండును బ్రకటశౌర్యసంపన్నుఁడు నై.

85

క. అటునదివేలరథము లే, దైత నడల నుదగ్రుఁ డడరె దేవయిం దా
నుఱక రథతోటితో వడి, నటిమె మహాహనుఁడు శౌర్యదర్ప మెలర్పన్.

86

వ. మఱియు నేబదిలక్షలరథంబులతో నసిరోముండును గాలుండును నటువదిలక్షల
రథంబులతోడ బాష్కలుండును గోటిసైన్యదనంబులతోడ నుగ్రదర్శనుండును

నేనూఱుకోట్లతేరులతో బిడలుండును ననుమహాసురు లవ్వుహాదేవిం జొట్టుముట్టి
ఘోరయుద్ధంబు నేయుచుండ. 87

మత్తకోకిల. కోటికోటిసహస్రసంఖ్యలు కుంజరంబులు దేరులు
నోటకంబులు దోడ రా బటుఘోరవిక్రముఁ డై మను
తోటి నెల్ల లులాయడైత్యుఁడు దోట శాంభవిమిఁది దోహ
పాటవం బెసంగంగ దోమరబాణశక్తికృపాణముల్. 88

తే. ఆచిగా బరగించె బె క్కాయుధములు, గొంప జనురులు శక్తులు గొంప జుగ్ర
పాశముల గొంపజడైవిఁబరిఘములను, గడఁగిరొప్పించి పరిమార్పఁగడఁగుటయును.

శా. చండ్రోధ మెల్లఁ జండిక వెస నృస్తాస్త్రవన్దంబున
నృండించె ననుజాస్త్రశస్త్రములు తన్దాత్రంబులం బ్రస్ఫుర
త్కొండవ్రాతము నించి నొంచె మునిసంఘంబు ల్నుతంపంగ ను
ద్దండోద్యద్భుజందలీల మెఱయ న్ద్రంబు శోభిల్లఁగన్. 89

క. దేవీవాహనసింహం, బావిరూఢోగ్రదోష మై యప్పుడు ర
క్షోవీరసైన్యముల బటుపావకుఁ డడవిం జరించుభంగి జరించెన్. 90

చ. సమరము జేయుచుం జెలఁగి శాంభవి యార్పు లొగి న్నిగుడ్డు న
య్యమకడ నుప్పటిల్లి ప్రమథాళి యనేకసహస్రసంఖ్య ల
య్యమరవిరోధిసైన్యము రయంబున నాశముఁ బొందఁ జేసె దీ
ప్రము లగుభిండివాఁకరవాలపరశ్వధపట్టసాదులన్. 91

తే. చేసె నద్దేవి గణములు చెలఁగి శంఖ,పటహభేరిమృదంగాంబనా విధముల
వాద్యములు మొరయించి రాధ్యములు నిఖిల,విశలయండును నభమునదీటుకొనియె.

సీ. ఘోర త్రిశూలవిహారంబు శోభిల్లఁ జెలఁగి దైతేయుల జేరి చీరి
చండగదాదండసారణోద్ధతి యొప్పు మునుమిడి దనుజుల మోఁది మోఁది
యాభేదఖడ్గవిద్యాకుశలత్వంబు మెఱయ రాక్షసకోటి నఱకి నఱకి
పటుశరాసకశాభైరవత్వము గడుఁ గొమరుగ ననురుల గూల్చి కూల్చి

అ. యుగ్రపాశబంధనోదగ్రవృత్తి న, క్షందరాలితలలు దెంచి తెంచి
కసిమసంగి తీవ్రగతి నవ్వుహాకాళి, లీల నసమసమరకేళి నలిపె. 92

వ. అట్లవ్వుహాకాళి వివిధప్రకారంబుల రణవిహారం బొనరింప వైరులు తదీయచండ
ఘంటానాదంబున గుండియ లెవని కూలువారును ఖడ్గప్రహారంబుల నిలుపఱి
యలై పడువారును గదాఘాతంబున నెత్తురు గ్రక్కుచుఁ ద్రైభువారును శూలా
నలం బురంబు వ్రచ్చిన నేలం బడి పొరలువారును శరపంఛలు శరీరంబుల
దగిలిన నొంటలువారును బ్రాణంబులు విడుచువారును దలలు తెగిన నాయుధం
బులు విడువక నిలు నిలు మని యదల్చుచు నద్దేవిపైఁ గవిసి కయ్యంబులు నేసి
పడువారును ద్రుటితహస్తులు చిన్నగ్రీవులు భగ్నశిరస్కులును గృత్తరచరణు

లుచు విదారితమధ్యభాగులు నైనశించిరంబరంబు బహుతరకబంధబంధురం బయ్యె
బలితంబు లై నకరితురంగభటసముదయాంగంబులను భయంకరంబు లైనర క్తనదీ
ప్రవాహంబులను సమరాంగణంబు ఘోరత్వంబు నొందె నివ్వధంబున నయ్యం
బిక యొకక్షణంబునం ద్యూవారుసంచయంబులు భస్మంబు గావించువహ్ని
యుంబోలె మహిషాసురచతురంగబలంబులను సంక్షయంబు నొందించె నద్దేవి
సింహంబును బ్రమథగణంబులును సముష్ణటరూపంబున నిశాటసైన్యపాటన
పాటవంబున దీపించె నప్పుడు దివిజులు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించుచు నప్పుర
మేశ్వరిమీఁదఁ బుష్పవృష్టి గురిసి రంత.

95

— చతురుండు మొదలగుమహిషాసురసేనాపతులసంహారము —

మ. దనుజానీకము మ్రగ్గినకా గని భుజాదర్పంబునం జక్షురుం
డనుసేనాపతి కోఁఁఘూర్ణితముఘుం దై తాఁకి యద్దేవి ను
గ్రనిశాతాశుగవక్త ధారల వడి న్నప్పె న్నహాభ్రంబు పే
ర్చి నిలింపాచలతుంగశృంగ మతివృష్టి న్నప్పుచందంబునన్.

96

ఉ. భైరవి యేచి యద్దచుజుబాణము లన్నియు నుగ్గు నేసి త
త్సారథి గూర్చి యశ్వములఁ జంపి వడి న్విలు ద్రుంచి కేతువు
నేరును లీలమై నటికి తీర్రశరంబుల వానిమేను దు
ర్వారయం బెల్లరఁ బలుప్రయ్యలు గా వెన నేసె నేసినన్.

97

తే. విరఘఁ దై చతురుండు దోర్వీర్య మెసఁగ
వాలుఁ బలుకయుఁ గొని శీఘ్రలీలఁ గదిరి
యార్చి సింహంబుశిరముఁ జండాసినవ్య
బాహువును ప్రయ్య నేసి కోఁఁమున మఱియు.

98

క. శూలంబు పుచ్చికొని య,క్కాళిధనువు దునిమె వాడు గ్రక్కున నది తే
బోలంకృతరవిచింబము, వోలె జవలనుండి యపుడు పుడమిం బడియెన్.

99

వ. ఇట్లు వడుటయు వేటొక్కవి లైతి.

100

క. కొని దేవి శరాపలి న, ద్దనుజునిశూలంబు నటికి తను వెల్లను దు
త్తునియలు గా రయమున నేసిన నాసేనాని విగతజీవుం డయ్యెన్.

101

సీ. సామజారూఢుఁ దై చామరుం డనుదనుజుండు చండికమీఁదఁ జండశక్తి
నిగిడింప నద్దేవి నిఘ్రుహలుంకార మొనరించుటయు నది యుడిగి మడిగి
మేదిని బడియె నప్తేతిరక్కనుడు ద్రిశూలంబు వైచె నాభీలలీల
దానిఁ దుత్తునియలు గా నేసె నంబిక, జృంభించి యద్దేవిసింహ మెసఁగి

తే. కుంభికుంభస్థలం బెక్కి ఘోరబాహు

రణము గావించి వానివారణముఁ ద్రుంచె

దేవతలు చూచుచుండ నదేవి దోష
హారమున మస్తకము వెను జీరి చంపె.

102

సీ. తరుళిలాప్రవాతి నుదగ్ర భంజించె గరాభుని బిడికిటఁ గూలఁ బొడిచె
గద నుద్ధతుని నేలఁ గలిపె బాష్కలుఁ బటుభిండివాలమ్ముఁ బిలుకుమార్చె
నుగ్రశరముల నుదగ్రవీర్యుని ద్రుంచె నుగ్రాస్యు నొకకోల నుక్కడంచె
ఘనశూలమునఁ ద్రినేత్రునిఁ జంపె గరవాలధార బిడాలుకంధరము నఱకె
తే. భల్లమున మహాహను గతప్రాణఁ జేసె, నారసంబున దర్ధరునామ మడఁచె
దుర్బుఖుని శితాస్త్రంబునఁ ద్రుంచె నిట్లు, మారిమసుగి దైతేయుల బారిసమరె. 103

—ॐ దేవి మహిమనురుని వధించు ॐ—

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వుహాదేవితే నజనై న్యంబు నిరవశేషం బైన విజృంభించి యవ్వుహి
మాసురేంద్రుండు మహిషం బైనయాళంబుఁ బైకొని తదీయగణంబుమీఁదఁ గవిసి.

ఉ. కొందఱఁ జండతుండహతిఁ గొందఱఁ స్మరఖురాగ్రఘట్టన
న్గొందఱ దీర్ఘ వాలమునఁ గొందఱ దీర్ఘ విమాణలీల
న్గొందఱ దీప్త వేగమునఁ గొందఱ నుగ్రమహావంబున
స్త్రీందఁగఁ జేయుచు స్ప్రమథమండలి నెల్లను ద్రుంచి యుద్ధతన్. 105

క. ఆదేవిమృగేంద్రమనకు, నాదికొనినమహిషుఁ జూచి యయ్యంబిక గ్రో
ధోదగ్రమూర్తి యగుటయు, నాదనుజుండు క్రోధఘూర్ణితారుణములుఁ దై. 106

సీ. గగనంబు గడచినఘనఘోరదేహంబుతాఁడునఁ దారకోత్కరము రాలఁ
బెందూళి యెసఁగ నందంద కాల్ద్రోవ్వచుగ్రత మహీతలము గ్రక్కదలుచుండ
గోరాడి బలువిడిఁ గొమ్ములఁ జదివిన శైలము ల్వీచువీడి దూలి పోవ
వాలగుచ్చంబున వడి నాహతంబు లై వనధులు పిండలివండు గాఁగఁ
తే. జండనిశ్వాసహతిఁ గులత్సాధరములు, చూర్ణములు గాఁగ మిడుఁగుల్లపోన గన్నుఁ
గడల నడరఁగ జగము లొకంప మొందఁ, దీప్తముగ వచ్చుమహిషు నదేవి గాంచె.

మ. పటురోషంబున వానిఁ జంపగ మహాపాశంబు పై పైచి యు
త్కటసత్వంబున నంటఁ గట్టుడుఁ దదాకారంబు పోఁ బెట్టి యు
ద్భటసింహాకృతి దాల్చె దానవుండు దత్కంతంబుఁ జండానిచే
ద్రుతితం బయ్యె సురారి తాఁ బురుషుఁ దై తోచె స్త్రపాణంబుతోన్. 108

క. కరవాలచర్మయుతముగ, శరముల నప్పురుషు నఱకె శాంభవి వాఁడు
ద్ధురసింధుఁ మై సింహముఁ, గరమున వడిఁ బట్టి తిగిచె గర్వస్ఫూర్తిన్. 109

చ. తిగిచినఁ గాలియు న్నజము దీర్ఘ కరంబు గరానిఁ ద్రుంచె దా
మగుడఁగ నవ్వుహాసుగుండు మాహిషరూపముఁ దాల్చి లోకము
తృగడఁగ రోజుచు నైలఁగి పేర్చినఁ జండిక చూచి రౌద్రము
న్నగవును మోమునం బెసఁగొన న్నధుపానము లీలఁ జేయుచున్. 110

తే చెలగి యార్చిన మహిషుడుం జలము బలము

మొలయ శృంగాగ్రముల మహామేదినిధ

రములు వెఱికి యద్దేవిపై రభసలీల

వైచె వైచిన శరతతి వాని దుసిమి.

111

వ. మధుసానరాగస్ఫురితనయన యగుచు నసంపూర్ణమధురాక్షరంబుగా ని ట్లనియె.

క. ఏ నీమధురాసవరస, మానినయండాక నెట్టు లైనను మూఢా

త్తా! నలుపునఁ జెలగుము నా,చే నీ వీల్లుటయు సురలు చెలగుదుగు వెనక్. 113

మ. అని యద్దేవి రయంబున న్నెగసి దైత్యాధీశుకంఠంబు పె

ల్చున బాదంబున జిక్కి ద్రొక్కి పటులీల న్మూలనిర్భిన్నగా

త్తుని గావించిన వాడు లాపున గడుం ద్రోపాడి మో మెత్తి తా

దెనగం బొచ్చిన ద్రుంచె వానిశిర మాభీలాసిధార న్నెవనక్.

114

— శుర లానర్చినమహిషసురవర్ధనీశ్వరి —

వ. ఇవిధంబున నమృహిషసురుం డామహాదేవిచేత హతుం డైన హాహారవంబులు

సెలంగె సకలదైత్యులైన న్యంబు నశించె సమస్తసురగణంబులు హరించె మహద్వ

లమృహాదేవిం బ్రస్తుతించిరి గంధర్వగీతంబులు నప్పరంగనానర్తనంబులునుం

బ్రవర్తిల్లె మందమారుతంబులు వీలెంచె దివాకరుండు తేజోరమ్ముం దై వెలింగె

వహ్నులు శాంతంబు లై ప్రజ్వలించె దిగ్గజంబులు మృదుమనోహరస్వనంబులు

నిగిడించె నంత.

115

చ. అతులభుజాబలోగ్రుండు దురాత్మకుఁ డామహిషుండు దేవిచే

హతుఁ డగుడుక శత్రుత్వముఖామరు లుత్కటహస్తలీలఁ బ్రో

న్నతపులకాంచితాంగులు విసమ్రశిరస్కులు నై వెలింగి య

ద్దితిసుతరాజసంహర నుతింప దొడంగి రనేకభంగులన్.

116

చ. ఆరయగ సర్వనిర్జరగణాతతశక్తిసమూహమూర్తి యై

పరగెడునేమహేశ్వరి ప్రభావమున న్నగము ల్చరించు న

పురమవధూటి కంబికకుఁ బన్నుగ మ్రొక్కెద మేము భక్తి నా

సురమునిపూజ్య దేవి బహుశోభనము ల్దయ మాకు నీవుతన్.

117

ఉ. శ్రీవనితావిభుండు సరసీరుహగర్భుండు శంకరుండు నే

దేవిప్రభావము న్బలముఁ దేజము ని ట్లని చెప్ప నేర రా

దేవి సమస్తదానవులఁ ద్రెక్కొని లోకము లెల్ల నెప్పుడు

నావగ బుద్ధి నేయుతను గారుణికత్వధురీణచిత్త యై.

118

క. నీరూప మచింత్యం బమ,రారిక్షయకారి నీమహత్త్వము మఱి నీ

చారిత్రము లద్భుతములు, ఘోరాజులు మాకు బొగడుకొలదియై దేవీ! 119

- సీ. దివిజాల బితులు దృష్టి బొంపింపగ స్వాహాపు నిర్వలస్వధపు నైతి
మోక్షార్థు లగుమహామునులచే నెపుడు భావింపగా బహునాత్మవిద్య నైతి
వామ్నాయముల కెల్ల నైతివి నిధివి జీవస్థితికై దేవి! వార్త నైతి
సకలశాస్త్రంబులసారంబ నైతివి భవవారిధికి యానసాత్ర మైతి
- తే. హరిభుజాంతరవాసిని యైనలక్ష్మి, నైతి శివునకు సామేన నైతి వీవ
జగములకుఁ గారణము నీవ త్రిగుణమూర్తి, నీవ మూలప్రకృతి వీవ నిర్వలాంగి
- ఉ. భూరిసముద్యమిండురుచి బొల్చి షటుభ్రు కుటీకరాశ మై
దారుణోపతీవ్ర మగుతావకవక్త్రము చూచిన్య యా
నైరిభదానవుండు వెను జావమి చోద్యము గాడె భైరవీ !
యేరికిఁ బ్రాణము ల్నిలుచునే కుపితాంతకదర్శనంబునన్ ?.
- 121
- చ. సుజనులయందు లక్ష్మి యయి సూరిజనంబులయందు బుద్ధి యై
కుజనులయందలక్ష్మి యయి గోత్రపవిత్రులయందు లజ్జ యై
ద్విజవరులందు శాంతి యయి విస్ఫురణం జెలు వొందుదేవి కే
ము జయజయధ్వను ల్సెలఁగ మ్రొక్కెన మర్థి ద్రిలోకరక్షకై.
- 122
- ను. మము రక్షింపుము దేవి! నీకరమున న్నా నై వెలుం గొందుచ
క్రమున న్నార్తుకశింజినీరవమున స్థడంబున న్నాతహ
లమున న్సంతతఘంటికాధ్వని గృహాల్లాసంబు శోభిల్ల ని
త్యముఁ బూర్వాపరవక్షిణోత్తరదిగంతస్థ ప్రదేశములన్.
- 123
- శ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి దేవత లన్ముహూదేవిం జందనానులేపన
దివ్యకుసుమధూపకీర్పణంబులం బరమభక్తి సర్పించి దండప్రణామంబు లాచరిం
చినం బ్రసాదముఖి యై శాంభవి నిలిపుల నిరీక్షించి మీ కభిమతం బైనవరం
బడుగుఁ డిచ్చెన దుష్కరం బైన నెదియేనియుఁ జేయవలయుదాని జేసెనం
జెప్పుఁ డనిన ననిమిషులు మహేశ్వరీ! భువనకంటకుఁ డగుశ్చదీమశత్రు మహిషు
వధియించితివి నీచేత సర్వంబును జేయబడియె నొక్కకొఱతయు లేదు వరం
బిచ్చెద వేని మాచేత నెపుడు సంస్మృత నైతి వప్పుడు మాయాపద లెల్ల వారిం
పుము.
- 124
- క. విను నీ స్తవమున నేనరుఁ, డనిశము విచులించు నతని కతులధనసతీ
తనయవిభవవృద్ధికి నో, జననీ! మా కెట్లు లట్లు సమ్ముఖి వగుమీ.
- 125
- తే. అనిన సురలకుఁ గరుణించి యట్లు కాక, యని రయమున నంతర్హిత యయ్యె దేవి
దేవదేహతేజముల నడ్దేవి లోక, హితముగా జనించినవిధ మిది నరేంద్ర !
- 126
- వ. శుంభనిశుంభాదిదుష్టజనుల భంజింపను జగంబుల రక్షింపను దివిజాలకు నుపకారం
బాచరింపను దలంచి యన్ముహూమాయ తొల్లి గౌరిపరమేశ్వరిశరీరకోశంబునం

రావిర్భవించినవిధంబు నీకుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని సురభునికి నమ్మహాముని యిట్లనియె.

127

—శుంభునికుంభులు పుట్టి విజృంభించుట—

- సీ. శుంభుండు దొల్లి నిశుంభుండు ననుమహా, సురులు దోర్దర్శవిస్ఫురణ మూడు
లోకంబులును దామ కైకొని యజ్ఞ భాగములు హరించుచు నమృతకర
పీండ్రాగ్ని యమజలధీశమారుతకుబే, రాద్యధికారంబు లాక్రమించి
వర్తించుచుండ గీర్వాణు లవ్విధమున, భ్రష్టరాజ్యులును బరాజితులును
ఆ. నధికదుఃఖితులును నై యమృహామాయు, దలచి తన్ను దారు దలచినపుడ
యాపదలు హరింతు నని దేవి తమకు ము, న్నరుణ నొసంగినట్టివరము దలచి. 128
వ. హిమవంతంబున కరిగి విష్ణుమాయ యైనయమృహాదేవి ని ట్లని స్తుతించిరి. 129

—దేవతలు చేసినచేతులి—

- తే. దేవి కళ్యాణి శివ మహాదేవి ప్రకృతి
భద్ర చంద్రరూపిణి బోధిత్సృ రౌద్ర ధాత్రి
సిద్ధి నైర్మతి శర్వాణి బుద్ధి యనగఁ
గీర్త్య యగుగౌరి కేము మ్రొక్కెదము భక్తి. 130
- తే. దుర్గ కూర్తి మహాలక్ష్మీ దుర్గపార, సార సర్వకారిణి నిత్య సౌమ్య కృష్ణ భక్తి.
భూతిమతిరౌద్రధూమ్రవిభ్యాతి యనగఁ, గీర్త్య యగుగౌరి కేము మ్రొక్కెదము
- తే. అరయ స్వభూతమ్ములయందు విష్ణు
మాయ యనగ నేదేవి తా మహిమ దనరు
నామహాదేవి కుడుగక యనునంబు
మ్రొక్కెదము మ్రొక్కెదము భక్తి మోసు లెత్త. 132
- సీ. ఆఖిలభూతంబులయందును నేదేవి శక్తి నిద్రాక్షుధాశాంతికుద్ధి
బుద్ధిరూపంబుల బుద్ధిత్పష్టాకాంతి మాతృరూపంబుల బ్రీతితుష్టి
మేధాక్షమాధృతిస్త్పతిరూపముల బ్రజాశ్రుతిచిత నావృత్తిరూపములను
ఛాయాచితిసితిశ్రద్ధాత్రపారూపములను మాయారూపమునను శ్రీస్వ
- తే. రూపమునను హింసారతిరూపములను
బాయ కుండునాదేవికి బరమభక్తి
మ్రొక్కెదము మేము తలలపై మోడ్చుగేలు
గదియఁ జేరిచి మేము మ్రొక్కెదము మఱియు. 133
- ఉ. దావశిఖప్రతాపు లగుదైత్యులవేడిమి గుండినప్పు డే
దేవికి మేము మ్రొక్కెద మతిస్థిభక్తి బ్రశంస చేసి యా
దేవి దయార్ద్రభావమున దిగ్గన మాకు బ్రసన్న యై ప్రమో
దావహాలిలఁ దాల్చి వెన నాపద లెల్లను బాపుఁ గావుతన. 134

వ. అనుచు ననేక ప్రకారంబుల ననిమిషు లభినందించుచున్నంత.

135

—● కాశీ గౌరీకాయశోకమునుండి యావిర్భవించి గౌర్యాజ్ఞ చే హిమవంతమున కేగుట —●

క. స్నానార్థము పార్వతి గం, గానదికి న్నెడలి సురలఁ గనుఁగొని మీచే
మానుగఁ బొగడఁగఁ బడియెడు, నానెలఁతుక యెవ్వ రిచట ననియె నరేంద్రా! 136

తే. అనుడు నదేవితనుశోశమున జనించి, యప్పు డొకదేవి సురలతో ననియె సురలు!
నన్ను వినుతించెదరు శరణంబుఁ బొచ్చి, యుగ్రశుంభనిశుంభుల నోర్వ లేక. 137

వ. అనియె నస్పార్వతిశరీరశోశంబున సముద్రాత్ర యగుట నయ్యంబిక కాశీకి యను
పేరం బ్రఖ్యాత యయ్యె నప్పుడు గౌరియుం గృష్ణుడై కాళికాభిధానంబున
హిమాచలంబున నెలకొనియె నంత.

138

—● హిమవత్సర్వకఃఖనఁ జుడమండలు దేవిం గాంచుట —●

తే. ఘుఘులు శుంభనిశుంభులయనుచరులు ప్రచండబలశౌర్యధుర్యులు చండముండు
లతిమనోహరాకారసమగ్రదివ్య, లేజముల నొప్పుకాశీకి దేవిఁ గాంచి. 139

శుంభునియొద్దఁ జుడమండలదుర్మంత్రము —●

మ. చని శుంభుం గని మ్రొక్కి దేవ ! హిమవత్స్థలంబునం దొక్కచం
ద్రనిభాస్యం గనుఁగొంటి మామహితసౌందర్యంబు నాకాంతిసౌం
పును నావిభ్రమభంగియుం గలుగునే పూజోదలం దెందు ?
వనితారత్నము చూడ నీక తగు భాస్వల్లీలమై దేవిగాన్.

140

వ. త్రిలోకంబులం గలగజతురంగావసకలరత్నంబులకును నీగృహం బాకరంబు గాదె?
పురందరువలన నై రావణోచ్చైఃశ్రవఃపారిజాతంబులును బ్రహ్మవలన హంసయుక్తం
బగుదివ్యవిమానంబును గుబేరువలన మహాపద్మనిధియును నభివలన నష్టానకమల
మాలికయు వరుణునివలనం గాంచనదండం బగుమహనీయచ్ఛత్రంబును బ్రజా
పతివలన రథోత్తమంబును మృత్యువువలన నుత్కృంతిత యనుశక్తియు నగ్ని
వలన నీలకౌశేయవసంబులు నాదిగాఁ గలసమస్తవస్తురత్నంబులును బరాక్రమం
బునం బురుషరత్నంబు వైననీ వాక్రమించుటకు మెఱుంగు వెట్టిన ట్లుండం నీస్త్రీ
రత్నంబు పరిగ్రహింపు మని చెప్పినఁ జండముం డాసురులవచనంబులు విని శుం
భుండు సుగ్రీవుం డనుదూతం బిలిచి నీ వదేవికడ కరిగి యది యెట్లు ప్రీతిచిత్తయై
చనుదెంచు నట్లు నాపలుకులుగాఁ జెప్పి తోడ్కొని రమ్మని పంపిన మహాప్రసాదం
బని వాడు హిమవంతంబునకుం బోయి యక్కొకిం గని మధురవాక్యంబుల
ని ట్లనియె.

141

—● దేవి యెదుట దుగ్రీవుఁ డపశుంభదూత బిష్ణునరాయణారము

కా. దేవీ ! శుంభునిదూత నే నతడు పుత్తైంచె న్నినుం గోరి బా
హువీర్యత్కటశౌర్యనిర్జితసమస్తాతిత్యధికావళిమా

దావిన్యస్తనిజైకశాసముడు గాఢశ్రీశుః దై యొప్పునా
దేవద్విట్పరివాక్యరీతి విను మథి నైప్పెద న్ని కొగిన్.

142

సీ. నాయధీనంబులు నాకాదిలోకము లతివ! మవ్యశవర్తు లమరు తెల్ల
యాగభాగము లెన్ని యన్నియు నస్తదీయములు సమ స్తరత్నములు నిధులు
మామకంబులు వార్ధిమథనోద్భవము లైనగజరత్నహయరత్నకల్పకములు
కప్పు మిచ్చి సురేంద్రుఁ డెప్పుడు సేవించు దగ నన్ను దివిజగంధర్వవన్న

ఆ. గాదులందుఁ గలుగుసఖిలరత్నములు నా,యందు నున్నయవి మహావిభూతిఁ
ద్రిభువనముల సీవు దేవి! యువతిరత్న, భూత! రత్న రత్న భుజుల మగుట. 143

ఉ. క్రవ్వుఁ నేగుదెంచి యనురాగ మెల్ప్పుగ నన్ను నొండె నా
తమ్ము నిశుంభు నొండె బ్రమదం బెసుగ న్వరియించి లీల సా
ఖ్యమ్ముల కెల్ల నీన కుదు రై యసమానవిభూతిఁ శ్రీతితో
నిమ్ముల సర్వలోకములు నేలుచు సుండుట యెంత యొప్పుకో! 144

వ. ఇంతయు సీవు మనంబున నాలోచించి మత్పరిగ్రహంబు నొందుట మే లని
శుంభుండు సీకుం జెప్పు మనినవచనంబు లివి యనవుడు జగదేకధారిణియు
భద్రయు దుర్గయు ననంబగు నవ్వరమేశ్వరి గంభీరాంతస్త్రితమధురవచన
యగుచు దూత కిట్లనియె. 145

ఉ. నీవచనంబు దర్శయను నిక్కము బొంకెనునట్టివాడవే
సీవు! త్రిలోకభర్త మహనీయుండు శుంభుండు గేవలుండె! ద
ర్పాహూఁ దానిశుంభుండును నట్టిడ యల్పులె వార లైన ము
న్నే విను మోస పోయి మది నిట్లని యొక్కప్రతిజ్ఞఁ జేసితిన్. 146

క. ఎవ్వఁడు జయించు న న్నని, నెవ్వఁడు మదర్ప మడఁచు నేడైతిమెయి నా
కెవ్వఁడు జగమును బ్రతిబలు, డవ్వీచుని కేను భార్య నగుదు స్ప్రీతిన్. 147

ఉ. కావున శుంభుఁ డొండె భుజగర్వ మెల్పు నిశుంభుఁ డొండె నో
రీ! కెస వచ్చి న న్గెలిచి ప్రీతిమెయి న్వరియించుఁ గాక తా
నావుడు దూత యెల్లి యిటు నాయెదుర న్నదలీల బల్కుదే
దేవి! జగంబునం గలదె ధీరత నెవ్వఁడు వారి మార్కొనన్? 148

వ. మఱియు వారలకుం గలదైత్యవీరులకు సమరంబున నెదుర దేవతలుం జాల రనిన
నబల వైననీచాలమి చెప్పు నేల. 149

చ. సురపతి దొడ్డి దేవతలు శుంభనిశుంభముఖోగ్రదానవే
శ్వరులకుఁ బాలుచుండుదురు సంగరభూముల నాడుదాన వీ
వరయగ నట్టిదోర్బలపరాక్రమభీకరు లైనవారి ను
ద్ధరగతి నెట్లు మార్కొనియెదో కడు వింతలు పుట్టె నీతల్. 150

క. చనుదెమ్ము నాపలుకె విని, దనుజేంద్రులకడకు రాక తక్కిన నెల్లు

జనుదెంచెనపు సుమీ వడి, దనుజులు తల వట్టి యీడ్వ దైన్యముతోడన్. 151

తే. అనిన నద్దేవి నీచెప్పినట్టు లాసు, రారు లొనరింప జాలెడువార దాన
గొఱత లే దేమి నేయుదు నెటుగ కిట్టి, ప్రతి న పట్టితి నే విచారంబు దక్కి.

— డేవి ధూమ్రలోచనుని వానినైనయ్యమును గుహరించుట —

వ. నీవు పోయి నాచెప్పినవిధం బంతయు మీయసురేంద్రున కెఱింగింపు మతం
దెయ్యది కర్ణం బని యొకరుచ్చుం గాక యనిన మాత సముత్థితైమర్షం డగుచుం జని
శుంభునకు సవిస్తరంబుగా నద్దేవివచనంబులు విన్నవించిన నానక్తంచరవగుండు
గోపించి ధూమ్రలోచనుం బిలిచి నీవు దనుజునైనయ్యసహితంబు రయంబున నరిగి
యాదుష్టవధూటిం చలవట్టి యీడ్వికొని రమ్ము దాని కడ్డము పడ నెవ్వరు వచ్చిన
సమయింపు మనిన నమ్మహాసురుండు పట్టిసహస్రాసురవీరపరివృతుం డై యేగి
తుహినాచలంబున నున్నయద్దేవిం గని యెలుంగెట్టి దేవీ! వేగ శుంభనిశుంభుల
పాలికి రమ్ము ప్రియంబున రాక తక్కినం గచాక్షణం బొచరించి నిన్ను నవశ్యముం
గొనిపోదు ననిన నద్దేవి యి ట్లనియె. 153

క. బలియుండు పంపగ వచ్చిన, బలచంతుడ వీవు దనుజులయుతుడవు నీ
బలిమిమెయిం గొని పోవుదు, ఖలుడవు ని న్నేమి నేయగల నే నబలన్. 154

చ. అనవుడు ధూమ్రలోచనుమహాసురుం డంబిక బట్ట నగ్గలిం
చిన బటుహుంకృతిం దనుజుఁ జెచ్చెన నంబిక నీటు నేనె జే
సిన గని వానినైనయ్యము విశృంఖలవిక్రమలీల దేవివై
సునిశితబాణపక్షి పరశురజవృక్షము పర్వః జేసినన్. 155

సీ. చటులసటాటోపటుతరకోపవిస్ఫురణంబు లె గగ నిష్ఠురకవంబు
చెలంగంగ నద్దేవిసింహంబు దైత్యనైనయ్యముమీఁదఁ జండరయమున నుటికి
కరతాడనంబులఁ జరణతాడనముల ముఖతాడనంబుల నఖివిదార
ణంబుల సమరాంగణంబున దానవాంగములు దుత్తునియలు తుమురు పొడియు

తే. వ్రయ్య లై కూలుచుండ మర్వారలీల, గెరలి నెత్తురు గ్రోలుచు గేలి సలిపి
వ్రేలుమిడి నబ్బలము లెల్ల నేలఁ గలపె, బహువిధోగ్రవధక్రియాపాటవమున.

వ. అంత. 157

క. అంతయు శుంభుండు విచి నేత్రాంతంబులఁ గెంపు మెఱయ నవుడు గఱచుచు
స్వాంతము నితాంతతోపా, క్రాంతముగాఁ జండముండఘనదానవులన్. 158

ఆ. పిలిచి మీరు సకలబలసమన్వితుల రై, యరిగి దుష్ట యైనయవ్యధూటి
నలపు చలము మెఱయఁ దలవట్టియీడ్వి తెండొండె నంటఁ గట్టి తెందు పొందు.

క. మొనసి యని చేసె నేనియు, సునిశితశస్త్రాస్త్రతతులసాంపునఁ దద్వా
హనముఁ జొలియించి చండిక, దునియలు కావింపు డధికదోర్బలీలన్. 160

కాళి చండముండుల ఖండించుట

మ. అని దై తేయ్యంద్రుడు పంచిన స్థానంతో నాచండముండాసురు
ల్లనశస్త్రాస్త్రకరాళహస్తు లయి నాగస్యందనాశ్వాధిరూ
ఢనికాటోగ్ర బలంబుతోడ నవగాఢసూర్తిమై నేగి కాం
చనచంచన్నరమ్యశృంగవిలసచ్చలైంద్రసానుస్థితన్.

161

చ. చిలునగ వెంతయు నైఱయ సింహముపైఁ జెలువొందుదేవి నే
డైఱఁ గని చండముండముఖదేవవిరోధులు చుట్టు ముట్టి యం
దలును గడంగి పట్టుకొనఁ దద్దయు దాసినఁ జూడ్కుల నిడుం
గులు లేనగంగ వక్షమునఁ గోఁముఁ జండిక దాల్చె దాల్చినన్.

162

సీ. ఆఱోపమునజేసి యంబికవదన మప్పుడు నీలవల్లవిస్ఫురణ నొందె
వికటభయంకర భ్రుకుటిక మైనతత్ఫలభాగంబునఁ గాళి యనగ
నొకదేవి ఖడ్గబాణోగ్రవిచిత్రఖట్వాంగధారిణియు జహ్వగ్రలిహ్య
మానాధరోష్ఠయు నానిమ్మతామ్రకరాళనేత్రయును శార్దూలచర్మ

తే. వస్త్రయును శిరోమాలికావరవిభూషితయును శుష్కమాంసాంగియు దారుణాస్య
మండలయునై జనించి యజాండభండములయ నార్పుచు దైత్యసైన్యంబుజొచ్చి.

వ. కరాళవక్త్ర యగునవ్వుహాకాళి రౌద్రప్రభావంబునం గసిమసంగి కవిసి కాలు
బలంబుల మావంతులతో జోదులతోఁ బాన్యస్థుండులతోడ నేనుండుల రావు
తులతో గుఱ్ఱంబుల నొక్కేలన క్రుమ్మరించి యెత్తి వదనగహ్వరంబున వైచి
కొని సితనిశితదశనంబులం బెలుచ నమలి మ్రింగుచు నట్ల రిధికరధ్యసారధి
సహితంబు లగుచథంబుల రచనాంకురచ్ఛాతంబులు గావించి భక్షించుచుఁ
గెరలి కొందఱం దలలు వెఱికియుఁ గొందఱ మెడలు నులిమియుఁ గొందఱం
జరణంబులఁ జమరియుఁ గొందఱ బడఁదాకియుఁ బలుదెఱంగుల నులుము
నేయుచుం బ్రతిపీరులు ప్రయోగించువివిధాస్త్రశస్త్రవ్రాతంబులు నోరు దెఱచి
త్రొక్కినుచు మఱియు ఖడ్గఖండనఖట్వాంగతాడనదంతఖాదనంబులం జతు
రంగంబులం బొలియించుచు నత్యంతఘోరం బగువిహారంబు సలుపుచుండ
నేకక్షణంబునం దమనేన యంతయు నశించినం గోపించి చండుండు ప్రచండ
భీమకాండంబుల నాభీమాక్షిం గప్పె ముండాసురుండు ప్రదీప్తంబు లగుచక్రం
బులు నిగిడింప నడ్దేవి యాననకుహారంబుఁ బ్రవేశించుచుం బ్రభామండలమండిత
బహుమార్తాండమండలంబుల విడంబించె నప్పు డాభైరవి సింహనాదాట్టహా
సంబులు చెలంగ దంతదీప్తులు వెలుంగ సింగంబుమీఁదనుండి లంఘించి వెండ్రుక
లాడిసిపట్టి తిగిచి మండలాగ్రంబునం జండముండులశరంబులు ఖండించి యార్చిన
హతావశిష్టంబు లగుతదీప్తులు వెలుంగ సింగంబుమీఁదనుండి లంఘించి వెండ్రుక
లాడిసిపట్టి తిగిచి మండలాగ్రంబునం జండముండులశరంబులు ఖండించి యార్చిన
హతావశిష్టంబు లగుతదీప్తులు వెలుంగ సింగంబుమీఁదనుండి లంఘించి వెండ్రుక
లాడిసిపట్టి తిగిచి మండలాగ్రంబునం జండముండులశరంబులు ఖండించి యార్చిన

మఖంబునకు బశువు లైనచండముండులు వీరె నాచేత నిహతు లై రింక శుంభుని శుంభులం దెగటార్చుట నీపని యనిన నప్పురమేశ్వరి హర్షించి మృదుమధుర వాక్యంబులం జంఝికతోడ దేవీ! నీవు చండముండులం జంపితివి గాన జాముండాభిధానంబున జగంబుల బ్రఖ్యాత వగు దనియె నంత. 164

తే. చండముండదానవులును సర్వనై న్యములును జంఝికచే నట్లు వొలియుటయును శుంభు డతికోపసంరంభజృంభితాంత, పంగుం దై యష్ట దండనాయకుల జాచి.

— శుంభునిశుభులు యుద్ధసన్నద్ధు లగుట —

వ. పడశీతి భేరదై త్యమలసంభవులును జతురశీతి భేరికంబుకులసంభవులును బంచా శతోక్త్యుద్బుధాసుకులసంభవులును శతకోటి భేరసూ మ్రకులసంభవులును గాల కులు దౌప్యాదులు హాస్యస్వలు గాలకేసులును నైనరాక్షసు లెల్ల నాయాజ్ఞ దప్పక యిప్పుడు. 166

సీ. సమరంబునకు గడు సన్నద్ధు లై వేగ తమతమసర్వనై న్యములతోడఁ జనుదెంచునది యని వసుజేశ్వరుఁడు చెప్పి నానాసహస్ర సేనాసమేతుఁ దై ఘోరరణకుతూహలమున పెడలె శుద్ధతలీల జగములు తల్లడిల్ల నమ్రోహరము గాంచి యంబిక మెయి వెంచి నిజశింఢనీధ్వని నింగి నించె

తే. సింగ మత్యుగ్గ నాడంబు నేసె దేవ, గంటమ్రోత యారవముల రెంటి మ్రంగె గాళియును వివృతానోద్ధతకరాళ, రావమున చిక్కింబుల స్రచ్చె గెరలి. 167

క. భీకర మగుతన్నాదం, బాకర్ణించి నలుదెసఁ నడరి కుఱితు లై యాకాశకిసింహంబును, నాకాళిం దెరల జేసి కమ్ములవెల్లిన్. 168

— శస్త్రమౌళిక లావ్యునిండు —

క. ఆనమయంబున దేవి మృహాసుకులం జంహ సురల సమహమవిజయో ద్భాసితులఁ జేయ శివప్రగ్ధాసగుహచక్రి వాసవాదులశక్తుల్. 169

క. వారలతమవుల వెలువడి, వారలచిహ్నములు దాల్చి వారలబలతే బోరూపంబులతో నా, స్వరవికడ నిలిచె దనుజభంజనరీతిన్. 170

సీ. ఆబోతు నెక్కి శూలాయుధశఃఫణిభూష మహేశ్వరి పాలుపు మిగిలె హంసవిమానస్థు యై యక్షసూత్రకమండలుపాణి బ్రహ్మణి మెఱసె గేల శక్తి ధరించి లీల మయూరసమారూఢ కౌమారి యతశయిల్లె నైరావణంబుపై నైంద్రి చే గులిశంబు దనర వేగన్నులు తాల్చి యొప్పె

తే. గరుడమీద వైష్ణవి గదాభద్రశంఖ, చక్రములు కరంబుల నుండ జాల నమరె నఖసటాస్ఫుర్తి జెలువొందెనారసింహి, రౌద్రదంష్ట్రస్యరుచులవారాహివెలిగె.

క. హరు డయ్యెద్దురచేతం, బరివృత్తు దై యప్పు డసురబలముల నెల్లం వారిగొను మని చండికకుం, గర మనురాగమున జెప్పె గ్రక్కున సంతన్. 172

— చండికాదేవి సమరస్పృహ యై రాక్షససైన్యమున కెండెదుట —

- సీ. నిఘ్నరబహుశివానినదంబు చెలంగంగ నాచండితనువునం దధికభీష
ణాకార యొకశక్తి యావిర్భవించి యాశంభుతో శుంభనిశుంభఘోర
దైతేయులొద్దకు దూత వై చని యిట్లు లనుము నీ వసురులు వినుచు నుండ
భువనత్రయంబును బురుహూతునకు నిచ్చి యమరులహవ్యభాగములు విడిచి
- ఆ. బ్రతుకవలతు రేని బాతాళమునకుఁ బొం, బొల్ల కని యొనగ్గునుక్కు గలిగె
నేని నటిమి నడుపుఁ డిపుడు మీమాంసము, ద్విని మదీయశివలు తృప్తి బొందు.
- వ. అని పంచిన శివుండు దూత యై చనియె నది నిమిత్తంబుగా నద్దేవి శివదూతి యను
నామంబునం బ్రఖ్యాతి యయ్యె నయ్యసురేశ్వరుం డపురమేశ్వరుండు చెప్పిన
వచనంబులు విని సుకుమారక కోపాటోపంబున నురవణించి యాకాత్యాయని
మీఁద నిశితశరశక్తివృష్టి గురిసిన నద్దేవి కోపించి గొనయంబు సారిచి ప్రచండ
కోదండ ప్రవిముక్తకాండంబుల నచ్చర్చుం బవలీల నడంగించె నప్పు డద్దేవిముందట
నిలిచి కాళికాదేవి త్రిశూలదళనంబులను ఖట్వాంగ ప్రహారంబులను బ్రతిబలం
బులు బడలుపడం బఱపె బ్రహ్మశి కమండలు జలక్షేపణంబున నసురుల నిహత
తేజోవీర్యులం గావించె మాహేశ్వరి త్రిశూలంబును వైష్ణవి చక్రంబును
గౌమారి శక్తియు నైంద్రి వజ్రంబును నడరించి యవక్రవిక్రమక్రియాపాటవం
బులు చూపిన నమృహాసురులు కీలాలవ్వ భార లెసంగ మహీతలంబున శతసహస్ర
సంఖ్యలు గూలిరి మఱియును. 174
- క. దారుణశితదంష్ట్రాంకుర, దారణముల ఘోరచక్రదళనమ్ముల వి
స్ఫారశితేతుండనిహతుల, వారాహి సురారివీరవర్గముఁ దునిమెన్. 175
- క. ఘోరనినదంబు దశదిక్పూరిత మై చెలంగ సమరభూమి నసురులం
గ్రూరనఖంబుల బలువిడిఁ, డీరుచు నమలుచును నారసింహి చరించెన్. 176
- ఉ. చండతరాట్టహాసము విశాతటము ల్వగులంప నార్చి యు
ద్ధండరయంబున న్లవీ దానవుల నివదూతి గూల్చుచు
స్థండలు మ్రింగుచు నైరి కయ్యము సేయఁ దొడంగె నిట్లు లాం
దొండ చెలంగి మాతృగణ ముగ్రత దైత్యులఁ బిల్కుమాప్పుగన్. 177
- ఉ. మాతృగణంబుకోల్లకు మార్కొన నోడి సురారిపై నిక
వ్రాతము పాటిన న్లని పరాక్రమదుర్ధముఁ డుగ్రవీర్యవి
ఖ్యాతుఁడు రక్షబీజుఁడు సగర్వముగా గద చే నమర్చి రా
ద్రాతశయం బెలర్ప వెస నైంద్రి గడు న్వడిఁ దాకె దాకినన్. 178
- సీ. జృంభించి మాహేంద్రి దంభోలి నాదైత్యవీరుని గడు బెట్టు వ్రేయుటయును
శతమునఁ దొరగినవిరతతోఁ జితబిందుఁడతఁడు లెన్ని యన్నింటఁ దర్జుణంబ

యాకారభూరిశౌర్యంబుల రక్షబీజనియట్టిదనుజులు ఘనులు పుట్టి
మాతృగణంబుతో మహితహేతి వ్రాతసంపాతభీషణసమరకేలి

తే. నేయ మఱియును దనుజునిశిరము వజ్రపాతముగా నైంది యేయుడు నగ్గలముగ
నెత్తు రొలకిన రక్కసి మొత్తములు సహస్రసంఖ్యము లం దుదయంబు లయ్యె.

వ. అయినం గని కోపించి యొక్కట నురవడించి.

180

సీ. ఆరక్షబీజం జక్రాహత నొంచె వైష్ణవి యపు డైంది వజ్రమున నేసె
బ్రహ్మాణి నొప్పించె బ్రహ్మదండమున నలి గాంగ గంగ మోడె నారసింహి
మనశక్తి భిన్నాంగుఁ గావించెఁ గౌమారి లీల మాసే శ్వరి శూలదళిత
వతుని గాఁ జేసె వారాహి ఖడ్గతాడితుఁ గా నొనర్చె నద్దిబిజుఁ డించు

తే. కయుఁ జలింపక పటుగదాఘాతమున రయమున నొప్పించి యింపఱి నార్చి పేర్చె
మాతృగణము సక్రోధమై మఱియు వాని, పైంది శూలశక్త్యాదులుపఱిపుటయును.

ఉ. రక్కసు భూరిదేహమున రక్షకనౌఘము గ్రమ్మి చూడఁగా
నక్కజ మై ధరం మోరిగె నందు జనించి యనేకదైత్యు లే
దిక్కున దార యై జగము దీటుకొనం గడు నిండఁ బరివ్స
నైక్కస మంది యెంతయును విహ్వలు లైరి నిలింపు లందఱున్.

182

వ. అట్లు విషణ్ణు లగునమరుల నాలోకించి యాచంకిక మహాకాళితో దేవీ! నీవు
వదనంబు విస్తీర్ణంబు గావించి మదీయశస్త్రపాతసంభూతం బగు రక్షబీజదైతేయ
వ్రాతంబునల్ల రయంబున భక్షింపు మీరాక్షసుం డంతం బరిక్షిణశోణితుం డై
సంక్షయంబు నొందు నని చెప్పి యప్పురమేశ్వరి త్రిశూలంబున సయ్యాభీలదానవుం
బొడిచినం దదంగంబునం గీలాపూరంబు మోరంగినం గోపించి వాడునుం గదా
దండంబునం గదిసి వ్రేసిన జంకికకు వేసిన జేయం జాల దయ్యె నప్పుడు.

183

లయగ్రాహి—

స్థూలతనుకాళిమ విశాలలయకాలఘన
సీలరుచిజాలముల నాటగొన నేత్ర
జ్వాలలను శూలకరవాలఘ్నణిమాటకలు
నోలి దనమ్రాల శీఖిపోలిక వెలుంగ
దూలి పదతాలహార జాల దివి గూల గడు
వాలి మదలీల నవలీల విగళత్కి
లాల మొగి గ్రోలుచు గరాలగళి గ్రాలుచును
గాళి దనుకాళి వెన నాలమున మ్రొంగన్.

184

ఉ. కాళి కరాళ మైనముఖగహ్వరము న్నడు విచ్చి యిట్లు లా
భీలత రక్షబీజమెయిఁ బెల్లగఁ గ్రవ్విను క్త మంతయు

- గ్రీలగ దేవి వెండియును గ్రూతరాయధరాజి గ్రమ్మిన
స్థూలై నర క్తదేవఁ డయి కుంభిని నర్దుజుండు భూవరా ! 184
- ఆ. రక్తబీజఁ డిట్లు రణమునఁ గూలిన, నతులహర్షభరితు లైరి సురలు
నర్తనంబుఁ జేసె నలి మాతృగణ మస్స, క్షానజనితమదవికారలీల. 186
- వ. అని చెప్పిన విని సురభుండు మునీశ్వరున కి ట్లనియె. 187

— శాంభవి నిశుంభుని పథిఁచుట —

- తే. నీవు చెప్పినయన్ముహదేవిచరిత్రమును మహాత్త్వము విస్మయ మొనరఁ జేసె
నట్లు రక్తబీజఁడు హతుఁ డైన శుంభుఁడును నిశుంభుండు నె ట్తైరి మునివరేణ్య! 188
- చ. అనిన మునీంధ్రుఁ డిట్లు లను నట్లు రణావని రక్తబీజఁడు
స్థ నవతురంగసైన్యమును గ్రాగిన శుంభనిశుంభు లుగ్రకో
పను లయి రా నిశుంభుఁ డతభైరవసైన్యసమేతుఁ డై రయం
బునఁ గవినె స్ఫురాక్రమము పొందిరి పోవఁగ చేవిపై వడిన్. 189
- తే. అతనిముందట బార్శ్వంబునంబోఁ బిలువ
నొక్కయుమ్మడిఁ బెక్కండు గుక్కు మిగిలి
యురువడించిరి దేవిపై సుగ్రదనుజు
లొదవువేరల్కఁ బెదవు లొండొండ యదర. 190
- వ. అప్పుడు. 191
- మహాస్రగధ. పొలియింతు న్దేవి నంచు న్భజిబలపటువిస్ఫూర్తిమై దాకె శుంభుం
డలుకం దన్తాత్పర్యం బడఁగ గవినె ని ట్లన్నయు న్దమ్ముడు న్ని
శ్చలమేఘుద్వంద్యలీల న్యసముదయవర్షంబున న్గప్పిన ద్దే
వి లనస్కోదండముక్తావిరతతరము లావృష్టి మ్రొంగంగఁ జేసెన్. 192
- ఉ. చేసి నిశాతబాణములఁ జెచ్చెర వారల నోవ్వఁ జేసిన
న్దాసిలి యానిశుంభు డతిగర్వమున న్దరవాలచర్తరు
గ్భాసితపాణి నై కదిసి భైరవిసింహముమస్తకంబు దా
వ్రేసిన దేవియుం దునియ వేసె నని న్నెస్వ ఖడ్గచర్మముల్. 193
- క. వాలుం బలుకయుఁ దుము రై, రాలినఁ బలుశక్తి వైచె రాక్షసవరుఁ డా
భీలముగ దాని బటుదో, ర్గిలం జక్రమున దేవి రెండుగ నటకన్. 194
- ఉ. శూలముఁ ద్రిప్పి యార్చుచు నిశుంభుండు వైచిన దాని జూర్ణ మై
తూలంగఁ జేసె దేవి నిజదోగపటుముష్టిహతి న్నిశాటుఁ డా
భీలముగఁ జెలంగి గద బె ట్టడరించిన జండికాభుజా
శూలముచేత నగ్గదయు సొంపటి నీ యి పోయె భూవరా! 195
- మూలిని. అలుకఁ బరశుహస్తం దై కమ స్వీక థాత్రీ
తల మద్రువగ నుద్యద్రాద్రత స్వచ్ఛుదైత్య

నృలువడి బడ నేనె నైపురవాటోపలీల
జ్జ్వలగి నిశితబాణశ్రేణి నద్దేవి యంతన్.

196

సీ. దర్పదుర్గముఁ దై నతమ్ముఁ డిమ్మెయి రణస్థలమున సోలిను దగ్ధ యలిగి
శుంభుండు చండికసాం పడఁగింపగఁ జూచి రథం బెక్కి సునిశితోజ్జ్వ
లాయుధస్ఫురితబాహుప్తకం బాకాశ మంతయుఁ గప్పి భయంకరముగఁ
జనుచేరఁ గని దేవి సకలారిసైనృతేజగిప్రాణములు మ్రొంగఁ జాలునట్టి

తే. శంఖరవమున శింజినీస్వనమునను బ్రచండఘంటాస్వనంబున సకలదిశలు
చెవుడు పడఁ జేసె వాహనసింహమడరి, చలఁగె గజములు మదమఱి చేష్టలుడుగ.

వ. ఆప్పడు.

198

క. కాళి యెగసి యిరుగేలను, నేలయు నింగియును వ్రేయ నిష్ఠురవ మా
భీలముగఁ జెలఁగె ముందరి, కోలాహలరవము తెల్లఁ గుంతితములుగన్.

199

తే. చేసె శివదూతి తీవ్రాట్టహాస మప్పు, డారవంబును విని శుంభుఁ డధికరోష
దీప్తుఁ డగుటయు నంబికాదేవి వాని, చట దురాత్మక నిలు నిలు మని యదల్పె.

వ. ఆప్పు డంబరంబునఁబండి యమరు లద్దేవిం గెలు గెలు మని దీవించి రానక్తంచర
వరుం డనలజ్వాలాక రాళ యగుశక్తి నిగిడించిన నంబిక మహోల్కాభాతిం బొడి
గేసిన సంరంభజృంభితుం దై శుంభుండు త్రిభువనకుహరంబు నిండి నిజసింహ
నాదంబున ఘూర్ణిల్ల విలయసమయనిర్ఘాతఘోరంబు గా నార్చె నంత.

201

తే. శతసహస్ర సంఖ్య లమితశరము లుగ్ర, లీలఁ దునుమాడుచును రణకేళి సలిపి
రసురనాథుడు దేవియు నంత దేవి, శుంభుచుర ముచ్చిపో వైచె శూలమెత్తి.

202

తే. వై చుటయు రక్కసుఁడు నేల వ్రాలి సాగసె
మున్ను దివ్యాస్త్రహతి మూర్ఛ మునిగినట్టి
యానిశుంభుండు దెప్పిటి యంత నొంచె
సింహమును దేవి గాళిని శితశరముల.

203

శా. శుంభుం డంతట మూర్ఛ దేటి బదివే ల్బుంభదృఢజంబు ల్రణా
రంభస్ఫూర్తి యెలర్పఁ దాల్చి బహుచక్రశ్రేణి నద్దేవి సం
రంభం బెడఁగఁ గప్పినం బటుశర వ్రాతంబునఁ జక్రము
ల్బంభిన్నంబులు చేసి తద్విశిఖము ల్పండించె గాండంబులన్.

204

ఉ. అంత నిశుంభుఁ డెంతయు రయంబున జండికఁ జంపుతోప మ
త్యంతము గాగ వ్రేసె గద నాగద దేవి కృపాఃః ద్రుంచె వా
డంతట బోక చే నతిభయంకరశూలము దాల్చివచ్చుడు
ద్దాంతట జూచి శూలమున వ్రచ్చె సురేశ్వరి వానివడుమున్.

205

వ. ఆట్లు భిన్నవక్తుం దై పడిననిశుంభునిహృదయంబుననుండి మహాబలపరాక్రమ
ధురంధరుం డొక్కపురుషుండు నిలు నిలు మని యదల్పుచు వెలువడినం

జూచి యొత్తిలి నవ్వుచు నంబిక వానిశిరంబు గరవాలంబున నటికిన నతండు
పుడమిం బడియె నప్పుడు సింహఖగనఖరదంష్ట్రాంకురవిదారణవిహరణంబులను గాళిక
క రాళకర వాలవిదళనభేలనంబులను శివదూతనిశాతహేతి పాతవినోదంబులను
గౌమారిశితభయంకరశక్తిప్రహారవిహారంబులను మాహేశ్వరిమహితత్రిశూలా
భీలహననలీలలను వారాహప్రచండతుండఖండనహేళనంబులను వైష్ణవినిర్వ
క్రచక్రవిక్రమక్రీడలను మాహేంద్రమహనీయకులిశధారానికర్తనమర్దనంబు
లను బ్రహ్మణిమంత్రపూతకమండలుజలక్షేపణాటోపంబులను సంగరాంగణం
బునం గపాలంబులు పగిలియు ఫాలంబులు నొగిలియుఁ గరంబులు త్రెస్సియు
నురంబులు న్రస్సియు మెడలు దుసిసియుఁ దొడలు మురిసియుఁ గండలు రాలియు
గుండెలు గూలియు రూపు లడంగియు నేపులు మడంగియు నేకక్షణంబున నాక్షణ
దాచరప్రకరంబు సంక్షయంబు నొందె నట్టియెడ శుంభుండు ప్రాణదృశుం
డగుతమ్ముండు నిశుంభుండును సకలనైవ్యంబులు సమసినం జూచి కోపించి యంబి
కకు నిట్లనియె.

206

క. ఓరులభుజబలము ప్రాప్తున, దర మొనరించెదవు గాక దోర్బలలీలా
స్ఫురణము నీ కెక్కడి దుష్టుర మగుగర్వంబు విడువు తోయజవదనా!

207

— శాంభవి కుంభుఁ జంపుట —

తే. అనిన దేవి జగత్రితయంబునందు, నే నొకర్తన కాని నా కితర మైన [బొచ్చె.
మూర్తి యెందు నెపుడు లేదు మూర్ఖ! చూడు, మద్విభూతులు నాయందు మగుడఁ
వ. అని పలికిన బ్రహ్మణీ ప్రముఖదేవీసముదయం బంబికదేహంబునంద లయంబు నొంది
నం జండిక యొక్కతియె నిలిచి యే మదీయవిభూతింజేసి పెక్కురూపంబులు ధరి
యించితి నిప్పు డన్నియు నుపసంహరించి నే నొకర్త నై యున్నదాన దానవా
ధమా! నీ వింక నెందుఁ బోయెదు సుస్థిగుండ వగు మనియె నంత నయ్యిరువు
రకును దేవదానవులు చూచుచుండం ప్రభువనదారుణం బైనరణం బయ్యె
నవ్విధం బాకర్ణింపుము.

209

సీ. అంబిక వెన నేయునమితవిద్యాస్త్రంబు లణచె శుంభుండు ప్రత్యస్త్రనిహతి
నతఁ డడరించునానాస్త్రశస్త్రములు హంకారరవంబునఁ గ్రూచె దేవి
కెరలి యద్దనుజొండు శరశతోత్కరముల నప్పురమేశ్వరిః గప్పె గదిసి
కోపించి చండిక ఘోరంబు లైనబాణంబుల వానివి ల్నుటకీ వైచె

తే. ధనువుఁ దునిమి నసుర యుదగ్రశక్తి
పుచ్చుకొనుటయుఁ బటుచక్రమున రయమున
దానిఁ దునుమాడె భైరవి దానవుండు
గనలి యనిమిషేశ్వరిఁ బొరిగొన గడంగి.

210

మ. శతచంద్రోజ్జ్వలఖడ్గపాణి యయి రక్షస్సేనతోఁ జుట్టిన
ద్విజం గన్గొని యల్లి యంబిక వెన నీవ్రాశుగశ్రేణి నం
చితఖడ్గంబును జర్తముం దునిమి వాజివ్రాతముం గూల్చి యు
ద్ధతి సూతుం దెగటార్చి తేరు తుము రై ధాత్రిం బడ నేసినన్. 211

ఉ. దారుణముద్గరంబు గొని దైత్యుడు డాసిన దాని దేవి వి
స్ఫారశరంబుల న్నటకె బల్బిడి శుంభుడు దీప్తముష్టి నా
భైరవివక్షముం బొడువ బాహుతలంబున వ్రేసె వానివి
స్తారభజాంతరంబు వడిఁ జండిక వ్రేటున వాఁ డచేష్టు డై. 212

మ. పడి యాలోనన లేచి శుంభుడు బృహద్బాహుబలం బెప్పడం
గడు వేగంబున దేవి బట్టుకొనువీడ న్నీచికి న్నాటిన
స్వడి దోశ్శక్తు లెల్లవ బోరి రసమానస్ఫూర్త లంతంత నే
పడర న్నండికయు న్సురాహితుడు లోకాశ్చర్యసంపాదు లై. 213

ఆ. దనుజరాజతోడఁ దడవుగా నభమున, లీల మల్లయుద్ధకేల సలిపి
దేవి వాని జుట్టి త్రిప్పి రయంబున, నెత్తి వైచె వీక నిల చలింప. 214

క. ఊపుం డయ్యును దనుజుడు, లుప్తభుజాబల మెల్లర్ప లోన స్తుప్తి
ప్రాప్తిం జండికఁ బొరిగొన, సప్తార్చికిప్రతిమకోపసంఘంబుం దై. 215

వ. సింహనాదంబు సేయుచుం గవిసిన నమ్మహాభైరవి రూక్షేక్షణంబుల వాని
నిరీక్షించి. 216

క. శూలమున నురము ప్రచ్చిర, గూలె గతాసు డయి దైత్యకుంజరుఁ డంత
వైల్లారణ్యాభిద్వీపాలంకృత యైన నేల యల్లనాడన్. 217

వ. ఐవ్విధంబున ద్రిభువనకంటకుం డగుశుంభుడు చండికచేత నిహతుం డైన సకల
జగంబులు స్వస్థత్వంబు నొందె నదులు మార్గవాహిత్యంబు భజించె నంబరం బమల
త్వంబు నంగీకరించె వాయువులు సుగంధబంధురంబు లై సుడిసె దేవతలు మును
లునుం బరమానందంబునం దేలిరి దివ్యమందఁభులు మొరసె గంధర్వగీతంబులు
నస్సరోంగనారత్నసంబులు వర్తిల్లె బ్రభాకరుండు ప్రచురప్రభం బ్రజ్వరిల్లె
వహ్నులు శాంతత్వంబున వెలింగె దిగ్దంబులు మనోహరస్వరంబులు నిగిడించె
నంత. 218

— ౨౨ దేవతలు వారాయణిని మ్రతించుట —

క. పరమేశ్వరి శుంభుని నిటు, పొరిగొనిన వికాసితక్రపులకితతనముం
దరు లగుచు నింద్రశిఖిముఖ, సుర లందలు దేవి బొగడఁ జొచ్చిరి భక్తిన్. 219

క. శరణార్థులహృదయా ర్దులు, హరింతు జగములకుఁ దల్లి వై యుండుదు నీ
వరయఁ జరాచరముల కీశ్వరి వఖిలము గావుమీ ప్రసన్నదయ శివా ! 220

క. ధరణీరూపంబున నీ, వరయగ నాధారభూత వై త్రిజగముల
స్థరియింతు జలాకారత, స్థిరముగ నితకును దనువు నేయుదు తల్లీ! 221

తే. దేవి! వైష్ణవశక్తివి నీ వనంత, వీర్యమహానీయమూర్తి వీవిశ్వమునకు
బీజ మైసమహామాయ వీజగములు, మోహజలధి నీమహిమను మునుగుచుండు.

వ. దేవీ! సమస్తవిద్యలును సకలవనితలును నిఖిలజగంబులును నీభేదంబులు నీచేతన చేసి
సర్వంబును సంవాప్తంబై యున్నయది నీవు సర్వభూతాత్మికపు సర్వజనహృద
యంబులందును బుద్ధిరూపంబున సున్నదానపు భుక్తిముక్తిప్రదాయినివి నిన్ను
సంస్తుతించు దగుపరమోక్తు లెక్కడివి? నీమహిమ యెవ్వ రెఱుంగుదు? రని
మఱియును. 223

దండకము. శ్రీవిష్ణుశక్తి! జగన్మూలశక్తి! త్రిశక్తి! మహాశక్తి! నారాయణీ! దేవి!
మామ్రొక్కు గైకొమ్ము కాష్ఠాదికాలస్వరూపంబులం జేసి పాకంబు గావించి
లోకంబుల స్త్రింగునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము సర్వస్థితిధ్వంస
నంబు ల్పొనర్ప నిమిత్తంబై త్రైగుణ్యమూర్తి! జగన్నితసత్త్విర్తి! నారాయణీ!
దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము రమ్యాక్షసూత్రాదిచిహ్నవలం దాల్చి హంసంబు
వై నీవు బ్రహ్మణి వై యుప్పు నారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము
వాలుం ద్రిశూలంబుఁ గేల న్వెలుంగంగ బాలేందుకోచు ల్జటాలంకృతిం జేయ
మాహేశ్వరీమూర్తిఁ బెంపారి యాబోతుమిఁద న్వెలుంగొందునారాయణీ!
దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము హస్తముల స్వక్రశంఖాదిలోకప్రశస్తాయుధము
లెఱుంగారఁ గా వైష్ణవీరూపలీల నివహించు గైకొన్ననారాయణీ! దేవి!
మామ్రొక్కు గైకొమ్ము రాజన్యయాంబుఁ దేజంబుతో నెక్కి చే శక్తి శోభిల్లఁ
గొమారి వై పొల్చునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము వారాహి వై యేక
దంష్ట్రంబున నీవు ధాతృతలం బెత్తి శ్రీనారసింహకృతికా దైత్యులం ద్రుంచి
లోకైకరహిదిధి ధ్వజ వై నట్టినారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము
మాదాకిరీటంబు దోర్బజము ప్రబజ్జరిల్లంగ వేగన్నులుం గ్రాల పృతాది
వీరారులం ద్రుంచి మాహేంద్రి వై యున్ననారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు
గైకొమ్ము శ్రీకంఠదూతీ! శివా! ఘోరనాదంబు మ్రోయంగ దైతేయులం జంపి
యుగ్రాజు జెల్వారునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము దంష్ట్రకరాళాన
నంబు నిర్రోమాలికాదీ ప్తిజాలంబును నేజరిల్లంగ సంగ్రామరంగంబునం జండముం
దాదులం గిట్టి చెండాడి చానుండ వై మేదిని న్బెంపున స్త్రీలునారాయణీ! దేవి!
మామ్రొక్కు గైకొమ్ము లక్ష్మీస్వధాపుష్టిలజ్జామహారాత్రివిద్యాదిరూపంబుల
సూర్యుల వై యుండుమేధావిభూతీ! శివా! వాణి! శర్వాణి! నారాయణీ! దేవి!
మామ్రొక్కు గైకొమ్ము సర్వంబునం బాణిపాదాస్యము ల్లి సర్వంబున స్పీర్ష
నేత్రంగము ల్లి సర్వంబున న్నాసికాకర్ణము ల్లి సర్వంబు నీ వై నసర్వేశ్వరీ!

సర్వశక్త్యాత్మికా! సర్వరూపా! మహాదుర్గ! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము మమ్మరి
రక్షింపు ముక్కన్నులం జాల జెన్నందు నీమోముకాత్యాయనీ! మమ్ము నే
భీతియుం బొందకుండంగ రక్షించు రక్షోగణాభీల మై నీదుకూలంబు శ్రీభద్ర
కాళీ! మముం దాన రక్షించు నాచంబున న్నిక్కు లల్లార్పు నీకుంట దోపంబులం
దోలి మ మ్మెప్పు రక్షించు న క్తంచర శ్రేణిర క్తంబునం దోగి కంజాయ రంజిల్లు నీ
వాలు మ మ్మేలుచు న్నేలు గావించు రోగంబులం బాచి రాగంబుతో నీవు
మాకుం బ్రసాదింపు సంతృప్త వై యిష్టకామంబు లేప్రాద్దు దేవీ! నిను న్భక్తి
నేవించునన్భక్తసంఘంబు లెన్నండు నేదుఃఖము ల్పొంద కేబాధలం జెంద కానంద
లీల న్సుఖం బుండఁ గాంచు న్నమ న్నైకభద్రా! నమ న్నైకపుణ్యా! నమస్తే నమస్తే
నమః.

224

ఉ. ధర్మవిరోధు లైనబహుదైత్యుల జంప ననేకరూపము
లేర్పిమెయి స్థించి యిటు భీమరణం బొనరించి గెల్చి తీ
నిర్మలభూతిమై నెగడ నేర్పరి యెవ్వతె నీవు దక్క దుః
ఖోర్తికరాశిసంస్పృతపయోనిధిబాడబమూర్తి! యంచికా!

225

సీ. సకలవిద్యాశాస్త్రసరసకావ్యంబులయం దెల్ల నీవు చెల్వొందియుండు
దమితమమత్సరగర్తమహాతమంబున ద్రిప్పు దీవిశ్వంబు దేవి! నీవ
యెచట రాక్షసగణం బెచట హోత్కరం బెచట శాస్త్రవచయం బెచట నభి
యెచట దావానలం బెచట ద్విరకోటి యతిభీతి బుట్టించు నచట నుండి

తే. విశ్వమును నీవ రక్షింతు విశ్వమునకు, నీశ్వరివి నీన విశ్వంబు నీవ తాల్తు
నీవు విశ్వేశవంద్యవు నీకు భక్తి, బ్రణతు లగువారు విశ్వేశవనవి గంద్రు. 226

ఉ. భీతుల మైనమమ్ము గృహపెంపున నెప్పుడు గాచినట్లు సం
ప్రీతి బ్రసన్న వై యసురబృందము గ్రాచుచు గావు మమ్ము నీ
భూతి వెలుంగ నెప్పుడును బూని జగంబుల గల్లమేఘజో
త్పాతమహోహర్గదురితంబు లడంపుము తల్లి! శాంభవీ!

227

తే. విశ్వవిశ్వాత్తిహాసి! విశ్వవంద్య! సుప్రసన్న వై యనుకంప సొంపు మీఱ
నెప్పుడును భక్తసంస్తుత్య వీత్రిలోక,వాసు లగువారి కెల్లను వరద వగుము. 228

చ. అనవుడు దేవి! నే వరద నైతి నభీష్టవంబు లిచ్చెద
న్గొనుడు నిలింపులా! మహి గోరుడు నావుడు వారు సర్వలో
కనిఖిలకాలబాధ లొగి గ్రాచుట యస్తదరాతివర్గనా
శన మనిశంబు జేయుటయు శాంభవి! మా కవి చాలు నిష్టముల్.

229

— జీవకలకు దేవి కవభద్రవ్యదవశారముల జెప్పుట —

వ. అని దేవతలు వేడిన నవ్వుహాదేవి యి ట్లనియె నీవై వస్వతమన్వంతరంబునం దిరువది
యెనిమిదియవమహాయుగంబున శుంభనిశుంభులు గ్రమ్మి నుద్భవించురు నేనును

నందగోపకులంబున యశోదాగర్భంబున నావిర్భవించి యారాక్షసులను సమయించి వింధ్యాచలంబున వసియుండు నది నిమిత్తంబుగా వింధ్యవాసినీ యనం బరగుదు మఱియు రౌద్రం బగురూపంబున నవనీతలంబున నవతరించి వైప్రచిత్రాదిదైత్యులం బెక్కండ్ర భక్షింతు నప్పుడు మదీయదంతంబులు దాడిమీకుసుమంబులు బోలె రక్తంబు లగు నది నిమిత్తంబుగా మర్తామర్త్యలోకవాసులు నన్ను రక్తదంతి యని కీర్తింపుదురు శతవర్షావగ్రహంబునంజేసి జగంబులు నిర్జలంబు లై యున్న మహా మునులు భయం బంది నన్నభినందించిన నయోనిజ నై భూమియందుం బ్రభవించి శతనేత్రంబుల నమ్ముచుల నాలోకించి వారిచే శతాక్షీనామప్రశంసావిశేషంబు నొంది యశేషలోకంబు నస్తచ్చరీరసంభూతశాకాహారంబుల భరియించి శాకం భరి యనుపేరం బరగుదు దుర్గముం డనుదుష్టాసురుం జంపి దుర్గాభిధానంబు గైకొందు భీమవేషంబున హిమవంతంబున నెలకొని సంయమిత్రాణార్థంబు పూర్వ గీర్వాణవ్రాతంబు నడంచి భీమాహ్వయంబు నంగీకరింతు సకలలోకాపకారి యగు వరుణుం డనువాని భ్రమర్యాకారంబునం బరిమార్చి భౌమరీసమాఖ్యం బ్రభూతి వహింతు నిర్విధంబున నేను మఱియును దనుజబాధ లేప్పుడు వర్తిల్లు నప్పు డెల్లను జన్పించి యద్దనుజుల భక్షించి భువనంబులు రక్షింపఁ గలదాన నని చెప్పి యప్పుర మేశ్వరి సురేశ్వరులం గరుణావలోకనంబుల నాలోకించి.

230

క. నను నీ స్తవమున నెవ్వం, డనుదినమును భక్తితో సమాహితమతి మై వినుతించు నతనియాపద, లనయంబును నే నసంశయంబుగఁ గాతున్.

231

— సప్తశతపథసంపుట —

సీ. మధుకైటభాసురమథనప్రకారంబు మహిషభంజనకథావిహారణంబు శుంభనిశుంభవిశుంభనక్రీడయు నాదుమాహాశ్మయంబు నాదరంబు తో నెవ్వ రొగి నష్టమీనవమీచతుర్దశులఁ గీర్తింతురు దవిలి భక్తి వారి నఘంబులు చేర వాపదలు పొందవు వరిద్రత్వంబు దనుక వరిభ తె. యమును దస్కరభయమును నగ్నిభయము శస్త్రభయరాజభయములు జలభయంబు భూతభయమును బాయు నెప్పుడు ననేక భూరిసంపద లుడుగక పొందుచుండు.

232

క. విన వలయుఁ జనువవలయు, స్థానియాడఁగ వలయు భక్తి కొనలు నిగుడఁగా ననిశము మన్తాహాత్మ్యం, బనుపమశుభలాభములకు నది తెరు వగుటన్.

233

క. వినుము మహామారీసం,జనితం బగుదారుణోపసర్గవికారం బును ద్రివిధోత్పాతభయం,బును మన్తాహాత్మ్యవతనమున శమించున్.

234

సీ. ఎచట నామాహాత్మ్య మెప్పుడు పొయింతు రచటు నానిలయ మే నచటు విడువ నగ్ని కార్యమహాత్మనవారంభబలిదానసమయంబులందు మచ్చరిత మర్థిఁ

- జదువుట వినుట ప్రశస్త మెఱిగి యైన నెఱుంగక యైనను నెవ్వ రేని
బలిపూజనాహోమములు మదర్థములు గా జేయరే యని ప్రతీక్షింతుఁ బ్రీతి
తే. నట్లు గాను బ్రావృట్టదాగమముల, నధికభక్తి మహాపూజ యాచరించి
నన్ను నేవించుమరుజొందు నాప్రపాదమున ధనము ధాన్యమును గల్గి మూరిబోవు.
- శా. నామాహాత్మ్యము విన్న మానవులకు న్నమ్యక్కుభోత్పత్తి సు
గ్రామాజేయపరాక్రమంబు ప్రతిపక్ష వ్రాతనాశంబు సు
శ్రీమాంగళ్యము గల్గు వంశములు సచ్చీలవ్వులక సమృద
శ్రీ మింప నివసెల్లుఁ బుత్రుడు గుణశ్రేష్ఠుడు పుట్టు న్నడున్. 236
- తే. శాంతికర్తవ్యంబులంబు దుస్వప్న దర్శనంబులందును గ్రహపీడనంబులందు
వేడ్డ నాదుమాహాత్మ్యంబు వినుగవలయు, సంక్షయము నొందు సర్వోపసర్గములును.
- క. బాలగ్రహములు సోకిన, బాలురకును శాంతి యొనరు బహుజనములకు
జ్ఞాన స్వేదమున నై, త్రీలక్ష్మీ ఘటించు మచ్చరిత్రము విన్నన్. 238
- ఆ. దుశ్చరిత్రు లెల్ల దుర్బలు లగుచును, భూతములు పిశాచములును రాక్ష
సావలియును నాశ మందు మంతాహాత్మ్య. పతనగౌరవమున భవ్యులార! 239
- వ. ఉత్తమంబు లగుగంధపత్రపుష్పార్ఘ్యధూపదీపంబులను విప్రభోజనంబులను హో
మంబులను శ్రేక్షణీయంబులను మఱియు వివిధోపభోగంబులంజేసి యేడుగాలంబు
నాకుం బ్రీతి యొనర్చు మదీయజన్మకీర్తన సమస్తవర్తనాత్మిక మైనచరితంబు నిత్యం
బును సకృదుచ్చరితము శ్రుతమును గావించిన నది దురితంబు లపహరించు నారో
గ్యంబు నావహించు భూతభయంబువలన రక్షించు వైరిపీడ యడంచు మీరును
మహామునులును బ్రహ్మయుం జేసినస్తోత్రంబులును సమస్తగుణంబుల నిచ్చు నని
వెండియును. 240
- సీ. కార్పిచ్చు వొడివిన గరిసంహశార్థూలతస్కరశాస్త్రపు ల్దగిలి పట్టు
కొన్నను రాజులు కోపించి చంప బుచ్చిన జెఱ జెట్ట వనధిపదుమఁ
గల మెక్కి చను జెడుగాలి బెట్టిడిచిన బనరంబులోను నైదువులు మీఁదఁ
దఱచుగాఁ బడినను దలమున్ను లగువగ లొడవిన నేకిడు నొండ కన్ని
- ఆ. సంకటములవలన జయ్యన నట్లు వాసి, బ్రదుకుదురు ముదమునఁ ద్రిశశులార !
నన్ను నాత్మ నిలిపి నాదుమాహాత్మ్యంబు నర్థి జనముఁ జేయునట్టిజనులు. 241
- క. పెనుబాము గఱచినను బగ, గొని వెను తవిలినను ద్రాచు గుఱి మచ్చరిత
వ్వును దలచినను విడుచు, న్నను దవ్వగ వైరిదస్యశార్థూలతతుల్. 242
- క. అని ప్రీతి జెప్పి యంబిక, యనిమిషవరు లెల్లఁ జూడ నంతర్ధానం
బును బొందె మేదినీశ్వర, యనుమమసంతోషభరితు లై సుర లంభన్. 243
- క. తమతమపురములకుం జని, తమతమయధికారముల యథాస్థితి రక్షా
క్షము లగుచుండిరి సతతము, తమతమ క్రతుభాగములు ముదంబున గొనుచున్.

- ఆ. అవనినాథ యిట్లు లాడేవి తా నిత్య, యయుజ్య జన్మలీల లావరించు
జగము లర్థి గాచు జగముల నిర్తించు, మోహమున జగములు మునుగఁ జేయు.
- క. మానుగ సంపదయును విజ్ఞానము దయసేయు దేవి సర్వభక్తి మది
న్బుని తను గొలిచి కోరిన, మానవులకుఁ బ్రీతితోడ మానవనాథా! 246
- వ. మహాకాలియు మహాదేవియు మహామారియు ననురూపంబుల బ్రహ్మాండం బంత
యు నదేవి తాన యభివ్యాపించి యుండు గాలియుఁ గౌమారియు సృష్టియు
భవయు నజయు ననునామంబులఁ దాన పరగు నాననాతని దాన సకలభూతంబులకు
సంస్థితి యొనర్చు లక్ష్మి యనఁ దాన మరుఘ్యులకు సమృద్ధి యొసంగు వినాశసమ
యంబునన లక్ష్మి యనం దాన యవతరించు. 247
- తే. పుష్పగంధధూపాపిసంపూజితమును, సంస్తుతము నైనయదేవి జనుల కొసగు
ధనము ధాన్యంబు పుష్పములు ధర్మమార్గ, కలితశుభబుద్ధియును రాజగణవరేణ్య!
- క. దేవీమాహాత్మ్యం బిది, భూవర! చెప్పితి సమస్తమును నీ కిట్లా
దేవి యవిద్యయు విద్యయు, నా విను తా విష్ణుమాయ నాఁగా నొప్పున్. 249
- క. ఆవిష్ణుమాయచేత మహీవల్లభ! యెట్లు నీవు నీవై శుక్రండు
గ్లోవిదు లగునితరులు మో, హావి. మతు లట్లు లెప్పు నటు గాన నడిక్. 250
- క. నరవర! నీ వప్సరమే, శ్వరిశరణము సొలుము దన్ను సర్వభక్తిధురం
ధరు లై కొలిచిన దయ న, న్నగులకు నాదేవి యొసంగు నానాశుభముల్. 251
- క. అని చెప్పిన మునివాక్యము, విని సురభుండు మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని చనియెన్
దనరాజ్యము గోల్పవడును, ఘనమమతం జిత్త మెరియు గాఁ దపమునకున్. 252
- వ. సద్బుద్ధి యగునై శుక్రండును నతనితోడనె వెడలె ని స్థిగువునం జని యంబికాదర్శ
నాథం బొకయేటితటంబున నిలిచి 253
- చ. అతులితభక్తి మంటఁ దిగ నంచితమూర్తి యొనర్చి దేవికి
నృతతజపావవాసములఁ జందనపుష్పసుపూజల న్నిజ
క్షతజవిమిశ్రితాన్నబలికల్పనల న్నడుఁ ప్రీతి సల్పుచున్
క్షీలిపవణిగ్వరు ల్లపముఁ జేసిరి పాయక మూడువర్షముల్. 254
- ఉ. వారితంబుపెంపునకు నత్సల యై పాడచూపె నింపు పెం
పారఁగ దేవి మీయెడలఁ బ్రార్థ్యము లెయ్యవి వేడుఁ డిచ్చెద
న్నానగుణాఘ్యలార! యనిన న్నరనాథుండు వేడె రాజ్యము
నైర్విజయంబు మీఁడటిభవంబున భ్రంశము లేనిరాజ్యమున్. 255
- తే. ఏను నాయది యనుసంగ మెడలఁజేయు, నిర్మలజ్ఞాన మడిగె వణిగ్వరుండు
లలితకారుణ్యలలిత పల్లవము లెసఁగ, మనుజవిభుఁ జూచి ము న్నిట్లు లనియె దేవి.
- ఆ. మనుజనాథ! కొన్నిదినముల నీరిపు, ప్రతతి నోర్చి రాజ్యపదవి నుండు
వొడలు దొడఁగి రవికి నుదయించి సావర్ణి, మనుత నొంది రాజ్యఘనుడ వగుము,

క. ఓవై శ్యోత్తమ ! మనమున, నీ వర్ధిం గోరినట్లు నిత్యజ్ఞాన
శ్రీనిభవము నీ కిచ్చితే, నై వల్యానంతచిత్సుఖసితికొఱకున్. 258

వ. అని దేవి యయ్యిరువురకును భుక్తిముక్తిప్రదంబు లగువరంబులు ప్రసాదించి
వారలు ప్రస్తుతించుచుండ సంతర్హిత యయ్యె నంత. 259

క. పరమేశ్వరిపరమున నిటు, సురభుఁడు సావర్ణి యనఁగ శోభిల్లి దివా
కరునకు జనించి మను వై, పరగం గలఁ డింక నతఁడు పరమమునీంద్రా! 260

వ. అని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి నెఱింగించినలెఱంగు చెప్పి. 261

చ. కలియుగకర్ణ ! కీర్తిలలికావృత్తిగ్గజకర్ణ ! భూరిదో
ర్బలవిభవావధీరితసుష్ణ ! వివర్ధితలబ్ధవర్ణ ! ని
ర్మలనిజధర్మపూర్ణ ! నయమార్గసమార్జితఃపత్మవర్ణ ! కా
వ్యలలితబద్ధనామగుణవైభవ ! హృత్కమలస్ఫురద్భవా ! 262

క. భూదేవకదంబాశీ, ర్వావసదామహితమందిరద్వార ! మృషా
వాదవిదూర ! నిరంతర, భూదానాచ్యుఖలదానపుణ్యవిహారా ! 263

మాలిని. పరజపహితకారీ ! బంధులోకోపకారీ !

సరసజపరేణ్యా ! సంతతాగణ్యపుణ్యా !

హరిపదనిహితాత్మా ! హరిధరైకవరా !

పరుషవచనదూరా ! భారతీకంఠహారా ! 264

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధపరస్వతీపాత్ర
తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహా
పురాణంబునందు సురభవైశ్యులపహృతవిభవులై వేద యనుమునియాశ్రమం
బున కరుగుటయు నయ్యిరువురకు నమ్మనివరుండు సంసారమోహంబునకుఁ గార
ణంబు మహామాయాప్రభావం బని యెఱింగించుటయు బ్రహ్మ యోగనిద్రా
దేవిం బ్రస్తుతించుటయు మధుకైటభులవధంబును సకలదేవతేజంబునం జండీక
యుద్భవించుటయు మహిషాసురవధంబును దేవతలు హిమవంతంబునకుం జని
దేవిం బ్రస్తుతించుటయు గౌరిచవనంబునం దచ్చరీరంబునఁ గౌశికి యనుదేవి యావి
ర్భవించుటయు శుంభనిశుంభదూతాగమనంబును ధూమ్రలోచనువధమును
చండముండాసురవధంబును రక్తవీజవధంబును శుంభనిశుంభవధంబును దేవతా
స్తోత్రంబును దేవి దేవతలకు నభీష్టవరంబు లిచ్చుటయు దేవీమాహాత్మ్యప్రశంసయు
సురభవైశ్యులతపంబును దేవీప్రసాదంబున సుగభండు రాజ్యంబు వడసి
దేశాంతరంబున నాదిత్యునకు సావర్ణిమను వై జన్మించుటయు వై శృంగండు పరమ
జ్ఞానంబు వడసి సుఖ యగుటయు నన్నది పథాశ్వాసము.

మార్కండేయపురాణము

సప్తమాశ్వాసము

విభాజితవైశ్రవ

ణావాసస్పర్ధినిజగృహమితవిభవా!

భావస్ఫురితభవానీ

శ్రీవనితాధీశ! గన్న సేనాధీశా!

1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లానైమిని కి ప్లనియె మఱియు మార్కండేయుండు
గోస్తుకితోడ.

2

— దక్షసావర్తి మన్వాదివర్ణనము —

ఆ. మునివారేణ్య! దక్షతనయుండు సావర్తి, యనునతండు నవమమనువు గాగ
నతనికాలమునకు నమరులు నిండ్రుండు, మునులు నృపులు నెవ్వ రనిన వినుము. 3

న. పాపలు మరచిగర్భులు సుధర్మలు నన నొక్కొక్కగణంబు పన్నివృత్తేసిగా దేవ
తలు మూడుగణంబు లై వర్తిలుదురు కార్తికేయుం డగుషడాననుం డింద్ర
చిహ్నంబులతో నద్భుతుం డనునామంబున దేవేంద్రుం డగు మేఘాధి పసుపు
సత్యుండు జ్యోతిష్మంతుండు ద్యుతిమంతుండు సవనుండు హవ్యవాహనుండు నను
వారు సక్తమును లగుదురు ధృతేతుండును ధృష్టకేతుండు పంచహస్తండు నిరా
మయుండు పృథుశ్రవుం డర్చిష్మంతుండు భూరిద్యుమ్నుండు బృహద్రభయుండు
ననుమనుపుత్రులు రాజు లై వర్తిలుదు రని చెప్పి మఱియును.

4

సీ. పదియవమను వైనబ్రహ్మసావర్తి నా డమరులు వినుము సుఖాసనులు ని
రుద్ధు లనంగ నూర్వురు నూర్వు రొక్కొక్క గణము నై వర్తింప గలరు శాంతి
యనునాతఁ డింద్రుండు మును లేడ్వరును హవిష్మంతుఁ డాపోమూర్తి సత్యుఁడొగి
యప్రతిముండు వసిష్ఠాఖ్యుండు సుకృతి నాభాగుండు మఱి మనుప్రభవు లై న

తే. మనుజుపతులు భూరిద్యుమ్ను డునుజయద్ర
భుండు వృషభుండు ను త్తమాజుండును నన

మిత్రుడును సుపార్శ్వండు సుక్షేత్రుఁ డనఘ
నులు శతానీకభూరినై న్యులును ననఘ !

5

వ. ఏకాదశమను వైనధర్మసావర్ణికాలంబున దేవతలు విహంగములు కామగులు నిర్వా
ణరతులు నన నొక్కొక్కగణంబు ముప్పంతు గా మూడుగణంబు లై వర్తిం
తురు వృషాఖ్యుం డింద్రుం డగు హవిష్మంతుండు వరిష్ఠుండు ఋష్టి యారుణి నిస్వ
రుండు ననఘుండు వృష్టియు సప్తమును లగుదురు సర్వత్రగుండు సుశర్మ దేవా
నీకుండు పురూర్వహుండు హేమధన్యుండు వృధానువు విరాధుండు ననునమ్మును
పుత్రులు ధాత్రివతు లగుదు రని చెప్పి మార్కండేయుండు ద్వాదశం లైన
రుద్రసావర్ణిమన్వంతరంబున బృందావనులు సుకన్తులును మనసులు హరితులు
రోహితులు సుదారులు నన నొక్కొక్కగణంబు పదుంతు గా నేనుగణంబు లైరి
ఋతథాముం డనువాఁ డింద్రుం డయ్యె ద్యుతియుఁ దపస్వియు సుతపుండును
దపోమూర్తియుఁ దపోధనుండును తపోనిధియుఁ దపోధృతియు ననువారు సప్త
మును లైరి వేదవంతుండు నుపదేవుండు దేవక్రేష్ఠుండు విదూరభుండు మిత్ర
వంతుండు మిత్రదూరుండు ననుమనుపుత్రులు మహీవతు లై వర్తింపంగల రని
మఱియు.

6

—ॐ రాచ్యమజన్మరూకము ॐ—

సీ. ప్రకటత్ర యోదశరాచ్యమన్వంతరంబున నిలింపులు సుధర్మలు సుకన్తు
లును సుశర్మలు నన ననఘ ! మూడుగణంబు లగుదురు దేవేంద్రుం డగు బృహస్ప
తి యనంగ నవ్యయధృతిమన్ని రుత్సుకనిర్దోహసుతపులు నిష్పక్రంప
తత్త్వదర్శనులు సప్తమును లక్కాలంబు భూపాలనము నేయుప్యాయపులు
తే. చిత్ర సేనుండు దృఘుండు విచిత్ర నిర్భయనయభృత్సునేత్రసురభు లాదిగాగ
మునతనూజులు వీరలు మునివరేణ్య! యని మృకండనందను డిట్లు లనియె మఱియు.

వ. ఆరాచ్యునిజన్మరూకం బాకర్ణింపుము.

8

క. జితమమతాహంకారుండు, సతతశమాన్యుండు గుచ్ఛిప్రజానాథుఁ డహ
ర్వతి గ్రుంకినచోట సుఖ, స్థితి శయనించుచును దొల్లి ఊరిఁ జరియించెన్.

9

వ. అనగ్ని యనికేతనుండు నసంగుండు నై యిట్లు చరియించునతనిం గని తత్పితృ
వరు లిట్లనిరి.

10

—ॐ విశ్వరుదిసంవాదము ॐ—

చ. తనరుచు నాకలోకసుఖదం బగుదారపరిగ్రహంబు సే
యనికత మేమి? బంధమున కాశ్చదమా యది? యంద సంతతం
బును మునిదేవపిత్ర తిథిపూజ లొనర్చుచు బుణ్యలోకము
ల్లను గృహమేధి సర్వసుఖకారిణి వత్స ! గృహస్థస్థి దాన్.

11

- క. దారపరిగ్రహ మొల్లక, యారయ సత్తుతులఁ బడయ కర్పణముల బృం
దారకపితృతతిఁ దనువక, కోరుదు నీ నెట్లు సుగతి గుణరత్ననిధి ! 12
- న. అనినఁ బితరులకు రుచి యి ట్లనియె. 13
- క. అలిదుఃఖము నఘము నధోగతియుఁ బరిగ్రహమువలనఁ గరము కలిమి మ
న్నతిఁ గని మును దారస్వీకృతి యే నొనరింప నైతిఁ గృతమతులారా ! 14
- ఆ. అఖిలకరణనిగ్రహమునఁ జేయఁగఁబడు, నాత్మసంయమము మహాత్ములార !
యతులము క్తిహేతు వాసంయమము పరి, గ్రహమువలన ముక్తి గాన రాదు. 15
- ఆ. విను డనేకజన్మ జనిత మై బహుకర్త, పుంజకర్తమమున బ్రుంగు నట్టి
యాత్మ నిర్జితేంద్రియాదులచేఁ గడు, గంగఁ బడు మహాత్మసంగవారి. 16
- న. అనినం బితృదేవతలు నియతేంద్రియు లగువారలకు నాత్మప్రత్యేశనంబు యుక్తం
బగు నైనను నీవు ప్రవర్తించునెష్టాంగంబు గర్తలోపంబు నాపాదించు ఋణంబు
లేనం ద్రోచినం గాని యశుభంబు ద్రోపు వడదు సక్తుండు గాక విహితకర్తంబు
లాచరించిన బంధంబు రాదు ప్రాజ్ఞులు పూర్వకర్తకృతం బైనసుఖదుఃఖజాతంబు
భోగంబున నాశంబు కొందించి యాత్మప్రత్యేశనంబు సేవఁజరసినఁ బితరులం
జూచి కర్తమార్గం బవిద్య యని వేదంబుల వినంబడు మీ రె ట్లందు నన్ను
నియోగించెద రనిన వార లవి నిజంబు కర్తం బవిద్య యనం దగు నైనను విద్యా
ప్రాప్తికిం గర్తంబు కారణంబు గావున నీవు విధ్యుక్తప్రకారంబున దారపరి
గ్రహంబు సేయుము జన్మంబు విఫలంబు గావించకుము లోకీకం బనుష్ఠింపు మనిన
నతం డి ట్లనియె. 17
- ఆ. ఏను జాల వృద్ధు నెవ్వడు నా కిట్లు, గన్య నిచ్చు ! నెట్లు గలుగుఁ బెండ్లి !
కరము వేద ఘోషనయనకు నెందు కి, దారపరిగ్రహంబు భరము గాదె ? 18
- క. అనినఁ బితృదేవతలు మాకును నీకును నుకగతి యగుం జచ్చి నీ
మనమున మావచనంబులు, గొనియాడక విడిచి లేని గులజలధిశశీ ! 19
- క. అని చెప్పి యతఁడు చూడఁగ, మునిసత్తమ ! వా రదృశ్యమూర్తు లయిరి పె
ల్చునఁ గలవలిచే నాజీన, ఘనవిహంబులునుబోలె గ్రక్కున నంతన్. 20
- ఉ. ఆరుచి వైత్రకోక్తి హృదయంబున కార్తి యొన్న నెల్లెడ
స్థావరిఁ గన్యక న్వెదకి లా నొకచోటను గాన లేక లో
నారట మగ్గరింప వెగడందుచు నిం కెటఁ బోదు నేను ? నా
కోరిక దె వ మెట్లు సమకూరఁగఁ జేసెడు ? నేమి సేయుదున్ ? 21
- ఉ. అక్కట మత్పితృప్రభృతి కభ్యుదయంబుగ దారసంగ్రహం
బెక్కడఁ గల్గు నాకుఁ దగ నిప్పుడ ! యంచు విపాదవేదనం
బొక్కుచు నారుచిప్రభుడు బుద్ధిఁ దలంచె దపంబు సేసి యే
నక్కమలాసనం గొలుతు నాదటతో నని నిశ్చితాత్ము డై. 22

క. అతినియమవ్రతనిష్ఠా,వ్యతిరేకై గానాతపంబు విమవక చేసె
స్థితయుతుడు రుచిప్రభుఁ డా, శతధృతి మతి నిలిపి దివ్యశతనన్నంబుల్. 23

—● కడుక్రవత్తుఁ డైనబ్రహ్మవలన రుచి యిహార్థములఁ బడయుట ●—

వ. అంత లోకపితామహుం డైనబ్రహ్మదేవుండు ప్రత్యక్షం బై భవదీప్సితం బెయ్యది
యెఱిగింపు మనిన నతండు ప్రణమిల్లి పితృవచనంబునఁ దనచేయం దలంచిన
కార్యంబు విన్నవించిన విని విరించి రుచి నాలోకించి నీవు ప్రజాపతిత్వంబు నంగీ
కరించి సకలప్రజలం బుత్తుల నుల్పాదించుము నిఖిలకర్మ కలాపంబు నిర్వర్తించి
కృతాధికారత్వంబు భజించి తుపిం బఁమసింధి బొందుము పితృవాక్యంబు తప్పక
దారపరిగ్రహం బొనరింపుము నీకుం గన్యాలాభంబును బితృప్రసాదంబున సిద్ధించు
నత్యంతనియతిం బితృపూజనంబు గావించి పితరులం బ్రార్థింపు మనిన నమ్మహాత్ముం
డట్లు కాక యని యొక్కమహాననియందు వివిక్తం బగుపులిసతలంబున వసించి
పితృదేవతలకు మ్రొక్కి తర్పణంబు చేసి వివిధ స్తుతనంబులఁ బితృదేవతల నిట్లు
స్తుతంపం దొడంగె. 24

—● రుచి దేవతల స్తుతించుట ●—

క. దేవతలును మునులును నా,నావిధపూజనము లొగి నొనర్పఁగ శ్రాద్ధ
శ్రీవిభవాన్వితు లగుపితృ,దేవతలకు మ్రొక్కెదం బ్రదీపితభక్తిన్. 25

ద. అరుదుగ భుక్తిముక్తులకు నట్టులు సాచుచు సిద్ధసాధ్యకిం
పురుషవియచ్చురు ల్నరులు భూసురభూవరవై శ్యకూర్తు లా
దరమున శ్రాద్ధకాలమునఁ దప్పక పూజలు ప్రీతితోడ నె
వ్వరికి నొనర్తు రట్టిపితృవర్యుల కే నతభక్తి మ్రొక్కెదన్. 26

ఆ. తిలల గంధపుష్పముల ధూపదీపాః, సోమముల నిరంతరాతిభక్తి
భుజగదనుజవరులు పూడింప నొప్పారు, పితృగణంబులకు వినతి యొనర్తు. 27

క. ఆమరత్వమును నింద్రత్వమునుం బ్రహ్మత్వమును ముదంబున బహుకా
మములు దయ నొంగుపితృవర్ణమునకు వందన మొనర్తుఁ బ్రకటితభక్తిన్. 28

సీ. వెలుగుహంతాగ్నిలో వేల్పుహవిస్సుల నెవ్వరి కగుఁ దృప్తి యెవ్వ రెపుడు
విప్రదేహస్థులై వేడ్క భుజింతు రెవ్వరు పిండవిధిఁ బ్రీతిభరితు లగుదు
రెమి నెవ్వరు కృష్ణతిలలను ఖడ్గమాంసములను బరమహర్షము వహింతు
రెవ్వరు తగుకాల మెడవక యిడుకాల శాకసంసేవ నుత్సవము దాల్తు

తే. రెవ్వ రర్థి వహింతు రహీనధవళ, తరవిమానములందు సంతతవిభూతి
నట్టిపితృవరు లన్నలోయములఁ దృప్తికలితు లగుచుఁ బ్రసన్నులఁ గాంతు నాకు.

తే. భూసురుల కిందువర్ణలు భూపతులకు, జలజమిత్రవర్ణలు వణిజులకుఁ గనక
వర్ణు లొగి శూద్రులకు నీలవర్ణు లగుచు, వెలుగుపితరుల కొనరింతు వినతి భక్తి.

వ. ఈ శ్రాద్ధంబున నాచేత సంతర్పితు లైనపితృవరులం దగ్నిష్వాత్మాదులు తూర్పున
బర్హిషదులు దక్షిణంబున నాజ్యపులు పశ్చిమంబున సోమపు లుత్తరంబునఁ బితృ
పతి యగుయముండు సర్వదిక్కుల నున్న భూతపిశాచభయంబులు వొందకుండ
నెప్పుడు రక్షించునది యని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించిన రుచికిం
బ్రసన్ను లై పితృదేవతలు వరం బిచ్చెదము వేడు మనిన నతండు లజ్జావనతాననుం
డగుచు నిట్లనియె. 31

క. పితృదేవతలార! ప్రజాపతి నన్నుఁ బ్రజాపతిత్వపదవికి విభ్రా
జితుడ వగు మనినఁ గోరెద, సుతునిం గనుదాని దివ్యసుందరిఁ బత్నిన్. 32

— పితృదేవతలు రుచికి వర మిచ్చుట —

అ. అనిన నపుడు నీకు నతిమనోహర యగు, భార్య గలుగు నందుఁ బడయు దీవు
సుతుని రుచిమునీంద్ర! యతఁడు మన్వంతర, ప్రభుత నొంది పరగు రాచ్యుడనగ. 33

క. అతని కుదయింతు రవపీఠతు లగుసుతు లతులబలులు పలువు రొగ్గి బ్రజా
ప్రతతుల నిర్మించు ప్రజాపతి వై తుది నీవు సిద్ధి బ్రాపింపు రుచీ! 34

వ. అని యతనికి వరం బిచ్చి పితరులు మఱియు నిట్లనిరి. 35

చ. అతులతభక్తి నీవు ప్రియ మారగ మాకు నొనర్చినట్టి యీ
స్తుతి మముఁ బ్రస్తుతించుమనుజుండు కృతార్థుఁడు వాని కెం దరో
గతయును బుత్తపౌత్ర ఘనకాంచనసంపదయు న్బ్రహ్మోదము
నృతము నిత్తు మెంతయుఁ బ్రసన్న మనస్కుల మై మునీశ్వరా! 36

అ. శ్రాద్ధమున భుజించు సద్విజవర్యుల, యెదుర నుండి యెవ్వఁ డీ స్తవంబు
పరమభక్తితోడఁ బఠియించు నా శ్రాద్ధ, మక్షయంబు మాకు నమితపుణ్య! 37

తే. వేదహీనదత్తం బైన విధిహీన, మైనఁ గాలంబు మఱి హీన మైన శ్రాద్ధ
ముఁహతం బైన గురవ్యయుక్త మైన, సద్గణం బగు నీస్తోత్రజపము పేర్చి. 38

వ. ఏతత్తోస్త్రవ్రతనంబునం జేసి మాకు హేమంతంబునం బండ్రెండేండ్లును శిశిరంబున
నిగువదినాలుగుసంవత్సరంబులును వసంత గ్రీష్మంబులఁ బదాతేసిహానంబులును
వర్షాగమంబున ననంతకాలంబును శరత్సమయంబునఁ బంచదశాబ్దంబులును దృష్టి
యగుం గావున శ్రాద్ధంబున భుజించువిప్రులకు నీ స్తవంబు నీ వెప్పుడు వినిపించు
నది యని చెప్పి పితృదేవత లంతర్హితు లై రంత నవ్వహానదిమధ్యంబుననుండి వెడలి
ప్రమోచన యనునప్పరోంగన రుచిసమీపంబునకుం జని వినయావనత యగుచు
మధురవాక్యంబుల నిట్లనియె. 39

— రుచి మాలిని యనుకన్యకం బెండ్లాడుట —

తే. మునిజనాధిప! విను ప్రమోచన యనంగఁ, బరగునప్పరోంగన నేను పరుణపుత్రుఁ
డైనపుష్కరునకుఁ బుట్టినట్టినాకు, దనయఁ గన్యకారత్నంబు వనజముఖిని. 40

క. ఆరోత్తమ! నీ కిచ్చెద, భార్యంగా స్వీకరింపు బాహుబలశ్రీ

ధుర్యుడు మను వగుతనయుడు, సూర్యనిభుడు పుట్టు నీకు సురుచిరయశుఁడై.

చ. అనవుడు నట్లు కాక యని యాయచి వట్కినఁ బ్రీతి నప్పరొం
గన దనుఁ బిల్చిన స్థలము గ్రక్కున వెల్వడి వచ్చి యున్నమా
లిని యసుకన్యకం బ్రమదలీలఁ గరగ్రహణం బొనర్చె నా
ముని విధిపూర్వకంబుగ సముత్సకుఁడై వెస నానవీతటిన్.

42

— ౧౦ రుఁగి మఁదనియందు రాచ్యమహపు పుట్టుట —

క. దుశ్చాఖ్యానుగుణంబుగ, రాచ్యం దన హితనామరమ్యత మెఱుఱు
నుశ్చాత్తుం డగుసుత్తుమి గు, రాచ్యతుఁ డుదయించి పొగె నవని న్నను వై.

43

— ౧౧ భౌత్యమహజ్జప్తకారము —

వ. ఇది రాచ్యమహజ్జప్తకారం బని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కింక జతు
ద్దశమను వైనభౌత్యనియుత్పత్తిభంబు నివరించెద విను మంగిరీశ్వర్యం డుగ్ర
కోపనుండు భూతి యనునొక్కమహాముని గలం డతనిమాహాత్మ్యం బాకర్ణింపుము.

సీ. మనసుండు భయపడు బటుగఁగ జరియింప మూర్ఖుని పేడిమి జూప నోడు
శీతాంశు లడరింప భీతిల్లు శశి వాన రొంగిగా హరి గురియింప కెఱుఱు
ఋతువులక్రమ మేది యెల్లమ్రాకుల సింహ నెపుడు పుష్పగుంబు లిచ్చు చరులు
వలసినచోటన జల ముప్పతిలు నేవి చలఁచిన నవి యెల్లఁ గలుగుచుండు

తే. భూరిదారుణకోపవిస్ఫూర్తి భవనములకు నెల్ల భయంకరమూర్తి ఘౌన
యవ్వహాత్తునితీవ్ర శాపాగ్ని జేసి, శాంతిగుణవిభూషణ! తదాశ్రమమునందు. 45

ఉ. అతఁ డపుత్రుఁడై వగచి యాశ్చర్యఁ గొలి తపం బొనర్చు శీ
తాతపవాతపీడితుఁడ నై యని బుచ్చి వలంచి సిశ్చలుం
డై తప మాచరింక బరనాశశక్తింనులు నొంప నోడిన
స్ఫూతి యపీడ్యమానుఁ డయి పో విడిచె న్దశము స్ఫులేచ్ఛమున్.

46

— ౧౨ గురువునన్ని నశించుటచే శాంతి యనునశఁడు చిత్రాకులుఁ డగుట —

వ. అంత నొక్కనాఁ డతనిహోదయం డగుసుచ్చనుండు చనుదెంచి యజ్ఞంబున కతని
నిమంత్రితుఁ గావించిన నాభూతి శాంతి యనువానిం దనశిష్యుని బిల్చి యేను
మదీయభ్రాతృమఖంబున కరిగెన సీవు రేయునం బవలును నేమఱక నిద్ర వోక
యెప్పుడు నాచేతం జేయంబడునీత్యకృత్యంబు లన్యైప్తకారంబుల ననుష్ఠించు
నది యని నియోగించి చనియె నతండును భయభక్తయుక్తుం డగుచు సతతంబును
సమిత్కుశలదలు గొని వచ్చి గురుండు సియమించినట్టివిహితకర్తవ్యంబులు
సలుపుచుండ నగ్నిహోత్రకుండంబునం దనలం బాటినం జూచి శాంతి నితాంత
చింతాక్రాంతుం డై తల్లడిల్లుచు సంతర్ధతంబున.

47

ఏమి నేయుదు! గురుఁ డెగుడెంచిన దీని నే మని చెప్పుదు! నెందుఁ జొత్తు!
శమితానలం బై ననదనంబు గని ముని యెట్టిశాము నాకు నిచ్చు నొక్కొ!

యొం డగ్ని యిడుదునో గుండంబులోన నత్తెన నీటుగఁ జూచు నతఁడు నన్ను
నతనికోపమునకు నమరుల కడుఁ దల్లడింతును నరుడ నే నెంతవాడ ?

- ఆ. ననుచు బహువిధముల వసరి భయం బంది, యనుపమానబుద్ధి మైనశాంతి
దీని కింక నొండు తెఱఁగు లేదు త్రిలోక, వరదు నగ్ని దేవు శరణు జొత్తు. 48
- క. అని యేకచిత్తుఁడై మేనిని జాసులు మోపి భక్తిపీఠమతి ని
ట్లని స్తుతియింపఁ దొడంగెను, మునిశిష్యుఁడు గరయుగంబు మోడ్చి హుతవహున్.

— శాంతి యగ్నిదేవుని స్తుతించుట —

- శా. భూతాధారుఁడ వై మహాధ్వరకభాపూజ్యుండ వై యాగమ
వ్రాతస్తుత్యుఁడ వై సురార్చితుఁడ వై బ్రహ్మణ్యదేవుండ వై
శ్రోతస్తాపకభక్తియాధిపతి పై శాంతాంతరంగోజ్జ్వల
జ్యోతిరూపుఁడ వై వెలుంగు నిను సంహృతం బొనర్తు శిఖ ! 50
- క. దేవతలకు నీవ ముఖము, దేవతలకు నీవ బ్రదుకుతెచ్చు హుతవహ !
దేవతల కెల్ల నాత్మపు, నీవ సకలదేవతలును నీప్రాణంబుల్. 51
- శా. నీయం దెప్పుడు వేల్పుహవ్యము లొగి న్నేఘమ్ము లై వర్షము
నేయ నేనిని నోపధు ల్లుగుఁ దత్సేవ జ్ఞనశ్రేణి దీ
ర్ఘాయర్వృద్ధి నహించి యధ్వరము లుద్యత్ప్రీతి గావించఁగా
నాయజ్ఞంబులఁ దృప్తి బొందుదురు. నాకాధీశ్వరు ల్పావకా ! 52
- క. జలముల నీవ సృజించితి, జలముల యగ్ని యగునీకు జన మొనర్చెన్
జలములు నీచే బక్ష్వమ్ము లగుచుఁ బ్రాణులకు. జేయుఁ బుష్టి హుతవహ ! 53
- వ. నీవు దేవతలయందుఁ దేజోరూపంబు సురగులయందు విషరూపంబును బక్షుల
యందు వాయురూపంబును మనుష్యులయందుఁ గ్రోధరూపంబును మృగాదుల
యందు మోహరూపంబును మహిరూపంబులయందుఁ గాతిన్యరూపంబును జలంబు
లందు ద్రవరూపంబును సనిలంబునందు జనరూపంబును జేసి సర్వంబు నభివ్యాపించి
యుండుదు సర్వభూతమ్ములయందు నగ్నిత్వంబునఁ జరింతువు సర్వంబును నీచేత
సృష్టం బైనది కివివరులు నిన్ను మూఁడువిధంబులు నెనిమిదివిధంబులుం గావించి
యజ్ఞవాహుం గావించితి నీవు లేనియాక్షణంబ నిఖిలంబు నశించు మహాత్ములు
భవదీయదర్శనంబున నిజకర్తృవిహితగతులు యడయుదురు నీజిహ్వ లైహికభయం
బులు చెందకుండ మ మ్మనుషునింబు రక్షించుచుండెడు మని మఱియు సనేకప్రకా
రంబులం బ్రస్తుతించిన నగ్నిదేవుండు దనశరీరంబు శిఖాజాలంబులం బ్రజ్వరిల్లం
బ్రసన్నత్వంబు నొంది కృతప్రణామం డగునతనికి స్థలదనినదగంభీరస్వరంబున
నిట్లనియె. 54

క. శాంతి! నీస్తుతులకు నే, నెతయఁ బ్రీతుండ నైతి నిచ్చెద వర మ

త్యంతహితము నీ కెయ్యది, సంతసమున దాని నడుగు సౌజన్యనిధి !

55

— శివీశ్వరుడు సంతుష్టుడై శాంతి వర మిచ్చుట —

చ. అనవుడు నాతఁ డేను భవదాకృతిఁ గన్గొనఁ గంటి మంటి నా
మనమున వంత యంతయును మానె గృతార్థుడ నైతి జెప్పెద
న్వినము మహాత్మ ! మద్గురుఁడు నెన్ని ననుం దనయాశ్రమంబునకు
దునిచి సహృదరాధ్వరమహాత్మచదర్శనలాలసాత్ము డై.

56

ఆ. చనిన మదపరాధమున భవద్విరహిత, మయ్యె ధిష్ణ్య మిప్పు డందు నీవు
హవ్యవాహ! తొంటియట్లు వెలుంగఁగ, వలయు గురుఁడు సూచి యెలమి బొంద.

సీ. పెండియు నీవు నా కొండువరంబు ప్రసాదించె దేని యర్హుడునకు
సత్పుత్రు నొకనిఁ బ్రసాదించు తనయునియం దెట్లు లట్లు నాయందు నిఖిల
సత్వంబులందు నాసంయమిహృదయంబు మార్దవం బొనరింపు మైత్రి వెలయ
నీస్తోత్రమున నిన్ను నెవ్వఁడు కీర్తించు నతనికి వరదుండ వగుము దేవ !

తే. యనిన ననలుండు నీవు న న్నడిగినట్టి, రము లన్నియు నిచ్చితి గరుణ నీకు
ననఘ ! యీ స్తవంబున నను వినుతి నేయు, నతని కీస్థితవివిధపుణ్యములు గలుగు.

ఆ. పూర్ణిమాదిపర్వములయందు బహువిధ, సవనతీర్థహోమసమయములను
భక్తి నీ స్తవంబు వఱియించునరులకు, నఘము లాగు శుభము లావహిల్లు.

59

క. అని చెప్పి యతఁడు చూడఁగ, ననలుండు హతదీపభంగి నంతర్ధానం
బున బొందె శాంతి యంతం, దనమనమున సంతసంబు దనరారంగన్.

60

ఆ. గురుగృహంబు జూచి కుండంబులోఁ దొంగి, యట్లు వెలుగుచున్న యనలు జూచి
పూర్ణచంద్రమాడ్కిఁ బొల్పారె నతఁడు హర్షామృతంబు వొంగి యవల వెడల.

వ. ఆయ్యవసరంబున.

62

— శివీశ్వరుని శాంతి కృత్యమునకు సంబంధించుట —

క. అనుజనియాగము చెల్లిన, దనయాశ్రమమునకు వచ్చె దర్దయును ముదం
బున భూతి మ్రొక్కి యతనికి, నొనరించె శాంతి సవినయోచితపూజల్.

63

ఉ. దెందమునం బ్రమోదము ఘటిల్లఁగ నమ్ముని శిష్యుఁ జూచి నీ
యందును సర్వభూతములయందును నిప్పుడు సౌహృదంబు నా
యందుఁ గుమార ! నిశ్చలిత మైనది యీవిధ మేమి యొక్కో య
స్పందితపుణ్య ! యే నెఱుంగఁ జయ్యన జెప్పుము నాకు నావుడున్.

64

ద. అనలవివాళ మాదిగ యథార్థము సర్వము శాంతి నెప్పిన
న్వని ప్రమదాశ్రు లాస్యమున వెల్లిగొనం బులకాంకురంబుల
దను వమరంగ నమ్ముని ముదంబునఁ గొంగిటఁ జక్కఁ జేర్చి శి
ష్యుని నొగి సొంగవేదవిభవోజ్జ్వలఁ గా నొనరించె బ్రీతిచేన్.

65

భౌత్యమనుజనవము

వ. ఇట్లు హుతాశనవర ప్రసాదంబునంజేసి.

66

క. భూతికి భౌత్యం డనగఁ బ్రభూతవిభూతిప్రభావభూరిభుజబల

స్థీతుఁ డుదయించె మను వై, యాతనికాలమునఁ గలసురాదుల వినుమా. 67

భౌత్యమన్వంతరమునందలి యింద్రాదుల వివరణము

వ. చాతుషులు కనిష్ఠులు పవిత్రులు భ్రాజితులు ధారావృకులు నన దేవత లేనుగణం
బులును శుచి యనువాఁ డింద్రుండును నాగ్ని ధాగ్ని బాహుశుచిము క్తమాధవ
శుక్రాజితు లనువారు సప్తమునులును గురుగభీర బ్రహ్మ భరతానుగ్రహప్రీతిమత్ప్ర
వీరవిష్ణుసంక్రందనలేజస్విసుబలాభిధాను లగుమనువుత్తులు ధాత్రీశులై వర్తింప
గలవారు స్వామంభువస్వారోచిషోత్తమతామసలైవతే చాతుషవైవస్వతసూర్య
సావర్ణి బ్రహ్మసావర్ణి ధర్మసావర్ణి గుర్రసావర్ణి దక్షసావర్ణి రాచ్యభౌత్య లనునీమను
వులజన్మప్రకారంబు వినిననరునకుఁ గ్రమంబున ధర్మకామాన్తజ్ఞానవృద్ధ్యారోగ్య
బలగుణాత్పుత్రపాత్రమాహాత్మ్యశుభవిజయజ్ఞాతి ప్రాధాన్యరిపు వినాశదేవతా
ప్రసాదాద్యైశ్వర్యంబులు గలుగు మన్వంతరదేవతలను దేవేంద్రుని సప్త
మునులను రాజులను సావధానులై యాకర్షించుమహాత్ములు సర్వసాపవముక్తులు
సర్వశుభయుక్తులు సర్వకాలకుశలసమన్వితలు నగుదు రింద్రులు పదునలువురు
గలయంతకాలంబును బుణ్యలోకసుఖంబు లనుభవించు రనిన మార్కండేయ
మహామునికిం గ్రోష్ఠుకి యిట్లనియె.

68

మహారాజవంశవర్ణనము

తే. వింటి మన్వంతరస్థితివిలసనములు, క్రమముతో నీవు చెప్పెగ నమితపుణ్య !
వినగ వేడ్క యయ్యెడు నాకు విస్తరింపు, నలువనుండి వచ్చినరాజకులము నెల్ల.
క. అనిన మృకండతనూజుం,డను విను చెప్పెదఁ జతుర్ముఖాద్య మయి జగ
మ్మనకు మొద లై నన్యపతుల,జననముఁ జరిలెంబు నీకు సౌజన్యనిధి!. 70
సీ. ఎం దేనియు మనువు నియ్యెకుఁడును ననరణ్యుండు నొగి భగీరథుండు నాది
గా ననేకులు ధర్మత్రీనాథు లధికవిభూతినమేతులు భూరిబలులు
ధార్మికు లధర్మరతత్పరు ల్పూరులు పరమవిజ్ఞానులు భవ్యయశులు
జనియించి రేవంశమునయందు బహుసహస్రవిభేదవంశము ల్సంభవించె
తే. మట్టి నూడలు దిగ్గినమాడ్కి నర్థి, మనుజు లేవంశమునపెంపు విని సమస్త
దురితనిర్దుక్తు లగుదురు ధరణి నట్టి, విమలవంశంబు చెప్పెద విను మునీంద్ర! 71

సూర్యుని జనప్రకారము

వ. ప్రకాపతి ప్రజల సృజియించు దలంచి దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుని వామాంగుష్ఠం
బునఁ దదీయభార్యను నుత్పాదించిన నాదత్తుని కదిలి యనుకన్యక యుదయించె

దానియందుఁ గశ్యపుఁ డొకయండంబు పుట్టించె నయ్యండంబు బ్రహ్మస్వరూపం
బును సకలజగత్పరాయణంబును సుత్యత్తిస్థితివిలయకారణంబు నయి వెలుంగుచు.

తే. సర్వభూతమయాత్మఁడు శాశ్వతుండు, నఖిలభువనైకమూర్తియు నవ్యయండు
నైనభాస్వంతుఁ డాదిత్యుఁ డయ్యెఁ దొల్లి, యదితిచేత నారాధితుం డగుటజేసి.

సీ. అనినఁ గ్రోష్టుకి యిట్లు లనియె వివస్వంతునాకార మెట్టి దయ్యాదిదేవుఁ
డనఁడు ! కశ్యపునకు నాత్మజుం డై యెట్టి కారణంబునఁ బుట్టె గశ్యపుండు
నదితియు నెమ్మెయి నతని నారాధించి రతఁడు వారల కేమి యాన లిచ్చె
నవతరించినయత్తహాత్మమాహాత్మ్యంబువిధ మెట్టి దెఱిగింపు వినుగ వేడ్కు

తే. యగుచు నున్నది మునినాథ ! యనుడు నమ్మ
కండతనయుండు వినుము మార్తాండుఁ డాది
నుద్భవించినవిధము నీ కున్నరూపు
తెలియఁ జెప్పెద సంతతాతులితపూర్ణ !

74

వ. ఇంతయు నిష్ప్రభంబు నిరాలోకంబును నై యుండ నొక్కమహాండం బావిష్ణు
వించె నందుఁ బ్రపితామహాండంబుం బస్తయోనియూ బ్రహ్మయు స్రష్టయు నై తాన
ఁలిగె నతనిమ ఖంబున మహానాదంబుతో నోంకారం బుద్భవించె దానివలన
భూరాదివ్యాప్యతులు మూఁ డుద్భవించె నని సూర్యుని సూర్యరూపంబులు
మహాజన స్తప్తస్సత్యంబు లననాలుగు స్థూలరూపంబులు నిత్యుం డగుదివాకరు
నియం దియ్యెడురూపంబులు సుత్యత్తివలయంబుఁ యందుఁ గలుగుచు నడంగుచు
నుండు మున్నేను జెప్పినయోంకారం బద్దేవుం డగు బ్రహ్మతను వని వెండియు.

౧. నలువతోల్తోమున నవజపాచ్చవి రజోన్వితము నై వెడలె ఋగ్వేద మనఁడు '
దక్షిణాస్యమున రక్తద్యుత సత్త్వమున్మై యజు వుద్భవించె
చరమముఖంబున సామంబు తెలు ఁయి పుట్టె దమోగుణస్ఫూర్తి మెజయ
ను త్తరాననమున నుద్భవించె నధర్వ వసిత మై సత్త్వతమోతశయిత

౨. నమరు నీ నాల్గుశ్రుతులకు నాద్య మైన, యట్టిప్రణవంబు తేజోమహాత్వమునను
ఋగ్యజుస్సామతేజంబు లేకభావ, మొంది త్రిగుణమయస్థితి సుల్లసిల్లు. 76

౩. కలకులందును మీఁదను గ్రింద దీప్తి, లెసగ మండలీభూత మై యివ్విధమున
వేదములమూఁటితేజంబు నాదిపరమ, తేజమునజేసి యనఁడు ! యాదిత్యుఁ డయ్యె.

ఇట్లు విశ్వంబునకుఁ గారణం బై యవ్యయం డైనభాస్వంతుండు ఋగ్యజుస్సామం
బులగుణంబులంజేసి క్రమంబునం బూర్వాప్తామధ్యాప్తాఽరాప్తాంబులయందుశాంతిక
పాప్తికాభిచారికంబు లంగీకరించి సర్వంబును దపింపజేసి సృష్టియందుబ్రహ్మయు
స్థితియందు విష్ణుండును సంహారంబున రుద్రుండు నై వెలుంగుచుఁ ద్రివేదమయుం
డును ద్రిగుణాత్మకుండును ద్రిపురుషమూర్తియు నని జగంబులు గీర్తింప నొప్పు

వివస్వతుండు సుగ్రతేజంబున నజాండం బంతయు సుతప్యమానం బగుటం జూచి
సృష్టిరక్షాపరుం డగుకమలభవుండు చింతాక్రాంతత్వంబు నొంది. 78

—● బ్రహ్మ సూర్యుని బ్రాహ్మిచట —●

ఉ. ఏను సృజించు ప్రాణిచయ మింతయు నొక్కట నాశ మొందెడు
నాభునితీవ్రతేజము ప్రభావముచే వెస నింకెడు స్వగం
దీనరులు స్వగంబుల విహీనత నొందగ నేటిసృష్టియం
చానలినోద్భవుండు హృదయంబున భాస్కరు నిల్చి భక్తితోన్. 79

వ. ఇట్లు స్తుతింప వొడంగె. 80

తే. యోగిజనము లెవ్వని బరజ్యోతిగాగఁ
దలఁతు రఖిలమయాత్మఁ డై వెలుగు నెవ్వఁ
డరయ సకలంబు నెవ్వనియందుఁ గలుగు
నట్టిరవికి మ్రొక్కెద నే సమగ్రభక్తి. 81

ఉ. ఏమహితాత్మ డెప్పుడును నెంతయు వెల్లుచునుండు ఋగ్యజు
స్సామమయైకమూర్తి రుచిసంపద నేనిగమాత్మః డగ్రమా
త్రామయసూక్ష్మత న్వెలుగుఁ దద్దయు నేత్రగుణాత్మః షోంకృతి
శ్రీమయలీల సంతతముఁ జెల్వగు నారవి కేను మ్రొక్కెదన్. 82

క. శ్రుతిరూపుడు గ్రతురూపుడు, నతులబ్రహ్మైకరూపుఁ డాత్మవిదారా
ధితరూపుఁ డాద్యఁ డవ్యయుఁ, డతితేజం డగునీనేశు నభిసంపితున్. 83

క. అవరిమిత మైననీయు, గ్రపువేడిమిఁ బ్రాణు లెల్లఁ గ్రాగుడుఁ దేజం
బుసంహరింపు సృష్టికి, వివరితము పుట్టకుండ విశ్వమయాత్మా! 84

బ్రహ్మకృతసురాసురనరతిర్యగాదిపుష్టిప్రకారము

వ. అని సర్వోద్యుక్తుం డగుబ్రహ్మ బహువిధంబులం బ్రస్తుతించిన బ్రభాకరుండు నిజ
పరమతీవ్రతేజం బుపసంహరించి యల్పప్రభాసమన్వితం డయ్యె నంతఁ బ్రజాపతి
పూర్వకల్పంబునం దెట్లు లట్లసర్వంబునుం గల్పించె సర్వలోకంబులు సర్వదీప్యమంబులు
సర్వసముద్రంబులు సర్వనల్లంబులు సర్వాశ్రమంబులు సర్వధర్మంబులు వేదసూక్త
శ్రమంబున నావిర్భవించె నావిరించికి మరీచి జన్మించె మరీచికి గళ్యపుండు పుట్టె
గళ్యపునకు దత్తునికూతులు పదుమువ్వురు భార్య లైరి వారిలో నదితికి దేవ
తలు దితికి నైత్యులు దనువునకు దానవులు వినతకు ననూరుగరుత్మంతులు స్వసకు
యక్షరాక్షసులు గర్ద్రునకు నురగేంద్రులు నావిర్భవించిరి శ్రోధకు ఋషిగణాపు
రోగణంబులు నిరకు నైరావతాదిగణంబులునుం బ్రభవించె మునికి గంధర్వు
లావిర్భవించిరి తామ్రకు శ్యేనీప్రముఖకన్యలు పుట్టిరి వారిసంతతి శ్యేనభాస
శుకాదిభగము లయ్యె నిలకు వృక్షంబులు ప్రధకుఁ బక్షిగణంబులును బుట్టి నిట్లు
రెండవసగ్గం బై కళ్యప్రప్రజాపతి సంతానంబు జగద్భరితం బయ్యె నందు. 85

తే. సురలు సత్త్వరజస్తమస్సురణ నొంది, యధికులై యందఱకు ముఖ్యులైరి వారి
నజాఁడు భువనత్రయమునకు నధిపతులను, యజ్ఞభుజులను గావించె నాదరమున.

ఉ. దాని సహింప కెంతయును దర్ప మెలర్పగ వైత్యదానవు
ల్పాని సురావలం దొడరి భూరిరణం బొనరించి గల్పి శౌ
ర్యానుగుణంబు గా జగము లన్నియుఁ జేకొని యాగభాగము
ల్పానుగఁ దార గైకొని రమందభుజాబలజ్యంభణంబునన్. 87

వ. అంత. 88

క. దితి దనుతనయులచేఁ దన, సుతు లపహృతరాజ్య లగుటఁ జూచి యదితి దా
మతి వారి నవిచ్చిన్న, క్రతుభాగులఁ జేయఁ దలఁచి కడు భక్తి మొయిన్. 89

— అదితి సూర్యుని ముఠిండు —

మహాస్రగ్ధర. సవితృం దేజోభిరాము న్సకలమునిజనస్తవ్యుఁ బ్రత్యక్షమూర్తి
దివిజేంద్రారాధనీయు న్నితరుఁ ద్రిజగద్దీపకు న్విశ్వవందుర్క
రవి నారాధింప జొచ్చె న్నతి నదితి ప్రయత్నంబుతోడ న్నిరాహ
రవిధిస్వీకారనానావ్రతనియమధురారమ్య యై సంతతంబున్. 90

వ. అట్లారాధించుచు. 91

క. పరమం బై సూక్ష్మం బై, పరిపూర్ణం బై సుషుమ్నఁ బ్రభవం బై సు
స్థిర మైనబ్రహ్మలేజము, ధరియించిననీకు మ్రొక్కెదను నే ద్యుమణి! 92

క. జగముల కుపకారంబుగఁ, దగుతటి నుదయించుచున్న తావకవిలస
న్నిగమమయతీవ్రమూర్తికి, గగనమణికి మ్రొక్కెద న్భక్తికాశితభక్తిన్. 93

క. ఘనవర్షార్థము ససమో, చనముం జేయుచును సకలజగమున కాపా
యనకర మగురూపము గల, ఘనాత్మ డగునీకు విసతి గావించు రవీ! 94

మ. అని యద్దేవి నిరంతరంబును నిరాహారత్వముం బూని కీ
ర్తనముం జేయుచు భక్తితోడఁ దను నారాధింప నయ్యుగ్రద
ర్శనుఁ డుష్ణాంశుఁడు పెద్దకాలమునకుం బ్రత్యక్ష మై నిల్చె న
వ్యనితారత్వముముందర నివృతతభాస్వద్విధితు ల్పర్వగన్. 95

బి. నిలిచిన గనుగొని నిర్జరజనని భయం బంది దేవ! నభంబునందు
వెలుఁ గొందుచున్నని స్వీక్షింప నాకు శక్యము గానిమాడ్కి భూగతుడ వైన
గానఁ జాలక యున్నదానఁ బ్రసన్నుడఁ పగుము భవద్రూప మస్తదీయ
లోచనముల కిప్పు గోచరముగఁ జేయు మతిదయ నను జూడు మధికభక్తి

తే. భరిత నైననాతనయులఁ బ్రమదలీలఁ, గావు మఖిలలోకంబులు గలుగఁ జేయ
వాని రక్షింప నడఁగింప వలతి వీవ, కాని నీకంటె నన్యుండు గలుగఁ డెందు. 96

కీ. బ్రహ్మకేశవరుద్రరూపములు నీవ, యంద్రపావకయమజలధీశపవన
ధనదరూపము నీవ చంద్రధరమేది, సింద్రభూవార్ధిరూపము లీవె తరణి. 97

క. యాగములను సతతాంత, ర్యాగములను నిను భజింతు రవనిసుసర్వ
లోగలు త్రిదివాక్షయసుఖ, భోగంబులకై సమస్తభువనస్తుత్యా ! 98

— సూర్యః దదితిః బ్రహ్మః తై వర మిచ్ఛుట —

చ. అని వినుతించిన న్దవముఁ డాపటుతేజముఁ బాసి తప్తతా
మ్రవిభవిభాతిభూతి దనరంగఁ బ్రసన్నత నొంది పల్లట
న్దన కభివందనంబు ప్రమదంబునఁ జేయునిలింపమాతఁ గ
న్దొని భవదంతరంగమునఁ గోరిక యెయ్యది నెప్పు మేర్పడన్. 99

ఆ. అనిన నదితి జాను లవసీతలంబున, మోపి శిరము వాల్చి మ్రొక్కి దేవ !
యవధరింపు మృదాత్తజు ల్గడు బల,నంతు లైనదైత్యవరులచేత. 100

వ. త్రిలోకరాజ్యంబును యజ్ఞభాగంబులుం గోల్పడి దీను లై యున్నవారు గావునం
ప్రసన్నుండ వై నీవంశంబునం దద్భాత్యత్వం బంగీకరించి నాకు జన్మించి దైత్య
దావనాశం బాపాదించి నానందనులకుం ద్రిలోకాధిపత్యంబును గ్రతుభాగ
భోక్తృత్వంబును బ్రసాదింపు మనినం బ్రభాకరుండు గరుణించి యద్దేవికి నవ్వరం
బిచ్చి యంతర్ధానగతుం డయ్యె నదితియుం దపానివృత్త యయ్యె నంత. 101

తే. సూర్యకరసహస్రములో సుషుమ్న యనగ, నెగడురశ్చి నిలింపజనిత్రయుదర
మునఁ బ్రవేశించె దాని నమ్మదితఁ దాల్చె, గృచ్చుచాంద్రాయణాదికక్షేత్రనియతి.

— మార్తాండుని యూర్భాసము - తద్వర్షమున దైత్యదానవులు భస్మ మగుటయు —

వ. ఇట్లు నిత్యోపవాసప్రతపరాయణ యై దివ్యగర్భధారిణి యైనయదితి నాలోకించి
కోపించి కశ్యపుఁ డిట్లనియె. 103

నీ. ఏల యీగర్భాండ మిట్లు మారణ మొందఁ జేసెడు నిత్యోపవాసవృత్తి
ననవుడు నద్దేవి యలుగక మిది మారితము గాదు చూడు ముద్దామశత్రు
సంక్షయకారి యై జన్మించు నని పల్కి పతిమాటఁ గోపంబు పట్ట లేక
యప్పుడ యద్దేవతారణి జాబ్వల్యమానతేజోరూప మైనయండ

తే. మూడి పడఁ జేసె గశ్యపుఁ డుద్యదర్క, భామనిభ మై వెలింగెడుదాని గాంచి
మ్రొక్కి ఋగ్వేదమంత్ర సముత్కరమున, నభిచుతిషగ నంత నయ్యండ మనఘ !

ఆ. ప్రకటదివ్యమూర్తి వర్షపత్రద్యుతి, స్ఫురితవల్లఁ దైనపురుషు డయ్యెఁ
దేజమున సమస్తదిశలు వెలుంగఁగ, నపుడు దివ్యవాణి యంబరమున. 105

వ. నిలిచి మేఘగంభీరస్వనంబునం గశ్యపు నుద్దేశించి మహాత్మా ! నీ వదితితోడ
నీ యండం తేల మారితంబు గావించెద వని పలికి తది కారణంబుగా నీ పుత్రుండు
మార్తాండుం డనునామంబునం బరగు సూర్యాధికారంబును జేయు శత్రుక్షయం
బును గావించు నని చెప్పిన నశోరిణివచనంబులు విని. 106

సగ్ధర. ఆనందం బంతరంగం బయి మనముల నిండాఁ నింద్రాదిదివ్యలో
నానాపై న్యస్ఫురద్దానవుల ననికి సన్నద్ధు లై పిల్చి రా దై

త్యాగీకంబు స్వహాత్యాహమున వెడలె దేవాసురశ్రేణి కయ్యెం
దా నంతం గయ్య మేద్యత్పటుతరళరజాతప్రభ ల్లింటు బర్వన్.

107

క. ఆతుములరణాంతరమున, నాతతమార్తాండతనుభవైకమరీచి
వ్రాతహతిజేసి భస్మీభూతు లయిరి నైత్యదనుజపుంగవు లెల్లన్.

108

శా. ఆమార్తాండు సమ స్తదైత్యదనుజవ్యాపాదనప్రాధుః దీ
వ్రా మేయూరుణదేహదీప్తివిసర్వాప్తాఖిలాశాంతి సు
గ్రామోద్యద్విజయాభిరాము బహుమాంగళ్యప్రదుః ఋగ్యజు
స్సామాలంకరణోజ్జ్వలు ద్దినమణి నృన్భక్తచూడామణిన్.

109

క. ముదమున గీర్తించుచు నయ్యదిలిం గొనియాడుచుం బ్రియం బెలరారం
ద్రిదశులు గైకొని రొగిఁ దమపదములుఁ గ్రతుభాగములుఁ బ్రభాకరుకరుణన్.

చ. అతులకదంబపుష్పసదృశాంశులు గ్రిందను మీఁదఁ బర్వఁగా
హుతపహచారుపిండతులితోజ్జ్వల మైవయవిస్ఫుటాకృతి
నృతదళబాంధవుండు గగనంబున నుండి నిజాధికార ము
న్నతి నొనరించె లోకము లనారతము న్దసు భక్తి గోల్వఁగన్.

111

పరుదేశమునఁ దపశతాపిక యై నాజ్ఞ బరబ్రహ్మపమునఁ దపము చేయుట

వ. అంత విశ్వకర్తప్రజాపతి తనమాత్రు సంజ్ఞ యచుకన్యక నావివస్వంతునకుం బ్రణ
తుండై ప్రార్థించి పత్నిం గావించె నద్దేవికి వైవస్వతమనువును యముండును యము
నయుం బ్రభవించి రాసంజ్ఞకథావృత్తాంతం బంతయు మున్న యేను నీకుం జెప్పితి
విను మట్లు పితృసదనంబునకు సంజ్ఞ చనుటయు ఛాయానధూటివలన నెఱింగి
మార్తాండుండు రోషంబున మండుచు మామయింటికిం జనిన నతండు నతని
నభ్యర్చించి సాంత్యవచనంబుల ననునయించి యిట్లనియె.

112

ఉ. కోపము సంహరింపు విను గోపతి ! నీపటులేజ మోర్వఁగా
నోపక పోయి పేరడవి నున్నది సంజ్ఞ మనోహరోల్లస
ద్రూపము చాల్చి నీవు తరు దోకొని పోవుట గోరి భూరిని
ష్ఠావరతంత్ర యై తగిలి సంతతముం దప మాచరించుచున్.

113

క. శతధృతివాక్యంబును నామతమును నీ కించు కేని మానుగ విను దీ
పిత మగునీరూపము శోభితమును శాంతంబు గాఁగఁ బ్రితి నొనర్తున్.

114

— విశ్వకర్త సూర్యలేజము నల్పము చేయుట —

తే. అనిన నొడబడి వెలుగుతోఁ డట్ల సేయు, మని యనుజ్ఞ యిచ్చుటయును నాక్షణంబ
విశ్వకర్త శాకాహ్వయదీప్తిమమునకు, జని దినాధీశ్వరుని జక్రమున నమర్చి.

115

క. అతిరయమునఁ దిరుగునహర్వృతలేజము దరువఁ దరువ బలవద్భ్రమణో
గ్రత నాకంపించె జగత్ప్రితయము త్రుటితాంశుపవనతీవ్రత్యమునన్.

116

వ. ఆవృడు.

117

సీ. సకలరత్నాకరశైలాటవులతోన మేదినీచక్రంబు మీడి కెగనె
నఖలగ్రహేందుతారాన్నితంబుగ నింగి కూలి యెంతయు సమాకులత నొందె
వనధులు పిండలివండుగాఁ గలగి ఘూర్ణిల్లుచు జగ మెల్ల వెల్లిగొనియెఁ
గులధరణీధరమ్ములు సానుబంధముల్యెడలి నుగ్గై వడిఁ బుడమిఁ బడియెఁ

తే. దేజరిల్లుధ్రువాధారధిష్యతతులు, బహుసహస్రసంఖ్యలఁ బరిభ్రామ్యదరుణ
రశ్మిజాలరయంబున రాలఁ దొడఁగె, దునియ లై మేఘపట్టులు దూలఁ జొచ్చె.

—ॐ బ్రహ్మదులు సూర్యుని స్తుతిచుట ॐ—

వ. ఇవిధంబునం ద్రిభువనంబులు ప్రభాకరభ్రమణరయంబున విభ్రాజితం బైన నప్పుడు
భయం బంది బ్రహ్మదేవతలయ్యాదిదేవుని ననేక ప్రకారంబుల స్తుతించి రింద్రుండు
జయజయధ్వను లొనరించె వసిష్ఠాత్రిప్రభృతి సప్తఋషులును వాలఖిల్యప్రభృతి
మహామునులును బహువిధస్తోత్రంబులను ఋగ్యజుర్వేదసూత్రంబులనుం బ్రశం
సించిరి సిద్ధవిద్యాధరగరుడయక్షరాక్షసోరగపతు లంజలిపుటంబులు నిటలంబులం
గదియించి యందంద వందనం బొచరించిరి లిఖ్యమానుఁ డగుమార్తాండుసమీ
పంబున నుండి గాంధర్వవిద్యావిశారదు లగుతుంబురునారదాదిగంధర్వులు మధుర
గీతంబులు విస్తరించి రప్పరోగనలుచు శంగంబుగా లలితనర్తనంబులు ప్రవర్తి
ంచి వీణావేణుపణవశంఖకాహళఘంటాపటహమృదంగాదివాద్యంబులు హృద్యం
బులుగా మొరయించి రిత్తైఱుగునం గోలాహలంబులై నానానాదంబులై చెలంగు
చుండ నగ్నివిజవర్ధకి యల్లనల్ల నత్తేజోవర్ధనుఁ ద్రచ్చుచు నిట్లు స్తుతియింపం
దొడంగె.

119

క. వనరుహభవదుద్రజనా, క్షనవినుతుఁడు కాలకర్తృతామహనీయుం
డును నగునినుతనులిఖనము, వినునరుఁ డినలోకసౌఖ్యవిభవము నొందున్.

120

వ. అని వెండియు.

121

చ. కనకరుణాంబుజాతనవకాంతి నుదంచితభూరిచారుకాం
చనరుచిఁ దప్తతామ్రవిలసద్ద్యుతి సూత్నలసత్ప్రవాళదీ
ప్తి నిజతనూద్ధతాంశుతతి దిక్కులఁ బర్వి వెలుంగ నొప్పునీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్.

122

చ. ఘననిబిడాంధకారరిపుఖండనచండమయూఖరాజిచే
ననుదినము స్ఫుభాతములయం దమృతాంశుమరీచి వేడిగా
వనజము లుల్లసిల్లగఁ దొవల్ మొగుడ స్ఫుభమాద్రిఁ బొల్పునీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్.

123

చ. అనుమమవేగసత్త్వసముదంచితవాహనవాహ్యమానకాం
చనరథచక్రసంకషణచారుసుమేరునగేంద్రసానుసం

జనితసువర్ణ రేణుచయసంతతభూషితదీప్తి యైన యీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్.

124

వ. అని మఱియును.

125

చ. దినకర ! యుష్మదీయతనులేజము ద్రచ్చెద భక్తి నీకు పం
దన మొనరించుచు నృహవిధంబుల నిన్ను నుతించుదు న్దయ
న్నను శుభదృష్టిఁ జూడుము సనాతన ! కారుణికాగ్రగణ్య ! య
త్యనుపమపూర్వ ! సర్వనిగమాత్మక ! నన్ను ననుగ్రహింపుమీ.

126

— చక్రివసూర్యనిలేజముచే శూనాదులు నిర్మించుటయు - నానక్యరేవంతులు పుట్టుటయు —

వ. అని బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి విశ్వక్సప్రజాపతి ప్రభాకరులేజం బతనిమండలం
బును పోడశాంశంబు దక్కం బదియేను భాగంబులు వోవం ద్రచ్చి యాలేజః
ఖండంబుల విష్ణునికి సుదర్శనంబును జంప్రమాళికి శూలంబును గుబేరునకు శిబి
కయుఁ గాలునకు దండంబును సేనానికి శక్తియు దేవగణంబుల కనేకాయుధంబు
లును గావించె నంత.

127

ఉ. ఆతతవేదమూర్తి యగునాదిననాయకుఁ డట్లు మామచే
శాతతలేజఁ దై కుసుమసాయకసన్నిభసాకుమార్యము
న్భాతిగఁ దాల్చి యాత్మసతిపాలికి నేగెఁ దురంగరూపముం
ప్రీతి ధరించి వారి కనవేతగుణు ల్బనియించి రశ్మినల్.

128

వ. సంభోగసమయాంతరంబున రేవంతుండు జనియించె నంత నిజరూపవంతుం దై
కాంతాసహితంబుగ గగనంబునకుం జని పూర్వప్రకారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుండ
ఛాయాతనంబుం డగుసావర్తి యష్టమమనుత్వంబు గోరి మేరునగరంబున నిపుడు
దపంబు సేయుచున్న వాఁ డని చెప్పి మార్కండేయుండు.

129

తే. సవితృసంతతిజన్మంబు చరితమును మహాత్ముఁ దైనయాసవితృమహాత్మ్యమును బ
రించినను విన్న మనుజుల కంచితోరు, యశము చేకులు నాపద లడఁగి పోవు.

130

క. ఇనునిమహాత్మ్యము వినిన, స్తనుల కహోరాత్రకృతవిషమకిల్బిషము
ల్పనివర ! శాంతం బొందును, ఘనరుజులు సదౌషధమునఁ గ్రాగువిధమునన్.

131

— రాజ్యవర్ధనరాజచరిత్రము —

మ. అనినం గ్రోస్తుకి సంతసిల్లి మునివర్యా ! సూర్యజన్మంబు పెం
పును దత్సంతతిసంభవంబును భవత్పుణ్యోక్తుల నిర్వహి నిం
కను గౌతూహల మయ్యెడు న్నిను త్రిలోకస్తుత్యుఁ దై నట్టియ
ర్గునిమాహాత్మ్యముఁ జెప్పవే మధురవాక్కుర్థామృతం బారంగన్.

132

వ. అనిన భృగువంశ్యవర్యుం డిట్లనియె.

133

తే. యమునితనయుండు లోకవిఖ్యాతయశుడు, రాజ్యవర్ధనుఁ డనియెడురాజు ధర్మ
పరతః జేకొని పాలించె ధరణితలము, వివిధదానాధ్వరక్రియాప్రవణుఁ డగుచు.

వ. అమ్మసీపతిరాజ్యంబునం బ్రజ లాధివ్యాధులం బొందక టౌమడాంబరబాధలం
జేందక ధనధాన్యాదిసమస్తసంపదం బొంపిరివోవుచు సంతతకు వర్తిల్లుచుండి
రంత. 135

సీ. అతడు విధూరభుం డనుమహీపతిసుత శుభలక్షణాన్విత సుందరాంగి
మానిని యనువేరిమానిని వరియించి యయ్యుంతియుండు బద్ధానురాగుఁ
డై కల నైనను నన్యకాంతలఁ గోర కాత్తధర్మములకు హాని గాని .
క్రమమున వివిధసౌఖ్యము లొందుచుండఁగ సప్తసహస్రవృష్టు లొక్క
ఆ. దినము చనినభంగి జనుటయు నొకనాఁడు, పౌరజానపదులు భూరమణులు
సచివవరులు నాప్తజనులును దగువారు, నర్థి గొలువ నున్న యవసరమున. 136
ఆ. మానినీవధూటి మగని కభ్యంగము, చేయువేళ నశ్రుశీకరంబు
లతనిమేన నించె నతఁ డిది యేమియో, యనుచు మగిడి యాలతాంగి జూచి.

— ౧౩ వానిసీరాజ్యవర్ధన సంవాదము —

క. పొలతి ! యిది యేమి నావుడు, బలుకక యతఁ డెన్నియేని భంగుల మఱియొ
న్బలుమాలు నడుగ నాతని, తల నొకనర యున్నఁ జూపి తరలాక్షి యనున్. 138

చ. నరవర ! నీదుమ స్తకమున న్నర దోచిన దింతకంటె నా
కరయ విషాదహేతు వగునట్టిది యెయ్యది ? యంచు బాష్పము
ల్లారఁగఁగ గద్గదం బడర దుఃఖిత యైనలతాంగి జూచి తా
దరహాసితాననం డయి ముదంబున నమ్మచుజేంద్రుఁ డి ట్లచున్. 139

క. పౌరులు భూమిజనులు ధా, త్రిరమణులు బలసి యుండ ధృతి దొలగి వగం
గూరి కనునీరు నింజగ, నీరజవళనేత్ర ! తగునె నీవెంపునకున్. 140

ఆ. సకలజంతువులకు జన్మవర్ధనపరిణామగుణచయంబు నై జ మగుట
యెఱిగి యెఱిగి యింత యేటికి శోకింప !, విను లతాంగి ! నాదువిధము దెలియ.

సీ. చదివితి వేదముల్ శస్త్రాస్త్రవిద్యల నారూఢిఁ బొందితి నాహవమున
వైరుల నోర్పితి వసుధ నిర్వక్రంబు గాఁగఁ బాలించితిఁ గ్రతువు తెన్ని
యేని నొనర్పితి నీప్సితార్థంబులఁ బరితుష్టి జేసితి బ్రాహ్మణులకు
మానిని ! నీతో నమానుషభోగంబు లనుభవించితి నెయ్య మతిశయిల్ల

తే. సకలపురుషార్థములు నాకు సంభవించె, నింక ముదిమికి శంకింప నేల చెపును ?
వలులు పలింతులును దెక్కుగలుగుఁ గాత, వాని కుచితంపువిధ మిప్పుడే నొనర్తు.

వ. బాల్యకౌమారయావనవార్ధకావస్థలం దత్తదుచితప్రవృత్తిం బ్రవర్తించుట
యంత్రమక్షత్రియులకు విధివిహితకృత్యంబు మత్స్యార్థులు నిట్ల వర్తించిరి
యిప్పుడు నామనంబు తపంబున కౌత్సుక్యం బొందుచున్నయది యిప్పలితాంకుర
దర్శనంబును నాకు నభ్యుదయకారణం బయ్యె నీ వింక నెవ్వగ దక్కు మని

యశ్శాంతారత్నంబు నూటించుచున్నయన్నరపతివచనమ్ములు విని సచివులు
పారులు శోకాక్రాంతస్వాంతు లగుచు నవ్వుపీకాంతున కిట్లనిరి. 143

— రాజ్యవర్ధనభూపతికిఁ జారులకుఁ సంవాదము —

సీ. ఆరయ దేవికిఁ గారణం జేమి యీవగపు మాయవి గాక వసుమతీశ !
వివినంబునకుఁ దపోవృత్తి నీ వరిగినట్టైన సర్వక్రియాహాని గాదె !
యేడువేలేడులు నిల యేలి పడసినసుకృత మిప్పుడు విడఁ జూడఁ దగునె !
ప్రజలఁ బాలించుధర్మముపదాటనపాలుఁ బోలునే వని నేయ బోవుతమము !

తే. నింతయును నాత్మ నూహించి యీతపంబు
మాను మని యందఱును బలుమాటు ప్రాథ
నంబు సేయుడు నానరనాథవరుడు
గారవంబున వారలఁ గలయు జూచి. 144

ఉ. ఏలితి లీల నీవసుధ నింతయు సప్తసహస్రవర్షము
లోష్ణులగ సత్కళత్రమునఁ బుత్తులఁ గాంచిత నెల్లవారలు
స్తేలన మంటి నింక నిటమీచటఁ బొందుతపోనివాసము
నోబ్బునె కాలపాశమున బుద్ధియె యూరక యున్ని యేరికిన్ ? 145

క. జనులార ! మచ్చిరంబున, జనియించిన యీవలితము సమవర్తికిఁ గ
ట్టరు నైనదూత గా మహి, గనుగొనుఁ డట్లగుట నిజము గాదె తలంపన్. 146

ఉ. కావున నైహికం బగుసుఖంబుఁ దొంటి తఱచు రాజ్యల
క్షీవిభుఁ గాఁగఁ బ్రీతి నభిషిక్తుని జేసి ప్రబుధబుద్ధి నై
యే వివినాంతరంబునకు నేగి కృతాంతునిదూత లేవు నా
పై వడి వత్తు రంతకుఁ దపం బొనరించెన నప్రమత్తతే. 147

మ. అని దైవజ్ఞులఁ జూచి పుత్రకుని రాజ్యశ్రీవిభుం జేయఁగా
దివలగ్నంబులు చెప్పు డన్న విని ధాత్రీనాథుచుద్యోగ మె
ల్లను దెల్లంబుగ వా రెఱింగి వగ లుల్లమ్మ ల్లలంపంగ నే
మనియుం జెప్పఁగ నేర కెప్పుడు సముద్యద్యాప్తుచీనాస్యు లై. 148

వ. అవ్వపీపతి నవలోకించి. 149

క. జనవల్లభ ! నీవాశ్రయము, విని మాహృదయములు శోకవికలము లగుట
నిద్రలగ్నస్థితి దోచుచు, యని పలికిన నచట నున్న యఖిలజనంబుల్. 150

ఆ. ఏకవాశ్రయముగ ననేకవిధమ్ముల, బ్రాశస్త్యము చేసి రవ్వపీశుఁ
డచలితప్రయత్నుఁ డగుట గనుంగొని, యేమి సేయువార మింక ననుచు. 151

— రాజ్యవర్ధకునియామర్యబుద్ధితే పారులు సూర్యు నారాధించుట —

వ. అన్న రేంద్రచంద్రునిమీఁదియమందప్రీతి నందఱుం బెద్దయుం బ్రొద్దు విచారించి
యత్యంతనియతి భాస్వంతు నారాధించి యవ్వపీకాంతు నధికాయుష్షంతుని
గావిత మని నిశ్చయించి యద్దిననాథు నుద్దేశించి. 152

- సీ. వేదసూక్తముల విసుతించువారును మానవ్రతంబులు పూనువారు
పుష్పగంధములఁ బూజించువారును విధివిహితంబుగ వేల్చువారు
జలమధ్యముల జపములు సేయువారులు సుపవాసనియతిమై నుండువారు
సమీరతథ్యానపరాయణు లగువారు నుచితోపహారంబు లొసంగువారు
- ఆ. నై సమస్తజనులు నయ్యైవిధంబుల, నధికభక్తియుక్తి ననుదినంబు
దపనుఁ గొల్వఁ దా సుదాముఁ డస్థంధర్వు, డేగుదెంచి వారి కీట్టు లనియె. 153
- క. నరులార ! కమలమిత్రుని, వరదుం గాఁ గోరి కొల్వ వలతుర యేని
న్వైర వే నిదె యెఱిఁగించెడఁబరమహితముఁ గోరి యెల్లభంగులఁ దెలియన్. 154
- వ. అగుదువిశాలం బనునామంబునం బ్రసిద్ధం బై సవనంబు సిద్ధనిషేధితం బగుచు నుల్ల
సిల్లునవ్వనంబునం గామరూపం బనుమహావ్యతంబు గలదందుఁ జని భాసుని నారా
ధించిన మనోరథంబు సఫలం బగు ననుటయు వార లట్లు కాక యని యచటి కరిగి
భాస్కరాయతనంబుఁ గని తత్సమీపంబునం దప్రమత్తులు నియతాహారులు నై
యక్షతపుష్పగంధధూపదీపాద్యుపచారములను జపహోమాన్నహోమంబులను
వివస్వంతు చారాధించుచు ని ట్లని స్తుతియించిరి. 155

— బ్రహ్మణ్యబృందము సూర్యుని స్తుతించుట —

- సీ. ఆదిత్యు సూర్యుని నర్యమఁ బూషు స్వభాను దివాకరు భాను సవిత్ర
నక్షరుఁ బరము సితాసితవర్ణుని భాస్కరు దుష్ప్రేక్ష్యుఁ బంకజాపు
రవిఁ బ్రళయాంతకు రక్షితీతుని దీపదీధితి నవితర్క్కు దీప్తురూపు
యజ్ఞాగ్నిహోత్ర వేదావస్థితుని యోగి నిత్య ననంతుని నిగమవేద్యు
- తే. నాద్యు మిత్రుని నఖిలలోకైకకృతు, వ్యక్తు గుణయుక్తుఁ బరమదయానురక్తు
శాంతు నిన్నుఁ బ్రభాకరు శరణు వేడి, సంతతము నినుఁ గొల్తు మనంతభక్తి. 156
- క. సురదనుజఖచరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధతారకాగ్రహములయం
దరయంగ నధికతేజ, స్ఫుస్ఫురితుం డగుదేవు శరణుఁ జొచ్చెద మర్థిన్. 157
- తే. గగనముననుండి నిజమయూఖములఁ జేసి
యవనితలమును దిశలును సంతరిక్ష
మును వెలింగించుచును వ్యాప్తమూర్తిఁ దాల్చి
పరగుదేవుని గొలుతుము శరణు వేడి. 158
- ఆ. అరయ బ్రహ్మ యన మహాదేవుఁ డన విష్ణుఁ, డనఁ బ్రజాపతి యన ననిలుఁ డనఁగ
సంబరం బనంగ నమరుఁ దా నేదేవుఁ, డట్టిభానుఁ గొల్తు మర్థితోడ. 159
- తే. అని యనేకవిధంబుల నఖిలజనులు, ప్రస్తుతించుచు నిశ్చలభక్తిపరత
ననుదినంబును గొలువంగ నాత్మమెచ్చిమూడు నెలలకు వరదుఁ డై వేడివెలుగు.
- ద. అమితనిజాంగకాంతి వియదంతర మంతయుఁ గప్ప నాత్మబిం
బము దెసనుండి సౌమ్య మగుభావము గైకొని వారియగ్రభా

గమునకు వచ్చి నిల్పుటయు గాత్రములం బులకాంకురంబు నే

త్రముల బ్రమోచబొప్పములదండడి గ్రందుకొనంగ నందలున్. 161

వ. భక్తిన్ము లగుచు నవ్వూర్తాండునికి సంపంద నమస్కరించి ముకుళితాంజలు
లైనం జూచి యద్దేవుండు. 162

—● ఆదిత్యునివలనఁ బారజను లిష్టార్థములఁ బడయుట —●

క. నావలన మీకు నిందలు, కేవలములు వడయఁగా నభీష్టము చెప్పుఁడా
నావుడు నజ్జరులు ప్రమోదావిప్లవనస్కు లగుచు నందలు భక్తిన్. 163

వ. మస్తకస్య స్తహస్త్తు లగుచు నిట్లనిరి. 164

క. ముదియక సంతతవిజయా, స్పృహఁ దై సుఖశీల నీస్తసాచమున భువిం
బదివేలవత్సరంబులు, బ్రదుకంఁగా వలయు మాన్యపాలుఁడు తరణి! 165

చ. అనవుడు నవ్వరం బొసఁగి యంబుజమిత్రుఁ డదృశ్యుఁడైన న
జ్జరులు మనంబు లుత్సవరసంబుఁ డేలఁగ నేఁగి మానినీ
వనితయుఁ దాను సున్నజనవల్లభునిం దగఁ గాంచి తారు వో
యినవిధము న్రవిం గొలిచి యిష్టవరోన్నత గన్నచందమున్. 166

క. మానుగఁ జెప్పిన విని యవ్తూనిని యానంద మొందె మానవనాథుం
డాననము వంచి యొకవడిఁ, దా నూరక పలుక కుండఁ దద్దయుఁ జీతన్. 167

—● రాజ్యవర్ధకుని హానికి నాయుర్వృద్ధినిమిత్త మగునావాదము —●

క. చింతాక్రాంతుం డగున్మనః, కాంతున కక్కాంత యేమి కారణ మధిపా!
సంతోషవేళ వికల, స్వాంతుఁడ వై యిట్టు లున్నవాడ? వసటయున్. 168

సీ. మానవనాథుఁ డవ్తూనిని ఓడించి యక్కట! వీర లాయాస మంది
యినుఁ బ్రసన్నుని జేసి యిది యేమి వేడిరి పదివేలువన్నము ల్బృదికి యుండి
మిత్రబాంధవపుత్రపౌత్రకళ్యాణు లందలు దివమున కరుగఁ జూచి
యే సలిదీనత నేకాకి నై మనుషునికియుఁ దా నొకవనికి యగునె!

తే. యిట్టిదీన మిది గాల్పనే యనేక, దానిములె కాక యిందు సంతోష మెద్ది!
యింతయును చాత్త నరయక యింట! నీవు, మేలు మే లని పల్కెదా తలవగుచు.

తే. ఆనిన నద్దేవి యనియె మీయానతిచ్చి, నట్లు లంతయు నిజము హవ్వాభిఁ దేలి
యరయ కంటి దివాకరువరము దప్ప, నింక నిటమీఁదఁ గర్తవ్య మేమి చెప్పును. 170

వ. ఆనిన నవ్వుపీవల్లభుండు వల్లభ కిట్లనియె. 171

క. పౌరులు భృత్యులు నా కుపకారం బొనరించి యుండఁగా నక్కట! నే
వారలకు మే లొన్నక, యూరక భోగముల దగిలి యుండం దగునో! 172

సీ. కావున నిప్పుడ కదలి యే నవ్వుపీథరమున కరిగి యత్యంతభక్తి
భానునిగుఱిచి తపం బాచరింపఁగ నతడు ప్రసన్నుఁడై యరుగుఁడెంచి

మానిని ! నీకును మనభృత్యతతికిఁ జౌరులకును బుత్త్రపాత్రులకుఁ గూడఁ
బదివేలువర్షము ల్బ్రదికుకంగ వరము నా కిచ్చినయట్టుల యిచ్చెనేని

ఆ. నింపు సొంపు మిగుల నిందఱతోఁ గూడ, నఖిలరాజ్యసుఖము లనుభవించు
నట్లు గాక యున్న నచ్చోన నిలిచి యయుగక్రీడఁ గొల్తు నుగ్రనియతి. 173

— భాస్కరు నారాధించి రాజ్యవర్ధకుడు తనజనులను దీక్షాయుష్షంతులఁ జేయుట —

చ. అన విని యింతి ! నీ వరుగ నక్కట ! యిక్కడ నేను నిల్తునే ?
యనుడు ధరాధినాథుఁడు ప్రియం దగఁ దోడ్కొని వేడ్క నత్తపో
వనమున కేగి యందు దినవల్లభు వేదమయాత్తు నిత్యు నా
త్మ నిలిపి భక్తియుక్తి సతతంబు తపం బొనరించుచుండఁగన్. 174

ఉ. మానవతివరేణ్య యగుమానినియుం బ్రియుతోడ నెండకు
న్వానకు సంచలింపక దివాకరునంద మనంబు నిల్పి త
ద్ధ్యానపరాయణత్వమునఁ దాను దపం బొనరించె నాత్మలో
నూనినభక్తి సంతతము నున్నతిఁ బొందఁగ మేచు డయ్యఁగన్. 175

క. భూరమణుడు సతయు నిరాహారు లగుచు నిట్లు సార్థహాయనము మహా
ఘోర మగుతప మొనర్చిన, వారికిఁ బ్రత్యక్ష మై దివాకరుడు దయన్. 176

క. కర మెలమిఁ గోరినట్టుల, వరము ప్రసాదించి చనిన వనితయుఁ బతియు
స్మరమానందముఁ బొందుచు, నరిగిరి తమపురికి భూసురాన్వయముఖ్యా ! 177

మ. చని యాభూపతి తాను భార్యయుఁ బ్రజాసందోహము న్బ్రత్రపా
త్రనికాయంబును బంధువర్గము నమాత్యశ్రేణియు న్నిత్యశో
భనలీల నిగతామయత్వము జరాభారవ్యపేతక్రమం
బును నొప్ప న్నదివేలువర్షములు పెంపుం బొంది పాలైం గడున్. 178

మ. క్రతువు లేయచు విప్రవర్గముఁ గృతార్థత్వంబు నొందించుచు
స్మృతిపతావళి నోర్చుచు స్సకృతము ల్పాలించుచు న్నానినీ
సతియు న్దాను ననూనయోగవిలసత్సృఖ్యంబుల న్బొందుచున్
ఊతి యేలెం దగ రాజ్యవర్ధననృపశ్రేష్ఠుండు సద్వృత్తుఁ డై. 179

వ. అమృహీపతిచరిత్రంబు సమస్తంబు సవిస్తరంబుగా విని భృగువంశవరేణ్యుం డగు
ప్రమతి విష్ణుయావిప్రహృదయుం డై యిట్లనియె. 180

తే. ఇనునిమహిమసాం పిటు లుండు నే ? తలంప, నధికభక్తిమై నమృహితాత్ముఁ గొలిచి
యాయురారోగ్యసత్త్వమహత్త్వరాజ్య, వర్ధనుం డయ్యె నారాజ్యవర్ధనుండు. 181

వ. అని కొనియాడె నని చెప్పి మఱియు మాన్కండేయుండు. 182

ఆ. అదిదేవుఁ డై నయాదిత్యుమాహాత్మ్య, మెవ్వ రధికభక్తి యెసఁగ విందు
రట్టియు త్తములకు నాయురారోగ్యాది, సకలకామములును సంభవించు. 183

—ॐ వై వస్వతమనుశతకధనప్రారంభము ॐ—

వ. ఈద్యుగ్విధప్రభావుం డగువిభాకరునకు సర్వార్థప్రదర్శనముం దైనవై వస్వతుండు
సప్తమమను వై జన్మించె నతనికి బుత్తులిత్వోక్తుండును నరిష్ట్యంతుండును గరూ
షుండును వృషధ్రుండును నాభాగుండును ధృష్టుండు ననువార లావిర్భవించి
శస్త్రాస్త్రపాకగులును వివిధవిద్యావిశారదులును బలపరాక్రమవంతులును వినిర్మల
స్వాంతులును విగ్ధరితకీర్తులును సౌమ్యమూర్తులును బ్రత్యేకరాజ్యరక్షాదక్షు
లును వినిర్జితప్రతిపక్షులును ననం జాలి యుల్లసిల్లి రమ్యువు వెండియు సుగుణ
సుందరుం డగునందనుం బడయం దలంచి మిత్రానరుణుల నుద్దేశించి యొక్క
యధ్వరం బాచరించిన నంపి హోతృక్రియావైకల్యంబునంజేసి యిలాభిధాన
యొక్కకన్య ప్రభవించినం జూచి యతండు మిత్రానరుణులం దలంచి ప్రస్తవ
పూర్వకంబుగా నిట్లనియె.

184

ఉ. కడుభక్తి నిమిఁ గొల్చి మీదయఁ ద్రెలోకఖ్యాతు సత్పుత్రు నేఁ
బడయం గోరఁగఁ గూతు రిప్పు డుపయింకం బాఠియే యిప్పు డీ
పడఁతిం బుత్తునిజేసి మీ దగుకృపాప్రావీణ్యముం బెంపు నే
ర్పడ నాకోరిక మూరిబోవఁగఁ గృతార్థత్వంబు నొందింపరే.

185

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్ను లై వారట్లనుగ్రహించిన.

186

క. ఇల యనునభిధానంబున, బొలిచినయక్కన్య యపుడు పురుషుం దై తా
నిలుఁ డన సుద్యుమ్నుం డన, వెలసె ధారుణి ననంతవిశ్రుతమహిమన్.

187

క. ఆసుద్యుమ్నుండు మృగయా, వ్యాసక్రి నుమేశుఁ డున్న వనమధ్యమునం
దాపవ యెటుఁగక తరుగఁగ, నాసురముగ నలిగి రుద్రుఁ డాతనితోడన్.

188

తే. మగువ వై యుంపి పడసినమగతకంబు
మెఱయ నెటు వచ్చినాడవే మేలు మేలు
దుర్బదాంధ! యీమర మేల తొంటియట్లు
పాలఁతి వగు మన్న సతఁ డప్పు పాలఁతి యయ్యె.

189

ఉ. ఆయిలయందు సోమసుతుఁ డైనబుధుండు పురూరవు స్థుణ
శ్రీయుతుఁ జక్రవర్తి నధరీకృతభాస్కరతేజఁ గాంచె దా
నాయిల యశ్వమేధసవనాచరణంబునఁ బుం స్త్వవిస్ఫుర
త్కాయము దాల్చి పిస్తయముగా నిలుఁ దై విలసిల్లె గ్రమ్మఱన్.

190

తే. తనయు లమృషీపతికి నుత్పలుండు గయుండు
వినతుండును నాగ మువ్వ రావిర్భవించి
బహువిధాధ్వరకర్తలు బాహువీగ్య
యుతులు నై లీల బాలించి రుద్వి యెల్ల.

191

- సీ. ఇంతి యై యున్న నాఁ డిలుఁడు గాంచినసూనుఁడాపురూరపుఁ డంత నరుగు దెంచి
ధర కొంత పంచి యీఁ దగు నాకు నావుడు నవ్వసింపఁడును నట్లు చేయు
మని బుద్ధిగా నొత్తి తనకుఁ జెప్పిన విని యిలుఁ డట్లు కా కని యిచ్చగించి
యఖిలసుఖాస్పదం బగు ప్రతిష్ఠానపురంబున కాతని రాజుఁ జేసె
- తే. నందు సుఖలీల నతఁడు రాజ్యంబు సేయు, చుండె ననఘ! యయ్యిలుని సముద్భవప్ర
కార మిట్టిది యని చెప్పి గౌరవమున, నవ్వుహాముని క్రోడ్ధుకి కనియె మఱియు. 192

—ॐ వృషధుని కావును జుపుటచే కావము కలుగుట ॐ—

- క. మనుతనయుండు వృషధుని, డనయము మృగయాభిరక్తి నటవీస్థలికిం
జని యందుఁ గలయఁ గ్రువ్వురి, ఘనాతపనిపీడ్యమానగాత్రుం డగుచున్. 193
- క. మృగము దన కొకటి యేనియు, నగపడమింజేసి యాత్మ నత్యంతము నె
వ్వగ మిగుల నొక్కరుండును, మగుడం గా వచ్చి వచ్చి మార్గముక్రే వన్. 194
- వ. ఒక్కమునిహోమధేనువుం గని గవయం బరుబుద్ధిజేసి యేసిన బాణహతి గత
ప్రాణ యైన దాని నిరీక్షించి తర్రక్షకుం డగుబాధ్యవృత్తం డనుమునికుమారుండు
నితాంతామరకలుషితస్వాంతుండును నారక్తనేత్రుండును బ్రస్వేదపరిషిక్త
గాత్రుండును నై యున్నం జూచి వృషధుం డి ట్లనియె. 195
- తే. కారణం బేమి యింత యాగ్రహముఁ బొందఁ?
గరుణమై బ్రసన్నుండవు గమ్ము శూద్రుఁ
డైన గా కెందు క్షత్రియుఁ డైన వైశ్యుఁ
డైన నిట్లు తీవ్రక్రోధుఁ డొనె చెపుమ. 196
- తే. పరమపావన మై యొప్పు బ్రాహ్మణాన్వయమున నెట్టులు పుట్టితో యకట! శూద్ర
జాతి వగుదు నీ వనుఁడు రోషప్రపూర్యమాణమానసుఁ డగుచు నవ్హానిసుతుఁడు.
- వ. అన్న రేంద్రున కి ట్లనియె. 198
- తే. గురునిధేనువు వధియించి కొంకు లేక, నన్ను శూద్రుఁడ వనుచు బన్నములు పలికి
తట్లు గావున నీవు విద్యాప్రభావ, మడఁగి శూద్రుఁడవే యగు మని శపించె. 199
- వ. అట్లు శపియించిన. 200
- క. అతఁ డతిరోషోద్ధతుఁ డై, ప్రతిశాపం బిచ్చె నంత బాధ్యవృత్తుడు నా
క్షీతిపతిఁ బొలియింపుదు నని, యతిరోషము డైన నెఱిఁగి యాక్షణమాత్రన్. 201
- వ. తజ్జనకుం డైనయగ్ని శూలినయమి యెఱిఁగి యిద్ధేనువును వధించెనేని తనకర్తం
బునం దాన నిహతుం డయ్యెడు నజ్ఞానంబునం జేసిన నతని మూఢత్వంబు విచా
రించి సహించుట లెస్స గావున శాపం బప్రదేయం బని బోధించుచున్న నవ్వుహీ
పాలకుండు మునిబాలకునకు సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 202
- క. సిగురునిహోమధేనువు, నే గవయం బని తలంచి యేసితి గరుణా
సాగర! కకఠింపుము మది, నేగతి మోసంబు లేదె యెవ్వరి కైనన్? 203

సీ. అని యిట్లు నిభృతుఁడై యాశీనవాక్యంబు విని కరుణించి యమ్మనికుమారుఁ
దానరేంద్రుని జూచి యే నెట్లు పలికితి నది యట్లు కాక తప్పదు మహీశ!
యెన్నఁడుఁ గావున నిచ్చినశాపంబు కుషియింప నెమ్మెయిఁ గొలఁది గాదు
కర మల్లి యిప్పు డీ గడఁగినశాపంబు పరిహరించితి నని పలికె నంత

తే. నతనిఁ దోడ్కొని మాని నిజాశ్రమమున
కరిగె శూద్రత్వముం బొందె నావృషధుఁ
డనఘ కాఠూషుఁ డనఁగఁ బ్రఖ్యాతుఁడైన
మనుజునూభవుఁ డేడువఁ గనియె సుతుల.

204

— కన్యకై నాభాగునకు వైత్యునకును పునాదము —

వ. వారలును గారూఘు లనుపేర నారూఢు లైరి తత్సంతానంబు శతసహస్రసంఖ్యలం
బ్రవర్తిల్లె మఱియు మరుపుత్తు డైనధృష్టునకు సమాచరితజనానురాగుండు
నాభాగుం డనుతనయుం డుదయించి నూత్న యావనోల్లాసభానమానుండు వివిధ
విహారపరాయణుండు నై చరియించుచు నొక్కనాఁ డొక్కవణిక్కన్య ననన్య
సామాన్యరూపాభిశోభిత యవుదాని నభివీక్షించి తదాసక్తిత్తుం డై చేతోజాత
శరాహతి కోర్వక యేకాంతంబున నక్కాంతగృహంబునకుం జని తజ్జనకున
కి ట్లనియె.

205

తే. చారుతరూపమహిమఁ బెంపారునీత, నూజఁ గనుఁగొని యేను మనోజబాణ
దళితహృదయుండ నైతి సంతసము మిగుల, నత్తలోదరి నాకు నిమ్మచుడు నతఁడు.

తే. ఇల సమస్తంబు నేలుకాజులరు మీర, లధిప! యే మరి యప్పువ మచ్చి భృత్య
మాత్ర వర్తించుపేదకోవటుల మిట్టి, మనకు సంబంధ మెమ్మెయి నొనఁగ జెప్పుము.

వ. అనిన నాభాగుండు.

208

క. కలవారు పేదవా రనఁ, గలదే భోగముల సరియ కాక తలఁప దే
మాల కెల్ల నేల చెప్పెదఁ?, వలదని పరిహార మిట్లు వైశ్యవరేణ్య!.

209

సీ. నావుడు వైశ్యుండు నాభాగుఁ గనుఁగొని యేను స్వతంత్రుండనే కుమార!
నీవును నాయట్లు కావున మన కెల్ల నొడయండు మీతండ్రి యున్నవాఁడు
చని యమ్మహారాజుననుమతి వడసి ర మ్మట్టైన సుత నిత్తు ననుడు నాతఁ
డీపని గురున కే నే మని చెప్పుడు మానుము నీవెడమూల లనిన

ఆ. నవుడు నగరి కరిగి యవ్వణిజుండు భూ, విభున కంత లెఱుగు విన్నవించె
బలియు బుద్ధి జెప్పఁ బనిచె రుచీకాది, భూమిసురుల నంతఁ బుత్రుకడకు.

210

— కండ్రియానరి నిరూపించి నాభాగుడు కోడుటికన్నం పెండ్లాడుట —

ఉ. ఆయవనీసురు ల్ను సమరాత్మజుపాలికిఁ బోయి క్షత్రియ
న్యాయము దప్పి మున్ను పణిగన్వయకన్య విరింపఁ గూడునే

ధీయుత! నీవు నీదుముచి దీనికిఁ జ్రేమము నేయు దేని భూ
నాయకపుత్రిఁ బెండ్లి యయిన న్జను దీనిఁ దగ న్వరింపగన్.

211

మ. అని విప్రుల్లగ నాడిన న్దనలి నేత్రాంతంబులం గెంపు గ
పు నిశాతానీ కరంబున న్వెలుగ నాభాగుండు నవ్వైశ్యనం
దన కెంగేలు దెమల్చి యెవ్వఁ డయిన న్దప్పించిన న్నాశ్వుఁ జ
య్యన రా ని మ్మిదె యేను రాక్షసవివాహస్ఫూర్తిమై నేఁగెదన్.

212

వ. అని పలికి యవ్వనితామణిం దోడ్కొని చనుటయు.

213

చ. మదగజహస్తలగ్నలతమాడ్కిఁ గుమారునిచే గృహీత యై
నదళితపద్మపత్రనయనం దననందనఁ జూచి వైశ్యుఁ డా
ర్తి దనుకఁ జయ్యనం జని పతిం గని యంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినం
తఁ దనతురంగమాదిపుతనాతతిఁ బంపె నతం డుదగ్రుఁ డై.

214

చ. పుచ్చినయబ్బలంబులఁ గృపాణవిదారణమారణక్రియా
ఘనభుజలీలఁ గూల్చుటయు గ్రక్కున నెక్కుడువిక్రమం బెల
ర్ప నిఖిలసైన్యయుక్తుఁ డయి రాజశిఖామణి దాను వీరమైఁ
జని నిజనందనుం బొదివి శస్త్రపరంపరఁ గప్పె నుగ్రుఁ డై.

215

ఉ. కప్పిన నస్త్రశస్త్రముల ఖడ్గమునం దునుమాడి పీనుఁగుం
గుప్పలు గాఁగఁ గండ లొగిఁ గొండలు గా రుధిరంపుటేళ్లు గా
నిప్పులు కన్నులం దొరఁగ నిర్భరబాహుపరాక్రమంబు పెం
పొప్పఁగ నక్కుమారవరుఁ డుక్కున నేనలఁ ద్రుంచె ద్రుంచినన్.

216

— పరివ్రాజాఁ డనుమని భృష్టనాశాగుల యద్ధ ముడిగించుట —

చ. జనకుండు పుత్రబాహుబలసంపదకు న్నెఱఁ గంచి యుండ స
న్తుని యొకరుండు భూవరునిముందటికి న్దివినుండి వచ్చి యి
ట్లనియె నరేంద్ర వీఁ డతిదురాత్ముండు కయ్యము నీవు మాను వై
శ్యునితనయ న్వరించినయశోధనుఁ డీతఁడు నీకు యోగ్యుఁడే?

217

వ. బ్రహ్మణశ్చ త్రియవై శ్యులు నిజవర్ణంబులకన్నియల మున్ను పరిగ్రహించి మఱి
తమతమదిగువకులంబులయంగనల వరియించుట శాస్త్రచోదితం బట్లు గాక
తొలుత పీనజాతి యగునాతిం బెండ్లి యయినయుత్తమవర్ణం డాపీనజాతి
యగుం గావున నిప్పు డింతకు వైశ్యాపరిగ్రహంబునంజేసి వణిజం డయ్యె శుద్ధ
శ్చ త్రియుండ వై ననీ కతనితోడియుద్ధం బనర్హం బని యమ్మనివరుం డరుగుటయు.

— వైశ్యకన్యం బెండ్లాడుటచే నాభాగుండు వైశ్యుఁ డగుట —

క. తనయునితో సంగరమున, వినివర్తితుఁ డయ్యె నిట్లు విభుఁ డాన్యదనం
దనుడును గోమటికన్నయ, ననురక్తిం బెండ్లి యయ్యె నంత మునీంద్రా!

219

వ. వణిక్కన్యాస్వీకారంబున వైశ్యత్వంబు నొంది తండ్రికడకుం జని నరేంద్రా! నా
కెయ్యది కర్తవ్యంబు నిర్దేశింపు మనిన నివృహిపతి ధర్మాధికరణనియుక్తు లైనబాభ్ర
వ్యాధిముసీంద్రులు నీ కెయ్యది ధర్మంబు గావించి రదియ నాచెప్పుట యనిన
నత్తపోధను లతనికిం బాశుపాల్యకృషివాణిజ్యంబులు ధర్మకర్మంబు లని చెప్పి
రారాజనందనుండునుం దిదుపదేశమాగ్ధంబున వర్తించుచుండె నంత. 220

తే. అతని కుదయించె లోకవిశ్రుతుడు శౌర్య, ఖని భనందాఖ్యుఁ డాపుత్తు జనని పిలిచి
నీవు గోపాలుడవు గమ్ము నెమ్మితోడ, ననినఁ దల్లికిఁ బ్రణమిల్లి యాతఁ డరిగి. 221

— శివుఁ డనురాజుని వలన భనందుఁ డస్త్రము లెల్ల నార్జించి చేసిన కత్తుపదాదికము —

సీ. హిమనగంబునఁ దమం బెలమిఁ జేసెడునీపురాజుని వరుఁ గని ప్రణతుఁ డైన
నతఁడు సీరాకకుఁ గత మేమి యెఱిఁగింపు ధర్మజ్ఞ! యన్న మాతల్లి నన్ను
గోపాలకుండ వై దీపింపు మనవుడు గో వెప్పు డొకొ సమకూరు నాకుఁ
బ్రబలదాయాదులు పాలించుచున్న యీ గోరూప యగుభూమిఁ గొన నశంబె

తే. యని తలఁచి వచ్చితని నిను నాశ్రయిం, నను నృపాలునిఁ జేయవే మునివరేణ్య!
నుతగుణాకర! కరుణామనోజ్ఞ! నీవు, పవిత్రనట్ల చేసెద పతిభక్తితోడ. 222

చ. అని యెఱిఁగించిన నివిని దయామతీ నమ్ముని యస్త్రవిద్య లె
ల్ల నొసఁగిన నృనందుడు చెలంగుచు నిశ్చలభక్తియుక్తి నా
తనికి నమస్కరించి ప్రమదంబున వీడ్కొని యేగి శౌర్యధు
ర్యుని దమపిన్నతండ్రితనయు న్వసురాతుని గాంచి యిట్లున్. 223

క. పితృవైతామహ మగునీ, తీర్తి యంతయుఁ జక్క సగము చెచ్చెర నా కి
వ్వితుని గా ననుఁ జూడకు, ధృతి నీ నని బిగిసి తేనిఁ జెగి రమ్మనిన్. 224

క. అనవుడు వసురాతుఁడు వై, శ్యునికొడుకవు భూమి యేల యోగ్యుడవే నీ!
వనుచుఁ గడు నలిగి సంగర, మునకు వెడలె చకలనైన్యములు తో నడువన్. 225

మ. వసురాతుండు భనందుఁడు స్థుజబలావప్తంభము స్విక్రమో
ల్లననంబుం జలముం బలంబు రణలీలాస్ఫూర్తియం జాల నొ
ప్పెసఁగం బోరిరి చూచుభేదరుల కిం వెక్కింగ దివ్యాస్త్రశ
స్త్రగముద్భూతమహోగ్రదీప్తు లఖలాశాభిత్తులం బర్వగన్. 226

తే. భూరిదివ్యాస్త్రవై భవస్ఫూర్తి మెఱయఁ, గా భనందుడు వసురాతుఁ గదనమందు
సానుజుని నోర్చి సకలరాజ్యమును లీలఁ, గొని ముదంబున జని జనకునకు మ్రొక్కి.

క. దాయాదుల నే సమర, న్యాయంబున గెలిచి కొంటి నవనీరాజ్య
శ్రీ యెల్ల దీని జేకొను, మాయతభుజశౌర్య! యనుడు నతఁ డాత్మజునిన్. 228

చ. కనుఁగొని పీఠి ని ట్లనియెఁ గాంత వినంగ భనంద! యిప్పు డే
మనుజుభిర్వముం దొఱిగి మానుగ వైశ్యతఁ కొందినాడ మ

జనకుని యాజ్ఞఁ జేసి నృపసత్తమ ! యట్లును గాక నీవు నీ
యనుజుల నోర్చి కొన్నమహితావనిరాజ్యము నాకు నేటికన్ ?

229

— శాభాగునితో సుప్రభ చెప్పినతనఁనకుఁగూర్వజన్మపుత్రాంతము —

క. అనుపలిపలుకులు సుప్రభ, విని నవ్వుచు నతని కనియె విను వైశ్యత్వం
బునఁ బొంద వీవు వైశ్యుని, తనయను గా నేను నివ్వధం బె ట్లన్నన్. 230

క. ఘనుఁడు సుదేవుం డనునొక, జనపతి యింటులును దాను సఖుఁ డగుధూమ్ర
శ్యునిసుతుఁడు నలుఁడు తోడం, జనుదేరఁగ లీలఁ గేలి సలిపెడువేడ్కన్. 231

వ. ఆమ్రవనంబునకుం జని మధుపానమదాయత్తచిత్తు లై విహరించుచుండ నన్నలుం
డవ్వెపినంబునం దపోవృత్తిఁ జేరియించు ప్రమతి యనుమునిభార్యం గనుంగొని. 232

తే. కామరాగాంధచిత్తుఁ డై కదిసి బలిమి, బట్టికొనుటయుఁ దలఁకి యాపద్దనయన
యంట కంటకు మోరి దురాత్మ ! యేను, భూసురాంగన ననుచు వాపోవుటయును.

వ. ప్రమతి యయ్యెలుంగు విని పఱిలెంచి. 234

తే. నలునిచే బట్టువడి మదనాగకరగృహీత యగుకల్పలతమాడ్కి నెంతయును భ
యమున నల్లాడుచున్నట్టి యతివఁ గాంచి, కనలి యాసుదేవునకు ని ట్లనియె ననఘ

సీ. పరదారహరణైకపరుని నికృష్టాత్ము ధరణీశ ! దండిండు దగదె నీకు ?
ననవుడు నవ్వుచు నతఁ డేను వైశ్యుండ రక్షణక్షముఁ డైన రాజుకడకుఁ
జను మని గేలి చేసినఁ గ్రున్ఘఁ డై ముని యధిప ! నీపలికినయట్ల కరముఁ
గుచ్చితం బై నృత్తికోమటికులమున జన్మింపు మీ వని శాప మిచ్చి

ఆ. కన్నుఁగడల నశ్రుకణములు రాలంగ, నలునిఁ జూచి యోరి నాదుభార్య
బలిమి బట్టికొనినపాపాత్ముడవు గాన, నిమిషమాత్రమునను నీటు గవ్వు. 236

— నలుని కాపాగ్నిచక్రం గావించి యాచించునుదేవునిఁ బ్రకటి రక్షించుట —

వ. అని శపించిన నలుండు నిజశరీరజనితానలంబున భస్మం బగుటయు సుదేవుండు
భయంబునం దల్లడిల్లి భాగ్యవునకుం బ్రణమిల్లి మహాత్మా ! మదిరాపానమదాతిరేకం
బునంజేసి నాపలికినపలుకు సహింపుము కోపం బుపసంహరింపుము నీయిచ్చిన
శాపంబు గ్రమ్ముఁటింపు మని ప్రార్థించిన నమ్మునివరుండు ప్రసన్నుం డై యతని
కి ట్లనియె. 237

క. నీ తైననలునితోడన, యాతె మదీయోగ్రరోష మవనీశ్వర ! నీ
వేడిఁడితనమున వచ్చిన, కాటియ పడకేల పోవఁగా నగు నీకున్ ? 238

వ. నావచనంబు తప్ప దవశ్యంబును నీవు వైశ్యుండ వై పుట్టు దాపుట్టువునందు
నీకూతును క్షత్రియుం డెప్పుడు బలిమిం బరిగ్రహించు నప్పుడె వైశ్యత్వంబును
బాసి శుద్ధక్షత్రియుండ వగుదు వని యనుగ్రహించె నది కారణంబుగా సుదేవుండు
మజ్జనకుండు వైశ్యుం డై జన్మించె నాజన్మప్రకారం బాకర్ణింపుము. 239

— నాభాగుణిః కృత్రాధః చెప్పినతనపూర్వజన్మవృత్తాంతము —

- అ. అధిప తొల్లి సురభుఁ డనియెడిరాజుని, గంధమాదనమున గరము నెచ్చి
నుండె నిమతభోజియును ననుగుండు నై, ప్రీతి దమమునందు బ్రదుల నీక. 240
- వ. అ ట్లుండ నొక్కనాడు. 241
- ఉ. శేషముఖంబునం బ్రదిలి చెచ్చెర మేదిని బడ్డశారక
స్తానివరుండు గన్గొని సమగ్రకృపారతిఁ జొక్కి లేటుచో
నేను దదంగయెట్టి జనియించిన జూచి మదిం గృపాక్రియా
ధీనుడ నైనచో నిది మదీయతనూదృవ యయ్యెఁ గావునన్. 242
- క. ఈరమణి కృపావతి యను, పేరం బరగు నని పలికి ప్రేమముతోడ
న్గారా మారంగఁ బెనిచిన, నారాజరీంద్రుఁడేత నభివర్ధిత నై. 243
- వ. వయోరూపగుణంబుల నాకు సదృశు లైనసఖులతోడం గూడి యాడుచు
నొక్కనాఁ డగస్త్యమునితనయుం డైనజాతాగస్త్యునాశ్రమంబునకుఁ జని విహ
రించుచున్నంత. 244
- చ. వినుము నరేంద్ర! నాసఖులు వేడ్క విశృంఖలలీల నవ్వన
మ్మన విహరింప జొచ్చినఁ దపోధనసత్తముఁ డాగ్రహించి న
న్గనుఁగొని నీవయస్యులవికారమున జ్ఞనియింపు వైశ్య వై
వనజదళాక్షి నీ వని యవారణ నమ్మని శాప మిచ్చినన్. 245
- వ. కళవళించి యే నమృతామునికి నమస్కరించి యంజలి యొనరించి యి ట్లుంటి. 246
- క. మునివల్లభ! యే నొకయె, గ్గొనరించినయదియుఁ గలదె యొరు లపరాధం
బొనరించి యుండ నీకుం, జనునే శపియింప నన్న శాంతిప్రవణా!. 247
- వ. ఆనిన నతం డి ట్లునియె. 248
- అ. పంచగవ్యపూర్ణ భాండంబు మధుకణ, స్పర్శనమున నశుచిభావ మొందు
నట్లు దోషరహిత వయ్యును దుష్టసంగతి లతాంగి! దోషకలిత వైతి. 249
- వ. ఆని మఱియును బ్రణత నై యేను బ్రార్థించిన నమ్మసింద్రుండు. 250
- సీ. తరుణి! నావచనంబు తప్పుదు కోపటిపాలతి వై పుట్టుదు పుట్టి రాజ్య
మునకు నై యని సేయఁ దనయుని నెపుడు నియోగింతు ని న్నపు డొందు జుచ్చి
జాతిస్తరత్వంబు శ్రుతియజాతుల రగుదురు నీవు నీమగఁడు నంత
నని నా కనుగ్రహ మొనరించె నామునివరు డివ్విధంబున వైశ్య వైతి
- తే. దండ్రీయును నేను నవ్వణిక్త్యమును దొఱుగి
యత్తపోధనులయనుగ్రహమున నిపుడు
శ్రుత్రజాతుల మైతిమి గాను బాసె
వైశ్యభావంబు నీకును వసుమతీశ! 251
- క. ఆనిన సతిపలుకు లేర్పడ, విని నాభాగుండు కొడుకు వీక్షించి భవ

జ్ఞానవిచనములు నిజ మైనను జెప్పెద నీకు విను జనస్తుతచరితా ! 252

ఆ. తండ్రియాజ్ఞ నేను చలకొని రాజ్యంబు, విడిచి యిట్లు వైశ్యవృత్తి నున్న వాడ నొల్ల నిక వసుధాధిపత్యంబునకును దఱిమ కుడుగు నవరేణ్య ! 253

వ. సకలమహారాజ్యంబును నేను నీ కిచ్చితి నుపభోగింపు మొల్ల వైతి వేని విడిచి పా వ్వునిన నెట్టకేలకు నొడంబడి తండ్రిచేత ననుజ్ఞాతుం డై పూజ్యం బగు సామ్రాజ్యంబు గైకొని దానపరిగ్రహం బొనరించి ధర్మమార్గంబునం బ్రజాపరి పాలనంబు జేయుచు వివిధాధ్వరంబు లాచరించుచు జతురుదధివలయితవసుంధ రావలయంబునకుం దా నొక్కరుండ యధిశ్వరుం డైన నిష్ఠాహారాజునకు వత్సంధ్రుం డనుపుత్తుం డుద్భవించె నవ్వీరుండు విదూరథుం డనురాజుకూతు సునంద యనుకన్యం గుజంభుం డనుదనుజుండు కట్టుకొని చనిన నద్దానవుం దెగటార్చి దాని వరియించె ననిన విని క్రోధ్వికి తదవృత్తాంతం బంతయు నా కెఱింగింపవే యనిన మార్కండేయుండు. 254

— విదూరథునితో సుప్రతుం డయి చెప్పినకుజంభమునలవృత్తాంతము —

నీ. వినుము విదూరథుం డనుపుధివీశుండు సుమతీసునీతులు సుతులు దాను నడవికి మృగయార్థ మరిగి యం దొక్కడ ధర నోరు దెఱచినకరణి జూడ ఘన మైచవివరంబు గని భయం బడరంగ నిది యేమియో యని మడి దలంచి పాతాళచిలముగా భావించి యా క్రొత్తగహ్వరం బిల నెట్లు గలిగె నొక్కొ! 255

తే. యనుచు నన్న రేంద్రు డయ్యెడ సుప్రతుం డనుమునీంద్రు గాంచి యనఘ! పుడమి కడుపులోతు చూపునమవున నిట్లున్న, దీనిలెఱుగు నాకు దెలియ జెపుమ. 256

చ. అనిన మునీంద్రు డిట్లచు జనాధిప ! యిత్రైఱ గీ వెలుంగవే ? విను దనుజుం డొకం డతులవీర్యఘనుం డతలస్థు డై కుజం భనచరతం గుజంభుం డనుచైరవనామము దాల్చి భూతల మ్ముఁ ద్రిదివంబునందుఁ గలభూరిసువస్తువు లాహరించుచున్. 257

వ. విశ్వకర్త నిర్మించినసునందం బనుముసలంబు పుచ్చికొని దాన నరిభంజనం బొనరిం చుచు బాతాళంబుననుండి భూమికిఁ దూటులు పుచ్చి రాక్షసులకు వెలువడ ననేకద్వారములు గావించుచుండు నిష్ఠాహారవివరం బన్యహాసురునిచేతం జేయబడి నది యని చెప్పి. 258

క. క్రతువిధ్వంసియుఁ ద్రిదశ, స్థితినాశకరుండు నైనదితిజుని ముసలా స్వీతహస్తని భంజింపక, ఊతివర ! భూరాజ్య మెట్లు చేసెదు చెపుమా ! 259

ఆ. అతలమునకు నరిగి యమ్ముసలాయుధు, నతులశౌర్యధుర్య నతిరయమున నాజి నోర్చి యేలు మఖిలంబు నీవర, మేశ్వరత్వ మెల్ల నెఱుక పడఁగ. 260

వ. వానికిఁ బరమసాధనం బైనముసలంబుబలాబలంబులలెఱిం గెఱింగించెద విను మది పనితాకరస్ఫుర్కంబున నొక్కడినంబు నివీర్యత్వంబు నొంది మఱునాడు వీర్య

వంతంబగు నద్దురాచారుం డవ్విధం బెఱుంగఁ డింతయు నెఱింగించితి నెట్లు వోలు
నట్లునుష్ఠింపు మని యమ్మునివరుండు చనియె నంత నమ్మహిపతియుఁ బురంబున కరిగి.

ఆ. ఆత్మమంత్రవరుల నందఱు బిలిపించి, తాను వినితెఱుగు దప్పకుండ
నాకుజంభువిధము నమ్మునలప్రభా, నంబు తెలియఁ జెప్పె వారి కపుడు. 261

—ॐ కుజంభుని వధింప నేగివవిదూరభునుకు లచట బద్ధు లగుట ॐ—

క. ఆవసుధాపతితనయ ము, దావతి తండ్రికడ నుండి తవ్విధ మెల్ల
న్దా వినియె నంత నొకనాఁ, డావెలఁదుక సఖులుఁ దాను నారామమునన్. 262

వ. విహరించుచుండఁ గుజంభుండు చనుదెంచి దానిం బట్టికొని చనుట విని కోపించి
యన్నరవరుండు కొడుకుల నాలోకించి మీరు సమస్తసైన్యసమన్వితులై యరిగి
నిర్వింధ్యాత్మగర్తముఖంబునం బాతాళంబునకు డిగ్గి యన్నిశాటునిం గీ టడఁ
గించి ముదావతిం దోడ్కొని రం డని పనుచుటయు. 263

చ. సుమతియు నాసునీతియును శూరత సొం పెసలార సర్వసై
న్యములును దోడ రా నరిగి యవ్వివరంబున నారసాతలం
బు ముద మెలర్పఁ జొచ్చి వడిఁ బోరిరి వేర్చి కుజంబుతోడ ఖ
డ్గముసలశూలశక్తిపరిఘప్రదరప్రముఖాయుధంబులన్. 264

చ. దనుజుఁడు రాజనందనులదర్పము పైఁచక రోషదీప్తుఁడై
తనఘనమాయఁ బేర్చి వెను దవ్వలముం దెగటార్చి యార్చి వా
రి నఱుగఁ బట్టి విక్రమధురీణత బగులఁ జేసఁ జేసినకా
విని మాదిలో విదూరభుండు వెన్నచీదానవు నోర్వఁ జాలమిన్. 265

క. దనుజుఁ దునిమి యెవ్వఁడు నా, తనయుల విడిపించు నట్టిధర్మశ్శ్రవణం
దనునకు నిచ్చెద నాసుత, నని పురిలోఁ జాటు బనిచె నతఁ డార్తుం డై. 266

వ. ఇట్లు చాటుం బనిచి తనబిడ్డల చెఱులు దలఁగునట్టివీరుం దెవ్వఁడును లే కున్న నిరా
శుండై యుండె నంత భనందసుతుండు వత్సంధుఁ డంతయు విని యతనికడ కరుగు
దెంచి యే నద్దానవు నిర్జించి నీకొడుకులం గూఁతుం దెచ్చెద నన్నుఁ బనుపు
మనిన సవ్విదూరభుండు హరించి నిజమిత్రపుత్రుం డైనయాశౌర్యధుర్యునిం
గొఁగిలించుకొని దీవించి వీడుకొలిపిన నతండు. 267

తే. అలనిశాతఖడ్గంబు బాణాసనంబు, లలితనోథాంగులీత్రాణములు ధరించి
యమ్మహాముఖబిలమున నతలమునకు, సమితసైన్యముతోఁ జని యార్చుటయును.

—ॐ వత్సంధుండు కుజంభుని వధించుట ॐ—

క. దారుణ మగుతన్నాదం, బారాక్షసవరుండు విని మహాక్రంధుం డై
బోరన వెడలె బలమ్ములతో రణకౌతుక మెలర్ప దోర్దర్పమునన్. 268

శా. ఆవత్సంధుండునుం గుజంభుండును శౌర్యస్ఫూర్తియు న్సంగర
ప్రసాద్యంబు బరస్పరాంగదళనప్రథత్వము న్నూర్చిబా

జోవత్సంభము నుల్లసిల్లంగ నితాంతామృతై దందశూ

కావాసంబు చలిండు బోరిరి గుణవ్యాపారఘోరంబుగాన్.

270

వ. ఇవిధంబున నయ్యిద్దఱు ఘోరయుద్ధం బొనరించి రప్పు డద్దనుజొండు నరేంద్ర
నందనుచేత నొచ్చి కోపించి యక్షతగంధపుష్పధూపార్పితం బై యంతఃపురం
బున నున్న ముసలంబునకుం జని యంతకుమున్న యన్తుహసీయపాధనప్రభావంబు
ముదావతి యెఱింగినయది గావునఁ బూజావ్యాజంబున నిచ్చలుం దనకరంబున
నంటుటంజేసి నిర్విర్యత్వంబు నొందినదానిం బుచ్చికొని వచ్చి యరిబలంబుమీఁదం
బ్రయోగించినం దదీయపాతంబులు వ్యర్థంబు లగుటయు

271

క. వివిధాస్త్రశస్త్రముల న, య్యవనీశకుమారుతోడ నసుర గడంకం
బవర మొనరించె నయ్యిం, దువదనచే ముసల మట్లు దుర్బల మైనన్.

272

వ. అంత.

273

మ. అవసీనాథతనూజుఁ డద్దనుజు శ సాస్థావలిం ద్రుంచిన
ద్వివిచారాలి కృపాణముం గొని మదోద్రేకం బెల్వంగఁ బైఁ
గవియం జూచి భనందనందనుఁ డుదగ్రకోర్డుఁ డై వానియ
క్కు చెన న్యాయ్యుగ నేసె నుజ్జ్వలశిఖాఘోరానలాస్త్రంబునన్.

274

మహాస్థగర. అనిలాస్త్రం బట్లు వతుం బవియఁ గొనిన వీతాసుఁ డై యాజి గూర్చి
దనుజేంద్రుం డప్పు డత్యుత్సవమున ఫణభృద్దామ ముల్లాసి యయ్యె
ద్దనర స్త్రీకావ్యావాద్యధ్వనులు చెలఁగె గంధర్వగీతంబు లిం పొం
చ నవోద్యత్పుష్పవృష్టి స్థరణిఃసుతమూర్ధస్థలం బొప్పె నంతన్.

275

క. ఆవత్సంద్రనృపుడు త, ద్భూవరుపుత్తులను గూతు భూరిప్రియసు
భావన బంధచ్యుతులం, గావించె భుజంగవరులు గడు వెఱఁ గందన్.

276

వ. అప్పు డేఁజోరగేశ్వరుం డై నరేఘండు కుజంభునిముసలంబు పుచ్చికొని ముదావతి
నిత్యంబును మనంబునం దన్ను నారాధించుచు సునందస్పర్శసం బొచరించుటం
జేసి ప్రసన్నుం డై దానికి సునంద యనునామం బొనరించె నంత నారాజ
పుత్తుండు భ్రాతృసహితంబుగా సునందం దోడ్కొని తదీయజనకునికడ కరిగి
యతనికి నమస్కరించి యి ట్లనియె.

277

క. జనవల్లభ ! భవదాజ్ఞం, జని యద్దానవుని దునిమి శౌర్య మెసఁగ నీ
తనయురఁ గూతుం దెచ్చితి, నొనరింపుము ప్రీతి యెద్ది యుచితము దానిన్.

278

❦ వత్సంభుఁడు విదూరభృత్రిక యగుముదావతిని బెండ్లాడుట ❧

సీ. అనిన విదూరభుం డానందరసభరితైత్తు డై వత్సంద్రు నాదరమున
గనుఁగొని వత్స ! నీయనుపమశౌర్యంబు గొనియాడ నేరికిఁ గొలఁది యగునె
యమరాదులకు నెల్ల నక్కుగొ త్తైనకుజంభు భయంకరుఁ జంపి నాడు

బిడ్డలఁ దెచ్చినపెం పల్కమే యిట్టిఘను నిన్ను నల్లుఁడు గాఁగఁ బడసి
తే. యే గృతార్థుండ నైతి నరేంద్రతనయ, మత్తనూజ ముదావతి మదగజేంద్ర

- యాన నిచ్చితి నీకు నయ్యతివఁ బెండ్లి, గమ్మనను సత్యవాక్యని గా నొనర్చు. 279
- ఆ. అనిన నక్కుమారుఁ డధిప నీవనిచిన, కరణి నడచువాడఁ గాక యిప్పు
డేను గార్యకర్త నే? యనుటయును బెంపార నప్పు డవ్విదూరభుండు. 280
- వ. శుభముహూర్తంబున వత్సంధ్రముదావతులవివాహంబు చేసిన భనందనందనుండు
పరమానందంబున సునందాసహితంబుగా నిజపురంబున కరిగి. 281
- క. అతిముదమునఁ దాను ముదా,వతియును లలి నుపవనముల వనజాకరతీ
రతలమ్ములఁ గృత్రిమప,ర్వతముల మణిరుచిరహర్ష్యరమ్యస్థలులన్. 282
- వ. మనోహరవిహారంబు లొనరించుచుండి రంతఁ బెద్దకాలంబున భనందుండు జరా
క్రాంతం డై వత్సంధ్రుఁ నఖిలమహీరాజ్యభారధోరేయుం గావించి తాను దహ
వనంబునకుఁ జనుటయు. 283
- శా. ఆవత్సంధ్రమహీశ్వరుం డతులరాజ్యశ్రీధురం దాల్చి తే
జోవిభాఽజితమూర్తి యై సమధికస్ఫూర్తిం బ్రజాపాలన
ప్రావీణ్యంబున నొప్పె దద్యసుమతీభాగంబు శోభిల్లెఁ జో
రావగ్రాహవిరోధిడాంబరభయవ్యాధివ్యపేతస్థితఁ. 284

ఆర్యాసాంకము

- ఉ. వారవిలాసిసీవదనవారిజమిత్ర! సమగ్రవిద్విష
ద్భూరుహావీతిహోత్ర! గుణభూషణభూషితగాత్ర! నిర్మలా
చారమిత్ర! సూరివనచైత్ర! వివర్ణితగోత్ర! భూమిపం
కేమహాకేలిలోలసితకీర్తిరమేశ్వర! పూజితేశ్వరా! 285
- క. శరనిధిసమగాంభీర్యా, మరుగనిభద్రైర్త్ర! సతతమహితాదార్యా
సురపురసదృశకాకతి, నరపాలకకటకపాలనస్థితౌర్యా! 286
- మాలినీ. నిరతగుణధురీణా! నీతివిద్యాప్రవీణా!
పరభయదకృపాణా! భామినీపంచబాణా!
స్ఫురితవిధపుణ్యా! సూరిలోకాగ్రగణ్యా!
దలితరిపుశరణ్యా! దానకేళివరేణ్యా! 287
- గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజి ప్రసాదలబ్ధపరస్వతీపాత్ర
తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహా
పురాణంబునందు దక్షసావర్ణి ధర్మసావర్ణి గుర్మసావర్ణి మనువుల సంభవంబులు
రాచ్యమనూత్పత్తియు భౌత్యమనుజన్మంబును సూర్యునిప్రభవంబును బ్రభా
వంబును రాజ్యవర్ధనాఖ్యానంబును నిలునిపుట్టుటయుఁ బురూరవస్సంభవంబును
బృహద్రుండు శూద్రత్వంబు నొందుటయు ధృష్టపుత్రుం డగునాభాగునకు వైశ్య
క్రకు భనందుం డుదయించుటయుఁ దచ్చురిత్రంబును వత్సంధ్రచరిత్రంబును నను
నది సప్తమాశ్వాసము.

మార్కండేయపురాణము

అష్టమాశ్వాసము

కంతాకుంతితకరు

ణాకల్పలతాప్రభూతనానాథఫల

స్వికారధన్యబుధమా

న్యా! కాంతివిజితసువర్ణ! నాగయగన్నా!

1

వ. పరమజ్ఞానచతు లైనపతు లాజైమిని కిట్లనియె నిట్లు మార్కండేయుండు క్రోస్తు
కికిం జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము.

2

— వక్త్రంధ సుకలి —

క. ఆనరపతికి సునందకు, భూచుతచరితులు ప్రతాపభూయిష్ఠులు స
త్సూచులు పదుండు పుట్టిరి, నానాసంగ్రామకేళినైపుణరూఢుల్.

3

వ. ప్రాంశుండును శూరండును సుచక్రండును విక్రముండును గ్రముండును బలి
యుండును బలాంకుండును జండుండును బ్రచండుండు నను నీపదుండ్రయందు
నగ్రజుం డైనప్రాంశుండు తనకుఁ దమ్ములు భృత్యులువోలె విధేయు లై వర్తింప
రాజై పూజ్యంబగురాజ్యంబు నేయుచు మహీసుతోత్తములకు మహానీయవసు
రాసు లొసంగి మహికి వసుంధరాభిధానంబు స్థాపించుచు గావించుచు బ్రజల
నొరసు లగుపుత్రులయట్ల పరిపాలించుచు.

4

తే. శతసహస్రసంఖ్యల నతఁ డతులవై భవంబు మెఱయంగఁ జేయునధ్వరచయంబు
సంఖ్య యేరికి నెఱుంగంగ శక్య మట్టి, ప్రాంశునకుఁ బ్రజాతి జనించె భవ్యయశుండు.

ఉ. మానుగ నింద్రుఁ డెవ్వనిసమంచితయాగములందు భాగము
ల్లానును వేల్పులు న్లని ముదంబునఁ దేలుచు శౌర్యలీల నే
కోనశతామరాహితుల ను క్కడఁచె న్బలజంభదైత్యుల
మ్మాని మహాజి న్నన్ద్రపపుంగవుఁ డైనప్రజాతికి న్నుతుల్.

6

—ॐ ఖనిత్రచరిత్రము

క. ఘనులు ఖనిత్రం దాచిగ, జనించి రేవురు సమగ్రశౌర్యోజ్జ్వలు లం
దనుచమశుభచారిత్రుడు, ఖనిత్రుడు ధరిత్రి యేలే గడఁ బెంపారన్. 7

చ. నిరుపమసచ్చరిత్రుడు ఖనిత్రుడు సర్వజనైకమిత్రుఁ డి
ద్ధరణజితోగ్రశత్రుఁ డతిదాంతుడు శాంతుడు సత్యవంతుఁ డా
దరనయధర్మవంతుడు వదాన్యుడు హన్యుడు ధన్యుఁ డంతరం
గరహితమన్యుఁ డై కరము గారవ మారఁగ నేల యేలుతన్. 8

సీ. అఖిలభూతములకు నానంద మగుఁ గాత శత్రునకును మైత్రి సలుపుఁ గాత
సకలజీవులకు శాశ్వతసుఖం బగుఁ గాత నాథులు వ్యాధులు నడఁగుఁ గాత
వసుధామరులకు శివంబు చేకులుఁ గాత ధాత్రీశులకు మనఃప్రీతి గాత
సర్వవర్ణులకును సంతతంబును నభివృద్ధి గాత సుకర్తసిద్ధి గాత

తే. ననుచు జనులార! మీయందఁ దనయులందు

నట్లు హితబుద్ధి నడతు మీ రట్లు నడువుఁ

దెల్లవారలయందును నెపుడు పరమ

హితము చెప్పితి నాపలు కెలమి వినుడు. 9

తే. అహిత మొకని కించుక యెవ్వఁ దాచరించు, నజ్ఞుడై వాని దత్ఫల మపుడ పొందు
నింతయెఱిగి జంతువులయందెల్ల నెపుడు, మహితమతిమంతులగుగండు మనుజులార!

క. అని యిట్లు ఖనిత్రుఁ డఖిల, జనములకును హితము గోరి సతతంబు ప్రియ
మ్మును జెప్పుచు సద్గుణహారి, వనరుచు మహానీయధర్మతత్పరుఁ డయ్యెన్. 11

క. ఆరాజు నిజానుజుల ను, దారభుజావీర్యవిక్రమాఘ్నల ఘనులన్
శౌరి నుదావసు సునయు మ, హోధుఁ బూర్వాదిదిశల కధిపులఁ జేసెన్. 12

వ. అందు శౌరికి నత్రికులోద్భవుం డైన సుహోత్రుండు నుదావసునకు గౌతమాన్య
యజుం డైనకుశావర్తుండును సునయునకుఁ గాశ్యపుఁ డైనప్రమతియు మహా
రథునికి వాసిష్ఠుం డైనపురోధసుండును బురోహితు లై వర్తింప నన్నలువురు
తమతమరాష్ట్రంబులందు రాజ్యసుఖంబు లనుభవించుచుండిరి ఖనిత్రుం డా
భ్రాతృవర్గంబునకు నఖిలధాత్రీపతులకు నధిపతి యై పరమానురాగంబున బ్రజా
పాలనంబు నేయుచున్నంత నొక్కనాఁ డేకాంతంబున శౌరికి విశ్వవేది యనుమంత్రి
యి ట్లనియె. 13

—ॐ విశ్వవేదివర్తంక్రమవలన శౌరి మొదలగువారు నశించుట —

సీ. ఎవ్వని కీయిల యెంతయుఁ జేకులు వసుధేశు లెల్లను వశ్యులగుదు
రతుడు రా జతనిసంతతిపంపర కంత నారాజ్య మలవడి యతిశయిల్లు
నమ్మహిపతి భ్రాత లత్యల్పవిషయాధిపతు లైన దత్తుత్రపాత్రు లల్పు
లగుచుఁ గాలంబు వో సంత కంతకుఁ జేద లై కృషీవలవృత్తి యాశ్రయింతు

- తే. దుర్వి యేలునాతఁ డుద్ధరింఁడు నెయ్యి, మెనుగ భ్రాతృజనము నింత దెలియ
నేర కునికి యధిప! నీమోస భ్రాతృపుత్రులకు నేలమీఁదఁ గలుగుఁ బొందు.
- క. వారలకొడుకులు దమలో, నారయ లాఁతు లయి పోదు రంతట నోధా
శ్రీరమణ! భ్రాతృసంతతు, లేరూపునఁ గూడి నడుచునే సప్రీతిన్. 1!
- వ. కావున నల్పరాజ్యపదస్థుం డగునీవు వృథాసంతోషం బేల వహించెదు సకల
రాజ్యంబు నిన్నుఁ బొందునట్లుగా విచారింపుము విచారింపవై తేని మంత్రుల వైన
మాప్రయోజనంబు నీ కేటికి? మాచేతం గార్యజాతం బంతయు ఫలితం బైనఁ
బితృవైతామహం బైనరాజ్యం బంతయు ననుభవింపు మనిన నతం డిట్లనియె. 16
- క. అతఁ డన్న యేము దమ్ముల, మతులిత మగుధరణివలయ మతడును మామా
క్షితిభాగము లేమును సుస్థితి నేలుచు నునికి నేయుఁ జిత్తప్రీతిన్. 17
- వ. అది యెట్లంటేని వినుము. 18
- క. ఏవురము సోదరుల నే, మేవురకును వేట వేట యాయొక్కధరణి
శ్రీవిభవైశ్వర్యోన్నతు, లేవితమునఁ గలుగ నేర్పు నీతలఁ పేలా? 19
- వ. అనుడు విశ్వవేది యమాత్యుం డిట్లనియె. 20
- ఆ. అధిప మీర లేవు రైన నె గ్గేమి మీ, యన్న మీపదంబులంద నిలిపి
యందఱకును నీవ యధిపతి వై బాహు, లీల మెఱయ నేల యేలు మనిన. 21
- వ. శౌరి యిట్లనియె. 22
- క. లేనయునికంటెను నను న, మ్మునుజేంద్రుఁడు గరము నెన్ని మన్నించు వన
మ్మున నట్టియగ్రజన్తుని, యనుపమరాజ్యమున కలుగ నగునే నాకున్? 23
- వ. అనిన వేద్యవిదుం డగుసచివుం డతని నాలొకించి. 24
- తే. నీవు రాజ్య మంతయుఁ గొని నెన్ని నగ్రజుని సమగ్రధనంబులఁ దనుప రాదె
వినుము రాజ్యకాముకులకు మనుజనాథ, వర్య! యన్న తమ్ముం డనువావి గలదె?
- చ. అనవుడు నట్ల కాక యని యాననాయకుఁ డాత్మ సమ్మతిం
చిన నెడ విశ్వవేది వికసిల్లుచు నాతని భ్రాతృపుత్రుల
న్పునుకొని తత్పురోహితుల మువ్వరనుం బిలిపించి యేకత
మ్మున నిజకార్య మంతయును బొచ్చెము లే కెఱిగించి చెచ్చెరన్. 26
- వ. ఆమువ్వరు పురోహితులం దనపురోహితుంగూర్చి ఖనిత్రునకు నాభిచారంబు
వేల్పంబించి యావిశ్వవేది యమ్మహేశ్వరుభృత్యామాత్యులందు సామదానాదులం
జేసి భేదం బాపాదించి దండనీతిస్ఫురణంబు మెఱయ సంగరోద్యోగంబునుం
జేసె నంత. 27
- చ. తలకొని విశ్వవేదికృతి దద్దయు నుద్ధతు లై పురోహితు
ల్లులువురు నాభిచారిక మనారతము స్వహామంత్రతంత్రసం

కలితముగా నొనర్ప ఘనగాత్రభయంకరవక్తశక్తులు
జ్వలతరనేత్రశూలరుచిజాలక రాశికణోగ్రమూర్తులై.

28

సీ. కృత్యాచతుష్టయం బత్యద్భుతంబుగ నుదూభత మై కడు సుగ్రగతి ఖ
నిత్రుపాలికః జనినిర్దోషః ధైర్యయాతనివిన్మలగుణోత్కరముచేత
హతః బొంది మరలి రయమునఁ బురోహితవితితిపై నావిశ్వవేదిమీఁదఁ
బడిన నందలు వెన భస్మ మై రవ్వధం బచ్చెరు వందించె నఖిలజగము

ఆ. నంత నవ్వుహీనుఁ డాపురోహితవరు, లొక్కమాత్రే మంత్రియుతము గాఁగ
విగతజీవు లగుట విని కడు వెఱు గంది, యిట్లు లగుట కకట! యేమి కతమొ? 29

— శక్తులు మొదలగువారు నశించుటచే దుఃఖితుఁ డై ఖనిత్రుఁడు దివి కేగుట —

క. అని మహిలోన ఖనిత్రుఁడు, వనరుచు నుండఁగ మునీంద్రపంథ్యుఁడు విజ్ఞా
ననిధి వసిష్ఠుం డేతెంచి నతనికి వందనంబుఁ జేసె విసీతన్.

30

వ. అన్నరేంద్రుండు మునీంద్రా! మదీయభ్రాతృవరుల మంత్రిపురోహితు లొక్క
మాలి యేమికారణంబున మరణప్రాప్తులై రెఱింగింపవే యనిన నత్తపోధనోత్త
ముండు తదవ్యతాంతంబు సవిస్తరముగాఁ జెప్పిన విని విష్ణుత్వంబు నొంది తన్నుఁ
దాన నిందించుకొనుచు నతం డిట్లనియె.

31

క. అనుషకతపుణ్యగతిశోభను దైవోపహతు నల్పభాగ్యుని దోష
త్తుని నఖిలలోకగర్హితు, నను నిస్సీ యేమి చెప్ప నానాఘమయున్?

32

తే. నానెఱుంబున సమసిరి నలుపు రవని, సురవరేణ్యులు కటకటా! ధరణి బాప
కర్షు డెవ్వఁడు గలఁడు నాకంటె? నింక, నేమి నేయుదు దైవమ! యెందు జొత్తు?

క. ఈయిలను నొక్కపురుషుండ, నై యేను జనింపకున్న నాస్విజులకు రా
నీయెడ రిటు పాపంబునఁ, బోయితి నీకష్టతరపుఁ బుట్టువుకతనన్.

33

చ. చెనెఱిసృష్టాన్వయోద్భవము సీ! యిది గాల్పనె పాపహేతు నై
తనరెడురాజ్య మేల! వసుధామరవర్యులు నాదతమ్ముల
న నతరరాజ్యవర్ధనులు గా నొనరింప గడంగి నాకతం
బున మృతులైరి పాపమునఁ బోయితి వేయును జెప్ప నేటికిన్.

35

వ. అని విషాదవేదనాదూయమానమానసుం డై యప్పుడు ఖనిత్రధాత్రీపతి నిజ
ప్రథమపుత్రు నిఖిలరాజ్యాభిషిక్తునిం గావించి మువ్వరు భార్యలుం దానును
వనంబునకుం జని వానప్రస్థవిధానంబున నొక్కయౌశ్రమంబున వసియించి నిఖి
లేంద్రియంబుల నిగ్రహించి మున్నుటయేబడి సంవత్సరంబులు దారుణం బగు
తపం బొనరించి శరీరం బుజ్జగించి ధర్మపత్నీసహితం బక్షయపుణ్యలోకప్రాప్తు
డయ్యె నని చెప్పి మార్కండేయుండు.

36

క. వినుము ఖనిత్రచరిత్రము, వినిన బఠించినను జనులు వీతాఘలు శాం
తనిహాధులు శ్రీమంతులు, ననుపమశుభయుతులు సుఖులు నగుదురు ధరణిన్.

37

వ. అని చెప్పి మఱియును.

38

● తుపచరితము ●

చ. నృపకులశేఖరుం డగుఖనిత్రతమాజుడు నీతిసత్యధ
ర్మపరుడు దానశీలుడు సమస్తమహాధ్వరకేళిశాలి యా
తువుఁ డరిమిత్రతుల్యుఁ డయి సుస్థిత రాజ్యము సేయఁగాఁ నివి
వృషపదు లేఁగుదెంచి మునిసత్తమ! యిట్లని రానరేంద్రుతోన్. 39

క. తువుఁ డనువిరించిసూనుఁడు, విపులాధీశుఁ డయి తొల్లి విమలచరిత్ర
విపులయశుఁ డయ్యె నట్టుల, నృప! నీవుచు నతనిచరిత నెగడుము పుడమిన్. 40

ఆ. అనుడు తుపచరిత్ర వివ వేడ్క యయ్యెడు, సమస్తమహాత్ము నడచినట్ల నాకు
నడువ శక్య మేని నడచెనఁ జెప్పుఁడా, యనిన నతని కట్టు లనిరి సురలు. 41

క. భూమిసురస్వీకృత యగు, భూమికి గోచయము మేత పాలమునకును నా
భూమిశ్వరుఁ డరి గొనఁడు మహాసుఖము లొనర్చె నాతఁ డగణితములుగన్. 42

వ. అనిన విని తువుఁడు. 43

తే. అన్తమహాత్ముఁ డొనర్చినయ ట్లొనర్పు, సలవి యగునె మాన్యశు లగునల్పజనుల
కయిన నవధరింపుడు మదీయప్రతిజ్ఞ, నమచూర! యాతువుని నే ననుకరింతు. 44

వ. ఎట్లనిన వినుండు విపులాతలంబునం గలయం జరించుచు శమ్యామాత్రక్షేత్రంబున
మూఁడేసి యజ్ఞంబులు చేసెన నాతువునియట్ల గోబ్రాహ్మణుల నిమిత్తం బరిగోనని
ప్రతిజ్ఞ చేసి యవిధంబున వర్తించుచు మహానీయరాజ్యంబు చేసె. 45

తే. అట్టితువునకుఁ బ్రమథకు నాత్మజండు, వీరుఁ డుదయించె భువనైకవీరుఁ డతులి
తప్రతాపానలచ్చటాదహ్యామాన,వైరిరాజన్యనైన్యకాంతాచయుఁడు. 46

క. వీరునకు విదర్భాక్షీ,ణీరమణతనూజ నందినికి సుదయించె
నూర్భరిగుణుండు వివింశం, డారా జగణితబలాధ్యుఁ డై యిల యేలెన్. 47

చ. ఇలఁ దఱితోన వాన గురియించునురేండ్రుడు సస్యవృద్ధి య
య్యిల యొనరించు సస్యము లనేకఫలంబుల నిచ్చుచ దత్తఫల
మ్ములు విలసిల్లు భూరిరసపూర్తిరసం బవి పుష్టికారి యై
పాలుచు మదంబు జేయ దొగి బుష్టి వివింశునిపాలనోన్నతిన్. 48

క. ఘనుఁడు వివింశుండు సుహృద్భుజులం దగఁ బ్రోచి పెక్కుజన్మంబు లొన
ర్చి నరేంద్రుల నోర్చి రణంబున మృతుఁ డై చనియె నింద్రభువనమ్మునకున్. 49

● వివింశపుత్రుఁ డగుఖనిత్రునిచరిత్రము ●

వ. ఆవివింశపుత్రుండు ఖనిత్రుం డనుధాత్రీపతి యొనర్చునధ్వరములందు. 50

క. సతతము నత్యాశ్చర్యాన్వితు లై గంధర్వు లీఖనిత్రసమసము
న్నతుఁ డీయాగమున లే డని, యతిముదమున బాడుదురు జనాహ్లాదముగన్. 51

సీ. పదివేల క్రతువు లాపార్థివుం డొనరించి యఖిలధాత్రియును బ్రాహ్మణుల కిచ్చి
తపమున నగణితద్రవ్య ముపార్జించి భూరిధనంబు విప్రులకుఁ బెట్టి
మహి వారిచేతఁ గ్రవ్వుట విల్పికోని కడు ముదమున డెబ్బదిమూడువేలు
నేడునూ టిలుపదియేడుయాగమ్ములు ఘనదక్షిణాసమగ్రములు గాఁగఁ
తే. జేసి పుత్రుండు లేమికిఁ జింతనొంది, యతఁడు మృగమాంసమునఁ బితృయాగమాత్మ
జాతముగఁ జేయఁ దలఁచి హయంబు నెక్కి, లలితగోధాంగుళిత్రాణములు వహించి.

— ఖనిత్రమృగసంవాదము —

- క. శరములు శరసనమ్మును, ధరియించి నృపుం డొకండు దారుణవిపినాం
తరమున కరిగిన నొకమృగ, మరుదుగ నవ్విభునిఁ జేర నరిగి యిటు లనున్. 53
- ఆ. మనుజనాథ! వేగ నను సమయించి నీ, యభివృతం బొనర్పు మనిన నృపుఁడు
మృత్యుభీతి నెల్లమృగములు పాటంగ, నేల చావఁ దివిరె దీవు? చెప్పుమ. 54
- క. అనిన మృగం బిట్లను నే, ననపత్యుండఁ బుత్రహీనుఁ డగువాఁడు వృథా
జననుండు వానిప్రాణము, లునికికి నే గాన నొకస యోజన మధిపా! 55
- క. అని యమ్మృగంబు నెప్పిన, యనంతమ యతని జేర నన్యమృగము స
య్యన వచ్చి యోసరేశ్వర, విను మీమృగము పని లేదు వేగమ నన్నున్. 56
- ఆ. పలుశిలీముఖమునఁ బడ నేసి నాడుక్ర, న్యమున నిష్టకర్త మాచరింపు
నను గృతార్థుఁ గాఁగ నొనరింపు నీయుప, కార మెలుక పలుపు ధారుణీశ! 57
- క. పుత్రుని బడయుతలంపున, చిత్రధ్వజ మాచరింపు బ్రియ మందెద వీ
పుత్రరహితపలమున, స్థాత్రీశ్వర! పడనె దెట్లు తద్వాంఛితమున్. 58
- వ. వినుము దుర్గంధంబు నణంప సుగంధంబు పలయునట్లు నిష్పావ్యం బగుకర్తం దెట్టిది
దానికిఁ దగినట్టిద్రవ్యంబు గొనవలయుట నిశ్చితం బనిన మృగంబునకు వివింశజం
డి ట్లనియె. 59
- ఆ. ఈమృగంబు నాకు నెఱింగించె బుత్రహీనత విరక్తికారణముగ నాకు
నీవు చెప్పు మేది నీప్రాణములయందు, నొల్లఁబాటు నీకు నొలయుఁ జేసె. 60
- వ. అని యడిగిన నామృగంబు. 61
- క. పలువురు గొడుకులుఁ గూతులు, గలుగుటఁ దచ్చింత నొంది ఘనదుఃఖదవా
నలపటుతరకీలాసం, వలీతుడ నై యెరియుచున్న వాడ నరేంద్ర! 62
- వ. అది యెట్లంటేని. 63
- సీ. సకలంబునకు మృగజాతి సుసాధ్యము నత్యంతభీతయు నగుటఁజేసి
బిడ్డలవైఁ జేర్చుప్రేముడివెల్లున వగలకు నే గొలు వగుచు సింహ
శార్దూలవృకమనుష్యప్రకరమ్ములచే నెప్పు డెయ్యెడ పీని కేమి
తొట్లినో యని భయ మందొచుండుదు నేమి చెప్పు నుత్తరహితముఁ గోరి

తే. సారమేయాదికక్రూరసత్వచయము, లెల్లఁ దెగి పాడు గావలదే ధరిత్రి
పులులు మేయుగవాదులు పాలిసి పోవె, తనయులకు మేత సొంపారు ననితలంతు.

చ. నరవర ! నాయపత్యములు నద్దెసల నెవ్వస మేయఁ జన్న నే
బురపురఁ బొక్కుదు న్వలల బోనుల వాగురల స్తవోవనాం
తరములు జిక్కునో శ్వప్యకదంష్ట్రలపా లయి పోవునో ధను
ధరమృగయోగ్ర బాణములతాఁకునఁ గూలుచో యంచు వానికిన్. 65

ఉ. బిక్కటి మున్ను వచ్చుటయు నున్నవి రామికి బెగ్గడిల్లుదు
స్తక్కువ మన్నిపట్టునకు మాపున నన్నియు వచ్చె నేని నే
నక్కిలి తేటి తత్కుశల మారయ నుండుదు రేయి వేసిన
స్నేక్కువగ ల్లడిం బొడమి బిడ్డలసేమము వార్తు భూవరా! 66

చ. పగలును రేయి నెవ్వగలపా లయి సంతతి కెప్పు సేమ మె
ట్లగునొకొ యంచు నుత్కటపుటర్తిని గుండుచునున్న వాడ సా
రగుణవరేణ్య ! నామది విరక్తికిఁ గారణ మీయవస్థ యా
శుగము మదీయదేహమునఁ జొప్పుము న స్ఫుఖఁ జేయు మీయెడన్. 67

వ. ఏ సత్యంతదుఃఖావిష్టుండ నయ్యును నాయంతన ప్రాణంబులు విడువమికిఁ గార
ణంబు విను మాత్మఘాతుకు లగువా రసూర్యంబు లనులోకంబులకుం బోదురు
యజ్ఞోపయుక్తం బగుపశువులు పుణ్యలోకంబులకుం బోవుఁ గావున నీ వను
గ్రహించి మదీయమాంసంబునం బితృయజ్ఞం బాచరించి పుత్రలాభసంపన్నుండ
వగు మనిన నయ్యపుత్రమృగంబు రాజున కిట్లనియె. 68

తే. సుతులు వెక్కింపు గలవాని సుకృతి నీమృ
గేంద్రు వధియింపఁ గాదు నరేంద్ర ! పుత్ర
హీనతాదఃఖతాపాగ్ని నెరియు నేను
నీకు నగుదు హంతవృద్ధ నిశ్చయముగ. 69

వ. అనిన నయ్యపుత్రమృగంబును సపుత్రమృగం బాలోకించి. 70

క. ఏకశరీరుండవు నీ, వేకము దుఃఖంబు సుకృత వీవు మృగేంద్రా!
నాకొడుకు లనేకమ్ము ల, నేకమ్ములు దుఃఖములును నే నధముండన్. 71

వ. ఎట్లుంటేని మొదల నేకశరీరుండ నై యున్నయప్పుడు నాదుఃఖం జేకొబ మఱియు
భార్యామమత్వంబునంజేసి దుఃఖద్వయం బయ్యెఁ గ్రమంబున నపత్యమ్ము లావిర్భ
వించిన నయ్యపత్యదేహమ్ము లెన్ని యన్నిదుఃఖమ్ము లుద్భవించి న న్నిప్పు డలంచు
చున్నవి నీ వనతిదుఃఖాత్తుండ వగుటం గృతార్థజన్మండవు నే నిహపరిరోధిసంతాన
రక్షణపోషణార్థం బత్యంతచింతాతురుండ నగుచున్నవాడఁ బితృతురునకు
నరకంబు భ్రష్టం బనిన మృగేంద్రునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె. 72

- క. తనయవిహీనుడు ధన్యుడొ, తనయులు గలయతడు ధన్యతముడొ యెఱుగ
స్థనయార్థాధ్వర మిప్పుడు, ఘనదోలాయతమనస్కుఁ గా నను జేసెన్. 73
- క. సంతానము దేహాల క, త్యంతము దుఃఖముల జేయు నది నిజ మైన
స్సంతానముచేత నహ, క్రాంతము లగు ఋణము లండు కర్తవిధిజ్ఞుల్. 74
- క. కావున బుత్రార్థముగా, జీవవధం బింక నేను జేనుక మత్స్యా
ర్వావనిశతులవిధంబున, గావించెన సుగ్రతపము గడంగి మృగేంద్రా! 75
- వ. అని చెప్పి యప్పుడు. 76
- చ. వితతయశోభిరాముడు వివింశతనూజుడు వేడ్క నేగి గో
మతి యను నేటిపాంత నియమస్థితుఁడై మఘపుంగుఁజించి యు
గ్రతపము సేయుచు న్నమధికస్థిరభక్తి నొనర్చుచు త్తమ
స్తుతులకు మెచ్చి వచ్చి బలసూచనఁ దాన్మహిమ సూత కి ట్లనున్. 77
- చ. జనవర ! నీతపంబునకు సంస్తవనమ్మున కేను మెచ్చితి
న్నను భవదీప్తితం బడుగు నావుడు నాతడు పుత్రు నాకు ని
మ్మనుమవశస్త్రశాస్త్రవిదు నద్భుతకర్తగర్విష్టు ధర్మన
ర్తను ననిన స్ఫురందరుడు తద్వర మిచ్చి నిజేచ్ఛ నేగిసన్. 78
- మ. అనురాగంబున దేలుచుం బురికి నుద్యద్యేగుఁడై యేగి యా
జనపాలుండు ప్రజాసురంజనకర్తస్వామ్యాన్నతం బొల్పుచు
స్థనయు న్మక్రవరప్రసాదమున మార్తాంధోజ్వలుం గాంచి యా
తనికిం జేసె బలాశ్వనామము జగత్కాలంబుగా వ్రీతితోన్. 79
- వ. అట్లు నామకరణంబు గావించి నందను నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావిశారదుం గావించి
ఖనిత్రుండు సురలోకప్రాప్తం డయ్యె నంత. 80

— కరంధము దనునామాంకరము గలబాలాశ్వనిపుత్రాంకము —

- క. ఘనుడు బలాశ్వండు నిజశాసనమున భూజనుల నిలిపె శౌర్య మెనుగ న
ప్రసములు వారలచేతం, గొనుచు బ్రజాపాలనమున గుశలుం డైనన్. 81
- క. ఆలుక నతని దాయాదులు, చులుకన భూప్రజల నొండు జొచ్చిన వారు
స్థలరి యరి యప్పనంబుల, నిలవతికిం బెట్ట కడలి రెంతయుఁ గలకన్. 82
- క. బలువిడి మతియును నాశ, త్రులు దేశం బెల్లఁ గొనిన దోర్బల మఱి వి
హ్వలుఁడై నిజపురిలోనన, బలాశ్వం డొదుగుటయుఁ గూడి పగతురు కడిమిన్. 83
- మ. చతురంగధ్వజనీపదప్రచలితక్షాత్రులై విక్రమా
న్నతి నవ్వీటిపయి నిపు ల్విడిసిన స్పృహణనైన్యార్థులై
యతిభీతి స్మరణంబు వేడుచు వగ న్నస్తంబు లాస్యంబు జే
ర్చి తతోచ్ఛాప్యసము లబ్బలాశ్వం డొనరించె న్నోకసంవిక్తుఁడై. 84

- ఉ. అంతః దదీయపాణివివరాంతరమం దతివిస్తయంబుగా
దంతితుంగపై నికరథ ప్రతతు ల్భుతసంఖ్య లంబరం
బంతయు నిండి క్రిక్కిరియునట్లుగ వ్రేల్చిడి నుద్భవించిన
స్వంతస మంది యాస్థవతిస త్తముఁ డప్పడ దీప్తమూర్తి యై. 85
- సగ్ధర. ఉత్సాహాడంబరం బత్తుపచితముగ శత్రుత్వర ప్రాజ్య రాజ్యా
దిత్సావిష్టాంతరంగద్విగుణితరణ ముద్విస్ఫురదీర్ఘశృంగా
రోత్సేకానాసవక్త్రం బుదితసకలచంద్రోపమశ్రీ వహింపం
దత్తైస్యశ్రేణితో నుద్ధతిః బురి వెడలె న్ధారుణీనాథుఁ డంతన్. 86
- క. వెడలి విరోధుల ననిమొనఁ, బొడిచి గెలిచి వారి నతులభుజవిక్రమ మే
ర్పడఁ దన కరిగాపులుగాఁ, గడుకొని యాలం బొనర్చె గర్వ మెల్లర్పన్. 87
- క. కరయుగధమనంబున సరి, నరవీరనిరాసనోగ్ర బలము గలుగుటం
బరఁగె బలాశ్వుం డప్పుడు, కరంధముం డనఁగ లోకగణ్యాచరిత్రా! 88
- ఆ. అమలధర్మనియతుఁ డైనయన్నరవతి, యట్టు లాత్ముఁ డైన సరివివాశ
కారి యైనబలముఁ గల్పించె నతనిధర్మంబు దాని దాన మగుడఁ గడఁగె. 89

—ॐ బ్రాశ్వునకు వీర యనుదానియందు అవేక్షితుఁడు పుట్టుట ॐ—

వ. వీర్యచంద్రుం డనురాజుకూతురు వీర యనుసుందరి ప్రియంబున స్వయంవరంబునం
గరంధముని వరించిన నయ్యంతియం దతం డొక్కకొడుకుం బడసి దైవజ్ఞులం
బిలిపించి వత్సుత్వండు జన్మించిననక్షత్రలగ్నంబులు ప్రశస్తంబు లై శుభగ్రహ
దృష్టి గలిగి యున్నయవియె పాపగ్రహంబులలో బాలు నేగ్రహంబును జూడఁడు
గదా యని యడిగిన వార లి ట్లనిరి. 90

సీ. శత్రువరేణ్య! నీపుత్రునక్షత్రలగ్నము లెంతయును బ్రశస్తముల గురుఁడు
శుక్రుండు నేడవచో నుండి శశి చతుర్థస్థుఁ డై బుధుఁ డుపాంతమున నిలిచి
యొగిని వీక్షించెద రుష్టాంశుభామార్కసుతులు వీక్షింపరు వితతపుణ్యుఁ
డైనకుమారున కనిన నాబోసులఁ గనుగొని హర్షించి మనుజువిభుఁడు
తే. సురగురుం డాదిగాఁ గలశుభులచేత, వీర డవేక్షింపబడియెడుఁ బోడి గాఁగ
ననిరి పలుమాలు మీర లి ట్లనుట నాదు, సుతుఁ డవేక్షితుఁ డనువేర నలిశయిల్లు.

—ॐ అవేక్షితుని దెక్కురాజన్యులు పరించుట ॐ—

వ. అని కరంధముండు సుతునికి నామకరణం బొనరించె నంత నక్కుమారుం డఖలవేద
వేదాంతపారిగుం డైనకణ్వాపుత్రుం డాచార్యుండుగా నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావైశా
రద్యం బంగీకరించి. 92

చ. అతులితరూపవిస్ఫురణ నశ్వినులే సరి కాంతిసంపదకా
సితకరుఁ డే సదృశుఁడు వినిర్మలతేజమునం బలంఘుఁడే

ప్రతి ధృతిఁ గాంచనాచలమె పాటి మతి స్మరమంత్రియే సముం
డితని కనంగ థాత్రి నుతి కెక్కినయుత్తము నయ్యవేక్షితున్.

93

వ. స్వయంవరంబునందు హేమవర్తతనూజ యగువరయును సుదేవతనయ యగు
గౌరియు బలినందన యగుభద్రయు వీరాశ్తజ యగులీలావతియు వీరభద్రపుత్రిక
యగుదారికయు భీమప్రసూతి యగుమాల్యవతియు వైదర్భనృపప్రభవ యగు
కుముద్వతియు బ్రియంబునఁ దార వరియించి రన్నరవరాన్వయదీపకుఁ డగు
నక్కుమారుండు వెండియు.

94

క. విలసితహాస్వయంవరముల భుజబలలీల నెలయ మూఁగినవృపుల
నెలిచి వరింపించె బలిమిని, బలువురు కన్నియలఁ గమలపత్రనయనలన్.

95

—ॐ అవేక్షితుఁడు విశాలాస్వయంవరమున నెదిర్చి రాజుల నోడించుట —

వ. మఱియు నొక్కనాఁ డక్కుమారుండు విదిశాపురంబున కరిగి విశాలభూపాలతనయ
యైనవిశాల యనుదాని స్వయంవరంబున సకలదేశమ్ములరాజులం బరాజితులం
గావించి బలిమిని నమ్మహావతులు వివర్ణవదనులు విషణ్ణవృషయులు నగుచు
నొండొరులం గనుంగొని యిట్లనిరి.

96

—ॐ పరాజితు లగురాజు లవేక్షితునితో యుద్ధస్పృహలగుట —

ఉ. ఈవరనాథనందనుఁ డహీనపరాక్రమలీల నందఱ

స్త్రీనులఁ జేసి చేకొనియె నీమృగలోచన నిప్పు డిస్సిరో!

యీనగుఁబాటు మేలె మన మియ్యెడ సుత్కటశౌర్యధర్మము

ల్బానక యుంటి మేని మనపుట్టువు నక్కట రాచపుట్టువే!

97

క. వందిజనసూతమాగధ, బృందంబులు మనలఁ బొగడుబిరుదాంకము ల

స్పందితభుజాబలుని రిచ్చనిం దునిమి యొనర్ప వలయు నిక్కంబులు గాన్.

98

మ. అనిన న్రాజులు రాజపుత్రులు ముమూర్షామగ్నసంగ్రామహా

ర్షనిరూఢాత్మకు లై మహోగ్రవివిధాంచద్దీప్తిజాలోల్లస

ద్ధనదోర్ధండవిలాసు లై పటుతురంగస్యందనారూఢు లై

యనలోద్దీప్తపదాతిపాదజపరాగ్రామితాకాశు లై.

99

క. అక్షీణశౌర్యధుర్యు న,వేక్షితునిం జొట్టిముట్టి యిట్టలముగ బా

ణతురికాశక్తిగదా, శౌతేయాద్యాయుధములఁ గడు నొంచుటయున్.

100

—ॐ శత్రురాజులు నవేక్షితుఁడును స్వయంవరనిమిత్తము ద్వంద్వయుద్ధము చేయుట —

క. వెక్కండ్రు నరేంద్రులతో, నుక్కున నారాజతనయుఁ డొక్కఁడు ధైర్యం

బెక్కఁగఁ జల మెక్కఁగ నస, మెక్కఁగ నని చేసె నప్పు డెనకం బెనుగన్.

101

క. ఆననాయకు లేసిన, నానానిశితాస్త్రతతుల నడుమన తునియుం

గా నేసె నవేక్షితుఁ డా, నై నకు లావీరు నిశితశరముల మఱియున్.

102

వ. నొప్పించిన న్నలి కరికలభంబులవయ్యిం గవియుకేసరికిశోరంబునుం బోలె నక్కు-
మారుండు కోపించి నిశితవిశిఖపరంపరలు పరగించిన. 103

సీ. కంఠదోరంతరకరపాదఖండనక్రీడఁ గాల్బలముల గీటుడంచి
దంతకుంభాస్యహస్తప్రవిచారణకేళి నేనుంగుల నేలఁ గలిపి
పదముఖకంఠరాపార్శ్వవిపాటనపరిణతి హయముల బారిసమరి
రథ్యసారథి కేతురథికాంగనిర్దళనప్రాధిఁ దేరులు నజ్జ సేసి

ఆ. రక్తనదుల మాంసరాసుల మస్తిష్క, కర్దమముల భూతకలలములను
ఘోర మైనసమరధారుణిఁ బాలుపారె, నేకవీరుఁ డై యవేక్షితుండు. 104

చ. విలపరా క్రమోన్నతుఁ డవేక్షితుఁ డిట్లు రణంబున న్విజృం
భితుఁ డగుడు న్నహీపతులు వెల్కుటి పాటఁ దొడంగిన స్త్రీపా
న్వితులుఁ గులీనులు స్తరణనిశ్చితబుద్ధులు భూరిశౌర్యగ
ర్వితులును నైససత్తతవీరనృపాలురు దాకి రాతనిన్. 105

వ. ఇట్లు వెక్కిండురాజులు మీటి యొక్కమాలు తన్నుం బొదివిన నొదివినకోపం
బున నాభూపాలనందనుం డొక్కరుండ డీకొని యుద్ధంబు సేయుచు ననేకశస్త్రా
స్త్రంబు లడరించి యవ్వీరుల కవచకార్తుకకంకపత్రాదులు ఖండించిన నష్టేషిమగలు
కోపించి యప్పాటన యతనిం జొట్టుముట్టిన. 106

— అధర్త యుద్ధమునఁ బరరాజు లవేక్షితునకు బంధాదు లొనరించుట —

ఆ. ఒకఁడు విల్లు ద్రుంచె నొకఁడు పారథి గూల్చె
నొకఁడు పడగఁ దునిమె నుక్కు మిగిలి
యతనిహరులఁ గొందఁ జందంబు గొందలు
మటువుఁ గొందఁ జేచి నఱకి రపుడు. 107

క. లీలం గొందలు పటుశరజాలంబుల నొంచి రతని జల మెడపక య
వ్యాలుమగఁడు పలుకయుఁ గర,వాలుం గొనుటయు నొకండు వడిఁ దునుమాడెన్.

క. పాలి వోవనిమగఁటిమి న్నబ్బలియుండు గద గొనిన దాని బటియలుగా ను
జ్వలశరముల నొకఁ డేసె, న్బలువురు నృపు లతని మఱియుఁ బటువిశిఖములన్.

తే. పాడి మాలి నొప్పించిన బడియొ బుడమి, నాకరంధమనందనుం డంతఁ జెలఁగి
ధర్త మేది విశాలాదిధరణిపాలు, రదయు లై యక్కుమారుని నంటఁ గట్టి. 110

వ. విదిశాపురంబునకుం గొనిపోయిరి విశాలుం డాస్వయంవరస్థలంబున నిలిచి తానును
బురోహితుండును గూతునకు ననేకరాజకుమారులంజూపె నది యెవ్వరి వరియింప
కున్న నవ్వుహీపతి డైవజ్ఞులం జూచి నేడు వివాహవిఘ్నకరంబైనయుద్ధంబు ప్రవ
ర్తిల్లె నీదినం బొప్పదింకఁ బరిణయోత్సవం బొనర్ప నెన్నండు మేలనిన వారువిచార
రించి కలిపయదినానంతరంబునం బ్రశస్తలగ్నయుక్తం బగుదినంబు గలదు నాఁ డీ
కన్యకవివాహంబు సేయు మనిన నట్ల కాక యనియతం డాయుత్సవంబు జాలించి

చనియె నంత నక్కడఁ గరంధముండు ధర్మపత్నీ సహితుండై యనేకవీరావనీశ్వరులు
గొలువం జేరోలగంబున నుండి నిజనందనుం డధర్మయుద్ధపరు లైనపరులచేతఁ
బట్టువడి బద్ధుండగుట విని పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించుచున్న సమయంబున దీని
కెంతయుఁ జింతింప నేల యనువారును బెక్కం డ్రొక్కని నిట్లు చేసినయాపాపా
త్తుల నిపుడ పొరిగొనవలయు ననువారును రయంబునం జతురంగంబుల సన్నద్ధంబు
గాచింప నియోగింపుఁ డనువారును నింతకు మూలం బైనవిశాలుం దెగటార్చక
కోపంబు దీట దనువారును మనకుమారుండు తగవు దప్పి స్వయంవరంబున బల
దర్పితుం డై కన్నియంబలిమిం బట్టుకొని యాగడంబుఁ జేసిన వార లేల సహింతు
రనువారును గా మఱియు ననేకు లనేక ప్రకారంబులం పల్కుపల్కు లాకర్ణించి
వీరవంశ ప్రసూతయు వీరపత్నియు వీరమాతయు నగువీరమహాదేవి వారించి
పలి నాలోకించి సకలభూపతులు విన ని ట్లనియె. 111

— ౧౧ కరంధముండు భార్యప్రేతుండై యవేక్షితు విడిపించుట —

- క. నానారాజకుమారుల, మానధనుల నోర్చి మత్తుచూరుండు కన్యం
దాను బలిమి న్వరించిన, యానిరుపమశక్తి యెంత యతిశయ మగుచో! 112
- ఆ. అవనిపతులు బలియు రందలు నొక్కొని, దన్నుఁ బొడివికొనిన దలక కడరి
పోటు లాడి నాదుపుత్రుండు వడుట దాఁ, గీర్తికరము గాని కీడు గాదు. 113
- క. మది నీతి గణింపక యు, వృథచేతోరాద్రససమగ్రతఁ గడు బె
ట్టిదుం డై సింహముక్తియ రిపు, విదళనముం జేత సువ్వే వీరగుణ మిలన్. 114
- శ. భూతలనాథసందనులు భూరిబలాఘ్నలు సూచుచుండఁగా
నాతనయుండు విక్రమగుణస్ఫురణోజ్జ్వలుఁ డై స్వయంవరో
పేతనరేంద్రకన్యకల నెంతయు బల్కిఁ బరిగ్రహించు పె
గ్గే! తగ వేది వేడుకొనునే నృపసూతి జఘన్యుచాచ్చునన్. 115
- చ. వినుడు నరేంద్రులార! పటువిక్రముఁ డైనకుమారుబంధనం
బున కయి వంత నొందకుండు భూరిభవద్భజదండవిస్ఫుర
త్సునిశితహేతిఘాతములఁ జొరల్లము నేయుండు వీరవిద్విష
జ్జనవరనూత్నరత్న విలసత్తకుటోజ్జ్వలమ స్తకస్థుల్. 116
- క. కరితురగరథపదాతులఁ, బరవసముగ నిపుడ పన్ను బంపుఁ డెడఁదఁ బ
ల్వరతోడివిగ్రహం బతి, భర మని తలఁపకుండు వినుడు పార్థివు లెల్లన్. 117
- తే. అల్పు లగుమేదిశీశ్వరులం చొనప్పు, నల్పవిక్రమమున శూరుం డైనవాని
కెవ్వనికీ గల్గుఁ బెంపు మహీశులార! వినుతెబలవిక్రమాధీశుఁ జెనసినట్లు. 118
- క. కావున నాప్రల్లదు లగు, భూపరుల జయించి వారిభూసామ్రాజ్య
శ్రీభవము గైకొనుండు మ, హీవల్లభులార! వెడలుఁ డెక్కుండు రథముల్. 119

వ. అని యప్పుహోదేవి తేంపుసొంపు పొంపిరివోవం బలికినం గరంధముండు పకల రాజ్యసమేతంబుగ సమరసన్నధుం డై పుత్రశత్రుధాత్రీపతులపయిం జనియె వారు నవార్యశౌర్యధుర్యులై యతనితోడ మూడుదినంబులు దారుణం బగు రణం బొనరించి రంత విశాలుండు నిజపక్షాత్రియప్రకరం బపక్రాంతం బగుట గనుంగొని.

120

క. వినయముఁ బ్రియము భయంబును, మనమునముప్పిరి గొనంగ మహితార్హ్యముఁదత్తనయునిఁ దనకూతుం గొని, చనియెఁ గరంధమునికడకు సంభ్రమ మెసంగన్.

క. చని ప్రీతిచిత్తుఁ డగున, జ్వపతిఁ బూజించి యావిశాలుఁడు వినయం బొనర నవేక్షితుఁ గనుంగొని, యనఘా! యక్కన్యఁ బరిణయం బగు మనుడున్.

— వివాహనిమిత్తము వైకాలినీవికాలకరుధమావేక్షితుల నువాదము —

వ. అక్కుమారుం డిట్లనియె.

123

ఉ. ఈనలినాక్షి చూడ నని నెంతయు వైరుల కోడియే నీ!

దీని వరింతు నే మగుడ దీనినె కాదు వరింప నొల్ల నిం

కేనెలత న్నిజం బిది యహీశురాక్షముఁ దై నవానికిం

దీని నరేంద్ర! యి విదియు నెవ్వి వరింపంగ నిమ్ము తద్విభున్.

124

వ. అనిన విశాలుండు కూతు నాలోకించి.

125

క. పాలతీ! యీరాకొమరుని, పలుకులు వింటే? దురాశ పడకు మొగుని నీ

వలసినరాచకొమారుని, నెలమి న్వరియింపు మతని కిచ్చెద నిన్నున్.

126

ఆ. అనిన మోముఁదప్పి యల్లన వ్రాల నా, బాల యిట్టు లను విశాలుతోడఁ

బలువు రొకనిగెలుపుగెలుపులం దోడిన, వాడు గాఁ డితండు వారి కాజి.

127

మ. బలుసింగంబు బహుద్విప్రప్రకరము స్థంజించుచందంబున

స్థలవద్వైరినృపాలపాటనకళాపారీణతం బొల్పె నీ

బలియుం డుత్కటశౌర్యవిక్రమయశోభాజిష్ణుఁ డై యాజి గే

వలుడే! యేరికి ధర్మయుద్ధమున గెల్వ న్వచ్చునే యాతనిన్?

128

క. కొమరారునీకుమారును, కుమారరూపంబె గాదు గురుదైర్యము శౌ

ర్యమును బరాక్రమమును నొ, కొమ్మొగి న్నామనము నాచుకొనియెం దండ్రీ!

ఆ. వేయు నేమి చెప్ప! వేచికొ వ్విారాజు, తనయు నాకుఁ గాఁగ ధరణినాథ!

యొరుని నింక నేను వరియింప నిది నిక్క, మనిన నవ్విశాలుఁ డతని జూచి.

130

చ. మనసిజతుల్యసుందర! కుమారవరేణ్య! మదీయపుత్రి ప

ల్కినపలుకు ల్పనోజ్ఞములు కీర్త్యము లారయ నీసమానుఁ డెం

దును నిల లేమి నిశ్చయము దోర్బలశౌర్యధునుండ వీవు నా

తనయ వరింపవే కులము ధన్యము గా నొనరింపవే దయన్.

131

క. అనిన వవేక్షితుఁ డే నీ, వనితన కా దధిప! యొండు వనిత వరింప

- జ్ఞన నిజ మీచలు కనవుడు, దనయునకు గరంధముండు దా ని ట్లనియెన్. 182
- క. తన్మృతలికి సంతోషము, గా నీధవళాయతాక్షిఁ దగ నబ్జసప
తాననఁ జ్రేమార్ద్రాకృత, మానస పరియింతు గాక మనసిజమూర్తి! 183
- తే. అని నాతండు దేవ! నీయాజ్ఞ కే నొ, నర్ప నింతకు ముంద రెన్నడు నవజ్ఞ
యిప్పు డేదైన నానతి యిమ్ము సేయ, దగనిపని నన్నుఁ బనుపకు ధర్మవేది! 184
- వ. అనిన నక్కుమారునివచనంబులు విని విశాలుండు వైశాలిని నాలోకించి తల్లీ! నీ
వింక సీతనితగులంబు విడువు మనేకరాజకుమారు లున్నవా రందు నీ కభిమతుఁ
డైనవాని పరియింపు మనిన నక్కుమారికారత్నంబు. 185
- తే. నిన్ను మేడెవ వర మిమ్ము నెచ్చి నాకు, నన్ను నితఁ డిప్పు డొల్లక యున్న మీఁది
భవమునం దిక్కుమారుఁడె వరుఁడు గాఁగ, దారుణాటవిఁ జేయుదుఁ దండ్రి! తపము.
- తే. అనియె నంతఁ గరంధముం డావిశాలు, తోడినెయ్యంబు మనమునఁ దొంగలింప
నప్పురంబున దివస త్రయంబు నిలిచి, వేడ్కఁ గొడుకుఁ దోడ్కొని తనవీటి కరిగె.

—ॐ వైశాలిని యరణ్యమునఁ దరుము సేయుట ॐ—

- వ. స్వయంవరోత్సవదర్శనాగతు లైనరాజకుమారులు తమతమపురస్థులకుం జని రంత
వైశాలినీకన్యక సకలబాంధవులం బరిత్యజించి యరణ్యంబున కరిగి పరమవైరాగ్యా
యత్తయు నిరాహారయు నై దారుణం బగుతపం బొనరించుచుండ మాసత్రయం
బతికమించిన. 188
- క. అతులనిరాహారతపో, వ్రతదారుణనియతి నొడలు వట్టి నరము లు
న్నత మై తోషగ మరణేష్పితమతి నయ్యబల దొట్టి పెద్ద యు నార్తిన్. 13

—ॐ దేవదూత వైశాలిని మరశోద్యమమున నివారించుట ॐ—

- తే. తనువు దొఱగంగఁ దలఁచినఁ దరుణి తేగువ
సుర లెఱింగి చయ్యన నొకచరునిఁ బనిచి
రతఁడు చని యంతరిక్షంబునందు నిలిచి
యాకృశోదరిఁ గాంచి యి ట్లనియెఁ బ్రితి. 140
- ఆ. దేవదూత నేను దేవత ల్పూర్ణించి, యర్థి నీకు జెప్పు మన్న కార్య
మబల! వినుము దేహ మతిదుర్లభము దీని, విడువఁ దగవు గాదు వితతపుణ్య!
- వ. సప్తదీపశోభితావనీచక్ర సంవహనసమర్థుం డగుచక్రవర్తికిం దల్లివపు దమ్మహాత్ముండు
నిజభుజవిక్రమంబున న్దివిజరిపుభంజనం బొనరించుచు దస్యప్రముఖదుష్టజనని
గ్రహం బొచరించుచు దమతమధర్మంబులు తప్పక వర్తిల్లునట్లుగా మహిజనమ్ములం
బాలించుచు శతసహస్రసంఖ్యము లశ్వమేధాదిమహాధర్మరమ్ములు సేయు ననిన
నయ్యంతి యల్లన ని ట్లనియె. 142
- క. త్రిదీపముననుండి వచ్చిన, త్రిదశచరుడ వగుదు వీవు తెల్లము సుగుణా
స్పదమూర్తివి సంతానా, భృదయము నా కెట్లు గలుగు పురుషుఁడు లేమిన్. 143

చ. తరణినిభుం డవేక్షితుండు దక్కంగ నే విను మీభవంబున
నృరుని వరింప నింక నని పట్టితి దండ్రీకడం బ్రతిజ్ఞ యా
పురుషవరుండునుం బ్రతిన పూనినవాడు కరంధమక్షితీ
శ్వరుకడ న న్వరింప నని సంతతి యెమ్మెయి నాకుఁ గల్గెడిన్. 144

ఆ. అనిన దేవదూతుఁ డను నీబహూక్తు లే,మిటికి నీకుఁ జెప్పుమ మీననేత్ర !
తనయుఁ డుద్భవించుఁ దపమువెంపున సమ,స్తమును సిద్ధి బొందు దైవయుక్తి.

వ. నీ వీవనంబున వసించి కృశం బైనశరీరంబు పుష్టంబు గావించు కొమ్మని చెప్పి దేవ
దూత సనియె నాసుంగరి తపం బుడిగి రుచిరాహిత్యముల దేహపోషణ మ్మొనరించు
చుండె నక్కడ నవేక్షితునితల్లి యొకపూర్వావివసంబునం గొడుకు రావించి తండ్రీ
యేను మీతండ్రీచేత ననుజ్ఞాత నై డుమ్మరం బగుకిమిచ్చకవ్రతంబు దొడంగిన
దాన నీవు నిర్వహింపవలయు ననిన నా కొండుగనంబు లేమి శరీరంబు నిష్పాదించి
యైన నీవ్రతంబు పాఠంబు నొందించెద నిశ్చింతంబుగ నుత్పత్తింపు మనిన నద్దేవియు.

— కిమిచ్చకవ్రకమిషమున నవేక్షితునకుఁ బెండ్లిపూనికి పుట్టించుట —

ఆ. నియతి నుపవసించి నిధులకు నధిపతి, యైనధనమముంద అధికభక్తి
బూజఁ జేసి నిధులఁ బూజించి లక్ష్మీకే, బొలుపు మిగుల నగ్రపూజ నేసి. 147

సీ. అద్దేవి భక్తిఁ దదారాధనము నేయుచుండఁ గరంధముం డొకవివిక్త
తలమునఁ గూర్చున్నతఱి నా ప్తమంత్రు లతని డాయ నరిగి యిట్లనిరి నెమ్మి
ధరణీశ ! మునిసి తెంతయు నిష్ఠ నీకును గొడు కొక్కఁ డుండ నాకొడుకు నారి
వరియింప నని యున్న వాడు మీకుల మింకఁ దెగ నోపుఁ బృథివికి దిక్కు లేక
తే. యుండ నోపు నకట ! పితృపిండవిధులు, నిలువబడ నోపు నిది గడు నెగులు పుట్టె
నిట్లు గాకుండఁ బ్రార్థింపవే కుమార, వరుని భార్యారగ్రహవరుని గాను. 148

వ. అనుసమయంబున భవనద్వారముననుండి పురోహితుఁ డర్చిజనుల సుద్దేశించి కరంధ
మమహిషి కిమిచ్చకవ్రతంబు సలుపుచున్నయచి మీ కెవ్వరికి నేమి యిచ్చ దాని
నడుగుఁ డనియె నవ్వచనంబు విని యవేక్షితుం డచ్చటికిం జని. 149

ఆ. అన్నదీయజనని యర్థి గిమిచ్చక, వ్రతము సల్పుచున్న చరిత్రయముగఁ
బ్రీతి నడుగుఁ డెవ్వరికి నేమి యిచ్చ మీ, రథులార ! యిత్తు నదియే నేను. 150

చ. అనినతనూజుమాట విని హర్షమున న్నెస్ నేగి భూవిభుం
డనుమమసత్యవాణి వగు మన్వయవర్ధన ! యర్థి నేను నా
కు నొసఁగు మీప్సితం బనుడుఁ గొడ్డు భవత్ప్రియ మేమి నావుడు
ననుమనిసుందరానము మానుగఁ జూపుము నాకు బుత్రకా ! 151

చ. అనిన నవేక్షితుండు వసుధాధిప ! నీకు సుతుండ నేన యే
నును విను బ్రహ్మచర్యము మనోజ్ఞముగాఁ గయికొన్న వాడఁ బొ
హర్కం—18

శ్రునివదనంబు చూప గడు దుర్లభ మెవ్వెయ్య నొండు వేడు మిం
పొనరగ నిత్తు నావుడు నృపోత్తముఁ డాతనితోడ నిట్లచున్.

152

తే. తల్లివ్రతము చెల్లింపగఁ దలఁపు వట్టి యేమి యడిగిన నిచ్చెద నే నటంటి
విచ్చ నా కొండు నందు లే దిందుఁ గాని, ప్రతిన నెఱపు మనశ్శృంబు బొత్తు నొసఁగి.

వ. అకారణబ్రహ్మచర్యంబు పాపహేతువు దాని బరిత్యజింపు మీబహుభాషలతోడి
ప్రయోజనం జేసి నామనోరథంబు సఫలంబు జేసి సత్యప్రతిజ్ఞండ వగు మననం
బుత్తుం డి ట్లనియె.

154

తే. స్వీకృతప్రతిజ్ఞండ నగునాకు నధిక, యిపుడు నీకు నభీప్సితం బీ నవశ్య
మగుట సుకటప్రాప్తుండ నైతి సత్య, సంగి గాన జేసెద దారసంగ్రహంబు.

155

వ. తండ్రి! యేను నీచేత సత్యపాశబద్ధుండ నైతి నింక నీచెప్పినయట్లు చేసెద నని తల్లి
వ్రతంబు సగుణంబు గావించె నని మార్కండేయుండు.

156

—౧౧ దృఢకేతు జాపి యదవియం దివేక్షితుండు వైకాలిని లోచుట—

క. అంత నొకనాఁ డవేక్షితుఁ, డెంతయుఁ గుతుకమున వేట యేగి మృగములం
గాంతారాంతరమున నత్యంతాసక్తిమెయి నేసి యాగుచు నొకచోన్.

157

తే. నన్ను రక్షింపు మని కరుణముగఁ బెక్కు
మాలు లాక్రోశ మొనరించుమగువయెలుగు
విని యతం డోడ కోడకు మని హయంబు
నచ్చటికిఁ దోలికొని వెస నరుగునపుడు.

158

క. ఘనుడు దృఢకేతుఁ డనియెడు, దనుజానిచేఁ బట్టుచడినదాన ధరిత్రిం
దనుకరంధమనుతుసతి, సని మఱియును నవ్యధూటి యాక్రందించున్.

159

వ. అప్పు డద్దానవుండు.

160

య. ధరణీవల్లభ యక్షకింపురుషగంధర్వాదు లెవ్వని సం
గరరంగంబున మార్కొన స్వేఱు కల్క స్తృత్యువు స్వీకృమ
స్ఫురణ న్లాలుని మీలు నెప్పుడు రిపుక్షోణీశ్వరశ్రేణికి
స్థర నే న్నైకరంధమాత్మజుని కాంతం బృక్షి కొం చేరెదన్.

161

వ. అనుపలుకు లాలించి యవేక్షితుండు వెఱగుపడి మద్భార్య యివ్వనంబునం
దెక్కడియది దనుజమాయ గానోపు దాని కేమి పోయి యెఱింగెదం గాక యని
యతిత్వరితంబునం జని యాసురకరగృహీత యై యాక్రోశించుచున్నకన్యకం గని
దాని నాశ్వాసించుచు.

162

క. వినుతప్రతాపవినతా, వనివిభుడు గరంధముండు వసుమతి యేల
న్వనితాహరణము చేసితి, దనుజాధమ! పాలిసి తనుచుఁ దద్దయు నలుకన్.

163

సీ. చనుడెంచునృపవరు ఘనధనుర్ధరుఁ గని యెంతయు నార్తి నయ్యిందువదన
రాజేంద్రుఁ డైనకరంధముతోడల నలఘువిక్రమయశుం డగునవేక్షి

తునిభార్య నీమరాత్మనిచేత నేను సనాథ నయ్యును నిట్లనాథమాడ్కి
నడవిలోపల బట్టునడి తల్లడిలుచున్నదాన రక్షింపవే దయ దల్గి

తే. ననిన నిది నాకు నా లెట్టు లయ్యెనొక్కొ
రాజునకుఁ గోడ లగుట యేకమమొ యచుచుఁ
దగిలి యాతన్ని చెఱి మున్ను దలఁగి యింత
లేఱఁగు నెఱిఁగెదఁ గా కంత దీనిచేత.

164

వ. అదియునుం గాక క్షత్రియునకు శస్త్రధారణం బార్హత్రాణకారణంబు గాదె
యని తలంచి యవేక్షితుం డారాక్షసు నిరీక్షించి.

165

తే. బ్రదుక వలతేని వేగ యీపడఁతి విడిచి,యరుగు మోరిమరాత్త! నీయాత్మ నొండు
తలఁపు గలదేని జక్కనై నిలుపు మరుపు, బాల విడిచి నిశాటుఁ డాభీలలీల.

166

ఉ. దండము బాహుదండమునఁ దాల్చి నృపాలతనూజుమీఁద ను
ద్దండయంబున న్దదియ దైత్యుని నాతఁడు గప్పె విస్ఫుర
త్కొండపంపరం గెరలి దానవుడు న్నొలుపార వైచె నా
దండము చండశంకుసహితం బగుదాని గుమానుపై వడిన్.

167

శా. ఆదండంబు నిశాతబాణములఁ దున్నాడెం గుమారోత్తముం
డాదైత్యుం డొకభూజముం బెఱికి లీవ్రామన్నుఁ డై వైచిన
న్యే దానిం విలమాత్రఖండములు గావించె న్నరేంద్రాత్మజుం
డాదైతేయుఁడు గప్పె నావిభుని సాంద్రాక్షోగ్నన్వంబునన్.

168

తే. నిశితశరముల నాగిలాసీక మెల్లఁ, జూన్లముగఁ జేసె భూపాలసుతుఁడు మఱియు
దనుజుఁ డెయ్యిది యడరించె దాని నెల్లఁ,దూఁపుగములఁ దోడ్తోడనతునియ వైచె.

ఉ. రక్కసుఁ డట్లు సాధనపరంపర వ వ్చుయి పోయిన నిశే
ల్విక్కటిలంగ నాచ్చుచును భీమగతి న్వడి ముష్టి జూచి పే
రుక్కున డాసిన న్నరచరోత్తమనందనుఁ డొక్కతూఁపున
న్గక్కున నవ్వుహాసురబింబు ధరం బడ నేసె నేసినన్.

170

— ౧౭ వక లవేక్షితునకు పర మొసగుట ౧ —

మ. సుర లగ్గించుచు సంప్రమోద మెదల న్నొంపార నవ్వీరుతో
వర మే మిచ్చెద మేమి? వేడు మనిన న్వాఁ డిండు సత్పుత్రు నొ
క్కొరు నత్యద్భుతశౌర్యవీర్యులును నాకు న్భీతిమై నన్న నా
సుర లీకన్యకయందు నీకు జనియించు న్పుత్రుఁ డుద్యద్గణా!

171

ఆ. అతఁడు చక్రనర్తి యగు నని చెప్పినననియె నాకరంధమాత్మజుండు
జనకుచేత నేను సత్యబధుండ నై, కొడుకు మిమ్ము వేడుకొంటి వినుడు.

172

వ. భండనంబున బగతుర కోడి పాటి భార్యాపరిగ్రహం బింక నొల్ల నని విశాలరాజ
తనూజ నేను బరిత్యజించితి నిదియు నిన్నుఁ దక్క నన్యసంగమంబు పరిత్యజించిన

యది యట్టివై శాలినిం బరిగ్రహింపక యిపు డీమన్యనారీపరిగ్రహం బెట్లు నేయుదు
ననిన నద్దేవత లి ట్లనిరి. 173

క. ఇదియ కదా నీచెప్పినయది నీసద్భార్య నీకు నై చేసె దపం
బొదువగ నీకును దీనికి, నుదయించును సుతుడు సత్త్వయుతుడు గుమారా !

— వైశాలిని యవేక్షితునకు నిజవృత్తాంతముః శిష్యుల —

వ. అని చెప్పి బృందావరకు లరిగినం గరంధమనందనుం డాసుందరిం జూచి నీవిధం
బంతయు నిది యేమి ! నా కెఱింగింపు మనిన నది యి ట్లనియె. 175

ఉ. నన్నుఁ బరిత్యజించి నృపనందన ! నీ నటు చన్న నంత నే
ను న్నిఖిలాత్తబంధువులను న్బెడఁబాసి యరణ్యభూమికిం
గ్రన్నన వచ్చి మేను వొఱగం దెగి తీవ్రతపస్సమాధిమై
నున్న సుధాశను ల్వసుప నొక్కచరుం డరుదెంచి ప్రీతితోన్. 176

ఆ. ఇట్లు తగునె యింతి ! యాయేడువీవులు, నేలువక్రవర్తి యీడ్వక్తిర్తి
పుణ్యమూర్తి సుతుడు పుట్టు నీ కిది దేవ, వాక్య మొడలు విడువవలవ దనిన.

క. అనిమిథులదూతఁలుకులు, విని సంతస మంది తపము విడిచితి నంత
న్నినుఁ బొందఁగఁ గాంతును నేనని మనమున నూఱిడిల్లి యంగజమూర్తి! 178

— అవేక్షితునితో వైశాలిని నాగలోకవృత్తాంతము చెప్పుట —

వ. అంత నుపదినంబున నేను గంగకుఁ జని యొక్కమడుపున నీరామచన్నంత నొక్క
వృద్ధనాగేంద్రుండు రసాతలంబునకు నన్నుఁ దిగిచికొని పోయిన నంశలినాగపతులు
నాగాంగనలు నాగకుమారులు సహస్రసంఖ్యలు నాకడకు నరుగుదెంచి బహువిధం
బులఁ బ్రశంసించి పూజించి సవినయంబుగా ని ట్లనిరి. 179

క. నీ పుత్రున కపరాధంబీ పవనాశను లొనర్తు రిందఱు గ్రుద్ధుం
డై పొరిగొన కుండఁగ నీ, వాపురుషవరేణ్య మాన్వవస్తు కడుఁ గృపన్. 180

మ. అని ప్రార్థించిన నట్ల చేసెదఁ బ్రియం బొరంగ మీ కంటి న
న్న నహింద్రు ల్బహురత్న భూషణముల న్వస్త్రంబుల న్నాంధ్రచం
దనమాల్యంబుల వేడ్క నన్నుఁ జెలు వొంద న్భీతిఁ గైకేసి యం
త నిజావాసము వెల్వరించిన నరేంద్రా ! వచ్చి నే నిచ్చటన్. 181

చ. అనుపమరూపకాంతిమహిమాతశయంబునఁ దొంటియట్లు నా
తనులత యొప్పు భూషణవితానరుచిం జెలువారుచున్న నీ
దనుజుండు చూచి చాఁ దలచి దర్శితుఁ డై ననుఁ బట్టుకొన్నఁ గా
చినభవదీయబాహుబలజృంభణ మేఁ బొగడంగ నేర్తునే! 182

క. నాకుఁ బ్రసన్నుడ వగుము గుణాకర ! పరియింపు నన్ను నతులభుజబల
శ్రీకరకమనీయత నిల, నీ కెన నృపసుతుడు భేడు నిక్కం బరయన్. 183

- క. అనినయెలనాగమాటలు, విని పితృచనములు దలచి విమలవిచారుం
డనఘం డవేక్షితుం డా, వనితకు నిట్లనియె గారవంపుబలుకులన్. 184
- ఆ. సానురాగహృదయ వైనని న్నపుడు నే, రిపుజితుండ నై పరిత్యజించి
నాడ నిపుడు శత్రునాశోహసమున, బ్రాహ్మ వైతి సేయుభాతి యేది? 185
- ఆ. అనిన నింత యిట్టు లనియె మత్పాణిగ్రహమ్ము నేయు మీవనాంతమున
గామకలితులైనభామినిపురుషుల, సంగమంబు పాలుచు సగుణ మగుచు. 186

—● గంధర్వః దవేక్షితునః వై కాళినీజన్మరహస్యము దెలుపుట —●

- క. అనిన నతఁ డిట్టు లయ్యెడు, విను పాణిగ్రహణ మిపుడు విధియు క్తముగా
నొనరింపవలయుఁ దస్మిన్, యనునెడ గంధర్వనాథుఁ డధికవిభూతిన్. 187
- వ. అనేకగంధర్వాప్సరఃపరివృతుం డై యరుగుదెంచి యవేక్షితుం గాంచి మహాత్మా!
యీమానిని నాకూతురు దీనివేచు భామిని యిది బాల్యంబున నగస్త్యాశ్రమ
మునకుం జని విహరించుచున్న నమ్ముచి మనుష్యయోనిం బుట్టు మని శపియించిన
నే నిట్లంటి. 188
- క. మునివల్లభ! యిది యవివేకిని యెంతయు బాల దీనిఁ గృష జూడు మన
మ్మన నైపు దిప్పు దీనికి, ననుగ్రహము నేయు మనిన నతఁ డిట్లనియెన్. 189
- క. బాల యని తలచి కాదే, యీలలనకు నల్పశాప మిచ్చితి ననిన
న్జాలగ వగచిత నేను విశాలున కిది పుట్టె దపసిశాపమున నృపా! 190

—● వై కాళిన్యవేక్షితుల వివాహము —●

- వ. అని చెప్పి గంధర్వవిభుం డిది నాపుత్రి గాన జనుదెంచితి దీని బరిగ్రహింపుము
నీకుం జన్మవర్తి యగుపుత్రుం డుచ్చరించు ననిన నవేక్షితుండు తుంబురుండు
హోతగా సుముహూర్తంబున భామినిపాణిగ్రహణమహోత్సవం బంగీకరించె
నప్పుడు గంధర్వగీతంబులు న్వరోనర్తనంబులుం బ్రవర్తిల్లె బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవతూర్వంబులు మనోహరమ్ములై ప్రవర్తిల్లె నంత. 191
- క. గంధర్వలోకమున కా, గంధర్వవిభుండు చనియె గంధర్వలతో
బంధురవిభూతిఁ గూర్తు గ, గంధవసుతుఁ దోడుకొని కుము ప్రియ మొదవన్.

—● వై కాళినియు నవేక్షితుండును గంధర్వలోకమున కేగి విహరించుట —●

- తే. ఇట్లు గంధర్వపురమున కెలమి నేగి, యానవీనపువంశతు లాత్మ వేడ్క
లగ్గరింప గోర్కులు తొలఁకాడ నడరి, తమకములు దీర బహువిహారముల దగిలి.
- సీ. కమనీయకాంచనకాంతసురమ్యహర్షోర్జ్వరస్థుల నొక్కొక్కమాటు
శుకపికమధుసమంజాలవిహారోల్లసదుపవనాంతముల నొక్కొక్కమాటు
కలహంససారసకలరవాంచితసరిదురుపులినముల నొక్కొక్కమాటు
శృంగసంగతరత్నరంగదుత్తుంగకైలోపకంఠముల నొక్కొక్కమాటు

తే. తివుట నొక్కొక్కమాటు పద్మి నులపొంత
నర్థి నొక్కొక్కమాటు గుహంతరములఁ
బ్రీతి నొక్కొక్కమాటు కృత్రిమనగముల
బహువివేచనము ల్పలిపిరి పతియు సతియు.

194

క. అడిసిగ్గులు తమకంబులు, నుడి వోవఁగఁ గేలికడఁక లొదవఁగఁ జెయువు
త్తడఁబడ మఱపులు దెలుపులు, నడది రతిక్రీడ సలిపి రతివయుఁ బతియున్. 195

క. కిన్నరగంధర్వులు రుచి, రాన్న స్రవ్వందనాంబ గాభరణాదౌ
ల్పన్నుగఁ దమ కొసఁగఁగ సం, పన్నము లగుభోగములకుఁ బాత్రము లగుచున్.

వ. కరంధమరాజనందనండు గంధర్వరాజనందనయు నిట్లు మనోహరమ్ము లగువఁనో
భవవిహారమ్ముల సుఖయించుచుండి రంతఁ గొంతకాలంబునకు. 197

— మ రు త్త జ న న మ —

క. గంధర్వరాజనందన, సుంధుక్షేత్రతేజఁ బ్రబలు సత్పుత్రుఁ గనిన
గ్గంధర్వలోక ముత్సవ, బంధుర మై యొప్పి సభము ప్రవేశుల మయ్యెన్. 198

సీ. ఎలమి నవేక్షితుఁ డెంతయుఁ బంజిల్లెఁ గిన్నరగంధర్వగీతతతులు
పణవవీణా వేణుపటహమృదంగానకాదినాదంబులు సతశయిల్లె
నప్పరోపనితలయాటలు విలసిల్లె వెనుక బుష్పవర్షంబు విస్తరిల్లె
నవిరళమృదంగంధపవనంబు శోభిల్లె కిక్కు లన్నియుఁ గడఁ దేజరిల్లె.

తే. నవుడు గంధర్వనగర మత్యంతరమృ, మయ్యె సురసిన్ధుసాధ్యవిద్యాధరాహి
గరుడభేచరయక్షకింపురపవరల, సంకులమ్మున సుయమిసుకులమున. 199

వ. అట్టిసమయంబునఁ దుంబురుం డాబాలునికి జాతకర్తహోమాదిసముచితక్రియా
కలాపంబు నిర్వహించి స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా నిట్లుని స్తుతియించె. 200

క. నీవు మహనీయుఁడవు తేజోవీర్యధనుడవు సుయశుండవు భూభృ
ద్దేవుఁడవు చక్రవర్తివి, శ్రీవిలసితుఁడవు కుమార జితరిపువీరా! 201

క. శతమఖముఖినిఖిలసుర, ప్రతిపక్షినిరాసనిపుణ! భవదీయభుజా
తతబలశౌర్యంబులు ప్రస్తుతించెదరు వివిధయజ్ఞ సుకృతప్రవణా! 202

వ. అని మఱియును రజోరహితంబుగా నల్లన వీచుచున్న ప్రాజ్ఞురుత్తు నీకు శుభంబును
దక్షిణమరుత్తు నీకు విమలత్యంబును బశ్చిమమరుత్తు నీకు భుజవీర్యంబును నుత్తర
మరుత్తు నీకు బలంబును నొసంగుం గాత యని దీవించినయనంతరం బాకాశంబున
నుండి యశరీరవాణి యెల్లవారు విసుచుండ నీగురుం దైనతుంబురుండు కుమారు
నికి మరుత్తులు శుభం బొసంగు నని వెక్కుమాలులు పలికె నది కారణంబుగా
నితండు మరుత్తనామంబునం బ్రఖ్యాతుం డగు మహీపతు లెల్ల సీతనిశాసనంబు
శిరంబుల ధరియింతు రివీరుండు సకలరాజచూడామణి యగునీమహాత్ముండు భుజ

వీర్యపరాక్రమంబులం బరచక్రపతుల నాక్రమించి సప్తదీపాలంకృతం బగుమహీ
చక్రంబు దాన యేలి చక్రవర్తి యగునీమహానీయమూర్తి యజ్ఞకర్త తై నమహీ
భర్తలలో నగ్రేసరం డై వర్తిల్లు నని చెప్పినవచనంబు లాకర్ణించి నాకాకసులు
గంధర్వులు నవేక్షితుండను భామినియుం బరమానందంబు నొంది యావాక్యం
బులు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించి రంత.

203

— పుత్రాదులతో నవేక్షితుడు నిజగరమున కేగి శండ్రిం దనువుట —

సీ. ఆన్యపాత్రజుడు నిజాత్రజుఁ గొని తాను వనితయు గంధర్వపతులు గొలువఁ
దనపురంబున కేగి మనుజేంద్రపరివృతుం డైనతండ్రికి వినయమున మ్రొక్కి-
యధిప! నీతోఁ బల్కినట్టుల చేసితి నిదె చూడు పౌత్రునివదన మర్థి
నని సుతు సుతస్సంగమున నిడి పడసినవృత్తాంత మంతయు విన్నవించు

ఆ. టయుఁ గరంధముండు నయనంబు లుత్కటా, నందవారిబిందుసుందరములు
గా ననూనభాగ్యకలితుండ నైతి నే, నంచు బాలుఁ గొంగిలించె వేడ్కు. 204

తే. అతఁడు మనుమని మఱియు నంగం ప్రీతి,యడర నాలింగనము చేసి యర్హ్యపాద్య
గంధపుష్పాదిపూజలఁ గరము నెప్పి, నఖిలగంధర్వలకుఁ బ్రియ మాచరించె. 205

ఉ. పౌరులు మానవేంద్రునకుఁ బౌత్రుడు గల్గికి మిన్ను మోసి సొం
పారగఁ జేసి సుతస్సము లప్పు పురం బభిరామ మయ్యె శృం
గారము లొప్పుఁ జేసి పురకాంతలు మంగళగీతవాద్యము
లొప్పరున మ్రోయ నృత్యము లపూర్వముగా నొనరించి రెంతయున్. 206

క. భూసురుల రత్న కాంచన, వాసోలంకార ధేనువసుధాదాన
శ్రీసొంపున సంపన్నుల, జేసె గరంధముండు ప్రీతిచిత్తుం డగుచున్. 207

న. అంత. 208

మ. సితమక్షంబున నాఁడునాఁటికిఁ గడుం జెన్నొందుశీతాంశున
ట్లతిలావణ్యవిలాసభాసురతనుం డై తల్లికిం దండ్రీకి
నృతతాన్లోద మొనర్చుచుం బెరిగి యాచారోద్యమదేశంబునం
జతురుం డయ్యె మరుత్తు డాగమముల న్నాస్త్రముల నివద్యులన్. 209

తే. అభిమతముగ ధనుర్వేద మధిగమించి, ప్రీతి వివాహస్త్రచయము పరిగ్రహించె
నఖిలశస్త్రవిద్యలు వేడ్కు నభ్యసించె, గ్రమముతో మరుత్తుండు భార్గవునివలన.

వ. అంత. 210

క. తనకూతులెఱుగు దాహి,త్రునిజననము నతనిశౌర్యదోర్విర్యములు
న్విని నిర్భరహర్షరసమ్మునఁ దేలె విశాలరాజపుంగవుండు మదిన్. 212

— కరంధముడు మరుత్తునకుఁ బట్టాభిషేక మొనర్పి యడవి కేగుట —

వ. అంతఁ గరంధముం డరణ్యంబున కరుగం దలంచి యొక్కనాఁ డవేక్షితుం బిలిచి
యిట్లనియె. 213

చ. వినుము కుమార! యెంతయును వృద్ధుడ నైతి నరణ్యభూమికి
 జ్ఞనియొడ నే గృతార్థుడన సర్వమునందును నీకుఁ బట్టబం
 ధన మొనరించునీకొఱత దక్కను నొండు గొఱంత లేదు నా
 కనుమమ మైవరాజ్యముఁ ద్రియంబుచు గైకొను మీపు నాపుడున్. 214

ఉ. అనతపక్రు డై యనియె నాతఁడు రాజ్యము నేయ కొల్లఁచం
 శ్రీ! నెఱ నాడియున్నయది యీధర కఙ్క నొనర్పు రాజుగా
 హీనత నొంది నీకతన నే జెఱు బాసినయట్ల పాపమ
 శ్రీ నను బాసె బొరుషగరిష్ఠుఁడు గాక ధరిత్రి యేలునే? 215

క. ఏపురుషునియాపవ లేడఁబాపంబు నొరులచేతఁ బరికింపఁగా
 నాపురుషుఁడు దా శ్రీధర్మోపేతుఁడు నిష్ప్రభాపుఁడు నీవైనాఁగా! 216

వ. కాపున నీచేత మోక్షితుండ నై శ్రీసమానధర్ముండ నైననేమ మహీభర్త నగుదునే?
 శ్రీకి శూరుం డగుపురుషుండు గదా భర్త యగు ననినఁ దండ్రి యిట్లనియె. 217

తే. కొడుకుకుఁ దండ్రి తండ్రికి గొడుగు వేలు, గామి యది పరమాధ్యంబు గానఁ దండ్రి
 నైననాచేత మోక్షితుఁ డైతి గాక, యొరునిచే ముక్తుఁ డైతివే యురుగుణాఘ్య!

క. అనినం దండ్రికి సుతుఁ డి, స్థురు నీచెప్పివది నిక్క మగు నైనను నా
 మన సొడబడ దే నీచే, విని మోక్షితుఁ డగుట నాకు న్నిడన సేయున్. 219

తే. ఒనరఁ దండ్రిచే లక్ష్మీ గైకొననతండు, తండ్రిచే గ్లేశములఁ బాసి తనరునతండు
 తండ్రిచేతన వెలయు నతండు మదీయ, కులమునందును లేకుండవలయుఁ దండ్రి!

వ. అని పెక్కుభంగులఁ జెప్పినకొడుకు నొడబడుట నేరక మరుత్తునిం బిలిచి నీవు
 మహీరాజ్యంబు వూసు మనిన నతండు తండ్రిఁంపున నొడంబడియె నంత నామను
 జేంద్రుండు మరుమనికిం బట్టంబు గట్టి భార్యాసమన్వితం డై వనంబునకుం జని
 వేయివత్సరంబులు ఘోరతపంబుఁ జేసి శతంబు విడిచి సురలోకప్రాప్తం డయ్యె
 దదీయసత్ని వీరమహాదేవి మణియు శతవత్సరంబులు ఫలమూలకృతాహార గ్నై పతి
 సాలోక్యంబు గోరి భాగ్యం డైనయాశ్వనాశ్రమంబున మునిశుశ్రూష
 సేయుచుం దపోవృత్తి నుండె నని చెప్పిన విని క్రోధుకి మార్కండేయున
 కి ట్లనియె. 221

— మరుత్తపక్రవర్తిచరిత్ర —

చ. అనుపమధర్మమూర్తియు నయాదరవర్తియుఁ జక్రవర్తియు
 స్థనభుజవీర్యుడు నిపువినాశకరోద్భటశౌర్యుడు స్వగ
 జ్ఞానసుతకీర్తిధుర్యుడును శాంతుడు దాంతుడు నైనయవ్వురు
 త్తునిచరితం బొగి నిగ్గు గుతూహల మయ్యెడు నాకుఁ జెప్పవే. 222

- చ. అనుడు మృకండుసూనుడు మహాత్మ ! పితామహుచేత నవ్వరు
త్తనృపతి వేడ్క పెం పెసంగె దా బృథురాజ్యపదస్థుఁడై మహీ
జనములఁ గాచుచు ననవసంపద నొందుచు నెల్లదీపులం
దనఘనచక్ర మప్రతిహతం బగుచుండఁగ నత్యుదగ్రతన్. 223
- క. తనరథగతి యాకాశంబున బాతాళమున నుదకములయందును నెం
దు నకుంతిత మై మెఱయుగ, ననఘండు మరుత్తుఁడేలె నఖిలావనియున్. 224
- తే. ఇతరవర్ణులు నప్తేదినీశువలన, నధికధనములు వడసి నిరంతరంబు
నాస్థితో నిష్టపూర్తము లాదిగాఁగఁ, గలుగుధర్మము లేసిరి గారవమున. 225
- సీ. ఆంగిరసుండు బృహస్పతితోఁబుట్టు వతులతపోవిభవాధికుండు
సంపర్తుఁడనియెడుసంయమి తనకు ఋత్విజుఁడయి ముంజవద్దివ్యనగము
శిఖరంబు నిజశక్తి తీరిఁ బడఁ జేసి యం దవరిమితం బైనయర్థసంప
యమ్ముఁ జూపిన గొని యవ్వరుత్తుడు హేమకుట్టిమస్థలములఁ గొమరు మిగుల
- తే. హర్షశాలాదినానాగృహముల బహువిధోపకరణములను మహాయూషములను
గనకమయములఁ గావించి క్రతువు లోలి, జేసి దివిజులఁ దృప్తులఁ జేసె నర్థి. 226
- వ. ఇట్లు మరుత్తుండు సోమంబున నింద్రాదిదేవతలను సమగ్రదక్షిణల మహీదేవతలను
దృష్టి నొందించి సువర్ణమయంబు లగు ప్రాసాదాదిసమస్తవస్తువులను బ్రాహ్మణుల
కొసంగి మహోత్సృష్టం డై మహీపాలనంబు నేయుచుండ నొక తపోధనుండు
చనుదెంచి యానరపతిం గాంచి యేను భవత్పితామహేకడనుండి వచ్చితి నాయవ్య
నీకుం జెప్పు మననవాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 227

— మరుత్తునితో ముని చెప్పిన నాయనవ్రసాదేశము —

- ఆ. ధరణి ధర్మయుక్తి దగఁగఁ బాలించి నీ, తాత చనియె దివిజథామమునకుఁ
దపము నేయుచున్నదాన నౌర్వాశ్రమ, స్థలమునందు శాంతి దనర నేను. 228
- తే. పుడమి పాలించి చనినమీపూర్వనృపుల, యందు మున్నేతరవ్రసాదేశమున నైన నుర్వి
కెన్నఁడును బుట్ట దేకీడు నెచట నకట!, నీతరంబున నొకకీడు నేడు పుట్టె. 229
- క. సురుచిరభోగాసక్తి, బొరసియె సతతాధ్వరేచ్ఛ పొందియె యకటా!
చరనరనాథుండ వై నీ, వరయపు దుష్టులు నదుష్టు లగువారి నిలన్. 230
- వ. అది యెట్లంటేని. 231
- సీ. అధికదర్పిన్మతి నహిలోకముననుండి చనుదెంచి ఘోరభుజంగమములు
మునుల వినిర్మలమూర్తుల నేద్యురఁ గఱచి వేగమ మృత్యుగతులఁ జేసి
విలసజ్జలాశయములు నిజస్వేదమూత్ర పురీషముల దూషితములు నేసె
గడఁగి హవిస్సులు గాసి చేసినవాని సమయింప సయము లృక్తు లైన

- లే. వారు దండింప నొడయలు గారు నీవ
యొడయడవు నృపాత్తమ! ధన్తయుక్తి నెంత
దాక నభిషేకజలము నొదలకు రావు
రాకొమరుఁ డంతదాక భోగైకకరుఁడు. 232
- క. అట మీఁద ధరణిపాలన, పటుకర్తములండుఁ దగిలి బహుదుఃఖము లం
దుట గాక యతని కత్యు, త్కటభోగపరత్వ మొందు గలదె నరేంద్రా! 233
- క. మహివల్లభునకు దేహ, గ్రహణము భోగములకొఱకుఁ గాదు ధరిత్రీ
వహననిజధర్మపాలన, బహుదుఃఖనిరంతరానుభవమునకు నృపా! 234
- క. ఇహలోకమున మహీపతి, బహుదుఃఖము లనుభవించి పరలోకమున
నృపహంకార మస్సరోవర, మహిళాసంభోగసౌఖ్యమహానీయుఁ డగున్. 235
- వ. కావున నితయు విచారించి రాజ్యభోగంబులు పరిత్యజించి ధరణిపాలనక్లేశంబు
లంగీకరింపు మచారుండ వగుటంజెసి భుజంగకృతద్విజమరణంబు గాన నేర వైతి
వేయును జెప్ప నేల దుష్టనిగ్రహం బొనరించి శిష్టప్రతిపాలనంబునం దవీయధర్మం
బునం దాఱవభాగం బందుము రక్షింపక యుపేక్షించితేని దుష్టకృతమరితం బంతయు
నిన్నుఁ బొందు నిది యసుంధిగం బని నిజపితృజనని చెప్పఁ బనిచినవిధంబు సమస్తం
బును జెప్పితి నిందు నీమనంబున కెయ్యది పంచి దానిని జేయు మనిన మునివచనం
బులు విని మరుత్తుండు లజ్జాయ త్తచిత్తుం డగుచుఁ దన్నుం దాన నిందించుకొని
నిట్టూర్పు నిగిడించి యప్పుడు. 236
- మరుత్తుండు సంవర్తాస్త్రముచే నాగలోకమును దకింపఁ జేయుట —
- క. ధనువును దివ్యాస్త్రంబులు, గొని యోర్పునియాశ్రమమునకుం గడు వేగ
మ్మున నేగి పితామహికిని, ముచులకుఁ బ్రణమిల్లి రాజ్యముఖ్యుం డెదురన్. 237
- ఉ. పాములచేతఁ జచ్చి భువిఁ బడ్డమునీంద్రులఁ గాంచి పార్థివ
గ్రాహణి యుల్ల మువ్వలికఁ గాలంగఁ బల్కలుఁ దన్నుఁ దిట్టుకొం
చేమటి యింతపాపమున కే నెల వైతినె? దుష్టపన్నగ
స్తోమము నాభుజాబలముసొంపునఁ బెంపును నేపు దించెదన్. 238
- వ. అని పటుకోపపాపకశిఖారుణితాంబకదీప్తవక్త్రుఁ డై
యనిమిషయక్షకిన్నరవియచ్చరమానవులార! చూడుఁడి
యనుపమపుణ్యమూర్తుల మహాత్ముల నిష్టునుల నిష్పాగ్నిఁ ద్రుం
చినయహికోటి నెల్ల నెటు చేసెదనో భుజవీర్యసంపదన్. 239
- . అని పలికి మరుత్తుండు రయమున సంవర్తకమహాస్త్రముం దొడి పవనా
శసనాశమునకు నై యేగిన నది దుర్వారవహ్ని శిఖ లెగయంగన్. 240

- శా. పాతాళం బఖలంబునుం బరగి సప్తశ్రేణుల స్వర్వలో
కాంతకంబుగఁ గాల్చు జొచ్చుటయు హాహారావము లేయుచు
నీటిం దల్లుల దండుల స్థనయుల నేగి చీరుచు నృన్నగ
వ్రాతమ్ము దిహనార్జుల నృడగలు న్వాలంబులు న్నాల్గన్. 241
- క. కర మార్తి బొంది వస్త్రాభరణంబులు దిగ్గ విడిచి పాతాళముఁ జె
చ్చెర వెడలి మరుత్తజని, శరణము వేడుచు రయమును జసిరి మునీంద్ర! 242
- మ. చని యాభామిని గాంచి యార్తి యడర స్వప్నంబు లందంద వం
దనము లేసి సగద్దనస్వనముల న్దలీ! దయ న్నాకు ని
చ్చినయానాటివరంబు నేడు మదిలోఁ జింతింపు యుష్మత్సుతా
స్త్రనితాంతాన్ని నశింప కుండఁగ వెన న్త్రక్షింపు మ వ్పందఱన్. 243
- క. ఘోరాస్త్రానలమున విపులారగలోకంబు గాల్చి కుండఁగఁ దలీ!
వారింపుము నీపుత్రకు, నేరూపున నైన గావు మీయహికులమున్. 244
- క. స్ఫురితామర్షోద్ధిత, మరుత్తఘోరాస్త్రనహ్ని మాదెసమాకు
స్వరుణింపు నీపు దక్కఁగ, శరణం బగువారు లేరు సాధుచరిత్రా! 245
- వ. అనినయురగంబులవచనంబులు విని వారికిం దొల్లి తనయిచ్చినవంబునుం దలంచి
సంభ్రమంబునం బతి నాలోకించి పాతాళంబునకు నన్నుం దోడ్కొని పోయి
ప్రార్థించిన వీరికి నభయం బిచ్చినదాన నాపలు కసత్యంబు గాకుండ నీకొడుకు
వారింపు మనిన నవేక్షితుం డత్యవరాధం బొనర్చిన యాచర్యకరంబులందు భవ
న్నందను కోపంబు దుర్వారం బై యున్నయది యెట్లు మాన్పింప వచ్చు నని తలం
చెద ననిన దంపితాకంబులు తల్లడిల్లి మహాంతా! యట్లకుము శరణాగతులము
మాకుం బ్రసన్నుండ వగుము క్షత్రియులశస్త్రధారణం బార్తత్రాణకారణంబు
గాదె యని ప్రార్థించిన నతండు. 246
- క. శరణాగతార్తదర్శి, కరదీనోక్తుల మనంబు గడు గరుణాసం
భరిత మయిన నిట్లనియెను, ధరణీనాయకుడు ప్రీతిఁ దనసతితోడన్. 247
- క. తరుణీ! యే నీపంపున, మరుత్తు వారింతుఁ గాతు మానుగ సోపీ
త్కరము సవశ్యమ్మును విను, శరణాగతులం దృఢింప జన దెవ్వరికిన్. 248
- భామినివాక్యమున నవేక్షితుడు పాముల రక్షింపఁ ల్పరిజ్ఞ చేయుట —
- క. విను నావచనంబున నీ, తనయుం డత్యుగ్ర మైనతనయస్త్రము చ
య్యన సంహరించున్నను, ఘనదివ్యాస్త్రహతి దాని గ్రాతుం దరుణీ! 249
- మ. అని రాజన్యవరుం డవేక్షితుడు పూజ్యం బైనచాపంబు న
స్త్రనికాయంబును దాల్చి తాను సతియు న్రాజిల్లునొర్వాశ్రమ

మృతకుం బోయి మహాగ్రకార్తవ్యునిచిస్సూర్యదృష్టిం దామ్రలో
చను దివ్యాస్త్రసముద్గతానలశిఖాసంవాహ్యైర్దోదోతరున్. 250

తే. దారుణానలాస్త్రంబు పాతాళమునకు, సుగ్రమూర్తి యై చొనుపుచు నున్నవాని
నమ్మరుత్తుని గని డాయ నరిగి యిట్టి, లనియె నల్పస్వరమున వీరాత్మజుండు. 251

❖ పాములకై మరుత్తావేషితుల సువాదము ❖

క. చనునయ్య యింత కోపమృత బటుసాహసము నేయ భూపోత్తమ ! నీ
కనురూపంబే యిది సయ్యన నీ వుపసంహరింపు మస్త్రానలమున్. 252

క. అనినట్టితండ్రి పలుకులు, విని తప్పక చూచి చేత విల్లుండంగ న
జ్ఞనపతి సగౌరవంబుగ, జననికి జనకునకు మ్రొక్కి చండస్ఫూర్తిన్. 253

కా. ఏమీ యస్త్రము సంహరింప దగు నంటే తండ్రి ! మదీర్వ్యము
నామధ్యంబు తృణీకరించి యిటు లీసత్త్వల సృభ్యుల
నామధ్యార్థకు లై యకారణమ యీవాగ్ధామల గ్రూరు లు
ద్దామక్రోధులు చంపి యుండంగను నీత ప్పేచు నై రింతునే! 254

క. కాపున నీబ్రహ్మఘ్నుల, కై వసుధాధీశ ! యడ్డ మాడకు మింక
న్నీ వింతుక యుడుగను నే, నేవిధమున ననిన నయ్యవేషితుఁ డనియెన్. 255

క. ఈమునివద్యులఁ జంపిన, పాములు నరకంబునందుఁ బడఁ గా కవి నీ
కేమి వెన నస్త్ర ముడుపుము, నామాట ప్రియంబుతో నొనర్పుము పుత్రా! 256

ఆ. అనిన నమ్మరుత్తుఁ డతిపాపు లగువీరి, నిగ్రహింప కున్న నిరయమునకు
నేను బోదుఁ గాక యీపాము లేగునె? దండ ముడుగు మనట దగునె తండ్రి!

వ. అని మఱియు నత్యంతాపరాధు లైనయీ దుష్టాగ్రములకు నే నుపశమింప మదీయ
ధర్మంబు విడిచి నీపంపును నే నొనరింప ననినం గరంధమనందనుండు కటకటంబడి
కొడుకున కిట్లనియె. 258

చ. వల దని యెంత చెప్పినను వారక మచ్చరణాగతాహల
నొల్లియంగఁ జేయఁ జూచె దది పొల్లంగఁ జేసెద నస్త్రవేది వీ
విల నరయంగఁ నొక్కరుడవే? వివిధాస్త్రము లే నెటుంగనే?
నిలుచునె నీదురాగ్రహము నేర్పును నాయెదుర స్థరాత్మకా! 259

నీ. అని కడుఁ గోపించి యయ్యవేషితుండు దామ్రాత్ముఁ డై యుగ్రశరాసమున
బటుతరానలశిఖాభయదకాలాస్త్రంబు సంధించుటయు నిల సంపదించె
నయ్యస్త్రహారత్వ మమ్మరుత్తుండు సూచి యిట్లనుఁ దండ్రితో నేను దుష్ట
దమనార్థ మిష్టుహాస్త్రము ప్రయోగించితిఁ గాని నీపై వేయఁ గడంగ నీవు

ఆ. ధర్మకద మొకింత దప్పనినామీద, నీశరంబు దొడుగ నేల చెప్పును?
ప్రజలఁ బాడితోడఁ బరిపాలనము నేయు, నన్నుఁ జంపఁ గారణంబు గలదె? 260

- లే. అనిన నయ్యవేషితుడు భయాగ్రరక్ష, యేను గావింప బూనితి దాని కీవు
గడగి విఘ్నం బొనర్చితి గాన నీకు, బ్రదికి పోవంగ రాదు నాయెదుర నింక. 261
- క. నను నీ నొండె శరానలమున నీటుగఁ జేసి సర్పములఁ ద్రుంపు వెర
న్నిను నే నొండె శరానలమున నీటుగఁ జేసి సర్పములఁ గాతు వెసన్. 262
- క. అతిభీతుఁ డైనశరణాగతు నార్తుని శత్రు నైనఁ గడుకొని కరుణా
న్వితఁ డై రక్షింపనిదు, స్థతి యగుకుత్సితుని బ్రతుకు బ్రతుకే తలచున్ ? 263
- ఆ. ఓ త్రియుండ నాకు శరణాగతాతురో, రగవితాన మది దురాత్మ ! తదప
కారకారి వీవు కావున వధ్యుండ, వనినఁ దండ్రి కిట్టు లనియెఁ గొడుకు. 264
- క. తనబాంధవుండు మిత్రుఁడు, జనకుఁడు గురుఁ డనక కడగి చంపవలయు భూ
జనపరితృప్తిఘ్నం, బొనరించిన నీతి యూచి యుర్విశునకున్. 265
- క. కావున నిన్ను వధించెన, నీ వలుగకుమీ నరేంద్ర ! నృపధర్మం జే
గావించెనఁ గాని యమ, రావేశము లే దొకింత యైవను నాకున్. 266
- వ. అని యిట్లు తండ్రియుం గొడుకును నొందొరులం జంపుతెంపుసొంపునం బ్రచండ
మూర్తు లై యున్న నయ్యురువురకడకు నతిసంభ్రమంబున ననుదెంచి యార్వాది
మునిజనంబులు వారల వారిచిన నత్తపోధనుల నాలోకించి మరుత్తుండు మహీ
పతి నైననాకు నీదుష్టోరగంబుల దంపించుట నిజధర్మంబు గాదే? యిందు నాచేసిన
యపరాధంబు గలదే? యనిన నవేషితుం డిట్లనియె. 267
- చ. శరణాని వచ్చి చొచ్చిరి భుజంగవరు ల్కరుణాత్మలార ! నా
కరయంగ రక్షితవృక్షులు తదార్తులఁ జంపుమదాత్మజుండు ని
ష్ఠురఁ డపరాధి కాఁడె? యనుడు స్తుతు లూర్జితధర్మ లైనయ
య్యురువురఁ జూచి మీరు వినుఁడి భుజంగంబులపల్కు లేర్పడన్. 268
- నీ. దుష్టవన్న గవిషవప్తచేతను లైనయిమ్మహామానుల నీక్షణంబ
యుజ్జీవితులఁ గాఁగ నొనరింతు మనియెద రిదె తల్లడిల్లి యహింద్రు లెల్లఁ
గావున నింక విగ్రహము మీ కేటికి వలదు మానుడు ప్రసన్నులరు గండు
సత్యప్రతిజ్ఞలు సర్వపరులు మీ రిరువురు నిఖిలకాశేంద్రులందు 269
- ఆ. నని వీర యప్పు డయ్యవేషితు డాసి, నీసుతుండు గరము నెవ్వి నాడు
మనువుఁ జేసి పాడమదుపుఁ గీటడఁచ ను, ద్యమము చేత సఫల మయ్యె ననఘ! 269
- వ. మృతు లైనమునిపతులు సంజీవితు లగుటం జేసి నీసుతుండును గృతార్థుండు భవ
దీయశరణాగతులు వీతభయజ్వరు లైరి కావున నీవును ధన్యుండవ యని కొడు
కును దీవించె నంత నాభామిని తనయత్తకు నమస్కరించి యురగులరక్షణార్థంబు
పతికిం దననియోగించినలెఱు గంతయు నెఱిగించి దేవీ ! నీప్రసాదంబున నీపుత్ర
పాత్రులకు శోభనంబు దొరఁకొనియె నని కలిగిన నయ్యురువురం దమదివ్యా
స్త్రంబు లుపసంహరించిరి తదనంతరంబ. 270

- ఆ. విషహరంబు లైనవివిధధివ్యాపధ, మ్ముల భుజంగవరులు మునులు బరమ
శాంతిఘనుల నపుడు సంజీవితలుఁ జేసి, చనిరి భుజగభువనమునకు నెలమి. 271
- చ. ఘనుడు మరుత్తుఁ డప్పు డధిక ప్రమదంబున వచ్చి తండ్రికి
న్వినయ మెలర్ప మొక్కుటయు వేడుక గ్రక్కునఁ గొగిలించి య
జ్ఞనపతి పుత్ర ! సత్యజయసంపదయు న్భహుపుత్రపౌత్రవ
ర్ధనమును నాయురాత్రియును రాజ్యవిభూతియు నీకుఁ గావుతన్. 272
- చ. అని సుతఁ బెక్కుదీవనల నవ్విభుఁ డెంతయు గారవించి య
మ్మునులకుఁ దల్లికిం దగఁగ మ్రొక్కి క్రమమ్మున వారి నెల్ల వీ
డ్కొని బహురత్న నూత్న రుచిగుచ్చమనోజ్ఞరథమ్ము నెక్కి నం
దనుడును దాను నాలును ముదం బెసఁగ స్థని రంత వీటికిన్. 273
- వ. ఇట్లు ప్రవేశంబు నేసి. 274
- మహాస్రగ్ధర. భవన ప్రాసాదహర్షోపరితలవిలసద్బాలికాలోచనోద్య
ద్భవశాంశుశ్రేణితోడ స్థనపయి సితముక్తాసమేతాక్షత ల్ప
ర్వ వరిష్ఠం డామరుత్తావనిపతి చనియె నైవభవ మ్ముల్లసిల్ల
న్వివిధాలంకారశోభావిభవవీరచనావిస్ఫురద్రాజవీధిన్. 275
- తే. పురమువిభవంబు సూచుచు భూరితరవిభూతి నెల్లఁ జని రాజపుంగవుండు
నగరు సొచ్చె సమస్తజనంబు చంద్రు, నుదయమునకు జలధులట్టు లుబ్బుఁ జెంద. 276
- వ. అంత నిఖిలరాజోత్తముం డగుమరుత్తుండు మహిమాయత్తుం డై మహిరాజ్యంబు
నేయుచు విద్యా రాజనందన యైనవైదర్భియు సువీరపుత్రి యైనప్రభావతీయును
మాగధతనయ యైనసుకేతియుఁ గేకయసుత యైనకైకీయును సుంద్రమహీవతిత
నయ యైనసౌరంద్రియు సింధున్యతీప్రభవ యైనవపుష్పతీయుఁ జేదివతితనయ యగు
సుశోభనయు ననుకన్యల వివాహం బై వారియందు నరివ్వంతాడు లైనశొడుకులం
బదునెనమండ్రఁ బడసి సంపత్పరంపరాభివృద్ధి నొంది. 277
- సీ. చెలువొందు నేడుదీపులయందుఁ దనచక్ర మప్రతిహతవృత్తి నతిశయిల్లఁ
గొమరారుమూడులోకములందు నెప్పుడు తనరథం బతిరయోధాతఁ జరింపఁ
బొలుచుచతుర్దశభువనంబులందును దనచారుకీర్తి నర్జన మొనర్ప
విలసిల్లుబ్రహ్మాండవివరంబునం దెల్లఁ దనతీవ్రతేజంబు దనరి వెలుగ
- తే. లోనిశత్రులు వెలిశత్రులును నిజప్రశాంతివిక్రాంతివిస్ఫూర్తి శాంతిఁ బొంద
లీలఁ జతురంతథాత్రిఁ బాలించుచుండె, సతతకీర్తి మరుత్తాఖ్యచక్రవర్తి. 278
- క. ఆనఘుం డైనమరుత్తుని, జననము చరితంబు వినినజనులకుఁ గలుగుక
ధనధాన్యపుత్రపౌత్ర, ద్యనుమమవిభవములు నిర్భరానందంబున్. 279
- వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు గ్రోహ్మణికి సూర్యప్రభవంబు లైనరాజవంశంబులు
వంశానుచరితంబులును లోకవైదికపారమార్థికంబు లైనయర్థజాతంబులు నీయడిగిన

విధంబునం బరిపాటిఁ దేలుపడ నెఱింగించితి నేతత్పురాణకథ లాకర్ణించితే! భవ
దీయహృదయంబు పరమజ్ఞానదీప్తం బైనయదియే! సమస్తసంశయములు నివృ
త్తము లయ్యెనే! యనవుడు నతండు. 280

చ. అనుపమభాగ్యవాన్వయసుధాంబుధిచంద్ర! మహామునీంద్ర! స
ర్వనిగమసారబోధజనిరంజితచిత్తపవిత్రపుత్రవం
దన! రతిసంశ్రితార్థిజనతాహరిచందన! శ్రీమృకండునం
దన! సకలంబు నాకు విదితంబు కృతార్థుడ నైతి నీకృపన్. 281

ఆ. అను! నీప్రసాదమున నిష్ఠుహాపురా, నాథజాత మెల్ల నర్థి నాదు
సంశయంబుఁ బాపె సర్వంబు నెఱిగితి, వినుతదివ్యబోధఘటుడ నైతి. 282

వ. అని క్రోష్టుకి ప్రహృష్టహృదయుం డై మార్కండేయు బహువిధంబులం బ్రస్తు
తించి నమర్కరించి వీడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగి పరమానందంబునం దప
మాచరించుచుండె నని పరమజ్ఞానచతు లైనపక్షు లాసారాశ్రయశిష్యుం డైన
జైమినికి మార్కండేయపురాణకథావృత్తాంతం బెఱింగించి యిట్లనియె. 283

— ప ల శ్రు తి —

క. శ్రీమార్కండేయపురా, నామృతరససేవఁ జేసి యజరామరు లై
ధీమంతులు గాంతు రొగి, నౌఘమర్షర్గాపవర్గపదసుఖిలన్. 284

సీ. అతిథక్తితో నిష్ఠుహాపురాణము సభాస్థలమున నెప్పుడు జదువువారు
వినియెడువారును గొనియాడువారును వ్రాయువారులును దీరాయుర్ధ
బహుపుత్రధనధాన్యమహిమ బ్రసిద్ధు లై, వెను పొందుదురు వారి కనుసనంబు
నతులతపఃప్రభావాన్నితం డైనమార్కండేయసంయమికరుణఁ జేసి

తే. సర్వతీర్థఫలములును సర్వదానఫలములును సర్వమఘఫలములును గలుగుఁ
బాయు నాపవ లెల్ల శుభము లొలయు, ననుపమజ్ఞాన ముదయించు మునివరేణ్య!

క. అని చెప్పిన విని జైమిని, మన మానందమునఁ దేల మధురోక్తల నిం
పానరంగ నాద్విజవరులకు, వినుతి గడు జ్ఞేసి యధికవినయముతోడన్. 286

వ. ఇట్లు భవదీయవాగ్దేవతాప్రసాదంబున మార్కండేయకథితమహాపురాణజాతార్థం
బంతయు విని కృతార్థుడ నైతి నని యాపుణ్యపక్షుల వీవించి వీడ్కొని నిజాశ్ర
మంబునకుం జని పరమానందభరితుం డగుచు నుండె. 287

— అ ష ష్వా సాం శ ము —

చ. సరలకళాచతుర్ముఖ! యశశ్చిత్రదిబ్బుఖ! బాహుదండవి
స్ఫురదురుశక్తిషణ్ముఖ! వచోవిలసన్ముఖ! వైరిభీషసం
గరముఖ! నిత్యపోషణవికాసిసుహృత్ముఖ! కాకతిక్షిప్తి
శ్వరపురపాలనప్రకటశౌర్యవిశేషణ! వంశభూషణా!.

క. శ్రీశ్రీర్తివిజయనిత్యా!, లోకజనస్తుత్య! మర్త్యలోకాదిత్యా!
స్వీకృతసంతతసత్యా!, శ్రీకంఠశ్రీశభృత్య! శ్రీకరకృత్యా!

389

మాలిని. ప్రలలితబుధకామా! భామినీచిత్తభామా!
కులజలనిధిసోమా! కోవిదస్తుత్యనామా!
బలవదహితభీమా! బాహువీర్యాభిరామా!
విలసితగుణభామా! విస్ఫురత్కీర్తివామా!

290

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రపాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర
తిక్కనామాత్యపుత్ర సూరమనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురా
ణంబునందుఁ బ్రాంసుచరితంబును ఖనిత్రచరిత్రంబును త్సుపాపాఖ్యానంబును
వీరనృపసంభవంబును వివింశోపాఖ్యానంబును ఖనిత్రనేత్రచరితంబును గరంధమో
పాఖ్యానంబును నవేక్షితచరితంబును మరుత్తోపాఖ్యానంబును ననుకథలం గల
యజ్ఞమాశ్వాసంబు సర్వంబును సంపూర్ణము.

